

HONMŰVÉSZET

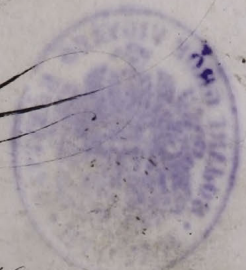
Hatodik Évi Folyamát

1838^{ki}

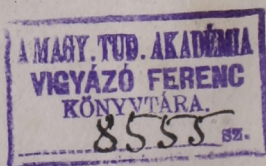
II. Kötet.

Alapító és szerkesztő

M. A. T. R. T. Y. G. A. B. C. R.

304281

HONMŰVÉSZ.

Pesten esőtörtökön július 5^{kén} 1838.

KÖLTÉSZET.

T á v u l i z a j.

Zúgni hallok vészharangot
 Ősz Budának ormíruul,
 Vad robajjal üzni hangot
 Gyász-felezte tájirul.

Mit hirdethét illy moraj!
 Tán vad ellenféli zaj!

Tán csapongó láng horitja
 Jó lakói házait,
 És ropogva szétfuvalja
 Égvihar vad lángjait;
 Attílanak vára tán
 Zúg a' vesztesség után!

Tán a' hullámos Dunának
 Feldagadtak árjai,
 'S rá toltak érezjegének
 Országdöntő halmái,
 'S Attílanak vára tán
 Sír a' pusztulás nyomán!

Nem, nem ellentél csatája,
 Sem nem láng az, sem nem hab;
 Bánat-hang, mely lélekrázón
 Fülbe zúg, kebelbe hat.
 Láng, de hő szív-éretetek!
 Hab! de szem-könyűzetek!

Most tudom már; — honti halt-meg
 Nagy Budában, és a' nép
 Hü fíját a' sirba vitte
 Bánattal, mely szívet tép;
 Mert szerette szép honát
 Ég-polgárnak tette-át.

K. Zs.

SZORGALOM.

Gyújtó fácskák. A' „Charivari-ban“ következő czikk olvasható gyújtó fácskákról: „les inimitables“ vagy, ki látott valaha illyent?! — E' gyújtó fákat, mellyek ütés, surlás, vagy bemártás nélkül rögtön meggyulnak, Lavigne ur készíti. Hajlítás, elzuzás, tapodás által veszély nélkül elolthatók, sőt szél, eső, harmat is kioltja lángukat. Lehetséges-e? 'S mint juthatni hozzá? Igen könnyen; a' passage des Panoramas-n a' des Variétés

boltba megy az ember, 's ott e' rendkívüli, dárának 's dohányosoknak nélkülözhetlen cikket megszerezheti. Ugyan ott kis viaszgyertyák is kaphatók, mellyek hasonlóképp' gyúlnak. Ezeknek segítségével pillanat alatt világot terjeszthetünk, 's a' legsötétebb lépcsőt rögtön megvilágíthatjuk.

Fa-emésztés cseh ország palinkafőző házaiban. — 1836-ki év folyamata alatt cseh országnak 1495 palinkafőző házában 2.060.000 akó pálinka készítettet. — A' kifőzésnél 12.000 öl $\frac{3}{4}$ rőfös lágy-fa, lecesegetésnél pedig 48.000 öl fa hamvadott-el; 's így az általános palinkafőzés esztendő át 60.000 öl fát emésztett-fel. Egy akó pálinka lepárolgatására közel 600 font vagy $\frac{1}{3}$ öl fa kellett. E' tömördek fapusztitást a' gőzzel eszközlött palinkafőzéssel 's több javított lecesegető készüllettel, mi által a' malátából közvetlen pálinka vagy borszesz csepeg, legalább felére, az az, 30.000 öltre szállíták. E' körülmény éppen olly figyelemre méltó, mint a' serfőzés melletti favesztegetés.

Szászország gyárai. Hivatalos tudósítások szerint' jelenleg 2899 gyár létezik szász országban, mellyek közül 229 fonógépely 448.829 orsót hoz mozgásba; 1559 szövőszék közül 108 gyapjú, 43 vászonszövessel foglalkozik; és 7 cukor-gyár, mellyek közül kettő nádcukor- 's 5 répacukor-készítéssel foglalkozik.

Vizellenes csizmakenőcs. Uj Angliának halászaik több mint száz év óta következő vegyületű csizmakenőccsel élnek. Egy pint (mintegy $1\frac{3}{8}$ bécsi meszely) lenmag-olajban fél font juh fadgyút, 16 lat fejr viaszt, 4 lat gyantát főrralnak-fel. E' keveréket melegen az uj csizmára mázolja, 's kefével erősen bedöröglik. Az illy módon elkészített csizma bőrének puhaságából semmit sem vesz, és e' mellett sok napig ellenszegül a' víz behatásának.

Földművelési jutalom kérdés. Maximilian badeni markgróf 100 arany jutalmat tön-fel e' kérés megfajtójének: „miben különbözik az angol földművelés a' némettől? milly változásokon ment keresztül az angol földművelés, mióta Thaer munkáját írta? Haszonnal alkalmazható-e az angol földművelés német országban? ha igen, mi arányban 's minő változtatásokkal?“ — Az értekezés a' szerzőnek tulajdona marad, hanem egy év elforgása alatt sajtó alá kell adnia. A' pályamunkák beküldésének vég határnapja 1838-ki szeptember 1-ső napja; küldendők pedig a' német gazdasági egyesület elnökségéhez vagy a' badeni nagy hercegség középponti gazdasági egyesületéhez Carlsruheba. Pályadíj elítelője a' német gazdasági gyülekezet leend.

INTÉZET.

Bányászati iskola Werch - Isetsken Siberiában. Az urali bányák e század kezdete óta szembetünőleg előmenetelt tettek a munkások mivelődése tekintetében. Ez előtt csak azon iparkodtak a birtokosok, hogy vagyonukat szaporíthassák, s így kohokat alapíthassanak: innen következik, hogy minden eddig létező bányát 1800 előtt kezdtek művelni Uralon. Ez idő óta azonban különös figyelmet fordítottak egy rendszeresebb s a körülményekhez alkalmazott kormányzásra, és ez által utóbbi 30 év óta az urali bányászat előmeneti tekintetben rendkívül haladott. A bányászati rendszer javításának 1806-ban készült terve korszakot csinált az urali bányászat történetében. Az ügynek fontosságát megismerő kormány több magános személynek földet, erdőket, mi több, rabszolgákat is ajándékozott: ezeken kívül más hasznokban részesülve még adómentesek is valának, mely körülmény a bányászat virágzóbb kifejlésére sokat tön. De a kormánynak szakadatlan fáradozásai mellett legtöbbet tettek lényegileg a bányászat kifejlésére az iskolák és korbázak.

Hogy az iskolák fontosságáról némi fogalmunk lehessen, tudni kell az urali bányászat népességének számát. Ez nem több, csak 150.000 lélek a férfi nemből. Egy bányának sincs elő járója vagy munka-felügyelője, ki írásban ne tartoznék bebizonyítani, hogy írni, olvasni tud. A számvetés elemeinek értése éppen oly szükséges mindennek, mint az írás és olvasás, ki csak valamivel áll fölebb a legutolsó munkásnál is; az érz-érnek rendszeres kimunkálása, a bányászati munkáknak műértelmes és hasznos folytatása a bányamérésből és matematikából is alapos ismereteket kívánnak. Az épületek állítása architecturái s a gépeleké mechanikai ismeretek szerzését teszi szükségessé; physica és vegytan szintén multhatlanul szükségesek az érzekkel bánáshoz. E felhordottakból kiviláglik, mily szükséges a bányászatra nézve iskolák alapítása. Az urali bányák műveltetésének kezdetével már foglalatoskodtatá a tárgya a hatóságok figyelmét és de Genin tábornok, Jekaterinburg város alapítója első kötelességének tartá iskolát építtetni, mellyben a gyermekek, tisztviselők s munkára felügyelők írást, olvasást, számvetést, földmérést, trigonometriát s rajzolást tanuljanak. Ez volt az első oktató intézet, mellyből tömördek egyes bányásztiszt s munkás került-ki. Az urali bányászat 1806-ki megváltoztatásának következtében az határozatott, hogy minden bánya s huta mellett ez intézetnek költségére iskolák építtessenek, mellyekben a gyermekek egykori munkálkodásukhoz alapos ismeretet szerzhessenek maguknak. A multhatlanul szükséges elemi ismeretek terjesztése felkészre biza-

tott az intézetekben. Később hegyi cadet-sereg állítottott a' bányászat nemesebb kiképzésére, mely nem sok idő múlva a' bányászati mérnökség intézetévé alakult. A' kormánynak ez atyai gondoskodása mellett magános hutabirtokosok is elkezdék kisebb vagy nagyobb mértékben a' képző intézetek alapítását, 's ezek között első helyet érdemel a' nisnetagicski, mely Denidow család tulajdona; az itteni tanítási rendszer tökélyesen kiképezé az ifjakat jövő életmódjuk ismereteivel, 's mi több, a' növendékek a' bányatulajdonos költségén tanítottak. Belső elrendezésénél fogva nem kevésbé méltánylandó a' nowousolski is, mely Stroganow grófok jószágán fekszik. Az elintézés, igaz, nem olly nagyszerű itt, mint Nisnetagilshban, de céljának azért tökélyesen megfelel. A' többi képző intézetekről hallgatunk, hogy a' werchisetski-ről szólhassunk még valamit.

E' bánya, mely Jakowlew gárdatiszt tulajdona, egyik a' legelsőek közül Uralon, 's hírére mindenki érdemesnek tartandja, ki közelebről megvizsgálta, és terményeinek fontosságát mind tisztaságára mind jószágára nézve ismeri. Itt két év előtt még nem volt képző intézet: most azonban egy ujonan épült. A' növendékek valálásban, bibliai évrázokban és számvetésben nyernek oktatást. Különös figyelem fordítatik a' rajzolásra, 's ebben a' tanulók már olly előmenetelt tettek, hogy minden gépelyt és épülettervet maguk rajzolnak-le. Az ezen iskolából kikerült ifjonez, minden bányászati munkára alkalmas. Az intézet azonban tökélyesebb lenne, ha földírás és hazai évrázok is taníttatnának benne. 50 személyre van elkészítve, 's bizonyos Iwanowski nevű tisztviselő a' tanító. Van egy lelkész is, ki valásban ad oktatást, és még három más tanító; az intézet egy nagy, szép házban van; az osztályok egyes, tiszta 's világos szobába rendelvek, és mindenütt czélnek megfelelő tisztaság, rend uralkodik annyira, hogy e' részben semmi kívánni való nem marad.

E' bánya már előbb megérdemlette volna gépelyeinek helyes rendezménye és értelmes belső igazgatása által, hogy majd minden urali bányának elébe tétessék. Ez intézet alapítása óta még inkább halad, 's a' tulajdonos ez által végetlen sokat nyert a' rendszeresebb bányászati munkálatra nézve. (A' „Nordische Biene“ februári közleményéből.)

Szegénységóvó intézet. Rostokban több jeles férjfiú állott társaságba, 's egy „szegénységóvó intézetet“ alapított.

Perbiztosító társaság. A' perlekedés, mint közönségesen tudva van, (ámbar nem tart 15—30 évig, mint honunkban) francia országban még többre körül, mint nálunk. Hogy tehát a' perlekedést kedvelőknek e' kissé drága mulatságot valamennyire ol-

csóbbá és élvezhetőbbé tegyék, Parisban egy biztosító-társaság alakult, melly a' per költségeit fedezi. E' társaság, a' nemes istennő legtekélyesebb parodiájára, Themis nevet vön-fel, és, minthogy az igazság jótéteményei, mellyhez kétségkívül sok költséggel járó perek tartoznak, kizárólag egy országnak sem sajátjai, hatáskörét minden éghajlatra kiterjeszteni akarja. A' társaság minden per iránt, mellynek költségeit biztosítja, ingyen ad alapos véleményt, tehát egyszersmind első forumi ítéletet; a' jókat folytatja, 's ha még is elvesznének, egészen megfizeti, csupán a' biztosítási költségeket vonják-le. Hogy ez egyetemes pertársaság zsoldjában áll minden francia tartomány jeles törvényesavaroja, magában értetődik. Eddigelé szerencsés sikerrel folytatja munkálódásait. 11 400 részvény költ-el már: egy részvénynek ára 475 fr. — Boriték czim: „Verger et comp. rue neuve-vivienne, nro 34.“

LITERATURA.

„Humoristicai felolvasás és szavalmányok. — A' vizkárosult pestmegyei adózó nép fölsegítésére Frankenburg által 1838. nyárelő 2-dikán tartatott hangászat-szavalmány multságban előadvák. Pesten Fűskúti Landerer Lajos betűivel.“ 24 lap. 8-ad réthen, esinos boritékkal. Ajálva m. gróf Zichy Ferdinándné, szül. Széchenyi Zsófia grófnőnek. — Tartalma 1) „Hunyady kardja“ ballada Garaytól. — 2) „A' kereszt“ románc Kunosstul. — 3) Valtozatok azon themára:

Jó a' remény 's emlékezet,
Ha hit 's szeretet jégre vezet

Felolvasás Frankenburgtól (prosában). — Árultatik Pesten Heckenast Gustáv könyvárus boltjában 24 ezüst kron.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN jun. 28-kán „szedelmes nagynéne“ ismételtetett. Szentpétery ur (Emerling) 's Lendvayné assz. (Müller Adele) játékát az első előadásbeli kellem 's művészi tökély helyegzé; ök e' színműnek valódi koronái, 's az öket juta mazó taps és előhivatásokra sokszorososan meltók. Dicsérettel említendők Megyeri (Adamson Gebhard) Szilágyi (Bolezmann) és Szigligeti (Süsszhain) urak is — Nézők kevesen. — 29-kén „két brittus“ színjáték 3 fvsban 's a' „három egyszerre“ vig játék 1 fvsban került szőnyegre — Nézők gyéren. — 30-kan „Vesza szüze“ daljátékot láttuk ismét, és most nagyobb pontossággal. Cinn szerepét ez alkalommal Frikk ur, a' fő papét pedig Szerdahelyi ur éneklé. Schodelné asszony ma ismét remekelt. — Nézők kevesen. — Jul. 1-ső napján „aranykirály, madarász és uszkárnyiró“ tüneményes bohózat bérletfolyamban adatott. E' játékban minden ismételt előadásakor több több zavart lát a' türelmében kifárasztott néző. Okát e' zavaroknak nem kell messze keresnünk, 's egy hisszük, a' pontos próbák hiányában, rendtelenségben és hanyagságban találjuk-fel. Mig ez így tart, nem hogy szaporittatnék hason nemű darabokkal a' pénztár, hanem inkább elriasztatnak a' nézők, kik már ma is csak közép számmal jelentek-meg. — 2-ára „Kean“ volt kijelelve, mellyben Lendvay ur vendégképp lépett-fel.

TORDÁN a' nemes város szálájában már néhány hét óta adja mutatványait egy színésztársaság Fejér Károly ur igazgatása alatt. 'S ki tagadhatná-meg e' lassan haladható városkában ennek szükségességét? Ki kárthatná oly helyt, hol a' sokoldalúlag üdves befolyású színművészet még némely felsőbb rendűektől is csak aljas értelmű komédiásságnak ismertetik; mert ha szintén itt — így állva a' dolog — mindjárt közvetlenül nem hathat is erkölcsi vagy anyagi szempontban a' társalkodási viszonyok, nemzeti szokások, nyelv-csinosodás kifejlésére; ha egyszerre nem támaszthat is aesthetikai izlést, művészeti érzelmet, simulóbb természetet: még is már magában tagadhatlan nagy nyereség az, hogy e' nagyobbára közöséges osztály is tanulgatja ismerni főbb nemét a' nemesebb időtöltéseknek, melyeknek helyeit az előtt tekezés, ivás, kártyázás, es egy-egy medvetáncz, vagy majom-látványok foglalták-el. Mindazáltal soraim nem egy hangzók, mintha a' köznépet a' játékszínről említett időtöltéseit merőben odahagyva -- már elmaradhatlannak állitanám; korán sem — hanem csupán annyit akarok érinteni, hogy némellyik egy egy vasárnapon jó kedve között bevetődven, más vasárnap már hármat negyet csábitva maga mellé, ujlag elmegy, 's egész-heti tárgyává válik arról okoskodni, a' min magát szinte egész halálíg röhögé. Már ezentúl nemesak vasárnapon, de hétköznapi játékra is elmegy; itt most egy szomorú darabra bukkant; 's ha szintén kemény alkata pityergésre nem hajja is, legalább nyugvó érzékeit egy neki bámulatos hajlekonyyságra — a' nemesebb sajnálatra vagy örökre ingerli. Most ujra küzködik a' látott eseten gondolataival, és szinte megfoghatlan előtte e' két túlság: hogy oda a' nép gondszer sirni, máskor nevetni jár; köz vita alá bocsátja e' tárgyat, 's nagy későre elhatározzák, hogy ez — a' világ ábrázolatja. 'S nem nagy haszon-e nekik már csak ezen ismeret is a' mellett, hogy a' felsőbb osztály is kezdé átlátni, hogy a' színpadja általában az emberi természetnek legnemesebb alakjai 's legérdekesebb gyengéi lépnek-fel, 's a' fonadékos esetek vagy győzni hagyják amazokat, vagy nemesen roskadni a' gonosz teher alatt, — és ezeket vagy felemelkedni, vagy nemtelenül lesülyedni a' méltó súly alatt, — honnan azután a' színi hatás közvetkezőleg nagyobb sükerrel munkálhat. Lájuk tehát Tordára nézve is a' színművészet sokszerű hasznát, mely közvetlen a' közönségre elárad; 's ha valaki kíváncsi volna kérdezni, bir-e azon színésztársaság annyi teherről, mennyit a' czel nagysága nyomott vállaira? — a' felelet csak ennyi lenne, 's azt hiszem kielégítő, hogy e' társaság a' tordai közönségre nevezve elegendő társaság! — Sapienti sat. — De nezzük-meg már röviden, milly czímű darabok adattak-elő az elég csinnal diszített kis színpadon. — Tavaszutó lü-kán elkezdve előadattak: „Miveltség, és természet; harmincz éves kártyás; Leonóra, vagy, menyasszony a' sirban; hűség próbája; doctor Pipitei; korona és vérpád; ördög Robert; idegen, vagy, erény jutalma; bakonyi tulvajok; Hunyadi László halála; Szapári Péter; bot-csinálta doctor; Fekete Fricz; ördög-üző Fábián; násznap. — E' darabok közül „ördög Robert" a' pesti víz által károsultak részükre adatott; mi az Erdélyi Híradóban is hírelve volt, szinte a' szép szándéknak kicsufolásaiig elég szerénytelenül — mi szégyenre legyen említve a' Híradó oktatói akaró 's mégis csak gunyoló levelezőjének. A' közlő csak néhány napig mulatozhatván Tordán, a' négy utósó darabokból ítélheti a' társaságot. Az egész személyzet a' mellett, hogy — hármat negyet kivéve — mind igen szőrtelen ifjoneczok, nem áll olly tehetlen lábon, hogy egy ollyszerű darabot, mely csak két vagy három nagy szerepest kíván, szor-

galommal jól előadni ne tudhatna. Fejér universalis a' színpadon; a' szerepek individualis characterét elég biztosan megtudja határozni; biztosan hangzik minden szava, bátor minden lépése, mozdulata, ha némelykor egy kevéssé túl csapongó is — mi tudomásul legyen említve. — Fejérné és Horváthné, ha nehöl biztalanok is állásaikban, mégis sehöl éppen merőben nem lehetnek untatók a' mellett, hogy némely szírepekben sokszor érdekesen tünnek-fel. Horváth igen zajlik komolyabb szerepeiben, mértéket keveset tart szerepe szellemében, vagy belül marad, vagy túl kóvályog azon; mindazáltal érdeme a' vig szerepekben fennmarad, és szorgalma által másban is tökélyesítheti magát. Pázmán, a' vén aggott szerepekre művészileg tehetős; benne e' tekintetben a' derék Udvarhelyi tökélyessége kezd másod ízben felébredni; de nagy szorgalommal haladjon, mert csak ugy érheti-el őt; — a.óban soha se higjien palyáján non plus ultrát; mert ez csak a' nemlet határain van elérve. A' többről feleslegesnek tartom szólni egyenként; általán elég legyen nekik annyit mondani, hogy ha az előadott és még előadandó darabokat szüntelen olvasgatják, és céljaik minőségeit felfogni törekednek; ha szerepek befolyását az egészre, ugy mint annak különféle bonyolításaira mint fő-szükségést, tanulmányul tüzik-ki; szóval, ha mindazokat, mik e' nemes, de egyszersmind nehéz pályára megkivántatnak, fő szorgalmokul választják, mint peldaul, a' lelki 's testi ügyességek gyakorlását; a' tudományok minden nemében jártosságot; a' hajlékony ismeretet minden társasági viszony között; physical, és erkölcsi vizsgálatát azon tárgyaknak, mellyek a' világi és emberi természetben nemesen, nagyszerűleg, és magasztosan mutatkoznak, — ugy mondom el fogják érni közönségesen e' szép pályán a' tökélyesen, kedves sükerrel haladhatást.

VERESS.

SZEGEDEN szent-Iván hó 7-dikén a' bérlet 5-dik számaul „Szapáry Péter“ hozaték színpadra. Deésy a' czimszerepben helyesen fejezé-ki a' magyar bátorságot és valódi hűséggel bíró férjet. Udvarry (Batthyáry), Földváry (Beleznay) igen jól, Árvay (Forgács) gyengén, Borsodi Julia (Trencsényi Maria) nem elegendő bátorsággal, de egyébként jól alakíták szerepeiket. Lilla (Ilka) újabb bizonyítványait adá színészi tökélyeinek. Őt, Deésyt és Szabó Juliát (Zulima) tapsok jutalmazák; Farkas (Hamsabég) tökélyesen festé a' boszús törököt. Vári Nina (Azora) törekvést bizonyíta ugyan, de még is kitétszik, hogy újonez a' színpadon. Jó vezetés mellett azonban remélhető, hogy ipara mellett célt fog érni. — 9-re Miskolczy Lilla külön hasznára „Kean“ színmű hirdetteték. — A' társaság tagjainak száma Baranyinak Pestről leérkezésével nevedett. — 9-kén „Kean; könnyelműség és lángész“ című darab hozaték színre Jövedelme Miskolczy Lillának volt határozva; azonban a' rendkívüli nagy esőzés miatt csak középszerű jövedelmet nyerhete az egyébként közösen kedvelt színészné. Deésy (Galles gróf), Keszy (Coefeld báró), Földváry (Melvill lord), Farkas (Kean) köz elégülésre játsztak. A' jutalmazott színészné (Helena) köz tetszésre személyesíté szerepét. Körösyné (Gozvil Amy) és Szabó Julia (Miss Anna Dambi) igen jól alakíták szerepöket. E' színműnek előadatása köz elégülést nyervén a' jutalmazott színészné mutatvány végén előadolsatáa kevés de fontos szavakkal hálálta-meg a' pártfogást. — 11-kén „Lumpacivagabundus“ adaték. E' magában egyébként igen csekély érdekű vig játék, ámbár azt gyakor izben is különféle társaságok által láttuk előadni, igen szép számú

nézőket csalt ez alkalommal is a' színházba, kik általános elégtelősök nekikje-
lentesével tértek lakukba. — 12-kén „Neslei torony“ ismételtetik, melly-
ben Keszy (X-dik Lajos) elég méltósággal, Farkas (Marigni), Föld-
váry (Dolnay Robert), Udvary (Dolnay Sándor) igen jól személyesíték
szerepeiket. Baranyi (Buridan) legelőször lépett-fel; 's ámbár azt jól ala-
kítá, mindazáltal köz ítélet szerint közönségünk Deésynek e' szerepben ki-
mutatott előadását inkább megkedvelé. Deésy (Orsini) kitünteté, hogy
minden szerepre alkalmazható. Körösy (Landry), Lilla (Burgundi Mar-
git) igen jól játszottak.

CESENDVÖLGYI.

HANGÁSZAT.

Pesten június 28-dikán a' városi kisebb redut-teremben a' hét éves
Smolyk Vilmos (egy pesti hangász fija) vizár által károsult szülői-
nek javára hangversenyt adott, mellynek részei voltak: 1) Mozart „Don
Juan“-jának ouverture-je. — 2) Kalkbrenner septuorjának első darabja,
mellynél a' fortepianót a' kis versenytadó játszá. — 3) Lachner „erdei
madárka“ dalát magyarul éneklő Schodelné assz. violoncello (Schles-
singer ur) és fortepiano (Schodel ur) kísérete mellett. — 4) Merk
változatai violoncellóra; játszá Schlesinger ur a' pesti magyar színház
magányjátészója. — 5) Beriot változatai, Kaiser ur, a' magyar színház
magányjátészója által hegedün játszatva. — 6) Haslinger sonatinája 4 kéz-
re; játszá fortepianón a' 10 éves Janits Ferencz és Smolyk ur (az
atya) — 7) Recitativ és párdal Conti Károly „Giovana Shore“ daljátékából;
éneklék olaszul Schodelné assz. és Conti ur a' magyar színház első
baritonistája. Több izbéli zajos tapsokkal tiszteltetik Schodelné assz. és va-
lóban jeles előadása. Köz tetszést nyert a' 4-dik szám alatti darab is, az 5-
dikkal nem valánk egészen megelegetve. A' 6-dik szám csak tanuló szobába
való, nem pedig concertba. A' 7-dik számban jeles párdalt tanultunk ismerai,
's Conti ur, mint alapos dalnok, mutatkozik, ebben is, többszöri tapsok-
kal tiszteltette. A' kis versenyt-adó meghaladá ugyan várakozásunkat, de
azért még sem mondjuk, hogy őt mint concertjátészót fellépni helybenhagy-
nók. Ő még csak a' tanuló szobába való, miután kitetszet, hogy az általa
előadott hangművet azon nehézségekkel együtt, mellyekkel írva van, képes
nem levén játszhatni, azok tehetségeihez képest megkönnyítve voltak, 's azon
tempóban, mellyen írva van, sem játszható. Nem említjük a' művészeti előadás
módját, mellyet benne még, mint gyermekben, feltalálni nem lehet. Hallga-
tók meglehetősen számmal. Kirchlechner ur, a' hangászkar igazgatója egy
a' többi művészek is ingyen voltak szivesek működni, valamint Emerling
ur is, a' teremek bérlője, ingyen engedé által a' teremet. — Bemeneti díj 1
ezüst ft.

DIVAT.

26-dik divatkép (Parisban). — Fejkötő tüllből vagy blondból; ruha selyemből tüll-
fodrozatokkal; gallér és uj-diszletek tüllből; sálkendő kézzel recézett selyemből csipke-körze-
ményyel. — Bécsi divat. jun. 28-kán: ruha himzett linonból csipkével körözve; krep-kalap
szalmakarimákkal és virágokkal.

99 2.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap július 8^{kán} 1838.

KÖLTÉSNET.

A z á l o m.

(Byron Lord.)

I.

Kettős az élet; álomnak saját
 Világa van; határ ez ama két
 Izé közt, mit hibásan elneveztek
 Halálnak és lételnek: ugy van, az
 Alvásnak övilága van, 's vadon
 Valóból összetett országa; álmaink
 Fejléseikben ihlet és könyűk, kín
 'S kéj érzetével ellátvák; teher
 Rónak-fel éber gondolatainkra,
 Súlyt vesznek éber gondjainkról,
 Létünk' felosztják; része lesznek
 Önünk 's időnknek; 's éppen ugy
 Néznek-ki, mint öröklet hírnöki;
 Enyésznek ők mint multnak szellemi,
 'S Sybillaként jósolnak, és övék
 Zsarnok-hatalma jajnak és gyönyörnek;
 Azzá csinálnak ők, mik nem valánk —
 Mivé nekik tetszik, 's ijesztnek eltűnt
 Képekkel, oszlott árnyak rémivel. —
 'S nem-e azok? nem-e csak árny a' mult?
 De hát mik ők? Lelkeinknek a' szülőtti?
 Valót teremthet a' lélek, 's saját
 Planétáit szebb lényekkel kitölti,
 Hogysem valóznak, és olly ihletet
 Tud adni képinek, melly bár mi tetten
 Túlélni bir. Egy illyes látományt
 Szeretnék visszahíni; álmodám azt
 Aluva tán. — Ah! mert egyetlen
 Egy gondolat, ha szunnyadó is,
 Magában éveket felfoghat, és egy
 Órává önthet egy jó hosszú éltet.

II.

Két lényt láték az ifjuság színében
 Egy dombon állva, egy kies tetőn, mely
 Zöld 's enyhe lejtű volt, és mintha egy
 Kinyult hegláncznak őzzené utósó
 Fokát, kivéve, hogy nem mosta tenger
 Tövét, csak egy vidor táj és az erdők
 'S kalászkok árja, itt ott felmosolygó
 Tanyák 's az illy parasztos fedleztből
 Kelő füstök; — a' dombot egy csudás
 Fapárta koronázta körbe fűzött
 Az ember és nem a' természet ön
 Szeszélye által. És mind a' ketten — egy
 Hölgys és egy ifju — ott álltak csudálva —
 Egyik talán azt, a' mi olly dicső volt
 Alatta mint maga — de a' fiú
 Őtet csudálta; mind a' ketten ifjak
 Valának, és az egyik gyönyörű:
 'S mindketten ifjak voltanak — de még sem
 Hasonkorúak. Mint a' kedves
 Hold látkör ormán, a' hölgys úgy vala
 Lánysága estején; az ifju
 Kevésb nyarú, de szíve messze túl —
 Haladta éveit, 's csupán csak egy
 Kép volt szemében drága, 's az reá
 Sugárzék, 's addig lön bámulva, mig
 Agyából többet el nem tünhetett;
 Lehel'te, léte nem volt néki csak
 A' hölgysben; ő volt néki hangja; hozzá
 Igaz hogy a' fiú nem szólla; ah! de
 Szavára reszketett; szemének ő
 Volt fénye, mert az ifjú szeme
 Ővét követte és övével is
 Látott; az színé minden tárgyait:
 Magának élni megszűnt; élete
 És gondolatja folyamának ő
 Volt tengere, mi mindent átfogott:
 A' hölgysnek egy megérintése, csak
 Egy hangja vérét már apályra nyomta
 'S képét viharként változóvá. —
 A' nélkül ám, hogy szíve csak gyanitná
 Okát halálos jajjának. De a' hölgys

Ez édes érzésben nem osztozott:
 Nem érte volt sohajja; n é k i ő
 Csak annyi volt, mint egy fitestvér —
 De több nem, és sok már ez is, mivel
 Testvértelen volt; a' nevet kivéve,
 Melylyel szegényt a' gyermekes barátság
 Nevezte. A' leány egy agg idő
 Tisztelte faj vég sarjadéka. —
 A' név előtte kedves is vala
 'S nem is; 's miért nem? — Ah busan felelt-
 Meg erre neki a' jövő — midőn a'
 A' hölgy szerelme boldogíta mást; 's most
 Is mást szeret, 's im ott a' dombtetőn
 Állott tekintve messze, hogy ha valljon
 Kedvesse ménje együtt lép-e hő
 Esengésével, és repül-e már? —

III.

Más változás jött álom szellemére.
 Egy ócska lak volt, 's bástyái előtt
 Mén álla felszerszámozott: egy ős
 Imádereklyében állt a' fiú,
 Kiről beszéltem; — ő magán vala,
 Sáppadva járt alá 's fel, majd leült,
 'S tollát ragadva szókat irt, miket
 Felfogni nem tudék, majd, más kezére
 Támasztva csüggedő fejét,
 Görcsrángatódzva rázkodék — megint fel-
 Költ, és fogával és reszkető kezekkel
 Tépdeste szét az irt lapot: de könyt
 Nem ejte, és lecsendült, 's homlokát
 Álnyúgalomra simitá; 's midőn
 Így állna, im belép szerelme hölgye;
 Vidám 's mosolygó volt; pedig tudá, hogy
 Szeretve van — jól tudta — mert hamar jó
 Az illy tudás — hogy a' gyermek szive
 Miatta olly sötét; 's jól látta, hogy
 Ő nyomorult; de még se' láta mindent.
 Felkölt, 's hideg de gyöngéd szorítással
 Megfogta hölgye szép kezét; midőn
 Egy perczre képin el nem mondható
 Gondolatok táblája lön iratva,

Mi eltűnött, a' mint jött, 's ekkoron
 A' kézt elejti, mellyet tartá, és halk
 Léptekkel elvonult, de búcsu nélkül, —
 Hiszen viszont mosolylyal váltak-el. —
 Tömör kapujin amaz ősi laknak
 Kimenve lóra kap, elüget — és
 Nem látta őt az ősz küszöb soha.

IV.

Egy változás jött álmod szellemére
 Gyermekekből férfi lön; ki a' tüzesb
 Égalj' avariban teremte
 Honot magának 's lelke itta nap-
 Sugárukat; csudás mogorva képek
 Körözték; és nem is volt többet az,
 Mi egykoron; most tenger' és földön futó;
 Egy nagy tömeg volt ott ezernyi képből,
 Mellyek habokként rá tolódtak,
 De része volt ő mindeniknek;
 'S utóbbikában ott feküdt pihenve
 A' déli rekkenősegtől, heverve
 Leroskadt oszlopok között, romok
 Árnyában, a' mellyek rakóik
 Nevét tulélték; szunnyadó körül
 Tevék legeltek, és néhány derék
 Mén volt kötözve egy forrás mögé;
 'S egy bő lepelbe öltözött suhanc
 Őrt álla, mig pajtási közül
 Körötte többen szunnyadoztak;
 'S mind ezt a' kékes ég menyezte-át,
 Felhőtlen és derült, 's olly tiszta szép, hogy
 Csupán az Istent látni benne.

V.

Más változás jött álmod szellemére.
 Szerelme-hölgye összekölt egy olylyal,
 Ki nem szerette jobban őt: — honában,
 Ezer mértföldre tán övétől,
 Szülő honában élt, 's nevendék
 Magzatkör áld'ta őt, igen szép
 Fiak 's leányok. — Ah! de nézd csak
 A' bú ecsetje látszik arcán,

Egy benső harcznak árnya, és
 Olly nyugtalan erőködése, mintha
 Szemhéjja tömve volna öntetlen
 Könyűkkel. És valljon mért bánkodék? —
 Hiszen mind azzal birt, a' mit szeretett,
 'S ki úgy szerette őt, az nem volt
 Ott ferde vágyak és gonosz remények
 Vagy roszul elnyomott keservvel
 Kinozni tiszta gondolatjait. —
 Ugyan mért bánkodék? — Hiszen nem
 Szerette őt, 's okot sem ad vala
 Miért szeretve lenni higyje
 Magát, 's nem is tehette hát ő
 Egy részét annak, a' mi neki lelkét
 Marczangoló — a' mult' rémvázaként.

(Vége következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN (Lendvay vendég) jul. 2-kán „Kean“ 5 fvsos színjáték (Dumas után Fánegy Lajos) czimszerepében Lendvay ur vendégképp' lépett-fel. A' szép számú közönség (mellynek nagy részét némberek tettek) riadó tapsokkal fogadta a' sokaktól ohajtva várt vendéget. Lendvay ur Kean-jéről itt csak ön észrevételünket akarjuk közleni, minthogy az iránt a' közönségnek véleménye megoszlott. Kean, mint többnyire minden lángész, csapongó, ön érdeme érzetében büszke, de nem póriás büszke; Kean ezen kívül a' fashionable világnak, a' szalónoknak embere. Egy illy férjfiú bármilyen magas körbe lépjen is, az illedelem korlátai közt legszigorúbb maradással sem alacsonyul pulya hizelgővé. Lendvay ur 1-ső fvsban ez ellen vétett némileg; mi részünkről ez azonban csak ön észrevételünk — kissé hajlongónak 's magát megalázottnak találtuk. Igaz, hogy olly segéd működés mellett, minovel az első fvnási személyzet gyámoló játékát, nem is csuda a' beljegyből valamennyire kibillenni. Második fvsban már több valósággal, több erővel emelt-ki némely helyeket: de azon jelenetet, midőn Damby Annának a' színészi állapotot festi, más szempontból nézé mint eddigi Kean-ünk. Ő, mint az általa rajzolt életpályának egyik tagja, érzeni látszék ön szavait: de Lendvay ur nagyon is elérzékenyült, 's a' hidegnek lenni akaró pädagog több izben érzélgővé lön. Többi felvonásokban is kibillent imitt amott egy kicsint; de már még is nagyobb igazsággal és több helyet művésziileg kiemelve játszott. A' közönség (mellyre valamely új darabnak első, különösen tetszésre adatása sajátos hatást tesz, melly emlékébe tapad, és onnan soká ki nem irtható, mellyre e' latán vers:

Quo semel est imbuta recens servabit odorem
 Testa diu

igen rá illik) minden elfogultsága mellett is előhivatással jutalmazá L. urat. Mai előadásban említendők még Lendvayné assz. (Damby), Szilágyi ur (Salomon), és Telepi ur. — 3-kán „két czédula“ és „fiatal férj“ vigjá-

tekok kerültek szőnyegre. Utóbbiban a körünkben egy hónapig távol volt Egressy Gábor ur (Oscar) lépett-fel. Számra kevés közönségünk hársány öröm-zajjal fogadta kedvenc színészét. Egressy urnak érdemei e szerepben sokkal ismeretesebbek, mintsem részletes dicsőre szorulnának. Elég legyen játékaról mondanunk, hogy művészi vala. Jeles segédei voltak Kovácsné assz. (Beauforné), László ur (Surville), Szentpétery ur (Duperrier), Laborfalvi R. (Klára) 's Bartháné assz. (Delbyné). — 4-kén bérletszűnéssel „Zampa“ hozatot szívre. Zampa olly veszélyes örvény, mellyben többnyire minden dalnok elmerül. Budapesti magyar színpadainkon legalább még eddig valódi 's pontos Zampánk nem volt. Conti ur ugyan keresztül hatott rajta, de nem olly szerencsével, mint eddigi szerepein. A' tenór meneteknek Conti ur szavához mélyebbre alkalmazását 's változtatását nagyon is éreztük, mert hatást éppen nem tettek, p. o. a' szép bordalban. Egyébiránt Zampa igen élénk játékot (de nem feszes járást), fiatal erős hangot kíván a' vadabb érzelmek 's indulatok kifejezésére. Azonban C. úrtól 3-dik fvsban mind igen jeles játékkára mind szívhez szóló éneklésére nézve az igen méltó dicsőretet senki meg nem tagadhatá. Schodelné assz. (Cammilla) ismét megmutatá, miként kellessék e' szerepet felfogni, 's előadni. Ő, ha egész harmadik fvsban egy hangot sem énekel, csupa művészi játékkal, ama végetlen lágsággal a' barcarolban, ama szivrázó kétségbeeséssel a' Zampával éneklott duettban megérdemli a' repkényt, Lendvay ur, ki Alphonso szerepét sziveskedésből vállalá-el, mind jeles játéka, mind szép ugyan de nem egészen pontos éneklése által segíté elő a' darabnak élénk menetelét. Dicsőrettel emlitendők még Éder Luiza k. assz. (Ritta), Szerdahelyi ur (Capuzzi), (de nema' két nembeli kardalnokok,) és a' hangászkar. Dicsőrettel emlitendő végre az utósó csoportulat és igen szépen sikerült végső új képábrázolatnak rendezője is. Nézők szép számmal.

KOLOZSVÁRATT nyárelő 13-dikán egy színészársaság megérkeztere nemzeti játékszinünk ufolag megnyilt. A' társaság Tordáról jött Fejér Károly ur igazgatása alatt. Mutatványait egy már ismert nemzeti darabbal „Szapári Péterrel“ kezdé. A' czimszerepben Fejér lépe-fel, ki jóllehet teljes szorgalmat látaték játékkára fordítani, még is talán játékszinünkhöz szokatlansága némi hiányosságot öntött játszása egészébe. Hangja nem volt eltalált: igen feszes, rikoltó. Mindazáltal sok helyen viselete szerepéhez hív hajlékony vala, 's magát ahhoz értőnek is mutatá. Fejérné (Ilka) ha szavalati tehetségében gazdagabb volna, sokkal inkább tudnók méltányolni deli viseletét. Pázmánt (Batthyány) figyelmeztetjük, hogy lépteiben legyen egy kevésbé merséklettebb. Midőn méltóságosan akar lépdelni, ne mutasson olly taszító lábkarintásokat. Hangja elég tiszta, érthető. Az előadásban történtek némi rendtelenségek is. Játékszinünk nem vala tele. — 14-kén előadatott „Bot-csinálta doctor“ Moliere után, a' m. tudós társaság kiadása szerint. Fejér (Rigó Jonathán) bohózatos magaviseletében tökéletes volt. Fejérné (Rebék assz.) elég ügyes, művészileg nyelvelni tudó. Pázmán (Csonka Bandi) kielégítő. Csizsér (Kutyiesics) hangjával igen alkalmatlan, viselete biztalan. Horváth (Miklós deák), Nagy (Babos Gyurka), 's a' többek eléggé rendezsen játszanak. Az egész ügyesen, rendezsen sikerült. Nézők igen kevesen. — 16-kán „Fekete Fricz“ jött színpadra kevés néző előtt. V—y.

UNGVÁRATT junius 10-kén egy vándor színészcsapat által Kálmán György vezérlése alatt először adatott „Griseldis“ remek érzékeny regé-

nyes dramai költemény (így volt legalább a' hirdetémenyen) írta Halm Fridrik, magyarázta Fánecy Lajos. A' czimszerepben Kálmán né asszony, még nem elég színészeti jártasságot bizonyíta, ámbár kedvező mimikájával jó formán törekvők szerepének characteréhez közelíteni; de szavalatával elégtelen volt azon örömet 's bánatot eléggé kifejezni, mellyet szerepe kívánt. Kálmán (Percival) szerepét majd nem ellenkezőleg személyesíté, 's valódi characteréhez egy jelenésében sem juthatott; nem volt ő azon vad kérlelhetlen lovag, a' millyen kívántatott volna; nem azon büszke, elszánással daczólovító, minőt Percivalban keresni kell. Kálmán ur csak olly indulattal 's hűvel fejezé-ki nője iránti szerelmét, mint midőn azt megtagadná tőle; csak szavaiból lehetett érteni, mit akar, de arcz-vonásaival testi-moztulatával a' tetetett kegyetlenkedést éppen nem fejezé-ki. Ezek ellen K. ur leginkább végső jelenetében hibázott. Egyébiránt K. ur a' szinpadra igen kedvező test-alkata és kellemes csengő hangja által (ha a' szókat nem habarná) igen ajánlja magát; 's idővel, ha még ahhoz ipart és szorgalmat fordít, a' színészeti világ jeles tagot nyerhet benne. Harmath ur (Cedrik) nemcsak hogy helytelenül fogá-fel szerepét, de játékaival egy műértőt vagy olytat, ki e' szerepet jobb színésztől látta, csaknem türelenséggé gyöttré. Ma Harmath ur nem egy elkéseredett hű atyát, nem nagyra vágyást 's pompát megvetőt, hanem alamizsnás koldúst ábrázolt. Ő e' szép 's mesteri szerepet mindig egy hangon, 's minden megilletődés nélkül szavalta még akkor is hidegen, midőn Griseldis leányára ismert, ki lábainál kegyelemért esdekelve fetrengett. Sajnálni lehet, hogy ő bátorzkodott egy műértő közönség előtt illyes szerepben fellépni. Szaklányi ur (Artus király) szánakozásunkat nyeré-meg; Ginevra Harmathné volt. A' többi személyzet bírálat alá nem való; mert rólok még azt is mondhatni, hogy a' tiszta csinosabb magyar nyelvet szabály szerint nem is beszélék az igazgatóval együtt. Ezt tapasztaltuk kivált az első szakaszban, midőn ezt mondá „az papi áldás egyesité benünket.“ Végső szavam e' színész-társasághoz még ez, hogy az effele dramákat hagynák másoknak, 's inkább erejükhöz képest megfelelő darabokat adnának elő; mert ez által az illyes daraboknak csak értékük 's becsük vesz a' közönség előtt; ezenel is bátran mondhatom, hogy az, ki e' társaságtól ma először Griseldis című dramát látta, 's azt még nem olvasta, annak e' dramáról jó fogalma nem lehet.

A' műkedvelő társaság a' budapesti kárvallottak részére eddig három darabot adott elő.

TURNER FERENCZ.

UNGVÁRATT (egy másik tudósító szerint) június 10-kén esti 7 óraker alig szállék-ki kocsimból, midőn szerencsés valék játékszíni czédulát olvasni, mellyen ez állt: „Ma vasárnap a' nemzeti színész-társaság által Kálmán György igazgatása alatt előadatik Griseldis remek szomorú regényes drama 5 felv.“ (Mire e' csudás ezim? főleg a' remek?). Mint műkedvelő vágytam az előadást látni, 's már 8 óraker családommal a' szinteremben helyet foglaltam; de mennyire bámultam, midőn Percival személyében azt a' Kálmánt láttam, kit korábról ismerék. Ki a' jeles Lendvayt 's hozzá hasonló színészeket ismeri, hasonlólag álmélnodni fog, hogy miként merészelt illy nagy nyomatú szerepet önhittségből felvállalni. Szerep-nem-tudás, minden czélnélküli fülsértő láрма, idélen váll-rángatás, 's ahhoz alkalmazott, kottára pattogatott szerencsétlen szavalás, habaró vagy szó-harapdáló hibás organum miatt beszédének harmadát alig valánk képesek felfogni. Ha talán e

hibák gyógyíthatók, igyekezzék belőlek kivetközni. 's magának természetes séget sajátítani, másképp' mivel közönségnek soha kedvence nem leend. Ide járul még a hátán fityegő farkas vagy róka-bőrhöz rozslu választott veres selyem öltöny. A' többi tagok egész iparral láttottak megfelelni kötelességöknek. A' czimszerepben Kálmánné jeleskedvén játék végén érdemlet előhivatással tiszteltetett. Artus király (Szaklányi), Ginevra királyné, (Harmathné) illő méltósággal 's nemes büszkeséggel párosíták szerepeiket, kivéve, hogy az utóbbin némi kedvetlenség mutatkozok. Trisztan (Sipos), Gavin (Horváth), Lancelot (Szabó), udvari dáma (Szaklányiné) helyöken voltak. Harmath (Czedrik) kicsiny szerepében is meggyőze minket arról, hogy ő a' színen otthonos. — (11-kén csudálva hallám, hogy nem a' színészek hanem városiak játszanak) — 12-kén „Benjamin lengyel országból vagy a' 8 garasos atyafi“ vig játék 5 felv. olly tetszést nyert, hogy az elegült nezők, öröm-zaj közt az egész társaságot előhívásra méltatták, és sürű tapsokkal örvendezteték. Nem lehet nem említeni Harmathnak (biztos tanácsos) azon igen természetes megzavarodását, melyet benne a' szegénynek képzelt Benjamin, (Szaklányi) fél milliója okozott: de még inkább fáradhatlan munkásságot nyilvánítá, midőn a' fáradt Benjaminszót ölébe véve meghurcolja, székbe segíti. 's az egész családöt zavarba hozza. Mondhatni, hogy ő e' szerepben (a' szó teljes értelmében) remekelt. — 13-ra „Preciosa“ volt a' fekete táblán kitűző.

HANGÁSZAT.

Révkomáromban jun. 18-kán a' megyei közgyűlés alkalmával a' megye-ház nagyobb teremében lezűst ft. bemeneti díj mellett t. Csúzy Károly táblabíró 's jeles hangász fáradhatlan munkálata után nagy hangverseny adatot a' Duna árja által Komárom megyei károsultak fölsegelésére gr. Esterházy Miklós urnak tatai udvari hangászkara segédmüködése mellett. A' terem szinte szűk vala a' nagy számú hallgatónak (kik között a' megyének mélyen tisztelt örökös fő ispánja is megjelent) befogadására. Fő részei voltak e' hangversenynek: 1) Bellini „Norma“ daljátékának előzenéje. — 2) Magyar dal, 's olasz aria. Éneklek Csúzy Marianna assz., Kuszik kisassz. és Kálna János ur. — 3) Mayseder egyik nagy verseny-rondeau-ja hegedűre (Balogh Lőrincz ur) és zongorára (Ghyczy Johanna assz. a' megye t. alispánneja.) — 4) Proch „havasi kürt“ 's Thalberg „szerelem nyelve“ című dalát énekle Kálna János ur. — 5) Weber M. zongora-versenyét hangászkar kísérete mellett játszá Kern Amalia kisassz. — 6) Rossini „Semiramis“-ából párdalt éneklek Csúzy Marianna assz. és Kálna ur. — 7) Straubinger hegedű-változatait magyar thema fölött játszá Balogh Lőrincz ur, négy vonó hangszer kísérete mellett. — 8) Thalberg változatait két orosz aria themája fölött játszá Ghyczy Johanna assz. — A' köz tetszést 's megelégedést a' számtalan tapsok bizonyíták. Mennér János ur, a' tatai hangászkar igazgatója, 's többi társai jutalom nélkül tették segéd szolgálatukat. A' tiszta jövedelem 307 ezüst forintra terjede. (J.)

D I V A T.

Parisban az asszonyi öltözetek közt kitűnő a' gros-de-Naples ruha, krep-kalap angol csipkével bélelve, vagy sárga szalma kalap fekete csipkével és sárga kalappal diszítve. — A' gyermekek igen csinos ruhákban járnak. A' leánykák rövid szűk ruhában 's pantalonban, fekete reczés kesztyűben, setét színű topánkában, fekete tafota-váll-kendőcskével, és sárga szalma kalapban; vagy pedig lebegényes muslin ruhában rózsaszínű szalaggal ékesítve. A' köténykéket selyemből viselik fekete csipkével vagy rajtokkal körözve; a' rajtok levő zsebet és szalagbokr vagy makk-gomb zárja-be. Némellyik kötényen rózsaszínű himzések (szürke alapon) vagy kékek (setét alapon) látszanak. A' muslin kötényt csipkével szegik-be, 's néha rózsaszínű vagy kék színű florenczi selyemmel bélelik. — Fiu-gyermekek fekete vagy kék kaszmirból felső köntöst, világos szürke nadrágot, fehér mellényt, söt egészen nankinból készült ruhákat, és többnyire szalma-kalapot viselnek.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön július 12^{kén} 1838.

KÖLTÉSNET.

É b r e d é s.

Kolozsváratt a' nemzeti játékszinben elszavolta

Lipcsey Klára.

Egy hosszas éjszakán
Kis csolnak evez-át,
Hasítva telhetőn
A' barna éjszakát.

A' csolnagon — anya
Viraszt keservivel,
'S így bolyong hosszasau
Alvó szülöttivel.

„Ah! én rég elhagyott! —
Szóllalt a' gyász-anya —
Hát nincsen, a' ki már
Érttem virasztana?

Nagy ég! o nyujts sególyt
E' nesztelen tanyán,
Mert nincs más védelem
A' hánykodó anyán“!

És ment panaszival
Kisedke csolnagon,
Míg nagy esapás esett
A' csolnak oldalán.

„Mi baj? — felszóllala
Egy ébredő szülött —
Anyám! mi az, mi ránk
Illy vészesen ütött!“

„O jaj! ébredjeteK,
Veszélyben életünk!
Fel, fel — kiált a' nő —
Különbén elveazünk!

Az éjnek rémei
'Tátongnak utalán —
Elnyelni csolnakunk'
Illyen kormánytalan.

Csak fel, fel gyermekim:
Ez éj egy sír-öböl, —
Ne szunnyaljátok-át:
A' hosszas álom öl!“

És alvó gyermeki
Mind talpra szállanak,
'S szegény anyjok felett
Védelmül állanak.

Virasztnak éjen-át
A' gyászoló körül,
'S az elhagyott anya
Fájdalmiból üdül:

Igy boldogult a' hon
Az anya képiben,
És hajnala hasadt
A' hon szülöttiben.

Most már a' csolnak is,
Vigan halad repül;
Mert rajta gondosan
Derék kormányos ül.

VERESS JÓZSEF.

A z á l o m.

(Vége.)

VI.

Más változás jött álom szellemére.
A' vándor ime visszatért. — Egy oltár
Előtt láttam, hogy állt a' kedves
Mátkával, ennek arcza szép, de még
Sem az, melly gyermekséginek tevé
Csillagvilágát; — 's ime éppen
Midőn az oltárnál leled, megint
Ama tekintet és a' reszketeg
Görcs szállta-meg képét, mi egykor
Az ősi kápolnában rázta-meg
Keblet; 's ezzel — megint, miképpen akkor —
Egy percze képin el nem mondható
Gondolatok táblája lön iratva,
Mi eltűnött, a' mint jött, és nyugodtan
Állt és utánozá az esküt;
De önszavát se' hallá, 's forga minden
Körötte; nem láthatta ő sem azt, a'
Mi történék, de azt sem, a' minek
Történni kellett volna — ám de
Az ősi lak, a' megszokott terem,
'S az emlék'zett szobák, meg a' táj,
A' nap, 's az óra, és a' napfény,
'S az arany — de minden, a' mi még ama

Helyzethez és időhez, és meg ő
 Hozzája tartozék, ki végzete *)
 Volt, újra visszatért ez úttal,
 'S magát közébe és a' fény közé
 Vetette: hát valljon mi dolguk
 Volt nékik ottan éppen a' tájt?

VII.

Más változás jött álom szellemére. —
 Szerelme hölgye — hajh! megváltozott, mint
 Ha lelki kór epesztné; szelleme
 Kivándorolt lakából, és szemeinek
 Nem volt saját világuk már, hanem
 Mi földfeletti néz'tök; egy szeszélyes
 Országnak ő királynéjává lön;
 Es gondolati össze nem függő
 Tárgyaknak láncolatja volt; 's azon
 Képek, miket nem láta más szem,
 'S felfogni sem birt, ismerői
 Valának. És ezt örülésnek
 Hiják az emberek; de a' bölcs
 Ennél mélyebbet ismer, és az anda
 Szem villanása rettentő tulajdon,
 Mert hát mi más az, mint sem a' valónak
 Nagyító esője? melly képzelmitől meg-
 Koppasztja a' távult, 's az életet
 Merőmezítelen előnkbe
 Állítja, 's a' hideg valót felette
 Valóvá teszi!

VIII.

Egy változás jött álom szellemére.
 Magára volt a' vándor újra, mint
 Másszor; az őt körözte lények el-
 Tűntek, vagy harcra keltek ellene;
 Rom, 's pusztulásra esóválták-ki őt
 Az üldöző vitáktól környezettet;
 Mindenbe volt vegyítve kin, a' mit csak
 Elébe tettek, míg a' hajdani
 Pontus királyaként **) méreggel élt,

*) Fátuma, elrendeltetése, sorsa.

**) Mithridates.

'S annak hatása rá nem volt, de sőt
 A' tápnak egy nemévé lön; 's maga
 Abból élt, a' mi olly sokaknak
 Halált adott; hegyek barátja lön:
 A' esillagok 's a' mindenségnek élénk
 Lelkével tarta párbeszédeket,
 'S ezek varázsuk mély titokjiba
 Avatgaták; az éjnek könyve tárva
 Volt ő előtte, 's a' fenéktelen
 Mélyből jött szózatok fedeztek-
 Föl néki egy csudát 's egy titkot: — Am
 Hadd legyen ugy.

IX.

És álmom eltűnt;

Több változáson át nem méne már.
 Be rendes az, hogy éppen e' két
 Teremtmény sorsát kelle illyképp'
 Kijárni — csaknem mint valóságot —
 Egyik hogy örülten végezze — és mind-
 Kettője nyomorultan.

PETRICHEVICH HORVÁTH LÁZÁR.

SZORGALOM.

Utsza-öntöző gépely. Parisban a' sapeur-pompier lak-
 nya (kaszárnya) udvarán jelenleg egy, az utszák öntözésére készült,
 uj gépely látható. Két igen apró lyukú öntözőkanna van elől hátul
 a' vizes edényre alkalmazva, mellyek az eddigi tökéletlen öntözőt
 sükerrel pótolják-ki. Az egyenlő felosztást egy regulator kormányoz-
 za, 's ez által az utszáknak eddigi gyakor és neveltséges elárasztá-
 sa elmellőztetik. A' vízvezető csatornák maguktól nyilnak és záród-
 nak a' nélkül, hogy a' kocsisnak lovait meg kellene állítani. A' ko-
 csinak szilárdsággal párosult könnyűsége miatt két annyi vizet lehet
 a' hordóba tölteni, mint az eddigi gépelyeknél.

Hernyó elleni szer. Hogy az olaj hernyó-pusztító szer,
 bizonyos. De ennél még gyorsabban ölö szer is találtatott, mert az
 olaj csak néhány óra mulva öli-el a' gombolyagba 's hálóba fonó-
 dott hernyókat, e' mellett nem is lehet mindenütt hozzájok fézni.
 A' pillanatnyi kipisztításnak legegyszerűbb módja következő: $\frac{1}{4}$
 font szappant kell 10—13 pint lágy meleg vízben felolvasztani, 's ez
 olvadmánynyal, fecskendő segédelmével, a' fát tetőtől gyökeréig
 megöntözni. Minthogy e' szernek hasznosságát több sikeres próba

bebizonyítá, azt minden gazda-embernek ajánlani el nem mulaszt-hatjuk.

Építési izlés. Parisban az épületi cifrázványok nem soká-ra a' Druidák korát varázslandják-elő. Bizonyos Obry asszony a' Richelieu utszán egy főkötő-tárt butoroztatott-fel, mely a' 13-dik század sztyljében készült.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Nyilatkozás Bajza József volt szinigazgató ügyében. — (1838-ki évi junius 29-kén tartatott szinészeti választottsági jegyző-könyvi kivonat.) Jelentés tetetvén ez alkalommal az iránt: hogy a' „Természet“ című folyóirat 26-dik számának, „Litteraturai világ“ czikkelyében — által, volt igazgató Bajza Jozsef ur, olly, nem tudni honnan merített alaptalan ráfogásokkal bántatik; miknek valótlanságát a' közönséggel tudatni, a' szinészeti választmánynak kötelességében áll; — meghagyatott a' választottsági jegyzőnek, hogy egy részről azon állítás helytelenségének felvilágosításaul, mi szerint az eddigi igazgató a' szindarabok átvizsgálásának napról napra lett halasztásával vádoltatik, tegye közönséggessé: hogy a' szini darabok átnézésével, Bajza ur igazgatosága idejében, nem ő maga kirekesztőleg, hanem egy három tagból, nevezetesen Fáy András, Rosty Albert választottsági tagokból, 's a' nevezett igazgatóból állott küldöttség foglalkozott, 's azoknak hónapokra terjedő tunyaság méltatlan czimével illeteése, magát a' közlőt bélyegző rágalomnál egyébnek nem tekintethetik; annyival inkább, mivel az e' részben megbizott választmány, a' színház körüli egyéb tömérdek foglalatosságai közt 's néha a' szinvizsgálói hivatalnál is törtent főnakadások miatt, a' beadott szinművek átnézését gyorsabban, 's pontosabban alig eszközölheté; más részről pedig arról is értesitse a' közönséget: hogy a' szinészeti választmány akkor, midőn jövendőre nézve a' darabok átnézését ön magának tartotta fenn, Bajza József urnak a' szinbíráloságba befolyásról nyilván tott lemondását nem hogy készséggel fogadta volna, hanem e' béli, az ügynek több tekintetben csaknem nélkülözhetlen részvétét, tovább is, és ismételve kikérte; — többnyire tegye azt is nyilvánossá; hogy a' szinészeti választmány, a' milyen ellensége minden visszavonásnak és pártra szakadásnak, olly igen ohajtja, hogy a' hazai írók, ezen minden becsületes keblü hazafinak, nem vak buzgóságból, hanem megtisztult 's józan érzésből keletkező pártolására méltán számoló zsenge intézetet, ne a' vizsgálódások hanem a' nálunk szint, olly mértékben hiányzó, mint, szükséges egyesülés célpontjaül tűznék ki maguk elébe.

Kiadta

Balla Endre

részv. vál. jegyző.

PESTEN jul. 5-kén „Foster testvérek“ című 5 fvsos dramai rajzolatban Lendvay ur (Foster István) újabb bizonyosságát adá annak, hogy ő gondolkozó szinész. Azon erő, azon természetesség, melylyel szerepének minden helyét kiemelé, azon hiv árnyéklása minden vonásnak mély studiumra 's valódi művészre mutat. A' számra kevés közönség L. ur jeles játékát illőleg méltánylá. Megyeri ur (Foster Tamás) e' szerepének sok helyén utá-

nozzhatlan; mi azonban indulat-kitöréseivel nem tudunk megbarátkozni, 's részünkről úgy találjuk, hogy azokon mindig valami comicai máz ömlik-el. Egressy G. ur (Robert) vajha a' kisebb szerepekre is figyelmet fordítva, vagy legalább az öltözködésre, úgy arra is, hogy a' színpadon térdepelvén, mindig azon térdére ereszkedjék, melylyel a' közönség felé van, ne az ellenkezőre. Jeles volt még a' két torzkép, Szentpétery (Godfroy Spedvell) 's Telepy (Lambskin Jeremias) urak; mint szintén Laborfalvi R. (Borbála) 's Déryné (Wellsted Anna) is. — 6-kán az „Amerikai“ türellem-fárasztó hanyagsággal adatott. Sokszor és sokat mondtak már magyar lapjaink arról, hogy mit egyszer jól láttunk, másszor rosszul látni nem akarjuk: de úgy látszik, színészeink az efféle intéseket könnyen felejtik. — 7-kén „wibourgi hétel“ 4 fvsos vig játék türethető szorgalommal adatott. Szentpétery ur (Korn) 's Lendvayné assz. (Hani) jelesek voltak. Nézők kevesen. — 8-kán „Parlagi Jancsi“ 4 fvsos vig játék czimszerepét Lendvay ur művészileg játszá, 's többször előtapsoltatott. Jeles volt még Lendvayné assz. (Róza) 's Megyeri ur (Vidor). Erkelné asszonyt (marquis Olbauné) az olly hánykolódás, minőt ma láttunk tőle, valamint köz életben, úgy színpadon is nevetségessé teszi: az uraságot finomságnak kell bélyegezni mindig. — A' rendelőséget pedig, vagy kire a' dolog tartozik, arra figyelmeztetjük, hogy Seneca és Tasso halálát ábrázoló rézmetszvényeket ne színes festékű tájrazsal és virágbokrétát tartó diszedénnyel képeztessen. Nézők a' karzaton számosan. — 9-kére „Kean“ volt kijelelve.

TORDÁRÓL jun. 7-kén. — A' Fejér ur igazgatása alatt egyesült nemzeti színész társaság M. Vásárhelyről mult hó 13-dikán ide érkezvén, az óta több érdekes színműnek hol jó, hol gyengébb előadásával tette kellemessé a' szép, jó, és hasznostól nem idegen kised közönség estvéjét, a' városteremében említett igazgató ur disztiményeiből alkotott egyszerű színpadon. — 7-kén „fekete Fricz“ adatott szokatlan kevés néző előtt. Kitünőleg működtek: Fejér ur a' czimszerepben (kinek a' hangejtés előtt melljéböli gyakori szükségtelen léghuzásnak elhagyását, és az általa felejtett 's fellépte után eszébe ötlött szükségesek megtételeért a' vele beszélőtől elfordulva tett többszöri kiszóllásnak elkerülését javasoljuk); a' mindig kitünő iparral játszott Fejérné assz. (Luitgarde), Pázmán (gróf Martinez), Nagy (Güval öreg haramia). Teleki (Henrik) most is mint ez előtt néha, úgy megtanulta szerepét, hogy őt a' sugó is alig volt képes szemével kísérni: de hangejtése és mozdulatai, mint mindig, úgy most is nagyon helytelenek voltak. Napról napra inkább kitünő igyekezete által azonban magát jó színészsze képezheti, mivel még fiatal és hajlandósága is nagy a' színészetre; csakhogy előbb a' esekélyebb érdekű szerepekben szerezzen ügyességet pontoságot, 's aztán vállalja magára a' főbbek vivését. — 9-kén „ördög-üző Fabián“ került szönyegre. E' darabban játszottak: Fejér, Horváth, Pázmán, Nagy, Csiszér, Teleki, Bartha, Pápai, Décse, Fejérné, Horváthné, Bőjthene, Fejér Lilla. Dicsérettel leginkább Fejér ur a' czimszerepben, Horváth ur (János) és Fejérné asszony (Francziska) említendők, minthogy szerepüket a' jól megtanuláson kívül művésziileg fogták-fel, miért a' majd minden jelenésökben tetszés szülte tapsot méltán megérdemlették. Játék végén zajos kihívással tiszeltettek-meg Fejér ur, de azt tán a' nézők kicsiny számaérti kedveltségéből nem fogadta-el. Bár azután Csiszér hivatott volna ki, hogy fénykenőcstelen sáros eszímáját még egyszer láthattuk volna, Fejér urnak is ha a' sugó fülebe sugta volna,

hogy a' már többször kifeszelve látott hosszács (Schlafrock) gunya alatti szakadása erősen megnagyult, jobban tette volna, mint azt, hogy az erősen sugáseríti piszegetéseket számba sem vette. — 10-kén egy honfitól írott ismeretlen „nász-nap“ című 3 fvsos dramai költemény adatott. Az egész személyzetet hanyagsággal, szerep-nem-tudással, természetfölötti eltávozással méltán vádolhatjuk. Egyedül Pázmán ur arathatott 's aratott is közdicséretet. Ha több készület előzi-meg a' játékokat, tán a' különben is kevés éldelettel kínálkozó színmű nem váltott volna olly unalmas alakot. A' sugónak ismét tanácsoljuk, ne sugjon olly hangosan, hogy előbb halljunk mindent az ő szájából. — Az eleinte nagy pártfogást nyilvánított közönség mind inkább kezd hidegedni; mi-ből következtethetni, hogy a' színészek egy házzal már tovább mehetnek, pedig főképp' azokra nézve, kik a' félmiveltség fennhéjázó és kényes lépcsőjén megállapodva veszteglenek, nagyon szükséges lenne egy illy társaságnak is huzamósbó köztük létezése.

KIS LAJOS.

SZEGEDEN jun. 13-kán Kisfaludy Károly „csalódások“ című vig játéka hozatott színpadra, mellyben Deési (gr. Elemir), Farkas (b. Kényesi) jól, Lilla (Köröndinc) igen kellemesen, 's Keszy (Lombay) tetszésre, Udvary (Elek), Szabó Julia (Lidi) közelégülésre játsztanak. A' mai előadásban Körösyné (Lucza) volt egyik, ki nagy tetszést nyert, ki az agg 's még is férjhez menni vágyó kisasszonyt olly jól képezé, hogy majd minden elmenetekor tapssal kísértették. Baranyi (Mokány) nem rosszul játszott. — 16-kán Körösyné jutalmul előbb „Árpád ébredése“ adatott. Baranyi (Árpád) elegendő tüzzel ugyan, de hangjának gyöngösesége miatt nem elég hősi hatással; Földváry a' sirszellem, Deési pedig a' költő szerepében lépett-fel. Emez tökéletesen kiemelte szerepét, mint szintén Lilla (színésznő) is. A' pesti színházat ábrázoló függöny, mint szintén a' Dunán uszó gőzhajó is kellemesen lepék-meg a' nézőket. Ezt követte: „szerelem és kapros-béles.“ Baranyi (if. herczeg), Földváry (Strahl), Keszy (Pávay), Deési (Linden kapitán), Szabó Julia (Emilia), Lilla (Izabella) szerepeiket köztetszésre adák; a' jutalmazottné Philippine öreg hajadont köztetszésre játsván, tapsokat nyert. A' játékokat Udvary, Botos, Lilla és Szabó Julia által közelégülésre eljárt négyes Sobri tánc zárta-be. Nézők számosan. — 17-kén közkívánságra „parisi naplopó“ ismételtették, Keszy (Morin tábornok), Földváry (Emil), Körösyné (Morin asszony), Udvariné (Meunier asszony) szerepüket jól fogák-fel; Lilla (Eliza) a' megcsalatott 's illy okon fájdalommal tölt, de még is nemes szívű lényt kellőleg képezé. Szabó Julia (József) volt a' darab koronája. Ő a' könnyen gondolkozó, bátor, 's végre testvéreinek kinos helyzete miatt elégtétel eszközésre is elszánt fiút szép színészi tökélylyel festé. Az előadást bezárá Abelesz-nek magyar magány-táncza, melly, akár a' lejtési könnyűséget, akár a' figurák sokaságát 's ezeknek kifejtésében kitüntetett ügyességét nézzük, méltó volt azon éljen kiáltásokra és tartós tapsokra, mellyekkel jutalmaztaték.

CSENDVÖLGYI.

HANGÁSZAT.

Pályadij hirdetés a' pestbudai hangászegyesület 1838-ki pályamunkájára. — A' pestbudai hangászegyesület tisztelettel értesíti a' t. cz. hangművészeket és hangászat-kedvelőket, hogy alapszabályai 31. cikkjé értelmében jelenleg hús arany-ból álló jutalmat határozott egy

egészen új, ez évben készült, 's még sehol elő nem adatott symphoniára vagy cantatéra, aláírtt 's minden alkalomra illő olasz, magyar vagy német textussal; mellyek közül azonban vizsgálat alkalmával a' cantate elsőszéggel bír. A' bel- és külföldi műértők fenn említett tárgyú hangműveiket 1838-ki december 31-ig az alul írtt egyesületi titoknokhoz (lakik Pesten a' halpiacson alul. Duna mellett 114. sz. a. Kropf-ház 1-ső emeletében) bérmentesen partitúrában beküldhetik. Mellékeltessék hozzá egy lepecsételt levelke is, mellybe nem egyéb mint a' szerzőnek neve legyen feljegyezve, kívülről pedig a' borítékra csupán egy rövid jelmondat, 's a' partitúra czimlapjának egyik részére ugyan azon jelmondat legyen írva. Az erre kinevezett különös biztosság által a' legjobb munkának oda ítelt pályadíj, valamint az ahhoz legérdemesebben közelítő két más munka szerzőjének dicsérettel említése az egyesületnek 1839-ki első közgyűlésében (aprilis havában) hirdettetik-ki, mi iránt előleges értesítés fog adatni nyilvános hirdapokban. Ha talán a' biztosság a' beküldött pályamunkáknak egyikét sem találná a' kitűzött célra megfelelőnek, ekkor a' pályadíj oda nem ítétetik, hanem a' jövő évi pályadíj szaporítására fordítatik. Az említett pályadíjt azonban nem kell jutalomnak, hanem csak a' műipar buzdítása 's ösztönzése eszközének, a' még csak rövid idő előtt alapított egyesület jó szándéka bizonyítványának tekinteni. Azért a' díjnyertes munka a' szerzőnek sajátja marad, 's tetszése szerint rendelkezhetik iránta. Mindaz által az egyesület fenn tartja magának azon jogot, hogy saját használatára végezt a' munkát lemásoltathassa, oly kötelezéssel, hogy azt a' szerzőnek megegyezése nélkül senkinek nem adja-ki. Az eredeti partitúra mind addig az egyesületi társban őriztetik, míg tulajdonosa visszakívánja. A' többi pályázók a' díjnyertes munkának kihirdetése után mindjárt elvitethetik műveiket a' titoknoktól, miután már előbb a' neveiket magukban foglaló levelkéek feltöretlenül az említett közgyűlésben nyilvánosan megsemmisítették. — Pesten a' hangász egyesületnek 1838. jul. 10-ki közgyűléséből.

Mátray Gábor s. k.
egyesületi titoknok.

Pozsonban az egyházi hangász-egyesület jun. 24-kén adott ismét hangversenyt, mellynek részei voltak: 1) Beethoven „Egmont“-jának ouverture-je Freymann ur vezérlete alatt igen jelesen adatva. Illyekben az egyesület hangszkara mindenkor kitünő tehetséget fejt-ki. — 2) Mercadante „Donna Caritea“ daljátékából egy cavatina; éneklé Valheim kisassz., kit ma legelőszér hallánk magány-dalszerepben fellépni, mi oka lehetett némi elfogultságának, 's még nem tökélyes bátor és színvegyes előadásának. Szava kellemes. Buzdító tapsokkal tiszteltetik. — 3) Hummel Asdur concertjének romanczja; fortepianón játszá Brinner ur nem annyira elég tüzzel, erővel és elhatározottsággal, mint mechanikai ügyességgel. — 4) Mehul „József és testvérei“ daljátékából egy terzett; mellyben Christelli ur, még kezdő, de gyönyörű szavát használni tudó, különösen megkülönbözteté magát. — 5) Mercadante „Eliza és Claudio“ daljátékából mi. Erba-Odescalchi marquisné a' karral kísért sopran ariát szokott remekszéggel éneklé.

H.

D I V A T.

27-dik divatkép Pestről. — Róza színű csikos selyembatizt-ruha, blonde-es szalag-diszitményekkel. — Az eredeti kép ismét Argauer Antal polg. nőszabó mester urnak (Pesten, váci utza, Mocsonyi-ház 2-dik em. 412. sz. a. a' 3 Gráciánál) műhelyéből került-ki. Közöljük azt mint a' pesti legjelesebb nőszabók egyikének szép művét, 's örvendünk, hogy t. cz. előfizetőinket a' honi szorgalom e' nemével is megtisztelhetjük, melly a' mostani divat szellemét teljesen fejti-ki, remélvén, hogy a' divat-tisztelőinek ezen új kedveskedéssel is szolgálatot tehetünk.

Köhlmann malte

Honmüveis

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap július 15^{kén} 1838.

KERTÉSZET.

L i n n é.

Linné Károly, híres természetbúvár, névszerint fűvész, 1707-ben született Nushultban, Smalandban, 's atyjától, egy falusi lelki pásztorától, eleintén bizonyos fogadalom következtében papnak volt szánva. Mivel pedig atyja maga is szenvedélyes botanikus volt, a' fiúnak már gyermekkorától alkalma volt a' növénytudományt foglalatosságává választani, 's benne izlést találni. Tíz esztendő korában a' fiú a' mexiő-i iskolába küldetett; azonban az akkori iskolatanítás formái csak hamar untatók lettek neki, mi kísértetbe hozá őt gyakran kedvencz tárgyához egész hajlandósággal ragaszkodni, 's növényeket felkeresni. Így történt azután, hogy az iskola-tanulmányokban ő hátra maradt, 's különösen a' tudós nyelvekben többen megelőzték őt tanulóársai közül. Tanítóí kifárasztva e' restség és szinletes használhatlanság által, azt nyilatkoztaták atyjának, hogy fíjából, kinél hibázik a' szorgalom, 's csupán abban leli örömét, hogy növényeket 's lepkéket gyűjtöget, más mint mesterember nem válhatik. — Az atya reá hagyta beszélgetni magát, 's ezeknek tanácsára egy vargához adta fíját inaskodni: azonban szerencsére nem sokáig maradt ő e' helyzetben. Rothmann gyógyász, egy jobb emberismerő, a' fiatal Linnében szokatlan talentumot vévén észre, azt nyilatkoztatá atyjának, hogy fíját a' tanítók megítélni nem voltak képesek; — javalá tehát a' gyermek anyjának, hogy megtartván fogadalmát, az által áldozná fíját Istennek, hogy megengedje őt természet lelkészévé lenni. A' szülék elfogadták tanácsát a' felvilágosodott eszű, szerény orvosnak, 's Linné örömmel hagyá oda mesterét 's ennek műhelyét. Tournefort institutio-i, mellyeket neki Rothmann megszerzett, voltak az első használható munkák a' növénytudományról, mellyek Linnének kezeibe jutottak helyzetének korlátozottságánál. Még két évig maradt Linné Mexiő-ben, használta ott a' könyvtárat, 's Rothmann pártfogójának tanácsát; és tartós ipar, tanulás által nagy pályájára készíté-el magát. Most már közelgetett éltének 20-dik évéhez. Átlátván, hogy a' botanika nem nyujt neki kilátást élettartásra, tulajdonképpi kenyerntanulmánynak az orvosi tudományt választotta, mellyre an-

nyival szilárdabbnak érezé magát, mivel eddig szerzett ismereteinek a' fűvészetben könnyíteni kellett tanulmányait. A' lundi egyetemen, hova fordult, összetalálkozott Stobäus Kilian botanikussal, ki mennyire tőle kitelt, jótevője lön. Egykor életét is megmenté, midőn t. i. botanikai kirándulásainál, egy svéd országban honos, ugy nevezett pokolfuriától megszuratott. Linnének mindezek mellett is még egy ideig küzdenie kellett a' szükséggel; míg végre egy szerencsés eset ismeretesebbé tette talentumát. Egy látogatásnál az upsalai fűvészet-kertben feltalálta őt Celsius, kinek bámulni kellett e' fiatal ember rendkívüli ismereteit. Kérdezősködvén állapotjáról, alig érté-meg tőle bajait e' tiszteletes főpap, azonnal sietett kiragadni őt e' szorult állapotjából. Éppen akkoriban dolgozta Celsius becses munkáját a' balliai növényekről, 's egy segédre levén szüksége, választása nem eshetett volna érdemesebb férjfiúra, mint Linné volt. Itt jött Linné, élete 24-dik évében, azon gondolatra: valljon a' nemző részek elismert fontosságánál, világosan mutató irányosságukban egymáshoz képest, nem adhatnának-e elvet egy új tudomány-rendszerhez a' botanikában, melly megérdemli az elsőséget összeköttetéseinek következménye s' közelítése által egy természetes rendszer ideáljához. Linné eleintén gondolatait egy értekezésben irta-le, mellyet közlött Rudbeck-kel. Ez bámulta az abban foglalt újítást 's az éles elmét. Ennek következése volt, hogy Rudbeck reá bizta a' botanikai kertben helyette előmutatni a' növényeket. Rudbeck már 40 évvel az előtt tön fűvészeti utazást Lapplandba, mellynek sikere a' közönséges kíváncsiságot még csak inkább ingerlé, 's így tehát egy ujolag teendő utazás hozatott szóba, mellyre Celsius Linnét ajánlotta. Elégnek tartván azon 50 tallérból álló pénzt, mellyet a' literaturai társaság összeadott, 800 mértföldnél többet bejárt. Aprilisben 1732. t. i. utnak indult magányosan, egy bőr katulya papirossal 's tollakkal. Egy ruhácska volt mind az, mit lovon elvitt magával. Hat hónap alatt bejárta Linné e' veszélyteljes 's igen terhes útat, mellynek haszna a' tudományokra, nevezetesen a' botanikára nézve, nagy fontosságú volt. 1735-ben kinyomtatattá Linné a' lapplandi tökéletes Florát, mi azután mintául szolgált az ehhez hasonlító munkáknak. Nehéz megítélni, valljon inkább a' növények leírásának fontosságát 's igazságát bámuljuk-e, vagy a' tudományos kritikát a' synonymákban, vagy pedig a' találmányok dússágát. Ezen utazásában feltalálta több izben azon szép növényt is, mellyet Gronov nevére bérmált. A' lapplandi Florában — eleintén a' növényeket a' himszálak száma 's idomzata után egymás között, 's az anyaszálhoz (pistill) képest rendezé. — Ed-dig Linné nem nyert még akadémiai méltóságot, mi jogot adott volna neki, közönséges helyen tanításra; mi több, hiányoztak nála

még a' módok is, hogy illyessel felruháztassa magát. Ennek némi-
képp' kielégítéseül hét ifjú tevé azon ajánlatot, hogy egy minera-
logi 's oryktognostikai útazást tenne Lapplandba, mit ő szivesen el
is fogadott.

Visszaérkeztek oktatást adott Fahlun-ban az ottani hegytudo-
mány nevendékinek az ásványtudományról 's bányászatról. Hogy pe-
dig bizonyos kenyértudománynak szentelje magát, Hollandiába út-
zott; itt kívánta ő magát Boerhave, Gronov, és Burmann alatt
practikus orvossá képezni. Aprilisben 1735. elhagyta Fahlun-t, fel-
vette Hardenwick-ben az orvosi legfőbb méltóságot, 's azután Ley-
den-be ment, hol Boerhave és Gronov, bámulva ismereteinek kerü-
letét 's mélységét, szoros barátsági szövetségre léptek vele. E' he-
lyen volt, hol ő fellépett előszer genialis munkájával, a' természet-
systemával tabellákban. E' munka magában foglalta már alapját
egész rendszerének. Sok nemnél, mellyeket ő maga nem vizsgálha-
tott-meg, Tournefort-ot követte; azonban szigorú vizsgálatátélnél
meg kelle másolni később ítéletét. Burmann, kinek akkoriban Her-
man Péter hátrahagyott kincseit Amsterdamban kelle megírni 's ren-
dezni, Linnét mint segédet vette magához e' fontos munkánál. Lin-
né itt 6 hónapot töltött, melly idő alatt igen jól használta barátjá-
nak gyűjteményeit 's literáriai kincseit. Boerhave és Burgman most
őt Cliffordnak ajánlák, a' kelet-indiai társaság főjének, ki egy házi
orvost 's felügyelőt ohajtott fölséges kertjéhez Hartecamp-ba Har-
lem mellett. Linné megnyeré e' szolgálatot ezer forint fizetéssel, és
szabad lakással. Tavasszal 1736-ban Hartecamp-ban vette lakását,
hol másfélesztendőt töltött a' legkellemesb foglalatoságban.

Ezen időben bocsátá közre előszer (1735) „systema naturae“
czimű munkáját, mellyben kifejtve összes nemző systemája, csak itt
ott van valami sikosan előadva. E' munkát követték 1736-ban a'
„Fundamenta botanica,“ mellyhez később philosophia botanicájában
adta a' commentárt. Ugyan azon évben megjelent bibliotheca botan-
nicája, 's 1737-ben a' becses munka: „hortus cliffortianus“ 37 réz-
táblával; mellyek a' hies Ehret-től festett, a' hartecampi kertnek
ritka növényeit terjesztik-fel. Egy kisebb, mesteri megírása a' vi-
rágzó 's gyümölcsöző Pisang-nak (Musa Cliffortiana 1737) meg-
előzte ezt már. Ezután adta-ki „Genera plantarum“ czimzett művét,
mellyben 935 nem, annak minden ismertető jele szerint, van meg-
határozva. Daczára e' tiszta világosságú következményének 's egysé-
gének, abban még mindig sok karakter maradott kétes. E' neve-
zet alatt „Critica botanica“ 1737-ben egy commentárt adott-ki a
fundamenta botanikának több aphorismájiról. Végre megjelentek
1737-ben az ő classes plantarum, az az, összeállítás, sorozása va-

lamennyi addig ismeretes systemának. Az alatt, míg Hartecampban tartózkodott, alkalma volt Angliát is meglátogatni. Visszatértekor Hollandba, Royen Adrian számára dolgozott - ki egy systemát, kinek Boerhave a' botanikai kertre ügyelést engedte által, 's ki azt egészen megváltoztatni kívánta, melly, ámbár hiányos valamint az elv egységében, úgy a' következményre nézve is általán, mind a' mellett is nagy férjfiaktól, mint Gmelin volt, és sok más-tól elfogadtatott.

Ezen rendszert közrebocsátá Royen 1740-ben a' Prodrumus florae Leidensis-ben. Miután Linné majd 3 évet töltött már Hollandiában, eltökélé magában, hogy hazájába visszatér. Ez oknál fogva elhagyta 1738-ki májusban Hollandiát. Előbb Parisba utazott, hogy ott megismerkedjék Jussieu, Guettard, 's más hires botanikusokkal, 's így septemberben érkezett-meg Stokholmba. Azonban itt fel nem tűvén senkinek, egy ideig ismeretlen maradt, 's kéntelen volt az orvoslással foglalatoskodni, hogy házi szükségait kielégíthesse, az az, élhessen. Ez is bajjal ment véghez eleintén; miután azonban szerencsés orvoslása a' mellgyengeségben ismeretessé lön az udvarnál, általa hagyá orvosoltatni magát a' királyné Ulrika Eleonora, 's ez időtől fogva őt a' legelőkelőbb 's leggazdagabb betegek felkerestették.

Linné orvos lön az admiralitásnál 's királyi fűvészes. Az országgyűlésen elvégeztetett 1741-ben, hogy svédország, természet historiai tekintetben, figyelmesebben vizsgáltsék-meg, mint eddig történt, 's Linné választotta az utazó társaság vezérévé. Ez utazásnak megírását ő 1745-ben adta-ki. Szerencsés helyzetének daczára is Stokholmban, azon kívánsat tölté-el keblét, hogy olly helyre juthasson, hol kizárólag kedvencz tudományának, a' fűvészetnek, szentelhetné magát. Ez ohajtását feltalálta Upsalában, hol 1742-ben botanikai tanítónak neveztetett-ki. Főgondja itt most már a' botanikai kertnek elrendezése és javítása volt, mellyről e' czim alatt: „Hortus Upsaliensis“ 1748-ban leirást adott-ki. Ez időtől fogva egyszerűen 's visszavonulva élt Linné, de mind a' mellett is dicsően és hasznosan.

E' nagy férjfit, kihez hasonlót csak századok szülhetnek, szél üté-meg 1774-ben, melly ujonan visszatért két év után, és szomorú ész- 's testgyengeséget hagyott maga után, melly 1778-diki január 10-dikén halállal végződött. A' tudományok történetében talán kevés férjfiút mutathatni, ki illy rendkívüli éles ésszel, a' fogalom annyi tisztaságával 's rendjével, — hasonló bátorságot 's állandóságot, és annyi helyreszabott elmésséget párosított volna. 14-dik Károly svéd király, 1819-ben emléket emeltetett neki születése helyén.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN Jul. 9-kén „Kean“ ismételtetett. Bár kinek gondolatja volt is e' színműben más színészt állítani-fel concurrentia végett, miután mult héten azt Lendvay ur vendég-szerepül adá, igen gyöngédtelen gondolat volt. Nem akarjuk mi e' színmű czimszerepét játszott Egressy Gábor ur érdemeit csonkítani: annyi azonban való, hogy e' játéknak minden ismételt adatásánál még valami nem helyeslendőt hallatott 's láttatott velünk. Ha elhallgatnók is, hogy a' két hüvelkujnak a' mellény hónalatti kivágásába akasztása nem illik szalónok mívelt emberéhez; ha elhallgatnók is, hogy E. ur, midőn szívfájdalomról, lélek-gyötrelemről beszél, azt gyomrában keresi (kezének gyomrára fektetéséből legalább azt kell következtetnünk): de azon finomtalan túlzást, melyet ma a' 4-dik fvsban hallánk tőle, midőn Salamontól kardját kéri, el nem hallgathatjuk. — Nézők kevesen. — 10-kén „gyámság és mézes hetek“ két fvsos vig játék szinte 11 óráig tartott minket színházban. Az elsőben igen jeles volt Megyeri ur (Brand Ádám) 's László ur (Morgenstern). Szilágyi urnak (Morgenstern, követségi tanácsnok) pontosabb szerepiudást ajánlunk. Az utóbbi színműben Lendvayné assz. (Therézia) 's férje (Alexis) vívták-ki az est koszorúját. Nézők kevesen. — 11-kén „Szevillai borbély“ vig daljáték 2 fvsban (muzsikáját szerzé Rossini; fordítá Bántó) került ismét színpadra meglehetősen számú nézők előtt. Kettős érdek vonzott ma a' színterembe. Egyik, hogy Benza ur, budai fi (a' kassai társaság tagja, kit egykét év előtt már a' budai magyar színpadon is hallottunk a' tolvaj-szar-ka daljáték podesta-ariájában) adá mint vendég Basilio szerepet: másik, hogy Joob ur mint Almaviva lépett-fel. — B. ur, ha részint arczát egész ijesztővé és szerepének nagy részét caricaturává nem teszi, 's ha szavaiból is nem volt volna észrevehető, hogy anyanyelve nem a' magyar, kétszeres helyeslést érdemel vala. Egyébiránt a' dramai éneklésben jártosságot, tiszta, esengő, és erős hangot, jó nemű előadást bizonyítván-be, a' közönség őt nemcsak megtapsolá ariája után, hanem azt (melly egyébiránt nem a' legmulattatóbb) vele ismételteté is. Joob ur egészen elemében volt mint Almaviva. E' szerepnek magas hangjait 's olasz modorú futásait dalszínészeink közül csak egyedül ő képes énekelni; 's így jól esett füleinknek, hogy valahára Almavivára találtunk színpadunkon, ha bár más részről azt is meg kelle vallanunk, hogy közép hangjait kevésbé hallottuk, 's játékában még csak kezdőt láttunk, mit az éji dal alkalmával elmulasztott gitározás is akkor, mikor gitározni kellett volna (az actiózás helyett), 's itt ott a' mimicával kiemelendő részint komoly részint nevettetést szerezhető szereprészeknek hatás nélkül maradása bizonyított Szép szorgalma 's haladása a' zene-ismeretben azonban ezek nagyobb részének távulitandóságát ígéri. Szerdahelyi ur (Figaro) igazi elemében 's helyén volt: de egy két helyen felső hangjainak máskori erejét nem tapasztaltuk, mert azokat fálsettel pótolá. Dériné assz. (Rosina) legsikerültebb szerepeinek egyike volt a' mai. Figaróval énekelt duettjában a' szerző gondolatainak pontosabb magáévá tételét ohajtanók. Bartháné assz. csinos 's kellemes hangú Berta, Szilágyi ur pontos és élénk, de talán kevésbé fiatal Bartolo volt. 1-ső fvnás elején a' hangász-dalnokokat keveseltük, 's hogy Almaviva éji zenéje alatt hangszereiket nem használták, hogy elmenetöknél a' taccsussal siettek, nem helyeselhettük. A' hangászkar jelesen viselé magát, 's mai operánkat a' sikerültebbek közé számíthattuk. Dériné assz. Benza, Joob,

és Szerdahelyi urak több izbéli előhivatásban részesültek. (Schodelné assz. és Udvarhelyi M. ur rekedt; Miskolczi Julia k. a. beteg.) Színházunkat egy idő óta sok utazó francia és angol látogatja; 's már csak ez okból is nagyon kívánható, hogy mutatványaink, jelesen operáink, melyekbe leginkább járnak, mennél pontosabban adattassanak. Ma is földszint Francziák, gr. Széchenyi páholyában Angolok egy fekete Amerikaival együtt végig várták a' daljátékot, 's folytonos figyelemmel viseltettek iránta.

KOLOZSVÁRATT nyárelő 17-kén előadott „doctor Pipitér“ Gleich után Baranyi Péter. E' darab mindennapisága mellett képes unalmas órákból fölverni. Váratlan bonyolódásai a' vasárnapi zsbajtól gőzölgő főt feszült figyelemben tartják. — Az unalomig visító kaczaj ezt tanúsítá. Csiszér (Doctor Pipitér) zsgori szerepében tűrhető vala; mimicája különösen tetszett. Horváthné (gyámleánya) szerény magaviseletében jelesen mind végig működött. Fejér (Rétipip) a' leleménytengerben illő szenvedélylyel utazott. Vajha többi társai is ennyi könnyüséget mutatnának! Valódi comicai szerepekben csak egyedül ő használható. Fejérné (Eva) is eléggé mulattatott agg és fonyadt szerelmet ajánló forgolódásaival. — Pázmán (Dörgő, kapitány) a' legtermészetesebben játszek. A' publicum, melly az illy szerű darabokat tapssal fogadja, illő számmal! — 21-kén „Ördög Robert“ kevés néző előtt fordult meg szinpadunkon. — 24-kén vasárnap innepélyes nap vala ránk nézve. Fő kormányzó Göncz-Ruszkai gróf Kornis János ő excellentiája névnapjának tiszteletére ezer főny világítá a' szende estét, zene 's néptömeg hullámzatiában. Ennyi között lépett-föl a' színész-társaság az innepély kiegészítésére „Hűség“ czimű vigjátékkal két szakaszban Kisfaludy Károlytól. — Az ötletdús műről szólani fölösleges; — érette lángeszű íróját csak hamvai felé dobogó kebellet dicsőíthetjük! A' szinpad közepén oltáralakú álláson égő mécs; fölötte kivilágítva ő excellentiája ősi czimere; két felől két kised esolnaktul környezve, melyek a' vészek között kormányzót árnyéklák; a' színészek körében utazása közben csupán ez alkalommal föllépett kedves Lipsey Klára szavalt oly meglepőleg, mint szokott, egy versezetet Veress Józeftól. Ezt karének követte muzikai kísérettel; a' szavalt tapssal fogadtatott, jól lehet már közel gyöngé, 's távolabb szinte érthetlen vala; mert a' művészné hangját hihetőleg az uti por fátyolozá. Szilágyi (Mátyás király) először lépett-fel, kalló méltósággal szavában és mozdulataiban; testi szerelmi tehetségekkel gazdag; ezekhez csak erős akarat 's tanulmány kívánatik. Fejér (Vidor, udvari bolond) comicai oldalát más alakban tünteté-föl kielégítőleg; hangja egy kissé rondácska — olykor simábbnak ohajtjuk. Csiszér (Sáfár) elég bohóczy ügyességgel játszek; de kellemetlen egyformaság ömlik-el szaván; gyenge organuma keveset ígér jövődje felől. Lipsey Klára (Martha) játéka gyöngé, kissé hidegséggel vegyülve, és annál bámulhatóbb, hogy annak daczára bírja a' mai szerepeket; dalolt is játszás közben „Múltodban nincs öröm“ stb. és egy ariát a' tolvaj-szarkából. Az első Mátyás korára nem illt: mindkettő a' fennebb érintett okból gyenge hangja miatt nem élvezhető; mind a' mellett kedvesen virul-fel emléküinkben. A' fiatal színész-nő szándékának eléggé nem örvendhetünk. Pestre vágyik magát tökeletesítendő. Ha sikerülend, feszült figyelemmel kísérjük reménydús lépteit. Pázmán (ménestemester) eredetileg adá az öreg Magyarnek lelkületét. Horváth (Martha kegyencze) értelmesen játszik; de a' szerelmi szenvedély ábrázolatában járatlansága miatt olykor torzképet alkot. Nézők elég számmal. — 20-ikán

„Tudor Maria“ 4. felvonásban adatott. (Hugo Victor után Kis Iván.) E' mű merészsége meghaladja a' köz emberi lelket. Maria változékony kedélye irtózatot ömleszt-szen-e el, vagy bel és tetteleges vonásaiban élvezünk? Bajos meghatározni! Ki ne számolna az álkodó Fabianóra vérpadot minden perczben a' boszúban égő nőkebeltől? — Ez még is egykori szerelme fölvirultában milly határozatlan, mint ohajt szabadítani, ki reménylené? A' nagyszerű műnek közepette hullámként bolyong a' figyelem; míg végre kiköthet. Váradiné (Tudor Maria) e' társaságban először lépett-föl királynéi önérzetében illő komolysággal. Szeret és annak közepette rémitőleg lihegi boszúját a' család Fabianóra, 's őt ismét a' veszélytől menteni törekszik. V—né az illy szerű kedélyt kimért tappintattal, bensőleg érezve, és külözdelataiban adá. Hasonszerű szerepeket csak ő fog birni e' társaságnál. — Costume-je is megfelelt szerepei követelésének. Fejért (Fabiano) itt más oldalról látjuk. Szerelmes, még pedig sima, hangja daczára; zord és leleményes a' veszélyek fenyegetései között. Mind ezt annyi kifejezéssel képzé, hogy nem csalhatott várakozásunk. Szilágyi (Renard Simon) jól, Horváth (Gilbert) hatással játszik, csakhogy szerelmének nyilvánítása hevében egyszer inkább lerogyott, mint térdelt. Csizsér (Zsidó) hangja talált, de a' készülletlenségéből származott sok ekkor nem helyesíthető. Horváthné (Johanna) egy kissé szórakodva, szavait igen öszveszorított ajkak közül bocsátja. Nézők e' jeles darabban igen kevesen.

V—y.

SOPRON. Évek folyának-le, mióta e' magyarosodni kívánó város a' nemzeti nyelv 's előhaladás ügyében óriási léptekkel törekszik: 's még is fosztva azon gyönyörtől, hogy a' nyáron zárva tartatni szokott Thalia templomában magyar nyelven tűnnék-fel a' színészet. — Komlósy urnak 4 év előtti távozta után június 24-kén végre egy magyar színésztársaság Baký Gábor vezérlete alatt „a' nagy világ divatja“ czimű (Töpfer 4 fvsos) vig játékával kezdé-meg mutatványait számos néző előtt. A' játék kerekded menetelet, de kivált a' nőnem szorgalmát közelégedés és zajos tapsok jutalmazák. Luiza (Bakýné) és Paulina (Munkácsiné), kik a' játék gyöngyei valának, játék végén az egész személyzetel hangos eljen kiáltások között előhívtak. — 25-kén „Angelo, Padova zsarnoka“ Hugo Victor 4 fvsos drámája báró Eötvös fordítmánya szerint nagyobb hatással, mint mult évi febr 23-kán Villi német igazgató alatt. Nézők szép számmal. 26-kán „miveltség és természet“ 4 felv. köz elégedésre. Szikra (Ragály ur) különösen bebizonyítá illy szerepekben jártosságát. — 28-kán „kisértő fehér szűz“ bohózat 3 fvsban Láng Ádám-tól mulattatott; a' czimszerepet Munkácsiné igen jól, az oláh csárdást Papp ur, gazdasszonyát Bakýné, a' bohócz szolgát Ragály ur dicséretesen alakíták. Első felvonás után Váry Pepinek a' sárvári barna hangászok magyar nótáján eljárta igen kedvesen fogadtatott. — 29-kén „szerelem mindent véghez vihet“ vigjáték 4 fvsban, és „vérpohár“ néma képezetben tetszett. — Utójjára „Toldi Miklós“ vala hirdetve. Mint halljuk Óvárra szándékozik a' társaság. A' tek. ns megye Karai és Rendei t. Högyész y első alispán és Tóttósy szolgabíró urak előmozdítása következtében hazafiúi segedelemre méltatták e' vándor színész-társaságot. — Köszönet az illy nagy lelkűeknek!

W.

LOSONCZRA Balla ur színésztársasága (mint a' hirdetményen olvastuk, 12 férji, 8 nőszemélylyel ('s így 20 taggal) keresztül utazólag érkezvén, itt jun. 23-kán „Toldi Miklós“ czimű hős történettel kezdé mutatványait. Ez al-

kalommal Balla (a' czimszerepben). Kőszeghy (Ujlaki), Balláné (nője), Könyves (korcsmáros), Szikszai (Péterke), Anasztázia (Lenosi) 's különösen a' kis Balla Mari (Lőrincz) jeleskedtek, Boldizsár (Mátyás) nem eléggé találta-el szerepe beljegyét. Átalján az egész jól adatott. — 24-kén „Bujdosó Ámor“ került szinpadra. A' színészek tökélyes iparral adák a' különben kevésbé csintalan vig játékot; leginkább elégedést nyert Balla Mari 's Károlynak meglepő magyar tánca. — 25-kén „Griseldis“ legkedvezőbben fogadtatott. — Balláné (Griseldis) olly kimért művészséggel adta szerepét, mint csak egy legjáratos színésznőtől várni lehet. Balla (Percival), Kőszeghy (szénégető) kitűnők voltak. Könyves (király) elégedésre játszott. E' társaságnak 8 esinos nőszemélye a' színművek ékességére 's a' társaság fényére szolgál. — 26-kán „Guelfo“ dramai költeményben Kőszeghy (Guelfo) fő elemében látszott lenni, 's valóban mondhatni remekelt. N. N.

TÁNCZ.

Londonban Esterházy herczeg Junius 15-kén adá Chandons-house-ban amaz inepies mulatságot, mellyre az ékes angol világ már egy időtől fogva, mint maga nemében sajátságosra, feszült figyelemmel készült, 's melly az elrendezésben tapasztalt rendkívüli pompára nézve még sokáig élénk emlékezetben fog maradni. Az említett nemes épület tetemes tereje 's teremén kívül még a' kertben is egy nagy terem építetett, mellyet corridor kötött össze a' Portland-Place-al. Felsőges ritka tüneményül szolgált e' terem; falait tetemes magasságig minden nemű növény és virág ékesíté, 's tökélyes „allée verte“-et képezett. A' társaság 10 órakor kezdett öszveülni. 's hajnali 3 óráig egyre tolongott oda. A' hintók sora egészen az Oxford-utig huzódott. A' dámák nyugtalanok voltak, mivel egy egész óraig kelle kocsijokban vesztegleni, míg a' kapuhoz juthattak. Sokan kiszálltak, 's gyalog törtek keresztül az utszán zsbongó néptömegben. Tizenegyedfélkor kezdődött a' táncz, 's reggeli 6-kor szakadt végbe. Strauss vezérlete alatt két hangászkar egymást váltva játszó. A' társaságnak nagyobb része az új teremben, a' kitűnőbb idegenek pedig a' könyvtárban vacsoráltak. A' nemes házigazdának figyelmét mi sem kerülhető-el, mi sem haladható fölül.

D I V A T.

Parishan a' szobák és szalónok bútorai jelenleg a' kíváncsiság és izlésnek legkülönösebb tárgyaiul szolgálnak. Többnyire a' régiség korát ábrázolják, párosulva a' fekete tölgyrámákkal, aranyos csifrázványokkal (mellyek itt ott karmazsin bársonnal vannak körülterítve), függő-rococo fal-órákkal, porcellan alakoktól tartott gyertyatartókkal, szobrokkal, híres emberek 's állatok képeivel márványból vagy bronzból. — A' régi idomú csipkében készített domború himzések, mellyekkel a' zsebkendőket beszegik, a' selyemre csinált gyönyörű himzések az ékes világnak legújabb divatját tárgyazzák, ugy a' lebegényes és selyemmel himzett fehér selyem ruhák, himzett selyem sálkendők is. — Férjfiak lapos és széles gallérú-ruhát, vizellenes szalmakalapot, falun vizellenes nankinból bő spanyol (paletot) köntöst, városban császár-kék felruhát csifrázott gombokkal, selyembéllyessel, ránczokban szedett nadrágot (mint az előtt) világos színű szövetből apró rajzokkal, nyári felruhát fekete vagy olaj-zöld színű kaszimirból egy sor selyem gombbal viselnek.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön július 19^{kén} 1838.

KÖLTÉSNET.

T á v u l b ó l.

Báj-alakkal inte
A' jövő felem,
Kéjre mig hevültem
Ilma láng-ölen.

Mig alélt valómnak
Esdő vágyain
Lengtem, egy dicsőbb lét
Étes álmain.

Sorsom ah! irigyen
Zára tőle el,
Nyugtalan borongok
Szenvedésemmel.

'S a' sötét berekben,
Rezgő ág alatt,
Vissza — vissza sírom
Ideálokat.

Lelnek-e könyűim
Túl a' hegyfokon,
Hű kebelt, ölelni
Néma banaton?

'S csillogó havárul
Hoznak-e nekem
Üdvet, hogy derüljön
Zordon életem?

V—r.

SZORGALOM.

Neápolban légszesz. — Neápolban most minden figyelem a' légszesz-világításnak létesítésére fordítottatik. Első próbát majus 30-kán tettek vele, melly alkalommal a' királyi palotával szemközt fekvő paduai szent Antal templomának csarnokát akarták megvilágítani. Ha e' próba sikerült; lassanként az egész várost légszeszszel szándékoznak megvilágítani.

Vas ló. — Ritter ur, erőművész az egyesült statusokban, nem régiben egy vas lovat készített, mellyet egy fogantyúval könnyen működésbe hozható erős rugó hoz mozgásba. E' körmunkálat kevés fáradságába kerül mind a' lovnak mind a' kalauznak. Az elmés

szerkezmenyü gépely, melly a' lóhoz igen hasonlít, egy óra alatt 20 mértföldnyi utat halad-meg. Ritter azt állítja, hogy gépelye sok helyen nélkülözhetlenné teendi a' vasutat, minthogy lova sem fát, sem szenet, sem más tüzelő szert nem emészt-meg; legfeljebb is valami kevés olajra van szüksége. Mivel pedig félig járt uton is használható, éppen olly gazdaságos és időkimélő jármű leend, mint a' vasút. (Mémorial encyclopedique et progressif.)

Hajnyiró gépely. Brighthonban bizonyos fodrász egy gépelyt készített, melly egy nyomással az egész főt divatszerűleg nyiri-meg.

London-brisztoli vasút. — A' nyugoti nagy vasút, melly Londontól Brisztolig nyulik, majus 31-kén nyittatván-meg, élénk mozgás közt már köz-haszonra szolgál. Ezen a' vasrudak 4 láb 8 hüvelknyi távulság helyett 7 lábnyira állnak egymástól, és kyanizált fára fekszenek. A' kocsiknak négy osztálya van, 's mindannyija 18 lábnyira áll a' föld felett. Az első osztálybeli kocsik igen ékesek, oldalaikon nagy ablakok vannak, 's a' kocsinak csinosan bútorzott belseje 18—20 utazót fogadhat-be; paualagok, székek asztalok diszesítik a' kocsinak teremhez hasonló belsejét, 's az utazók három óra alatt, míg rendeltetésük helyére érnek, frisitőkkel élhetnek, sakkozhatnak, irhatnak 's olvashatnak. A' második osztályú kocsik már kevésbbé csinosak, és három részre szakasztvák, melyek mindegyikében 8 személynek van helye. A' harmadik osztályú kocsik hasonlólag fedelesek, de a' negyedik osztály már fedetlen. A' gőzkocsi 20 tonna nehézségű.

Golyó-zápor. — Életelő tárgyakat olly bő mértékben készítnek a' világ külön részeiben, hogy bámulnunk kell, mint lehetnek az emberek, a' természetnek bizonyos halálunkat eszközölő változhatlan törvénye mellett is olly kábák. És e' gyilkos szerek még naponként szaporodnak. Jelenleg is igen fontos műszert készített Livornóban bizonyos Pierantoni Alajos pattantyús őrmester, melly a' hadakban nagy pusztítást teend. E' műszer segedelmével a' nélkül, hogy változtatni kellene, legközönségesebb karabélyból 80 másodperc alatt 20 golyót lehet kilőni, pisztolyból pedig hetet. Egy haubicz mintáját is készíté, mellyből az említett idő alatt 2350 puska-golyó záport lehet mindenféle irányban az ellenség sorai közé bocsátni. A' próbák különben jól sikerültek; csak az a' baj, ha egyszer elkezdnek velek löni, az folyvást pattog, míg a' bevettet ki nem adja. A' feltaláló azonban reményli, hogy e' nehézséget is quodosítandja.

Fonó-gépely. — Grimm nevű eröművész, Hamburgban, olly len-fonógépelyt talált-fel, melly egy gyermek által forgatva,

egy nap alatt annyi fonalat készít, mennyit ugyan azon idő alatt 300 fonó készíthet. Grimm ez előtt Strassburgban lakott, egy fonó gépelynek, melyet azonban tökélyre nem vihetett, készítésével öt évig foglalkozva. Minthogy pedig ez idő alatt mesterségét nem folytatá, elszegényedett: így családjával Hamburgba költözött, egy ottani tehetős rokonánál, hasonlóan erőművésznél, felsegélést kérésendő. Ez fel is fogadá oly egyezkedés mellett, hogy a' hétnek három napjában az ő műhelyében dolgozzék, többi idejét pedig gépelye készítésére fordíthassa. Itt ujra 20 évig dolgozott a' gépelyen, míg végre csakugyan czélt ért. Az már most tökélyes, 's a' legfinomabb batiszthoz való fonaltól a' legdurvább darócznak szükségesig készít. Egy Angol 60.000 markot ígért a' művésznak, ha több illy gépelyt nem készít, 's a' művész e' szép pénzt — nem fogadá-el.

SZOBRÁSZAT.

Boildieu emléke. Rouenben Boildieunek, az atyának, a' nevérol nevezett téren, hol a' nagy színház is épült, fognak emléket emelni.

Scott Walter szobra jun. 9-kén tétetett-fel Londonban azon oszlop fölé, melyet e' művész tiszteletére állítottak.

Molière emlékének részletes leírása. Egy francia hirlap következő részletes leírást közöl a' Molière-nek állítandó emlék-oszlop felől. Molière emlékére, mely Richelieu utszán, a' traversière-saint-Honoré-ut szegletén a' 38-dik szám alatti háznak, melyben Molière meghalt, ellenében lesz felállítva, mindenfelől bőven adakoztak. E' több háznak lerontása által szélesbitett hely már is tetemes térré simult. Molière a' „képzelődő beteg“ karszékében fog ülni. A' gömbölyeg homlokzattal (fronton) diszitendő párkányt két oszlop 's két támasz tartandja. A' fronton felett egy Fama lebegend, kezeiben koronákat 's koszorúkat tartó. Az oszlopok között, Molière mellett két felől két alak fog állni, a' finom és aljas vigjátékot tárgyazandó; egyiket basrelief fogja diszítani az „embergyűlölő“ (Misanthrope) — „szineskedő“ (tartufe) — és „tudós aszszonyok“ (femmes savantes), vig játékok főbb jeleneteit ábrázoló; másíknak már póriasb követői vannak, a' „Sganarelle“ — „Gorgibus — és „Pourceaugnac.“ Az emlékének oldallapjait márványtáblácskák töltendik-el, melyekbe Molière minden munkájának nevei vésetnek.

Emlékek tára. Majlandban aláírás utján egy emlékektár (Pantheon neme) nyitattott-meg, melyben a' jelesebb Olaszok emlékei felállítandók. Az Oriani által gyűjtött ambroziani könyvtárhoz még egy szárnyépület ragasztott; ennek egy része a' fennebb

említett célra fordítottatik. Az első emlék, mely e' sokat ígérő gyűjteményt diszitendi, Romagnori Domonkos mellszobra lesz, ki e' vállalathoz maga 1.200 részvényt gyűjtött-be. A' szobort Ab-bendio Sangiorgio fogja készíteni.

RÉGISÉG.

Ritka pénzek. Egy légszszezetőcső-csatornának ásásával foglalkozó munkások tetemes számú hajdan- 's középkori pénzekre bukkantak: többi között egy Lucilia Augustát, egy ritka D. N. Justiniant, 's X-dik Károly, bourboni bibornok, és a' liga királyától egy negyedrészt tallért 1594-ből találtak; továbbá egy szintén ritka burgundi pénzt; több darab pénzt Dombes Henriknek 1605. és Dombes Mariának 1626-ból; végre 1-ső Henrik francia királynak 1031—1060-ról egy pénzt. E' rendkívül ritka pénzt Szajna melletti Chalonsban verték. Egyik oldalán két P. van, mellyek keresztet képeznek, következő körülírással: „Henricus Rex.“ Más oldalon e' körülírás olvasható: „Civitas Cavilon“ — 's a' czimerpajzson egy B. van. Ezekon kívül egy nagyszerű, igen szép kis érclovat is találtak.

Földalatti ház. Azon kiásásoknál, mellyeket Carthago helyén tettek, Burdes - Deseid mellett a' tengerparton egy szép házat fedeztek-fel, mellynek több szobájában fresco-festéseket, a' pompeji-beliekhez hasonlókat, találtak, ezeken kívül igen becses mozaikokat, mellyeken nymphák, férjfi- 's némberalakok, különféle halak, tigrisek, zergék 's a' t. ábrázolvák. Tizenöt láda szállítottatott már Toulonba e' becses régiségi maradvánnyal megtöltve, 's onnan Parisba fog szállítatni. (Echo du monde savant 21. sz.)

Islandi kéziratok. Egy svéd hirlap majus 28-ról a' régiségteni- 's nyelvbuvarokra nézve következő érdekes cikket közöl. — Ama fontos kérdés, valljon Culumbus Kristóf előtt volt-e az ó világ 's Amerika közt közlekedés, hála Folsom, fiatal svéd tudós, fáradhatlan szorgalmának, igenlőleg fejtetett-meg. Folsom ur két év előtt csupán azon nézetből utazott Islandba, hogy e' kérdést megfejtse. Talált két iratra a' 10-dik századból, mellyek bizonyítják, hogy az említett századnak elején Bsoern Hersuefson és Erikson Leif, islandi két tengerész, találta-fel Amerikát. Az említett két kézirat a' most „Cod“ és „sz. Martha“ név alatt ismeretes fokoknak leírását is közli; továbbá azon tájakét, mellyek most uj Anglia 's uj Skócziának mondatnak; nevezetesen pedig néhány szigetét a' narragansetti öbölben, hol e' tengerészek uti társai-ikkal három évig tartozkodtak. — De minthogy Folsom ur e' bizonyítványoknak még nem akart hinni, Amerikába utazott, a' nevezett helyeket megnézte, 's a' kézirat közléseivel összehasonlítá.

Az iratok szavait mind igazoknak találá. Azonban még ezt sem eléglé. Amerikában anyagi bizonyítványokat is akart találni, melyek hajdani közösülését az ó világgal csalhatlanná tegyék. E' nézetből tehát tovább folytatá útját, 's olly szerencsével, hogy Assonett-kerületben, a' massachusets-i statusban, Taunton folyóhoz közel fekvő sziklába irásokat talált vésve, melyek scandinav vagy inkább rhun betűkkel az islandi és norvégi harcznokok neveit jelelék. Igaz, hogy az évszám nincs följegyezve, de a' betűk alakja nyilván mutatja, hogy azok még a' 9-dik században irattak. Folsom ur azt jegyzi-meg, minthogy Columbus 1477-ben Islandban volt, ez időben pedig mind irásban, mind szóhagyományban még fenn forgott amerikai útja az Islandiaknak, valószínű, hogy a' nagy tengeresz itt hallott valamit az oceánon tuli szárazföldnek lételéről, melyet ő későbbben csak ugyan fel is talált.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN jul. 12-kén „szerelem és champagnei“ vig játék került szőnyegre tűrhető szorgalommal, de korán sem olly pontosan adatva, mint elős.ör. Megyeri ur (Obscurides), ismét egyetlen volt a' maga nemében. Egressy G. ur (Csatáry) élénken játszott ugyan, de a' nevetséges hydraként tenyésző párt által négyszeri előhivatása még is tulzott volt; 's ugy hisszük, hogy azon lelkeseést ő maga is kaczagta. Nézők valamivel tömöttebben, mint egy darab idő óta színházunkat látogatni szoktak. — 13-kán „csalódások“ (ismét a' csalódások!) adattak. Jelesek voltak Megyeri ur (Lombai), Szentpétery ur (Mokány) 's Kovácsné assz. (Lucza.) Nézők, mint minden ilyen ismételt darab alkalmával, kevesen. De ki is kívánna többet csalódni, mint darab idő óta különben is csalódik? — 14-kén „Zampa“ daltjáték ismételtetett. Lendvay ur a' czimszerepet első felvonásban helyesen, másodikban tűrhetőleg, 3-dikban lankadva 's többszöri hibával és félre billenéssel adá. Deryné assz. (Camilla) egészen hangjánál volt, 's ismét a' régire találtunk benne. Benza urnak (Dandolo) sok kiemelési ereje van, kevés szorgalommal sokra mehet, csak a' kis városias tulságoskodástól őrizkedjék. A' karok és hangászkar dicséretesen viselték magukat. Nézők közép számmal. — 15-ken „Hinko“ regényes szinjáték 5 fvsban egy 1 fvsos előjátékkal (Birch Pfeiffer után Kis Iván) jött szinpadra. A' számosabban összegyülekezett közönség azt hiteté-el velünk ujolag, hogy illy nemű darabokat még folyvást kedvel. Kitünő volt Lendvay ur a' czimszerepben, 's többszöri előhivatásra is méltatott. Lendvayné asszonyban (Markitta) ma nem találtuk azt a' sziv-markoló benső érzést, melynek festése neki annyira hatalmában van. Fánecsy urhoz (vad Fülöp) emlékezete volt hűtelen. Jeles volt még Szentpétery ur (Jobst) is.

DEBRECZENI játékszini napló folytatása. Mult aprilisban 13 mutatvány közül 4 uj szinmű került szőnyegre, 3 pedig ismétlést nyert. — Tavaszutó hó 3-kán Csató Pálnak „fiatal házások“ czimű vig játéka, az általunk jegyzékre vett és szebb érzést sértő apróságoknak czélszerű kihagyásával, ismételtetett; 's így valamint most, ugy ezután is tetszést nyerend.

Erdélyiné asszony, született Sáska Borbála jutalomjátékaul Schenknek „cyprusi korona“ című 5 fvsos új színjátékát (fordítá ifjabb Palogyai) igen szép számú, általunk azonban még számosznak reménylett közönség előtt adá, melynek fényt adó gyöngye Erdélyiné assz (Siva, rabnő) vala; kinek kitűnt művészségét, 's jelenleg nyilvánított több oldalúságát játék folyta alatt a' földszinről vetett két koszorúval, felvonások közt a' nézők közé ugyan onnan szórt következők verszettel, játék végén pedig érdemlett előhivatással 's harsány eljennel jutalmazá a' lelkesedett közönség.

Erdélyinéhez.

Mienk vagy hát lelkünknek hő szerelme!

Kiért repültek tiszta vágyaink,

Imét mieuk, te Thalia kegyeltje!

Im teljesültek édes álmaink.

Öröm - pihegve és kitért karokkal

Égünk fogadni, kedves, tégedet,

Kinek jobb sors magas tulajdonokkal

Ekesbíté kecses szépségedet.

Tavaszi lehelsz te színpadunk körében,

Művészséged csudára indító,

Részvétre ébred hallgatód szívében,

Varázs hatalmad szerte hódító.

Fogadjad o nyájus idvezletünk' —

'S hagyj bájidon örökre csüggeni,

Ah! mert nekünk, kik olly hön tisztelünk,

Kín volna téged újra veszteni. °)

Szép gyöngyei voltak e' koronának még Szakácsy ur (Athemar), ki első kiléptekor zajos tapssal fogadtatott; Szakácsy (Almarich) és Ujfalusy (Julio) urak; dícsérettel említendő Almásy ur (Panno vinczellér) is. — 6-kán Zieglernek „négy véralkat“ című vig játéka először fordult-meg színpadunkon. Ki Ziegler műveit ismeri, tudhatja, minő történetek hozatnak általa színre, és milly szerencsével; hallgatunk tehát a' színműnek bővebb ismertetéséről, csak a' személyesítők működését akarjuk t. olvasóinkkal közleni, 's ennek következtében bátran állíthatjuk, hogy azok közt dícseretre legméltóbbak Erdélyiné assz. (Asbek Ilon) és Éder ur (Lammer) természetesen viit szerepeik alakításaért; ezek után Szakácsy (Siborn), Ujfalusy (Rollberg), 's Almásy (Funk) urak. Láng urnak (Kulicz vadász) minduntalan alkalmazott „vigyázz“ szójárása noha röhögteté a' karzatot, még is untató 's helytelen volt.

MLGR. és társai.

SZEGEDRŐL. — Színeszeti közleményeimnek fonala némelly körülményeknek akadályul esett közben-jöttökkel megszakadt: — azonban jelenleg annak folytatását megindítván, a' két rokon hazának tudományára teszem, hogy ma, vagy is szent Jakab hó 3-kán a' második bérleti első számra Dumásnak érzékeny udvari szindarabja „Monaldeschi“ cím alatt nyerte előadását. — Mi az előfizetők számát illeti, az még távol van a' mult évitől. A' pártfogási elhidegütség okát hol kellessek keresnünk, azt még ki nem találtuk egészen: — pedig meg kell vallanunk, hogy e' társaság majdnem mindenkben mérközhetik a' mult évivel: 's valóban, ha a' kellemes és közösen tisztelt

°) Czelzás az 1835-ki 57-dik számú Honművészbzen közlött verszetre, melyet városunkban, mint megtiszteltetést, legelőször ő volt szerencsés nyerni.

Chiabaynét kivesszük, úgy valóban vagy éppen semmi vagy pedig alig észrevehető veszteségünk. — Azonban erősen hisszük, hogy valamint ezen előfizetés is nagyobb az elsőnél: úgy a' jövőben Szeged lelkes polgárai még inkább be fogják bizonyítani, hogy ók a' szepet, jót, hasznost, 's mulattatót kedvelik, 's a' színészetet, mint nemzeti ügyet, pártfogolják is. — Lilla (Kristina) szerepében művészileg mutató magát. Valóban az érzelmek festésében a' színeszi világban a' fennebbiek közé tartozik, 's ha ösvényén egy tökéletes művésznő után léphetne, nem sok időn elérné azt. Legkitűnőbbben alakítá a' végső felvonásban azon jelenést, midőn a' halálra ítelt Monaldeschi előtte élete megtartásáért esdeklett. Igazságosság, emberiség 's kegyesség közötti habozása tapssal jutalmaztaték. — Farkas (Károly Gusztáv), Keszy (báro Steinberg), Egedy (Alfred), Tolnay (Axel Oxenstierna), Szöcs (gróf Brabe), Földváry (Don Plmentelli), Körösy (Pater Lebel) jól játszanak. A' czimszerepben Deésy lépett-fel, 's valóban igazán megérdemlé azon tapsokat, mellyekkel gyakrabbi megjelentekor jutalmaztaték. Azon magány-beszédében, mellyet a' végső felvonásban, halálos ítéletét megtudva az életért reszketve 's a' haláltól irtózza igen jól és teli érzéssel szavalt, úgy szintén akkor, midőn a' királyné lábainál fetrengve élte meghagyásaért esdeklett, ha vesszük akár mimicáját, akár szavalását, akár pedig mindenkor szavaihoz hiven mért mozdulatait — azt kell róla mondanunk, hogy valóban remekelt. Baranyi (gróf Sentinelli) köz elégülésre, Borsodi Julia (Ebba Sparre grófné) kevésbé hidegen és gyengén — játszottak. Szabó Julia (Paula) szerepét igen jól fogá-fel, 's valódiilag bebizonyítá az érzelmek teremtésében, 's rendes szavalásában, hogy nem hiába avattatá magát-be Thalia papnéjai közé, 's mire fellépett, ahhoz bel-vonzalma és hivatattása is van. Nézők szép számmal voltak, 's egészen véve elégülten hagyák-el a' színteremet: — megjegyzék még is, hogy nem minden színész tudta tökélyesen szerepét, 's némelyeknek a' sugóra nagy szükségök volt. — Valóban ohajtható volna, hogy a' színészek egészen elkészülve lépnének a' színre: de vajjon lehet-e kívánni egy vándor társaságtól, mellynek tagjai különféle inségekkel is küzdenek, hogy minden darabban jól elkészülve játszhassanak? — Más az ott, hol talán egy héten egyszer lép-fel a' színész; más ott, hol ugyan annak kellett holnap játszani, ki ma játszott: — 's ennél fogva midőn tudom, hogy az igazságos közönség némely csekélyégeket nemes lelküleg elné, maguk a' színészek is oda célzandják törekvésöket, hogy annak semmi elnézni valója ne maradjon. — 5-kén Szabó Julia külön hasznára „határszéli székely ör-leányok“ czimű darab adaték, mellyben Körösyné (Tihanyi Borbála) a' valódi magyarnőt igen jól, Deésy (Károly), Lilla (Amalia) köz teiszésre emez utóbbi holtak hírelt férje elenyészten érzett fájdalmat a' legelőkeltebben festé. Keszy (Szomjas iskola mester) szerepében előtűnteté a' valódi iszákost. Földváry (Dolce), Körösy (János), Szöcs (Kilian) kielégítőleg, Körösy Kálmán és Agnes (Károly és Ferencz) gyermek szerepeiket elegendő bátorsággal játszák. — E' társaságról meg kell valanunk, hogy ruhatára mind az igazgatóságnak mind egyes tagjainak igen jeles, az öltözködések mindenkor tisztán csinosan, és jó izlet szerint tétetnek, 's ez mind eddig különösen kielégítő közönségünket. — Ezen előadást követé Steinicz Adolfnak magyar magány-táncza, ki azonban Abelesznek ez évben itt látott tánczával legkevesebbé sem mérközhetett. Továbbá Szabó Julia, Miskolczy Lilla, Borsodi Julia, és Kántor

Katicza négyes új divatú lengyel tánczsal lépék-meg közönségünket, melyben Lilla csinos férfi öltözetében lépén-fel, oly igen tetszősen lejte, hogy harsány kiáltással fogadtatva tartós tapsra érdemesítették. Szabó Julia hasonlóan igen könnyen és ügyesen tánczolt. Végre szent László király, midőn tikkadó seregének dárdája ütésével a' közsiklából enyhítő forrást nyitott — nema ábrázolatban adták.

CSENDVÖLGYI.

LOSONCZON június 28-dikán „Hussziták Naumburnál“ színművet, a' kórház javára áldozák derek színészeink. Könyves (főbíró), Balla (feriálmester), de különösen Balláné (Berta) és Kőszeghy (Procop) művészileg foglalatostoktak; a' csinosan rendezett gyermek-sereg felette tetsző vala. — 29-kén „Leány-barátság“ közkedvre mulattatott. Kőszeghy (Rózsa) kevéssé feszes gavar volt; de később mint (török basa) jól vivé szerepét. Boldizsár (Hopsza), Balla (kertész) vetélkedve bohóskodtak; mindazáltal egyik sem tulságoskodék. Balláné (Leonora) játéka és szavalata, valamint mindenkor, kedvező. Anasztázia (Natália), Zsófia (Vilhelmina) mind ketten ügyesen, játszottak; az utóbbi magány-tánczsal is tisztelkedett. — 29-kén „János az erény bajnoka“ igen tetszett. Balla a' czimszerepet szívre-hatólag 's mindenek megelégedésére adá; Kőszeghy (király) jó színészi tehetséggel játszek. Szántainé (királyné) iparral. Anasztázia (hercegnő) csinosan de igen gyenge 's érthetlen hangon; Zsibrei (fővezér) gyenge cselszövényes vala, 's ma mindenek között csak ő volt általán alig meglehető; mert a' többiek mind méltó dicséretre érdemesek. Könyves (udvari) köztetszésre, Boldizsár (pohárnok) helyesen adá szerepét. A' nézők megelégedve hagyák-el a' színteremet, 's ohajtvá várják, hogy ismét részt vehessenek illy mutatványban.

N. N.

TÁNCZ.

Londonban ő felsége, a' közelebbi napokban megkoronázott angol királyné, jul. 2-ki éjjel az új palotában oly pompás status-bált adott, mely fényre nézve a' 4-ik György király holta után létesült udvari tánczmulatságokat mind felülhaladá. A' kir. család tagjai, nemoursi herceg, Hessen-philipsthal Erneszt hg., Leiningern hg., hollstein-glücksburgi Keresztely hg., Szász-Coburg hg., nassau hg. és a' koronázási követek valamennyin jelen voltak. A' hintók 10 órától kezdve 12-ig szüntelen jöttek a' bálvendégekkel. A' palota status-szobáji leggyönyörűbb virágokkal 's legritkább növényekkel voltak ékesítve. Midőn a' királyné tíz óra után egy negyedkor belépett, az ez alkalomra felbérlett Strauss hangászkarja „God save the Queen“ angol népdalt játszá. 11 óra tájban a' fels. királyné nemoursi herceggel kezdé-meg a' mulatságot; Cambridge György herceg Hohenlohe hercegnét kérté-meg az első tánczra. A' második quadrilleben e' két tánczos pár cserélt egymással, 's a' királyné György hercegnék adá kezét, a' nemoursi hg. pedig Hohenlohe hgnének. Későbben ő felsége Szász-Coburg hget is tánczra kéréte. 11 óra felé a' társaság a' trón-terembe ment vacsorálni; ez után a' táncz ujra kezdetett 's hajnalig tartott. A' királyné bálruhája fejez blonddal ékesített atlaszból volt; karján a' térdkötő-rend jeleit viselé; hajdisze fejér rózsákból állott, melyeknek közepéből egy csomó gyémánt tündöklött-ki.

DIVAT.

28-dik divatkép (Parisból). — Nyári öltözetnek férfiak számára. — Bécsi divat jul. 12-kén: asszonyi himzett felruha mullból; szalaggal ékesített szalmakalap.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Nyomt Trattner-Károlyi, uri utza 612.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap július 22^{kén} 1838.

KÖLTÉSZET.

K ö l t ő j u t a l m a .

Csak alig tüntek-el
Szép gyermek éveim
Már lanton esügtének
Ezernyi kéjeim.

Zengtem dalt a' dicső
Hadak győzelmiről,
A' harezos honfiak
Fülséges tettiről, —

Átzengtem dallomat
A' fél világ körén
'S túl vívtam nemzetem'
Sok száz év életén.

Zengtem kis kobzomon
Szerelmi éneket,
Forrót, — 's bú-hánatos
Érzelmi sérveket:

Elzengte énekem
A' lányka hajait,
Szemének csillagát,
'S virító ajkait.

Kék ég-zománczatu
Szemeknek csillagát
Ha zengém, — bú lépé
Szerelmes dallosát.

'S az éj - sötét hajú
Hó arcú kellemen
Csapongva elragadt
Kis szende énekem, —

'S e' szende énekért
Mi a' jutalmi bér?
Egy gyöngé lányi csók,
Melly egy világot ér.

RÉDÉRŐL ISÁÁK.

SZORGALOM.

Vizgőznek hatása gőzmozgonyoknál.

Az, hogy a' vizgőzek rendfeletti erővel bírván, tetemes hatást eszközölhetnek, 's az, hogy az erő a' gőzek hévségével 's tömörségök fokával nevelszik, hogy végre a' legfelsőbb fokig felléphet —

nem ismeretlen dolog már többé a' miveltségek előtt. Több természetbuvár, például Betancourt, Schmidt, Dalton, Bikker, Ruppe, Woolf, 'stb. tanulságos próbákat tettek. E' próbatételek mindenek előtt egymással abban egyeztek-meg, hogy a' gőzök 80 reaumuri fok hévségnél (ezek tehát éppen a' víz forrásfokánál fejlődtek-ki) annyi erővel bírnak, mennyivel bir atmosphaeránk nyomása, azonban a' melegülés szaporodtával nevezszik egyszersmind a' gőzök ható ereje is, 's pedig nem egyformán, hanem igen gyorsan siettetve. — Illyes próbákra szolgált az után a' gőzbarometrum, mely a' földlogra nézve éppen olly móddal van rendezve, mint közönséges légmérőnk, melylyel a' levegő nyomását szoktuk mérni. Ez utóbbinál a' nyílt szárba nyom a' levegő, például a' körtvélyded edényben a' kénesőre, 's e' nyomás által feltartja a' kénesőt a' hosszú csőben ismeretes magasságon mintegy 27—28 hüvelkre. E' kéneső-oszlop az, mely súlyegyent tart atmosphaerai levegőnk nyomásával, nem lévén a' kénesőoszlop fölött semmi sem (légüres tér, a' toricelli-üresség), mi az oszlopra nyom. A' levegőnek nyomása tehát e' kénesőoszlop nehézségével egyenlő. — A' gőzbarometrum az által különbözteti-meg tehát csak magát a' légbarometrumtól, hogy a' hosszú cső, vagy annak elzárt hosszú szára hosszabb, az az, 4—6 láb hosszú, (mivel a' gőzök gyakran sokkal feljebb hajtják a' kénesőt a' közönséges barometriumi állásnál), mi által levegő helyett vizgőzöknek kell nyomni a' kénesőre a' rövid szárban, például a' körtvélyded edényben; a' készítménynek pedig erősebbnek kell lenni, így tehát a' főrészekben ércből állni, hogy kiállhassa a' gőzök nyomását. Azon edényből, hol a' vizgőzök kifejtődnek a' víz forrása által, azok egy különös csőn folynak a' kénesőre a' barometrum rövid szárában. Eleve természetesen el kellett üzni azon levegőt, mely fölül volt. Ez megtörténvén, a' nyílt szárat elzárták akképp', hogy azután levegő nem, hanem csak egyedül vizgőzök jöhettek-elő. Így tehát ezek csak maguk nyomtak, 's a' kénesőoszlop magasságán a' hosszú csőben meg lehet tudni a' nyomás erejét, hatalmát. A' forráshedénybe mélyen beeresztettek egy thermometrumot, mellyen észrevették, kilátták a' gőzök hévfokát.

Ekképp' találta Betancourt, franczia, a' gőzök erejét 80 reaumuri foknál (ez a' víznek közönséges forrhévsége) egyenlőnek egy 28 hüvelk magasságú kénesőoszlop nyomásával, vagy az atmosphaerával: ellenben 90 reaumuri foknál egyenlő volt az 46 $\frac{2}{5}$ hüvelk kénesőoszlop nyomásával; 100 foknál 71 $\frac{4}{5}$ hüvelkével; 110 foknál 98 hüvelkével. Valamint ő, ugy Schmidt professor is azt találták tovább, hogy a' vizgőzök 96 reaumuri foknál a' kétszeres, 106 foknál

háromszoros, 112 $\frac{1}{2}$ foknál a' négyszeres, 160 foknál a' huszonhatszoros atmosphaera-nyomással voltak egyenlők. — Másképp' ütöttek ki Dalton angolnak probatétei, ki azonban tökélyes készülétekkel, millyenek t. i. voltak e' két természetbuvaré, végezte azt. Ő csak 112 reamuri foknál találta még egyszer olly erőseknek a' gőzeket, 125 foknál háromszor olly erőseknek, 's 136 foknál négyszer olly szilárdaknak, millyen az atmosphaerai nyomás. — A' vizgőzeknek használásaul, mint gépely-erőt, jelesül gőzmozgonyoknál magas nyomással, — azon elintézesek végett, mellyek a' bátorságosítást veszik tárgyukká — olly nagyon fontos leven tudni azon szabályt, melly szerint kell magasabb hévfokoknál a' ruganyosságot vagy gőzek erejét kiszámítani, 's mivel nagy ruganyosság-mérésre nem leheté jól alkalmazni a' kénesőcsőt, — a' bécsi polytechnikumi intézet ügyes tanítói különösen egy e' célra alkalmazott készítménnyel 's minden kitelhető vigyázattal és pontossággal igen érdekes probákat tettek e' tárgyban. A' készítmény főrészei: egy erős, két szárból álló cső; az egyik (ferde helyzetű) szárban volt egy thermometrum, mellyen leheté vizsgálni kívülről a' kénesőállást; a' másik (függélyes) szárban egy pontos gömbszelelő volt Homlokrésze a' szelelő (ventil) nyílásnak $506 \frac{1}{1000}$ hüvelket tön (csak valamivel többet fél ujnál). E' ventil-nehézségek által leheté a' szükséghez képest majd erősebben majd gyengébben nyomni lefelé. A' ventillel t. i. egybekötve volt egy kar, millyen a' csapófont, mellyen azon nyomást ki lehetett hozni. Ha most már vizgőzeket engedtek folyani a' csőbe (mellyeket folyton melegebbeknek hagytak), ezek a' megterhelt ventillre nyomtak. Ha ezek erősebbek voltak a' megterhelt ventillek lefelé járó nyomásánál, ezek azt felemelték. Ennél tapasztalák, hogy a' ventillre nyomó nehézségnek 89 reamuri foknál 1 $\frac{1}{4}$ fontot kelle tenni a' ventilt emelő gőzek visszatartóztatásaul; 96 $\frac{1}{2}$ foknál 2 $\frac{1}{2}$ fontot; 107 $\frac{1}{2}$ foknál 5 fontot; 129 foknál 12 $\frac{1}{2}$ fontot; 151 foknál 25 fontot; 178 foknál 50 fontot. — Miképp' mi képesek vagyunk 1, 2, 3, 4, 's több atmosphaera-nyomást kijelelni fontokban bizonyos lapra, felületre; ugy viszont azon nyomást átváltoztathatjuk kénesőoszlop-magasságokra, vagy az azzal megfelelő atmosphaera-számba, melly fontokban van adva bizonyos lapra.

Nem sokára a' gőzerőművek feltalálása után a' mechanikai hatást lóerőkkel jelek ki. Azt mondák t. i. e' vagy ama' gőzmozgony ennyi 's annyi lóerővel bir; 's ez még most is divatban van. Ezen erő kifejezésnek oka az, hogy a' gőzgépelyek ugyan azon munkákat végzik jelenleg, mellyeket az előtt lovaknak kellett végezni, szóval: ezek pótolják ki jelen időben a' lovakat. E' kényelmes összehasonlítási hatás-átnézetet szerez mindazoknak, kik gőz-

mozgonyokat rendelnek számukra, vagy kik már azoknak birtokában vannak. Ennél rendszerint valamely nehézségre hivatkozunk, melyet az erőmű egy meghatározott időközben emelni képes bizonyos magasságra. — Watt és Boulton egy lónak erejét, naponkénti 8 óráig tartó dolognál, 33.000 fontra vette-fel egy perczben, felemelve egy láb magasra, vagy 550 fontra, egy másod percz alatt felszállítva egy láb magasnyira. Azonban, a' lóerőnek e' felvett mértéke még is nagy valamivel, az eddig tett tapasztalások szerint csak a' legerősebb ló levén képes kitarítani illy megerőtétést rövid időre. Hihető, hogy Watt és Boulton azon okból vették illy nagyra azon mértéket, hogy a' gépely minden esetben pótolja-ki a' megigért lóerőt, ám ha a' felügyelési hiány miatt leszállítatnék is a' kiszámított hatás. — Smeaton Angolnak pontos 's nagyban tett próbái szerint egy közönséges lónak erejét, mely 8 óráig folyton dolgozik egy nap közben, 22.000 fontnál magasbra felvinni nem lehet, felemelve egy másod perczben egy láb magasra, vagy 366 fontnál egy másod perczben felszállítva a' nehézséget egy lábra. Ez ollyas munka volna, mely megegyez 6 embernek munkájával.

A' gőzmozgonyok erejének meghatározásaul, következőt szükséges eleve tudni: 1) a' dugacs vagy ramács laptartalmát, mellyre nyom a' gőz, vagy, mi ugyan az, a' cylindernek belső térségét; — 2) a' dugacs-szállvány vagy emelet magasságát lábokban kifejezve; — 3) a' szállványok (Hübe) számát egy percz alatt; — 4) a' gőz ruganyosságát, melylyel lenyomatik a' dugacs. Ha a' rugacs-szállványnak magasságát, kétszeresen ható gépelynél kettősen véve, sokszorozzuk, megkapjuk a' ramács sebességét. Ha ezután sokszorozzuk e' gyorsaságot a' gőznek valóságos nyomásával a' dugacsra, vagy ha sokszorozzuk a' dugacs laptartalmát egy négyszöghüvelkre, fontokban; megkapjuk a' mechanikai hatást, vagy a' fontok számát, mellyeket képes emelni a' gépely egy perczben 1 láb magasra. E' számot osztva 33.000-rel, átváltozik lóerőbe sikerének adata. — Vegyük-fel, hogy e' kétszeresen ható Watt- gőzgépelynek volna 1) egy hengere, melly világosságában 24 hüvelk átméretű; 2) a' dugacsemelkedés 5 láb hosszú volna; 3) egy perczben 20 dugacsjáték történnék, vagy kettős szállványok (dugacsjárások fel 's alá); 3) a' gőznek nyomása a' dugacson volna $7\frac{2}{11}$ font egy négyszög-hüvelkre. A' dugacs laptartalma volna tehát 452 négyszög-hüvelk; ennélfogva reá a' nyomás $452 \cdot 7\frac{2}{11} = 3300$ font. A' dugacs sebessége tesz 20. 2. 5 = 200 lábat; ehhez képest egy perczben 3300 font mozdítatik egy úton 200 fonttal, tehát $3.300 \cdot 200 = 660.000$ font emeltetik egy perczben 1 láb magasságra. E' szám, t. i. 660.000 osztva 33.000 által, ad huszat, az az, azon lovak számát, mellyeknek ere-

jével kellene kipótolni az adott terjedtségű gépelyt. Ha a' mozgony-csak egyszerűen ható volna, az az ugy, hogy a' gőz csak lenyomná mindig a' dugacsot, mi alatt annak emelkedése nem történnék gőzek, hanem ellensúly által a' balancierre: a' gépelynek ereje természetesen a' rendeltetés vagy arányzat felét tenné, 's így tehát csak azzal volna egyenlő, mely 10 lóerejű. (Vége következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN júl. 16-kán „örültek háza Dijonban“ 3 fvsos szinmű adatott. E' napra a' hirdetmény Fancsy urat ígérte Eberhard szerepében fellépőnek, és este Lendvay urat láttuk (minthogy F. ur megrekedt). Noha nem boszonkódtunk a' csereért, de még is megkivántuk volna, hogy illy változások a' házakba hordott jelentésekkel is adassanak a' közönség tudtára (mi talán ma a' pénztárnak gyümölcsözött is volna), ne csupán utszák szegletein legyünk kénytelenek olvasni. Lendvay ur, mint vendég, ma utójára lépett fel; más napon Füredre utazott, Nézők kevesen. — 17-kén „lassú viz partot mos“ 4 fvsos vig játék került szőnyegre. Jelesbek voltak Déryné assz. (Patakfalviné), Szentpétery ur (Szerédi), Kovácsné assz. (vén asszony) és Telepi ur (Bárdos). Nézők kevesen. — 18-kán „Montechi és Capuletti párt“ daljáték hasonlag keves nézőt tudá becsöditeni. Romeo szerepét ez alkalommal Déryné asszony, Juliát pedig Felbér Maria enekelte. Ez alkalommal el nem mulaszthatjuk, hogy a' hirdetmény-író már többször elnézett bottlásaira ne figyelmeztessük. Minő szembeszökő sőt nevetséges tévedés, teszem a' tegnapi 's mai hirdetményen olvasható „Schodelné asszony rekedt“ — holott mindenki tudja, hogy elutazott. E' szerint föl nem lépésének oka nem rekedtségéből, hanem elutazásából származik. — A' czimszerepek vivőjei helyesen 's tetszésre játszanak; az előadás a' sikerültebbek közé tartozott.

DEBRECZENI játékszini napló folytatása. Tavasz-utó hó 10-én Kotzebuenak „bujdosó Ámor-a“ elég tulságosan adaték; mert olly szökat is hallánk, melyek szinpadra nem illők, és a' közönség finom izlését érzékenyen sértők voltak: már pedig, ha a' játékszini Múza nem a' közönségnek finomabb izlését magához felemelni, hanem a' karzat miveletlenebb részének tapsait vadászva ahhoz magát lealacsonyítani igyekszik, akkor annak befolyása káros; ha pedig még az aljasságot erkölctelenséggel is párosítja, 's a' hallgatók füleit rut két értelműségekkel boszontja, akkor a' hatás és erő, melyet gyakorolni kíván, nem egyeb átoknál. *) Kiket érdekel e' felidézett figyelmeztetes, most elhallgatjuk; hanem egyszersmind komolyan intve kérjük, ne feledkezzenek-meg magukról annyira; mert mindennek van határa. Dicsérettel említendők Erdélyiné assz. (Amalia) 's a' kis Szákyf Máli. Örömmel szemleltük Biró ur (Széphalmi) igyekezetét is; iparkodjek magának több bátorság, hajlékonyságot 's alkalmaztatást szerezni. Volnának még többen is dicsérendők; de dicséretük mellett hibáikról is említést kellene tenni; ez okból jelenleg inkább hallgatunk. — 12-kén Szákyf József jutalomjátékaul Szigligeti urnak „Vazul“ című eredeti szomorú játékát előszer láttuk, mely igen fényes közönség előtt tűrhető szorgalommal adaték. Mun-

*) Lásd 1837-ki Athaen. 38. számát.

kásán hatának a' színfnék emelésére Erdélyiné assz. (Lucia) és Ujfalusy ur (István), ki tőle nem is várhatott tökélyvel (mennyiben őt az öreg szerepek nem illetik), könnyűséggel és pontossággal alakítá szerepét annyira, hogy a' meglepetett közönség tapsaiban 's zajgó öröm nyilvánításában csaknem a' legméltóbban részesült. Szákfy ur, a' czimszerep helyes személyesítője, 's még Almásy ur (Antonio) dicséretet érdemelnek. Az utóbinak azonban tanácsoljuk, hogy éles hangját szelidítvén, azt az indulat kitöréséhez mind inkább inkább igyekezzék alkalmazni; feszes, és gyakorta hegyes szögleteket képző testállását tulságos taglejtésekkel ne idomtalanítsa el; mert benne tehetség van, csak hogy az igyekezet, akarat és alkalmaztatás is ahoz mért legyen. — 13-kán Weissenthurm Johanna „utósó segéd-cszköz“-ét színészeink egybevágólag adák annyira, hogy a' szép számú közönség teljes meglepéddel távoztatott a' színteremből. — 17-kén közép számú nézők előtt „kastély az ország útján“ Kotzebuinak igen is ismeretes 1 fvsos vigjátéka 's Fáy András 2 fvsos eredetije „külföldiek“ czim alatt kitünő tetszésre adatott. — 19-kén Éder György jutalmaul „Lisardo, a' tűz-álarcos“ regényes új színjáték volt kijelölve; de Chiabayné közbe jött halála miatt 22-kére halasztatott. Az egész ives hirdetmény állítása szerint e' regényes színű Vogel legujabb eredetije (?) után fordítottatott magyarra Klestinszky László által Kassán, „a' vadászati kaland“ 1 fvsos czimű előjátékkal.

MLGR. és társai.

LOSONCZON július 1-jén „Bors-szem Jankó“ bohózatban leginkább tüntetek - ki magukat K ö s z e g h y (Szelleffi), B a l l a (Ruskó), ki bohóskodásával a' nevetést kedvelőknek vig estét szerze. K ö n y v e s (Brumus) jól találta szerepét; sőt kevéssé tulzott is. B a l l a M a r i (Bors-szem Jankó) mindenk felett gyöngye volt a' mai előadásnak; ki is gyakori harsány „éljennel“ méltólag jutalmaztatott. — 2-kán „Adermal“ drama adatván K ö s z e g h y (a' czimszerepben) mint jó színész diszlott. Balla, (Eduard) kivált ha tekintjük, hogy ő ma keblet rázó gonosz, tegnap bohóskodó, az előtt mint erény-bajnoka, és mind annyiszor az egész közönség főtetszését nyéré-el, méltán dicsérhető. K ö n y v e s (Sir Georg) 's B o l d i z s á r (Selmour) jól, a' többiek iparral játszanak. — Ez egyébiránt is jól szerkezett 's tökélyvel adatott dramában a' menyegzői in-nep alkalmával ismét örömtelre lepett meg mindnyájunkat B a l l a M a r i e s K á r o l y n a k Sküz és Pagát alakban eljárta ballet-tánczuk. — 3-kán „Domi és fija Joko“ adatott. A' czimszerepekben S z o b o s z l a i a' társaság sugója 's B a l l a K á r o l y jeleskedtek; K ö s z e g h y (Dessa) helyesen játszik, K ö n y v e s (Pongrácz) némelykor nagyon is tulságoskodott. Ma elkésések, 's diszleti zavarok történtek; megtetszett, hogy a' vezér, mint hallatszott, e' napon elutazott. — 5-kén „Bagolytükör“ bohózat (ismét bohózat!) jól adatott. B a l l a (Nácika), B o l d i z s á r (Bagolytükör) és S z i k s z a i (Pókhasi), mint legmulattatóbb hősei a' bohózatnak, harsány kiáltások közt hivatnak elő.

N. N.

N é m e t j á t é k s z i n .

PESTEN Binder és Tomaselli ur volt uőbbi időkben két vendégünk. — Emez nem a' legkedvezőbben lepett-fel jul. 4-kén mint Florian, Raimund „szellemkirály gyemánt“-jában: amaz pedig többnyire másod rendű szerepekben hallatá magát következőleg: jul. 5. és 11-kén mint Fernando Ros-

sini Armidájában. — 9-kén mint Alfonso „Zampa“ daljátékban. — 10-kén mint Don Octavio „Don Juan“-ban. — Uj szin művek voltak utósó közleményünkötől fogva : majus 25-kén nöteleir maradok“ vig ját. 3 fvsban Nota Albert olasz műve után Blum Károly szerint. — 24-kén „Hascherl Ádám“ bohózat dalokkal 3 fvsban Hopp Friedrich műve, Ott György zenéje szerint. — Jun. 2-kán (az arenában) „a‘ barna Vilmos“ regényes szinjáték 4 fvsban, előjátékkal Schmidt H. szerint. — 6-kán „Bruno és Boldizsár“ vig ját. 3 fvsban Blum Károly szerint. — 8-kán „Enzersdorf városka postakocsisa“ bohózat dalokkal ’s tánczczal 3 fvsban, Riotte zenéjével. — 16-kán „szerencse, visszaélés, és visszajövet“ bohózat dalokkal 5 fvsban Nestroy Ján. műve ’s Müller Adolf zenéje szerint. — 20-kán a‘ „part járó leánya“ szinj. 5 fvsban, Scheridan Knowles után ír á szabadon Treitschke Friedrich. — Ezek több ’s kevesebb szerencsével adattak. — Armida az idén előszer gyönyörű uj diszitményekkel adatott (a‘ jeles Neefe ujjabb műveivel), mellyek, valamint az előadás kitünő, tetszéssel fogadtattak. — Az arenának (melly itt a‘ hirdeteményen nyári játékszinnek nevezetik) jövedelmeiben nem csalatkozék — meg a‘ vállalkozó. Az emberek olly örömet járnak-ki, hogy most már nem csak bohózatok ’s látványos, hanem más szilárdabb tárgyú szinművek is adatnak az ottani szinpadon. A‘ jutalomjátékok ugyan ott jó szerencsében részesülnek, ’s így azokra használják e‘ szabad ég alatti szinpadot első rendű szinészeink, kik már többnyire fellepnek ott, ámbár eddig nem igen akartak oda leereszkdni. Így adá jutalomjátékaul jun. 14-kén Posinger ur „a‘ notre damei toronyórt“ mellyben munká. részt von Kalisné assz. ’s Müller k.a. Dietrich ur ’s Posinger ur is. — Miután tehát dalos bohózatok is megfordulnak e‘ szinpadon, nem hibázik más, mint hogy nagy operák is kerüljenek ide.

BUDÁN Herbst k. a. és Schinn ur utóbbi hetekben mint vendégek következőleg léptek-fel. Herbst k. a. a‘ várbeli szinpadon maj. 23-kán Töpfernek „világ divatja“ 4 fvsos vig játékában, mint Leopoldina. — 25-kén a‘ „part járó leánya“ szinjátékban mint Marianna. — 28-kán utójára az előszer adatott „hercegi menyasszony“ character-rajzban (5 fvs. a‘ szász hercegné műve) mint Mathilde hgnő. Előadásai tetszéssel fogadtattak. — Schinn ur, a‘ pesti társaságnak egykori tagja, részint egyes jelenetekben a‘ várbeli szinpadon, részint egész szerepekben az arenában hallatá magát; u. m. jun. 26-kán „Parisi Jánosból“ a‘ seneschall ariáját és a‘ „tolvaj-szarkából“ a‘ posteaét éneklé a‘ várbán. — jul. 5-kén az arenában fellépett mint Lábszj „Lumpacivagabundusban“ — 7-kén ugyan ott az említett szinmű 2-dik részében ugyan azon szerepben — ’s 14-kén az ugyan ott előszer adatott „Lenorl leányasszony“ dalos és látványos parodiában (3 fvs. Seydl-től, zenéje Stolz Eduardtól) mint Laufheim. — A‘ várbeli szinpadon utósó közleményünkötől fogva uj szinművek voltak: jun. 6-kán „fiatalsági csinok“ 1 fvsos vig ját. Nabeltől. (Ez után Hersan ur Weber K. M. szerzeményeiből klarinéton versenydarabot játszék.) — 19 kén „Mathilde“ 3 fvsos szinjáték Wolff P. A. — től. (Első fvnás után a‘ 9 éves Adler Vincze, a‘ várbeli plebania karmesterének fija, ki már Pesten is bebizonyítá szép reményt nyujtó tehetségeit, Döhler Th változatait, „Sonnambulából“ vett themára fortepiánón, a‘ 2-dik után pedig Doppler Ferencz ur Böhm divertissement-ját flaután jelesen játszá.) — 28-kán a‘ „komornyik“ vig. ját. 1 fvsban, Scribe és Mellesville után írta Krickeberg Friderika. Ez után Schmidt nr (Enrico) mint

vendég és Doppler k. a. (Agnes) „Beatrice di Tenda“ daljátékából a' kardal-
nokok kíséretével a' nevezett opera ouverture-je után ugyan annak bevezető
daljait éneklé. — 10-kén „a' nő-nemtő“ 3 fvsos színjáték Prix-tól adatván elő-
szer, 1-ső fvnás után Doppler F. ur Benbiquier változatait játszá flaután.
— Az arenában maj. 24-kén előszer adatott „az évek hasonlósága“ da-
los bohózat 4 fvsban Nestroytól, zenéje Müller A. — tól. — Jul. 2-kán pedig
Liebold Ed. ur javára „Soncha barlangja“, mellyben Braun k. a. ma-
gány-tánczot járt-el.

HANGÁSZAT.

Budán a' vároldali uj útnak csúcskörén, a' várhegy ke-
leti lejtőjén ünnepélyes hangászat lesz ismét jul. 25-ki délután 6 órakor ó cs.
kir. felsége melyen tisztelt királynénk névnapjának üdvözlésére. Ez alkalom-
mal az három katonai hangászkar által, valamint multkor, egyesült követ-
kező hangművek játszatnak: 1) Donizetti „Fausta“ daljátéká-
nak ouverture-je. — 2) Mercadante „il giuramento“ operájából a'
preghiera és aria. — 3) Bellini „Montechi ed Capuletti“-jából aria. —
4) Lanner „Ámor-szárnyai“ czimű keringőjei. — 5) Rossini „Tell
Vilmos“ ouvertureje. — 6) Bellini ariája „Bianca e Fernando“-ból. — 7)
Morelli „nő-harczjáték“ keringőjei. — 8) Bellini „Norma“-ja 1-ső fel-
vonásából párdal. — 9) Lanner „vész-vágtatója.“ — 10) Proksch utazó
marsa. — Nem kedvező időnek esetében a' legközelebbi tiszta napon fog ezen
előadás végbemenni.

TÁNCZ.

Szilágy-Somlyóról. — A' Duna vizárja által megkárosított
Budapestiek felségelésére csekély köréhez képpest casinoi egyesületünk is né-
mi részvétellel kívánván lenni, közelebb mult aprilis 19-kén, mint fels. fejed-
elmünk születése ünnepén, a' köz örömmek kitünő jeleül tánczmulatságot tartani
's ennek jövedelmét a' megirt célra fordítani meghatározta, és ugyan e'
célra önkénti adakozás végett a' nőnemet is felszóllítván, az ekképpen be-
gyült holmiket sorsjáték által kívánta pénzzé tenni: minek következésében a'
tánczvezérlő (mellynél a' városi helybeli hangászkar emberiség-teljes indu-
lattól vezéreltetve, díj nélkül mulattatá a' közönséget) tiszta hasznót 69 ft. 28
krt — a' sorsjáték pedig 240 ft. 32 krt. vtóban hozván-be, ezen öszveg (310
ft. vt.) jul. 10-kén a' helybeli t. cs. k. sói hivatalnak illető helyre juttatás
végett által is adatott.

DIVAT.

A' parisi divatlapok, e' hónap elejéről, telve vannak ama pompás öltözetek leírásával,
mellyek a' szép fiatal angol királyné koronázási innopein Londonban láthatók voltak. Emlik,
hogy az ékebb parisi világ e' francia fővárosból átalján véve Londonba utazott ama megha-
tározott érdekes innopelesnek díszítésére. Rendre emlik a' koronázás és egyéb innopelesek alkalmá-
kor látott ruhákat, mellyek arannyal, gyöngyökkel, aranycsipkével ékesítve 's hímzeve róza-
pekinből, atlaszból, fehér moire-ből, csipkéből voltak. Az udvari körökben többnyire fehér
szövetek uralkodtak; a' karpereczek átalján divatoztak; az ékszeres többnyire a' fejen 's felső
testen, nem a' nyakon tűndöklének.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön július 26^{kán} 1838.

SZORGALOM.

Vizgőznek hatása gőzmozgonyoknál.

(Vége.)

A' valóságos nyomás a' dugacsra nem alapul csupán a' gőzrugalmasságán, melly reá folyik, hanem azon is, hogy a' dugacsnak ellenfektű oldalán nincs gőz, 's általán nincs már semmi is, mi ellennyomást okozhat a' megsűrűsödés által, melly ezentúl még egyesítve van egy légszivattyúval a' gőznek 's levegőnek elhuzatására, mit, mennyire csak telhető, ügyekezni kell tökélyesen eszközölni. Tekinteni kell ezentúl a' dugacsnak surlódására is a' henger oldalán, valamint is a' gépely többi részének surlódására, mit hasonlólag le kell győzni a' gőzek nyomása által. — Ha illy Waat-gépelynél, hol a' gőz ruganyosságá csak az atmosphaera nyomásával egyenlő, a' biztosító-ventil 2—4 font nehézséggel van megterhelve egy négyszög hüvelkre, ugy a' dugacsra nyomás $14\frac{3}{5}$ font volna egy négyszög hüvelken, előre tevén, hogy a' dugacs alatti tér tisztán gőz- 's légüres volna, 's a' gépely surlódás nélkül forogna. Mivel azonban lehetlen mind a' kettő, így tehát a' valóságos csekély terjedtségű gépelyeknél, egész 20 lóig, alig teszi felét a' legnagyobbak: szilárdabb gépelyeknél ellenben, hol a' dugacs-surlódás idomzatosan csekélyebb lesz, csak kevéssel haladja-meg felét; mivel gőz mindig marad vissza a' hengernek már csak azon térében is, mellyet a' dugacsnak mindenkor végig jární kell, 's mellynek lehet még mindig 1—2 font nyomó ereje a' négyszög hüvelkre. — Watt mechanikusnak, a' gőzgépelyeknél gyűjtött sok tapasztalásából készültek azután olly tabellák, mellyekből azoknak hatásairól, a' tüzelésre való költségről, 'stb. tiszta fogalmat szerezhetni.

Stoddart, angol, épített Kornwallisban egy erős, kétszeres hatású gőzgépelyt Watt elvei szerint. Annak hengere 63 hüvelk átméretű. A' viz nehézsége 82.000 fontot tesz szivattyúiban. E' tehérrel $6\frac{1}{2}$ kétszeres dugacs szállványt tesz egy perczben, mindegyik emelkedés $7\frac{3}{4}$ láb. Az tehát $2.6\frac{1}{2} \cdot 7\frac{3}{4} = 100\frac{3}{4}$ láb magasra emeli egy percz alatt azon terhet, 's ennél fogva $250\frac{1}{3}$ lóereje van (ha a' 82.000-ret sokszorozzuk $100\frac{3}{4}$ -el, 's osztjuk 33.000-el). E' stoddarti gépelylyel összeköttetésben áll még 3 másik is; egyike

Williamstól, mellynek hengere 65 hüvelk átméretű, 's 200 lóerőre van kiszámítva; a' második Sims-tól, 63 hüvelk hengerrel, 's 185 lóerővel; a' harmadik Poldorey -tól, hasonlólag 63 hüvelk átméretű hengerrel, 's 196 lóerővel. A' 4 kétszeres hatású gépelynek van összesen $831\frac{1}{3}$ lóereje. A' hatások különbsége e' mozgonyoknál főleg az üst-elrendezésnek változóságától 's tüzeléstől függ. A' stoddarti gépelynél a' gőznek nyomása a' dugacs egy négyszög hüvelkjére tesz $26\frac{2}{5}$ fontot. Egyébiránt a' valóságos nyomás e' gépelynél 's 2 font ventil - megterhelésnél $8\frac{7}{10}$ fontot tesz a' négyszög hüvelkre. Ott tehát mintegy 20 fonttal kell megterhelve lenni a' ventilmek, 's itt nagyobb feszítése, vonata is van a' gőzöknek. — A' gőznek sokasága, melly szükséges a' gépelynek forgásba hozatására, feltaláltatik a' dugacs sebességéből, sokszorozva annak négyszög lapjával. Egy gőz - erőműnél 20 lóerővel szükséges volna tehát 452. 200. $12=1.084.800$ köbhüvelk, vagy 628 köbláb gőz egy perczen az atmosphaera ruganyosságával; vagy 21 font viznek kellene egy perc alatt elgőzölni, 's ezen gőzmennyiségnek ugyan azon idő alatt ismét megsűrűlni, megtömődni. — Újabb próbák által azontapasztalást szerzék, hogy teljes megsűrűsítéseül (condensatio) egy font vizgőznek 80 reamuri fokkal, vagy a' forrás-hévséggel, $6\frac{1}{2}$ font viz szükséges 12 reamuri fokkal. Arra nézve, hogy $6\frac{1}{2}$ font forróviz 32 reamuri fok temperaturára leszállittassék, 18 font viz szükséges 12 reamuri fokkal. Ennek tudása, bizonyos esetekben hasznos lehet.

Az erőműnek dugacsjátékára magkivántató vizgőzmennyiség, közönségesen nagyobb valamivel, mint mi azt számításba hozzuk, a' dugacs sebességéből sokszorozva fenék - lapjával. Így például a' wattgépelynél mindenik dugacs-emeletre körül belül $1\frac{1}{4}$ - szer van szükség annyi gőzre, mennyi elég volt a' henger kitöltésére. Ez a' gőzvesztéséből származik, melly támad részint a' dugacs tökéletlen elzárásától, részint kevésnyi megsűrűsítéstől a' gőz bemeneténél a' hengerbe, talán még a' gőz megsűrűsítéséről is a' dugacsrudon, melly meghül mindig egy keveset a' hengerből kilépésnél. Minden esetre szükséges tekinteni a' gőznek nagyobb mennyiségére valamint a' sűrűsítésnél, ugy a' dugacs elintézésénél, bizonyos gépelynek hatására nézve. — Az üstnek természetesen elég nagynak kell lenni, hogy a' megkivántató gőzmennyiséget teremtsen. Az elgőzölés nagysága, ha egyébiránt egyfélék a' körülmények, azon lapon alapszik, mellyet ér a' tűz, 's melly a' vízzel érintésben áll. Erről eddigelé sok tapasztalást gyűjtöttek már. Ezek szerint a' közönséges üstfűtésnél, 20 négyszög láb viz 's tűz közötti üstlap egy másod perczen ad egy köbláb vizgőzet, melly hasonló szilárd az atmosphaera - nyomással,

vagy valamivel túlhaladó is. Ha magasabb feszítő ereje van a' gőznek, annak idomzatosan az elgőzölgő lapnak nevekvésére is van szükség, mivel azon megmelegített lap, melly egy perczben két köbláb gőzet ad, 100 foknyit, ugyan azon időben csak egy köbláb gőzet alkot kettős atmosphaerai nyomásút, vagy dupla tömötségit, 'stb.

Tudjuk, hogy Woolf gőzmozgonyainál van egy kisebb 's nagyobb henger, hogy a' gőz a' kisebb hengerben magasb feszítés-erővel hat, mint sem szokás, 's hogy az azután a' nagyobb hengerbe lép, ujan szül hatást kiterjedése által. A' gőznek korábbi elzárása által Watt már előbb megnyerte ugyan azon hatást. Igaz, hogy Woolf rendszere az által is megkülönbözteti magát Watt-étől, hogy ott magas feszítés-erejű gőz használtatik. Woolf nagy figyelmet fordít a' dugacsnak gőztömött-tartására. Ő ezt olaj, viasz. kéneseő, vagy pedig könnyen folyó ércz által (czinból, ólomból, wismuthból) eszközli, melly a' dugacs fölött egy a' gőz ruganyosságához illesztett magasságban van, 's még az által is, hogy az a' gőzet nem egyenesen a' dugacsra, hanem egy középszoppra éppen azon folyóságból engedi hatni. Ekkor a' folyóságok egy saját, a' henger alsó részénél egy csővel egybeköttetésben álló, edényben vannak. A' gőz ezen edénybe lép, 's kiüzi belőle a' folyóságot a' hengerbe. E' mód a' dugacs által gátol minden gőzvesztést, azonban bonyolodottabbá 's mesterségesebbé teszi a' gépelyt. — Illyes két Woolf-gépely közül, mellyek 1815-ben állittattak-fel a' kornwallisi bányákban, az egyik, mellynek nagy hengere 53 hüvelk átméretű. — 6 szivattyút hoz forgásba, mellyek minden szállványnál, 27.982 font vizet emelnek-fel 7 1/2 lábra. A' másik, mellynek nagy hengere 45 hüvelk térségű, 24.050 fontnyi terhet emel 7 láb magasra. Általán azt tapasztalták, hogy egy woolf-gépelynek legnagyobb hatása 56 millio 's 900.000 fontot tesz, egy láb magasra emelve, egy angol véka (Scheffel) vagy 88 font kőszénnek elhasználásánál; egy watt-gépelynek legfőbb hatása hasonló mennyiségű kőszén-elégetésnél csak 30 millio, egy lábra emelve. Így tehát egy woolf-gépelynek legnagyobb hatása közel még egyszer ollý nagy, mint egy watt-gépe. — Kérdésen kívül van, hogy a' woolf-gépely legnagyobb hatásának fő oka a' gőzek magasb kifeszítés-erejében fekszik, 's a' gőzvel kiterjedési erőnek alkalmazásában, 's tehát új gőzhasználás nélkül a' hatásnak egy része csupán az egyenlő temperaturában nyert gőzeknek tartatik-fenn. Azonban sokat tesz ennél a' dugacsnak gőztömött kibélelése is, éppen az által kimélhetvén-meg közel 1/4 részét az egész 's a' közönségesen megkivántató gőzmennyiségnek. A' magasb feszítéserejű gőzek egyébiránt idomzatosan a' felszállított nyomás végett csak valami kevéssel több melegséget kívánnak

képezésükre. Az, hogy 3 atmosphaera-nyomású köbláb gőzet kapjunk, valamivel több hévség szükséges, mint megkivántatik 3 köbláb gőznek nemzésére egyszerű atmosphaera-nyomással. — Nem tagadhatni, hogy igen czélszeres, nagy gépelyeknél, millyenek voltak Woolf és Edvard mozgonyai, 2 hengert alkalmazni egy helyett. Ekkor a' kisebb henger is, mellyben a' gőz magasb feszítőerővel hat ezen ruganyosság idomzatában, megkaphatja az illő szilárdságot, 's a' dugacs-bélelést (kender-forgács- aczél kibőrözést). A' nagy henger-kibélelés csak az egyszerű atmosphaera-nyomásnak megfelelő tömötséget és surlódást nyerjen. Ez mind előmozdittatik, ha a' gőz kiterjedését már a' kis hengerben engedjük kezdeni, vagy ha a' gőz odafolyását elzárjuk abba, mi előtt a' dugacs azt végig átfutotta volna.

A' kőszenek nagy fontossága Angliára nézve, azok területének kiterjedése, a' bányákból nyereség, 's tekintet majd a' hihetlenséggel határos elkelésre 's elhasználására ezen föld-productumnak — Meidinger Henriknek, ki jól be van avatva az angol körülményekbe, anyagot nyújtott egy igen érdekes előadásra, melly folyó évi február 2-kán közöltetett a' geographiai egyesületnek gyűlésében, felterjesztvén ez alkalommal egy tökélyes geologiai földabrosz is Angliáról. A' tett jelentés szerint a' kőszénbányák nyereségével 's velük kereskedéssel mintegy 400.000 ember foglaltos. Évenként 400 millio mázsa kőszén töretik, 's középarban 28 krajczártól kezdve 1 forint 3 krajczárért állittatik az elhasználás helyére (a' bányákban olcsóbban adatik-el). — A' legnagyobb 's legfontosabb kőszénbányaverem Hettonban van, 7 mértföldre Sunderlandtól, 's 8 mértföldre Durhamtól, mellynek tiszta jövedelmét a' vállalkozók évenként 60.000 font sterlingre számíták-ki; azon bányaverem, melly katakombhoz hasonló, merész építésre mutat, 's nagy kiterjedése által a' legkitünőbb, — Whitehaven-ben látható. — Oriás léptekkel közelg felénk is azon időpont, midőn nekünk is már 1) számos gőzöseink, — 2) a' Dunafenekét felásó 's kavicsot kiemelő Vidra nevű gőzmozgony, — 's 3) a' vasútnál alkalmazandó locomotivok számára, a' szükséges tüzelő szer megszerzéseül (ha talán még fennálló erdeinket kiirtani nem akarjuk) — kötelességül szolgáland több figyelmet fordítani honunk gazdag kőszén bányáira, 's ezeket nem hagyni tovább is még parlagon fekke, mellyeknek illy nagy mértékben elhagyatását eddigelé talán némi előítélet 's fonák nézet is pártolni látszott.

LITERATURA.

„*Assertiones ex universa jurisprudentia et scientiis politicis, quas in regia scientiarum universitate hungarica, quae Pestini est, pro consequenda juris doctoratus laurea publice propugnandas suscepit Joannes Comes Cziráky de eadem et Dienesfalva. Anno 1838. Mense Julio. Budae. Typis Reg. Univ. Hung.*“ — 4-ed rétbén, 3 iv. — E' czimű könyvecske örök hirdetője 's bizonyága marad ama maga nemében ritka pompájú, érdekes, törvény-tudományos vitatkozásnak, melyet m. Cziráky János gróf, n. mtgú Cziráky Antal gr. ur országbíró ő exojnak fija, július 21-kén tartott Pesten a' tudom. egyetem nagyobb teremében, midőn a' nevezett fiatal gróf ur a' törvény-tanári borostyánért nyilvánosan értekezett. Az említett ünnepélyes vitatkozást ő cs. kir. felségének, mélyen tisztelt királyunknak, ajánlá a' vitatkozó, mit a' nevezett könyvecske előlapjai az azokban foglalt ajánlólevélben bizonyítanak. — A' törvénytudományok egész köréből vett tételek teszik a' könyvecskének utóbbi részét. — Ezen ünnepélyes vitatkozás mind az azt diszító pompára és népszerűsre, mind az előadott tárgyakra nézve egyike volt azon legérdekesebbeknek, melyeknek e' teremben valaha tanúji valánk. Az arra egybegyült egyházi 's világi méltóságok pompás diszkocsikban, fényes magyar öltözetekben, diszköntösű cselédeiktől követve jelentek-meg. A' terem ajtajánál t. n. Pest vmegye katonáji tisztelkedtek. Annak hátulsó falán bíbor bársony mennyezet alatt diszlék ő felsége mellképe; alatta pedig ékesített asztalon 's talpazaton a' m. k. korona 's egyéb. kir. jelek valának láthatók. A' terem maga olly telve volt hallgatókkal, hogy csak nehezen fogadható-be egészen számukat Megnyitá a' vitatkozást a' m. értekező gróf ur ő cs. kir. felségéhez irtt ama gyönyörű ajánló beszéddel, melly a' nevezett tételkönyvecskének elejét diszesíti. Követék ezt a' vitatók ellenvetései, megkezdve m. Ocskay Antal baczi püspök 's m. k. helytartói tanácsnok urnak érzékeny 's megható beszéde 's tudományos ellenvetései által — utána következtek, ngos Stoffer József kir. tanácsnok, 's nádori kancellaria igazgatójának — végre t. Vízkelety Ferenc egyházi törvények tanítójának ellenvetései az egyházi, hazai, 's politikai törvénytudományokból, melyekre a' véd-értekező gróf ur olly kimerítő pontossággal, tiszta és jeles latin beszéddel, a' legérthetőbb 's gyönyörűbb előadással, a' legmiveltebb szerénységgel párosult méltósággal felelt, hogy a' gondolkozó hallgatót nemcsak teljes mértékben elégité-ki, hanem érzékenyen is hatá-meg e' példás készületével, 's őt nem egy, hanem háromszoros koszorúra is itélé méltónak. Mennél ritkábbak az illyetén alkalmak, melyeknél főrendű méltóságaink fiai illy tudományos vitatkozásban fellépnek, annál inkább lehetne örvendenünk, hogy m. kir. tud. egyetemünk n. mtgú elnökének fija, mélyen tisztelt 's nagy tudományú atyjának bölcs nyomdokait követvén, e' nyilvános első fellépésekor olly tehetségeket, és pedig rendszabályos 's logikai rendszerrel adott feleleteiben, fejte-ki, melyek mindenkit előre azon reménnyel biztosítanak, hogy honi fiatalainknak ezen egyik kitünő fénye, egykoron honának egyik leghasznosabb polgára 's oszlopa leend. És ezt méltán várhatjuk éppen tőle; mert ki mostani pályáján is tudá rendeltetésének kötelességeit felfogni, 's illy hasznosan fordítani idejét arra, ami fiatal mostani korának tiszte volt, ki érdemteljes atyjában olly jeles oktatót nyert, nem hagyhat pillanatnyi kétkedésnek is okot, hogy egykor ő maga is, a' legüdvösebb példákat követve, ne törekedjék a' tökélyesség további fokát sajátjává tenni: sőt biztos hiedelmet önte belénk, hogy honunk fényét bölcs munkássága által

tündöklőbbé tenni fő kötelességének tartandja földi pályája végső pontjaira. — K' szép reményt költő-fel bennünk előleg is e' jeles tulajdonokkal felruházott fiatal gróf; 's már csak ezért is siettek nagy számú tisztelői ez ünnepélyes jelenetre, melly őt mintegy nyilvánosan beavatá honunk kitünőbb férjfiainak sorába. E' szép reménytől lelkesítve kiálta a' sokaság többször ismételt „éljent“ neki, midőn a' vitakozás után n. mgú báró E ö t v ö s I g n á c z tárnokmester ur ő excja, mint ő cs. kir. felséges urunknak ez alkalomra kirendelt biztosa, classica latin nyelven mondott érzékeny beszédközben nyújtá neki által azon becses gyémánt-gyűrűt, mellyet a' gróf úrnak ő cs. kir. felsége ajándékban küldeni méltóztatott fels. nevének betűivel ékesítve, — valamint az ezután mindjárt helyben, az academiái tanács előtt történt, törvénytanárrá kineveztetése és felesküdtetése alkalmakor is. — Megtisztelék ezen ünnepélyes vitakozást személyes jelenetükkel: n. mgú váci püspök gr. Nádasdy Ferencz, m. Tresztyánszky Imre pharoszi püspök és septemvir, m. Dercsik János prisztinai püspök és m. kir. helytartói tanácsnok, n. Fejér György m. kir. egyemeti könyvtárnok, kir. tanácsnok és pest-njhegyi prepost, f. t. Feichtinger Domonkos aszódi prepost 's pesti fő plebanus, Vass László és Szaniszló Ferencz n. váradi kanonok urak és egyetemi tanítók, Grosser János az ajtatos szerzet provincialisa 's Róth Mihály ugyan azon szerzet pesti gymnasiumának igazgatója — végre több más egyetemi tanítókon 's más egyházi 's világi előkelő urakon kívül: n. m. gr. Teleki József koronaőr, n. m. Mérey Sándor tartom. biztosságok fő igazgatója, n. m. gr. Almásy József septemvir, n. m. Mednyánszky Alajos m. kir. kamara alelnöke, m. Lenhossék Mihály országunk főorvosa, gr. Pongrácz János, b. Rédl Imre, gr. Almásy Mórincz m. kir. helytartói tanácsnokok, 's gr. Török Bálint helyt. titoknok.

A' magyar tudós társaságnak idei nagy gyűlése augusztus 30-kán fog kezdődni. A' társaság tagjai megjelenésének napja az említett hónap 29-dike lesz.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN jul. 19-kén „genfi árva“ 3 fvsos színjáték adatott. A' czimszeret Laborfalvi Róza k. a. érzékenyen adja, Egressy Gábor ur (Strönborst) pedig a' megrögzött gonosznak némelly jeleneteit művészileg emelék-ki. Mindkettő többször megtapsoltatott. Nézők kevesen. Ez alkalommal nem mulaszthatjuk-el az ügyelőt figyelmeztetni, hogy a' villámlásra, menydörgésre és külső zajra jobban ügyeljen, és ha az olyan megtörtént, ne legyen olly zajos, hogy a' szinpadon beszélő színész szavát elnyomja. — 20-án „sokat tudó“ Kotzebue 5 fvsos vig játéka hozatott szinre. Megyeri ur (Peregrinus), akár pontos és meglepő memorizálását, akár a' karakter mellett mind végig hű megmaradását tekintjük, igen jeles volt. Dicsérettel említtendő még Balog ur (Ürvényesi), Laborfalvi R. k. a. (Amalia), Szentpétery ur (Háromkispéz), Somogyi ur (Sebesházi) 's Telepi ur (Hebegős). Nézők türehető számmal. — 21-én „Norma“ adatott, mellynek czimszerepében Dériné assz., Adalgisában Lipcsey Klára k. a. és Olovesóban Benza ur (mind ketten vendégek) léptek-fel. Lipcsey Kl. k. a. voná ma leginkább magára a' meglehetősen számú közönség figyelmét; azon dalszínészné, ki Kilényi ur társaságának tagja lévén, részint Erdélyben részint a' Tisza melléki megyékben, mint első dalszínészné, az ottani színbírá-

lók tudósításaiban, melyeket e' lapok közlének, többnyire jeles énekesnének hirdették, sőt magány-ertesítések által is kitünő tehetségű dalkönlőnek mondatott. Meglehet, hogy a' kisebb színpadokon 's ott, hol rikaság dramai éneket hallani, a' hazafisággal párosult itélet lágyabb 's engedékenyebb, 's talán ott L. K. k. a. kepes is hallgatóiban tetszést gerjeszteni, sőt, mivel nálánál kitünőbb dalszínésznek helyben nincs, megelégedést szerezni: de már nálunk, nagyobb színpadunkon, illy nagy hangászkar 's kardalnikoi személyzet mellett, miután e' szerepet már jelesen adatva hallottuk, a' még csak pályája kezdetén álló 's műveszi készütségben szűkölködő dalszínésznek, ki a' mellett szem előtt nem tartá az Adalgisát különösen bélyegző gyengédséget — nálunk, mondám, várakozásunknak nem felelhetett-meg. Énekhangja az éles vékony 's gyenge sopranok, és azok közé tartozik, melyek azért, mivel gyengék, ha e' vagy ama hangot erősebben akarják kihozni, többnyire magasabba csapnak, 's így természetesen distonálnak. Ezt tapasztaltuk nála átáljan véve, de kivált az 1-ső finale-terzett canonjában 's a' 2-dik fvnási duettben mind a' lassú menetekben mind a' futásokban, mely utóbbiakra nézve a' scala- és futásbeli gyakorlatlanság is kitünő volt. Elég sérő volt a' nevezett canonban, hogy az e' helyen hangászkarunkban soha igazán öszve nem hangzó kürtök kiserete mellett mind két dámánk hangja kelleténél magosabb régióba csapott. Egyébiránt L. Kl. k. a. játszmódja sem az még, melynek lenni kellene; ezért neki minden tekintetben jó iskolát ajánlunk, melyben részesülvén csinos termete 's alakja mellett, ha egyébiránt szavára vigyázni fog, a' dalszínészi pályán szerencsésjét megpróbálhatja, de korán sem alt-szerepekben. Benza ur hasonlag azon hibába esett, hogy a' nélkül is éles-csengő hangját kiáltozásra erőtétvén gyakorta magasabban énekel, mint kellett volna, kivált a' 2-dik fvnási ariában; kimonadásával sem valánk megelégedve. Nála az éneklés aestheticája híjános, 's igen hibázik, ha véli, hogy az a' hangnak fülsértésig erőtetésében 's kiáltásban (valamint ma choristáink, 's orchestrumunk a' leggyengédebb helyeknek erős játszásában) áll. B. urnak az utóbb említett ariát ismételni kellett. L. Kl. k. a. és Dériné assz. Joób ural (Sever) együtt 1-ső felvonás közben 's utána előtapsoltatott. Az utóbbinak ismét ajánljuk a' tactusnak 's pausálásnak szilárdabb megtartását. Ő egyébiránt ma ismét hallatá velünk szép magos hangjait, melyeket kicsuklás nélkül melljéből képes a' magos B-ig kiadni. — Schodelné asszony, ki néhány napi távolléte után ma estve érkezék haza, mint értettük, ismét utazásra fordítja, szerződésénél fogva, a' hátra levő nyári heteket. — Színházunk homloképületének 1-ső emeletében a' nemzeti színű szövetekkel fedett mennyezet alatti 's virágokkal diszesített pompás erkély mellett, igen csinos butorizzottal, czukrász- és hírlapokkal megrakott asztalokkal ellátott, kellemesen kifestett társalgási-terem 21-kén nyitatték — meg a' miveltebb közönség kényelmére. — 22-kén „nőragadás az álorzás bálból“ czimű bohózat jött színpadra. Nézők türhető számmal.

SZEGEDRŐL. — Mielőtt színészeti közleményeimet folytatnám, 's ezekben a' mindjárt érintendőket egyes személyekre alkalmaznám, szükségesnek ismerem az egész színészeti világot arra inteni, hogy szerepeikből tökéletesebben készülvé lépjenek a' színpadra; ne nézzék a' sugót fő személynek, hanem egyedül segédnek; mert ha arra támaszkodunk, így tűnnek elő a' megjelenési elkésések, idegen szavakba vágások, melyek az előadásnak hatását elrontják. — Szent Jakab hó 7-kén a' 2-dik bérleti 2-dik számra „tolvajkulcs“ adatek

— Farkas (Montesquieu) elegendő méltósággal és nemes viselettel emelkedő szerepét; Baranyi (Düval) igen jól, Földváry (Edvard) a bűn elkövetése után szívében erősen kínzott, de még is a törvényes fenyítéstől, rettegő fűt—ugy Szabó Julia is (Emilia), Keszi (Brice) és Udvariné (Mártha) szerepöket jól személyesíték. Deésy (Pál) ön ártatlanságát tudja barátja megkíméléseért ön jó sorsát is feláldozó's a veszélyes titkot eltemetni törekvő barátot, az ezek miatti habozásoknak hív festésével művészileg alakítá. Tolnay (Robert) öreg szerepében többet mutatott, mint ujoncságától várnunk lehete, és bizonyítványt nyujta, hogy midőn e pályára lépett, nem rosszul tevő választását. Nézők szép számmal voltak. — 8-dikán Nagy Pál, egyik helybeli polgárunknak, eléggé tágos kertjében bérlet-szünet mellett „Szmolenszk ostroma“ adaték. — A hatás és szavalás kedvessége nem volt ugyan olyan, mint a színen; mert a hangoknak eloszlásuk a kellemességből sokat elragadott; de a helybeli körülmények is a jelenetek pontos megésését némileg akadályozák. Ez érdemben hisszük, hogy jövőre még nagyobb lesz a szorgalom meggyőzőni a gátokat. Egyébként Baranyi (Szevotoszláv) szerepét köz elégülésre alakítá. Lilla (Fedrovna) köz tetszésre, Körösy (Jeroszlavics) jól, Földváry (Rosztizláv), Udvary (Moszky) ha kivesszük, hogy egyszer elkéstek, Körösyné (Joanna), Szöcs (Kiszky), Szabó Julia (Liszka), Tolnay (Pruszko) jól játszanak; Deésy azonban (Alexis) és Farkas (Urszkov) leginkább kedveltek, a legjobban helyöken álltanak. Nézők sokan voltak; az ágyúzárok tetszetek. Ha olly szép jövedelmek jutalmazták a társaságot, mint a mai volt, tartósabb itt maradásukat lehet reménylenünk.

CSENDVÖLGYI.

K ü l f ö l d i j á t é k s z i n .

Szinpadi csalódás. Midőn Foote színész Dublinban játszott, a „szónok“ című darabban olly tökélyes művészettel személyesíté Faulkner György dublini könyvnyomtatót, hogy az ezen estétől az utszai gyermekek gunykazajának tárgyaul szolgált, ha csak mutatá is magát. Feldühülve a rajta ejtett csin miatt, Foote ellenboszút forralt. Bizonyos estén, midőn ismét a „szónok“ adatott, minden legényének 's inasának belépti jegyet váltott a karzatra azon meghagyással, hogy midőn Foote szinpadra lép, addig süvöltésnek 's püsszegecsenek, míg az a lárma miatt lelépni kénytetik. Ó maga a földszini helyre ment, hogy ellensége gyalázatján annál inkább kéjelghessen. De midőn az említett jelenet következett, Faulkner majd megfulladt boszújában; mert a süvöltés és piszegetés helyett bérletjeit tapsolni látta. Más nap keserű szemrehányásokat tön nekik, melly után kiviláglott, hogy ök gazdájukat ön személyében vélték a szinpadon látni, és meggyalázni nem bátorokdtek. Szilárdabb diadal vígasztalá-meg Faulkner. Bevádál t. i. Footot, 's ezt 300 font sterling bírságra ítélték. A per folyamatja alatt azonban olly híven tanuló a bírák személyét 's beljegyét felfogni, hogy midőn ismét Londonba visszatért, ott a közönség legnagyobb mulatságára mint irlandi torzkepeket személyesíté őket.

D I V A T .

29-dik divatkép (Parisból). — Ris-szalma-kalap; virágos pekin-ruha. — Bécsi divat jul. 19-én: himzett mullruha széles lebegénnyel; rózsza színű marcellinnel bélelve; virággal díszített krep-kalap.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazcon alul a Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap július 29^{kén} 1838.

KÖLTÉSZET.

Hold - enyelgés.

Azt regélik rezge fény,
Halvány arczu hold!
Hogy híven kihallgatod
A' kebel szerelmeit,
Dalba szótt keserveit;
'S szünk zaját lenyugtatod
Ámor hogy ha megrabolt.

Már ez csak ugyan mese
Szürke esti fény!
Tűredelmesen veszed
Szünk panaszt, — az való;
Am hogy légy zaj-nyugtató,
Nemle azt te sem hiszed!
'S jót mosolygsz e' kis regén!

Mások ismét híreltik:
Hogy vagy nincs szíved, —
Vagy szerel'nek férge rág
Másképp' nem torzitanád
Gúny-alakká fény-pofád
Mig az érzelő világ
Elpanaszkodik neked.

Ám ne vedd rossz néven ezt
Szőke fürtü hold!
Mert enyelgeni szabad. —
Pajtikám! ne légy komor,
'S fel ne forrj, mint kis csupor! —
Jaj! már szarvad is fakad,
Ez pedig csak tréfa volt!

V—i BARNA.

SZORGALOM.

Neufundlandi halászat. Ha a' hajó révbe jutott, 's már horgonyon nyugszik, a' hajónépségnek egy része azt leszerszámozza, 's két arboczán kívül semmit sem hagy rajta. Ez idő alatt az ácsok azon hajókat javítják-ki, mellyek évenként a' parton hagyatnak, 's a' tiszték és legénység lakainak tél-okozta lyukait kifoltozzák. Ezután a' szárítót (Chauffaud) javítják-ki. Ez egy hosszú, a' tengerparton karókra épült szin, a' tengerre több ölnyire benyuló.

A' tenger felől karzata van, melly haltérnek (poissonnerie) nevezetik; e' karzatot butorozni, az az, fenyőgalyakkal kell megrakni, 's e' gallyak képzik a' falat; továbbá még befedetésre (tauder) is vár, mi egy e' végre készített 's taude-nak nevezett ponyva által történik-meg, mellyet erősen kifeszítnek. A' szárítóban asztalok állnak, mellyek körül a' fejmetszők és felhasítók foglalnak helyet; továbbá faszékek, mellyekre az utóbbiak letelepednek; és hordók, mellyekbe a' fejmetszők munka közben állanak. A' mosóhely elkészítéséről sem feledkeznek-meg, hol, a' tőkehalak megtisztítatnak. A' lakások kijavítására 's egyéb szükségekre megkívántató fát hegyekből hozzák. Ugyan ez idő alatt készül-el a' rekesz is, mellybe olajkészítés végett a' tőkehalnak máját vetik. E' rekesz négyszögű 's dombor karimájú lapos készítmény, mellynek közepében nagy, fordított, párhuzamos oldalú, egymáshoz közel álló vesszőkből képzett 's boritékvászonnal bélelt teke áll. E' tölcser idomú edénybe vettetnek a' tőkehal-máják; a' bennök rejtőző olaj a' boriték-vászon keresztül említett lapos készítményre szívárog, mellyről csap segedelmével hordóba eresztetik. Végre egyéb szükségésekkel a' sőt is fedél alá hordják, 's ha még idejük van, a' szárító helyet (la grave) is elkészítik.

A' tőkehalat vagy huzó hálóval vagy kötéllel fogják; ez utóbbi módhoz még a' kisebb vagy nagyobb csalétek is járul. A' 180 öles hosszú huzó háló mindenben hasonló dunai vagy balatoni hálóinkhoz, csak hogy ez 20—22 öl magas, és zsákja 35—40 öl hosszú, szemlyukai pedig $3\frac{1}{4}$ ujjnyiak. Ugyan olly módon eresztik ladikról vízbe, ugy huzzák össze végeit, ugy emelik ismét ladikba, 's ha már felhuzatott, minden tőkehal kézbe jut, melly a' háló zacskójában maradt. — Ezen kívül minden hajón van még egy háló, mellybe a' nagy hálóval fogott tőkehalak záratnak, mellyeket azonnal a' szárítóba vinni nem lehet. E' hálók uszányokkal (boje) megrakvák, mellyekre a' hajónak vagy hajó kapitánjának neve metszetik, 's így azok egy kis horgony és kötél segedelmével vízbe bocsátatnak.

A' huzó hálókat emelő csónakok mindig reggeli 2 órakor indulnak-el egy vagy két más ladik kíséretében, mellyek a' háló felhuzásában szolgálnak segédül, és a' fogott tőkehalakat a' szárítóba viszik.

A' kisebb csalétek capelan-nak nevezetik. Ez egy 5—6 ujjnyi hosszú, fehér 's izletes husú hal, melly Neufundland partjain június 20-ától october 5—10-keig tartózkodik. E' csalétek hasonlólag ladikról fogatik, mellyet capelanozónak neveznek, 's népsége 4—5 ember, A' capelanozón is van egy háló, azonban a' huzó hálónál sokkal kisebb. E' ladik napköltével indul tanyájáról.

A kötéllel halászó ladikon csupán három ember van, 's ezeknek neveik mester (maitre), elő (avant), segéd (ussát). Viradókor indulnak, különböző nagyságú kötelekkel 's horgokkal felfegyverkezve. A horgok nevei: sarlóhorog, markolatos horog, 's fenékhorog. A sarlóhorgok kötelei legnagyobbak, a markolatosé középszerűek 's a fenékhorogé legkisebbek. Ezeken kívül még halfogó ón és szigony is van minden ladikon.

Nagyobb családokkal a halászat akkor kezdődik, midőn Newfoundland partjairól a capelan elköltözött; 's azon különbséggel, hogy családokul heringet, skombert (makrele) 's tinta-férget vesznek; amazt is úgy használják, mint a kisebb családokat. Az említett halakat darabokra vágdalva kis hal-alakká idomítják, 's úgy szurják horogra.

Serreur név alatt egy más ladik is kíséri a csónakot, 's a fogott tőkehalak erre rakatnak. Ez nihelyest megrakatott, terhével a szárítóhoz megy. Helyre érve, dorongok 's dsidák segedel-mével karzatra hányja a legénység martalékját, ott pedig a fejmetszők, hasítók, emelők elrakók, rendezők, vontatók és beszók azonnal munkához látnak.

Az emelő vágópadra teszi a halat a fejmetsző mellé. Ez két élő 's kúp idomú késével az állatnak fejét leszeli, 's azt bélével együtt (máját kivéve, melly a nájrekeszbe jó) egy a szárító aljára vágott és cariau-nak nevezett lyukon tengerbe veti. Ezután a hasítónak kezébe kerül a tőkehal, ki egy élő 's végén négyszögletes késével azt nyakától farkáig hasítja, szálkáit, bordáit kivészi, mellyek egy balja melletti lyukon hasonlólag tengerbe hullanak. A felhasított halat egy jobbján álló szánkára teszi, mellyen azt a vontató a beszózóhoz huzza. Az elrakó szeletenként halomra rakja, 's midőn már jól feltornyosult, a beszózó egy lapáttal sőt szór reá.

Négy öt lányi magas halomba szokták a tőkehalat rakni, melly lohadásával többnyire 3 lányivá törpül. Halomba rakva áll 3—5 napig; ezután a tenger partján épült mosóhelyre viszik; 15 láb hosszú póznával mártogatják vízbe a hasítók, 's e surlódás által megtisztul azon mocsoktól, mellyet a felolvadt só hagyott rajta.

Legjobb só a Ré szigetről hozott; ez többnyire szürke és iszapos, melly utóbbi tulajdonsága miatt a tőkehal bőre mázának megszerzésére igen hasznos.

A megmosott tőkehalat különböző helyekre vagy gödrökre hordják, 's halomba (fumiers) rakják. Itt marad négy öt napig, míg a vízfészeket kigőzölgi, 's száradni kezd.

Különnemű ilyen gödrök és helyek készülnek a' tőkehal megszállására; vagy flague-ra (fonott szárítóra) terítettik angol szokás szerint, vagy póznákon nyugvó állásra jó, melyet a' levegő alul felül szabadon jár, vagy pedig partra terítettik.

Kirakni korán reggel kell a' tőkehalat, és pedig elsőbbben húsával föl felé. Ha napnyugot előtt be lehet takarítani, igen hasznos. Ezután gombolyokba rakják, mellyek egyremásra egy mázsát nyomnak. Ezután ismét kiteritik, de már most bőrével fölfelé. Ha megszáradt, ismét halomba rakják. Így áll néhány napig, ezután megnyesik, 's ha szép idő jár, 3 nap alatt tőkéletesen megszárad. Végre 25 darabonként összekötik, 's a' karzatra teszik, honnan a' ladik elviszi a' hajóra, 's ott az ugy nevezett appileur-ök elrakják. E' munkát baskirozásnak mondják, hihetőleg azért, mivel e' munka a' Baskoktól származik (Phare de la Manche).

Utazó ház. A' „Correspondent von und für Deutschland-ból“ következőt olvasunk. Eddigél csak városi 's mezei házakat láttunk. Most már utazó házat is találtak-fel, melly amazokat egészen kipótolja. Ez pedig nem egyéb, mint egy óriási kocsi, vagy inkább egy gördülő ház, melyet bizonyos Angol talált-fel. E' négy kerekben nyugvó épületben egy alvó-, elő-, és társalgó-szoba, konyha és éléstár van. Mi legkülönösebb e' háznál az, hogy földszinti osztályai nincsenek, hanem csak első és második emelete. Ezen háznak birtokosa, ki ugyan azon időben honn és uton is lehet, azt mondja kocsisának: — „Parisban szeretnék egy házat birni,“ — és pamlagára dül. És mig ő illatos havannai cigárót füstöl, théát iszik, hírlapokat forgat, háza tovább gördül, 's néhány nap múlva francia ország fő városában állapodik-meg. A' tél elmegy, a' fák zöld koronát tesznek-fel, a' csattogányok tavaszdalát énekelnek, 's a' réteken smaragd szőnyeg terül-el. E' jelenségekre Angolunk keble a' városban szorulni kezd, és lelkesedéssel kiált: — „egy mezei lakot szeretnék birni!“ — „Ezennel sir!“ — felel kocsisa, és a' ház megindul. Néhány órai haladás után ezt kérdi inasa: — „hova parancsolja nagysád házát? Halomra, vagy völgybe, erdő magányába vagy falu közelébe? Parancsoljon! — Patak-zengést, vagy folyam-zuhogást kedvel? válasszon!“ — Milly gyönyör, a' világot megutazhatni a' nélkül, hogy házából kilépjen valaki! Milly kéj, házát csigaként magával hordozhatni! — Bias-nak tehát ama mondatát: „omnia mea mecum porto“ csupán ez utazó ház feltalálója létesíté. Ezentul kábaság lenne kőházak építésében fáradozni, mellyek olly kényelmetlenek és költségesek; ezentul nem kell 80.000 forint összekapargatására törekednünk, hogy házhoz juthassunk. Azon tömérdek hasznot, melly ez ujszerű lakásból

háromlik birtokosára, nem lehet előszámlálni. Ha ostoba, czivódó, kaján 's rágalmazó szomszédaid vannak, ott hagyod őket a' fakép-nél, és tovább viszed házádat. Megtörténik, hogy valahol elkésel, künn esős, hideg idő van, a' sár bokáig ér: elküldesz 's elhozadod házádat. Ha hitelezőid vannak, kik minden léptedre vigyáznak, hogy meg ne szökj, tovább viszed orruk elől házádat. Ha valamely tartomány éghajlata nem tetszik, házádat meginditod, 's más tartományba mégy. Ha áradás jó, 's házad — ha különben még van — erogyással fenyeget, e' házádat vízmentes helyre állithatod. Mind e' haszon mellett csak egytől lehet félni, és az nem egyéb, mint hogy éjszaka egy illy házából álló egész várost lakosokkal együtt el lehet lopni.

Tehén-fejő gépely. Éppen most olvassuk, hogy angol országban egy valaki tehen-fejő gépelyre váltott patenst.

Gyors nyomtató sajtó, — Trench Tamás Ithaká-ban, az uj-yorki statusban, olly nyomtató sajtót talált-fel, melly papiros-malommal áll összeköttetésben, és pedig úgy, hogy ez a' papirost közvetlenül a' papirosrámáról veszi-le, azt mind két oldalán befedi, 's két henger közé tolja, hol kiegyenítettik. E' szerint három percz alatt a' papirosép a' malomból kikerül, 's belőle egy 350 lapnyi nyomtatott könyv a' könyvkötő kezébe adatik. A' könyvet egyetlen, szerfeletti nagy ivre nyomják, mellyet tovább-szállítás esetére csak össze kell göngyölni.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN jul. 23-kán „lantos és törvényszék“ — 's —, eleven holt házasság“ vig játékok adattak. — 24-kén „szevillai borbély“ daljáték került színadra. Ez uttal Fiorillo szerepét Frikk ur, Bertáét Éder Luiza k. a. állalá-el; Basilio szerepében Benza ur, mint vendég, ismét tapsokat aratott ariájában. Szerdahelyi ur (Figaro) ma különösen jó kedvű 's régi hangjánál volt. — 25-kén „testvérek ellenkezése“ vig játék (Ziegler után Komlóssy) fordult-meg szinpadunkon. — 26-kán ő cs. kir. felsége uralkodó királynék névnapjának tiszteletére „Zampa“ daljáték adatott, mellynek czim-szerében Conti ur, Alphonsóéban Erkel ur, Camilláéban Dériné assz., Capuzziéban Szerdahelyi ur, Dandolóéban Benza ur (ujan szerződött gja társaságunknak) léptek-fel. Nézük kevesen.

SZEGEDEN e' folyó sz. Jakab-hó 3-dikán „Griseldis“ hozaték színre, mellyben Artus királyt Kesz y elegendő méltósággal személyesíté. Egedy eneth, Földv áry Lancelot, Toln ay Tristan, Udva ry Gavin szerepében lépett-fel. Deés y röl (Percival), ki még eddig mindenkor köz élésére vivé szerepeit, valóban meg kell vallanunk, hogy kedvező szavolata, játéka, mimicája mellett mindenkor jól készülve, 's mondandóját nem a' sugó-l leve jelenik-meg. Ma ujjolag hiven 's élénken festé a' kevélyt, a' nője

hűségében 's változhatlan szerelmében magát elbizó, nagyra vágyó, 's végre a' megvetés pillanatában kétségbe eső férjet. Kőrösyné (Ginevra) kevély szerepét jól alakítá. A' czimszerep ma Szabó Juliának adatek, 's megvallom, meglepé közönségünket; igen jól szavalt; mimicája, állása rendes 's nem tulságos volt; élénken adá a' hiv, 's eltaszittatás perczében is változhatlanul szerető, férje szabadságaért gyermekét 's magát feláldozó nőt. Közönségünk megismervén a' mind eddig rejtekben volt kincsnek becsét, mutatóvány végén őt előtapsolá, 's harsány „éljen“-nel jutalmazá. Kőrösy (Cedrik) igen jól fogá fel szerepét, 's elégedést nyert a' szép számú nézők előtt. — 12-kén „Megerillis“ adatek. Kőrösyné (Kikirics Julia) helyén volt; Szabó Julia (Tini) jól, Baranyi (Hering) kielégítőleg, Deésy (Vilmos) köztetszésre, Lilla (Julia) jól, Földváry (Till) meglehetősen, a' comici alakításokban pedig meglehetősen jártosságú Farkas, Pellikan borbély szerepében, tapsot nyerve játszó. E' színű bevégezése után Altner József 's egy 3 éves leányka herculesi erejük mutatásával és 32 nemű különféle kigyónak szóparancsra történt mozdulataikkal mulattaták szép számú közönségünket. — Most egy kétszót színésztársaságunk tagjai felől átalján véve. Ezek részint regiek, részint ujak. Mennyire haladtak amazok tökélyesedésökben, közleményeim, melyek a' közönség ítéletén alapulnak, kijelenték: mennyire törekszenek emezek, azokból nagyobb részint vala látható. Azonban eddigi értesítéseim a' szigorúbb bírálathoz nem vágtak, 's egyes hibák iránti észrevételeket nem foglaltak. Ezt főleg azért tettem, mert tudom, hogy hazámban a' színészet még csak bölcsőjében van, 's a' kezdőket az igaznak kimondásával kedvetleníteni nem akartam, sem a' hibák felfedezésével a' közönséget idegeníteni. Azonban tapasztalván, hogy a' valódi útra térés nem következett, 's a' volt hibák mindennapiakká váltak, jelenleg kinyilatkozom, hogy jövődöre szigorúbb leszek ítéleteimben; mi okból ajánlom színészeink 's színésznőinknek a' törekvést es szorgalmat, nehogy azután szívőken érje őket az igaznak kimondása. Mindenek előtt ajánlom, hogy a' próbákhoz kellőleg jelenjenek meg; jeleneteikre 's zárszavaikra ügyeljenek; a' színpadon ne balra menjenek, midőn jobbra kellene menniük; ne arra mutassanak, midőn erre kellene mutatniok; a' zörej, lövés, és hasonló egyebek előbb történjenek, mint sem a' játszó azt vagy emezt hallani mondja. Vajmi nevetséges, midőn a' színész szájából halljuk: „micsoda lövés — vagy — mi zaj ez?“ — holott a' lövés és zaj még csak néhány percczel e' mondás után történik. Ezek mind a' tökélyetlen készület következményei. — A' színészek egyesülete társaság; a' társaságnak pedig szabályai vannak, melyeket minden tagnak meg kell tartani; — de nem úgy, mint nem régiben történt, midőn a' későn megjelent tag még pattogott az igazgatóság megintése után. Így szokott az egyes szemek megbomlásával szakadozni a' legerősebb láncz is, mi által az egész szenved. — Ne bizzuk — ezeken kívül — magunkat egészen a' sugóra. Színészeink a' régen betanult színműveket többnyire jól adják, de az újabbakat hibásan. Itt van eppen a' bökkenő; mert tanulni nem szeretünk, időket nem a' jó uton járva vesztegetjük, a' próbákban meg nem jelenünk, vagy nem vigyázunk — mert a' sugóban bizzunk, holott ez nem a' személyesítésre, hanem csak némi segedelemre van rendelve. — Máskor többet 's talán személyt is nevezve. — 14-kén Keszy József jutalom-játékaul „Mammok majom“ hozaték színre. Kőrösy (Flachkopf) nem rosszul, Lilla (Bertha) köz tetszésre játszó, Borsódi Julia (Lizi) gyengen; Szöcs (Mondkalb) gyáva szerepében nem rosszul mutatá magát, főleg a' majom-szerepben; Deésy (Fórental), Farkas (Hecht), Keszy

(Immerzorn), Tolnay (Grün), Egedi (Blau), Földvály (Blasius) vívék a' többi személyt. A' czimszerepben Fekete jelent meg: de a' köz várakozást ki nem elégíté. Az ugrálásokon, 's egy fára mászáson kívül semmi majomi lejtést, szökést, könnyüséget vagy ügyességet nem mutatott. Baranyi (Buxbaum) jól, Szabó Julia (Genoveva) szendén játsztak. Ezt befejezé Ypsilandinak barátitól elbucsúzása néma ábrázolatokban. Sajnálni lehetett, hogy az egyébként szelid 's csendes viseletű színész csekély számú nézők megjelenésével jutalmaztatek. — Vasárnap vagy is 15-kén a' bérleti 5-dik számra „Cserni György“ adatek, mely szerepben Deésy kitünőleg játszott; Földvály (Glavás), Baranyi (Szimio), Tolnai (Iván Petrov) jól alakíták szerepöket; Körösy né (Caja) köz elégtülésre, Lilla (Ruzsicza) valamint játéki előadásaért, ugy szintén énekléscéért is tapsal jutalmaztatek; Keszy (Oszka Ogli), Szöcs (Meliczian), Udvary (Kara Feitzi), Egedy (Arganti) vívék a' többi szerepet. Körösy (Cula) és Farkas (Csicsa) a' cigány-szerepekben nem tulságos bohózataik által köz tetszést nyertek. E' darab hasonlag a' szabadon adatván, nézők igen szép számmal jelentek-meg. — 17-kén „Ördög Robert“ hozaték színre. Baranyi (Asztolf) szerepének kellő méltóságot ada. Lilla (Cinthia) mióta körünkben van, ugy ma is, köz tetszésben és gyakrabbi tapsokban részesült. Előadása kellemes, szava kedves; mimicája, szavalása, mozdulatai arra mutatnak, hogy nem rosz iskolában levén, törekvése által a' jobbak közé emelkedni igyekszik. A' köz kedvességet bírja ugyan, mire érdemes is; azonban, ámbár az érzelmekek és szenvedelyek élénk festése ellen semmi szavam nem lehet, inteném még is, hogy helyzete iránti gondjait legalább szinpadra ne vinné; mert némely alkalmakkal kelle tapasztalnunk, hogy elgondolkozott akkor, midőn a' másik beszélt. Keszy (Hubert), Udvary né (Mathilde) szerepét játszá. Deésy a' czimszerepet tökélyesen fogá-fel, 's többször tapsot nyert. Közönségünk azonban reá nézve megjegyze, hogy bár csak néha a' megerötötésével tenni szokott lármás kifakadásoktól magát megóvná. Földvály (Osorio) nem emelé-ki egészen szerepét; Körösy (Scapa) jól, Tolnay (Hilario) az öregségtől megtört remetét felette feszesen, 's ifjúkori tüzzel adá; Borsódi Julia (Camilla), Katicza (Bertha), Egedy (vezér), Szöcs (tanácsnok), Árvai (Drogo), Fekete (Fulkó), Farkas (bandita), Miklósy (Vitéz), Mimi apród szerepökben láttattak. — Csőtörtökre, vagy is 19-kére, Deésy külön hasznára „Tengerparti jog“ hirdetteték. A' remény biztat, hogy e' szorgalmas és mindenkor köz elégedéssel megörvendtetett színész ez alkalomkor is érezheti pártfogóinak kegyességöket.

CSENDVÖLGYI.

D I V A T.

Párisi házbutorok. — A' parisi előkelő vagy előkelőnek látszatni akaró világ jelenleg Gaudillot ur raktárába tolong, mellyben a' legcsinosb 's pompásabb vas házi bútorok találatnak. Ezek olly finom munkával készültek, hogy könnyüségre a' citrom- és pálmafával vetélkednek, basrelief 's más ékesítvényeikkel pedig meghaladják a' legfinomabb ébenfa-munkát is.

Divat-változás a' fővegekben. Egy francia hirlapban következőt olvasunk a' fővegek divatos változásairól, mellyeket a' francia nép után,

fél ezred óta, Europa híven követett. — A' Gallok és Frankok fővege hajdanában sisak volt; otthon azonban, béke idején, csuklyát (chaperon) huztak fejükre; ez egy a' szemig futó sipka volt, melly hátul a' nyakon csücsk-idomban folyt-le. Ezt a' boursrolet vagy duzzanó főveg váltá-fel, melly tulajdonképpen a' csuklyából úgy készítették, hogy annak eleje karima-idomban felcsapatván, finomabb anyaggal béleltetett, mint a' csuklyának többi részét alkotó kelme volt. E' főveget mindenki viselé rangkülönbség nélkül; de a' fényelges ennek is nem sokára más alakot adott. Az illy idomban készült csuklyák arannyal 's drága kövekkel ékesítették, később pedig, midőn a' prémbőrök divatozni kezdettek, fő urak, tisztviselők, egyetemi orvosok 's tanárok téli chaperonjaikat prémbőrrel bélelteték. Nyárban könnyebb anyagból készültteket viseltek, és chapel-nak (capelli, kalapok) nevezték. A' chapelonokra utóbb valami vászon-fejdiszt alkalmaztak, és cornette-nak (fodros sipka) nevezték. A' chaperonok már rég kimentek divatból; némberek még is hordák a' cornettet. Ha a' csuklya hátul a' hátra vetve viseltetett, gyász-nak jele volt. Tizenötödik század elején végképpen megszűntek a' chaperonok. Ezeknek helyét az úgy nevezett barett (mortier, négyszegű papi süveg) foglalta-el, noha lelkészek 's törvényes személyek a' chaperontól még mindig nem akartak megválni, 's a' barettet vagy vállaikon vagy kezükben hordozták. A' barett azonban nem minden néposztálynak szolgált fővegül. A' pórok lapos süveget (calotte) viseltek, melly fejöknek egy részét fedetlen hagyá; ezt nem sokára száműzte a' kötött süveg (bonnet). — Most már néposztályzatilag is megkülönböztetni kezdé magát a' főveg. Törvényhatósági főnökök hársnóból készült barettet viseltek, mellyet utóbb a' főrangúak is elfogadtak. Alsóbb tisztviselők, jogvédek, lelkészek, hogy magukat a' pórnéptől megkülönböztessék, négyszegletes süveget, az úgy nevezett tábla papirozt kezdtek viselni, melly posztóval volt bevonva. VI-dik Károly alatt karimás fővegek jöttek divatba, és csak égető napsugárok ellen, vagy esős időben hordattak. Mint-hogy XI-dik Lajos folytonosan kalapot viselt, ezen viselést közönségessé lön. XII-dik Lajos ismét barettet viselt; I-só Ferencz a' kalapot állítá vissza; IV-ik Henrik elől a' karimát felcsapá, 's ez egész XIII-dik Lajos koráig megtartá uralkodását. Lelkészek selyem vagy arany zsinórral kapcsolák-fel a' kalap karimáját, 's a' nemesek lengő tollakkal díszítették. Később a' minden perczen változó vendég-haj jött divatba; ekkor a' kalapok kézben hordattak. — A' lábbelire nézve, melly majd négyszegletű, tojásdad, hegyes 's gömbölyű idomban készült, azt kell megjegyezni, hogy azok kötélből (corde) fonattak, 's innen az azokat készítő kézművesek cordonnieroknak neveztettek.

Parisban a' juliusi első két héti heves napok közben a' nőnem átalján véve többnyire fehér ruhában jelent-meg a' Tivoliban 's egyéb sétahelyeken. A' ris-szalma kalapok ernyőjét mezei virágok, annak alját pedig boglárók díszíték. A' kalapok nagyon hátra hajolnak, az ernyő keskeny. Az organdi fehér ruhákon lebegények is láttatnak; a' sál-kendőket széles csipkék körzik; viselnek nagy organdi fehér mantillákat is. Az „à la Corday“ kendőket, fekete tüllből, csipkével vagy blonddal körzik. — Legnagyobb újság most a' női divatban az arab foulard, mellynek sötét alapszíne van, 's rajta arabeszkok himezvék. A' nagy sálak olly hosszúak, hogy szinte a' földet érik. Szövetök selyem, azinők verebbe játszó fényes fekete.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön augusztus 2^{kán} 1838.

KÖLTÉSNET.

E p e d é s.

Róza tárja kelyhét
Néma szirt felett;
Láng özönlik arcán,
'S a' szirt olly hideg.

Néma szirt fokánál
Hév patak foly-el,
Sír felé közelgve
Bús zengésivel.

Ő a' róza — arca
Szébb a' rózsánál,
Keble szirt, nem érez,
'S mozdulatlan áll.

Hév patakban folynak
Égő könnyeim,
Sír alá temetve
Szép reményeim!

SZORGALOM.

A' gőzgépelyek feltalálója fölötti vitatkozás mintegy évtized óta tart már, minthogy e' találmány dicsőségét a' Spanyolok, Angolok, Francziák, 's Németek maguknak tulajdonítják. A' pört azonban Arago francia tudósnak 1829-ben közre bocsátott vizsgálatai alkalmasint eldöntötték. Ezen utóbiaknak fő részeit közöljük, Arago urnak Parisban, 1836-ban, a' mérnöki-hivatal „Annaire-jében“ kiadott értekezése után.

1615. — Caus Salamon az első, ki a' vizgőzek ruganyós erejét egy viz-emelőgépely készítésénél használta. *)

*) Caus Salamon nem volt német születésű, mint némelyek állítják, hanem valódi Francia. A' neki XIII-dik Lajos francia király által adott szabadalmi levélben őt ugyan e' király jobbágyának nevezi. — A' „biographie universelle“ is Caus normandi születésűnek vallja, 's említi, hogy elsőben angol országban Galles hercegnél szolgált, azután a' bajor választó herceg őt kertjei és építőhivatali igazgatójává nevezé-kí. 1630-ban tért vissza francia földre. Rokona Caus Izsák, mérnök 's építőművész, dieppei születésű volt. — Salamon francziául írta minden munkáját.

1690. — Papin Dénes látta által egy lombikkal (Kolbe) ellátandó gőzgépely készítésének lehetőségét.

1705. — Newcomen, Cawley, és Savery fedezték fel legelőször, hogy a' vizgőzek gyors leüleplésének eszközlésére a' gőztömegben finoman elszórt viznek kell szétterjedni.

1769. — Watt bizonyítá-be ama megszámithatlan gazdasági hasznokat, mellyeket valamely külön edényben (gőzhenger helyett) történt vizsűrűsítés által nyerhetni.

1769. — Watt volt az első, ki bizonyossággal megmutatá a' gőzek elzáratása által nyerhető hasznokat.

1690. — Papin javalá legelsőbben is egy gőzgépely használatását valamely emelcsőnek (Hebel) vagy keréknek mozgásba hoztatására. Az ő koráig azt gondolák, hogy a' gőzgépely csak vizek kimerésére való.

1690. — Papin legelsőbben javalá egy kétszeres hatású de egyszersmind két gőzhengerű gőzgépely elkészítését.

1769. — Watt találta-fel a' kétszeres hatású 's egyetlen gőzhengerű gépelyt.

Már 1710. előtt találta-fel Papin a' magas nyomatú 's megsűrűsödés nélküli első gőzgépelyt.

1724. — Leupold a' bélyeggel ellátott illy nemű első gépelyt leírta.

1801. — A' magas nyomatú első locomotiv gőzgépelyeket Trevithick és Vivian uraknak kell köszönni.

1690. — E' szerint Papin Dénes *) a' gőzsajkák valódi feltalálója.

Mind e' mellett az Angolok használták leginkább mechanikai czélokra a' gőzt. Egyébiránt illy nagy becsű találmányokban sokszor mások is részt vesznek a' nélkül, hogy egymásról valamit tudnának. Igy a' Tayai-Brukban volt apátságának egyik kanonokja ugyan egy időben Franklinnal (Amerikában) találá-fel a' villámhárítót a' nélkül, hogy egyik a' másik felől valamit tudott volna. — Hogy a' mostani tudományosság nagyobb része már a' régieknel csirázott, vagy tökélyesen ki is fejlett, Aragónak a' gőzgépelyekről tett vizsgálatai sejtetik velünk. — Alexandriai Hero (élt mintegy 100 évvel időszámításunk előtt) már ismeré a' gőzerőnek hatását, 's ja-

*) Papin Dénes Bloisban született. Parisban nyeré az orvostanári koszorút. Angol országban Boyle, ki vele hasznos találmányok ügyében egyesült, megszerzé neki a' kir. társaság tagjává kineveztetést 1681-ben. A' nantesi edictum visszavétele után kénytelen volt kivándorlani Hessiancasselba, hol a' landgróf a' marburgi egyetemnél mathematicai tudományok tanítójává nevezé-ki. Itt halt meg 1710-ben dicsőséggel koszorúva. Már 1690-ben tette közzé a' gőzgépelynek bő terjedtségű 's tökélyes leírását.

valá annak hasznvételét, sőt egy általa talált gőzkészítményt is állita-fel, mellyet Arago említett értekezésében leír, és mondja, hogy ha a' Hero által javalt gőz- és ellenyomatú gépelyeket a' régiek használták, ugy a' gőzgépely feltalálója Hero volt. — V-ik Károly császár idejében egy Spanyol, Blasco de Garay, 200 tonnás hajót olly gépelylyel hozott mozgásba, melly némileg hasonlít a' gőzkészítményhez. Ama kir. biztosság, mellynek azon gépelyt meg kellett vizsgálni, köz akarattal dicséré az a' császár előtt, 's állitá, hogy Garay hajója olly gyorsan ment, mint a' szokott mód szerinti gálya, és egy óra alatt legalább egy mértföldet halada. Erre a' császár 200.000 maravedit ajándékoza Garaynak egyéb kegyelmi bizonyítványokon kívül. Azonban Garay találmányát sem akkor, t. i. 1543-ban, sem későbbben, haszonra nem fordíták, köztudomásra nem bocsájták, 's maig sem bizonyittathatik-be, valljon ama hajót gőzgépely hozá-e mozgásba; minél fogva Blascót nem lehet a' gőzsajka feltalálójának tartani.

Erlachi Fischer, Bécsnek egykori leghiresebb építőművésze, mintegy 1725. körül, Bécsben, Schwarzenberg herczeg kertjében, készített egy gőzgépelyt (régente tüzgépelynek nevezék) a' szökő kútból lehulló viznek ismét a' vízmedenczébe (reservoir) felhajtására. — Sőt az 1727-ben megjelent „Merkwürdiges Wien“ havi irat szerint ugyan e' Fischer már 1722-ben, a' hessen-casseli landgróf rendelésére, Cassel fővárosban javalt és épített egy tüzgépelyt. Miután Papin, kivándorlása után, Hessen Casselban mulatott, 's már 1695-ben a' tüzgépelyekről irtt értekezését Casselban ki nyomtatá; miután találmánya már 1688-ban közöltetett a' lipcsei tudósok évkönyvében: nem kétkedhetni, hogy Károly, hessencasseli landgróf, Papin találmánya létesítését a' tapasztalt művész Fischerre bizta. A' nevezett havi iratban nyilván mondatik, hogy a' Casselban készült tüzgépely német birodalomban az első, a' Schwarzenberg-kertben pedig harmadik volt. — Papin maga az enlített gépelyt nem készítheté, mert már 1710-ben nem élt; de még 1707-ben adá-ki újabb munkáját találmánya felől Majna-Frankfurtban e' czim alatt „Ars nova ad aquam, ignis adnuniculo efficacissime elevandam.“ — Mig tehát más korábbi gőzgépely-feltalálót valaki fel nem fedez, Papin Dénest kell első feltalálójának tartanunk; mert ő vala első, ki a' lombikos gőzgépely készítésének lehetőségét átlátta, 's találmányát Sawery, Newcomen és Cawley előtt néhány évvel hozá köztudomásra. (W. Z. Koch Mátyás szerint.)

RÉGISÉG.

Stora, vagy is inkább a' hajdani Rusicada romjai egy öböl fenékszinén feküsznek, mellynek délnyugoti, déli és északkeleti részein sziklával vegyes rakhelyei vannak. Az emelkedettebb belrész szembetűnőleg lejtősödik az öböl felé, 's az erdős tetőjű halmok kellemes tekintettel kínálkoznak a' szemnek. Innen nem messze jobbra egy 290 meternyi mély 's 2500 meternyi nyílású öböl van, hol tél idején néhány hajó védhelyet talál a' viharok dulongsai ellen. E' kis öböl egy biztos, természetből rakott rév, 's nem messze van hozzá a' nagyobb, 1 $\frac{1}{2}$ lieu-nyi, sziklás martú öböl. Sziklás, vad cserjével fedett hegydombok védik déli, délnyugoti 's északkeleti szelek rohanásai ellen. Az északi szelek ellen ugyan nincs védve, de ezek nem is veszélyesek a' kellemesebb időszakokban; mert e' hónapokban mindig gyengék, 's inkább előjelei egy huzamósb szép időnek, mint kártékonykodók. A' Skikida-fok egy 190 meternyi magas, 's a' tartomány belrésze felé mind inkább lejtősödő hegykinyulás, mellynek emelkedettebb részeit sűrű erdők koszorúzzák. Ez egyszersmind keleti határa is a' storai öbölnek. E' foktól keletre, a' nagy folyamnak nevezett Wed-el-kebir folyó kanyarog, egy széles homokzátanyon keresztül a' tengerbe ömlő; e' miatt torkolatját igen bajos megkülönböztetni. Némellyek e' folyót Wed Rummel-lal cserélték-fel, melly Constantine mellett folyik-el, 's az Arabok által, mint minden más nagy folyam is, Wed-el-kebirnek nevezetik.

Legnevezetesebb e' partokon a' fémérdek rom. A' közép rakhelyyel szemközt egy nagy épületnek falai omladoznak, mellyet az Arabok r a k t á r n a k neveztek-el, minthogy áruikat itt halmozták össze, mellyeket az Europaiaknak eladni vagy pedig Algierba szállítani kívántak. A' part mellett kelet felé haladva, majd minden halmon romokra bukkanik a' vándor, ha pedig Skikida fok felé fordul, egy szép szabad téren nagyobb rakás romokra talál, mint a' többi helyeken: itt ivhajlások, csatornák, faldarabok nyulnak a' parttól egészen a' tartomány beljeig 's a' halmoknak minden hajlását fődve. Ezek Rusikadának omladványai, mellynek, mint a' közeli révnek is, Constantinéval nagy közlekedése lehetett. — Africanus Leo állítja, hogy az ő korában (1512 — 1514) még egy fekete kövekkel kirakott utszát, az olasz országai romai utakhoz hasonlót, látott.

E' romok egy legfőlebb 200 meternyi széles völgyben feküsznek, 3—400 meternyi magas hegyek közé szorulva; a' völgyben egy igen jó vízzel kínálkozó patak kanyarog. Most csak néhány rozsz házikó áll a' romok között. A' szomszéd határok mintegy el-

öntvék földkunyhókkal, körül belül 5 vagy 6 duar (falu) fekszik a romok szomszédságában, mellyek a belföldieknek lakhelyül, néha pedig csak ideigleni tanyául szolgálnak. A Stora romjai között tanyázó Beni Mahanok számosan vannak, 's bajnokok. Shaw állítása szerint 100 év előtt még nem hódoltak a portának, és a Constantinei beyek ellen is szünetlen fegyverben állottak. Ez ellenségeskedés jelenkorunkig tartott, 's hihetőleg ennek következtében dultott-fel Stora.

Stora azonban rövid idő alatt ismét az lehet, mi a Romaiak alatt volt, az az: igen fontos telepítvény. Constantinehoz csak fél annyira fekszik, mint Bona, 's így lovon két nap, gyalog négy nap alatt könnyen oda juthatni.

Szombathelyen talált mellszobor. — A Hirnök idei 60. számában következőt ír annak levelezője. — A városunk környékén ásatni szokott régiségek között, mellyek a hajdani Sabaria nagyságát hirdetik, említést érdemel egy alabastrom mellkép, melly ez előtt néhány nappal a városi szőlőhegyeknél, a várostól egy óranegyednyire, gyermekek által találtatott. A nagy, kiálló, és mély gondolatokba merült homlokra gyéren simulnak a rövid hajak, 's a fej hátulsó részére fűzött babérkoszorú a mellképet méltán valamelyik caesarának sejteti. —

S**

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN jul. 27-kén „két gályarab, vagy, a st. aldervoni malom“ 3 fvsos szinjáték Megyeri Károly forditmánya szerint került szőnyegre. E darab is egyike azon közönséget nem gyűjtő számtalan ócskaságoknak, mellyeket nyugalmazni kellene, mit az igazgatóságnak tanácsolnánk is, ha nem tudnók, hogy az ilyenek előrántására a mostani zavaros körülmények és némelly színészeknek távolléte kényszerítik: bizton reméljük azonban, hogy jövő hónapra új, válogatott művekből készült repertoírral fog minket megörvendeztetni. A mai előadás különben a sikerültebbek közé tartozott, 's e játékot a jeles előadás igen emelé. Megyeri (ismeretlen), Szentpétery (postamester), 's Fánecsy (François) urak, mint szintén Déryné assz. (Therézia) és Telepi Máli (Louis) is. — 28-kán Szerdahelyi József dalszínész ur jutalmával a „bűvös vadász“ daljáték adatott ez által 4 fvrá osztva (a tünemények helyesebb elrendelése végett). Irta Kind, muzsikáját szerzé Weber Károly Maria; fordította ujonnan a jutalmazott. Az új disztiményeket 's tüneményeket festé Engert, a gépelyeket készíté Osterith, az új öltözeteket Kostyál Ádám. — Szerdahelyi (Gáspár) ur nem rosszul választott; mert ha bár nem tömött szinteremet is, de jó nagy számú közönséget vont-be e tüneményes daljátékkal a színházba. Átalján véve az előadás meglehetősen sikerült; de minden nagy személyzetünk mellett sem volt minden kisebb szerep olly kezekben, mellyekben a csekélységek is jobb előadókra ta-

láltak volna. — Ha vannak járatosabb individuaink, minek felléptetni kardolnokainkat kisebb magány-szerepekben, miután nekik még sem hangbeli sem tactus-szilárdságuk nincsen olyasokra nézve, p. o. a' remete szerepeben Molnár urat, kívül, habár megtapsoltatott is, a' műértő nem elégedhetek meg. Nem adhatá-e ezt p. o. Benza ur. Kiliannal (Zsivora ur) hasonlóan nem lehetünk megelégedve. Frikk urnak (Ottokar) a' magyar kimonadás tanulását, ugy Felhér Mariának (Agatha) is ujjal ajáljuk; az utóbinak azon kívül az éneklési coloraturát. Ő egyebiránt többet tett, mint vártunk tőle; 's ha az olasz zenéjü daljátékok nehezebb szerepeit is így adandja, előre is szerencsét ohajtva üdvözöljük őt, kivált ha hangja veszteni fogja élenségét, és simábbá, lágyabbá válik. Zajos tapsokban részesült ma is, 's preghieráját ismételni kényteték. Kivánók, hogy jó énektanító kezére juthatna, 's a' színművészet egyéb részeiben is utasítást nyerne. Éder Luiza (Anna) elég nyájasan énekle 's hibátlanul; vajha alsóbb hangjai ne közelítnének annyira a' nyers gyermeki hangokhoz. Szerdahelyi ur (Gáspár) több izbeli tapsokban 's előhivatásban részesült; de hogy e' szerepben alsó hangjai nem voltak elég erősek, kitűnőleg tapasztaltuk. Sajnáluk, hogy bordaljában, melyet ismételni volt szives, a' tempo oly mód nélküli gyors volt, mi miatt hangfutását csak elhabarni vala kénytelen. Erkel urnak (Max) e' szerep talán még legkedvezőbb. Kár, hogy hangcsuklásait ma sem kerülheté-ki, 's talán az ettől felelem teszi őt bátortalanná. Hogy a' kardalnokai ferjfi-személyzetben hibázott a' jó magas tenór, tapasztaltuk az utósó felvonási vadász-dalban, hol a' magos A—t nem hallhattuk. Mind ezeket azonban könnyen felejtjük vala, ha a' tünemények részint pontosabb készültek részint jobban sikerültek volna. Budán már ezeket jobban láttuk. Furcsa, hogy annyi sok költség után színpadunkon a' tünemények sehogy sem akarnak jól menni, 's így a' családost, a' publicum jó véleményét mindenkor megsemmisítik. A' farkasbarlangi jelenet alatt a' hold is olly gyorsan fut keresztül a' fellegeken, mintha ő is rettegne a'

„Sámuel jöjj e-lé

Itt a' búbáj csontve-lőő“

szavaktól. Az új fordítással ama sok németes kiejtések miatt p. o. „a' kép le van véve (lemásolva helyett), olly ábrázatot csinál, elloptam magamat tőlek, Freibentista, bal szeme az ürünek, jobb szeme a' hiúznak 's a't.“ nem leheténk tökélyesen megelégedve; de annál jobban a' hangászokkal, melly (kivevén az itt ott igen sebes tempókat) igen jelesen viselé magát. — 29-kén e' daljáték ismételték, azon különbséggel, hogy ma hihetőleg az esős idő miatt (ámbar bérletfolyamatban adatott) páholyok nem annyira, mint tegnap voltak elfoglalva, a' zártszékek pedig üresek maradtak. A' tünemények ismét roszul mentek. Kunq szerepét ma nem Szilágyi ur (mint tegnap) hanem Udvarhelyi Sándor ur adá. Conti vagy Benza ur ezt bizonyosan sikerültebben adhatták volna. Ítéletünk szerint choristákat csak akkor kellene magány-szerepekben felléptetni, miután jeles előhaladásukat magánykörökben kitüntették, 's hangjok és éneklési szilárdságuk eléggé kepezve vannak arra, hogy illőleg megfeleljenek a' köz várakozásnak. A' mai czédulán a' fordító neve csak így említették: „fordította a' jutalmazandó.“ — 30-ra „párt dühe“ volt kijelelve.

Szeged-szabadkai állandó színész-társaság alapítása iránti javalat.

Annál nincs bizonyosb, hogy a' színészet mulatva 's gyönyörködtetve oktató erkölcsi iskola, hol a' jönnek követésére 's rosznak kerülésére, és

távoztatására magából a' társas életből vett, megtörtént, vagy legalább megtörténhetett esetek 's történetek festetnek, és a' nézőknek mulattatásukra előadottnak. — A' színészetnek illy nagyon kiterjedt hasznait R o m a és a' g ö r ö g nemzet már ezer 's több évvel előbb kiismervén, ronjaikban még most is néhol fennálló oly igen roppant 's diszes épületeket emelt T h a l i á n a k , hogy azok akkor szinte csudái lehettek századaiknak. — Későbbben, de főleg a' mult és jelen században, Európának majdnem minden nagyobb városában állítottak illy lélek-mívelő iskolák. Maga honunk fő városa P e s t is dicsekhetik már főleg magános adakozásokból létesített oly színházsal, melyben a' szindarabok magyar nyelven adattatnak elő. — Viradt, 's a' nemzet ebben is előre haladott; mert a' lelkes honfiak ismervén a' színészet besét 's mívelődésre is kiterjedő hatását, nemzeti ügynek nézván a' színészet ügyét, szívesen áldoztak, hogy annak örök időkre terjedő fennmaradhatását a' nemzet nagyságához és méltóságához illőleg biztosítsák. — Milly lelkes hazafiség! — De valljon csekélyebbet mutattak-e S z e g e d derék polgárai a' leenyészett század végén 's az óta évenként? — É n nem hennszülött ugyan, de tisztiképpen még is már szegedi vagyok, 's e' szerint dicsérőleg fel nem léphetek a' haza előtt: de az igaznak szerény elbeszélése által nem kétlem elérni azt, mire a' kebelbeli derék polgárság legkevesebbé sem vágyik.

Szinte negyven év előtt — midőn Európának hatalmasságait francia országnak ama nagy bajnoka foglalatoskodtatá, 's midőn mindenki a' haza védelmével és megmentésével elfoglalva a' segéd és hon-mentési eszközökről aggodva gondoskodott, — S z e g e d , noha igen is érzé a' közelgő nagy veszély elhárításának nyomó terheit, 's kellő segélyvel sietett a' megrázottot birodalomnak megmentésére, még is maradt ideje a' mívelődési eszközökről gondoskodni; 's minthogy a' színészetet éppen olyannak ismerte lenni, mint felső soraimban leirtam — akkor építettett tanácsi házának dél-nyugoti részén és így közel az igazság kiszolgáltatósi teremhez, ugyan azon fűdél alá helyezteté a' színészetet is, hogy így ugyan ott legyen az erkölcs-mívelődési és szív-képző iskola is, hol a' szent igazságnak élő törvényeken alapult szava halatlik. — Az épület 1806-ban már allott, 's magyar nyelven adattak benne a' darabok az erdélyi nagy fejedelemségben alakult magyar színész-társaság által. — Szerencsés volt más tekintetben is e' város; mert az irói pályán is oly férfiakat látott már akkor tündökleni benszülötteiből, kiknek neveiket a' haza arany betűkkel írá évkönyveibe. Rólatok szóllok itt az enyészett hamvaiban is áldás közt szendergő D u g o n i c s A n d r á s , V e d r e s I s t v á n 's a' hazai hív szolgálatokban dicső élet-alkonyra jutott királyi tanácsos B a b a r c z y I m r e , kik égő fályákként fogtok tündökleni örökké S z e g e d szabados polgárainak háladatos szívökben! (Folytatása következik.)

PÁPA. — Nyárhó 15-kén érkezett városunkba egy vándortársaság „B a k y” vezérlete alatt. Sajnáljuk, hogy ezen ritka vendégeket oly örömtelen 's részvetlen kebelvel fogadák lakosaink, mit legelső előadásunkban is már sajnosan érezhettek. — Mutatványukat nyárhó 18-kán „Benjamin lengyel országból, vagy, nyolcz garasos atyafi” című víg játékkal kezdték-meg. B a k y a' czim-szerepben igen egyhangúan beszélt, úgy hogy játék vége felé beszédjének egyhangúsága a' nézőket untatni kezdé; P a p p (Krone Fridrik) helyén volt; B e r t á n a k (Amália) szerep-nem-tudása kedvetlenséget okozott: ajáljuk neki a' nagyobb szorgalmat; E m i l i á t B a k y n é a' meglegedésig játszá, R a g á l y i (Froberg Lajos) öltözete minden esin nélküli volt, de a' hű barátot 's jó atyafit helyesen adá; M u n k á c s y n é (Bianka) helyes öltözete 's je-

les működése által a nézők köztetszését megnyervén, játék végén méltán előtapsoltatott; — Györy (Krone Gusztáv) meglehetősen; Munkácsy (Krone Vilhelm) játék végén előhivatott; Kétszery (Lám, orvos), Szöllösy (Kuncz) kis szerepüket hibátlanul adák. Nézők igen kevesen, 's csupán férjfiakból állanak. — Csudálkozva álltam az eléggé tágas teremben, dámáink közül egyet se látván megjelenni. Ezért mindazáltal ne csüggedjen-el a társaság; mert hiszem, hogy Pápa lakosai annak idején észrevehetőleg fogják segíteni az iparkodó művészeket.

BÉKHELYI.

UTASÍTÓ.

Fogorvosi jelentés. — Alólírt mindenkor törekedvén t. pártfogóinak kívánságát lehetőségig teljesíteni, mult évi octoberben a' n. m. m. k. helytartótanács kegyes engedelmével a' parisi jelesebb fogorvosoknak egyikétől tetemes mennyiségben romolhatlan porcelan- vagy ugy nevezett lithophiti fogakat szerze, mellyek a' családásig hasonlítanak mind külső alakjukra mind színökre nézve a' természetesekhez. A' mesterséges fogak készítésére vétetni szokott egyéb tömegek közt a' parisi zománcz-fogak nyertek elsőseget, minthogy könnyen tisztíthatók, 's a' csipős nyál miatt nincsenek alávetve nagyobb vagy kisebb mértékben a' felozlásnak, mint más állati tömegek. — Az ajánlott anyagból készülhetnek nemcsak az ugy nevezett csúcs- vagy tollfogak, hanem egész fogsorok is. — Az alólírt készít azonban eddig jóknak 's tartósaknak találtatott más tömegekből is (mellyeket itt előszámlálni szükségtelen volna) illy mesterséges fogakat a' jelenkori leghíresebb mesterek rendszere után, mellyeknek több évi tartósságukért, színök változhatlanságaért bátran kezeskedik, miután azokat mindenkor jó aranyba foglaltatja 's igazi platinával szegecselimég. Régen tudva levő dolog, hogy a' szép egészséges fogak nélkülözhetlenek a' diszesség, jobb kimondás, 's kivált étek megrágása tekintetéből; méltán számlálja Makrobiotikájában Hufeland a' jó ép fogakat az elethosszabbító eszközökhöz. Hogy tehát a' természetnek e' jótékony ajándékát ép és használható állapotban sokáig fenntartani, 's beteges jelenségek ellen megóvni lehessen, szükséges a' fogakat célszerű ártalmatlan szerekkel tisztogatni. E' végre az alólírt ajánlja az általa feltalált óvófogport, mellyet 1823-ban Schuster János ur, a' pesti kir. egyetemenél nyilvános tanító, és mult évben Windisch Leopold ur, sz. kir. Pest városának első physicus, és a' sz. Rókus-kórháznak igazgatója vegytani vizsgálatra méltatott 's czélszeresnek ismert. Annak gyakrabbi használása után a' fogak tiszták, felérek lesznek, 's ártalmatlansága mellett mind gyermekek mind korosabbak számára használható Tisztelt pártfogóinak nagyobb kényelmére e' fogport árulják még: Debrecezenben Nagy József — Györött Noisser Erneszt — Kassán Halbauer és Hauszner — Kolosvárott Kárvászy József — Nagy Szébenben Schmidt József — Nagy Váradon Finke Antal — Pécssett Jäger János — Selmeczen Plank János — Tokajban Hayduk József. — Az alólírt-nak rendelet-óráji, mint eddig, 11—12 's 3—6 óra, közt lesznek lakásán (Maria-Dorottya utzában, Vogel-ház 2-dik emeletében, balra a' folyosón utolsó ajtó).

Turnovsky Bernard

a' sebészet 's fogorvoslás mestere.

DIVAT.

30-dik divatkép (Parisból). — Krep-kalapok marabu tollakkal. — Felruha fényes, két színű, új divatos pekinből, csipkével körözve. — Bécsi divat jul. 26-án: ruha lángos selyemszövetből, vagy indiai musselinből, finom csipkével körözve; mantilla fekete selyemből hasonlólag csipke-körzéménnyel; krep-kalap virágokkal; ris-szalma-kalap tollal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazcon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Rehmann 1838

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap augusztus 5^{kén} 1838.

KÖLTÉSNET.

Leánycsók.

Leányka csókja olyan
 Bűvös kis virág,
 Mellynek édjéért hal
 'S él a' fi-világ;
 Am ha izlelé már,
 Keble felzajong,
 'S ittaz érzetében
 Méheként rajong.

Ifju! hát kerüljed
 Inger-balzsamát.
 Vagy, ha élvezéd azt,
 Adja vissza szád;
 De e' csók-cserében
 Légy szemes, vigyázz!
 Mert csók-éd zamatja
 Szív- és elme-láz.

V-i BARNA.

SZORGALOM.

Egy pillantat Carolina földművelésére. Egy amerikai hirlap következő nevezetes évráji áttekintetét közli a' carolinai megalapult áruknak.

1693-ban bizonyos Smith ur, carolinai kormányzó, Madagaskarban rist látott. Smith urnak egy darab lapályos földje volt, mellyben véleménye szerint a' risnek buján kelle tenyésznie, ha olyannak magvát kaphatná. Ez időtájban egy MadagasskARBól elindult hajó Carolina partjain kikötni kénytetett, és a' szakácsnak történetesen éppen egy zsák rise volt. Az ohajtott mag elvetetett, felnőtt, virágzott és buján kamatozott. Az első termést szétoztá a' kormányzó; nem sokára tapasztalák, hogy iszapos földben legbujábban tenyészik, és így a' ris fő kereskedési czikk lön. 20 év alatt 18.000 hordóra hágott a' termény mennyisége, a' rá következő 10 évben összesen 269.488 hordóra, 's e' mennyiség a' rá következő tiz évben megkét-szereződött. A' tenyésztés kezdete után 43 év mulva egy év alatt 71.484 hordóval termett: ez volt kezdete a' most annyira terjedelmes ristenyésztés és kereskedésnek. 1699-ben az indigót vitték-be.

E' növényt Hindustanból szállították nyugoti Indiába, és Antigua Lukács kormányzó történetből Carolinán tartozkodó leányának, ki szenvedélyes növény-tenyésztő volt, próbára magot küldött. Sikeresen veté-el ismételt ízben a' magokat a' fűvész hölgy; növény-csemetéi a' fagy és férgek által sokat szenvedtek, és csak többszöri füstbe ment próba után sikerült a' növényt virágzásba 's érésre hoznia. A' kormányzó most egy tanult indigo-készítőt küldé leányához. Az első indigo-készítés megtörtént Carolinában, és következése az lön, hogy a' vállalkozó derék fiatal hölgy, azon évi indigo-terményt mátkatálul nyere atyjától. Most már mindenki indigót is akart tenyészteni, és kevés idő múlva 200.000 font szállítottatott angol országba. — Várakozást haladó volt a' siker. — 1775-ben a' háború előtt egy millio fontot tön a' kivitel. A' függetlenségi háború után keleti Indiából hordatá angol ország az indigót, 's így a' pamut jutott trónra. A' föld igen alkalmasnak ta'átatott e' növény tenyésztésére, 's így a' földmívelési rendszer, ugy szállván, egy év alatt egészen megváltozott. Pamutot már 1680-ban kezdtek termesztetni, de kereskedési cikké csak 1747-ben lön, és mint egy régi kéziratból megbizonyodik, említett évben hét köteg (Ball) pamutot küldtek külföldre, mellynek értéke 78 dollar volt. Háború idején kénytelenségből természetk a' pamutot durva posztónak. 1794-ben emelkedni kezdett becse. Whitney ez időtájban hozábe tisztító gépelyét, mi által a' pamut nyomban megalapult áru, 's minden déli statusban olly fontosságú lön, minő különben soha nem leendett volna. Említett évben 8340 köteget szállítottak idegen tartományokba; az azóta lefolyt 40 év alatt 1.284.328 köteget, mellyhez utóbbi két évre még néhány százezer számítható. Nem régiben egy reggel 18.000 köteg carolinai pamut, 's így több, mint 44 év előtt az egész amerikai szállítmány volt, adatott-el Liverpoolban. Ez története egyetlen darab föld termékeinek, mellyeknek jövedelme 44 év alatt 32.000 dollarról 61 $\frac{1}{2}$ millióra szaporodott. Ujabbi tudósítás szerint a' mult évi természetményből october elsőjétől febr. 16-káig 330.000 köteget szállítottak Uj- Orleansba.

SZOBRÁSZAT.

Hajdani siremlék. A' legegyszerűbb siremlék 1412-ben a' kremneni csatában elesett Hohenlohe János grófnak Berlinben emeltetett. Az emlék egy fatáblából áll, melly a' templom karzatáról függ-le, 's egy fekete ruhás, fehér köpönyeges, panczélba öltözött lovatot ábrázol, hihetőleg a' gróft. Előtte az üdvözítő áll, kezében korbácsot és vesszőt tartva; öt sebéből a' vér öt sugárként egy kehelybe ömlik. A' lovat fölé egy sas van festve, ferde vonalban

vörös és fekete részre osztva, e' mellett pedig egy czimer-pajzs két egymás fölött ballagó oroszlánnal a' Hohenlohek czimerét tárgyazza. A' táblát körülfonó irat következő: „Krisztus születése után 1400 és tizenkettőben, szent Columbán napján halt-meg nagyságos Hohenlohe János gróf. Isten irgalmazzon lelkének.

Schiller ércz-szobra. A' müncheni érczöntő gyárban junius 30-ának déli óráiban mintegy 100 személy, 's ezek közt a' k. württembergi követ is, gyült össze egy érdekes munkát bámulandó. Ez órában t. i. Schillernek Thorwaldsentól Stuttgart számára határozott óriási ércz-szobra öntetett. Mély csend, feszült figyelem, 's némelyek keblében szorongó érzelem is uralkodott. Midőn azonban két óra felé a' csap megnyittatott, 's mintegy 63 mázsa ércz (elővigyázatból 100 mázsa tétetett a' tégelybe) csendesen a' mintába ömlött a' nélkül, hogy valami repedés vagy más szerencsétlenség történt volna, a' nézők öröm-riadalra fakadtak. Az öntés minden részében tökélyesen sikerült, 's így e' mű is, mint már több más, mind a' jeles intézetnek, mind a' derék Stiglmayer urnak, újabb becsületet szerzend.

Abbé de l' Epée emléke. — Azon aláírás kormányzására, melly a' hires-süketnéma oktató Abbé de l' Epée tisztelétére állítandó emlék költségeinek fedezésére nyitatték-meg, egy társaság alakult; a' választmánynak elnöke Dupin ur.

Arici Caesar emléke. A' bresciaiak elhatározzák, hogy volt polgártársuk, a' derék költész Arici Caesarnak, emlékét oszloppal tisztelendik-meg; az emlék készítését Fracalorira bízták. Az emlékek száma napról napra szaporodik (de, fájdalom! nem honunkban); nem sokára talán minden falu fog egy jeles férjfiúnak szobrával 's valami művészeti nevezetességgel dicsekedni.

KERTÉSZET.

Levágott virágoknak elhervadás elleni megóvása.

Azon okból, hogy a' lemetszett virágokat sokáig hervadhatlan fenntarthassák, 's így a' növénynek éltető ereje el ne vesszen, sok haszталansághoz nyultak már eddigelé, 's be kezdék tapasztani azokat; azonban ez összesen vagy semmit, vagy csak igen keveset használt. — Tapasztalás bizonyítá, hogy a' lemetszett virágoknak hosszab ideig fris és eleven állapotban fenntartására az előbb használt befolyásoknak azokat csaknem visszaszolgáltatni kell, 's némelly virágnál más egyéb nem szükséges, mint azoknak időről időre fris, de még sem nagyon hideg vizet nyújtani. Minden 24 óra után ki kell venni e' levágott virágokat a' vízből, mellyben állottak. Messük-meg az alsó részt jó éles pennakéssel, hogy ez ál-

tal alkalmat szerezzünk a' szopó edényeknek ujan ismét beszivhatni a' vizet, mert különben azok betömetnek a' viznek nyálkás részei által. Szükséges azontúl, hogy e' virágok ne igen hidegen, legkevesbbé pedig melegen tartassanak. Ez főleg szükséges olly virágoknál, mellyek fához közelítő anyanövényből vétettek, millyenek a' rózsák, spiraea-csemeték, 'stb.; nedvteljes növényvirágoknál e' tekintetből kevesb figyelem kívántatik.

A' kertbarátok láthattak már olly virágokat, mellyek nagy szárazságnál is megtarták szineiket 's alakjokat. E' mesterséget olly titoknak tekintik sokan, melly a' természettől csalatott-ki. Azonban a' titok nem olly fölötte nagy, mihelyest tudjuk, hogy csak kevés virág bir e' tulajdonsággal. Vesszük ezt észre a' ranunculus, guaphalie vagy reenusvirág nemeinél, 's néhány másoknál is; nedvteljes virágoknál 's növényeknél nem lehet alkalmazni e' bánásmódot; 's mind azon közlött szabályok, mellyeket olvashatni a' rózsák fenntartásáról, 's mellyek minden elővigyázattal utánoztatnak, még is rosszul sütek-el. Hogy azonban olly virágok tartassanak-fenn, mellyek erre alkalmasak, következőképp' kell velek bánni. Azon legyünk, hogy elég, jó száraz, finom, de nem poros fővényt, ugy nevezett órahamokot szerezzünk; ezentúl arra legyen gondunk, hogy olly nagyságú 's magasságú edényeink legyenek, mellyek az elrakandó növényeket illőleg felvehessék a' nélkül, hogy azok az oldalakhoz érjenek. Ezen edények igen könnyűk, táblapapirosból lehetnek készítve. — Azon virág, mellyet most már el kell rakni, csak induló teljes fejlődése idejében vágatik-le, ha t. i. egészen száraz 's néhány óráig a' naptól megsüttetett. Azután annyi száraz homokot hozunk az edénybe, mennyi annak fenekét egy lábnyira beborítsa, azután egy kézzel az edénybe tartjuk a' virágot, még pedig akképp', hogy a' virág lefelé, 's a' szár felfelé nézzen; most körülöntjük azt egészen száraz homokkal, mellyet gyengéd rázás 's az edénynek néhányszori megrázása által valamivel tömöttebben hozunk az edénybe, 's általa eszközöljük, hogy minden üres tér a' növény körül kitöltetik. Ha már minden el van ekképp' intézve, akkor a' megtöltött edényt jól kimelegített helyre állítjuk, az az, ollyas mérsékletbe melly a' reamur hőmérőn 60 fokot mutat, p. o. egy sütőcsöbe, honnan az étkek kivétettek, a' kemencze háta megé, vagy legczélszerűbben azon hajlékba, melly a' pékek sütökemenczéje fölött van, azután 6 — 8 óráig hagyjuk állani ez edényt.

Egy más mód fris virágoknak télre eltartására következő. Vágjuk-le a' virág-évtájban a' legtökéletesb 's legérettebb virágbimbót, melly már közel van a' felnyiláshoz, három hüvelk hosszú

szárral együtt annak tőjéről egy ollóval. A' szárvágást kenjük-be viaszszal, 's tegyük-el a' bimbót az alatt árnyékos helyre, míg néhány nap után ránczos és hervadt lesz. Ezután tegyük egy papiros-tekercsbe, rakjuk így egy arra alkalmas kis katulába, 's hintsük-be száraz hives homokkal. Most tegyük a' katulát olly helyre, melly sem meleg, sem nedves. Ha télközben meg akarunk lepni valakit fris virággal, az előbbi estén vegyük-ki a' virágbimbót az elrakatási helyről, messük-le viaszszal betapasztott végdarabját, állítsuk egy üveg-vizbe, mellyben kevés salitrom és só olvadt-fel, 's más nap reggel azon örömben vehetünk részt, hogy p. o. egy felvirágozott rózsabimbó áll méltóságában előttünk, mellynek kellemes illatát érezhetjük.

NOVÁK DÁNIEL.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN jul. 30-kán „a' párt dühe“ Zieglernek elkoptatott 5 fvsos szinműve került szőnyegre. — Igaz, hogy ennek is meg volt a' maga ideje, mikor kedveltetett, de úgy hisszük, hogy már több Ziegleri és Kotzebuei művel skartba lehet tenni. Jelesebbek voltak Megyeri ur (Kocke Gottlieb), Bartha ur (Laud Henrik), a' körünköl rég tával volt 's fölléptekor tapssal üdvözlött, és Déryné assz. (Laud Johanna). — Ha már Szöllösy ur (John) egy átálján nem akar elszokni amaz untató, egyhangú, gyermeki leczke-felmondáshoz hasonló szavalástól, legalább a' rendelőség legyen iránta vagy a' közönség iránt több kimélettel, és ne gyötörje őt az illyesben föllépéssel, minket pedig nézésével és hallgatásával. Az is különös, hogy egy idő óta a' kardalnokok kezdenek játszani. Mit csinálnak hát rendes színészeink, holott betegnek egy sincs jelentve a' hirdetményen? vagy az ő kényelmökért itt is a' közönség szenvedjen? — Nézők kevesen. — 31-kén „két Klingsberg“ 4 fvsos vigjáték, Kotzebuetól, adatott. Megyeri urat (Klingsberg gróf) nem bélyegzé amaz uri máz, melly illy agg Coridonoknak elválhatlan társa; járása is inkább hasonlított Fipsz Márton szabóhoz a' „veszedelmes szomszédságból“ mint egy élénk, mozgékony, tetszeni vágyó öreg uréhoz; rozsul vala 1-ső megjelenésében öltözete is választva. Klingsberg, ha nem családunk, hálóköpenyben jelen-meg toilettejé-nél, nem pedig egészen felöltözve. László ur (Adolf) igen jeles volt, mint szintén Kovácsné assz. (Wunschelné) is. Erkelné asszonynak (Friedberg Amalia) sokat kell még tanulni, míg illy szerepet tetszésre adhat. Nézők kevesen. — Augustus 1-ső napján „a' dús paraszt hozatott színre. Szerdahelyi ur a' czimszerepet sok szeszelylyel játszá. A' tót bahunásban ez uttal Somogyi urat láttuk nem igen sikerült utánozásával. Mért nem lépett-fel e' szerepben ma is Megyeri ur, okát nem fejtegetjük: annyi azonban való, hogy a' darab hiányát nagyon érzé. Az ifjúságot Erkelné assz. akarta személyesíteni, de nem sikerült neki. Ebben Éder Luiza bizonyosan kielégithette volna a' közönséget. Nézők tűrhető számmal.

**Szeged-szabadkai állandó színész-társaság alapítása
iránti javaslat. (Folytatása.)**

Az érintett évtől kezdve majdnem minden tavaszi, nyári, és őszi hónapokban volt a' lelkes Szegediek között magyar színész-társaság, 's még a' gyengébbek is nyertek a' színészetet nemzeti ügynek ismerő derék helybeliek-nél olly pártfogást, hogy hála-köny ömlése között hagyák-el a' várost, midőn a' téli hónapokra sorsuk elinté abból. Midőn tavaszlott, már több társaságnak kérelem-levelei voltak intézve a' t. ns. tanácshoz, a' szín-teremnek által engedéseért könyörgők, 's bátran állithatom, még pedig az itt mutatványait adta társaságokra, vagy még életben levő tagjaikra hivatkozva, hogy Szeged a' két testvér hazában mindenkor egyik fő álláspontja volt, pártfogásra nézve, a' nemzeti színészetnek.

Hogy a' pártfogás naponként nevededett, példaul csak a' mult évet hozom-fel; midőn az aláírás általi biztosítás első hónapban 600, a' végsőben pedig már mintegy 950 váltó forintba emelkedett. — Láttuk, de látnunk lehetett is, hogy illy bizonyos mennyiség mellett, hozzá véve a' naponkénti jövedelmeket, itt egy jelesebb 's több tagból álló társaság fenntarthatja magát — kikötvén azt, hogy maguk között ne irigykedjenek, egyik vagy másiknak alacson pletykázgatása a' tagok között kellő békét, függést, 's egyetértést meg ne zavarja — vagy erkölestelen kirágásaik a' pártfogókat el ne idegenítsék. — Ezeknek előre bocsájításuk mellett nem volna czelszerűbb, mint szomszéd nemesszabad királyi Szabadka, vagy valamivel távolabb eső Arad városával egyesülve szeged-szabadkai, vagy szeged-aradi czim alatt egy állandó, vagy ha ez még jelenleg nem lehetne, legalább 5 vagy 6 évre aláírás utján biztosítandó nemzeti színész-társaságot egybeszerkezni — miveléményem szerint következő módon létesíthetnék. Ugyan is:

1-szor) Az érintett célra egyesülendő két város részéről mindenek előtt egy-egy külön, de még is levelezések 's jegyzőkönyv-vezetések által szoros egygyé-kapcsolatban álló küldöttség volna kirendelendő, 's ez által

2-szor) A' kölcsönösen teendő megállapodás szerint egy aláírási ívet kellene kibocsátni; 's minthogy legkevesebbé sem kétségeskedhetnek az iránt, hogy az érintettek közül bár mellyik városban is 200 aláíró ne találtatnék — erősen lehet hinni, hogy illy számú részvevők 12 előadásra 5 vftot lefizetend-nek. Illyképpen a' szerkezendő társaságot arról kellene biztosítani, hogy a' kitett számú előfizetésből 1000 vftot nyerend 12 darabnak mutatásáért.

3-szor) E' küldöttségnek hatási köréhez tartoznék kimunkálni, hogyszermelmes, hősi, bohózáti, és egyéb szerepekre hány tag volna szükséges, és így a' jövedelem mennyiségéhez mérve, melly a' fennebbi pont szerint bizonyos 1000 vftot tenne, a' havonkénti fizetéseket elhatározni.

Számosabb éven általi tapasztalásomból tudom, hogy az állandó maradhatással nem bíró társaságoknál a' proportio vagy is a' jövedelmeknek arányos felosztása divatozik; — ez pedig olly egy mód, mellyben a' tagoknak ollyan mennyiség ígértetik, mellyet soha, vagy nagyon ritkán kaphatnak-meg, 's ennél fogva a' jövedelmekből arány szerint osztozván, egy ket tag nyeli-el a' jövedelem nagyobb részét; mert a' csekélyebbekhez ugy áll, mint egy — négy, öt, vagy hathoz. Emezek tehát kéntelenek magukat adósságokba verni, 's mivel az azokból kimenekhetésre még csak reményük sem lehet, 's az őket kiváltotta igazgatók is tudván, hogy azok miatti szoros kötelezésük végett tőle el nem válhatnak, fizetésöket, vagy is proportiójokat nem nevelvén, ama

szegények sorsukkal örökös küzdelemben élvén, kedvök nem jöhet a' tökélyesedésre, 's ekképpen kétségbe esve még inkább elaljasodnak, elkedvetlenednek, 's más élelem - szerzési módot nem ismervén, ivásnak, vagy az erkölcsi oktatásokkal ellenkező más rosszaságnak adják magukat csupa elzántságból. Hogy tehát e' rossz megszüntetessék, 's a' színészek kedvezés által törekvésre 's tökélyesedésre élesztessenek, — bizonyos fizetés volna a' küldöttségek által behozandó, és pedig, mivel a' társaságnak 20 tagból állani kellene, a' fizetések 5 osztályra volnának elhatározandók, u. m. az

1-ső osztályiak havonként	70 vagy is négyen	— 280
2-ik osztályiak havonként	60 vagy is négyen	— 240
3-ik osztályiak havonként	50 vagy is négyen	— 200
4-ik osztályiak havonként	40 vagy is négyen	— 160
5-ik osztályiak havonként	30 vagy is négyen	— 120

összesen — 1000 v. fttal.

Ugy hiszem, bár melyik tag inkább járulna a' társasághoz illy mennyiségű bizonyos, mint proportio szerint igérendő nagyobb, de bizonytalan mennyiségű fizetésért.

4-szer) A' kellő aláírások által teendő biztosítás szerinti illy felosztás után a' küldöttség tisztéhez tartoznék a' két testvér hazában köz hirdetményesen csődületet kihirdetni, az alkalmasnak találandó tagot az előlegesen megállapítandó évekre tökélyesen lekötni, színműveket választani, szerepek kellő kiosztásukba befolyással lenni, próbák rendes megtételére és szindarabok kellő előadatásukra felügyelni, színészek között rendet tartani, netalán keletkezhető viszálykodásokat 's egyenetlenségeket elintézni, új szindarabokat a' köz jövedelmekből szerezni, 's minden igyekezettel azon lenni, hogy a' közönség kielégítettessék, 's a' társaság tagjai közötti egyetértés és rend fenn-tartassék.

5-ször) Azon küldöttség naponként a' jövedelmeket bevenné, 's a' számadást rovatalba beiktatná, minden fel hónaponként a' tagoknak illető járulato-
kat 's egyéb költségeket kifizetné, 's rendes számadását hónaponként elkészí-
tené: — ha pedig a' pénatárban valami ollyas feleslegesség maradna, melyre
szükség nem volna, azt biztos helyen kamatra kiadná.

(Vége következik.)

LOSONCZON július 7-dikén „átok“ czimű regényes színmű közelégedést nyert. K ö s z e g h y (Videnvall) némi feszességét nem említve, tökélyvel játszott; tiszta erős hangját ha egyébkor is nem erőtetné, szeretnők. Balláné (Emma) jól működék; őt mindenkor örömmel szemléljük. Boldizsár (Szendenburgi) kitünő iparral bír. Kár, hogy csak addig látszik szerepében lenni, míg szavalni valója van; pedig a' színésznek azonköl is egészen el kell foglalva lenni, érzeni, és érdekelve kell mindenkor látszatni a' körüle történtek által. Mai szerepét különösen nagy szorgalom bélyegzé. — 8-dikán „külső szín esalja a' világot“ vig játék utósó előadásul szolgált — melyet „a' haza védangyala“ bucsú 's tiszteleti tárgy zára-be — Ebben Balláné (Védangyal) kellemes méltósággal, Anasztázia (Festészet), Etelka (Költészet), Zsófia (Hangászat) helyesen, Balla Mari (Színészet) meglepőleg 's ügyesen működtek. Az egész zajos tapssal fogadtatott. Berekesztésül Balla igazgató röviden illő kifejezéssel köszöné a' pártfogóknak kegyességüket, 's egyszersmind kijelenté, hogy innen Rimaszombatra és Pel-

sőczre menendők, de szeptemberi gyapjúvásárkor Losoncra visszajövendők. — Emlékeztetjük is ez ígéretra az általunk kedvelt és szívesen várandó érdemes színészeket.

N. N.

K ü l f ö l d i j á t é k s z i n .

Színészi szerencse. Spencer gazdag angol gróf ama híres dalkönet Miss Stephens-t nőül vevén, annak évi jövedelmül 5000 font sterlinget határozott.

Schebest Agnes. Mennyire vagyunk még hátra a' művészet méltánylásában, bebizonyodik következő kis körülményből Schebest Agnest, kit a' pesti német színpadon nem tudtak eléggé becsülni, Parisban, mjtán udvari hangversenyekben kétszer köztetszésre énekelt, a' theatre française-hoz 20.000 frank évpénzzel akartak lekötelezni. Mielőtt azonban szerződési idejét megkezdene, olasz országba utazott, nem annyira éneklés mint hallás és tanulás végett.

(Müncheni napi lap.)

Frankfurti tudósítás. — Schodelné asszony, a' német ország szerte üdlött dalkönet, mult majusban rendkívüli néptolongs mellett és fényes sikerrel öt vendégszerepet adott színpadunkon; mi annál nagyobb dicsőségére válik, minthogy kevéssel előtte Löwe k. a., a' német dalkönet phönix közönségünket megbájjolá. A' művészné legkedveltebb hanga-szerzőinket hozá színpadra, u. n. „Don Juant“ Mozarttól; — Veszta szüzét Spontinótól; — Fideliót Beethoven-tól; — Romeo és Juliát Bellinittől; — templomos és zsidóné Marschner-tól. A' köztetszés zaja mind az öt előadásban riadó volt. — „Fidelióban“ kítőró's „itt maradjon“ kiáltással vegyült. Schodelné asszony korábbi szerződése következésében eltávozott körünkől, de azon reményt hagyá, hogy tán nem sokára egészen mienknek vallhatjuk. Örömmel küldjük nekia' távulból minélelőbbi viszontlátásra üdvöletünket.

Több daljáték kedvelő.

HANGÁSZAT.

B. Füreden nyárhó 25-kén Kohn D. ur (Bécsben a' karinth-kapu melletti udv. dalszínház hangászkarának tagja) az urasági teremben hangversenyt adott, melyet 30 ezüst kr. bemeneti díj mellett meglehetős számú hallgatók látogattak. A' versenylő ur Berióttól egy concertet, Lipinskytól változatokat „álomjáró“ daljátékából vett themára, saját szereményéből változatokat 's berekesztésül lassú és fris magyart játszott hegedűn a' helybeli hangások kísérete mellett Ezek közben Theindl Izidor ur Prochtól két dalt (a' másodikat kürt- és zongora-kísérettel, Havlicsek Ferencz urnak kürtkísérte mellett), ismét egyet Kreutzer Konradtól a' versenylő urnak hegedű-kísérétével gyámolítva énekelt. Kohn ur egyik ama fiatal művészek közül, kik folytonos szorgalom mellett kedvező reményt nyújthatnak jövendő szerencséjük felől. A' közönség buzditólag jelenté-ki részvétét minden verseny-résznél.

D I V A T .

Parisban az asszonyi ruhák alsó testén mindinkább szaporitják a' dísztményeket, főleg esipékéből 's már öt lebegényből állókkal is. A' nyílt ruhák folyvást, 's talán még sokáig, divatosak, mi a' nyári heves napokban sokkal kellemesebb a' zárt köntösöknél. — Nagy társaságokban még mindig láthatók szép túll-turbanok, mind két oldalról a' vállakig lehajló hosszas fátyolokkal, 's gyakran virágokkal is ékesítve. — A' kis kalapok folyvást kedvesek, tollakkal 's virágokkal díszítve. — A' szalma-kalapokat részint virágokkal, szőlő levelekkel, részint apró gyümölcsös ágakkal ékesítik.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacson alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön augustus 9^{kén} 1838.

KÖLTÉSNET.

T e k e r c s - k ö t ő k.

R o m á n c z.

I.

Himes domb alatt
Szép leány-sereg,
Flóra magzatit
Tépvé, így cseveg:

„Rajta, rajta társ!
Köcs virág-füzért;
'S nyujtsd legénynek át.
Mint szerelmi bért!”

Majd a' gyöp fölött
Tágas körbe ül,
'S biztosan regél
Hő szerelmirül,

Nem gyanitva, hogy
Vig szeszélyeit
Vizsga férjfi-szem
Nézegesse itt;

'S míg szerelmirül
Pajkosan cseveg,
Himes mätka-bért
Füz a' lány-sereg.

II.

Domb gerinczén hárs-fa van.
Ifju nyugazik árnyiban,
Ajka rózsza, kékes ég
Szeme, 's benne csillag ég,
Melly a' lánykák egyikére fényivel
Kéjre gnyjto inger-villámot lövel.

III.

Vigan lejt a' nöfüzér
Zöld virányokon,
És öröm sugározik
Rózsza-arczukon,

Csak Delinke áll busan
Kész tekercsivel,
Mert a' mellyre tüzze azt,
Nincs rokon kebel.

A' világ nagy tengerén
Szegény árva ő,
Sorstul nem jutott arany
Néki 's drága kő.

'S bár szelleme olly dicső,
Mint az égi fény,
Teste tünde bájain
Nem kap a' legény.

Péaz e' kornak istere
'S bün-halmozta kincs;
Tiszta szívnek mostanán
Becse semmi sincs!

És hogy a' domb-ormokon
Búg az esti szél,
Szép Delinke felsohajt,
'S illy panaszra kél:

„K' világra engemet
Mért hozott szülém?
Itt csupán gúny 's megvetés
Tárgyal állok én.“

„Vagy keblembe ércz szivet
Mért nem oltá hát
Az ég? — hogy ne érzésem
Vad sorsoni nyilat.“

„Most balomban láng lobog,
'S nem lelek fiút,
Ki keblére tüzzem e'
Mátka-koszorút!“

„Lányka, lányka! mért röpitéz
Ég felé panaszt?
K' kebel csak értted él,
'S viszon-díjba szűt remél,
Erre tüzd-fel azt!“

'S pillanatban domb fölül
Egy fiú letér,
Ajka rózsá, kőkes ég,
Szeme, benne csillag ég,
'S most csók csókot ér.

V—i BARNA.

SZORGALOM.

A' zsebórák eredete és haladása. A' zsebóra-készítés mesterségének következő rövid vázlatából ki fog tetszeni azon haladás, melyet e' mesterség már két század előtt tön. Az első zsebórákat 1500-ban Helle Péter készíté Norimbergában, 's ezek közönségesen norimbergai tojásoknak is nevezettek. Használni a' zsebórákat 1577-ben Londonban kezdék. Helle zsebórái, melyekben láncz helyett zsinór volt, vas vagy aczélból készültek, és pe-

dig olly mesterségesen, hogy csengetyűcska segedelmével az órák számát üték is, és egy folytában 40 óráig jártak. Későbbben igen kicsin alakot nyertek az órák. 5-ik Károly egy olly órát viselt gyűrűjében, mellynek mutatója és csengetyűje volt. A' gothai kabinetban Fridrik választó fejdelemnek egy órásgyűrűje mutogattatik. Murand genfi órás olly muzsikáló órákat készített, mellyeket közönséges nagyságú gyűrűbe lehetett foglalni. 1775-ben olly parányi órákat készítettek angol földön, hogy azokat a' pálcza gombjában lehet hordozni, sőt mi több, a' 17-ik század elején fülönfüggőikben viselék a' hölgyek az órákat. Ollyan órák is készültek, mellyekből egy - egy kis szuronyka járt - ki, az ujját mindannyiszor könnyeden megszuró, valahányszor egy óra lefolyt. Forrer, a' Bécsben letelepedett svajczi órás, mult század közepén olly órákat készített, mellyeknek lefolyt lánczaik minden 50-ik órában maguktól húzódtak-fel; egy ilyen óra, zsebben viselve, minden lépésre, mellyet annak tulajdonosa tön, egy foggal feljebb húzza lánczát, 's így soha le nem folyhat. Egyébiránt ez órák nagyok, és 70 aranyba kerültek. — Emerich olly órákat készített, mellyek hideget és meleget is megmutattak, következésképpen hévmérőül is használtathattak. Genfben bizonyos Grottry nevű órás van, ki mogyorónyi nagyságú órákat készít, mellyekből már 2.000 példányon fölül küldött Parisba. Egy illy mignon-óraért általában 600 forintot fizetnek.

Gőz mérő. — Landner dr. Londonban olly gépelyt készített a' gőzhajók számára, melly az utazók megnyugtására minden pillanatban megmutatja a' gőz kifejlésének miben létét. Minthogy pedig adatait a' gépely egy-egy különös iv-papirosra le is nyomja, egyszersmind ellenőrül szolgál, mellytől a' hajó-tulajdonos minden hanyagságot megtudhat és meg is büntethet.

SZOBRÁSZAT.

Hahnemann mellszobra. David, szobrász, Hahnemann mellszobrát, mellyet a' homöopathia alapítójának tanítványai rendelkeztek-meg, bámulatos hasonlatossággal véste-ki fejez márványból. A' szobor leleplezésének tiszteletére febr. 22-kén nagy ünnepet tartottak, mellyen Parisból minden hasonszenvileg gyógyító orvos, ez iskolának sok barátja és számos jeles művész 's tudós jelent meg; ünnep kezdetén egyik tanítványa leleplezé a' mellszobrot, 's mesteréhez egy beszédet tartá, melly minden tanítványának és tisztelőjének hódoló háláját magában foglalá. Ezután zene-kiséret mellet egy dal zengedeztetett-el, mellyben Hahnemann és rendszere

magasztaltaték; végre hangverseny zárta-be az ünnepet, mellyben több jeles művész működött.

ÉPÍTÉSZET.

Quarini és Galilei.

Quarini, ki azon bús fogásban és nyereségben részesült vala, hogy még Borominit is meghaladja az izlés romlottságában, — akkorában bizonyos hirt nevet szerze magának. Egy részből ezt e' technikus férjfiú matematikai ismeretének köszönte, mit ő nagy mértékben tulajdonává tön. E' tanulmány, mellyből ő nem csupán az építésmód szilárdságára, hanem minden nemű combinatiókra is tett alkalmazást, mellyeknél a' műszerek játéku szolgáltak az építő képzelődési erejének, — megszerzé neki azon boldogtalan könnyűséget, mellynél fogva az architektura minden elemét egymás közé hányta 's elforgatta. Neki tehát a' kövek metszéseinek ismerete az építésben nem szolgált más egyébre, mint csupán arra, hogy mesterségéből nehézségek játékát alkossa. A' bizarreria talentumát talán senki sem üzte tovább nálánál. Esküdt ellensége minden egyszerű alaknak, bátran felszóllithatá a' nézőt: mutasson-fel műveiben csak egyetlen egyenes vonalat is, vagy egy rendes ferdét. Hinnünk kellene, hogy építvényeinek czélzata volt bizonyos tekintetből azokat geometriai problémák bebizonyításává tenni. Végrehajtott műalkotványainak száma nevezetes. A' szavoji herczegnek levén architektusa, Turinban épité a' Po melletti kaput; a' del santo Sudario kapolnát. melly rotundát képez; a' Theatinák sz. Lőrincz egyházát, a' san Philippo di Neri egyházat, 's több más palotát. Modenában, melly anyavárosa volt, emelte ezen építész a' san Vincenzo egyházat. Nem akarjuk érinteni azon más városokat, hol láthatni építvényeket, mellyek Quarini rajzai szerint készültek. Parisban felépülve állott a' Theatinák temploma ezen architektustól, mellyet azonban lebontottak.

Galilei Sándor, florentini architektusnak talentuma Romában fejledezett-ki három alkotott művében, hova őt meghívta 12-dik Kelemen, 's mellyeken alapszik művészi hirneve. E' most érintett műalkotványok: a' san Giovanni del Florentini építvény homlokzata, a' nagyportál a' sz. János basilikán, a' szép Corsini kápolna. Az elsőbb nevezett egyház portáljának összes szerkezményén nem hibázik sem nagyneműség, sem gazdagság, sem a' deliség bizonyos neme az elrendezésben. Azonban a' laterani sz. János egyház portálja kétség kívül egy a' legnevezetesebb tömegek közül, mellyek e' nemben emeltettek. Azokból ama loggiának elintézése vagy beosz-

tása, honnan a' Pápa áldását adhassa, birta reá ezen architektust, illy mesterkélt elrendezést választani, melly meg nem egyez azon egyszerűség elemeivel, mellyből ered a' valóságos nagyság. E' szempontból felfogva a' dolgot, lehet állítani, hogy Galileinek műve valami játékszini 's imponant képet mutat. A' portikusnak alsó része, melly képezi az egyház belcsarnokát, vestibüljét, kitünteti magát gazdagság 's diszítvények csinosossága által. Mind e' mellett is egy, valamivel szigorúbb, izlésű férjfinál Galileinak leghelyesb műszüleménye marad a' Corsini nemzetség számára épített 's diszített laterani sz. János kápolna. Abban a' diszítések jó nemét, 's eszes elrendezést találhatni-fel.

NOVÁK DÁNIEL.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN, august. 2-kán „világ dívatja“ hozatott színre. Ma több ujság vont a' színházba; 1-ször Lendvay urat, mint új szerződött tagot, Váry őrnagy szerepében láttuk fellépni, és kerekded, biztos, kimért pontos játékaival, illedelem mellett maradása 's szép hajlékonyságával igazolá a' közönségnek iránta táplált jó véleményét. Egy illy nyereeménynek színházunk mindig, még pedig fennen örvendhet. — 2-szor Lípcey Klára vendégként Luiza szerepét adá. Valóban fájlaljuk; hogy e' színésznéről ma sem szólhatunk kedvezőbbben, mint első felléptekor. Igaz, hogy szerepét tudta, sőt igen is jól tudta; de ezzel sem a' közönséget, sem a' bírálót ki nem elégítheti. Mi egy hibben álló színésznétől a' színpadon biztosságot, pontos, szabályszerű szavalást, csinos állást, beszédehez mért kerekded, szabad, helyes actiókat kívánunk, mint a' játékot kiegészítő tökélyeket; mert hogy ezek csak melléka dolgok lennének, ne higye, bár kitől hallja is erősíttetni. Szava egyébirántis gyönge, néha a' hangszkaron alig túl hallatszó; szavalása egyhangú, siránkozó, minden legkisebb változékonyság nélkül; mozdulatai feszesek, finomtalanok; szóval egy olly tökéletlen valami, mellynek még igen sokat kell gyakorlódni: de ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy belőle színésznő nem válk. Vannak itt előtte igen jó minták; lásson, tanuljon, igyekezzék, 's belőle is lehet még valami. — 3-dik ujság Stampfl Ferdinánd ur volt, ki első fvnás után „Beatrice di Tenda“ daljátékból Enricó-nak első fvnási ariáját karkisérrettel éneklé, 's előtapsoltatott. Egyébiránt ezen műkedvelő ur még csak kezdő az illyesben; tőle sokat nem vártunk. Tiszta bariton hangja és művészi jártossága sokkal gyengébb még, hogy sem illyesben kielégíthessen. Ehhez járult nagy elfoglaltsága is. Diesérettel emlitendők még mai napról Déryné assz. (Paulina), Szentpétery (Világosvári), Bartha (Károly) 's Telepi (Miklós) urak. Nézők valamivel többen, mint közönségesen megjelenni szoktak. — 3-kán „a' parisi naplopó“ kedvelt vig játékot nem igen számos néző látogatá. E' szerep személyesítőinek működései korábbi tudósításainkból már ismeretesbek, mintsem hosszasan kellene felöleek szöllanunk; és így csak annyit emlitünk, hogy Lendvayné assz. (Jósi) játékán, ki tőlünk egy ideig távol volt, olly élénkség és szabatosság ömlött-el, melyet művészi czimmet kell bélyegeznünk. — 4-kén „Angelo“ Hugo 4 fvos

(nem 5, kedves hirdetemény-író ur) dramája került szőnyegre; azonban a „parisi naplopónak“ nem lehet oka részvétlenség vagy megvetetés iránt panasznai; mert Angelo podesta urat sem tisztelő-meg több néző, mint ő pajzanságát. L e n d v a y n é asszonyról (Katalin) alig merjük kimondani, hogy remekelt, még pedig a' szó legvalódiabb értelmében; mert attól félünk, hogy e' kifejezésért is részrehajlóknak vádoltatunk. Laborfalvi R. k. a. (Thisbe) szorgalommal játszott ugyan, de valamint 3-dik fvsban öltözetével, úgy sok helyen helytelen tüzelésével sem valánk elégedve. — 5-kén bérlet-szünéssel, és pedig először adatott; „tündér Ilona“ tüneményes vig játék 3 szakaszban, népdalokkal, énekekkel, és táncczal (Ira Munkácsy János, muzsikáját Szerdahelyi József, dalszínész. Az új diszitményeket 's repülő gépeket főtötte Engert ((hát a' festett gépeken is lehet repülni? mi eddig azt hittük, hogy csak az anyagiak szolgálnak e' célra; hisz' ha ez így van, igen kevésből lehet a' gépeket előállítani)), a' tánczot betanította Szöllősy, az új öltözeteket ((mellyeket nem láttunk)) készítette Kostyál Ádám.) Ha a' közönség véleményét kell, mi kötelességünk is, e' bohózatról kimondanunk, úgy azt mondjuk, hogy közösen nem tesszük is hallgatni, hogy Ilona, kitől a' bohózat nevét nyere, fényes öltözetén kívül még csak említést sem érdemel, még csak nem is valamire való segéd, nem hogy főszerep volna; azt még sem hallgatjuk-ei, hogy a' műnek sok helye a' talpra esettebb „garabonczásdiák“-nak utánzása, és 2-ik 's 3-ik felvonásaiban sok untató van. A' muzsika, az igen egyhangúlag esett moll hangnemben irtt népdal-részein kívül, jót is de utánzott gondolatokat is bír, és az ouverturei violoncello solót, mellyet a' zaj miatt még tökélyesen nem is hallhatunk, hosszalottuk. Első fvnás végén a' szerző eljent nyert a' nagyszámú publicumtól; játék végén pedig Szerdahelyi ur előtapsoltatott. A' függönyökkel báno diszítők rendtelensége után legmegrovandóbb hiba volt Megyeri urnak (Csicsó Gyuri, borbély) szembetűnő elkésése. — 6 ra ismét „tündér Ilona“ volt kijelentve.

Szeged-szabadkai állandó színész-társaság alapítása iránti javalat. (Vége.)

Illyetén szerkezet mellett még abban is nyernének a' tagok, hogy az élelmezési szükségek és szállások kevesebb pénzzel fedeztetnének; — mert bizonyos helyök levén, állandó és így olcsóbb szállásokról gondoskodhatnának, az élelembelieket annak idején és így szinte jutalmasabban beszerezhetnek, sőt erősen hiszem, ha a' tagok miveltek, jámborok, józanok, 's az erkölestelenségektől és kicsapongásoktól mentek — akkor jobb házakba felvétetnének, sőt hihetőleg találkoznának városunk keblében olyan nemes szívű színészetkedvelők is, kik egy vagy két tagot állandóan asztalukhoz meghívnának, és talán más egyebekkel is segíténék.

Hogy e' társaság annál biztosabban állhatna, a' köz pártfogást annál inkább megérdemelhetné, és magát jövődöre nézve még inkább kimivelhetné, — a' tagoknak kötelességökké ohajtanám tetetni, hogy magukat ének-darabok megtanulására is alkalmazzák. Erre nézve nem kétlem, a' városunk keblében nemelly magánosok által jelenleg hat évre alapított hangászati iskola kellő segélyül lehetne, 's a' nemes lelkű alapítók örömmel engednék azt meg, hogy a' tagok ottan éneket és hangszerket tanulhassanak bizonyos arra kitűzendő

órákban. És így, ha nem többször, legalább kétszer havonként, lehetne énekes darabokat adni. Ebből következnek, hogy (mint a' mult évben Kilenyi társaságánál tapasztaltuk, melly mintegy három héti előadásokból 1600 vftot vett-be) a' jövedelem nevedeknék, 's a' tagoknak fizetésüket is nevelni lehetne.

Való ugyan, hogy a' színészeti kiadások, — hozzá vevén az újabb darabok megszerzését, diszleteket, muzsikát, hirdetémények nyomtatásukat, 's egybeket — a' 200 aláíró által fizetendő mennyiségből ki nem kerülhetnének: de ha tavál Abdaj társasága a' kevesebb előfizetéssel havonként, vagy is inkább 12 előadás alatt mintegy 1200 vft-ra felmehetett, könnyen hihető, hogy egykét bérlet-szüneti, vagy a' szabadban tartandó játékkal segéltetve, nemcsak a' költségekre szükséges, hanem még azt haladó mennyiség is jöhetne-be.

Mi a' bérleti játékokat illeti, ezeket vasárnap, kedden, 's csütörtökön kellene adni, a' jutalom-játékokat pedig szombaton, olly megjegyzéssel azonban, hogy a' bérlet-szüneti játék soha a' jutalom-játék után azonnal, vagy éppen az előtt ne adathatnék, hogy így a' közönség maga megcrötötésére ne ingereltetnék, vagy el ne kedvetlenítették.

A' színészek elősegülésökre szolgáló egyik fő szokásnak tapasztaltam a' jutalomjátékokat. Ezekre nézve azonban hibásnak látom azon szokást, hogy a' jobb színész egy darabnak egész jövedelmét nyerje, a' csekélyebb tehetségűek pedig majd harmadából, majd negyedéből, vagy feléből részesíttessenek. A' jobb színész már azzal elegendőleg jutalmaztatik, hogy havonkénti fizetése nagyobb, mint a' csekélyebbeké; a' szükség pedig mind kettőnél egy. Ugyan azért minden színésznek egy egész jutalom-darab jövedelmét kellene nyerni Szegeden, 's ugyan azt a' szövetekezendő Aradon, vagy Szabadkán. Így segíhetne magán a' jutalmazott, nem úgy, mint most, midőn a' részére eső igen csekély mennyiséggel azt sem tudván, mellyik szüksége fedezésére fordítsa, 's bú-elfelejtésül megessi, vagy megissza.

Mivel magunknak ruha- és könyvtárunk nincsen, a' szerkezendő társaságba egy olly tagnak is kellene felvétetni, ki azokkal ellátva van, — azonban ezért, és a' belső felügyeletért annak a' fennebbi jutalom-játékon kívül még helyben egy 's a' szövetségbe állandó városban ismét egy jutalom-játéki jövedelmet kellene nyerni.

Már feljebb érintém, hogy a' szerkezendő társaság tagjainak magukat nem egy, hanem több évre kellene lekötöletnie, hogy akkor, midőn már egyik vagy másik hasznossá váland, el ne távozzathatnék, 's az illyképpen okozható üresség miatt a' mutatóványok előadásának megakadni, vagy kontár kezekbe jutni ne kellene. — Azonban, nehogy a' csekélyebb tehetségű tagok a' hosszszas lekötöletéstől megrettenjenek, kinyilatkozandó, hogy midőn maguk kimivelése által nagyobb fizetésre teendik magukat érdemesekké, a' küldöttség (érdemeikhez mérve, ha a' jövedelmek engedik) fizetésöknek lehetőségig neveléséről gondoskodand.

Azokon kívül, miket e' lapokban bővebben ki nem fejthettem, az előrebocsájtottak lehetnének egy állandó színész társaságnak jelenlegi alapíthatására szolgáló módok, 's valamint reménylem, hogy felszóllamlásom a' légüregben eltűnő hang gyanánt nem fog elenyészni Szegednek lelkes és a' színészetet mindenkor nemesen pártfogolta polgárai előtt: — ugy szintén azt is felteszem, hogy a' hason érzelmű Szabadka, vagy Arad városok lelkes polgársága a' színészetet szintén nemzeti ügynek tekintvén, kezet fog velünk,

hogy magános áldozatokból ha örökre nem, legalább is több évre a' mulatva gyönyörködtető erkölcsi iskola, Thaliának szentelve, megalapíthatassék.

MISKOLCZY ISTVÁN.

SZEGEDRŐL. — Jakab hó 19-kén „Tengerparti jog“ című érzékeny színjáték kedvelt Deésy színészünk külön javára színre hozattatván, Farkas (Scheriff), Körösy (Robert), Fekete (Edvard), Egedy (Ambrus) de különösen Körösy jól játsztanak. Deésy (Norcis) a' dühös, boszús 's vakmerő szerecsent művésziileg személyesíté. Földváry (Fülöp) nem eléggő hévvel, Baranyi (Volf) meglehetősen játszott; Lilla (Maria) nem emelé-ki egészen szerepét; főleg azon jeleneteiben, midőn atyját tulajdon feláldozásával, és így előbbi esküdt szerelme iránti lemondással, 's az utált szerecsen kezének elfogadásával megmenteni akará, az illy sok indulatok feletti habozások felette hidegek, 's nem megfelelőek voltak. Ohajtanók, vajha ne kelene tapasztalnunk, mint egy időtől történt, készületlenségét. Mutassa magát olyannak, millyen hozzánk érkeztekor volt, hogy a' köz kedvesség és szeretet mindenüt kísérhesse. — Az idő esős levén, nézők igen csekély számmal voltak, 's a' köz kedvességet bíró derék színész nem nyert ugyan tökéletes jutalmaztatást; azonban némüleges vigasztalásul szolgálhatott neki, hogy az előadás végén taps között kihivattaték. — 21-kén Bukaresztből ide érkezett Szacher I. a., ugy Ranftl, és Veinpolter urak társulván nemzeti színészeinkkel némelly daljátékokból egyvelget adtak. Ezt megelőzé „a' szerecsétlenek“ címje alatt ismeretes vigjáték. Nézők az eső miatt kevesen.

CSENDVÖLGYI.

D I V A T.

Hiúság. Az andaluziai hölgyeknek ritka szép lábuk van, mellyeket ök szebbekké tenni iparkodván elrontanak. Minden törekvésüknek czélja, hogy olly czipót viseljenek, mellybe semmi láb, még ön maguké sem fér-be. De hogy még is felhuzzassák őket, megáztatják, harisnyáikat pedig szappannal dörzsölik-meg, és hogy az illy kinos mesterséggel felhuzott czipót első lépésre el ne veszítsék, különös sajátságos módon kell járniok. E' nevezetes czipőknek nincs sarkbőrük, vagy csak olly csekély, hogy a' selyem harisnyán és talpon kívül egyéb ne legyen látható. E' számüött sarkbőrt az által pótolják-ki vagy rejtik-el, hogy a' harisnya színehez hasonló szalagokkal beborítják, mintha azok csak a' harisnyának folytatásai lennének. E' szalagok arra határozzák, hogy a' sarkot bizonyos megfejthetlen módon a' czipőbe szorítsák, melly azután ugy látszik, mintha lábhoz ragasztott papucs volna. E' tetszelgésnek neme valóságos chinai gyötrelem; de a' sevillai némberek örömmel szenvedik. E' hiú nép készebb lenne egész életében tyukszemek miatt szenvedni, mintsem hogy sétatéren kedve szerint ne jelenhessék-meg.

31-dik divatkép (Bécsből). — Az egyik ruha lángos selyemszövetből, a' másik indiai musselinből finom csipkével körözve készült. A' fekete selyem mantilla hasonlag csipke-körzéménnyel van ékesítve. Az egyik kalapon virágok, a' másikon, ris-szalmából készülttön, tollak lebegnek.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiácson alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Richman 1838

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap augustus 12^{kén} 1838.

SZORGALOM.

Angol országai gőzerőművek. Bizonyos Angol állítja, hogy hónapban jelenleg 12.000 gőzerőmű van. Ezek 250.000 ló munkáját végzik-el, az ő számolása szerint. Vegyük most, hogy egy ló tartására két acre földnek termése megy-fel, így 500 000 acre föld más célra fordítható.

Utazó falu. — Lyon testvérek, éjszak-amerikai Utikában kocsigyártók, jelenleg egy kis falun dolgoznak, az utikai vas úton Syrakuzáig szállítandón. A' néhány kunyhó és házból álló falucska az utikai vas úton járó két gőzkocsi szállítandja rendelkezése helyére.

Utszatisztító gépely. Franciaországban bizonyos Chardot M. ur, „char-ebouneur“ név alatt olly gépelyt készített, mellynek segedelmével az utszának felét véve sártól 's fél éves ülepedett szemettől is hihetlen gyorsasággal és egyszerre lehet megtisztítani. Az első próbák olly jól sikerültek, hogy a' találmány az ut- és hidigazgatóság figyelmét azonnal magára vonta.

Pénztári-biztosító gödör. London váltóházainak egyikében, melly igen szép sztilben épült, egy mély verem vagy is kút ásatott, és vastag vakolat által vizellenessé tétetett. Ez üreg, mellynek falai egészen a' pénztárba nyulnak, naponnan csapóajtóval van zárva. Estve a' pénztári jegyzőkönyveket, fontos iratokat kötelezéseket, pénzt 's a' t. e' célra készült különös ládába zárják, a' felelés terhét viselő személyek jelenlétében egy jeles gépely által a' 40 lábnyi mély gödörbe eresztik, 's a' csapó ajtót bezárják. Más nap reggel ugyan azon személyeknek jelenlétében a' csapóajtót megnyitják, 's a' leeresztett tárgyakat fölemelik. (Morning-Chronicle).

Fű-pálinka. A' „Standard“ hirléli, hogy bizonyos berlini vegynök feltalálta módját, a' fűvek különféle nemeiből pálinkát égetni, és hogy az ottani, mértékletességre ügyelő, társaság, aggódva a' nép egészsége és erkölcsisége felől, a' feltalálónak 15 000 forintot ígért, ha találmányát titokban tartja.

Zsindeles háztetők óvása tűz ellen. A' zsindeles háztetőknek tűz ellen megóvására legczélszerűbb eszköz a' kátrány.

Ez anyag felolvasztatik, 's higanyságában bevonják vele a' háztetőt, a' hig mázra téglaport hintenek, 's ezt ismét bevonják kátránnyal; nagyobb biztosság okáért nem árt még harmadszor is bevonni. Egy pint kátrány elégséges 30 négyszög ölnek bemázolására.

Férgek kipusztítása az állatokból. Terpetin olajjal kevert dohány-lé minden férget kipusztít a' juhok, borjúkból és sertésekből.

Csuda- vagy óriás lóher. E' különös növénynek magva Berlinben 1000 — 2000 — 12.000 számra árultatik Ehrenbaum és társainak boltjában. Ez egy a' legnevezetesebb 's leghasznosb gazdasági növények közül, mellynek tenyésztését minden mezei gazdának eléggé ajánlani nem lehet. Leglényegesb hasznai következők: 1-ör) gyorsabban nő minden más fajú lóhernél, 's így első évben kétszer, másodikban már 4-szer 6-szor is lehet kaszálni; — 2-szor) közönséges földben 8, kövérben pedig 10 — 12 lábnyi magasra is nő; — 3-szor) a' legsoványabb földben, hol bogács is alig terem-meg, buján tenyészik; — 4-szer) a' barmot nem fujja-föl; 5-ör) minden füvel élő állat rendkívül szereti; — 6-or) nagyon mézdús, 's így virágzása közben méhek ezrei rajongják körül, fejér virágából mézet szivandók; — 7-er) ha magnevelésre tenyésztetik is, lehet egyszer kaszálni magzása előtt; — 8-or) miután magva kicsépeletett, szárából, mint a' kenderből, vásznat lehet készíteni; és — 9-er) fák közé vetve is haszonnal tenyészik, 's azoknak nem ártalmas.

Kényesős gépely. Angol földön, a' találmányok egyik legtermékenyebb honában, jelenleg egy új 's ritka találmány vonja magára a' közönség figyelmét. Ugyan is a' Themsén egy járművel tesznek próbát, mellynek gépelyzetét kényeső hozza mozgásba. Az eddigi próbák fényes sikerűek valának, és csak egy aggodalom van legyőzendő, az t. i. hogy a' hajó olly rendkívüli sebességgel megy, melly legcsekélyebb más szilárd testhez surlódása által szétzuzatását vonná maga után. Itt tehát egy regulatornak feltalálása van még hátra, melylyel a' mozgató erőt fékezni lehessen.

INTÉZET.

Parisi fűvész kert. Parisból következőt irnak. Világszerte híres fűvész kertünknek, melly 1625-től fogva áll-fenn, 's Cuvier igazgatósága óta mind terjedtségére mind gyűjteményei szaporodására nézve sokat nyert, jövő évben költségei fedezése végett 472.350 frankra van szüksége. A' felolvasásokra mintegy 1800 hallgató jelen-meg közönségesen. A' zoologi gyűjtemény már 5 év előtt

152.000 a' fűvészi 350.000 növényből, 4500 gyümölcs- 's egyéb fából, az ásványi pedig 60.000 darabból állott. A' fűvész-kert minden nemű gyűjteményei évenként 30 000 darabbal szaporodnak. A' könyvtár mintegy 30.000 kötetet számlál. Legbecsesebb gyűjteménye azonban az intézetnek a' rajzgyűjtemény. Ez már 1653-tól kezdve szaporittatik, 's 80 nagy abroszra mintegy 6000 lap eredeti rajz van raggatva, mellyeknek értéke 2 millio frankra becsültetik. A' tenyésző növényeknek jelenleg 12.000 neme van az intézetben; ide nem számítva ezeknek különféle hasonfajúságát. Ezek között láthatni még XIV. Lajos pálmafáját 's egy bambusz-tőt is, melly mult éven 18 láb magas sarjadékot hajta. Az emlős állatok száma a' zoologi teremekben 5000 példányra megy.

Török haladás. Konstantinápolban egy különös iskola épült, mellyben kizárólag csak a' francia nyelv tanittatik. A' nagy ur, ki ez intézetet minapában meglátogató, teljes meglegedését jelenté-ki a' fő igazgató Euri-bey ezredesnek.

Első gyermek kórház Bécsben. Azon sok jótevő intézetek közé, mellyek nemes lelkű emberbarátok adakozásaiból az ausztriai birodalomban keletkeztek, méltó joggal számítható a' schottenfeldi külvárosnak császár-útján 20-ik szám alatt alapított gyermek-kórház, mellyet mult 1837-ki év nyárató hó 26-án felsőbb engedelemmel Mauthner Lajos, orvos, nyitott-meg. Kraus Honorius ur, schottenfeldi lelkész, mint a' szép, jó és hasznosnak buzgó előmozdítója, e' sokat ígérő gyógyintézet tárgyában azonnal egy iratot bocsáta közre, mellyben az emberbarátokat felszólítja, hogy adakozásaikkal az alapító által olly nagylelkűleg elvetett magokat neveljék gazdagon gyümölcsöző fákká. Mindjárt első sorokban így ír: „ha kiseded, szegény, de egészséges gyermekek olly kitüntetett részvétre találtak Bécsben, mennyivel van több igényük segedelmünkre szegény, kiseded, 's a' mellett még kór gyermekeknek! A' jelesen irott rajzolatok tartalma szerint ez intézetben tehetős szülők gyermekei is, de különösen szegény gyermekek számolhatnak a' szükséges ápolásra és orvosi segédre, még pedig minden díj-követelés nélkül. Mauthner orvos ur e' célra egy hegyek, erdők, rétek 's Bécsnek legszebb környékeire kilátást nyújtó háznak felét bérlé-ki; a' házhoz kert is van kapcsolva, mellyben a' kis lábadozók erősödés végett futkározhatnak. Az első emeletnek egy csinos terében szükséges ágyi ruhával 's szekrénykével (mellybe a' felvett betegesek ruhái záratnak) el látott 12 vas-ágy van; továbbá egy szekrény, megrakva a' szükséges ágyi és fehér ruhával; egy fürdő készület; egy házi gyógyszertár, konyha- melegítő- 's éji lámpa-gépelyek;

végre sebész műszeri ritka gyűjtemény, és egy illy intézethez szükséges minden tárgy. Az intézet elnöke Mauthner ur, orvos tanár és sebész-mester, a' bécsi orvosi kar tagja; segéd Steinhauer György, ki a' betegek ápolását is viszi, 's e' czélból az intézetnek egy olly szobájában lakik, mellynek a' kórteremre ablaka van. A' beteg ápolóné egy fiatal, szelid 's e' jótékony célra hajlandó hölgy. Az intézet küli kór-gyermekeknek két külön szobában díj nélkül rendelnek gyógyszert. A' házbért, segédet és ápolónét maga a' nemes lelkű alapító fizeti, valamint szintén az intézetbe szükséges tárgyakat is maga költségén szerezte. Ezen kívül a' gyermekek még czélszerű tápszereket is ingyen kapnak. 1837-i nyárutó hó 26-tól kezdve 1838-ki tavaszelő hó végeig 1 évestől 12 évesig 47 gyermek ápolatott az intézetben, és 41 meggyógyulva lépett ez intézetet áldó szülők közé. Intézetküli 162 volt, mellyek közül 46-ot Mauthner ur tulajdon lakaikban gyógyított. A' gyógyszer- rendelésnek ideje délutáni 3 órától 4-ig tart.

RÉGISEG.

Általános tekintete Palmyra romjainak. (Addison „Damascus and Palmyra - jaból“) Hátunk megett hagyván Tadmor nevű falu nyomorult sárkunyhóit, mellyek a' nap nagy 'em- ploma körül épültek, hátunk megett hagytuk a' kettős csarnok egyes oszlopaít, 's a' szűk kapuösvényről kiérők magunk előtt láttuk a' sár- ga homoksíkságot, melly a' romok nagy lapterétől egész a' csarno- kok, kapuk, 's düledezett templomok omladványaival fedett hegy lábaig nyulik; azonban e' bámulatos romok csak akkor tűnnek egész nagyságukban és csudateljes szépségükben szembe, ha a' vándor, sikra érve 's egy düledezett mecsetet balra hagyva, kőhalmok 's dult oszlopok felett tovább halad. Uj épület nem sérti itt a' sze- met; mosolygó rétek, arany kalászszal rengő földek nem csalják más felé a' tekintetet: itt a' napsugár csak oszlopsorokon ömlik-el, mellyek szemmel el nem látható távulba nyulnak; itt csak kőhalmok usznak fényárban, mellyek a' homokra csudálatos alakú árnyakat vetvén, mutatják, hogy ott hajdan egy palota vagy templom állott.

Egyik utifársam nagyon boszorkodott várakozásának abbeli csalatkozásán, hogy e' csarnok oszlopaít felényire sem találá olly magasaknak, minők a' haalbeki nagy templom oszlopaí: én azon- ban nem is reményém, hogy a' fél órányi távulságra nyuló oszlop- sornak sugárai olly égbenyulók legyenek, mint néhány templom kis körébe szorultté; sőt azon véleményen sem vagyok, hogy ez épi- tésmódnak fejtegetése nem méltó fáratságra; mert igaz, hogy ez oszlopfők nem olly mester-vésőre mutatnak, nem olly mély vágá-

súak, mint a' baalbekiek; igaz, hogy a' faragványokon nem ömlik-el ama végetlen könnyűség és szépség, melly a' baalbeki füzérekén; de azt is meg kell gondolni, hogy e' csinatlanságnak tetsző rombolás a' pusztai sirokkó dühöngésének következése; mert ha azon részeket vizsgáljuk, mellyek a' zivatar ellen védvék, ugy szintén ha a' homokba temetetteket is letisztítjuk, mester-véső nyomaít találjuk rajtok. A' baalbeki omladványok egészen különböznek ezektől, sőt csak hasonlítani sem lehet őket egymáshoz. A' baalbeki romok csupán bizonyos fellegvár nemű kerítésbe épített két pompás templomból állanak; itt pedig a' vándor végetlen téreken hosszú csarnokok omladványai között járkál, mellyek dult templomokhoz és ismeretlen épületekhez vezetik. Itt körídomú oszlopsorokat látunk dult kapuikkal, amott leomlott falakat, vagy valamelly templom vagy palotának dult mellék-teremeit szemléljük; itt egy vizvezető csatorna romjait csudáljuk, amott kongó lépcsőken hágunk-fel, és a' mellszobrokkal, fülkével, feliratok 's hamvadó csontokkal tele-koporsók ünnepeles néma magányában vándorlunk; öt emeletes temetkező tornyok ormáról a' hajdani nagyságnak e' titokteljes maradványaira 's azokon túl a' végetlen pusztára, a' nagy tengerig nyulóra, tekintünk. Mennyire csak szem láthat, emberi lak nem merül-fel a' látkörön, és az előttünk elterülő végetlen síkság bizonyos borzalom nemét, az emberi teremő kéz porlandó maradványai pedig komor gondolatokat, az emberiség mulandóságáról elmélkedőket, támasztanak keblünkben és agyunkban.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN aug. 6-kán „tündér Ilona“ ismételték. Nézök gyéren. — 7-én „Monaldeschi“ 3 fvsos drama került szönyegre. Lendvay urat a' czimszerepben. mellynek minden árnyéklatát Apellesi hűséggel rajzoló, mellynek bejegyét valódi lélektani buvárkodással fogta-fel. műelemény volt látni. Dícsérettel emlitendők még ezen estről Lendvayné assz. (Paula), 's Lőrincfalvi Róza (Krisztina). Nézök kevesen. — 8-kán „Beatrice di Tenda“ daljáték hozatott szinre. Nehányat ma abbéli látvány vont színházba, miként küzdend-meg az óriás czimszereppel Schodelné után Déryné. Hasonlitgatásokat itt nem akarunk, de nem is lehet tenni; csak annyit emlitünk, hogy az első felvonást, leróván hangjának kelleténél magasabbra többszöri emelkedését (mi neki szokott gyenge oldala), és kissé elfogultságát, meglehetősen adta; másodikban azonban már kifáradtnak mutatkozik. Fellbér Maria (Agnese) szerepe elején ismét nem volt egészen hangjánál; de vége felé elég csinosan énekelt. Conti ur (Enrico) 's Jobur (Orombello) többször megtapsoltattak. A' vitézek második fvsí kardalát ismételni kellett. Nézök türehető számmal. — 9-kére „mátka-nézés“ vig játék volt hirdetve.

SZEGEDRŐL. — Jakab hó 22-kén Nagy Pál kebelbeli polgárunk kertjében „Bakonyi tolvajok“ adattak. Kesz y gróf Magosváry, U d-

v a r y Ödön szerepében lépett-fel. L i l l a (Lórika) kielégítő közönségünket. D é é s y (Barna Péter) tökélyesen helyén volt. Ő mindnyájunk szeretetét és megelégedését annyira megnyeré törekvése által, hogy minden szerepben csak őt ohajtánók látni. B a r a n y i (Béra Matyi) igen jól, T o l n a y (Csuda Ferkó), F e k e t e (Paprika Jancsi), E g e d i (Pipás Gyura), S z ö c s (Fütykös Pista) jól játsztak. — E' mai darabban fő tetszést 's elégedést aratott Farkas (Augsburger), ki az együgyüt bohózati arcz-vonásokkal, szavalással, állással, 's testtel jól párosítá. Földváry (gyolcsos tót) nem roszul — Borsodi Julia (Ottília) gyengén játszék, S z a b ó J u l i a (tojás-áruól leány) szende szerepében köz elégtelést nyert. Nézők sokan. — 23-kán ismét egyveleg adaték. 1-ször) Bevezetés „Othello“ daljátékából. R a n f t l V e i n p o l t e r, és S z a c h e r tól előadva. — 2-ször) „vétek súlyából“ Hugo jelenete D e é s y által művészig adatva. — 3-ször) „Tündér sip“ daljátékából az éj-királyné ariáját éneklé S z a c h e r l. a. kedvességre. — 4-szer) „Bohó Misiből“ jelenetek K ö r ö s y, U d v a r y n é, és Farkas által. Ez utóbbinak bohózati alakítása tapsot nyert. — 5-ször) „Fra Diabolóból“ aria V e i n p o l t e r által kielégítőleg. — 6-ször) „Don Juanból“ S z a c h e r l. a. által Zerline dalát éneklé köz tapsra méltatva. — 7-szer) „Hármas sir“ (M i s k o l c z y Istvántól) költeményszavalá Lilla. Köz ítélet szerint nem voltak elegendőleg kinyomva a' szavalásban az érzelmek 's indulatok; minél fogva hatása valamennyire vesztett; azonban a' nevezett szavalónénak mentésére felhozatik egésségbeli változása, 's ezen egész napon is ágyban fekvése; és így alapos ok menti, hogy a' köz elégtelést, vagy is mindenkiét, meg nem nyerhete; azonban eltávoztakor tapsal kísérteték. — 8-ször) „Csiz kisaszony, Tengelicz urfi, 's Maestro Allegro“ S z a c h e r l. a. V e i n p o l t e r és R a n f t l által köz tetszésre énekeltek. — A' 2-dik szakaszban: 1-ször) „Siklósi leányokból“ lakodalomi ünnep magyar színészeinktől adatván ebben legmeglepőbb volt, hogy S z a c h e r l. a. magyar magánydalt éneklé. — 2-ször) A' „falusi leány“ Czuczortól, szavalá Lilla. — 3-ször) „Semiramis“ daljátékából Assur ariáját éneklé R a n f t l igen jól. Végre nagy fohász-dalt R o s s i n i „Mojzes“ daljátékából éneklének R a n f t l, V e i n p o l t e r, S z a c h e r l. a. és a' kardalnonok nemzeti színészeink közül. Nézők kevesen. — 24-kén a' 2-dik bérlet 8-dik számára „Saluzzoi Corona“ hozaték szinre. E' műdarab ma adatek nálunk először, 's nézők szép számmal jelentek-meg. Mi előtt a' darab kezdődött, D e é s y megjelenvén, tudtunkra adá, hogy Saluzzo Marquese szerepében Farkas helyett F e k e t e, az ő szerepében, mint Gvido, B e r z e v i c z y vendégként ohajtják tiszteletüket tenni közönségünknek. Amaz, a' zsarnok, ellenesével engesztelhetlen gyűlötségben levő, leánya szerelmén véres boszúra éledt, majd leánya veszélyének hallásán kétségbe esve, annak megszabadításaért önként feláldozni ohajtó atyát köz tetszésre alakítá. Mi B e r z e v i c z y t illeti, hangja, testállása, és szóval, egész külseje jó a' szinpadra; azonban látszik, hogy még nincs egészen honn azon állásban, mellyre magát szenteli. Szerepét igen jól tudta, de szavalásába nem tanult még lelket önteni. Az érzelmeket, indulatokat a' szavak kiejtésével még nem tudja párosítani; majdnem egész szavalása egyhangú; mozdulataiban nincs tűz, nincs erő; actiói egyformák; érzékenységhez nem ért; azonban remélhető, hogy jó vezető mellett válhatik belőle valami. Lilla (Corona), ha némelyekben gyengeségét elnézzük, kielégíté a' közvárákozást; azonban meg kell jegyeznünk, hogy egy idő óta nem készül-el tökélyesen. Emlékezteteni ma is az első felvonásra, midőn a' reme-

tehez ment, ezeket mondva: „szólj, mit kívánsz tőlem, hogy ide jöttél“ — szinte egész sort elmondott amannak beszédéből. Ez arra mutat, hogy nem ismerjük szerepünket, és nem tudjuk. Intjük tehát, legyen az. mi akkor volt, midőn körünkbe jött; de egészen és mindenkiben az legyen. Egyébként meg kell vallanunk, hogy a' kevés, megengesztelhetlen ősi gyűlölségtől égő, majd ezen indulat és a' szerelem gerjedelme között habozó, továbbá kedveltje halála hírének vételekor kétségbeesett, majd ön atyja ellen is boszúval dühöngő 's utózára életben talált szerelmesének szívében boldogságban édelgő leányzót jól személyesíté. **Kőrösy** (gróf Savigliano) nem engedett az örök gyűlölség 's boszúvágyás, úgy szintén fija halálán mutatott fájdalma festésében semmit is **Feketének**. **Keszy** (Roberto) mindenkori mérséklett és hidegvérúsége igen jól illett mai szerepéhez. **Tolnayban** (Paulo) azon egy hiba van, hogy valamennyire feszes; és valaminthangját, úgy testállását és tag - mozdulatait nem tudja egészen alakítandó korához mérni. **CSENDVÖLGYI.**

UNGVÁRRÓL. — A' kevés idő előtt Rimaszombaton mulatott társaság **Balla Károly** vezérlete alatt e' városba váratik augusztus vége féle. Biztos lehet az igazgató ur, hogy valaminth mindenkor, úgy most is őt méltánylani tudó pártolókra fog itt találni. **UNGLAKI.**

B. FÜREDEn Komlóssy ur társasága folyvást adja mutatványait. Kipótolhatlan vesztését szenvedé mult héten **Leendvay** urnak elmenetele által, ki a' pesti társasághoz szegődött; honnan, mint halljuk, a' műutazást tenni szándékozó **Egressy Gábor** ur eltávozott. A' füredi szinteremet jó formán látogatták júliusban az ott nagy számmal mulatott vendégek. Voltak 250—300 vtó ftra terjedt egyszerei bevételek is.

KOLOZSVÁRATT nyárelő 29-kén „Árpád ébredése“ került szinpadunkra. Ezen alkalmi mű, melly jelenkorunk bélyegét valóságos képletekben tünteti előnkbe, sokszoros előadásra méltányolható hazánkban. Bel- és kül-alakja valódi becséről legyen elég csak annyit nyilvánítunk, hogy **Vörösmarty** írta. A' czimszerepben **Szilágyi** (Árpád) lépett-fel. Öltöne csak a' parducz-bőrben vala eltalált; többi része inkább a' divat-szerű világba alkalmazható. Szavatala elég komoly, érdeklő, de helyen-helyen nem összehangzó, határozatlan, 's így nem mindenhol ható. **Pázmán** (sirszellem) elég tiszta volt; **Fejér** (költő) a' mellett, hogy szerepét nem tudta, igen lágy 's ömlengő vala; szavatalán valami olvadó külföldi lágyság ömlék-el, mintha szüntelen egy megcsalatott kába szerelmes panaszkodnék, mi illy körülményekben, midőn éppen honjának bajait számlálja elő, igen kitünő, magyar természet elleni, vétség. **Fejérnek** e' játéka, nem tudni, mi okból, szerencsétlen vala. A' rémalakok öltözetén nem lehet nem bámulni a' buta egyformaságot. Ők szegények mindnyájan remetének öltözködtek. **Horváth**, a' vén napszámos, néhány sorból álló szerepét lassúságával érthetlenné tette. Valóban illy csekélységekben is eltévedni, rovást érdemel. **Fejérné** (szinesznő) jól játszó; csak igyekezzék hangjába annyi elfogultságot önteni, mennyit az illy szorongó tárgyak megkívánnak. — Követé ezen előadást egy mulatságos vig játék „én voltam“ czím alatt. (Írta **Hutt**, fordította **Telepi György**.) A' színmű szépen megfelelt czimének; az ötlet nem vala unalmas **Horváth** (Mihály) a' hugába szerelmes, egyszerű parasztot nagyon természetileg képezé elanynyira, hogy majd csak szünteleni tapsokkal 's játék végén zajos előhivatással jutalmaztaték. **Horváthné** (Margit) ilyen idős szerepre nem való. **Fejérné** (Rozi), **Fejér** (Péter) elég ügyesen játszottak. **Böjthené** (Ursolya) ezen újságlosó, nyelvess szerepben derekasan játszó, 's lehet-

len vala őt ebbeli ügyességében nem bámulunk. Nézők elegen. — Nyárhó 1-jén „a' neslei torony“ nagy szom. játék 5 fvsban (írták Gailardet és Dumas; Dunkel Tivador német fordítása után magyarra tette Csató Pál) adatott. E' színműben központosítva látjuk két dramafőnöknek lelki erejét; a' megható képek Dumas „korona és vérpad“-járá emlékeztetnek. Szóval, a' főséges gondolatoknak hullámozó képekben kifejezése, a' borzasztó szépnek ollyszerű előállítás, melly a' minduntalan egymásra törő boszú elunásának daczára, ha megrázó is, képes, mint mennykővel terhelt felhőnek dőreje, főséges éledeletet nyújtani a' magasztosb lelkeknek; a' cselekvényeknek roppant tömörsége pedig rendkívülivé bélyegzi e' darabot. Benne a' lángész teljes erejében mutatkozik. Előadása nagy készülletet kíván; színészeink még is ahhoz képeest meglehetősen adak; különösen V á r a d i n e és Fejér, amaz Burgundi Margit, emez Buridan szerepeben. E' két párhuzamos, egymással ellentétű szerepet illően fogták ők fel, 's teljes hatással adták. Váradiné hangja akkor, midőn a' belérzest már huzamósabban 's magasabb fokon fejtí-ki, fület sértő 's hajthatlan lesz. Ezt otthonos gyakorlat által törekedjék elhárítani. Fejér elejénte nem látszott jól tudni szerepét, de igen későbbben, 's ekkor játéka hatásteljesebb lön; főleg a' tomlóczben annyi bel- és kül-készséggel játszék, hogy méla bámulatra gerjeszté nézőit. Szilágyi (Daulnay Robert) lélekteljesen arczvonalaiban is, H o r v á t h (D. Sándor) különben ügyesen játszék, csak hogy a' kellő lovagi ratartás helyett regényes ifjút képze. Csiszér (Orsini), ha egyet sem szóll vala, türhető lesz alakja; de hangja nagyon vissza-taszító komoly szerepekben. V i n c z e (Landry) jól betanult szerepét nagyon természetesen játszá. Nézők elegen.

v—y.

D I V A T.

Japán fénnyelgés. A' japáni dámák többre mentek a' ruhabeli fényelgésben, mint europai fővárosainknak azon dámái, kik a' divatvilágnak törvényeket szabnak. Ha a' japáni dáma színházba megy, becsületben járó dolognak tartja játék folyamata alatt köntösének ketszeri, háromszori változtatását, hogy öltönytára bőségét fitogtathassa. E' végből mindig egy csapat komorna kíséri őket, kik a' pipereasztalnak minden cikket magukkal hordozzák.

Fejér nyakkendők. A' londoni udvari hirlap szerint Victoria királyné meghatározottan kívánja, hogy udvaránál mindenki fejér nyakkendővel jelenjék-meg. Tudjuk, hogy a' fejér nyakkendőt IV-dik György fekete nyakszorítója számüzte, és azóta minden főbb körökben meg is maradt.

Parisban a' szépnem mélyen hátra felé eresztí a' kalapot, mellyet az ernyő alatt a' homlokra hajló csipke- vagy atlasz-szalagokkal ékesitnek. Legnagyobb fényelgés tünik elő ezen ernyő alatti díszítményben, melly egy virágszál, azalagból, 's néha e' közé illesztett fekete vagy fehér csipkéből áll. — Fejdiszül szolgál társas körökben a' csipke-fátyol is, melly jól hátra illesztve lebeg a' vállakra 's két tyrol tüvel szorittatik össze; hasonlóra használják az arany virág és gyöngyök, opál kövek, és apró gyümölcsök. — A' mozaikok divatja hanyatlóban van; ellenben camea kövek a' nevezett tükre kerestetnek. — A' kigyó alakú arany karpereczek felyvást divatoznak, ugy a' kövekkel ékesített lánc-karkötők is. — Falun az ékes damak nankinfe ruhát számosan viselnek, mellynek alsó része az övtől kezdve legyező alakban kiterjedő három soros gombokkal ékesítettik. A' szalma kalapot kockás vagy fekete és sárga caikos szalag és fekete toll díszesíti.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazcon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ,

Pesten csötörtökön augusztus 16^{kár} 1838.

KÜLTÉSZET.

K a h l e n b e r g e n

B é c s f e l e t t.

I.

Állok égbe nyúlt hegy-ormon
Ósi vár roskadt falánál ;
Látom a' fejedelmi várost ;
Hajdan-tettek ajtajánál.

Kék fölül az égnek arca ,
Kék elnyúló láthatárom ;
Messze nézek a' szabadba ,
'S titkomat keblembé zárom.

Titkom egy tövis-füzérke,
Összefonva kek emlénynyel ;
Ápolom (ne hervadozzék)
Szemharmattal, érzeménnyel.

Szívem , mint halálos ágyon ,
Rajta sorvadozva fekszik ,
Életemtől elszakadva ,
Kinja nem hal , él , öregszik.

Titkom egy zöld árnyu nagy fa ,
Rajta lombterhelte ágak ;
'S minden ágon búja tarkán
Nőnek földi bűvirágok.

A' sok elhulló virágnak
Két gyümölcse van: bocsánat ,
Annak , a' ki gyilkol engem ;
És nekem fejedelmi bánat.

O! ha volnék ifju gyermek
Ringa hölcső lágy ölében ,
Pólya-dalra szunnyadozván
Egy szelid nő énekében.

Vagy , ha volnék élemedt vén ,
Tisztelet-szerző hajakkal ,
Idvezelném élet-estvém'
Búra nem nyiló ajakkal!

O! ha könnyim árja volna,
Mint a' tenger olly dagályos,
Oltanám keblem világít,
'S lenne, mint vad éj, homályos.

Bár volnának szívem lángi
Harcban élő tűz-vitézek; —
Enyim volna a' nagy ország,
Mellyre most könyűzve nézek.

II.

Ah, ha mennynek végzetében
Áll helyezve e' kívánat:
„Ember boldog hogy lehessen“
Ez lehet, 's nem más: — Bocsánat!

O! a' sorsnak, mely reám vár
Nincs kívánat végzetében;
Tévelyegni hagy kesergve,
Sűrű bánat erdejében.

Szánna engem is csak egyszer,
'S mondaná ezt: „légy szeretve,
Légy körében édesidnek,
Búbaráttól száműzetve!“

Itt a' sziklán térdre-hullva,
Felkiáltnék külhazában:
„Nincs e' földön olyan ember,
Mint az Isten églakában!“

III.

Voltaim én már boldog egyszer,
Idvet ekkor kincsek adtak,
Lepke-szárnyu perczek, órák,
Észrevettlenül haladtak.

És körülém jó barátim,
Mint megannyi rózsaszálók,
Illatoztak, véelve, senki
Nem lehetne hüvebb nálok.

Lángszerelmem, mely az első
Szűznek ajkán felhevüle,
Gyöngye volt vig életemnek,
Senki szép nem volt kivüle.

Annyi jó társ, annyi szép kör, —
Hajnal-éltem rózsza-képi;
Csáb volt, mely a' szebb erényre
Hajló szívet összetépi.

Álfényektől megvakítva ,
Szép jelennek , szebb jövőnek
Bájjtól szemem sugári
Ködtengerben halva lőnek.

Láttam Urnak áldozatját ,
Láttam a' tömjén illatja
Mint lobog-fel , és nevettem ,
Mondva : „szívem' ez nem hatja.“

Szép volt minden a' világon
Keblem édes Ábelének ;
Hangja volt csak tőle zárva
Nagy hazám nagy Istenének.

A' gyönyör tiltott virágit ,
Ő balkézze megfenyíté ,
'S pillanattal a' dicsőség
Emberét megszegyeníté.

Szállni kezdett a' szerencse ,
Véle a' hű 's jó barátok ;
'S mint a' hajdan-romban álló ,
Csak setét emléket látok.

Hült szerelmem ; o , de lángim
Tárgya mind jobban hevüle ;
'S mint az angyal , szebb világba ,
Szebb kebelhez átrepüle.

Én , midőn a' nagy világban
Sziklaként elhagyva álltam ;
Istenemhez , a' ki szikrát
Gyujt keblembe , vissza szálltam.

És azóta mindenem van ,
Uj szerelmek , új barátok ;
Ő szívemben , 's én a' földön
Mindent rózsafényben látok.

'S kérem őt , hogy : adna nékem
Egi lángot , égi lantot ;
Hogy rebegjek ifjainknak
Honszerelmet , honfi hangot.

Minden szívnek olly barátot ,
Kit borongós , árva honnak
Felviruló báj-reményi
Nagyra célzó tette vonnak.

Adjon ékes hölgy szívébe
Angyal-érzést , melly követni
Szépet 's jót tud , és e' hármat :
Férjet , Istent , hont szeretni.

Adjon érzést hő dalomnak ,
 'S égi szikrát hőbb szívembe ,
 Hogy nevét e' gyermek-ajkon
 Szóni tudjam énekembe.

IV.

Odalán szép hegynek állok ,
 Büszke vár van ott felül ;
 Itt a' sziklahegy tövében
 Szép virányu völgy terül.

És a' völgy kellő virányin
 Góth-kéz-rakta templom áll ;
 Boldog a' ki szent imáit
 Hordva , véle arra száll.

Ősi templom tornyaióban
 'S fenn a' várnak udvarán ,
 A' harang kong érzelegre , —
 Életválás hangja tán.

Nem fűv a' szél , nyugszik a' föld , —
 Fájdalom rezg hangiban ;
 Nem dobog keblemben a' szív ,
 Hallgat , o , mert halva van !

Merre térjek eltemetni
 Szenvedő halottamat ?
 Völgyben-e , vagy hegytetőben
 Öltsem én fel gyászomat ?

Hol tegyem mély sír ölébe
 Ezt a' kedvest , ezt a' hűt ,
 Boldogabb öröme méltót ,
 Őt egy élet-érdekűt ?

Ős irigység véres átka
 Nyomja még a' hegytetőt ,
 Majd az álom lágy karában
 Háborítani jönne őt.

Völgybe szállok , mint az angyal —
 Föld szelid lakóihoz ,
 Csak hogy én — hervadt halottat ,
 Ó — vigalmat búra hoz.

Völgyben éltem ifjuságom'
 Legszerencsésb napjait ;
 Bársonyán kezdém folytatni
 Bús szemem könnyárjait.

Ott fedezzen fátyolával
 Rózsafényes álmodás ;
 Völgy ölében leljen a' sir ,
 Völgyben a' feltámadás !

V.

Meghal a' dús , sirja fényes ,
 Mellyet olly remegve várt ,
 'S mint a' felhőt a' szivárvány ,
 Ékesíti büszke márvány
 Szűk körén a' láthatárt.

Hervad a' lány , rózsaszálak
 Lengnek a' sir szőnyegén,
 Mellyeket szép fűrtbe fűze ,
 Most a' gyászos sirra tüze
 Lángszerelmü vőlegény.

Meghal a' hős , vérborostyán
 Szentesít halmára kőt ;
 Leng a' dombon harczi zászló ,
 Villog a' kard , de a' hadszó
 Győzni fel nem költi őt.

Majd ha én is elphentem
 Sírom csendes éjelen ,
 Vas kereszt álljon fejében ,
 Mert a' szivnek életeben
 Vas keresztet hordtam én.

K. Zs.

FESTÉSZET.

Néhány szó a' légperspectivről.

E' nevezet alatt a' művészetnek azon ágazatát értjük , melly szerint megszereztetik a' külön tárgyaknak , névszerint tájfestvényben , sajátságos vagy is távulsághoz idomitott színe , melly színezés a' szinelő , szinközép , és színfenék által határoztatik-meg. Mint-hogy pedig a' színek lényegesen különbözők egymástól a' perspectivlapon : természetes , hogy a' légperspectivnek alapos értése , vagy pedig az illő czélszeres színadás , a' perspectivnek igaz ismeretétől függ. A' világ , árnyék és színek azon mértékben vesztk-el ható erejüket , mellyben a' vonalak lassanként , fokonként tűnnek-el távulságaikra nézve. Mivel tehát a' messzeségben ezeket olly tisztán nem láthatni , mint a' szinelőben ; ehhez képest e' lépcsőzetet légperspectivnek nevezük , mellynél a' világosság , árnyék és színek csaknem azon alapok szerint vesznek-el lassanként a' levegőben , mint a' linearperspectivben. A' nap fénye majd csak egyenlőképp' világítja-meg ugyan a' földön levő tárgyakat nevezetes nagysága végett , mennyire t. i. terjed látkörünk ; 's ennél fogva ha a' levegő mentt volna egészen a' gőzrészekről , a' távulban éppen ugy láthatnók megvilágítva a' tárgyakat , valamint azokat , mellyeket

közlelről szemlélnk. Mivel azonban ama világsugárok, mellyek a messze elálló tárgyakról a vizsgálónak szemébe jutnak, ugy a világosság, árnyék és színek is több vagy kevesebb gőzrészecskékkel vegyesek: ez oknál fogva a szemtől eltávozó tárgyak a közeli tárgyakkal nem nyerhetnek egyenlő világosságot. — A légperspectiv teszi a főtészlet alapját, 's a művészt azon szabályokkal ismerteti-meg, mellyek szerint ő bármilly távulságot is, mennyire csak terjed a szem, képes egyenes lapra készíteni, 's a helyszíneket a festvény mindenik fokán illőleg meghatározni. Kérdést sem szenved, hogy a külön színek egyesítése meghatározott alapok szerint, 's ezeknek egybeomlása által a linearperspectivvel, készülhet olyas festvény, mellyet joggal szép 's diszes képnek lehet nevezni.

A légperspectiv, a gőzölgő, mindent környező levegőnek ható erejét foglalja magában, melly t. i. tárgyak között van, 's melly színe által azon mértékben gyengít minden tónt és contourt szemünkben, mellyben azoknak hossza nagyobb vagy kisebb, közelebb vagy távolabb állnak-el a festvény színelőjétől, vagy rámatól. Azon mellékkörülmények, mellyek a távulság idomzataira nézve főbb okai a tárgyak fogyásainak, következők:

1.) A tárgy nagysága. Nagy épületeknél, 's még e' mellett nevezetes távulságban is, képesek vagyunk megkülönböztetni azoknak feltünőbb részeit; például, ajtókat, ablakokat, 'stb.; midőn ellenben azon személyeket, mellyek történetből az ajtónyílásban állnak, csak nehezen 's nem is vehetni-ki a nélkül, hogy szemünket megerőtetnök.

2.) A világ ereje, melly képes valamit megvilágítani. Ha valamellyik nagy test elhomályosítja a kisebbet, árnyéket ejtvén reá, a kis testnek contourjai annál kevesebbé határozottak, minél kevesebb visszavert világot nyer.

3.) Tárgy színe. Minél tisztább, vagy fénylőbb a tárgy színe, annál több világosságot terjeszt maga körül, 's annál világosabb lesz a kép is. Ez okból véljük közelebb lenni azon hegyeket, mellyek télen hóval borítvák, mint sem nyáron, 's jobban kivesszük azokat, ám ha elállásuk egyenlő marad is, 's ámbátor az egész nem szenvedett is legkevesebb változást.

4.) A test helyzetetése, vagy álláspontja. Azon testeknek, mellyek sötétek vagy világosak, contourjai határozottabbak lesznek, ha az első világosb a másik pedig sötétebb test előtt áll.

E' most felhordott észrevételek, alkalmat nyujtanak következő szabályok alapítására:

a.) Minél nevezeteseb távulságban állnak a' tárgyak a' szentől, szükséges annál homályosabban a' contour 's egyes részeket ki-nyomni.

b.) Ha valamely festvényben két külön nagyságú tárgy fordul-elő, mellyeknek távulsága a' szentől egyenlő; a' kisebb tárgy olly tökéletesen ne dolgoztassék-ki, mint a' nagyobbik.

c.) Tornyoknál a' hegyeknél a' felső pont vagy orom, csucs, több világosságot nyerjen, mint az alsó részek.

d.) Két tárgynál, hol a' nagyság egyenlő, az nyerjen határozottabb contour, mellynek színe világosabb.

e.) Két egyenlő nagyságú tárgynál, mellyeknek a' szentől el-állása, még ezentűf színük is egyenlő, annak adassék bizonyosabb, kijeleltebb contour, melly ellenkező színekkel áll valamely test előtt. Igy látjuk például a' fehért közelebb lenni a' fekete előtt, mint a' sárgát a' világos kék előtt. (*Folyt. következik.*)

LITERATURA.

„Gyászvitézek“ eredeti drama négy fvsban, írta Szigligeti, nyomtatott Fűskúti Landerer Lajos betűivel. — Dramai literaturánk ismét egy szép virággal szaporodott, 's ez, a' lapjaink-ból már ismeretes „gyászvitézek“ című évrajzi drama Szigligetitől. — E' színműnek hatás-teljes kétszeri adatása pesti színpadunkon, a' fiatal szerző némely tisztelőinek és barátainak alkalmat nyújtott aláírási iv megnyitására, minél fogva az nyomtatásban megjelenhessék. A' vállalatot remény feletti siker koronázá, az aláírási ivet csak hamar többen tölték-el neveikkel a' szépek es jónak mindkét nebeli pártolói közül, es így lehetségesse lön a' munkának közre-bocsátása. Az csakugyan el is hagyá már a' sajtót nagy 18-ad réthen igen szép betűkkel finom fiemei velinre nyomva, csinos congre-v-nyomatú boríték-kal. A' három ivre terjedt munkából minden t. t. aláíró egy példányt kapand; többi a' szerzőnek ajándékoztatik fáradalmainak némi jutalmul. Bizton remél-jük, hogy hazánk szépei es fiai ez erdem-meltányulás útján világot látott munkát megszerezni el nem mulasztandják. — Ez uttal jelentjük egyszersmind azt is: hogy Szigligeti urnak két új dramája ismét készen van; egyik a' „Pókaik“ (melly 1834-ben a' m. tudós társaságtól „dij-kard“ név alatt dícsé-rettel említettett) most ujan, másképp' motiválva, es 4 felvonásban kidolgoz-va, e' folyó hónap végén színpadunkon adatni fog; másik, melly „Aba“ 5 fvsos szomorújáték ezimet visel, most készült-el, 's már tisztázás alatt van. Tegyük a' Maeonidák e' fiatal szerzőknek phantasiáját kiapadhatlan forrássá, 's így dramai literaturánk nem gyéren fog gazdagodni.

Írói meg-tisz-tel-tetés. — Ő főlsége, a' Belgák királya, Hugo Victor urat, a' Leopold rend lovagkeresztjével tisztelég.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN aug. 9-kén „mátka-nézés, vagy, a' lepke“ 5 fvsos vig játék (Marsano után fordítá Kiss Iván *) előszer, es ha az ensemble-jelenetek la-
kadságát nem említjük, kerekdeden es élénken adatott. László ur (Deli) es Kovácsné assz. (Lucretia) valóságos gyöngyei levén a' játéknak, a' rózsaszin kedvében volt közönség számtalan tapsajban es előhivatásban része-sültek. Igen dícséretesen személyesítő Telepy ur (Jonathan) is a' bárgyu szolgát. Végre szorgalmáért említendő még Szentpétery né assz. (Lilla), noha még sok kívánni valót hagyott játéka. Nézők meglehetőss számmal. — 10-kén „szép es rut, vagy, rut leánynek is akad kéréje, ha pénze van“

*) Kénytelen vagyok a' szerénység sértésével is figyelmeztetni a' hirdetmény-író, ki egy időtől tetemes bakokt lö, hogy a' kéziraton feljegyzett szerző vagy fordító nevét híven közölje. Hogy én János helyett Ivánnak kívánok neveztetni, oka az, mivel a' literaturai pályán előttem már két Kiss János lépett-fel; egyik a' soproni repkényes lantos; másik, ha nem csalódom, ennek derek fia.

(milly kisujtásozott és falusias közönséget csodító czim ez!) 4 fvsos vig játékok orza-el unalmasságával egy drága estvét a' közönségtől. Nézők kevesen. — 11-kén hangverseny adatott, mellyről jövő számunk hangászati czikkelye bővebben szólland. — 12-kén „fekete asszony“ énekes parodia 3 fvsban (írta Meisl, muzsikáját Müller Adolf, fordította Szerdahelyi József *) egybevágólag adatott. A' dicsérendők között első helyet érdemel Szentpetyery ur (Csörgő), ki e' szerepét valóságos comical erővel adja; jelesek voltak még Déryné assz. (Nani), Szerdahelyi ur (Vámos); dicsérendők Erkel (György) és Benza ur (írnok) is. Nézők szép számmal. Széchenyi István gróf, ki hosszas és veszélyes betegsége után ma jelent-meg először páholyában, a' felgyógyulásán igaz szívből örvendő közönség zajos tapssal és „eljen“ kiáltással üdvözlötte. — 13-kára „a' kecskeméti család“ 3 fvsos vig játék volt hirdetve.

*) Itt ismét egy új jelét adta a' hirdető-író ügyességének. Én a' nélkül, hogy egy darab fordításától valami különös dicsőséget fügessenek-fel, még is megkívánhatom, ha már fárattam vele, hogy vagy az én nevemet 's nem másét, vagy senkiét se jelenték-ki a' hirdetőmenyen.
Kiss Iván.

TÁNCZ.

V á c z r ó l. Az itteni czél-lövészi egyesület, mely, mint a' lövöldöző ház homlokzatára illesztett márvány táblába aranyos betűkkel vésett felirattól értjük: „nemzetivé“ alakult, a' folyó hó 5. 6. és 7-kén tartá számos vidéki vendég jelenlétében, szabad lövöldözési multságait. — Ez ünnepély a' tavali illyenmüt jóval felülmúlá. Egybe seregelve láthatád itt városunk lelkes férjfiat, 's tisztos matronáit, szüzeinek kellemeti virágfüzérét, 's deli ifjait; — és ha a' rózsá-ajkak szende mosolya, vagy a' kökény szemek égi fénye lángra nem gyújtja kebledet, — ha a' hanga bűvös szózata tánczra nem kénserít, — ér-zéketlen hústömeg vagy, nem meleg vérű ifjú. — 6-kán az egyesület a' vidéki vendég-koszorú tiszteletére pompás ebédet adott, mellyben a' részvényes tagokon kívül minden, meghívó-levélekkel ellátott, személy 1 p. ft. letétele mellett, részt vehetett. Etkezés után a' pesti pattantyúsok zenéjétől kísérve, az egyesületnek nyomtatásban is megjelent o' társaságos dalja énekelgett:

Szentül hisszük! szövetségünk
Örökre fog tartani,
'S nemes ezülv multságunk
Századokkal haladni;
Áld meg Isten szándékunkat!
Gyümölcsözzék köz jóra, —
Hogy általunk a' műveltség
Lépjön legfőbb fokára.

Az est beköszöntével, a' „török fürdőként“ izzasztó teremben ismét táncz-multság. — Sajnos! hogy a' rémitő árviztől a' lövöldöző házban okozott iszonyú dőlások semmisíték a' társaságnak azon czélszeres tervét, melly egy kényelmeseb 's magasabb táncz-terem építését tárgyazá: — azonban a' fő lövész-mester lelkes cselekvősége reményt nyújt, hogy jövő tavasszal e' tárgy is ki lesz küzdve. — Ez ünnepély hőse, a' fő dijnak — melly több darab aranyból állott — elnyerője, egyik pesti vendégünk vala. Mint hallik, az unjon felavatott vidéki tagok kívánatára, az idén még egy illy nemű lövész multság lesz adatandó.
B. ELEK.

D I V A T.

32-dik divatkép (Parisból). — Szalma-kalap virágokkal, jelesen téli zölddel; nyárinylt felruha (peignoir) jacconetből domború himzeményekkel; schawl kendő két szint játszó helyem-ből. — Bécsi divat férjfiak számára aug. 9-kén: barna frak nyári szövetből sárga gombokkal, vagy igen rövid öltöny szürke csikos vászon-szövetből, hasonló gombokkal; csikos zöld, vagy fehér nadrág; fehér szürke kalap.

Pesti divat: „egyszerű fekete Zrínyi-dolmán, topánkás nadrággal, 's aranyhímzetű fekete mellényvel“, — mellynek rajzát a' tisztelt közönséggel rövid időn közlendü Klasz Venczel pesti magyar ruhászból, ki már sok ízben közölt honi hivalljainkban több eredeti divatképeket, — 's kinek tudvalevő boltjában (sz. Ferencziek piacza, Eggenberger-ház) több rendbeli magyar ruhák jelenleg is készen találhatnak, nevezetesen: „Attila és Zrínyi-dolmányok, különféle nadrágok, különböző színekből aranya, ezüstre és feketére hímzett mellények, 's több e'félék“.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

St. Louis 1838

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap augustus 19^{két}. 1838.

KÖLTÉSNET.

A z e g y e t l e n .

Száműzve, mint hazátalan
 Sas bérczek erdős ormain,
 Bolyong e' bú-sanyart kebel —
 Vészutján caillaga a' kin.

A' szebb idők regényiből
 Jolánnak esdi kéjeit,
 'S zuzott szívének mélyéről
 Epedve sirja könyeit.

De hasztalan! — a' szebb idők
 Arany koránya elborult, —
 Örökre elveszének ők, —
 'S ki adja vissza, a' mi mult!

Szép volt Jolán, az angyalszűz,
 És hiv, mint a' hűség maga,
 Érzelme eskü volt, midőn
 Szemén könyűkké olvadt.

De ah! — letünt a' báj-alak,
 Az üdv honába lenge-át
 Békes sirján fűszál inog,
 'S csak én sirom szűm bánatát.

Száműzve, mint hazátalan
 Sas a' kietlen ormokon,
 Bolyong azóta keblem, míg
 Elnyugszom a' sirokon.

PLÖRTZ.

SZORGALOM.

Angol gyorskocsizás. Hivatalos tudósítások szerint naponként 1476 gyorskocsi indul ki angol ország fő városából a' tartomány külön részeibe utasokat szállító.

Francia 's angol óra-üvegek. Az óracsinálás mestersége ujabb időkben olly haladást tön, hogy készítményei, különösen a' zsebórák, szerkezményökre és csinos külsejekre nézve közönséges bámulás tárgyai lehetnek. A' mostani lapos henger-órák számjegyeinek megóvásaul francia hengerüvegek, 's a' más nemű arany és ezüst órákra angolosan köszörült üvegek használatnak, mellyek lapos gömbölyűség, tisztaság, fény, fejérség és átlátszóságuk ál-

tal minden e' nemben készültteket felülmulnak. Kugler József, bécsi polgár és órás (lakik vöröstorony utzán, 641. szám 's „Urania“ czimer alatt) mult napokban e' két nembeli üvegből nagy mennyiségben hozatott egyenesen franczia országból. Ez üvegeket mindenki beteheti maga is órájába, és már olcsóságuk által is ajánlhatók. Egy franczia hengerüvegnek ára 40 kr. pengő pénzben, egy angolosan köszörült üveg közönséges arany és ezüst órákra 15 k. p. p. E' lapos üvegek nemcsak kellemes alakot adnak az órának, hanem hordozhatási kényelem tekintetéből is ajánlásra méltók.

Nevezetes óra. — Wesley J. egy igen különös óráról emlékezik, melyet 1762-ben bizonyos Miller, Jurzanban (Irland), készített. Egy órával szemközt a' szobában egy kis házacská állott, mellynek függőyei megett egy öreg ember rejtezett. Valahányszor az óra ütött, egyik kezével az ajtót nyitá-meg az öreg, másikkal a' függőnyt voná félre, 's fejét körülforgatá, mint-ha látni akarná, nem nézi-e valaki, 's tiszta, csengő hangon kiáltá egy, kettő, három 's a' t. azaz, az órák számát. Miller házához olly sok kíváncsi tódult, kik művét látni akarták, hogy végre munkájában is gátoltatott; minthogy pedig senki sem találkozik, ki fáradságát megjutalmazni akarván, munkáját megvenni szándékozott volna, a' gépelyzetet elbontá.

Egy gőzös költségei angol országban. Egy 100 ló erejű gőzös postahajó angol országban közönségesen 20.000 font sterlingbe kerül, ha annak rende és módja szerint van felkészítve. A' tüzelő szerek, bér 's élelempénz hónaponként 250 font sterlingre megy. Tonnapénz, fénytorny-adó, révvám, kormányos bére évenként 200, 's a' biztosítás hónaponként 100 ft. sterlinget tesz. Csekélyebb javitgatások 's téli költségek 500 fontra mennek. Mind ez összesen, hozzá számítván az üst költségeit is 10 évre (egy hajó t. i. általában véve annyi ideig tart), 1500 font sterlinget tesz: ha most még azon 2000 font sterlinget is ide vesszük, melyet évenként új gőzös építésére az alap-tőpénzhez kell fizetni, megbizonyodik, hogy egy gőzösnek költségei hónaponként 1000 font sterlingre mennek.

Sonton szappana. Bizonyos Sonton ur egy szappan készítéséhez ad utasítást, melylyel akár vásznat akár selymet 's a' t. kút- és folyam-vizben egyformán, gyorsabban kimoshatni, mint más szappannal. Ez új szappan lényegileg csak abban különbözik az ismeretes szappantól, hogy a' lugsavas részek nem edzők, hanem a' szénsavakhoz kötvék, mellyeknek készítésére használtatnak is. Alkotó részei valamelly zsiros álladék, lug, szénsavas hamag és széksó, 's különböző szinű; különböző szagú és szerkezményű is

lehet. A' zsiradék és lugsó közötti viszony is változhatik, mert állati és növényi zsiradék vagy olaj is használható; éppen így lehet a' lugsavakat is különböző adagban keverni. A' lugsónak, ha szénsavanyhoz van kötve, kevesebb feloldó ereje van a' gypszre, 's általában valamely zsíros testtel borítottatik; így e' sajátosságát szinte egészen elveszti, 's e' szerint ez új szappan a' kútvizet sem oldja fel. Minthogy pedig a' kövér álladékok általán inkább szénsavas mint edző hamagot emésztenek-meg, így ez új szappanban is nagyobb adagban vannak, mi által hatási erejük fő polczra jut. Továbbá a' nem edző hamag a' színekre sem hat olly kártékonyan, mint az edző. (Journal de connoiss usuelle).

FESTÉSZET.

Néhány szó a' légperspectivről.

(Folytatása.)

Azon tárgyaknál, mellyek a' szinelőben állnak, nem szükséges minden részt egyenlő meghatározottsággal kinyomni, hanem inkább azok legyenek legkevesebbé kijelelttek, mellyek kisebb nagyság által különböztetik-meg magukat a' többi résztől; minél fogva az ember-alakoknál a' hajak nincsenek egyes szálinként a' szinelőben, hanem majd nagyobb, majd kisebb csoportban, tömegekben felterjesztve.

I. A' levegő, egy átlátszó, folyó, kékszinű anyag, melly a' gőz mennyiségére nézve mindig erősb 's erősb tónt nyer. Természetes tehát, hogy a' tárgyak annál világosabban érkeznek a' szemhez formáikra nézve, minél tisztább a' levegő, 's hogy ellenkező esetben annál kevesebbé lehet megkülönböztetni egymástól a' tárgyakat, minél számosabb gőz tölti-meg a' levegőt.

II. A' természetben összehangzólag lehet feltalálni a' különfélebb tárgyak színeit elosztva, ám ha azok különbözők is egymástól tisztaságaikra nézve. Ennek okát feltalálhatni a' környező levegőben, világban, vagy annak részenkénti hiányában, mellyet a' visszaverődés okoz. Szóval, a' színadást tárgyazó művészi készséget, jártasságot egyedül csak a' természetnek rendes tanulása által szerezhetni-meg.

III. A' világ 's árnyéknak rendszeres elosztásánál a' festvényekben az érdemel megjegyzést, hogy nem elegendő a' tárgyaknak mindegyikét igaz árnyékba hozni, hanem hogy mulhatlanul szükséges a' világosság és árnyék hatására általán fogva ügyelni, hogy mindenhol öszhangzat és színegyezés (Haltung) mutatkozzék. Tekintsünk-meg csak egy festvényt, 's bizton azt tapasztalán djuk, hogy a' legnagyobb hatás az értelmes felosztásban létezik

ezen érintett lépcsőzet teszi a' művészet főbb titkát, melyet egyedül csak figyelmes vizsgáló, a' természetet tanuló művész, tehet sajátjává. A' szerencsétlen megvilágításnak lehet tulajdonítani mindenkor, ha valamely képben mind az, mit látunk, csupa érthetlen chaos, 's minden akképpen van összezavarva, hogy bajba kerül különbözőtetést tenni a' tárgyak között, 's így végre kétes marad, a' tárgyakkal mellyike áll közelebb, 's mellyike távolabb. A' megvilágítás ennél fogva ama művészséget teszi mellynél fogva a' festvényekben a' világosságot és árnyékot olly módon tudjuk elosztani, hogy nagy tömegekben terjedjenek-el, összetartsák a' tárgyakat, 's végre ezeket a' szemnek látszatová 's kellemessé tegyék.

A' világosságok szétszórása, bár milly festvényben is, durva 's védhetlen hiba, mivel lehetlen ez által valami szép egészt alkotni. A' képeken ugyan ezen oknál fogva nem tanácsos fölötté sötétnek tartani az árnyékot. Egy kevés vizsgálat után nyilvános, hogy az egész levegőt a' világsugárok világítják-meg, az üres levegő pedig mindenik részről környezi a' tárgyakat, mi által a' külön árnyékok megvilágíttatnak, 's lágyabb megvilágítás támad; így kétségkívül több bebatást szül annál, melyet alkothat a' fénylő 's villogó. — Tapasztalás szerint a' szem azért kedveli a' nagy tömegeket, mivel ezeket könnyebben átlátja, mint a' kicsinyeket, 's olly könnyen nem háborgattatik általok; ennél fogva mindenütt hol csak lehetséges, nagyoknak készítsük a' fő tárgyak árnyékait, kivéve azon esetet, ha azok olly tulajdonsággal bírnának, hogy a' képet borzasztóvá vagy komolylyá tennék. Ollyas festvényekben, mellyeknek tárgyai nem alkalmasok nagy tömegek előadásaira, átfutó felhőktől 's ollyas tárgyaktól kölcsönözhetni vetett árnyékot, mellyek e' képen kívül vannak, 's éppen olly módon származtathatni surló vagy érintővilágot azon felhőktől, mellyek valamely helyen felnyílnak, 's a' tiszta világosságnak átmenetelt nem engednek, ám ha nem látjuk is azon tárgyakat, vagy felhőket a' képben.

Azon czélnak elérésére, hogy a' világ 's árnyék jó hatást szüljön, félbe ne szakasztassanak a' festvénynek világos részei kis árnyékok által, 's különösen fel ne tűnjenek a' sötétebb részek. A' jobb különválasztás végett, színeikre nézve, világossabbnak 's sötétebbnek lehet tartani az épületeket, egyike azoknak az idő behatása által sötétebb szint vehetvén-fel, mint a' másik. Kis árnyék- 's világ-részek nem csaknem szereznek mindenütt jó hatást, hanem inkább össze is zavarják a' tárgyakat; így tehát, hol csak lehetséges, kerülni kell azokat. Megjegyzésre méltó még az is, hogy nagy árnyékrészek legjobb hatást szülnek a' vizsgáló szívében, ha vastagon nem jutnak egymás mellé, 's így nem nyernek komoly tekin-

tetet. Ellenben magasabb napállásnál az itt ott átsugárló kis vilá-
gosságok félbeszakasztják az árnyéknak nagy lapját, mi által a'
festvény csak annál kellemesb tekintetet nyer.

(Folytatása következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Jelentés. — A' pesti magyarszínház főtartására összeállt
résztvény-társaságnak közgyűlése, a' juniusi gyűlésből e' részben költ határo-
zat következtében, folyó augustus hónap 29-kén délutáni négy órakor a' vár-
megye háza nagyobb teremében fog tartatni; mire az illetők tisztelettel meg-
kéretnek. Költ Pesten 1838-dik évi augustus 9-kén.

Balla Endre

részv. vál. jegyző.

PESTEN, aug. 13-kán „kecskeméti család Bécsben“ 3 fvsos vig játék
fordult-meg szinpadunkon. A' hirdetményen sem szerző sem fordító nevét nem
láttuk, 's így nem tudjuk, valljon a' darab eredeti-e, vagy fordítmány. Leg-
különösebb e' darabban, hogy a' szerző Bécsbe két kecskemétiit fölvisz, 's ott
a' nélkül, hogy e' jó emberek tudnák, mi a' német nyelv, széltire beszélnek
a' bécsi németekkel, sőt mindkettő még szerelmes is lesz, egyik egy bécsi
fiúba, másik egy bécsi hölgybe. Jelesek voltak: Telepy ur (Hasenohr),
Lendvay ur (Molnár György), Lendvayné assz. (Terka), 's Ko-
vácsné assz. (Petronella). Dicsérettel említenők még Miskolczi Ju-
lia (Theresia) és Szentpétery ur (Beinfrass), mint szintén Balog ur
(Hadrian) is. Nézők kevesen. — 14-kén „Hinko“ került szönyegre. Ma fland-
riai vad Fülöp szerepében. Szakácsy urat láttuk, mint vendéget.
Szakácsy urnak derekától föl szép szini termete van; de állásai nem igen kel-
lemesek, taglejtései keresettek, és szavalása sok helyen hibás, különösen ott,
hol az indulatok nem hullámozók: azonban az indulatok kitörésében természet-
esség 's könnyen folyás bélyegzi szavalását; belőle, ha tanulni akar, sokat
várhatunk. Ma több izbeli tapsban és előhivatásban részesült. Jelesek voltak
Lendvay ur a' czimszerepben, és Lendvayné assz. (Markitta) mint
szintén Szentpétery ur (Jobst) is. Nézők kevesen. — 15-kén a' színház
zárva volt. — 16-ra „tündér Ilona“ volt hirdetve. — Folyó hó 22-kén nem-
zeti színházunk megnyitásának évünnepén, mint hallatszik, légszesz-világítás
mellett „Árpád ébredése“ és „Kemény Simon“ hazai drama fog adatni.

SZEGEDEN Jakab hó 26-kán Földvály Vincze színészünk külön
hasznára „borzasztó éj a' sziklavölgyben“ nem nagy számú nézők előtt adat-
tatván Lilla (védangyal) öltözetére nézve meg kell jegyezünk, hogy igen
díszes volt: azonban közönségünk észrevevé komorságát 's kedvetlenségének
oka is találgattaték. Igaz, hogy a' színészek is emberek, 's ők is alája van-
nak vetve a' szenvedélyeknek, érzelmeknek 's indulatoknak: de még is ugy
hiszem, hogy azokat, midőn a' közönség előtt állunk, el kell felednünk, 's
akkor testtel lélekkel annak kell lennünk, mit alakításul felvállalánk. De és y-
nek (Steini Rurik) több jeles előadása gyönyörködtete már minket, de alig
hinném, hogy azok között a' mai legművészibb nem lett volna. Kit a' vétek
súlya nyom, kit rettenetes fogadásának teljesítése kinez, kinek legkedvesebb
gyermekét, sőt ön magát is feláldozni kell egy kellőleg nem fontolt lépésnek,

— ki ember 's atya is egyszersmind — és a' menekvésre utat nem ismervén kétségbe esik, 's még magától, talán ön árnyékától is reszket, mert abban is az ígérletét szorgalmazó sátánt képzei megjeleni — az nézhette Deésyt, 's tükörben láthatta magát. Közönségünk őt igen kedveli, egyedül azt jegyzi-meg iránta, hogy ne erőtesse szavát mód felett; hajtogassa azt természetesen, 's még indulataiban is az aesthetikai szelidséggel párosítsa hangját; akkor eléri egykor azt, hogy fentüdüklend a' nemzeti színészek között. Kőrösyné (Klothilde) jól játszik; a' férje keserű sorsán érzett fájdalmat 's fíja feláldozása miatti keserűt hiven festé. Szabó Julia (Ludmilla) jól — ellenben Borsódi Julia (Albrecht) igen felénken 's gyengén játszik. Jegyezze-meg azonban, hogy esküvéskor nem bal, hanem jobb kezünk három ujját szoktuk felemelni. Illyesekre az igazgatóságnak kell ügyelni; mert az illy hibák roszul esnek a' nézőknek, 's a' hatást elrontják. Kőrösy Mimi (Erneszt) igen jól adá szerepét. E' kis korú gyermek a' színészi világban jó vezetést mellett magasra emelkedhet.k. Keszy (Zengi Erhard) kielégítőleg, Tolnay (zarándok) ismét feszesen, Baranyi (Fekete Robert) jól, Farkas (Valter) közeléggülésre, Udvary (Henrik) nem elég tüzzel, játsztak; végre a' darab végén Deésy kitapsoltatek, 's „eljen“ kiáltással jutalmaztatott. Földváry a' pártfogást kevés, de fontos szóval hálálta-meg.

CSENDVÖLGYI.

KOLOZSVÁRATT nyárhó 4-kén „miveltség és természet“ került a' közönség elébe (Albini után Balog István fordítása szerint). E' darab iránya a' természeti együgyűség, melyet végre a' divat-szabályok szerinti tanult miveltség felett diadallal emel-föl. Magában nem unalmas, 's nem hatás nélküli. Váradiné (Liliomvölgyi gñe) elég találva, Horváthné (Aurora) meglehetősen játszanak. Szilágyi (b. Hegyi) illy házi urficskákra nem igen alkalmas, 's arra természeti alkata sem ajálja. Öltözete is fölöttebb izléstelen volt; de hiszen — (lehetne mondani) — minek is az izletes illy csekély számú nézők előtt? ugy is senki olyas nem látá, ki abban megbotránkozott volna! — azonban szép izletes öltönyt csak tele játékszin teremthet. Fejér (gr. Tüzes) kellő ügyességgel ábrázolá a' természetes lelkületű kapitánt, 's helyén még pontosabban állhat vala, ha szerepét jobban átolvasta volna. Horváth (Mercur) az aggodalom-teljes udvarmestert tapsok között játszá. Ő az illyszerű szerepekben otthonos. Fejérné (Aspázia) érdekesen játszá az öntudatlanul csintalankodó és szerelmi bajában felénk, nyugtalanokdó természetes leányt. Illy szerepekben érdemei mindig kiemelendők, helyén van, és kedvvel láttatik játszani. Erdélyi (Szikra Mihály) e' társasággal legelőször lépett-fel szinpadunkon, 's nagyon jól cselekvék, hogy ez először is szelleméhez hiven hajló szerepet vállalt, mi ellen nagyon szoktak véteni színész uraink; mert ilyenkor a' legnagyobb szerepet vállalják-fel, 's többnyire elvesznek, lebuknak vitélében. Minden esetre sok függ az első fel-lépéstől, hogy azután erősnek, vagy gyengének tartassék valaki. — 7-kén a' „neslei torony“ ismételtetvén, telve volt a' szinterem. — 8-kán a' „házi doktor“ adaték. (Ziegler után fordítá Murányi.) Nézők meglehetősen számmal. Ezen előadást követé egy nemzeti magánytáncz Biazini Domokos által el-lejtvé elég ugyesen, jóllehet olykor lépéseiben egy kevéssé megelőzte a' muzsikái tactust. — 10-kén szinpadra került a' „vérszösvetség, vagy, borzasztó az atyai átok, 's rettenetes annak következése.“ E' darabnak már csak nevé-től is megborzadánk, és szinte kénytelenek voltunk hinni, hogy valódi értéke

véres, borzasztó, rettenetes nevébe süllyedt-el. Hitelünkben nem is csalatkozánk. A' darab valóban szabálytalan, hosszadalmas jelenetekkel teljes; egy jelenetből egy egész felvonás szabatott; a' személyeket maga az író hozza szüntelen fel; azok nem önkéntesek, nem környületek emberei a' jövésben 's távozásban, hanem mindannyi írói mozgonyok. A' főbb természeti vonalak nem állhatók; csupán egy zsidónak characterere láttatik kiemelve lenni egy párányi jelenetben. A' darab tárgya jó, részint ismeretes a' két hazában, főképp' a' köznép előtt. A' dolog egy korcsnában történik, hol az atyjától megátkozott fiú rablónak lett atyjának kezét ismeretlenül levágja. E' jelenet a' sokadalmakra járói szokott német kóboroknak vászonra festett sokszerű ábrázolatjaik között megtalálható. A' színészek eltalálták a' rémes vázlatot, mert igen jól játszottak. Nézők elegen. A' karzat ma fölöttébb alkalmatlan, háborgó vala.

v-y.

HANGÁSZAT.

Egyházi hangászat Pesten. — Az ajtatoskodó 's a' magasztos egyházi hangászatot kedvelő pesti közönség a' belvárosi fő egyház bucsúnapiján (aug. 15-kén) szívemelő ajtatosságban vett részt, midőn a' nagy mise alatt Bräuer Ferencz ur, a' pestbudai hangász-egyesület egyik hangászkari ügyelője, által szerzett nagyszerű mise adatott közel száza terjedő hangász-személyzet működése mellett, mellynek kivált dalnoki része a' nevezett hangász-egyesület tagjaiból áll. A' szép és magasztos hangmü köz tetszést aratván nem lehet nem örvendeni, hogy jeles művész hazánkfijától illy sikerült műszerzeményt hallhattunk. A' hangász-egyesületnek jótékony gyümölcse itt is dicséretesen mutatkozván méltán ohajtá kiki, hogy e' hasznos intézet honunk diszeül mennél buzgóbb pártfogásban részesülvén a' kitűzött nagyszerűségnek tökélyes fokára minél előbb juthasson.

Pesten Perlasca Domokos ur, akad. művész, több hangász-egyesület tagja, 's Pesten a' szépművészeti szerb hirlap kiadója, aug. 20-dikán esti órákban, a' nagy redut-teremben nagy hangásztati academiát fog adni. A' jövedelemnek egyik felét a' viz által károsult budapesti szegények, másikat a' vakok intézete lakhelyének építési pénztára nyerendi. A' műelőadás részei lesznek: 1) Winkler K. A. által Weil Fülöp költeményére szerzett nagy cantate. — 2) Egy magányelőadás fortepianón. — 3) Beethoven L. hires hangmüve a' „Vittoria melletti ütközet, vagy. Vellington diadala“ kettős hangászkar által előadva. — Bővebben a' hirdetmény szölland.

Pesten a' magyar színházban aug. 11-kén a' színmü-előadás helyét nagy hangverseny foglalá-el. Az I-ső szakasz részei voltak: 1) Weber K. M-től (nem, mint a' hirdetményen állott M. C-től; mert Weber keresztnéve Károly Maria) „Oberon“ ouverture-je. — 2) Sacher k. a. a' bukaresti színészársaság dalnoknéja) vendégképpen egy bolerót énekelt. — 3) Hummel N. (talán Nep. János) A—moll versenyét derekasan játszá fortepianón hangászkar kísérete mellett az e' lapokban már gyakran dicsért 11 éves Adler Vincze. — 4) Rossini „tolvaj-szarkájából“ Benza ur a' podesta ariáját helyesen éneklé. — 5) Beriot hegedűváltozatait játszá Kaiser ur, színházunk egyik első hegedűse. Kár hogy ezen már annyiszor hallatott mü helyett mást nem választott. — A' II-dik szakasz részei: 1) Kirchner F. (nem P. — mert őt Fülöpnek hívják) által szerzett „Kréta (nem

Creta) törvénye“ czimü daljátéknak ouverture-je a szerző igazgatása mellett helyesen játszatott. — 2) Herold „Zampájából“ Camilla és Alphonso párdalát éneklé Dériné assz. és Ferenczy ur (a' bukaresti színésztársaság tagja). — 3) Böhm J. potpourriját játszá violoncellón Schlesinger ur, hangászkarunk tagja. — 4) Sacher k. a. bucsúdalt énekelt magyarul. (Ugyan azon magyar szellemü dal ez, melyet Pozsonban Carl k. a. számára m. gr. Keglevich Károly készítet.) — 5) Bellini „ismeretlen nő“ daljátékából a' vadászok kardalát éneklék igen helyesen Erkel ur és a' kardalnokok nagyobb része. Nézök mérséklett számmal. Mi két dalnok vendégünket illeti, rólok csak annyit mondhatunk, hogy Sacher k. a. hangja nem valami rendkívüli, de az előadott hangművek nem is kívánnak rendkívüliest; sőt, hacsak az utazás következményének nem tulajdoníthatjuk, hangorganuma nem valami nagy erőre, sőt csengéstelen és nem fris állapotra mutat. Előadás módja a' közönségeshez tartozik. Ferenczy urnak magos de gyenge hangja van, 's előadása semmi kitünöt nem mutatott.

Budán a' vároldali új utnak esuceskörén a' keleti részen aug. 20-kán estve hatodfél óraker, István fens. es. kir. főherczeg és Hermine fens. főherczegné névnapjának tiszteletére ismét nagy hangászati multság fog tartatni, mely alkalommal az egyesült három katonai hangászkar által következő hangművek játszátnak: 1) Lindpaintner „gyámgyermek“ daljátékának előzenéje. — 2) Monticini „Beatrice di Tenda“ táncjátékából egy ballabile. — 3) Donizetti „Borgia Lucrezia“ daljátékából tertzett és finale. — 4) Lanner „Orpheus hangjai“ czimü keringőjei. — 5) Bellini „Norma“-jából a' vitézek kardala. — 6) Leonhardt „ballabileje.“ — 7) Donizetti „Lamermoor Luczia“ daljátékából a' nagy aria. — 8) Zöhls „barátság-keringőjei.“ — 9) Lippert nagy „léptető marsa.“ — Nem kedvező idő esetében ezen innepélyes hangászat szerdán (22-kén) vagy pénteken (aug. 24-ken) tartatik.

D I V A T.

Athinai hírek szerint minden karakteristikai sajátágát elveszté a' helleni dámák öltözete. Még a' kek függesztekes vörös toque-kalapot is, mely arannyal, ezüst és gyöngyökkel gazdagon volt himezve, ritkán láthatni, annyira elharapózott már ott is a' franczia divat. Tánczvigalmakon vagy más illyes ünnepeyeken szép asszonyt ritkán láthatni; nem azért, mintha nem volnának szép termetűek; hanem a' termet szépsége ritkán áll aránylagos viszonyban az arczzal. Moreában, mint szintén minden déli tartományban, a' férjfiak delibb termetűek, mint a' hölgyek.

Parisban szinte naponként inkább kevesednek ama diasztmények, melyek a' kalapok alját olly tulságosan körzötték, midön egyszersmind az ernyök alja virágok és szalagból font kosarhoz hasonlít. Ezen eset azonban nem tapasztaltatik a' pongyola capote-kalapoknál, melyeknek virág- vagy szalag-körményei közé csipkefodrok vegyülnek. — A' divatos virágok közt kitünő a' geranium barsonból; a' bokrétáknál verecs, rózsá és fejez szín kedveltetik. Az egyszerű, kaczer és kis alakú fejkötőknek két oldalát virágokkal vegyült csipke keriti. — Az organdi és musselin ruhákat most is bőven körzik és himezik, sőt barsonnal és ékesítik. — A' zines musselin kendőcskéek mindig szerencsére találak. A' nagy selyem sálkendők folyvást divatoznak, kivált hívesebb 's ösiekhez hasonló napok közben.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacson alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön augusztus 23^{kál} 1838.

KÖLTÉSNET.

A z á l m o d ó.

„Ember! ne gyilkold-meg szegényt:
Ézen vesznek vele;
Hisz' most hozá életre őt
A' kornak szelleme.

Jer, jer, ölj inkább engemet!
Kitárom én szívem' —
Csak ő éljen, 's ne vesszenek
Boszúdban ezereken!

„Ha véded őt, meghalsz te is —
Felelt az álmi rém —
De nem, te élj, és nélküle
Bujdoss a' föld ölén!”

'S ez élve gyilkoló szavak
Felrázták álmiból, —
És nem soká felvirada
Lázás fájdalomból

Hála vonult-el ajkain,
Hogy álma megszakadt;
Mert illy horús képek között
A' honról álmodott.

VERESS JÓZSEF

SZORGALOM.

Élesztő nélküli kenyér. Bizonyos londoni sütő nem régiben patenst váltott magának, élesztő nélküli könnyű, dagadó, és szivacsos kenyér sütésére. Sütőnk élesztő helyett kettedszénavasszikagot és sósavat használ, azaz, olyan két anyagot, mellyek a' konyhasónak fő alkotó részei. Ezeknek aránylagos mennyisége ugy van kiszámolva, hogy a' szikag savanyai neutralizálódnak és valóságos konyhasót alkotnak; a' szénsav pedig kifejlik, 's a' tézstát felpuffasztván, a' kenyér könnyűségét eszközlő sejtlyukakat képezi. Az aránylagos részek következők. 7 $\frac{1}{2}$ buzaliszthez 350—500 szemer kettedszénavas-szikagot vesz a' sütő és 1 $\frac{1}{2}$ itsze lesepgetett vizet. A' lugsóból többet vagy kevesebbet lehet venni, mint t. i. a' kenyérnek könnyűségét akarjuk. Egy különös edényben pedig 1 $\frac{1}{2}$ palack vizben annyi tiszta salitromsavat kell felolvasztani,

mennyi a' hamagokat neutralizálja. A' tésztát felolvasztott szikagnak bele vegyítése mellett kell jól megdagasztani, 's e' módon minden tésztát el lehet készíteni. Hasznai következők e' rendezetnek: a' tészta hamarabb megkel; semmi idegen részek, a' kenyeret megkeserítő, vagy neki más kellemetlen ízt adók (mi az élesztővel sütésnél gyakran megtörténik) a' tészta közé nem vegyülnek. (Gazette de France.)

Burgonyás kenyér. — Ha 15 ℥ lisztből készült tészta közé 20 ℥ (nyersen) megfőtt, hámozott és reszelt burgonyát keversz, 's a' tésztát jól kidolgozod, igen jó ízű kenyeret fogsz sütni. Burgonya-liszttel még könnyebb volna dolgozni, mint a' reszelt burgonyával: azonban a' burgonya-liszttel süttött kenyér hamar kiszárad.

Tojásnak huzamosb időre eltartása. Hogy a' tojás egész esztendőn által, sőt tovább is, romlatlan állapotban maradjon, rakd egy kő- vagy faedénybe, 's önts fölé sűrű meszes vizet, olly mennyiségben, hogy a' tojásokat egészen ellepje. A' viznek és mésznek mértékére azonban nagyon kell vigyázni. Egy kanna (5 itsze) vízben 2 ℥ oltatlan mész olvasztatik-fel mert; több vagy kevesebb mennyiség egyik vagy másikkól kockázthatná a' sükert.

Remek faragvány. Londonban több nevezetesség között Lucangeli Károlynak a' romai colosseumot ábrázoló, fából készült, remekműve, voná magára tavasz hó elején a' közönség figyelmét. A' colosseumnak minden része bámulásig hű utánzással látható a' mintán, és a' művész, ki Napoleon megbízásából kezdte munkájához, 22 év alatt készíté-el azt.

A' kátrány-járda már éjszakra is honnosodni kezd. Ugyan is Pétervárat szent Isaák templomának tere kátránnyal rakott-ki.

Szőlőmivelés francia országban. Hivatalos tudósítások szerint 2.200.000 ember táplálja magát a' szőlőmivelésből francia országban, tehát az egész népességnek tizenötöd része; a' bor-adó pedig hatod részét teszi a' status — és felét minden város jövedelmének.

Asztali gőzkocsi. — M. ur Parisban, ki mindenben angol szokásokat majmol, egy ebéd végével leszedvén az abroszokat, egy pompás mahagonifa-asztalra, mellynek bizonyos távolságra apró lyukai voltak, két sor ezüst rudakat srófol; ezen pályára egy hasonló ezüst kocsi alkalmaztak, mellynek erőművét égő borszesz hajtotta; megállítása egy reá tüzött zászló és gyöngé viszatartóztatás által történt. A' kocsi borral volt megterhelve, és

a' vendégek előtt, kik gyakran megállíták, 's nedv szállítványából ittak, mintegy kínálkozólag járt fel 's alá. A' készítmény, mint képzelhetni rendkívül tetszett a' vendégeknek.

FESTÉSZET.

Nehány szó a' légperspectivről.

(Folytatása.)

A' föld mind addig tiszta világos marad tárgyaival együtt, míg a' nap 45 fokot meg nem halad, mi rendszeren napközben 9 órakor dél előtt 's 3 órakor délután történik, melly két külön időpontban az árnyék minden helyen egyenlő. Nappal nem láthatni sehol egészen sötétnek a' földet; világossága azonban mindig gyengébb lesz, minél inkább közelg a' nap a' láthatárhoz. Ennél fogva nem tanácsos a' földön sok kicsinységet beárnyékolni, mivel ott bármily csekélységet is jól kivehetni. Az architekturai tárgyakkal, 's más egyéb festvényeknél a' világítás akkor tűnik-ki legjobban, ha ahhoz a' délelőtti 9 's délutáni 3 órát választjuk, melly nappali időben a' nagy világító test 45 fokú állást nyer. E' választás által tiszta világ- 's árnyékrészek támadnak, hol a' tárgyakkal mindegyike világosan feltűnik, 's mi által sem hosszú, sem rövid árnyékok, és változó, surló világosságok nem támadnak, 's így végre azon helyzetbe jut a' szem, minél fogva egy szép 's kellemes festvénynek szerencsés összhangzatát láthatni. E' most érintett harmoniának nincs helye a' nap magasb állásánál, mivel ha a' nap legmagasb állásban van, az akkor a' legtöbb léggözt veszi magához, a' vakító világosságnak viszsugarai igen szemrehatók lesznek, megkicsinyítik a' tárgyakat, mi azután természetesen azt vonja maga után, hogy a' szemsértő világosság miatt nem nyilhat-ki annyira a' látszóglet, mint a' gyenge megvilágításnál. — Ez természetes oka annak, miért tűnek-ki hathatósabban holdvilágnál a' tárgyak hogy sem napvilágnál. Ehhez képest a' művész vizsgálja-meg figyelemmel az előbbi említett nappali időben a' külön világosságot. Fölötte szükséges a' látszógletre nézve vizsgálatokat tenni a' holdvilág által történhető megvilágításról, mivel éppen ez által tapasztalandja a' természetet hiven vizsgáló művész, hogy a' világosság és árnyéknak hatása mit képes eszközölni, 's milly hatást szül.

Mint már a' perspectivi, úgy más egyéb rajzolatok kidolgozásánál is, mellyek egy deli festvényt ábrázolnak, a' világossággal kell mindenkor megkezdeni, 's csak azután dolgoztassanak-ki a' messzebb elálló tárgyak. Ha ez már megtörtént, meghatározhatni egész pontossággal minden más fokkonként egész a' szinelőig 's az

alaponnalig (Grundlinie), úgy a' levegő erősségét is, mivel az a' messzebb elállású tárgyakhoz csatolván magát, azok szerint képződik. A' kidolgozandó festvényekben az lesz a' készített levegő, mi a' nap által megvilágított ég. Tisztasága végett a' levegőt akképp' kell tehát tartani, hogy azt felül ne mulhassa semmi más egyéb tárgy a' festvényben. Ámbar nem áll az mint szabály, hogy levegő legyen a' legfénylőbb rész a' festvényben, úgy tekintvén azt, mint lapot, mihelyest a' láthatárhoz közelget, 's mivel azon mértékben, mellyben tőlünk távolabb áll változtatja színét, 's lassanként elvesz, — mind a' mellett is legtisztább lehet. — Feltételül szolgál a' festvények készítésénél, hogy könnyűnek tartassék a' levegő, 's ennél fogva nagy csoportokban 's illóképp' alkalmaztassanak a' felhők, miután csekély tömegű, mindenütt szét-szórt felhők, kicsinyes modort árulván-el, rossz hatást szülnek: midőn ellenben tiszta derült levegő, melly nehéz testű nem levén, ellátva van nagy felhőtömegekkel, vidámmá 's kellemessé varázsolja a' képet. Ennek fő okát abban lehet feltalálni, hogy a' fellegek vékonyak, 's így könnyen elvesznek a' levegőben. Ennél fogva a' felhők úgy jelenjenek-meg, mint csupán oda fúva, mint keresztül látszók 's puhák; azonban még se nyerjenek gyapjas hanem inkább helyes 's tetszetős alakot.

Ha akarjuk, hogy a' felhők fényvilágosak legyenek, szükséges őket a' napnak átellenébe helyzetni, mert e' világtérek a' nap általi megvilágítástól erednek, 's ennél fogva máshol nem lehetnek. E' most érintett megvilágításnál, eleve a' fellegeket kell készítnünk alakjaikkal, 's azután a' tiszta légfokot, melylyel kiterjeszthetni a' felhők felé a' fehér világos helyeket. Így már a' tér rendes beosztást nyer, 's néhány próbatétel után nem lesz nehéz e' modor által elkészíteni a' levegőt. Ámbar olykor sötét alzattá változik is a' levegő, ez talán a' világosnál hasznosabb levén a' készitendő tárgyhöz: még is már e'féle körülményeknél több ügyességet tesz-fel, képes levén a' művész a' szinegyeztetést egész pontossággal kihozni. E' művészeti ágazatban a' legkisebb hiba is olly zürzavart szülhet, hogy végre lehetlen meghatározni, mi azon helyen az ég, vagy mi a' más egyéb tárgy a' festvényben. — Ha már meg van alapítva a' szinegyeztetés a' légrések' távulságaihoz képest, nem nehéz ezután már a' tónnak lépcsőzetét is következtetni egész a' színelőig; 's ennél fogva a' legmesszebb elállású tárgy csak kevéssel tartatik sötétebbnek, mint sem a' levegő a' láthatárnál; mi által a' messzeségben is az még tovább látszik vonulni. Könnyebb ezt megkülönböztetni azon festvényeknél, mellyek külön szinekkel ellátvák, hogy sem azoknál, mellyek csak egy szint nyernek; ehhez képest a' legmessz-

szebb helyzetű hegyeket, 's más egyéb tárgyakat, mellyek a' lát-határhoz érnek, alig lehet elég messze rajzolni, mellyeknél, men-nyire csak lehetséges, a' művész kerülje a' kemény contourokat, 's olykor csak pontozza azokat. Mind efféle körülménynél taná-csosb a' legmesszebb helyzetű tárgyak contourjait ajtókkal, abla-kokkal, párkányokkal együtt főképp' ha a' láthatárral egyesülni látszanak, csak az ecsettel 's csupán finoman rajzolni, mi által több pontosságot lehet kihozni, mint a' tollrajz által. Ennek mind a' mellett is haszna az, hogy ama contourok, mellyek ecsettel létesül-nek, megjobbítatnak általuk. Ez említett tárgyak árnyékai ne le-gyenek tehát fölötte halaványok, 's mélyezeteik ne tűnjenek-fel, hanem egyenes, sima, 's általán egy lapot mutassanak. Illy módon elrendezve, a' visszavonuló főrészek nem szakasztván-félbe a' vilá-gosságot, észre nem vehető gőzben tartatnak: mi azonban csak a' nagyobb részeket érdeklí, 's a' kisebb részeket lehetlen levén kiven-ni, azok tekintetbe nem is vétetnek. *(Folytatás követ.)*

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN aug. 16-kán „tündér Ilona“ harmadszor hozatván színre mind a' színészek, mind a' díszítők részéről nagyobb pontossággal adatott, mint előszer. Ez uttal kötelességünknek tartjuk egy tévedésünket is (mellyre e' la-pok szerkesztősége által, kinél ez iránt panasz is tétetett, figyelmeztettünk) megigazítani, melylyel e' darabnak első adatásáról szöllő közleményünkben aka-ratunk ellen sértők voltunk. Az új öltözetekre nevezte azt jegyzők-meg t. i., hogy mi azokat nem láttuk, 's csak később tudtuk-meg, hogy a' tündér ölgyi manók fekete öltözeete csakugyan új volt. Nézők kevesen. — 17-kén „halott-raháló“ kevés néző előtt került szőnyegre. Jelesebbek voltak Fán-csny ur (Avelli) 's Lendvayné assz. (Helena). Szentpétery ur (szan der Lieven), ugy látszott, nem vala egészen tisztában emlekezetével. Milly ha-nyagságnak kell uralkodni a' szinfaiak között, eléggé bizonyítá ma a' piz-tolyának kétszeri elcsentetés után is nevetséget gerjesztő el nemsülése. Illye-seknek rendben tartására kellene a' felügyelendőknek szorosán ügyelni. — 18-kán „Montecchi és Capuletti párt“ nagy daljátéknak (eredetileg) 1-ső fel-vonása került szinpadra, mellyben Romeót Dériné assz. Juliát Felbér M. k. a., Thybaldot Erkel ur, Capulettet Szerdahelyi ur adá. — Kö-vetkezék ezután Cervati Paolo (Pál), Milanóbaa (Majland) a' „Scala“ című dalszínház egyik tenoristája által adatott hangverseny, mellyben ő Pa-cini „Niobe“ daljátékából egy cavatinát „il soave e bel contento — Mer-cadante „Elisa es Claudio“ operájából Conti urral egy jelenetet (reci-tativo és duett „e fia ver“) — berekesztésül Generali „i Baccanali di Roma“ daljátékából férjfi kardalnokaink segedelmével egy jelenetet (recitativo, aria és kar „i sacri accier brandite“) énekelt olaszul. A' művész ur szép rend-szert, jó iskolát, és nagy gyakorlottságot bizonyíta-be. Hangja ugyan fiatal-sága csengését és erejét jóformán veszté már; de ő e' hiányt igen magos fal-settjával ügyesen tudja fedezni, kivált midőn a' mellhangokat amazzal egy-

beköti. Mellhangjainak magassága az As és A hangokig terjedt, de csak a' forténál; a' pianóban már F és G a' falsettban mutatkozik. Sotto voce -ja egyébiránt, 's hangfűtásai igen kellemesek. Actióiban az olasz tűz most is élénken mutatkozik. A' nagy számú közönség zajos tapsokkal 's ismételt előhívással tisztelje a' vendéget. Conti ur a' párdalban mind hangja tisztaságával mind jeles előadásával bebizonyítja, hogy művészi szép tehetségekkel bír 's helyén állott. — Ezek közben Vörösmarty, „árvizi hajós“ költeményét elég lankadtan 's pontatlanul szavalá Bartha ur; Engländer ur pedig, hangászkarunk első oboistája, változatokat játszott Kowalowsky szerzeményeiből, mellyekben nem annyira a' hangmű nehézségei, mint tiszta és kellemes előadás, 's obojának lágy kellemes hangjai tüntek-ki. — 19-kén „notre damei toronyőr“ adatott.

SZEGEDEN. A' második bérlet 9-dik számán „Alpesi rózsa“ jött színre. Deésy ur (gróf Verdenberg) e' szerepet is olly igen jól fogá-fel, hogy alakításaért köz tetszéssel jutalmaztaték; mindazáltal észrevettük, hogy midőn büről 's fájdalomról szólla, arcán vidámság látráték. Figyelmeztetjük tehát, hogy ezután erre nagyobb vigyázattal legyen. Jobb a' hatás, ha szavainkhoz van mérve arcvonásunk is, 's ez által mondásunk igazoltatik. Multkori közleményemben érintém már, hogy mellét annyira ne erőtesse, midőn indulattal beszél. Jelenleg egy igen nagy hibának mellözésére hívom-fel. Ő gyakran a' szinpadon bizonyos kanyarodásokat szok tenni. Egyik előadásban még királya előtt is elfeledé magát; jelesen XII. Károlyban; ollykor egészen 's néha félig hátat fordít a' nézőknek. Ezen aesthetikai hibák illetlenek. Miután pedig Deésy urat ollyannak ismerem, ki örömet tartul, és magát fennebbre törekszik kimivelni, nem fogja egykedvűleg venni, midőn javára szöllumk. Lilla k. a. (Liszli) az első felvonásban e' dalt „egykor koszorút kötöttem én“ — éneklé. Megvallom, jobban tett volna, ha az éneket elhagyja; mert házi körben énekelni más, mint színen. Ide nagyobb készület és mesterség kívántatik. A' harmadik felvonásban igen jól szendéskedett, 's nem lehetett meg nem elégednünk előadásával. Arra intem, hogy midőn kedvesével véletlenül találkozik, ne kiáltson olly igen nagyot, mint ma mind ő, mind pedig Deésy ur tettek. Hallák a' következt, midőn a' közönség hangos kacajra fakadt. Aesthetica is kell a' szinpadon, 's higye-meg Lilla k. a., hogy mérséklettebb hangon nyilvánított örömei kedvesebb hatásúak. El nem hallgathatom még, hogy darab végén kitapsoltaték, és éljent nyert; de azt sem, hogy arczmázával befejejité kedvesének fekete frakját. De mire való is az a' hó fejeiségű arcz, millyenné ezt a' színészek risliszt vagy más hasonló fehér szerekekkel általváltoztatják, holott ez a' természetben soha, vagy éppen esudaként tűnik elő? Mire való a' természet feletti, vagy még csak nem is képzelhető pirosság, holott a' bőr alatt esergedező vér a' legfejérbő bőrnek is ad valamely verességet? Egedi ur (Reman) igen-igen gyengén játszó; Tolnay urat (remete) jobban lehetne más komoly szerepekre alkalmazni. Ő általöltözöködik ugyan öregnek, 's ősz szakált és hajakat feltéve ugy hiszi, már öreg. Feje kilenczven évest mutat ugyan, de csengő hangja inkább fiatalra sőt még éretlen ifiúra mutat. Tüzes szeme, feszes és egyenes állása, bátor és fris lépése nem mutat öregot. Körösyné assz. (gróf Verdenbergné) jól játszó: ellenben Borsódi Juli a k. a. (báro Rautenhofné) felette gyengén. Ő ugyan nem hibás abban, hogy még nincs ismerete a' színészetről: de igen is hibás az igazgatóság, ha neki illy szerepet ad; midőn a' társaságnál olly színész-

nék is vannak, kik előadásukkal talán köz tetszést is tudnának nyerni. Farkas ur (báro Renheim) e' comicai szerepet igen jól fogá-fel, 's köz elégedést nyert előadásában. Körösy urnak (gróf Barozikov) játzsása ez alkalommal olly igen jól üte-ki, hogy várakozásunkat is felülmulta. — 29-kén Preciosa (nem Praeciosa) adaték. — Botos ur (Don Francesco) türhetőleg, Deesy ur (Allonso) kitünőleg jól, Tolnay ur (Don Fernando) az első felvonásban igen rosszul viselé magát, de csak azért, mert szerepét meg nem tanulta, 's az eddigi sugó Don Francesco szerepére alkalmaztatván, hihetőleg a' sugóban helyzett bizodalma megesalattaték, 's azért akadozott minduntalan. Máskor készüljön-el tökélyesen, 's akkor kikerülve lesz az akadozás. Katicza k.a. (Donna Klára) gyengén, Udvary ur (Don Eugenio) meglehetősen, Farkas ur (Don Contreras), Udvaryné assz. (Donna Petronella) mindketten igen jól alakíták a' bohózos szerepeket. Keszy ur (Pedro), Baranyi ur (Czigányok vajdája) jól, Körösyné assz. (Viarda) olly igen jól alakítá a' czigány asszonyt, hogy az igen nagy számú közönség által gyakrabbi tapsokkal tisztelteté. Lilla k.a. (Preciosa) jól fogá-fel szerepét. A' szendeség, szerelem, kedvese sorsán fájdalommal szenvedő, 's végre boldogsága öleiben az örömtől elragadtatott leányzót szépen személyesíté. Gyakrabban részesült a' köz tetszést igazló tapsokban. Körösy ur (Gordade) jól játsszék. — E' darabnak arenán kelle vala adatni: de az esőtül félelem miatt visszavonulánk a' szinterembe. Nem lehet a' darab előadása ellen szavunk: de az ének ellen igen is 's méltán kikelhetünk; mert a' karénekekben semmi összehangzás, semmi kellemesség nem tapasztaltaték, sőt az egészen fűlsértő volt. Ennel fogva jobban tenne a' társaság, ha mindenkör csak szindarabokat adna, és a' dalos játékokat egészen elhagyná, vagy jobban betanulná. Lilla k.a. darab végén kitapsoltaték, de meg nem jelent.

CSENDVÖLGYI.

PÁPÁN nyárhó 28-kán Bakyné jutalmaul Hugo Viktor „Tudor Maria“ (forditva Nagy Ignácztól) czimű dramája — szép számú nézők előtt — jöve szinpadra. A' czimszerepben Bakyné lépett-föl, ki tágíthatlan szorgalmát most is kimutatván, játék végén előtapsoltatott. Munkácsynak (Fabiano Fabiano) javasoljuk, ne válasszon magának olly szerepet, mellynek tökélyesen megfelelni nem képes; mai szerepében mind a' szerelmes mind indulatos mondásokat igen egyformán adá elő, mi untatni kezde minket. M. ur comicus szerepek vivésére legalkalmatosb. Ragályi (Renard Simon) meglegedésre játszott. Baky (Gilbert) szapora és akadozó beszédje által kedvetlenséget okozott a' nézőknek. Munkácsyné (Johanna) mint mindenkör, ugy most is köztetszést nyervén, előtapsoltatott. A' többi kisebb szerepvivő helyén volt. — Ajálható az egész társaságnak, hogy magukat többszöri ismétlés által az elmondásban gyakorolják, hogy így az akadozástól mind magukat mind a' nézőket megkíméljék. — 31-kén „Angelo Padua zsrarnoka“ — forditva b. Eötvöstől — adatott. Kitünőbbek voltak: a' czimszerepben Kétzery; Munkácsyné (Katalin), Bakyné (Thisbe), Ragályi (Homodei); e' három utóbbi a' játék végén előtapsoltatott. Munkácsy Rodolfót, mint szerelmest, szokás szerint helytelenül adá. — Nyárutó 4-kén Munkácsyné jutalmaul igen nagy számú nézők előtt „Glorioso“ adatott (irta Gozzi, fordította Megyery). Kétzery Fernandót helyesen adá; Munkácsyné (Izabella) meglehetősen, Váry Pepi (Albrecht) tökélyesen jelent-meg, 's ez utóbbi csudálkozást gerjeszte a' nézőkben nem kis sze-

repének hiba nélküli tudása 's helyes működése által; töle idővel, ha szorgalma nem tágul, sokat remélhetünk. Bak y (Albani de la Monte) a' főlebb említett hibát kivéve, helyesen, Munkácsy (Barbarino) indulatja tökélyes kifejezése által most az egyszer indulatos szerepében is dicséretet aratva, Györy (Pietro) 's Bak y né (Rinetti Maria) helyesen játszó; Szőlősy (halász) szerepét nem tudta, Ragályi (Ginletto) helyesen működék. — 7-kén „Szapáryt“ adák színészeink. E' darabban Komáromy, a' kassai színész társaság tagja, Hamsabég szerepében mint vendég tisztelkedék. Örömmel fogadtatott e' jeles színész. művészi tehetségét helyesen nyilvánítván, miért a' nézőktül számos „éljen“ kiáltással 's kétszeri előhivatással üdvözöltetett. Bak y (Szapáry) eléggé iparkodott; de hibában! szapora beszédje elnyomta szorgalma becsét. Bak y né (Ilka) jól működött; Munkácsy né (Zulima) kivivta magának a' művészi nevet. — A' többiek megjelenésüket gyakorlatra elhibáztatván, említésre méltatlanok. — Ohajtanók, vajha a' nyelv grammatikájára nagyobb szorgalmat fordítana e' társaság, hogy így az ikes igék 's egyebek kiejtésében olly számtalan hibát ne kellene hallanunk. — 9-kére „Nevelő ezer hajban“ című 2 fvsos vig játék volt hirdetve.

BÉKHELYI.

DEBRECZENBŐL. — (Játékszini napló folytatása.) — A' tavaszutó hó 22-kén adatott Lisardóról, e' tökélyetlen 's a' dramairás szabályain keresztül kasul vánszorogatott színműről (mellyet voltaként „ús anya, Moór Károly, Abellino“ 's ki tudná, még hány es miféle szindaraboknak rövid, az az érthetlen és egybe nem vágó kivonatjának nevezhetünk) csak egy szót tenni is vesztesség volna. Ki látta, ítéletet mondhat róla; ki pedig nem látta, megelégszik egyszeri látásával, bár mint legyen is előtűntetve. Fordításbeli nyelvért nem nevezhetjük tisztának 's gördülékenynek; a' renden túl 's egymásra halmozott de hely nélkül is alkalmazott személy jelentő „ö n“ igének tekintetéből méltán adhatnók e' műnek, a' magyarosított vagy is magyar szinpadra felhuzott tűz-álorczá-nak, czimül „az önöknek vélt diadalját a' kegyeden“ — ugyan ez okon, mellyet bővebben érinteni ítéletünk szerint sem az érdektelen színmű kivonat, sem annak önök özönével eluntott fordítása igaz jogn javító kezekre nem számolhat. — Berekeszté e' mutatványt a' teljes számú 's a' jutalmazott iránt közelebb ért csapás enyhítése végett forró részvételt nyilvánított közönség nagyobb részvétének, vagy éppen az egesznek érthető szavakkal 's ábrázat-vonásokkal kísért 's kivilágolt elégletlensége.

MLGR. és társai.

UTASÍTÓ.

A' pesti vakok intézetének nyilvános próbatétele jövő szombaton (aug. 25.) délelőtti 9—12 óra közt, Pesten a' t. n. vármegye házában nagy teremhen, a' gymnastikai gyakorlatokból pedig ugyan azon napon, délutáni 5 órakor az intézet ideigleni szállásán, Budán a' Horváth-kert udvarában fog tartatni.

Marha-eladás. — T. n. Békes vármegyében, a' Szarvas mezővárostól 2 órányira fekvő nagy-kondrosi majorban, mgos Esterházy Mihály gróf ur ó nga részéről 100 darab hágo kos, 1200 anya birka, 1000 darab ürü, és 600 darab nagyobb és kisebb bárány fog szeptember 4-nek reggeli óráiban nyilvános árverés utján a' többet ígérőnek eladatni. A' birkanyáj nemesített, és további tartásra is alkalmas.

D I V A T.

33-dik divatkép (Parisból). — Balról: túll-fejkötő; fekete túll-kendő atlasz- és blond-fodrokkal körözve; selyem-kötény; — jobbról: organdi-ruha báron virágokkal. — Bécsi divat aug. 16-kán: mull-ruha himzett foszlányokkal (Streif) körözve; recézett kendő csipkével körözve, széleibe szalag vonva; gros-de-Naples capote-kalap virágokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazcon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Adams del.

HONMŰVELÉS.

Pesten vasárnap augusztus 26^{kán} 1838.

KÖLTÉSNET.

A' L a n t o s.

Nem zengek harcokat,
Sem gyilkos vércsatát,
Dalolja bár ki más
Árpád' és Attilát.

Szerelmet énekel
Im e' kicsinyke dal,
Szerelmi kéjgyönyört
Szelid malasztival.

A' lányka szõghaját,
Melly mint az éj sötét,
'S két csintalan emle-ny-
Szemének báj-egét.

Szép árca rózsáit —
Ah! õket lantolom,
'S hogy õt imádja szûm
Ezt zengi kis dalom.

PLOETZ.

SZORGALOM.

Gyõngyészet Ceylon mellett. (Ruschenberger világ körüli utazási rajzából.) — A' ceyloni gyõngy-ponkok kaláriscsemetékbõl, a' parttól 6—10 angol mértföldre fekvõkbõl, állnak; közönséges mélységük 5—7 öl; — a' gyõngykagyló csak az aripoi ponkokon, mellyek szinte a' víz szineig nyulnak, 's a' passatszelek rohanásai és víz hullámzások ellen némi védhelyül szolgálnak, éri-el tökélyességét. Mihelyest kibuvik tojásából az osztriga, végetlen csapatokban uszkál a' tengerben; midõn pedig nõni és sulyosodni kezd, alásülyed, 's bajuszánál és egy belõle kiszivárgó ragacsos anyagnál fogva sziklához akasztja magát, 's mind addig ott marad, míg bajuszának izmai el nem gyengülnek, vagy a' ragacsos nedv hatását el nem veszti. Ha ezek megtörténnek, kalárisvesszõ- istápjától elszakadva a' tenger-fenekre hull, hol a' homokon ezerenként hever. Buvárok állítása szerint hetedfél éves korában hull-le az osztriga kaláriszátony-lakhelyérõl; hetedik évében kinõvi magát, 's megszün élni. Néha 15 hüvelk vagy két lábnyi vastag rétegekben is hevernek a' sziklán. Az osztriganak legjobb gyõngye husos részén vagy a' kagyló sarkábau

van; azonban az állatnak egy részére sincs szoritva; mert majd itt majd amott találhatik. Vannak példák, hogy némely kagylóban 60 gyöngyöt is találtak; azonban e' kincsnek ritkasága abból is kitetszik, hogy a' kagyló Arippóban gyöngyhalászat idején olcsóbb, mint az osztriga angol országban.

A' gyöngyészeti kormányi egyedárusság (Regierungsmonopol), melly igen elmés és igazságos uton kezeltek; különben illy vérendszer nélkül rövid időn mindennapisággá fajulna a' gyöngyészeti; a' ponkok elpusztulnának, az osztrigák Ceylon partjairól kiirtatnának, 's fogásuk nem jövedelmezne.

Novemberi szélségen alatt tapasztalt tisztviselők megvizsgálják a' ponkokat, 's a' kormányhoz megtekintés végett osztrigákat küldenek. Ha a' mintaosztrigák hasznot ígérnek, a' gyöngyészeti kihirdetnek; a' hirdetések egyszersmind meghatározzák az időt, helyet, a' ponknak meddig terjedését és a' gyöngyészeti ladikok számát. E' sajkák igen idomtalanok, többnyire 8 — 15 tonnát emelők 's fedetlenek. Kedvező parti széllal éjjélkor a' parttól elindulnak a' kormány őrhajói, és a' ponkok közt horgonyt vetnek. Napkölte előtt egy álgú-lövés jelt ad a' buvároknak a' lebukásra, délben ismét a' munka-szünetre.

Egy-egy sajka népsége következő személyekből áll: egy tinal vagy kormányosból, 10 buvárból 's 13 matróból, kik eveznek 's munka idején a' buvároknak segédül szolgálnak. Minden sajkának öt buvárköve van (a' buvárok felváltva dolgoznak); mert öt buvár mindig dolgozik, öt pedig nyugszik. A' buvárkövek nehézsége 15—25 *℥.*, a' buvárnak súlyához aránylag mérve; sőt némely bátrabbak még övük mellé is 4—5 *℥.* követ tesznek, hogy a' fenéken biztosabban maradhassanak, míg hálójaikba kagylókat szednek. A' buvárkő idoma hasonló a' fenyőtobozhoz, 's kettős kötélről függ.

A' sodrott ezérnafonálból készült 's 18 láb mély háló 18 láb átmérőjű abroncsra van függesztve, mellyet csak egy szál kötélen bocsátanak-le és huznak-fel. A' munkához készülő buvár egészen meztelenre vetkőzik, csupán ágyéka marad körülkerítve. Imádságát azután végezve hirtelen tengerbe merül, 's buvárkövéhez uszik, mellyet munkása egy kötélre a' sajka oldalán kívül függesztett; most jobb lábát, vagy inkább csak lábujjait, kettős kötél között a' köre teszi, 's a' kötélnak egyik végét egy a' hajóból kinyuló doronghoz köti. Az által, hogy a' kötélnak mind két szárát tartja, képes magát és a' követ is tartani, 's kedve szerint alább eresztteni vagy fölebb huzni, míg a' víz felületén mulat; azután bal lábát a' háló abroncsára teszi, 's azt a' buvárkövéhez nyomja, kötelét pedig markába szoritja.

Az illy módon elkészült buvár nagyot lélezkzik, hüvelkével 's mutató ujjával orra lyukait bedugja, és buktató kövével a' fenékre merül. Mihelyest fenékre ért, követ odahagyja, melyet munkásai felhuznak, a' földre lapul, és hálóját tölteni kezdi. E' munka közben néha 8—10 ölnyi tért is bemász egy perez alatt: ha fel akar emelkedni, megrántja a' háló kötelét, mit a' munkások azonnal észrevesznek, 's lehető gyorsággal felhuzzák. A' buvár mindaddig hálójával marad, míg azt biztossá teszi minden fennakadástól, azután a' kötelet megragadva, magát is huzatja hálójával együtt. Midőn néhány lábnyira már felhuzatott, a' kötelet eleresztvén, kezeit csipejére nyomva, egy pillanat alatt a' víz színére száll, és kövéhez uszik. Alig üritteték-ki hálója, ismét kész alámerülni. Igy egyetlen buvár képes napjában 1.000 — 4.000 kagylót (csigát) összeszedni. Egy percnél tovább igen ritkán maradnak víz alatt, 's többnyire csak 53 — 56 másod perczig szoktak a' fenéken mulatni; azonban ha kívánja valaki, 80 másod perczig is lennmaradnak. Felszállásra a' fülzugás inti őket.

A' buvárok kimondhatlan bizalommal vannak a' czápa - zabolázóhoz, és némelyek közülök csak akkor merülnek fenékre, ha e' bűvös velök van. E' becsületes bűvészt, ki a' buvárokha éppen annyi bizalmat önt, minő kevés félelmet a' czápákba, a' kormány fizeti. A' fogott osztrigáknak negyedrésze a' buvároké, a' többi pedig árverés utján eladatik. Évenként 14.000 font sterlinget szokott jövedelmezni a' gyöngyészet, de 1833-ban, midőn 1230 buvár volt kiküldve, 25.000 fontot jövedelmezett.

Vizi távcső. Éjszakai Amerikában nem régen egy optikai műszert találtak-fel, mellynek segédelmével tisztán láthatni a' vízbe, sőt ennek mélységét is meg lehet mérni. E' műszer egy kúp idomú, meghosszabbítható vagy rövidíthető csőből áll, mellynek egyik vége 1, másik vége 10 hüvelk átmérőjű; mind két végén pedig üveglencsék vannak. A' vízbe mártott műszeren keresztül a' tengernek vagy folyamnak fenekére láthatni a' nélkül, hogy a' fénysugár megtörnék. A' távcsőre egy másik cső van alkalmazva, mellyben két égő lámpa éjszaka a' látni ohajtott tárgyakat kellőleg megvilágítja.

FESTÉSZET.

Néhány szó a' légperspectivről.

(Folytatása.)

Azon épületeket, mellyek messze, vagy a' szinfenékben állnak, ugy hasonlólag más egyéb tárgyakat is, csak gyengéden kell színezni, 's árnyékaikat puhán tartani; ezentul ne kapjanak az ajtók, ablakok, párkányok 'stb. igen setét árnyékot, a' szemtől igen távozó

épitvényeknél vagy nem, vagy csak tökéletlenül különböztethetvén-meg a' magaslatokat 's mélyzeteket; ennél fogva a' távulban álló tárgyak csak homályosan 's csupán gőzben tartassanak, hogy ez által valóságos messzeségben vélje lenni azokat a' szem. Mind azon épületek, mellyek a' szinelőtől távoznak, sötétebbeknek jelenkeznek azon földnél, mellyen állanak: mi azonban csak egyes épületnek egész tömegét érdeklí, hova egyenesen eshetik a' világosság, 's a' többinél fénylőbb. — Ha a' sötét csoportokhoz üres részek érnek, ez által mindegyike annál jobban kiemelkedik. Egy ollyas tárgy, mellyet már távulról kivehetni, 's mellynél üres contourok vannak, előbb látszik közelebb lenni, mint távulabb, 's pedig azon okból, mivel 1) az kicsiny szöglet alatt jut a' szemhez, 's mivel 2) számos világított levegő van a' szem 's távul levő tárgyak között.

A' színfenékre, vagy azon tárgyakra, mellyek a' távulban állnak, következik a' szinközép, vagy második szín. Itt láthatni közönségesen a' fővilágot, igaz, hogy nem tömegekben, hanem sugárló világosságokkal, mellyek megvilágítják annak egy részét. A' szinközépen láthatni rendszerint emberalakokat, 's más efféle tárgyakat. Megkivántatik, hogy az érintett tárgyak szembe tűnjenek, mivel a' legtisztább világosságban állnak, 's jól kivehetőek nagyságukra nézve. Ehhez képest az legyen a' művész főczélja, hogy mindenek előtt életet adjon azon tárgyaknak, mellyekre a' vizsgáló figyelmét szokta fordítani, honnan ismét azt lehet következtetni, hogy szükséges a' fővilágosságot a' kép legjelesb részeire tartogatni, hogy így azok már első megtekintésnél is vonzóak legyenek, 's jól hatván az első benyomás a' vizsgálóra, észrevehetni, hogy a' művész észszel dolgozott. — Azon megalapított szabályt, hogy t. i. a' fővilágosságot a' festvény nevezetesb tárgyaira szükséges irányozni, úgy is lehet érteni 's akképp' fejtegetni, hogy a' főtárgynak, főleg ha az nagy, azon okból kellene mindenütt egyenlőn megvilágítva lenni, mivel a' benyomás-szerzésre nagy világgtömegek inkább ártalmasok, mint sem hasznosak. Elegendő tehát hasonló esetekben, ha csak a' főrészt nyér hathatós világot, a' többi részek pedig csak részenként világíttatnak-meg, miután a' szemtől messze állnak, 's hátráltatják csendesesen megjelenhetni a' közben álló levegőt. — Végre nem kell oda érteni e' szabályt, mintha csak a' főtárgyat illenék megvilágítani, hanem inkább abban áll a' kérdéses dolognak megfejtése, hogy melléktárgyak annyi világossággal ne birjanak, hogy általok a' főtárgy elhomályosíttassék. — További vizsgálatattétel után még azt is tapasztalhatni, hogy ama színlap, mellyen a' természet-tárgyak állnak, nem egyenes egészen, nem sima soha, hanem hogy majd nagyobb, majd kisebb magaslatok árnyékot vetnek

reá, mi által olykor a nagy világtömeg félbeszakasztatik. Ezen árnyékokat csak csoportonként kell használni, tudván kiki, hogy az épület, vagy az oda helyezett emberalakok, a festvény vagy rajzolat nivoltához képest, olykor nagy árnyékrészek 's csudás összehangzásuk által leirhatlan hatást szülnek a vizsgáló szívében. Ott tehát csak arra szükséges még ügyelni, hogy az árnyékat igen lágyan, 's csaknem oda fúva látszassanak, nehogy félbeszakassák ama hatást, melyet az egész szül.

(Vége következik.)

LITERATURA.

Gyászvitézek. Szigligeti urnak e' műve, melyről Honművésznök 65-dik számában már szóllottunk, nemcsak a' sajtót hagyá-el, hanem a' játékszíni pénztárnál, 's Heckenast Gusztáv, idősb Kilian György és Eggenberger József könyvtáros uraknál 1 pengő forintjával már árultatik is. Az aláírás íveken ajánlott pénzből, kinyomatitván e' drama 500 példányban, még annyi pénz maradt fenn, hogy a' könyveket beköttezni is lehetett, különösen pedig egy példányt hibor bársonba, mellynek egyik tábláját ezüst paizska disziti, következő felirattal: „Emlékül a' szerző tisztelőitől 1838.“ E' példányt egy választmány, melly az aláírókból alakult, folyó hó 22-kén a' szerzőnek Fán c s y ur által átadá, valamint egyik választmányi tag, a' még minden költségen felülmaradt pénz is. Ohajtható, hogy szorgalmas és szerény íróink közül mennél többen részesüljenek illy nemű megtiszteltetésben!

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN aug. 19-kén „a' notre-damei toronyórt“ számos néző látogató. Jelesek voltak Laborfalvi R. k. a. (Gervaise), Lendvayné assz. (Esmeralda) 's Bartha ur (Quasimodo), valamint a' cselély szerepet is érdekessé tenni tudó Kovácsné assz. (Oudarde Bertrand). — 20-kán az országos nagy ünnep miatt színházunk zárva volt. — 21-kén Szentpétery Zsigmond jutalmául „tékozló“ (mire való volt a' hirdetményen a' német czim is?) tündérrege 3 szakaszban énekekkel előszer adatott. (Irta Raimund Ferdinand, fordította Jakab István; muzsikáját szerzé Kreutzer Konrád. Az új diszitményeket és tüneményeket festette Otto; a' gépeket készítette Osterith, az új öltözeteket Kostyál Ádám.) E' szinmű adatására, melly Ausztria fő városában olly roppant szerencsevel tartá magát a' szinpadon, vásári és nem vásári közönségből sokat vont színházba a' kandiség. A' vásári közönség azért tódult, hogy e' híresztelt művet lássa, a' nem vásári pedig, hogy hasonlítatásokat tegyen a' német és magyar előadás között. Fájdalommal kell megvallanunk, hogy ez utóbbiak várákozásukban egy részt csatlakoztak: mert noha a' diszitmény nagyszerű, pompás és meglepő volt; noha a' gépelek jelesen működtek (a' sülyedőnek harmadik felvonásbeli konokságát kérjük e' jeles működéshez nem számítani); noha az öltözetek olly csinosak voltak, minők csak egy Kostyál műhelyéből kerülhetnek-ki; noha a' magyarosított forditmány igen jeles; az előadással, a' játszó személyzet

működésével, még sem lehettek elégedettek. Két fő karakter igen tévesztve volt, 's ezek Szerdahelyi ur (Bálint) 's László ur (Chevalier Dumont) kezeiben voltak. Mai előadásban legjelesebbek valának, kiknek játékaival, úgy szólván, megelégedni lehetett Telepy Károly (Miska) 's Telepy Máli (Jancsi). E' játék a' hosszú felvonások közötti szünetek miatt 11 órakor végeztetett. — 22-kén, u. m. színházunk megnyitására évünnepe'n „Árpád ébredése“ előjáték es „Kemény Simon“ 2 fvsos hazai drama adatott szép számú nézők előtt. Árpádot Megyeri ur nagy részben jelesen adá; Fáncsy urban (költő) itt ott maradt némi kívánni való; Lendvayné assz. (színésznő) és Bartha ur (öreg) igen helyesen játszottak. Sajnálni lehet, hogy valamint e' műnek egy előadásában sem, úgy ma sem sikerültek pontosan a' sülyedő diszitmenyek. — Kemény Simonban, szerzője Kisfaludy Károly leggyengébb műveinek egyikében, nem nagy élményt találhattunk, miután a' sok patheticai mondásokkal teljes művet meg nagyobb szavaló pathossal és természetlen hanglejtéssel akarák színeszeink emelni. A' fűszerepekben Szentpétery ur (Hunyady), Bartha ur (öreg Kemény), Lendvay ur (K. Simon), Laborfalvi R. (Ida) jelentek-meg. Hangászkarunk tagja Schlesinger ur az 1-ső színmű után Kummer műveiből nagy phantasiát csinosan játszott, 's az utóbbi játék 1-ső fvnása után katonahangások csupán trombitákkal egy ouverture-t és lassú 's fris magyart játszottak, mellyek közül az utóbbi (a' néhai Lóczy Jancsi szerzeménye) különös tetszést nyert. — 23-ra Szigligeti „gyász-vitézei“ voltak hirdetve.

DEBRECZENBŐL. — (Játékszini napló folytatása.) — Tavaszutó hó 24-kén Cuno erkölcsi vigjátékát „a' nyolcz garasos atyafit, vagy, Benjamint lengyel országból“ láttuk színpadunkon, Komlóssy fordítmánya szerint, mellyben Ujfalusy ur, kinek néha szokása — de helyben nem hagyható — a' mosolygás — a' czimszerepet kielégítőleg vivé; a' biztos tanácsost Almássy ur elég iparral ugyan de nem elég szerencsével; mert többször megjegyzett hanglejtési 's teshajlongási tulságoskodásának örvényeibe sülyedt, hova vele együtt felvett személyének valódi caractere halt-el. Illy szerencsében lön osztályossá marosvásárhelyi színésztag Várady ur is, ki ma lépett előszer színpadunkra Froberg szerepében, kinek minden tűz, élénkség, kellem nélküli, 's helytelen actióval, testtartással es arczjátékkal kísértt működését, egy hangú, felmondó, tompa szavalását bár ohajtanók is elfogultságnak nevezni, semmi szín alatt nem merészeljük. Krone (Éder ur) szerepét katonai élés tár- (nem ház-) biztosával (Láng ur) kellett volna felcserélni; mert így mindketten illetőbb helyen állnak vala. Chiabay ur (Lám dr.) és Török (kertész), Eszter (Amalia) iparkodva, Lángné assz. (Emilia) helyesen játszának, Erdélyiné assz. (Bianka) pedig, mint többnyire mindig, úgy ma is fenntartá az elsőség dicsőségét. — 26-kán mérsekelt számú nézők előtt Ziegler „világ hangja, szív jósa, vagy, a' szokás megköti a' józan érzést“ családai érzékeny rajzolatja adatek 4 fvsban. Benne legkitünőbb 's helyeslő tapost legméltóbban érdemlő volt Erdélyiné assz. Antonia szerepében. Utána említhető Száky ur (Berg Fricz) és Ujfalusy ur (Bergheim), különösen Antonival szerelmi nyilatkozása és hiteseivel kibekülése ügyes ábrázolásáért. Eszter (Amalia) nagyobb ipar után testének több hajlékonyságot 's rendesebb tartást szereve ha kirívó tótos zőjezteit kerüli, fejét szavalás alatti csóváltatás után görbült nyakra nem helyezi, és szeméit nem szegi-fel az égre oly nagyon, hogy gyakran annak csak felére szemléltető,

végre többszörös ügyetlen állásait az Erdélyinétől bátran eltanulhatókkal felváltva, magának színi bátorságot nyerni iparkodand, belőle hasznos és kedves tag válhatik. Várady ur (b. Székely) ma több szerencsével ugyan, le a' várakozásnak meg nem felelhetőleg, tisztelkedék, mivel minden kellemes külseje mellett is a' már általunk említett hibák neki elidegeníthetlen örökségei. Kielégítő volt Biró ur (tiroknok, mennyiben szavalását érhetőbbé lenni láttatott. — E' hónapot bezárá Clauren mexikói vőlegénye vig játék 5 fvsban, Komlóssy fordítmánya, melly ez alkalommal neveltséges is vala, mennyiben Almásy ur (gr. Prahlenstein), bizonyosan álmodva, háló pongyola öltvényben lépén-fel (mert ébren és józan észszel illy vadat gondolni is képtelenség) csillagot, keresztet, 's rendezimereit háló öltönyére függeszté, sőt nemcsak e' vastag hibaejtéssel hanem visitó kellemetlen szavallással kísért tulságos tipegetése 's ügyetlen ugrándozásai által is neveltségesé tette a' mai előadást. A' helyes személyesítők vezéresillaga volt Erdélyiné (Zsuzsika), kit a' játék tartalma szerint is Szákfy ur (Alonzo) követett. Várady ur (Reiman) eddigi működése között most lépett csak fel valami sikerrel; a' szorgalmat bizonyító többiek egyenlően érdemesek dicséretre. — Mától kezdve 6 napig játékszünet volt, mivel színésztársaságunk főnökei, Szakácsy ur jutalomjátékának előadása végett Váradra utaztak, mint később hitelesen értesítettünk „Enzio király“ temetési pompáját kísérendők; mert azon alkalommal Enzio csakugyan eltemettetett. MLGR. és társai.

KOLOZSVÁRATT nyárhó 12-kén „Macskási Juliana“ adatott. E' színmű felette avult dolgozatú; semmi élvezet benne; lány folyama egyformaságban ömlik-el; különben a' tárgy magában annyi fordulatokra fonódható, hogy jó dolgozat után nevezetes darabbá alakulhatna. Az előadás nagyon rendetlen vala; sok késés, szerepek nem-tudása nagyítá a' darab gyengélkedését. Szilágyi előtt (Barsai Ákos), ugy látszék, a' darab kevéssé volt ismeretes; sokszor kétkedék, kihez szólljon, hova ügyeljen; biztalan volt jeleneteiben, 's alkalmasint szerepét sem tudá. Illyeket szokott szülni az előadandó színműre hanyag figyelem. Sz—nak e' játéka kitünőleg gyenge volt, mit nagyon csudáltunk, mert ő az illyes szerepekre alkalmas szokott lenni. Nagy (Gyárfás) tanuljon tisztábban szólni 's érhetőbben, hogy ne csak összefutott hangot halljunk szájából. Ha majd érhetőn, tisztán fog beszélni, játékára is teszünk majd jegyzéseket. Felek i (Kálmán) igen jól tudá szerepét; de éppen az volt a' baj, hogy igen jól tudta; mert szapora beszédével túl haladá figyelmünket. F. még nagyon gyermek a' színpadon; belőle válhatnék valami, ha a' szorgalmat megkísértené. (Hej! be bajos az a' szorgalom! Hisz' nem azért lettem én színész — gondolják nagyobbára — hogy szorgalmas is legyenek.) Fejér (Bálint) a' hü testvért, magyar vérű kapitánt tüzzel képezé; de helyen-helyen itt is lágysággal, ömlengő sopánkodásokkal vádoltathatik. Pázmán (Vida) ma különös, helytelen elszórtsággal játszék; szerepében elakadott, azt nem tudá. Fejérné a' czimszerepben hanyag volt, 's nem álla helyén; szavalata sem volt olly leverő, mint kinos körülményei hozák magukkal. Erdélyi (Schelmajer) kitünő lassúságával untatott; öltözete sem volt illető korból választva; a' pantalon ez időben még a' Francoziáknál sem divatozott. Vincze (Zsidó) jól játszott ugyan, de játék végén mért jött ki, midőn senki sem hívá? Végre megjegyzésül legyen említve: az agg Simonfynak diszitó rendtelensége olly annyira tulságos lett, hogy sokszor más volna ohajtható helyére.

HANGÁSZAT.

Budán a vároldali csucsörön sz. István napján tartatott pompás esti katonahangászat mind a legességére mind a legünnepies ékességű ruhában megjelent iszonyú néptömegre nézve, mely a szép sétasorokat úgy szóllván egészen megtömé, és ilyenemű legérdekesebb mulatságoknak egyike, méltán díszesítő és nevelő e napi országos ünnepünk fényét, mellyen a délelőtti szokott ajtatosságokra 's nyilvános menetre a budai várba tömérdek számmal sereglének öszve a buzgó Budapestiek.

Pesten az ugyan e napi estve Perlaska Domonkos úr által vizkárvallottak és a pesti vakok intézete javára adatott hangversenyt is jókora számú hallgató személyzet látogatá. Részei voltak; 1) „István és Pannonia“ ez alkalomra Weil Fülöp által szerzett cantate, mellyben Pannonia szerepét a bájos kelleműs és kedves, erővel teljes hangú E. K. asszonyság zajos tapsokkal több ízben tisztelve éneklé. A többi szerepet Schweitzer ur (Neptun), Kundt és Brányi k. a., 's Korbur (nemtők) voltak szívesek elvállalni. E költeményre Winkler K. A. ur igen jelesen sikerült hangművet szerze, és méltán nyéré az őt kitüntető tapsokat. — 2) Thalberg Zs. jeles művét, Meyerbeer Hugenottáiból vett themákra szerzett phantasiát, szokott remekséggel játszá fortepianón a derék Lacombe Lajos, most mgos gr. Károlyi István urnál udvari hangászati tanító. — 3) Meyerbeer „keresztes vitézek“ című daljátékából hármast éneklének Krasnopolska Felicie báro kisassz., C. K. assz. és Brányi kisasszony. — 4) Berekeszté e mulatságot Beethoven Lajos nagy zenéje „Wellington diadala, vagy, Vittoria melletti ütközet“ két hangászkar által (egyik gr. Rothkisch ezredéből) a fugának kihagyatásával igen érdekesen előadva. — Az 1-ső számot maga a szerző, a 3-kat Mennner Lajos, az utósót Schindelmeisser ur (a pesti német színház egyik karmestere) igazgatá. A mintegy 150-re terjedt hangászkar személyzetnek részét a pestbudai hangász-egyesület tagjai, részét a pesti magyar és német színház hangászaik tettek. Emerling Kár. ur pedig, a redut-terem bérlője, ingyen volt szíves azt e jótékony célra átengedni. Bemeneti díj vala 1 ft. az első — 40 kr. ezüstben a 2-dik helyre. — A cantate textusa egy rézmetszvényi allegorikai képpel díszítve 20 pengő kron árultatott az előcsarnokban.

UTASITÓ.

Marha-eladás. — T. n. Békes vármegyében, a Szarvas mezővárostól 2 órányira fekvő nagy-kondorosi majorban, mgos Esterházy Mihály gróf ur ónga részéről 100 darab hágo kő, 1200 anya-bírka, 1000 darab ürű, és 600 darab nagyobb és kisebb bárány fog szeptember 4-nek reggeli óráiban nyilvános árverés útján a többet ígérőnek eladni. A birkanyaj nemesített, és további tartásra is alkalmas.

D I V A T.

Parisban a fodros fejkötők különös tetszést nyertek. A túll fejkötőt t. i. köröskörül túllfodor, mindkét oldalon pedig 's a homlokon nyári-violafüxér ékesíti; a fejkötőnek aló széles szárnyai hasonlag köröskörül, sőt keresztben is fodrova fügnek alá. — A túllból készült turban is, szőlőlevelekkel díszítve, viseltetik ékesebb öltözetek mellett, túll-fátyollal, mellynek csucsairól hosszú arany rojtok csüggnek. A színes virágokkal himzett selyem köténykék folyvást divatoznak. — A sziv-szabatu ruhák fél bőségu ujjakkal, hosszú, nem igen bő altesttel, 5—6 kicsiny és egyenes, csipkés vagy ezikás lebegénynyel, — a nagy mantillak, és selyem sálak csipkével körözve, fekete selyem mantillak színes szegélylyel — a csipkével ékesített fehér ruhák egyiránt kedvesek.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacson alul a Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön augustus 30^{kár.} 1838.

KÖLTÉSZET.

Csaló kert.

Létem derült szakában
Kertecskét birtam én,
Egy tündéres világnak
Mélyen fűdött terén.

Kies volt ez 's regényes,
Kies, szíveltető,
Élvel, gyönyörvirággal
Dúsan kecsegtető.

Hő vágyimat betöltve,
Mint legfőbb birtokat,
Ezt a' szerelemisten
Úgy adta nékem át.

'S én ennek rendezésén
Szünetlen faradék,
Belé, a' gazt kiirtva,
Hűséget ülteték.

Szorgalmam hasztalan volt!
A' hűség hervadt,
'S helyette ismét régi
Ledérség sarjadott.

De nem lehet csudálni,
Hogy kertem megcsala:
Hiszen — biz' én kimondom —
Ez egy — lánysziv vala!

CSENDHELYI.

SZORGALOM.

Pinczék fütése. Közönségesen tudva van, hogy a' vörös bor télen, különösen hidegebb pinczében, megzavarosodik, és kifejlésében gátoltatik. Hogy ezt meggátolják, a' vörös boros pinczét, különösen Stettinben, fütik, 's e' módot nagyon czélszerűnek találták a' bornak tisztán tartására. Danczigban, Lierau F. M. és társai. — a' tanácpinczének tulajdonosainál, igen jeles készületű pincze van illyszerűleg rendezve. Egy kemencze által, melynek vas csővei az egész pinczében elágoznak, mérséklett melegben tartatik e' pincze télen által. Lierau ur 's társainak pinczéje különös dicséretet érdemel ritka rendessége 's csinossága miatt. De

miért is ne lehetne valamely pincze csinos és tiszta?! Különbö-
 is természetes, hogy a' tiszta 's egészséges légkör nagy hatással
 van a' borok jósága és tisztaságára. E' szerint a' pinczék tisztaságát és
 fűtését olly helyen, hol vörös borok tartatnak, mindenkinek ajánljuk.

Gőzhajózás Amerikába. Amaz olly régen szóban for-
 gott terv, a' gőzhajózásnak Amerika és Europa közt megalapítása,
 végre létesült. Sirius már több utat tön; Great Western pe-
 dig; mellyet a' bristoli társaság építettett, tavaszho 7-kén vala elin-
 dulandó. Az utóbbi 25 napra visz magával köszönet, 's így Cork alatt,
 Irlandia partjain, nem kell megállnia. Sirius a' St. George- steam-
 packet- társaság tulajdona, 's eddigelé London és Cork között tar-
 tá-fel a' közlekedést. E' hajó noha nem régi, még sem egészen al-
 kalmas az amerikai utra. Sirius 700 tonna terhet vihet, 's erőmű-
 vei 350 ló erejűek. A' hajó ügyvivőjét, Macgregor lairdet,
 rég' ismeri a' közönség. Ez ugyan az, ki Alburkán és Quorrán a'
 nigeri expeditiónak parancsnoka volt. Ez talán szerencsés előjel, 's
 azokat, kik a' vállalat sikerülésén még kétkednek, vigasztalhatja;
 mert egy vállalkozaton sem kaczagtak még többet, mint azon, hogy
 az oceant és Niger hajjait vas gőzössel lehessen szegdelni.

(Vége következik.)

FESTÉSZET.

Néhány szó a' légperspectivről.

(Vége.)

A' még hátralevő részt a' színelő teszi a' képeken vagy
 festvényeken, hol a' tárgyak annál tökélyesebben árnyékoztatnak,
 minél közelebb jutnak a' ráma'hoz, a' magaslatok éppen ugy, va-
 lamint a' mélyzetek, ott mindig jobban 's jobban kivehetők levén.
 Azon építvényeknél 's más egyéb efféle tárgyakkal, mellyek a'
 színelőben állnak, fölötte sok függ a' külön részek tiszta kinyomá-
 sátul, mellyeknél tehát a' tiszta contourra akképp' mint az árnyék-
 lásra illő figyelmet kell fordítani, 's általán a' színelőt sötétebbnek
 tartani más részeknél a' nélkül, hogy keménységet mutasson. —
 A' festvényekre 's más egyéb csinos architekturai rajzokra nézve
 a' művészek következő szabályt alapítanak. Az erősb árnyékok a'
 színelő számára tartassanak, a' többi tárgy pedig annál gyengébb
 árnyékot nyerjen, minél inkább távozik a' szemtől. Énnélfogva a'
 legmesszebb hegyek olly halavány színt nyerjenek, hogy a' leve-
 gőtől csak kevéssel erősebbnek látszassanak; mivel ha sötéteknak
 vétetnek, nem vonulhatnak vissza, 's nem válhatnak-el ama tár-
 gyaktól, mellyek közel állnak a' szemhez. A' színelő igen nevezte-
 tes részét teszi a' képnek, hol minden árnyék sötétebb, 's minden

világosság tisztább, mint máshol, és arra szolgál, hogy visszanyomja a tárgyakat külön nagyságok kontrasztja 's megvilágítás által. A színelőhez mind azon tárgy illik 's alkalmas is, mellyek a festvényt emelik, csakhogy vegyített csekélységek, apróságok ne legyenek, például tördelékeny oszlopok, szobor- 's párkány-darabok, faragott kövek, 'stb.

Ámbár mindenik tárgy a természetben is nyer világosságot 's árnyékot: a' finom árnyékzatot azonban jól látni 's méltányolni tudni, csak huzamos vizsgaszemlélés által gyakorlott szemnek van adva, egyenlően tiszta nem lévén a világosság minden tárgynál, 's az árnyék nem egyenlő mértékben sötét. A' gyakorló művészre nézve elkerülhetlenül szükséges figyelemmel vizsgálni a természetet, hogy megtanulja, a' közel álló tárgyaknak erőt, a' távol helyzetűeknek pedig lágyaságot adni, 's végre az egész műszülemény akképpen olvadjon egymásba, hogy ott ne találkozzék semmi, mi megsérthetné a' szemet. A' természetnek csupán efféle figyelmes megvizsgálása által, párosítva az alapított szabályokkal, juthat végre a' művész azon helyzetbe, mellyben egy tökéletes 's izlet- teljes festvényt felterjeszteni és szerzett művészi ügyességét bebizonyítani képes.

NOVÁK DÁNIEL.

INTÉZET.

A' pesti vakok intézetének ez évi nyilvános próbatétele Pesten a' megyeház nagy teremében aug. 25-kén délelőtti 9—12 óra között nagy számú hallgatóság jelenlétében ment végbe. Annak tárgyai voltak: 1) üdvözlés két nevendék által magyar és német nyelven. — 2) Négy hangú karének. — 3) Hittudomány magyarul 's németül. — 4) Magyar nyelvtudomány. — 5) Számvetés fejből és jegyekkel. — 6) Német nyelvtudomány, olvasás, írás. — 7) Természettörténet 's technologia. — 8) Természettudomány és diaetetica. — 9) Földleírás és hazai történet. — 10) Rövid beszélgetés a' munkásságról; kézimunkák gyakorlati mutatványa; kész munkák bemutatása. Ezek közben intézeti dalok énekeltetése magyarul 's németül. — 11) Hangászati elmélet (theoria). — 12) Énekes 's hangszeres előadások. — 13) A' növendékek neveinek felolvasása, és jutalom-osztás. — 14) Hangászati előadások trombitákkal. — A' testgyakorlati próbatétel délutáni 5 órakor ment végbe Budán a' Horváth-kert udvarában. — Az 1-ső szám alatti üdvözlés (melly nyomtatva magyarul 's németül kiosztatott a' hallgatók közt) következő: „Nagy tekintetű jelenlevők! — E' mai nyilvános próbatétel kétszeresen fontos mireánk nézve; mert abban a' szomszéd Buda fővárosából leg is legelőször jelenünk-meg

az, ugy szóllván, ujonnan való születésünk után; minthogy ama rettenetes vizáradás a' mi életünket is borzasztó halállal fenyegeté. Itt adjuk egyszersmind mind azon emberszerető felebarátoknak, kik azon veszedelemmel teljes időben akár távulabbról, akár közelebről rajtunk segítettek, és a' kik még most is segítség nélkül igen szükölködő intézetünket nagylelkűen pártolják 's gyámolítják, legmélyebb 's legforróbb hálánkat 's köszönetünket. — Meg kell mutatnunk a' mai próbatételben szorgalmunk 's alkalmaztatásunk sikerét. Kérjük tehát, méltóztassanak kegyes elnézéssel meghallgatni előmenetelünket, melly szinte ama szerencsétlen csapás vagy is történet által megakadályoztatott; mert az által részszerint tanittatásunk egy időre félbeszakadt; részszerint pedig 's leginkább tanításbeli szereink 's kézimunkáink készítményei többnyire azon kegyetlen hullámok prédaivá lettek, mellyek intézetünk épületét is, hol már egészen meg voltunk szokva, végképpen leronták. — Mi nagylelkű hallgatóink kegyes pártfogásában 's jóságos elnézésében bizván, minekutána a' sz. lelket meghívtuk volna, hogy bennünket most is lelkesítsen. e' mai próbatételünket el akarjuk kezdeni.“

Ugyan azon nyomtatott lapon vala magyarul 's németül olvasható az intézet növendékének, Hesz Lőrincznek, következő háládó költeménye:

Midőn Dunánknak hulláma
 Duzzadva Pestnek rohana,
 'S ragadá vagonunkat;
 Töletek segély áradt,
 Forró hála im lobban-fel.
 Fogadjátok kegyesen el
 Tőlünk csekely jutalmul,
 Mennyekből majd bővebb hull.

— A' testgyakorlati próbatételnek tárgyai következők voltak: 1) homlokmenet előre 's hátra; — 2) a' testgyakorlás elemi fogásai; — 3) huzás a' kötelen, és vessző-abroncs-ugrás; — 5) gyakorlások függő botokon; — 6) gyakorlások karfákon; — 7) gyakorlások részüt vagy ferde gerendán és hágcson; — 8) menet falábakon; — 9) keringés vizirányos póznán; — 10) mozgó képletek függő botokon; — 11) gyakorlások hintán és keringőn; — 12) mászás gerendán, póznán 's kötelen. — A' délelőtti próbatétnél előadott hangművek voltak: 1) Gall egyik quintettjének egy száma hurosszerekre. — 2) Boxa változatai lábintós-hárfára. — 3) Proch „havasi kürt“ című dalja magyarul. — 4) Magyar nótá Lóczy Jancsi szerzeményeiből. — 5) Haydn „teremtéséből“ az első szakasz végkardala. — Jutalmul nyert: 1) Turanics Antal egy ezüst evőszert (kést 's villát) Prandtner ezüstmives úrtól. 2) Hesz Lőrincz ugyan azt ugyan attól. — 3) Nerity Mátyás egy aranyat t. Eötvös József kir. ügyvéd ur hitésétől, és egy ezüst

emlékpénzt Müller ezüstmives urtól. — 4) Ismét Hesz Lőrincz (német születésű) azon egy aranyat, melyet Helmezy Mihály ur azon vaknövendéknek évenkénti jutalmaul szánt, ki a' magyar nyelvben legjobb előmenetelt tesz. — 5) Ismét Turanics Antal (ki a' Hesz Lőrincz által szerzett hála-költeményt muzsikára alkalmazá, melly dal négyhangú karral a' próbatéten el is énekelte-tett) egy aranyat n. helytartói tanácsnok Uzsovics urtól. — 6) Általján a' növendékeknek m. báró Vesselényi Miklós ur 20 ezüst fíot ajándékozott. — A' kézi munkák közül, mellyek különös tetszést nyertek, sokat vásároltak a' jelen volt vendégek.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Jelentés a' pesti magyar színház megnyitására szánt emlékpénzek és üdvözlések iránt. — Sajnosan értesítjük a' t. közönséget, hogy az említett emlékpénzek és üdvözlések nem fognak megjelenni. Azok tehát, kik e' lapok kiadójánál előfizettek az emlékpénzekre, méltóztassanak az iránt vett nyugtatványuk visszaszolgáltatása mellett pénzeiket e' folyóirat kiadójától általvenni, vagy azoknak más egyéb czéfra fordítandását rendelni. Melly pénzek közelebbi szeptember 1-sőjétől fogva fél év mulva sem kértetnek vissza, azok e' lapok kiadója által a' pestbudai hangász-egyesület pénztárának az előfizetők nevében ajándékol adhatnak. — Az üdvözlések írói munkájikat honnan kérhetik vissza, ugyan e' lapok hivatalában megtudhatják.

KOLOZSVÁRATT a' helybeli casino, aug. 10-ki közgyűlésében, elhatározá, hogy a' magyar színeszet némi felsegülésére a' helybeli színházban állandóul egy páholyt fog kibérleni. (E. H.) Örömmel olvastuk pesti nemzeti casinónk szép példája után tett e' hazafiságos lépést. Ohajtható volna, vajha az országos hatóságok 's illy nemű jeles intézetek, habár helyben színházuk nincs is, hasonló nagylelkű áldozatokat a' pesti magyar színház (mint középponti műintézet) gyámolítására szentelnének.

Köszönet kegyes jóakaróimhoz! — „Gyászvitézek“ című dramám tetszést volt szerencsés aratni a' színpadon. Im új's a' legdrágább kegyben részesültem. Csekély színművem, melly különben alig látott volna világot, közre van bocsájtva. E' jutalmazásnak erkölcsi jelentése sokáig talány volt előttem, mellyen, nem tudtam, örüljek-e, vagy piruljak? — mert entudatom csak azt sugta, hogy illy gazdag kegyhez érdemeim igen-igen szegények! Engedjete tehát csupán serkentésnek hinnem e' kegyet; biztató szónak, melly csüggedni ne hagyjon soha; 's az adományt nyújtó kezeket intó jeleknek nagyobb és gondosabb ipar felé. E' drága emlék legyen életpályám varázsa, melly a' tövisekből is rózsát termesszen. Hálámat szavakban kifejezsem kevés; munkáimban ohajtom egykor láttatni, hogy e' kegyesugár nem rossz gyümölcsök bimbájára szállt. Adja Isten, hogy tartozásomból mennél többet leróvhasssak.

SZIGLIGETI.

PESTEN aug. 23-dikán Szigligeti „Gyászvitézek“ dramája harmadszor, a' második előadásnál, melly igen jól sikerült, sokkal hangyagabbul adatott. A' fő hiba Bartha urban (Ákos) volt; kinek vontatott, elforgatott's

akadozó beszéde botránkozató vala; karakteradásról szó sem lehet. L e n d v a y ur (Csanád) játéka több jelenetében kimerítő, erőteljes; de több természetességet 's kevesebb pathoszt ohajtanánk tapasztalni szavaltában; M e g y e r i (Ráb), L e n d v a y n é assz. (Rózsa), L a b o r f a l v i R ó z a k. a. (Ilon) jelesek voltak. Legjobb hatással birt a' harmadik felvonás, melyben Bartha urnak dolga nincs; helyette e' szerepben F á n c s y ur volna ohajtható. Játék végén a' szerző és L e n d v a y ur hivattak. — 24-kén „T ü n d é r I l o n a“ negyedszer adatott mérséklett számú vásári publicum előtt. M e g y e r i ur helyett S z e r d a h e l y i ur lépett-fel Csicsó borbély szerepében; általa a' népdalok sokat nyertek ugyan, de a' kiemelendő beszédek vesztettek. — 25-dikén „B ü v ö s v a d á s z“ az újabb német operák királynéja, adatott a' régi, sok részben igen gyöngé, kiosztással; kivéve D é r i n é asszonyt (Agatha), ki a' beteg F e l b é r M a r i a k. a. helyett lépett-fel. A' disztimények meglehetősen sikerültek. — 26-dikán a' tékozló“ másodszor jutott színre. A' szinterem régen nem volt ugy tele, mint ma. Ez a' maga nemében remek mű ma sem nyert olly tetszést, minőt a' németben szokott nyerni, ám-bár ma a' közönség több jelét adá kedvezésének. E' nem tetszésnek sokan találgaták már okát; legyen tehát szabad nekünk is egy pár észrevételt tenni. A' Jelenkor a' disztimények és hangászat varázs erejében keresi a' nem-tetszést; mintha azok annyira elfognák a' közönség lelkét, hogy a' darab értésére, átgondolására ideje sem volna. E' fonák észrevétel elítélését olvasóinkra bizzuk. Az Athenaeum, hogy a' színmű tessék, megkívánja, a' szerzővel együtt, magyarosítani. De engedjenek-meg! színművet, karakterek, szokások, erkölcsök summáját, nem olly könnyű megmagyarosítani; mert magyar karakter tisztán rajzolva, mai időben, még az eredeti munkákban is ritka madár. Képelem, miben állna e' magyarítás; nagy részint t. i. csak a' nevek megmagyarosításában, azaz, Flottwel urat Pazardinak neveznék — Wolfot Farkasnak 's a' t. Már pedig ezzel mit nyernénk? Aratna-e nagyobb tetszést Bálint magyar ruhában, mint németben? — Bizonynyal vesztenénk tehát; mert a' karakterek ugyanazok maradnának, a' németes szín még is előmlenek az egészen, 's a' magyar nevekkal igazi kontrasztban állna. 'S mit mondanak e' színmű ismerői azon állításra, hogy Chevalier Dumont még tótosittassék is meg? Egy természet-csudáló, nevelt, mivelt, finom, szalóni, tótos accentusú gavallér! — Én azt hiszem, ki a' mivelődés illy fokán áll, mint e' gavallér, az a' tót nyelven kívül bizonyosan megtanuland németül, francziául, 's nem tótos magyarosan, hanem inkább örökké a' divatosabb franczián beszélend. De a' tót és franczia vagy német nyelvet e' tekintetben nem is lehet párhuzamba tenni; mert midőn szégyen és botránkozató a' divat-világban tótos magyarosan beszélni, sok uracsnál szinte csín és affectatio a' németes vagy francziás magyar. — Én a' nem-tetszés okát talán némileg a' fordítás által elejtett sok szójátékban, de leginkább a' színészekben keresem. Katiczát B a r t h á n é asszony kevés színezéssel és erővel adta. Az illy, ugy nevezett, p a r o d i s t á n é szerepekre nálunk (talán D é r i n é asszonyt kivéve) nincs senki. S z e r d a h e l y i ur (Bálint) mennél kevésbbé utánozand valakit, annál inkább fog tetszeni. Igyekezék a' két első fvsban több határozott önállóságot 's élénkebbéget előtüntetni, a' 3-dikban pedig, midőn régi urára ismer, több erővel fejezni-ki az örömet, 's később a' nejeveli jelenetben valami boszankodást, haragot; mert eddig e' megkívántató indulatoknak kevés nyomát láttuk: — így bizonyosan tetszést nyerend ő és az egész mű, hozzá járulván némelly

czélirányos szerepváltoztatás; mert miért tud a „dúsgazdag“ 's „havasi rémkirály“ német neveivel is tetszeni?

J.

DEBRECZENBŐL. — (Játékszini napló folytatása.) — A' következő hónapi mutatványok sorát megnyitá nyárelő 4 - kén egy új vig rajzolat 5 felvonásban „utazás közös költségen“, melyet francziából németre Angely, magyarra pedig Fánesy Lajos fordított. E' színmű nagyobb színpadon minden bizonynyal több hatással 's kedvnyeréssel mehet keresztül, mint a' mienken ment; noha a' személyesítők ellen semmi panaszuink; mert Erdélyiné asszony (Baldininé), Chiabayur (Liborius), Törökur (Brenicke), Udvarhelyiné assz. (Zsuzsanna), Szákfyur (Sonnenwald), Lángné assz. (fogadósné), Láng (Hanns), Almásy (Grützmaier), Biró (Henrik) urak, Eszter (Jetta) mindent elkövettek, mi tehetségökben állá, helyes előtűntetésére. Csupán az egyik postakocsisnak (Silling, vagy, Schilling urnak) sipja volt rekedt és érthetlen, kellemetlen, 's idétlen hangot adó. — 5 - kén Töpfer ismeretes vigjátéka a' „királyi parancs“ 4 fvsban ma nem az avas fordítá, hanem a' szerepek helytelen kiosztása miatt esetet keresztül annyira, hogy Erdélyiné assz. (Henriette), Ujfalusy (Lindenek), Szákfy (Branden), és Chiabay (káplár) urakon 's Udvarhelyiné (Ordinata) asszonyon kívül másokat még csak említeni sem merészlünk. Többek közt az illy okon tisztul meg gyakorta a' zártszék; mivel közönségünk jól tudja, kitől mi telik, 's kit mi illet, kivált az illy ismeretes színművekben. — 7 - kén Almásy István részére (lehet biz' az jutalmára is; mert eleget fordítatik hol jobb, hol bal oldalára) Dumas „Monaldeschi színjátékát (németre Both, magyarra Havi által fordítva) előszer vala szerencsénk látni 3 szakaszban. Benne Krisztina svéd királynét Erdélyiné által illető öltözködéssel tökélyesen alakítva csak ma láhattuk legelőszer. Ki e' nagy királyi hölgyet hiven ábrázolva kívánja látni, az csak Erdélyinét, 's ne más, ohajtsa nézni; mert másolt helyesebben vagy jobban bizonyára nem látandja. Ha több illy művésznéje volna nemzeti színészetünknek, bátran állíthatnók - ki intézetünket külföldivel is érdemvívó tusára. Már a' szerzőtől lelkesített szerepök vitelére lelket kölcsönöztek töle a' czimalakító Szákfy, és Ujfalusy ur (Sentinelli), kik egymással szinte vetekedni láttattak. Iparkodék Eszter is (Paula), mennyire kezdői tehetségétől telheték, úgy annyira, hogy e' társaság által eddig adatott számos új szindarab közül tetszést és a' közönség általános elégtelét talán legnagyobb mértékben leginkább ezen ipart nyilvánított színműnyeré - el. Következő előadásakor nagyobb gyülekezetet reménylünk, noha ma is szép számú közönség sereglett - fel jutalmazására. — 10 - kén az első bérlet 12 - dik számát róvta - le 's a' színteremet nézőkkel tölté - meg Kotzebue „embergyűlölése.“ E' viggal elegy érzékeny játék is ama néhány ismeretes és közönségünk előtt becsület - fenntartó színművek közé tartozik, melyek nézőgyűjtési erővel még sokáig lesznek birandók. — 13 - kán Udvarhelyiné assz. részére „Rübezah!“ számos néző előtt került elő.

MLGR. és társai.

SZEGEDEN Jakab hó 30 - kán a' 2 - dik bérleti 11 - dik számra „notre damei torony - ór“ adaték. E' színmű ma már negyedik ízben került nálunk színpadra. Mult évi adatásakor abban magukat jelesen kitűnteték Czalesztinur, és már a' hamvadás bölcsőjében békesen szunnyadó Chiabayné assz. 's mind annyiszor kedvesen nézeték. Ma ujolag szép számú pártfogók jelen-

tek-meg, és mind annyian eléggülve hagyák-el a' szinteremet. Farkas ur (Claude Frello) a' megvetetésén éledt boszútól lángoló, dühös szerelmezt jól alakítá. Deésy ur (Quasimodo) jól fogá-fel szerepét, 's ámbár minden jelenésében köz tetszést nyert, leginkább még is akkor midőn sükettsége azért, hogy Eszmeraldát, az előtte térdeplőt és segedelmért esdeklőt, megérthesse, fájdalomra és kifakadásra lobbantá — tetszőssé tette előadását. Földváry ur (Phöbus) nem rosszul olvadozék aggódo és viszontagságokkal terhelt szerelmében: azonban még is több érzést és tüzet ohajtottunk neki. Egedy ur (Andry) ujonczosan, Körösy ur (Clopin) helyesen vivé szerepét. Körösyné assz. (Gervaise), a' gyermekét anyai gyengédséggel szerető, annak elvesztésén kétségbe esett 's majd szinte örültségbe is sülyedt, de lelkileg szenvedve magát a' világtól önként elzárt, engesztelhetlen gyűlölő, és boszút ohajtó, feltalált leánya megmentetésén aggódo, szóval valódi anyának képzesében olly igen megtetszék, hogy tapssal jutalmaztaték. Lilla k. a. (Eszmeralda) első megjelenésekor is tapssal fogadtaték, 's magány-tánczában kimutatott könnyüségéért és helyességéért annak multával hasonlag tiszteltetéek. — Öltözete igen csinos és nem tulságos volt. Előadásában a' szerelmet, kedvetlen helyzete fölötti szomorgást, a' szenvedő Quasimodo iránti szánakodást, ön ártatlanságának tudása mellett az élethez vonzódást, ismeretlen anyjának feltalálásán és már megholtnak vélt kedvesének ismét láthatásán gerjedt szívörömet igen élönken festé; szóval köz tetszést nyert.

CSENDVÖLGYI.

HANGÁSZAT.

Kolozsvárat aug. 17-kén. — Schodelné, született Klein Rozália asszony, a' több év óta egész német földön 's két magyar hazánkban közönségesen becsült színész énekesnő néhány nappal ez előtt ide, mint szülőtte földére, megérkezven, muló félben levő torokfájdalma megszűntével, az idevaló muzsika-conservatorium által közelebről adandó zene alkalmával, őt is hallhatui ohajtott reményünk teljesülend. (E. H.)

UTASITÓ.

Marha-eladás. — T. n. Békes vármegyében, a' Szarvas mezővárostól 2 órányira fekvő nagy-kondorosi majorban, mgos Esterházy Mihály gróf ur ő nga részéről 100 darab hágó kos, 1200 anya-birka, 1000 darab ürü, és 600 darab nagyobb és kisebb bárány fog september 4-nek reggeli óráiban nyilvános árverés útján a' többet ígérőnek eladatni. A' birkanyáj nemesített, és további tartásra is alkalmas.

DIVAT.

34-dik divatkép (Parisból). — Menyasszonyi öltözet: blonddal körzött virágos ruha nehéz selyemből. — Bécsi divat aug. 23-kán: felruha csikos selyemből veres moir-ral szegve 's bélelve; alruha mullból; crep-kalap csipkefátyollal és egy tollal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utza 612.

HONMŰVÉSZ,

Pesten vasárnap szeptember 2^{kán} 1838.

KÖLTÉSZET.

A' h o n t a l a n .

A' menny derült homlokzatán

Világlo csillagok !

Kik a' bolygó ösvényire

Lángfényt árasztatok :

Lángfényetek haszontalan

Száll és bolyong velem ,

Hazám ledult határait

Többé föl nem lelem ;

'S imigy bár merre térek is

Én árva hontalan ,

Tudom, hideg, zordon tanyát

Találok utalan.

Az élenkert zordon nekem

'S a' tündérek hona ,

Habár reám itt szerelem

'S öröm mosolygana :

Zordon, mivel nem ez hazám ,

Anyám nem itt szüle

'S nem itt nevelé ömveriyel

Szülömnek keble

Hol van szülőföldem , hazám

Hol édes nemzetem ?

Ezt égtől , földtől szüatelen

Kérem , kérdezgetem

'S az ég és föld , és a' világ ,

Némán csendelgenek ,

'S a' csillagok gyász-sorsomon

Kesergve fénylenek.

Ah ! a' kinek hazája nincs ,

Kinek nincs nemzete :

Mért teng az a' sirok fölött

Mért is van élete ! ?

CSENDHELYI.

SZORGALOM.

Gőzhajózás Amerikába. (Vége.)

A' Great-Western Bristolban épült , 's már ez olly vállalkozat magában , melly e' hajdani városnak ama dicsőségét , midőn Maister Canynges kereskedő hajói , mint p. o. a' 900

tonnás Mary and John 420 év előtt, a világnak első hajói voltak, megújíthatja. Ezen gőzös 1340 tonna terhet bír-el, holott a kormányának legnagyobb gőzöse, Gorgone, csak 1150 tonnát visz. Gorgone 20 napra láthatja-el magát szénnel, hat hónapra eléggel, és 150 hajóbeli népségen kívül még 1000 embert vehet-fel; erőművei hasonlók a siriuséihoz. Amerikában legnagyobb gőzös eddigelé a Natchez, melly nem régiben még az uj-yorki hajóműhelyben feküdt, 's elrendeltetése, mint postahajónak, ezen város és a déli révek közötti közlekedés fenntartása. Natchez csak 900 tonna terhet visz. A' régibb gőzösök közül Wilberforce és Victoria, hulli postahajók, tartattak legnagyobbaknak. Az elsőnek hossza 200 láb, kerekeinek átmérője 25 láb, és erőművei csak az amerikai rendszer után készültteket nem mulják felül. Great-Western ellenben mintegy 240 láb hosszú, minden evező forgó tengelye $6\frac{1}{2}$, keresztforgótengelye $4\frac{1}{2}$ tonna nehéz; a' forgótengelyek átmérője $18\frac{3}{4}$ és $17\frac{1}{2}$ hüvelk, a' hengeré pedig $73\frac{1}{2}$ hüvelk. A' gőzösnek négy üstje vízzel telve 180 tonnát nyom; az üstöket körülfogó téren 900 tonna szenet lehet vas szekrényekbe rakni, és mindenik erőműve (kettő van) 250 ló erejű. E' hajó legnagyobb minden eddig épültek közt. Az első terem 46 láb hosszú, középen az erőművek foglalnak-el igen sok helyet; a' hátulsó terem pedig 82 láb hosszú, 's 31 láb széles. A' teremek oldalain 138 személyre nyughely van készítve, ezeken kívül pedig még 20 az inasok számára. Amerikáig 35, vissza felé pedig 80 guineét fizet az utazó, ebbe számítva már ágy-, étel- 's ital-pénzt. Ugyan ennyit fizetnek a' postahajókon és Siriuson is; csak hogy ez utóbbin még második osztályú utazók is mehetnek. Sirius Corkból 15 nap alatt járja-meg Amerikát.

De ezzel még nem végeztük-be értesítésünket a' gőzösökről. Azt mondók nemde, hogy Great-Western a' legnagyobb gőzös; 's im, most egy ennél is nagyobb hever a' hajóműhelyben, és ez: „Victoria“ — E' rendkívüli gőzös az angol-amerikai gőzhajózási társaságé. A' társaság, első terve szerint, két angol 's két amerikai, tetemes nagyságú, gőzöst szándékozott építtetni, mellyek minden hónapban kétszer valának Uj-Yorkból el 's oda visszaindulandók. Oka, mért akarták az amerikai és angol hajót összekapcsolni, következő. Angol hajóknak nem szabad kereskedési egyezkedés szerint idegen árukat az egyesült statusokba szállítani; amerikai hajók pedig csak olly idegen árukat szállíthatnak angol földre, mellyek tovább vitelre határozvák; de ha az angol hajó amerikaira rakja-át idegen áruít, már azok beszállíthatók az egyesült statusokba. E' négy gőzös annyi utat vala teendő, mint

nyolcz postahajó. A' gépelyek 300 ló-erőre voltak határozva, a' teher pedig 1100 tonnára; kerülendett volna pedig mindegyik hajó 40.000 font sterlingbe. Esztendei költségei egy illy hajónak következők. Szén hat utra 18.000 £ sterling; ehhez azonban a' berakás költségei még nincsenek számítva. Vegyük most a' terhet 400 tonnára, — 60, 80 és 109 három osztálybeli utazót: így egy ut jövedelme 4600 ft. sterlingre menend; a' költség 2520 ft. 's így marad tiszta jövedelem 2080 ft. st. — De itt még az évi kiadások is számítandók, u. m. 300 ft. st. a' kapitánnak, 100, 80 és 60 ft. az első, 2-ik, 3-dik kormányosnak; 200 ft. a' sebésznek; 25 matróznak és inasnak 600 ft., tiz tüzelő embernek 360 ft.; 150, 100 és 80 ft. három mérnöknek; 50 ft. egy ácsnak; 1000 ft. pedig olajra, lámpabél, csepűre és más apróságokra. A' London és új-York közötti távolság 3.000 tengeri, vagy is 3.500 angol mértföld, 's a' hajónak általános haladása, bár miféle időben, egy óra alatt 10 mértföldre volt számítva. E' számítás szerint 14—15 nap alatt megy a' gőzös új-Yorkba; vissza felé pedig, midőn a' haladást a' révi dagály is segíti, 11—12 nap alatt jó. Tüzelő szerből 9 fontot számíthatni egy óra alatt egy ló-erőre; így 20 napra látván-el a' gőzöst szénnel, 500 tonnát kell vinnie.

Ez volt a' terv; komolyabb fontolgatás után azonban megváltozott, 's a' társaság tőpénzét fél milliőrul egész millióra emelte, 's egyszersmind jelenleg csak egy nagy gőzös építtetésére határozá-el magát. Ez eredménye a' Viktoriának. E' gőzösök mammutlja 1800 tonnát haladó terhet viend; vízben fekvő hossza 230, egész pedig 253 láb; szélessége a' hajónak közepén 40, mélysége 27 láb; egész szélessége (a' kerek szekrényekét is hozzá számítva) 69 láb; terhelve 16 lábnyira merül a' vízbe. A' hengerek átmérője 78 láb, 's két erőművének mindegyike 250 lóerejű. E' gőzös a' mérnökök számítása szerint 500 utazót és 1.000 tonna terhet vett-fel, e' mellett még 25 napra való szenet. A' hajó 100.000 ft. sterlingbe kerül. Ezen kívül még több gőzösnek építtetése is van tervben, de mi csak a' vasból készülendő egyiket említjük-meg, mellynek hossza 213 láb leend, 's egy új terv szerint, alul 6 szobára fog osztatni.

E' gőzhajózásnál nem csupán a' gyorsabban haladás jó tekintetbe, noha 100 körül 90 esetben mindig gyorsabban haladnak a' gőzösök, mint azt a' postahajók tehetik; jelenleg 33 nap alatt mennek a' vitorlás postahajók Amerikába, 's 22 nap alatt vissza; a' gőzösek pedig ez utat legfőlebb 12 — 18 alatt járják-meg. Legfontosabb körülmény ez utazásnál a' gőzösöknek rendes helyre érkezése; ellenkező szelek, tengerfolyások ellen hiába küzd a' vitorlás hajó, és gyakran megtörténik, hogy négy hét helyett hat

hétig meg. y Igy p. o. Formosa, melly Havreból Uj-Yorkba indult, 75 napig tévelygett a' vizen. Ugyan az időben egy hajót, melly Demeraráról Halifaxba volt menendő, a' kemény déli szelek Liverpoolig korbácsoltak-le.

INTÉZET.

Órás iskola. Parisban ismét két részvényes társaság alakult, még pedig igen eredeti és sajátos czélok létesítésére. Első a' „compagnie de l' horlogerie parisienne sous la raison sociale Ingold et Compagnie.“ — Ingold nem régiben egy órás iskolát alapított, 's különös tapasztalásaival e' műipari ágot most nagyban akarja folytatni; azonban céljának létesíthetéséhez 2.000.000 frank kell, az az 500 frankjával fizető 4000 részvényes. Megvalljuk, e' vállalkozat mikénti sikerülése iránt nagyon kíváncsiak vagyunk. — Második a' „société de l' apprêt Hydrofuge“ — melly szabadalmazva van, 's a' kelméket akarja az esőnek áthatása ellen biztosítani a' nélkül, hogy a' levegőnek áthatása gátoltnék, vagy a' kelme színének és lágy hajlékonyságának ártana a' nélkül, hogy a' kelme ez által valami kellemetlen szagot szívna magába. E' találmányt minden nem- és rangbeli örömmel üdvözlendi, mert a' dúsaknak kívánatos, a' szegényeknek pedig hasznos és szinte nélkülözhetlen, különösen azoknak, kik szabad levegő alatt szoktak dolgozni. A' szegények mind vizen, mind szárazon a' vadászok, kertészek, kocsisok, hirnökök 's a' t. egészségöket 's ruhájukat nem biztosíthatják jobban, mintha ez intézetből került köntösökkel látják-el magukat. A' részvényes társaság tőpénze 800.000 frankra megy.

Jégeső-kármentő társaság. Az 1824-ben alakult lipcei jégeső-kármentő-társaság mult évben is hasznos számadást nyújthata-be tagjainak. Mig az 1836-ki mentesítő tőpénz csak 7.143,325, 's a' pénztári fölösleg 22.922 rajnai tallértön, melly utóbbi a' részvényesek között 41 $\frac{1}{4}$ procentjével felosztott. Mult évben 9331 tag mellett már 8.076.427 rajnai tallérra ment a' mentesítő tőpénz. 's azon felül 62.000 rajnai tallér jutalom-bevételre. — A' minden részvényesnek külön nyújtott számadás megbizonyítja, hogy az intézet mult éven át csak 24.853 rajnai tallért fizetett-ki a' mentesítőknék, és a' pénztári fölösleg minden költségek levonása mellett még 32.517 r. tallértön; így egy 51 $\frac{2}{3}$ procentjével elosztandó pénzüsszeg maradt-fenn. Milly áldást terjesztő ez intézet, megbizonyodik abból, hogy alapítása napjától fogva mostanig 366.374 r. tallért 's 16 garast fizetett-ki a' jégeső által károsultaknak; pénztáránál pedig 53.833.231 r. tallér értékű vagyon volt mentesítve. Igen kívánatos volna, ha ez intézet még egy tartalék-pénztár ala-

pitásáról is gondoskodnék, melynek létesítésére azonban nem kellene olyan módokhoz nyulni, minőkkel a' gotha döllstadi intézet e' czélt elérni törekszik.

LITERATURA.

„A' szegedi hangászat-iskolának alap-szabályai.“ Szegeden nyomtatott Grün János betűivel. Nagy 8-ad rét, 16. lap. — Ezen említett könyvecske magában foglalja a' Szegeden alapított hangászati intézetnek rendszabályait, melyeknél fogva ez intézetben valláskülönbőség nélkül minden rendű 's mindkét nembeli gyermekek, kik a' 124 részvényes által ajánlatnak 's az elnöktől felvétetnek, enekre 's hangszerekre tanítatnak. Fizetnek a' részvényesek alappénzül 15 pengő forintot hat évre, evenkénti költségek fedezésére azon kívül 5 pengő fto felévi részekben, vegre hónapoként az intézetbe valamelyik részvényes által küldendő gyermekert 40 pengő krt tanításfejében, ezen kívül hangszert, 's hangműveket is maga költségen szerez a' részvényes. A' tanítók fizetése evenként egynek-egynek 200 pengő ft. Egyiknek az iskolaházban szállása is van. Az igazgatás a' részvényesek kezében van, kik közül evenként választatik az elnök, jegyző (most Miskolczy István ur táblabíró és Szeged városának aljegyzője), ügyvéd, és penztárnok. — Méltán örülhetünk, hogy Szeged lelkes lakosai ez intézet alapítása által is bebizonyíták törekvésüket, mellynél fogva a' rendszeres hangászatot, mely a' közmiveltségnek egyik ágát teszi, megadveltetni és terjesztetni kívánván, honunk fiatalságának művészeti előhaladásukat eszközlik, 's így valahára meg is elérhetjük, hogy honosaink közül számosabb hangművészek kerüljenek ki, midőn jelenleg azoknak nagy szűkeben levén, helyöket többnyire idegen földiek pótolják ki, mi által nemzeti muzsikánk mind inkább hanyatlani kénytetik. Lebegjen jötevőleg es sikerrel a' művészet nemtője e' honi új műintézetünk felett.

A' héti lapok műtudomány és egyéb hasznos ismeretek terjesztésére. Szerkeszti 's kiadja Joo János Egerben. Megindult ez új folyóiratunk 4-ed rétben, hetenként egyszer (szombaton) július 7-kén. Czelja: mesterségek tökéletesülésére vezető ismereteket és e' részben jó izlest terjesztetni, a' honi műszorgalom és ipar növekedésére munkálni, 's egyszersmind a' kézmivéseknek miveltségét előmozdítani. (Ára fél évre helyben 4 ft. házhoz küldve és postán 5 ft. ezüstben. Velinen egy pengő fttal drágább.) Az eddig kezünkre jutott 6 számból kitetszik, hogy főrészei: közlemények a' műtudományból; hasznos ismeretek tára, és közlő, mely utóbbiban különféle érdekes tudósítások, kézmivéseket illető jelentések, műtárgyak kihirdetesei foglaltatnak. A' megjelent őt kép a' rajzolás elemeit, szababútorokat, új nemű hintókat, biztosító zár rajzát tárgyazza. Valamint ohajtjuk, vajha honi kézmiveseink is törekedjenek hasznos új találmányok ismeretének megszerzése által magukat előkeltesíteni, mi az illy lapokban adott közlemények olvasása által legsikeresebben történik: úgy kívánjuk, hogy e' lapok, eddigi rendszerökéül megmaradván 's oda nem tartozó tárgyakra nem bocsátkozván, hívek maradjanak feltett czéljokhoz, és minél több előfizetőt nyerhessenek; mi egyedül teheti csak, hogy e' költséges vállaltmány állandó hosszas létben részesülhessen.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN aug. 27-dikén „Fiesco“ Schiller szomorú játéka, Nagy Ignác fordítása szerint, bágyadtan ment keresztül a színen; egykedvű közönségünk a szinte négy óráig tartott színművet kevés tetszéssel fogadta. — Lendvay ur a czimszerepet máskor sikerültebben adá. Megyeri ur, a több komoly szerepben kielégítő művész, igen gyöngé Verrina volt; e' mesterszerep kezei között ma alig tűnt-fel; sőt több helyen pontatlanság és szerep-nem-tudás is bélyegzé. Ha Fiesco és Verrina felülegesen adatik, lehetlen, hogy e' szomorújáték tessék; mert e' két szerep e' színműnek valódi két tengelye, a' többi csak azokon forgó kerekek. Ohajtanók, hogy Verrinával Bartha ur is megmérkőznék, ki ha szorgalmat fordítva rá, köztetszést nyerhetne abban. Bartha urban több méltóság, hangjában több erő, 's állásaiban több festői van az illy hősi szerepekhez, mint Megyeri urban. Fánecs ur a' szerezsen szerepében leginkább megnyeré a' közkedvességet. Lendvayné assz. (Leonóra) játékán kedvetlenség ömlött-el. Dériné assz. (Julia) szerepét Laborfalvi Róza k. a. kezeiben ohajtanók. Itt egy általános észrevételt helyén látunk. Miért nem kezdik színészeink a' játékokat pontosan mindjárt a' hangászkar elnémulta után, valamint minden rendes színházban szokás? Mi oka lehet ennek? Nincsenek talán felöltözve a' színészek? vagy nincs ott a' sugó? — Mennyire idegeníti, és kedvetleníti ez a' közönséget, kivált hosszú színművek adatásukkor, nem is képzelhető. Ma a' hangászkar kétszer is elnémult, 's a' függöny csak néhány percz múlva tűnt-fel. — A' felvonások közötti nagy szünetek olly vádák, mellyeket a' magyar színház jegyzőkönyvébe majd minden nap beírhatni. Ezeket segíteni az igazgatás szigorú tiszte volna. — Aug. 28-dikán „Sevillai borbély.“ Rossininak e' genialis opera buffája, mindig mosolygó fiatal arcczal tűnik-fel, 's a' közönség mindig örömmel fogadja. Tudunkra, a' magyar színen ezen opera legtöbbször adatott: még sem tudtuk még annyira vinni, hogy minden kivétel nélkül, a' műértő ítélete szerint hibátlanul 's teljes pontossággal hallhatnók magyarul. Szerdahelyi ur a' czimszerepben mindig kedves; ez mester szerepe. Szilágyi urnak (Bartolo) noha gyöngé már hangja annyira, hogy az öszves dalokban nem is hallható: de e' szerepben karakterszerű játéka kielégítő; ámbár itt ott a' kiemelendő szókra a' prosában nem ügyel. Joób ur (Almaviva), Benza ur (Basilio) tapsokban részesültek. Az első a' mennyire igen jelesen éneklé opera kezdetén daljait, annyira tömve hibákkal adá a' többi elmulasztás 's tactus és pausákra vigyázatlanság által. Benza ur azonban arcját egészen kivétközteté emberi alakjából. Ma ariáját tulságos testmozgásaival 's idétlen kiáltozásával egészen elundokítá 's elaljasítá. 'S fájdalom, ezt még ismételnie kellett. Ujabbán tapasztaltuk, hogy ő finom színi tapintással nem bír, 's így a' póriasba hamar átszökik. Hátra van Éder Luiza k. asszonyt (Rosina) megdicsérnünk, 's megvallunk, hogy igazán meglepé ariájában a' közönséget. Kár, hogy alsó hangjai olly gyöngék, mi kivált e' szerepben gyakran érezhető volt. — Aug. 29-dikén „Keen“ adatott. Lendvay ur a' czimszerepben a' két első felvonást tetszés nélkül, a' harmadikat nagy tapsra 's a' két utósót kielégítőleg adá. A' többi szerep régi kezekben volt. — Aug. 30-dikára „Montecchi és Capuletti párt“ volt hirdetve. Zettelmann ur, az ulmi színháztól, mint vendég Theobald szerepében lépett-fel.

SZEGEDEN Jakab hó 31-dikén a 2-dik bérleti utósó számra „Szilaj ifjú” hozaték színre köz tetszést nyerve. Főleg kitünteté benne magát Kőrösy né asszony (Zsémbszné) és Szabó Julia k. a. (Lizi). — Kis asszony hó 2-dikán „gyász - vitézek” Szigligety Eduardnak legujabb darabja adaték elő Baranyai Péter ur külön hasznára. Keszy ur (István) természeti szelidségével e' szerepet illőleg emelék-i. Földváry ur (Csánád) játéka jó volt; de néhol kevés tüzet öntött szerepébe; főleg hijánzék benne a' kedvesével kellő nyájaskodás; vagy is, kevéssé hideg volt. Deésy ur (Ákos) helyén volt, és hagyva némüleg az erőtetett szavalásokat, ma sokkal kellemesbbé és tetszősbbé tette magát, mint eddig volt, 's többen örömmel látjuk, hogy törekvése levén jó színészsé lehetni, a' köz észrevételén alapult tanács nála nem hangzik-el pusztába ejtett hangként. Kőrösy ur (Jávör) a' törvényes királyhoz hív jobbagyot 's elerőtlenülűt öregt igen jól mutatá. Baranyai ur (Ráb) e' különféle indulatok között hányatott gyász-vitézi szerepet olly igen jól fogá-fel, hogy ez maga is érdemessé tette a' nyert jutalomra, miért is mutatvány végén elötapsoltaték. Kőrösy né assz. (Ilona) a' fájdalmak, keserűség, bús helyzetet által sujtatott, inségbe sülyedt, majd öujeinek megtalálásakor némelly örömekben részesült anyát, főleg az egymást felváltó különféle indulatokat köz tetszésre festé. Lilla k. a. (Rózsa) különösen dicsérendő kellemes és csinos öltözete, az érzelmek tökélyes kitüntetése, helyes szavalásához mért jó mimicája miatt; hév elég volt benne, 's a' gyakrabbi taps-jutalmakon felül játéka köz elégülest szerze. Farkas ur (Oxes) is jól játszott. — 4-kén a' helybeli kórház felségelésére „két féj neje” hirdetteték. A' czél, ugy hiszem, elég lesz számom nézüt varázslani a' színházba, hol a' szenvedő emberiség segélese mellett egyszersmind a' színészeti kedvelés is bebizonyíthatatik.

CSENDVÖLGYI.

Igazolás. — Vannak azon élő lények között, kik embereknek nevezetnek, olly igen alacsonyul magyarázgató szörnyetegek, kik viperaként másra edzve nyelv-füllánkjokat, ellen-értelmet adnak a' szavaknak, hogy igy, midőn ember-társikat lelkökben gyötrik, magukat félre-vánva sátáni mosollyal kizozhassák a' megsebhedt szenvedőt, vagy sátánként örvendhessenek, midőn az öszvehangzás üdvös fonatát szétszaggatják. Illy kárhozat-szülte lényi gondolat volt az, melly az általam Szegedről írott, 's e' lapoknak 66-dik száma alatt látható színészeti közleményeim e' szavait: „Igaz, hogy a' színészek is emberek, ők is alája vannak vetve a' szenvedélyeknek, érzelmeknek, 's indulatoknak” — oda sietett magyarázgatni, mintha ezek M. Lilla k. a. becsülete, erénye 's maga jó viscelete ellen alacsonyító 's mocskoló bélyegül említettének: — minthogy pedig ön közlötte szavaimnak leghűbb magyarázója lehetek, ezennel oda nyilatkozom, hogy olly egy színésznőnek, kit magam is a' színen kitüntetett ügyességeért, kellemes, és hatás-teljes előadásaiért mint művésznőt kedvelek, tisztelvek, 's becsülök — erénye, maga viscelete, becsülete, 's jó hirben állása ellen valamint soha semmit sem szólhattam, ugy szintén szállani legkevesbbé sem czélzottam; sőt az illyeseket nem is e' helyre állöknek ismerem; 's valóban igen távol valem azon gondolatól, mellyre a' fennebb érintett szavak az alacsony magyarázgató által erőtetve általcsikartattak. Továbbá, midőn M. Lilla k. a.-t is olly emberi lénynek lenni állítam „ki a' szenvedélyeknek, érzelmeknek, 's indulatoknak alája van vetve” — én ezek alatt nem egyebet, mint szigorú sorsán gerjedt kedvetlenségeit, innen keletkezett komorságát, 's nyomasztó körülményei alul leendő kivergődheteése iránti kínzó aggodalmait értettem, 's ezekre nézve, ugy hiszem, nem is hibáztam, midőn olly intést tevék, hogy ezeket a' színre ne hozza, 's fedleve az ellensors által reá halmozott viszályokat, meggyőzven a' szenvedélyeket, érzelmeket, 's indulatokat, az az magában elfojtván akkor az aggódo, szenvedő, és illy okokon fájdalmasan érző emberiséget, a' színpadon meg-

jelenés pillanataiban egyedül az legyen, minek ott lennie kellett. — Ezen öszinte nyilatkozással M. Lilla k. a. becsületének tartoztam.

CSENDVÖLGYI.

KOLOZSVÁRATT nyárhó 14-kén „násznap és sirbölt“ legujabb eredeti szom. játek, kötöt beszédben, 4 fvsban adatott. (Irta Ó Tordai ifjabb Veress Jozsef.) E' darab a' szerzőnek legelső műve, azért olyannak hordozza helyeig is; milyenek a' hosszú monologok, a' rabló vezér megjelenése, nem mindig látott cselekedetek, a' felvett tárgy feszült előállításának egyhangú kepekben kiömlésztése; szóval Schiller „Moór Károlya“ jutott eszünkbe. Azonban mind ezek daczára czikázó villámként meritnek bámulatba az ötletűs gondolatok; az elénk festések ébren kepek tartani a' kepezetet; az ugyan egyhangú character kinyomatai merészek, és bensőleg hullámzó. — Egy helyen Halmár Emle illy szemrehányást tesz kedvesenek:

Miön jövék, hō lángtól gyult körül,
'S ha elmenék, a' szem borús vize
A' könyek olták-el e' szent tüzet.
O Emle, Emle! ekkor más valál.
Most hol vannak szemednek nyilai,
Mellyekkel átszégél baom felén?
Hol hangjaid bajos szavaltai,
Mellyekkel halni is elcsalhattál?
Most rezgve hangzók árva keblemen,
Mint esti hang a' néma tájakon!

E' sorokon, habár nem a' legkikeresettebb szavakkal is, lélek ömlék-el. — Fő irányát sem téveszté-el művében a' szerző, melly a' vétek büntetésében állott, sőt inkább mindenütt következetes maradt: elrendezése és bonyolításai nem kiszámolvák, 's ennek szüleménye ama kis unalom, melly a' nézőket előadatásakor megkísérti. Nyelve kellemes, néhol egy kisse feszes, erőtett, festőleges kifejezésekkel el, mit azonban gyakorlat simává egyenlíthet. A' versek hibátlanok, jól folyók. — Ennyit magáról a' darabrol általán; mert hely, idő 's a' kora mű nélkülözhetőve teszik a' bővebb bele ereszkedest. Ennyit róla szólnani illőnek tartám (nem mint a' tordai bíráló ur; mert okát sem tévé-ki: de ha a' darab nem nyujt édeletet, miért nem) azon ohajtattal, vajha a' hallgató Erdélyben többen próbálhanak! — Ha igen, lássuk! Tantum valemus, quantum lingua possumus. — Mi az előadást illeti: Fejér (Zalányi, várbirtokos) szerepe szellemét felfogva elég hatással adá a' feldult lelekismert jeleneteit. Hibául tulajdonítható, hogy itt-ott elharapván a' szókat, érthetlenséget áraszt-el legnyomósabb szerepén. Fejérne (Emle) ha akarja vala, sem adhatta volna érthetlenebbül, roszaibul a' magáét. A' kiemelni kellett helyek elmulasztása legvastagabb homályba burkolja az egészét. F—né épen ezt tévé, főleg a' 4-dik fvsban, hol általa villany gyanánt kellett csatannia a' darabnak. Ebből származék a' publicumon előmött aluszekonyosság és a' darab érdemének csökkenése (A' gyenge vállak nagy terhet soha se vegyenek-fel.) Török (Halmár), mint vendég, roszaibul játszott, mint valaha. Horváth (Bolzár) részvetlen volt játékában. Pázmán (Csehlő) azon kívül, hogy csak egyedül tanuló-be illően szerepét, annyi tanulmánynyal, azt tévé legalabb, hogy csak egyedül neki köszönhetjük, mit a' darabból érthetünk. Vincze (kőmives) ügyesen munkálódott. Nézők elegen.

CSONGVAY KÁROLY.

D I V A T.

Parisban a' folyó hónap első felében fehér ruha divatozott leginkább a' nővilágban. Sável, mantilla, ruha, kalap minden fehér volt; a' színes ruhák is olly gyengéd világos zsinűk valának, hogy a' fehérhez közeledtek. A' kasemir sávlokot nem igen kapták még fel; ezek inkább öszre valók. Ellenben az organdi mantillák kedvesek; ezeket valenci csipkével körzik. — A' csikos selyem ruhák vesztik kelendőségüket; helyökbe az élénk színűk, közzürke, lila-rózsza, víz-zöldes és világos-színűk léptek. — A' selyemruhák felső teste nem magas szabható, és sziv formájú; nyjajk fél bőségűek; az övszalag helyét zsinór foglalá-el; az alsó testet egy fodor és egy lebegény ékesíti.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacson alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön szeptember 6^{kán} 1838

KÖLTÉSZET.

E m m y n e k.

Magános völgy ölen

Szerény iholy virult,

'S ölére csendesen

Az ég harmatja hullt.

'S vihar ha fölkele

A' lét borús egén,

Ő azt nem érezé

Magános völgy öléu.

Fölötte elzugott

A' vész borús szele,

Mert hűn megövtá őt

A' tiszta szív ege;

És rá mosolygta az

Örök tavasz korát,

Kéblén növelve-föl

Szerelme magzatát.

És így virúla-föl

A' szende, szép virány...

És a' virág T e vagy,

T e vagy, kedves leány! —

SZ...ÉNYI.

SZORGALOM.

Hires ágyú. — Európának leghiresebb ágyúját most a' metzi fegyvergyárban láthatni. Ezt „grif,” név alatt ismerik, mellyet azért nyert, mivel e' mesevilágbeli madár azon ágyú ékesítvényei közt igen sokszor fordul elő. Ezen ölö 's pusztító fegyverdarabot 1529-ben Ehrenbreitsteinban önték, 's 1800-ban a' Francziák elvitték. Hossza 17, átmérője 3 lábura, torkolatja 10½ hüvelkre, nehézsége pedig 22,500 fontra, falpazati hossza 24 lábura, a' golyónak kalibere 157 fontra terjed. Megtöltetése 52 font löport kíván. Napoleon ezen ágyút a' parisi invalidusok házának szánta, hol már helye is ki volt-jelelve, de nem tudni, mi okból azt mind eddig be nem tölté.

Zsizsik-üző szernek tapasztalta egy dohánytenyésztő a' dohánylevelet, ki midőn aratásának mennyiségére elegendő helyet nem talált, igen sok dohányt vala kénytelen egy gabonarakásra hányni.

A' gabona tele volt zsiszikkal; de alig jutának reá a' dohánylevelek, azonnal elszállt a' zsiszik, 's a' gabonába soha többé nem jött vissza.

A' franczia kártyák nagy kelendősége onnan is bebizonyodik, hogy 1837-ben ez országban 3.566.121 játék-kártyát bélyegeztek-meg a' kormány részéről.

Az angol varrótúk milly szaporán készülnek, következőből láthatni. Cocker ur és fia Sheffieldben kevés idő előtt patenst nyertek uj találmányukra a' varrótúk készítésében, mellyet saját gyárukban gyakorolnak. Az abban munkálódó gépely az aczéldrótot illő vastagságra huzza, egyenesre vonja, meghatározott hosszúságra szegdeli, meghegyesíti, a' fülének készítésére szükséges csatornácskát kivájja, kifurja, 's mindkét felől kiegyengeti; azután az ugy nevezett szakált megráspolja, 's így minden perczben 40 kész tűt ejt a' skatulyába. A' vállalkozók éppen most készítettnek még illy 50 gépelyt, mellyek 5 ember segedelmével naponként egy millio 's két száz ezer ilyen tüket fognak készíteni. A' tűknek meghegyesítési módja a' munkásokra nézve mind eddig igen veszedelmes volt: de az említett uj találmányú gépely mellett e' munka ugy megy végbe, hogy a' leggyengédebb egésségre sem hathat káros következménnyel.

INTÉZET.

Uj rendelet levélpóstánk ügyében.

A' legfelsőbb helybenhagyást nyert megszüntetése Nyiresfalva, Bájfalu, Kapnik-Bánya, 's Budafalva postaállomásoknak, és Berkesz, Vásáros-Namény, Beregszász, Tisza-Ujlak, Huszt 's Técső postaállomások fölállításá által Nyiregyháza és Sziget közt létesített uj postavonal, egyersmind kapcsolathozá ennek megfelelőleg a' bal-dunaparti postavonalok czélszerű rendezetét, melly szerint az eddig hetenkint egyszeri vagy kétszeri posta-indulás 's érkezés helyett ezentul gyakoribb és gyorsabb levélposta-alkalom induland hetenként több helyre 's érkezend szinte több állomásról.

Ez uj rendszabály a' magyar királyi helytartó-tanács folyó évi jul. 26-iki, 34-iki és aug. 21-iki 20.984, 25.443 's 27.604 számok alatt költ rendeletei következtében folyó évi szeptemberben veendi kezdetét, 's az érkező és induló levélcsomók Budán és Pesten következőleg fognak kezeltetni:

1) Nagyszombatba a' levélposta f. é. jul. 1-sőjétől megindított gyorslevél-postával Pozson felé naponként délután 4 órakor indul, 's érkezik reggel. — 2) Verebélyre, Nyitrára, Győr, Pozson f. megy hétfőn, csütörtökön; jön vasárnap, hétfőn, Galgócra, azután Kémend, Zse-

lisz, Léva felé megy szerdán, szombaton délutáni 4 óraker; jön szerdán, pénteken reggel. — 3) Kassára, Eperjesre, Lembergbe, Dunakeszi, Vác, Rétság, Balassa-Gyarmat, Szakál, Gács, Tornalja felé szerdán, jön hétfőn; Selmeczre Rétság, Bát felé megy szombaton, jön pénteken délelőtt, de Lembergől Miskolczról levéltáska nélkül. Besztercebányára, Rozenbergbe Gács felé szombaton délutáni 1 óraker. Miskolczra, Tornalja felé, de csupán Szombaton. — 4) Miskolczra, Kassára, Eperjesre, Lembergbe, Tornaljára, Tályára Kerepes, Bag, Hatvan, Gyöngyös, Eger, Szikszó felé kedden, pénteken, délutáni 1 óraker. Jön szerdán, szombaton, délben. — Abonyba, Gyöngyös felé, de csupán kedden; jön szombaton. — 5) Debreczenbe, Kolozsvárra, N. Szebenbe Soroksár, Ócsa, Inárcs, Örkény, Czegléd, Abony felé hétfőn, pénteken, délutáni 1 óraker. Jön vasárnap, szerdán délben. — 6) Aradra, Temesvárra, Soroksár, Ócsa, Inárcs, Örkény, Czegléd, Orosháza, T. Komlós felé kedden, 's jön is kedden. — 7) Nagyváradra, Kolozsvárra Orosházaig együtt a' 6-dik számmal, onnan Gyula, Remete felé szombaton, délutáni 1 óraker. Jön pénteken délelőtt. — 8) Temesvárra, Aradra, Nagyszebenbe Soroksár, Ócsa, Inárcs, Örkény, Kecskemét, Félegyháza, Szeged, Kis-Kanizsá, Bánát-Komlós felé vasárnap, csütörtökön délutáni 1 óraker. Jön hétfőn csütörtökön délben.

J e g y z é s e k.

a) Az 1. és 2. szám alatti levélpóstával indulandó leveleket a' pesti 's budavári postaosztályoknál délutáni 2, a' budai főpostahivatalnál pedig $2\frac{1}{4}$; a' 3—8 számok alattiakat ellenben a' várbán $10\frac{3}{4}$, 's Pesten és Budán (vizivárosban) délelőtti 11 óraig kell föladni.

b) Rippin, Nyitra-Zsámbokrét, Trencsény. Oszlány, Privigye, Rudnó, Turócz-Zsámbokrét 's Nolesó postaállomásokra csak szerdán és szombaton érkeznek a' levelek a' 2. szám alatti levélpóstával Galgócz felé.

c) Pettendorfra, Okolicsna, 's Vihodna állomásokra pedig a' 3. szám alatti postával Rozenberg felé, 's Lucsivnára, Horkára, Lőcsére 's a' t. Kassa felé minden föltartóztatás nélkül.

d) Árok-Szállásra, Jász-Berénybe 's Tápió-Szelére kizárólag csak a' 4. szám alatti levélpóstával fognak a' levelek küldetni Gyöngyös és nem Abony felé.

e) Liszka, Ujhely, Velejte, Vécse, Nagy-Mihály, Szobráncz, Ungvár, Szerednye, Munkács, Tisza-Ujlak, Huszt, Técső és Sziget állomásokra kizárólag csak a' 4. szám alatti postával küldetnek öltartóztatás nélkül a' levelek; Halmiba 's Nagy-Szőlősbe pedig va-

lamint a' 4. szám alattival kedden és pénteken, ugy az 5. szám alattival is, de csupán pénteken.

f) Tokaj, Nyiregyháza, Berkesz, Vásáros-Namény, Beregszász, Nagy-Kálló, Nyir-Bátor, Vállaj, Nagy-Károly, Tóke-Terebes, Szatmár, Aranyos-Megyes, Nagy-Bánya állomásokra az 5. szám alatti postával küldhetni leveleket hétfőn és pénteken, és 4. szám alattival is, de csak minden kedden; továbbá

g) Hosszu-Pályiba, Pocsajba 's Biharba az 5. szám alattival, végre.

h) Monostorra, Battonyára, Nagy-Zeréndre és Simándra a' 6. számalatti postával.

A' es. k. fő postaigazgatóságtól.
Budán augusztus 22-kén 1838.

RÉGISÉG.

Keleti pénzek. Mult évi őszhó napjaiban Bécsben, Hügel bárónak ritka gyűjteményei között a' 270 darab indo-scytha, vagy bactriai és mogul pusztitást megelőző, kasemiri pénzek voltak legérdekesebbek.

Hajdani sirok. Wormsnak ellenében Michelsen ur, kieli tanító, mult éven négy sirdombot hányatott-fel, mellyeket a' nép csak romai siroknak nevezett. Az e' sirdombokban talált tárgyak mindenben hasonlók a' holsteini kunn sirokban találttakhoz, sőt a' sirok még külső és belső alakjokra nézve is azokhoz hasonlítanak. E' körülmény régiségtani tekintetből már csak azért is nevezetes, mivel a' Romaiak Holsteinig soha sem voltak, déli német országban pedig gyakran találatnak összekeverve régi iratokban és gyűjteményekben romai régiségek a' németekkel.

Varus-erdei rom. Egy társaság megbizásából, melly a' trieri kerületben régiségek felásatására alakult, Tholey mellett a' Varus-erdőben dolgozó munkások egy égés által feldult régi romai épületnek omladványaira 's az omladványok között több érdekes tárgyra találtak, u. m. mérlegekre, kézi malmokra, 's mintegy 100 darab különemű régi pénzre. (Kunstblatt.)

Régi pénzek. A glasgowi székes egyház kijavitása alkalmával mult évben három napszámos (II-dik Eduard kortársa) Robert király korában veretett 166 darab arany pénzt talált, 's azokat egy arany művesnek eladá.

Keletindiai társaság pénzgyűjteménye. A' keletindiai társaság nem régiben 3000 darab arany, ezüst, rézből vett bactriai pénzt kapott, mellyek azon időtől kezdve, midőn Sándor Baktrát építé, egészen a' Muhamedanok felső Indiát elfoglaló koráig valók.

LITERATURA.

A' magyar tudós társaság idei nagy gyűlését Pesten augusztus 30-dikán délutáni 5 órakor kezdé-meg szállása nagy teremében (Károlyi Ist. könyvnyomtató urnak házában). Az első három napi ülésekben a' minden osztályú tagok közül jelen voltak: n. mtgú gróf Teleki József (elnök), m. gr. Széchenyi István (másod elnök), m. gr. Andrássy György, m. gr. Dessewffy József; — Schedel Ferencz titoknok; Fáy András, Schedius Lajos; — Vörösmarty Mihály, Szemere Pál, Balogh Pál; — Döbrentei Gábor, Kállay Ferencz, Szilasy János; — Bajza József, Luczenbacher János, Czech János, Czuczor Gergely, Péczely József ki aug. 30-án a' „gazdagság befolyásáról“ igen érdekes beszéddel foglalá-el helyét); — Györy Sándor, Vállas Antal, Bitnicz Lajos; — Sztrokay Antal, Szlemenics Pál, Stettner György; — Gebhardt Ferencz, Bugát Pál, Horváth József; — Antal Mihály, gr. Dessewffy Aurél, b. Eötvös József, Gaal József, Gyurikovics György, Helmezy Mihály, Horváth Zsigmond, Jerney János, Kiss Károly, Mátray Gábor, Schoepf Ágoston, Szalay László (segédjegyző 's levéltárnok), Székács József, Tanárky Sándor, Tasner Antal, gr. Teleki László, Vajda Péter, Warga János, Zsoldos Ignác. — A' társaságnak nyilvános ülése sept. 9-kén leend.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN aug. 30-dikán „Montecchi és Capuletti párt“ Bellini daljátéka adatott, mellyben, mint említettük Zettelmann ur, az ulmi színháztól, Theobald szerepében, mint vendég lépett-fel. Dériné assz. (Romeo), Éder Luiza k. a. (Julia) e' szerepekben ismereteseek. Dériné assz. türhető Romeo, de játékában több férjfiasság volna ohajtható Rajta mindig látjuk, hogy nőszemély van férjfinak átöltözve. Kivánók azt is, hogy első öltözetéhez hosszabb felső köntöst venne. De lássuk vendégünket. Zettelmann urnak hangja kellemes, de úgy látszik, nem igen magos, azonban alsóbb cordáiban erős, 's e' mellett lágy tenor, hajlékony, magát a' szivbe hizelgő; 's mondhatjuk, olly húrokat illetett szivünkben, millyeket illetni ritka hang képes, 's ezek az érzés hurjai. Iskolája közepszerű; kimondása tiszta, utósó szótáig érthető; éneke azonban még nem eléggé szilárd: de a' jó magból, jó növény teremhet, 's a' növényen egykor igen-igen kedves gyümölcs. Magyar szövejtésében itt ott érzetett némi hiányt. Ámbár e' szerep, kitüntetésre, nem nagy mezőt nyújt, de őt mind e' mellett a' közönség kétszer hívta. — Aug. 31-dikén „Korszellem“ vigjáték 4 felvonásban (irta Raupach, fordította Fekete Soma) először adatott. — E' vigjáték szépen font találos mese, mellyen a' gon'olkozni szerető mulatságosan törheti fejét, 's belső érdemét csak úgy foghatja-fel, ha mindenik személy allegorjai jelentőségét kitalálta, 's mindenik jelenés czélzását megértette. Mi e' kedves mulatságtól 's lelki éldelettől nem akarjuk megfosztani azon olvasóinkat, kik e' vigjátékot látták, vagy ezentul látni ohajtják; kik nem látták, vagy látni sem fogják, azokra ugy is egyoldalú, unalmas lehetne a' fejtegetés. Csak azt jegyezzük-meg, hogy sokan kaczagtak ott, hol az értők szemébe köny toltult. Ohajtuk e' jeles vigjátéknak minél előbbi és minél többszöri adatását. Me-

gyeri ur (Töksi, Pelikán), ez előadás hőse, a' gyáva, felénk, öreg korszellem non plus ultrája volt. László ur (Szerecsényi) az ifjú, okos, józan korszellemet a' szelid, gyermekileg együgyű Herthával, ezen természet gyermekével (Lendvayné asszonynyal) szerelmeskedőt és egyesülőt, hiven ábrázolá. Szentpétery ur (Lidérczi) az öreg, álnok, haszonleső, gaz gyámatyát 's népét áltató urat igen jól adá; legjobban, midőn az ifjú korszellem meggyózi. Szerdahelyi ur (Bodó) a' vad, buta urfit, 's engedetlen fiút igen természetesen. Balog ur (Ködösi, iskolamester) a' charlatan csalfát kielégítőleg. Az előadás általánosan jól sikerült. — September 1-sőjén Szigligeti „Vazul“-ja adatott harmadszor. Bartha ur játékát a' czimszerepben szerep-jól-tudás bélyegzé; de ugy látszott, nem lélekzett egészen szabadon, nemely jeleneteiben szavalásán egyhangúság ömlött-el, 's mozdulataiban nem volt kifejezés. Itt helyén látunk e' karakter fölött néhány szót. Vazul természeti vadságában, általában heves véralkatú; tele boszankodással, könnyelműséggel, gúnnyal, szeszelylyel lép-fel; rajta minden tekintetben nevelési hiány látható; e' hibák és hijányok sűrű felhők gyanánt borítják egyes lelküset, 's csak initt amott csillámlik elő jó szive. Igy lép ő fel egy csoport vad magyarral, hogy Istvánnal kibeküljön és király legyen, kibeküljön a' koronáéit: de midőn látja István jóságát, megindulva borul lábaihoz, 's igaz lélekből kéri bocsánatát. A' királyyal egyedül marad. A' király lebeszélni igyekszik a' trónról, 's lassankent a' talán eddig sohasem elmelkedett Vazult az elmékedés honjába viszi; 's igy mi természetesb, mint hogy a' jó szívű Vazul, átlátván némileg hibáit, átlátván, hogy a' trónra semmi tehetséggel nem bír, azt Péternek, kit bátyja előtte halálra dicser, 's felig meddig már kibékít vele, átengedje. De jő Antonio, e' nagyra vágyó olasz, kinek hugát Vazul kedveli, de még nem szereti, 's tudtára adja, hogy Gizela és Péter askálódnak ellene, 's hogy ősei sem birtak tudománnyal, még is vezérek voltak. Az örömet hívó Vazul tehát ismét a' régi kerékvágásban van, Pétert gyűlöli, 's nevedett önhittséggel ohajt király lenni. Jő Szebusz; itt ingerelve kitör vadsága, különben is disponálva levén már reá lelkülete, 's egyik fülét levágja. Antonióhoz megy; itt szeszélye 's könnyelműsége tartja a' gyeplőt, 's Lucziát, kit eddig ugy szeretett, mint talán száz más nőt, kéjszerelmesének kéri: azonban ezt tisztá szerelmében látván, szerelmes lesz életében tán először; de leginkább reményt veszve különben őt bírhatni, eltökéli, hogy nőül veszi. Ekkor jönnek Péter emberei 's Nyitrára viszik fogságra. Itt hosszas fogságban, sötét magányában elmélkedni, eszmélni kezd; 's ki eddig kéj és örömmámorba süllyedt, a' szenvedésre, melylyel most először találkozik életében, a' jó utra kezd térni. Vadsága, könnyelműsége, ön-nem-állósága mutatkozik még, mint gyorsan keresztülvonuló felleg: de lelkülete alapját egészen a' jó akarat teszi. 'S im, a' mi dramai, éppen ezen új élet és jobb világ küszöbén esik a' boszú áldozatául. — E' talán nem éppen kiegészítő karakterrajzzal is, reméljük, megmutatnk: hogy Vazulnak dramailag van karaktere. A' színmű tetszet, bár látszott rajta némi mostoha pusztításnak nyoma. Szeptember 2-kán: „Tékozló“ került szinpadra harmadszor. Örömmel jelentjük, hogy ennek szorgalmas fordítója, t. Jakab István ur, egy eredeti magyar opera textusát, mellynek czime „Csel“ már elkészíté, 's hozzá t. Bartay András ur is a' nagyszerű muzsikának már 1-ső felvonását bevégeztette. Feszült ohajtással várjuk annak szinpadunkra jutását. J.

DEBRECENBŐL játékszíni napló. — Nyárelő hónap 13-kán Udvarhelyiné részére „Rübezahl az óriási hegyekben, vagy, zöld leányka“ ro-

mántos (?!) nézőjatek 5 fvsban Bárány Boldizsártól adatott. Az „egyszer hun vót, hun nem vót, még az óperenciás tengeren is túl vóti“ világból, guzsaly mellett agg anyó szájába illő jelen regény a fényes számmal színteremünkbe sereglett közönség elégtelenségében teljes mérték 's érdem szerint részesült. 'S bár mint romántizálgat is e' romantos színmű (melly a' hirdetésményen nézőjatek címre tett szert): de előttünk nézhetlen játékká, sületlen semmiséggé vált: mi okból utósó „Isten hozzádot“ mondván neki, siri csendbe 's békes nyugalomba helyeztetni őt szívből ohajtjuk. Ez esti vesztességünket helyre egyedül Kántorné asszonynak, a' kassai dalszínész-társaság volt tagjának, hozzánk érkezte 's jelen estve kitörő zaj és öröm közt fogadott első fellépte hozható. — 16-kán a' második bérlet 1-ső számát és társaságunkhoz rendes tagnak nyert Kántorné assz. szerepeinek sorát megkezdé Schenk Eduard évráji regényes szom. játéka „Belizá, kelet hőse“ — melyben a' czinszerepet Szákfy, Justinianét pedig Ujfalu ssy urak várakozáson felül személyesíték; Antoninát Kántorné, Irenét Erdélyiné asszonyok egymással vetélkedve olly mesterileg alakíták, hogy róluk csak mi írhatjuk igazán, hogy öröm és dicsőség volt látni e' két művésznét színpadunkon, — birni pedig mindkettőt irigyelendő nyereség. Játék folyta alatt a' zsúfolt színteremben levőktől koszorúkkal 's érdem-méltánylás szerzette tapsokkal és éljenekkel tisztelteténck. Még Leo alvezér (Kovácsy ur) is szót érdemel mai iparkodásáért; különösen arczkendőzésével 's hanglejtésével valánk elégedve. — 17-kén szép számú nézőiket Birchpfeiffer „bárson cipőjével“ mulattaták: Kántorné (Ágnes), Erdélyiné (Metta), Udvarhelyiné (Irmgard) asszonyok, 's Szákfy (Greifenstein), Chiabay (Gottfried) urak 's a' t. — 21-dikén előszer tüntek előnkbe színpadunkon a' „házassági jelenetek“ — mely erkölcsi élénk ábrázolat, 3 fvsban, noha helylyel-helylyel javítani valót mutat is, mindazáltal a' mutatóványok rendszerét megtarthatja, 's ismétlésre czélszerűen használható: ha t. i. kevesebb zavarral 's a' diszitmények ügyesebb rendezésével léphet-fel; pedig felléphet, csak a' rendező és diszmester akarják. Ujfalu ssy ur (József gyakornok), Erdélyiné assz. (Léni) különösen kitünteték magukat; csak azt nem foghatjuk meg, miként formálhatta magát köznevetség tárgyú, sarkantyús, bakancsos közlegénynyé szegénységi kétségbeesés miatt katonává lett Józsefünk. — 23-kán Lángné assz. jutalmaul a' „gyászvitézeket, vagy, rabnövásárt“ Szigligeti eredeti színjátékát, 4 fvsban, előszer láttuk, 's kívánjuk még többszer is látni nem azért, mivel ajánlására a' hirdetésmény e' szerzőnek „királyi ebédjét“ — és — „Vazul“-ját hozá-fel: hanem mivel e' színmű előttünk becsére nézve azokon felül emelkedék. Ma lépett-fel előszer e' társaság másik új tagja Magoss ur (Ráb), ki elsőbb jeleneteiben a' színteremünkét megtöltött nézők tetszését és tapsait érdemelve aratá. Kitűne működtek még: Erdélyiné assz. (Rózsa), Kántorné assz. (Ilon), Ujfalu ssy ur (István), különösen fényes öltözködése által; Szákfy ur (Csanád), Chiabay ur (Jávör), és Almássy (Ákos). — 24-kén vasárnapi mulatságul Kotzebue igen ismeretes „bak öze“ adaték. — 28-kán Kuno „menyasszonyi koronájában“ fénylettek: Kántorné assz. (Camilla) kivált álomlátási meszterjeleneteiben, és Erdélyiné assz. (Ludovica) diszes öltözködését még fényesebbé tevő ügyes működése által; Ujfalu ssy (Scipio), Szákfy (Henrico) urak szembetűnt helyességükért. Még Biró (Vigantio) és Eszter (Rosalia) is említhetők.

SZEGEDEN kisasszony hó 4 - dikén polgári kórházunk némi segedel-
mére „két férj neje“ hozaték szinre; azonban a' segély elmaradt, mert szin-
házunk ugy szállván üres volt. A' következett napon Nagy Pál, egyik
polgárunk, kertjében „negyvenrabló“ adaték. Kesz y ur (gróf Baruzzi Par-
do), Udvary ur (gróf Fiorese Alonzo) jól játsztak. Lilla k. a — nak
(Laura) mióta körünkben van öltözete valamint mindenkor csinos tetszős, dí-
szes, és szerepekhez illő, ugy a' mai egy vala azok közül, mellyek legin-
kább tetszetek. Az izlés, jól választás, csinosság és minden, mi a' szinpa-
don megkívántató, meglepőleg tűnt-ki. E' mellett csekélyre szállított szerep-
pét is jól alakítá. Farkas ur (Péter) comicai alakításával, de főleg mimi-
cájával dicséretet aratott. Baranyi ur (Mareas) tökélyesen, Szabó Ju-
lia k. a. (Merilla) kellemes szendességel köz tetszésre, Földvary ur
(Szankor) az együgyűséget jól képezve, Borsodi Julia k. a. (Laura)
gyengén játszott. Deésy ur (Murlagár) karakterének hiv megtartásával,
kellő tüzzel, élénk 's mérséklett szavalásával, indulatainak megkívántatólag
történt kifejtésével, jó mimicájával tapsra érdemesíté magát. Körösy ur
(Derfesir) jól kiemelé szerepét. Az előadás, mennyire a' szabadoni helyzet
engedő, jó volt; de kitetszék, hogy a' darab meg vala esonkitva. Ohajtanók,
hogy jövendőre az illyes csonkitások kikerültessenek, 's inkább kurtább da-
rabok adattassanak az arenában; mert a' csonkitások a' hatást kevesbitik, a'
hosszúság pedig untatja a' nézőket, főleg midőn a' szabad ég alatt esőtől is
fenyegettetve reájok setétedik.

CSENDVÖLGYI.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangászegyesület, alappénzének további gya-
rapítására, közelebbi szombaton (sept. 8.) esti 7 óraker, a' kir. városi nagy
redut-teremben Mozart F. A. „Titus kegyessége“ című daltjátékát 2 szakasz-
ban fogja előadni. Belépti jegyeket váltani lehet 48 ezüst kron szokás szerint
Pesten az egyesületi irószobában, Budán pedig Trexler A. 's a' vár-
ban Milecz I. urnál, csőtörtőktől (sept. 6.) kezdve délelőtti 8—12 óra kö-
zött: — előadás estvéjén azonban 4 órától kezdve 1 ezüst ft. a' bemeneti díj.
— A' jelen hangászati évben folyó bérletben már több műelőadás nem lesz a'
folyó esztendei kedvetlen különféle körülmények miatt 's leginkább azon okból,
hogy az egyesületi tagok egy harmada még be nem fizette ez évre rész-
vénydíját. Az egyesület azonban szilárd készülétekkel foglalkozik a' jövő
hangászati évre, hogy a' műkedvelő t. közönség várakozásainak annál töké-
lyesebben felelhessen meg.

DIVAT.

35-dik divatkép (Parisból). — Capote-kalap organdi-fodrokkal és szegfü virágokkal;
organdi-ruha valenzi csipkével körözve. — Bécsi divat aug. 30-án: ruha pamut-musselinből
selyemmel himzett virágokkal, lebegégnyel, 's csipkével körzött rózsza színű gros-grain-ken-
dővel; brüsszeli túll-fejkötő csipkével és virágokkal.

Szerkezi Mátray Gábor. alpiaczon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Nyomt. Traty Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap szeptember 9^{kén} 1838.

KÖLTÉSNET.

Dalaimhoz.

Goethe után.

A' felejtés tengerébe

Tünjetek-el daljaim,

Hogy ne zengjetez többé az

Ifju 's lányka ajkain.

Öt 's szerelmet zengetek ti;

Ah, elhült már kebele,

Vizbe írva voltatok, — lát

Folyjatok-el övele! —

EPIGRAMMÁK.

Goethe után.

'A' csalógány.

Dallosné! téged étetve nevelt vala Amor,

'S ivén gyermekesen étkeslet isten-átá,

És a' szelid kebel így méregtől látva, a' szivbe

Ajkain a' szerelem kínait ömledezi.

Földmivesnek.

Vék'nyan rejti arany magod' el a' könnyü barázda,

A' mélyebb egykor hamvaiddat földi-el.

Vígan arass és vess! Így kelhet az isteni étek;

És a' remény még a' sirba' se' távozik-el.

SZ... ÉNYI.

SZORGALOM.

Szalaggyárok francia országban. A' némbéri öltözetet semmi inkább nem disziti, semmi kellemesebbé nem teszi, mint a' szalagok. A' szalagot hajba lehet fenni, száz meg százféleképp' kalpra, fejkötőre tűzni; ruhának fényt 's kecsét kölcsönöz; a' virágbokrétát összefűzi, a' köpönyeg redőit rendben tartja. Színei olly élénkek, árnyéklatai olly gyöngédek, hogy félve nyulunk hozzá, nehogy illetésünkkel azokat eltörüljük; az ember azt hiszi, hogy a' szalagot megilletőnek kezére fénylő szinpor tapad, mint a' lepkét tartóéra.

A' szalag, mellynek rófét Parisban öt sou-tól kezdve három frank-ig árulják, fényét, keceit, kelendőségét, a' selyembogár tenyésztőtől kezdve a' divat-árusnőig, husznál több kézmivesnek köszöni. És ha még hozzá gondoljuk, milly tömérdek fáradság után kerül-ki minden kézmivesnek kezéből e' lenge anyag, — ha elgondoljuk, hogy még a' kereskedő is akar rajta nyerni, — bámulnunk kell, mint lehet még is csekély pénzért árulni.

A' szalagszövőszékek támadásának ideje Forezen egész a' 16-ik századba megy vissza. A' műiparnak ez ága, melly hosszú évek során át tökéletlenségben tespedett, a' revolutio óta bámulatos haladást tön. Ámbár az udvariak nem hordoznak többé selyem ujjas mellényeket és köpönyegeket (mit a' lyoni gyárak leginkább fájálnak); de vasárnap az utósó szolgáló is szalagos szalmakalapban megy sétálni kedvesével, vagy ha ez nincs, barátnéjával.

Kétszáz év előtt igen tökéletlen szövőszékeken készítették a' szalag, 's ugyan ezeken szövettek az aranynyal áttördeltek is, mellyek 13-ik 's 14-ik Lajos korában annyira divatoztak. E' két monarcha idejében egy udvarinak sem volt szabad a' louvrei vagy versaillesi csarnokokban megjelenni, hacsak ruháját csillogó szalagok nem boríták-el; — Molière gyakran kigunyolá e' szalagos divatot. Egyébiránt azon korban csak a' főbb rangúak hordozhattak szalagot, mert hosszadalmas készítésök miatt szerfeletti áruk volt.

Bizonyos zürichi erőművész, kinek nevét most talán feledékenység leple takarja, feltalálta végre mesterségét, mint lehessen egyszerre a' szövőszékeken egy végnél több szalagot készíteni. Dugos, egy chamondi kereskedő, tett első próbát e' találmánnyal. Vállalkozata azonban nem azon mértékben sikerült, mint várni lehetett volna. A' műhely-birtokosok és munkások romlást esküdtek ez idegen találmányra, melly, mint állíták, kenyerüktől vala őket megfosztandó. Illy zürichi szövőszékeken egyetlen egy munkás több szalagot készíthete egy nap, mint a' másikon egy hónap alatt. 'S mint-hogy kevesebb munkás kellett, természetesen nagyon megcsökkent a' szalagok ára is, és keringésbe hozásukra minden lehető mód megpróbáltatott. De a' találmány hasznosságát senki sem tudta vagy akarta átlátni. Végre a' kormány felnyitá a' gyárnokok szemeit, és a' zürichi szövőszék terjesztőinek jutalmat rendelt. Husz év mulva megkétszereződött Chamond lakóinak száma, és az utas, ki a' revolutio idején st. Etiennen utazott keresztül, most nem fogna e' nagy, fényes városban az akkor látott füstös nyomorult fészekre ismerni. És e' tündérics változást egy szegény zürichi erőművésznek köszönhetni, kinek neve a' feledékenység örvényébe sülyedt.

Birmingham, Liverpool, vagy Manchester láthatása végétt nem kell most a' Francziának hazájából kimenni; mert St. Etienne a' szónak legteljesebb értelmében angol gyárváros lett. Ott most ugyan azon lárma, ugyan azon fényelgés és szegénység uralkodik; ott a' vándor most angol ország vasutait, gőzerőműveit, szörnyű katalnait, kohait, kovácsait, kőszén-bányáit és műiparát látja; ott most három hónapig is elmulathatsz a' nélkül, hogy a' napnak vidámitó fényét látnád, és mellette legjobb alkalmad van a' megsiketülésre is.

Más iparvárosokon, u. m. Lyon, Nimes, Rouen 's Lille-n még mindig francia ország bélyege látszik. Ezekben még is vannak társaságok, muzeumok, sétaterek, színházak, naplopók, henyelő polgárok, semmire menendő szellemdús emberek; ezekben ma is találkoznak még szerelmes ifjak, tetszelgő hölgyek, gondnélküli gyermekek. Ezeket st. Etienneben mind nem találod; nincs ott sem gyermek, sem öreg; ott csak kereskedőség van. Ott a' gondolkozás számolásból áll; ott nincs más, mint kereskedői és részvényes társaság; ott az idő sokkal becsesebb tőpénz, mintsem haszontalan mulatságokra pazérolnák-el. St. Etienneben az életnek csak azon mathematicai oldalát ismerik, midly tallérok, garasok 's fillérek szerint számítható. Másutt lakásnak építenek pompás, nagyszerű házakat: itt pedig csak gyároknak. Másutt pompásan butorzott teremekben laknak: itt, hol üres helyet kapnak, istálóban, padláson. Egyébiránt itt a' bérlésnek is különös neme divatozik; itt nem szobát vagy lakást bérelnék-ki, hanem ablakot, mert a' szövőszék kicsin helyen megfér ugyan, hanem sok világosságra van szüksége, 's így a' szegény kéznives napsugárokat bérel-ki.

Minden gyár között figyelemre legmúltóbb a' st. etiennei szalaggyár. Képzeldjen magának az olvasó egy roppant teremtet, melynek mind két oldalán aránytalan felosztásban sok ablaka van, minden ablaknál pedig egy szövőszék áll. Ez egy nehéz, vassal és selyemmel megterhelt gépely. Ha a' szövőszék nem működik: tetejéről egy átlátszó, a' szívárványnak minden színében játszó selyem háló függ-le. E' selyemszálak a' szalagnak száalai. Azonban ha a' szövőszék működni kezd, az üllöt sujtó pöröly lármaájához hasonlót csinál, és midőn az utazó illy szövőszéknek zaját kívülről hallja, megesküszik reá, hogy ott nem selyem kelmét, hanem fegyverzetet készítenek.

A' munkásnak első mozdulatával zörögni kezd a' szövőszék, és a' selyem fonalak szabályszerűleg mozognak a' tetőzetten, mint a' katonai sorok. Ott, hol a' fonalak egymást keresztül vágják, a' szövöten mintegy varázsige által hirtelen ámulatos és fénylő rajzok támadnak. Milly láthatlan kéz teremté ez alakokat? — Vagy tán valamely tündérnő tűje himzé e' virágokat, e' gyöngéd színvegyü-

letet? A' gépelynek minden taszítása csak egy szál selyem fonál szélességével hosszabbítja a' szalagot, és még is egy nap alatt, egyetlen egy szövőszék több szegély-szalagot teremt elő, mint mennyit Musardnak egy táncmulatságára feldolgoznak a' szabók.
(Vége következik.)

RÉGISÉG.

Romai régiségek. Ez év sem meddő a' hajdani dicső Roma régiségeinek napfényre hozásában. Tavaszho vége felé a' Rhone jobb partján, st. Maurice környékén, némelly földművesek a' mezőn egy lábnyi mélységben gyönyörű agyag kannát találtak, mellyben 869 darab rézaggal bevont pénz volt. Többnyire Diocletian, Maximian és Constantius Chlorus korából valók; egyik oldalukon e' császárok képét, másikon különféle jegyekkel körülvelt nemtőt 's „genio populi romani“ feliratot hordozók. A' pénzek két frankos nagyságúak: — 2.) Aubonne és Biéve között egy fogadmánykövet (Votivstein) ástak-fel, következő felirattal: „Caesia vegeta Apollini V. V. S. L. M. (Votum votit solvit libens merito). Miért tön e' romai asszony vagy leány Appollónak fogadást, bizonytalan. A' tenger, annak partjai, az erdőkoszorús hegyek Roma idejében éppen olly bájlók voltak, mint most; talán ezeket éneklé-meg a' költésző, 's annak emlékére emelé a' követ. — Vagy valami szelidebb éghajlat alatt születvén, az itteni levegőt élesnek találva, így kiáltott-fel: „milly zordon tél! ah bár szelidebb napokat deritne itt mulatásom ideje alatt e' tájra Apollo!“ — és kérése meghallgattott! Vagy kór 's halál révén álló gyermeke volt Caesia Vegetának? és könyörgésében Apollónak fogadmánykövet ajánlott, mellyet a' gyermek felgyógyulásával el is készített. — Legyen bár mi oka e' fogadmánykő létesítésének, az minden esetre tiszteletes maradványa leend folyvást a' hajdani classica Romának.

Görög sarcophagok. April 1-ső napjáról írják Maltából, hogy Elliot admiral a' Constitution nevű amerikai hajóra tömredék görög régiségi kincset gyűjtött e' tartomány külön részeiből. Legnevezetesebb pedig közöttök a' Bairut mellett talált két szép márvány-sarcophag, mellyeknek egyikén következő felirat: „Julia Mamaea Augusta“ (Alexander Severus anyja) olvasható.

Különféle hajdankori tárgyak. A' hajdani Vaison (Vaucluse) helyén szakadatlanul folytatják a' kiásásokat, mellyeknek következésében már több hamuvedret, könysszelenczét, tükröt, íróvesszőt 's a' t. találtak. E' kiásott tárgyak mind az avignoni muzeum számára határozvák.

LITERATURA.

Uj színművek. — Többeknek kérdezősködésökre ezennel szerencsém van jelenteni, hogy e' közkedvességű lapok 22. 23. és 32. számaiban jelentett színmű-fordítványaimon kívül még következő fordítványaim is elkészültek, n. m. I) „Cordova Gonzalvo, vagy, barátság és szerelem“ színjáték 6 fvsban, gróf Vandernath Leopold után. — II) „Álom és valóság“ regényes színjáték 2 szakaszban. Az első szakasz: „gyülölség, szerelem, és boszú“ színj. 3 fvsban; — a' második szakasz: „két menyasszony“ drama 2 fvsban Würth után. — III) „A' hasonszenv“ vig ját. 1 fvsban Würth után. — IV) „Odioso, a' kis ördög“ színj. 5 fvsban, németből szabadon. — V) „A' festész remeke“ vig ját. 2 fvsban, Weisenthurn Janka után. — VI) „A' badeni haramialeány“ látványos színmű 5 fvsban németből. — VII) „Zrinyi halála“ nemzeti szom. ját. 6 fvsban, Pyrker László után. — Ezek nálam jutalmas áron megszerezhetők. Irántuk ugyan nálam bővebben lehet értekezni bérmentes levelekben.

Kassán 1838. aug. havában.

KLESTINSZKY LÁSZLÓ.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN. (Szakácsy, Cervati ur, Erdősné assz. vendégek.) — Sept. 3-kán „Griseldis“ adatott, mellyben a' rögtön megbetegült Laborfalvi R. k. a. szerepét (Genevra) Kovácsné assz. volt szives felvállalni. Szakácsy ur (Percival), kit e' lapok olvasóji, a' hon egyéb vidékeiről közlött színészeti tudósításokból, már ismerni fognak, vendégképpen ma léptetfel előszer. Felőle röviden addig is, míg bővebben taglalhatjuk tehetségeit, csak annyit mondunk, hogy bár általán véve a' criticusoknak szorosabb kivánságait nem elégité is ki, de kedvező színi termete 's organuma mellett, ezzel folytonos szorgalmat és tanulmányt párosítva, ha nálunk maradna, egykor kedves színészsze idomíthatja magát. — 4-kén „a' fiatal kereszt anya“ I fvsos vig játék került színpadra, mellyben a' régibb személyzet mellett László ur (Eduard) ha bár előzőnkének helyét tökélyesen be nem tölté is, de behizonyított szorgalmával biztosítá a' közönséget, hogy lassanként elhagyva darabosabb szokásait, azon fokra közelíteni törekszik, mellyre jutandását várjuk 's ohajtjuk. Zajos tapsokkal hivatott ő az ismét igen jeles Lendvayné assz. (Lucyné) után. — Követé ezen előadást „Norma“ daljáték I-ső felvonásának azon része, melly Adalgisa és Sever párdaljával zárattott-be. A' czimszerepét Dériné asszony, Adalgisát Eder Luiza k. assz., Orovesóét Benza ur (ez utóbbi ismét finomtalan kiállózó énekléssel), Severét Cervati ur olasz vendégünk vívék. Ez utóbbi, valamint Frikk ur is (Sever barátja) és Éder k. asszony a' Severrel énekelt párdalban olasz textust mondának. — Ez után Katsóh Lajos műkedvelő ur Bacher József nagy polonaise-jét játszá flaután egész hangászkar kísérettel. Előadása némileg elfogult volt, 's talán ezért nem elegendő tactus-szilárdsággal, de különben csinos és szép gyakorlottságot bizonyítva. Tapsok üdvözlék 's jutalmazák azt. — Berekeszté a' mai mulatságot Cervati ur Donizetti „Bohena Anna“ daljátékából vett nagy ariájával, mellyben Frikk és Benza urak voltak segédei. Művész vendégünk ismét fenntartá első felléptekor nyert dicsőségét, 's zajos tapsokban részesült. 6-dikán még egyszer lépett-fel. — 5-dikén „mátkanézés“ vig játékban Erdősné asszony a' kassai szí-

nésztársaságnak volt tagja lépett-fel vendégképpen Lukretia szerepében; miről máskor. — Színházunk igazgatósága új alakot öltött magára. Szentkirályi Móríczt ur t. i. lemondván igazgatói hivataláról, a' részvényes társaság aug. 29. 's 30-ki közgyűlésében az igazgató kormányt két választottságra bízta, mellynek fejei t. Földváry Gábor, Ilkey Sándor, és m. gr. Ráday Gedeon urak lesznek. Főrendezővé Komlóssy Ferencz ur, a' kassai társaságnak volt igazgatója fogadtatott, kinek hitese és két reményteljes leánya is, társaságunk tagjaivá szegődtek. Megyénk mult augusztusi közgyűlésén több megyétől küldött adakozások pesti magyar színházunk javára olvastattak-fel.

3.

KOLOZSVÁRATT nyárhó 15-kén „hol sok a' pénz, sok az atyafi“ vigját. 5 fvsban (Kotzebue után Komlóssy fordítmánya) adatott. E' mű a' szerző legjobb darabjainak egyike. A' nem kevés számú publicum tapsal fogadá. Az előadás jól sikerült. — 19-kén „Dienes, vagy, a' királyi ebéd“ Szigligeti eredeti színműve került színpadra. E' darab jó oldalú bonyolódásaiért, szilárd és csinos nyelvvel, sehol sem ölt unalmas helyzetet magára. Erdélyi (IV. Béla) tartós, komoly magaviseletében nem hatás nélkül játszó. Szavában némi rekedt erőtetés tünt-elő; jobb volna magát természeti hangjárására hagyni. Fejér (a' czimszerepben) jeleskedék. Itt a' minden szerepre alkalmas játszó egy eddig ismeretlen oldalról ismertük-meg. Ő a' gonoszságban gyököt vert Dienest, a' borongót, lélekismeretében bűnhődöt nem pazarul ábrázolá; de olykor aggottabbat képeze, mint kell vala. Mutatvány végén méltán tapsoltaték elő. Szilágyi (Miklós) helyén volt. Fejérné (Eszter), illy szerepekben hidegsége miatt érdeklél nem tűnhet-fel; hivatása kevés reá; de az illy felvállalatért nem kárhoztatható, mivel a' személyek szűke készletű reá. Török (Dávid) e' szilárd tehetséget kívánó szerepben merő zavar volt; csendes a' boszulni vágyó helyeken, lankadt tűzében, neveltséges bukdosásai-ban. Szóval ő haszatlanná alakította e' nehéz szerep valóját. Ohajtjuk, hogy illy szerepekre ne alkalmaztassék, vagy, tegyen eleget vállalmányának. Sajó szerepére Horváth volt kijelölve, de őt sehol sem láttuk; helyében egy untató mást kelle hallgatnunk, kinek sem hangja sem mozdulata, szóval semmi színpadi tehetsége nem mutatkozék. Az igazgatónak illyesben óvakodóbbnak kellene lenni. Nézök kevesen. — 21-kén a' jelen 's most érkezett másik színész-társaság által ezen előadásra egyesülve adatek „Domi, az amerikai majom.“ — A' hirdetémből nem olvashattuk, mellyik ama most érkezett társaság; azt csak közhírből kelle megtudnunk, 's valóban örömmel értettük, hogy az a' mult télen innen szinte bucsúzatlanul eltávozott Kilenyi-társaság, mellyet közönségünk iránti tisztelet hozza körünkbe, vagy pedig talán az augusztusi nagy lóvásár. Ezt ugyan elhatározni nem akarom, de annyi igaz, hogy pénzt és publicumot Thalia rendjében nagy becsületben szokás tartani: Csakhogy arra is kellene ügyelnünk, hogy az előbbiért ne feledjük az utóbbi; mert lám a' sors gyakran visszahajtja az embert oda, honnan egykor hálátlanul távozek. — A' két társaság tehát egyesülve adá a' nevezett darabot, melly, mint kitűnik, a' jelesebb diszítvények és testi hajlékonyság kimutathatása miatt téteték színré. E' mutatvány mennyiben felelt-meg rendelgetésének, abba bőven ereszkedni nem akarván, csak annyit mondok, hogy a' diszítvények semmi újsággal nem leptek-meg, mivel azok csaknem az örökös használttak valának. Frank (majom) elég ügyességet mutatott, ámbár ő is tul élte már korában a' gyakori salto-mortalekat. Szaplóczay (Dessa La-

nava) Kilényi társaságnak fő szerepese, mint észrevettük, hangja fojladoottsága miatt gyengéd és csinos, hajlékony hangokat ohajtó, miveltebb characterü szerepekben teljesen soha sem fog gyönyörködtetni. Sz—y urnak e' javithatlan hibáján nagyon sajnálkozunk, annyival inkább, mivel szavalati tehetségében szilárd, gyakorlott; mozdulataiban tanult, határozott. Ohajtanók, ha már e' két társaság nálunk egyesülve 's huzamósb ideig akarna maradni, mindkét nemi személyzetöket jobb, szilárdabb, 's tehetősebb karba helyezték. A' szinterem telve volt. — 22-kén ugyan e' szinmű folytatása következék számos néző előtt. Fejér Károly, mint a' közönség kedveltje játék végén előtapsoltatek, ki azonban, mint értettük, Tordára utazand vissza társaságával.

v—y.

SZEGEDEN kisasszony hó 7-kén „Du Barry grófnő“ adaték. Tolnay ur (15-dik Lajos) első megjelenésekor nagyon gyávának mutatkozék characterében; de későbben több méltósággal vivé királyi szerepét. Baranyi ur (Richelieu herczeg) a' ravaszágba vágó szerepet gyávéval váltván-fel, eltávozóék a' valótul, 's így az egésznek hatását szembetünőleg rontá. Árvay ur (Aiguillon herczeg) gyengén, Kesztyur (Lavrillierre herczeg), Körösy ur (Meaupon) jól, Farkas ur (Du Barry gróf) köz tetszésre játsztak. Deésy ur (Carotte) csekély de a' darabot bezárt szerepet művészileg vitte. Egedy ur (Miroval) látszik, hogy törekvék; látszik, hogy a' mondandókat jól megtanulta: de hiányozt az érzés; ezt nem tudá jól, és jót adni szavaihoz mérve. Külseje nem rossz, 's ha jó vezetője lesz, és híven követi ezt, belőle jó színész válhatik. Lilla k. a. a' czimszerepben lépett-fel. Öltözeté illőleg volt választva. Ki a' történeti szöveget ismeri, tudja, hogy alacson sorsból emelé őt a' király fel; de megmaradt a' természetben még is valami miveletlenség, meg az uralkodni vágyás; meg az arra törekvés, hogy tiszteltesék, és neki mindenki hóduljon. Midőn mondjuk, hogy illyképpen személyesíté szerepét, 's köz tetszést nyert, egyszersmind azt sem hallgathatjuk-el, hogy a' király kedvezésének elvesztése iránti aggodalmat, 's vetélkedő társnéjának gondolt védenecznéje iránti gúny-vonásokat és szavakat, a' karakterhez megkivántatott 's körülményekhez képpest a' darab alatt kifejtett különbféle érzelmeket 's indulatokat köz elégülésre festé, miért is tapsot nyert. Körösyné assz. (Mirepoix marsalnő) igen jól játszék. Szabó Julia k. a. (Cecilia) a' valódi ártatlanságot egyedül ismerő szerelmes, és vétkes elomlottságrul még semmit sem tudó leányt köz elégülésre adá. E' darab a' 3-dik bérlet 1-ső számára adatván nézők szép számmal voltak. Megkell vallanunk, hogy az előadás igen jó volt: az udvari pompa, fény, és csillogás, melly a' ruhákon láttatek, kellemesen lépé-megközönségünket; mert ezek bármilly nagy szinpadon is csilloghattak volna. — 9-kén azon bérleti 2-dik számra „két Andorváriak Bécsben“ jötek színre. Farkas ur (gróf Andorváry) egészen otthon volt. Földváry ur (Adolf) jól játszott. Udvaryné assz. gróf Velvartnét nem rosszul alakítá. Deésy ur (báro Stein) művészileg játszott; Szabó Julia k. a. (Henriette) előadását köz tetszés koszorúzza. Borsodi Julia k. a. (Fridberg Amália) nem elég hévvel és bátorsággal; Körösyné assz. (Vunschelné) comicai alakítását gyakrabbi tapsra méltólag vivé, Körösy ur (Buzás) jól. A' darab egészen véve jól sikerült. Nézők szép számmal voltak.

CSENDVÖLGYI.

DEBRECZENBŐL. — Játékszíni napló. — Nyárelőhónap 30-kán Eszter részere szép számú közönség előtt előszer adatott „Alfred, vagy pogány

tábor a' keresztény honban" hősi színjáték 5 fvsban, angoltól prof. Conmeados, magyarra tette Éder György. — Nyárhó I-jén két egy-egy felvonásos színművet láttunk, n. m. Holbein „két özvegyét“ Ujfalusy fordítása szerint és Kovács Pál „magának akart, másnak kért“ című eredeti víg játékát, melyek közül ez utóbbiban Magossur másodsor, mint Gazsi, kitünőleg működött. — 5-kén Treitschke (nem Tritschke) Fridrik „Marianna“ című színjátékát 5 fvsban, Jakab István fordítása szerint, előszer és teljes elégtelésre adatva láthattuk, 's látni még többször is ohajtjuk, mennyiben az egyike ama műéleményt nyújtó nemes színműveknek, melyek az esti időtöltést fűszerezve az előadási rendszer sorában magukat sokáig képesek fenntartani. A' czimszerep jeles személyesítője Erdélyiné assz. játék folyta alatt tapssokkal és a' zártszékekből felhányt koszorúkkal tisztelteték, Magossur (Pierre) pedig játék végén előhivatásban részesítették. — 7-kén kevés hallgató előtt Farai Antal, sugó, részére előszer került színpadra „III-dik Henrik és udvara“ — melyben a' két Katalint kivéve hibával teljesen 's készületlenül léptek-fel a' többiek; csak a' Guisei herczeg és Rügieri csillagász feleltek-meg szerepöknek. Henrik király gyermeket képez, hacsak bajusza emberkort nem bizonyít. Az özvegy királyné elég méltóságot mutata mindig, 's tökélyesen megfelelt szerepének. Cleve Katalin durván szorított kezének fájaldalmát igen résztvevő szájakozással jelenté-ki minden sikoltás nélkül ábrázolja által. E' jelenés volt legérdekesebb 's leghelyesebb: hogy a' többiek, kivéven Rühierit 's a' lotharingi Henriket, illó figyelem 's készület nélkül valának, ismételjük; Saint Lea pedig csak a' czédulán volt látható. — 8-kán Ziegler „valóság és tréfa“ színműve élénken, igyekezettel, 's meglehetősen mentkeresztül a' színpadon. Magossné assz. (Ágnes) most előszerlépvén fel, várakozáson felül találta-el az ártatlan szerelmes leány szerepét. Magossur (b. Sziklavári) ismét új és szép tehetségét ismerteté-meg velünk, 's mindnyájunkban közbecsülést és vonzalmat gerjesztett maga iránt. Lángné assz. (Márta) hasonlólag igen jól vivé szerepét, 's helyes volt, hogy most az egy-szer nem tulságoskodék, valamint máskor szokása. Átalján e' mutatvány élénken 's igyekezettel ment, minek ösztöne talán a' feles számú nézőktől eredet, kik közül némellyek Magossné (Ágnes), a' fiatal színésznőt, koszorúval is jutalmazák. Ennyi néző előtt Kovácsy ur (Arkos) tisztább, vagy legalább megtatarozott formaruhában jelenhetett volna meg; mert a' rajta levő botránkozásig ronda volt. — Azt, hogy a' párviadalban a' pisztolnak csak gyújtó fedele pattant-el, igen ügyesen akará helyre hozni Sziklavári maga feltalálása 's e' szók által: „hiszen a' pisztolok meg sincsenek töltve.“ De ez csak ott létesülhet, hol Chiabay ur (káplár) szerepét olly pontosan tudja 's fogja-fel: azonban még is hiba marad; mert „forma dat esse rei“

MLGR. távul létében társai.

D I V A T.

Parisban a' melegebb őszi ruhák is kezdenek már mutatkozni. Illyen a' pelerinmantilla különféle, vattas, selyemből. Ez a' csipelyeken mélyebben nem bocsátkozik; köröskörül hasonló selymü szalaggal, csipkével, prémszegelyvel, vagy marabu-tollal van körözve; elől nehány ráncz és egy sor apró gombok által szorítottatik össze. — Nyári köntösökre a' fehér vagy színes musselin folyvást kedveltetik. A' nyílt felruhát széles valenci csipke körzi. Az organdi ruhákon hársón diszítványok, virágok lebegnek. A' kalapokat virágbokrok ékesítik. Foulard vagy akót selyem ruhákhoz himzett kised vállkendőt (csipkével körözve) viselnek.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön september 13^{kán} 1838.

KÖLTÉSNET.

Valódi nemesség.

Nem az nemes, ki több századba fel -
 Vivén lenyugodt eldődök sorát
 Egy nyert királyi lappal kérkedik,
 'S fényt nem deríthet reá más érdeme.
 Az a' nemes, ki ember, honfi, és
 Ismerve mind két tisztét, lépteit
 Akként irányza 's teszi azokat,
 Hogy teljesítse, mit jó honja vár,
 Felkent királya és az emberség.
 Így érdemekhez zárva az erényt
 Te léssz valódi 's érdemlett nemes.

Szenvedély.

Kiváncsiságból éledt tudni-vágy
 Ingerle, első lépést hogy tegyek.
 Meg lett; követtem kezdett útamat
 Uj 's uj gyönyör közt lépdélék azon.
 Mindig továbbra vonza ösztönöm,
 'S megszokva kezdett pályám útjait
 Mindig erőbben vonzatám felé.
 Most már lelánczolt rabbá tart azon,
 Kínöz, gyötör, ront, 's nyugtom tartva int —
 Hogy el ne hagyjam kezdett útamat —
 Természetemül fajlott szenvedély.

MISKOLCZY ISTVÁN.

SZORGALOM.

Szalaggyárok francia országban (Vége.)

A' szalagoknak némelly nemei még a' hajdanszerű szövőszekeken készíttetnek falun. Azon szalagok, mellyeket a' zürichi gépely által számüzött és forezi hegyre menekült szövőszekek készítenek, sem fény, sem izlés, sem gyöngédségre nem hasonlíthatók a' fennebb említettekhez, 's leginkább csak a' falusiak viselik.

Mielőtt a' selyem a' szalaggyárnokok kezébe jut, több kézen fordul-meg, mellyek mossák, festik, gombolitják, osztályozzák; és midőn a' szövőszekekről lekerül, még kivágó, mintázó 's tömérdek munkás és munkásné kezén megy keresztül, kik neki fényt és keménységet adnak.

A' munkálódó asszonyok száma, kik a' selyem előleges elkészítésével foglalkoznak, vagy a' szalagot szövőszékről lekerülésével veszik csinításul kezökbe, igen nagy, és különféle osztályokra szakadnak. Délben mind odahagyják a' gyárházat és a' város utczáin 's térein elszélednek. Ekkor támad azután a' zugás, hasonló a' felizgatott méhkas dongásához. Paris legnépesebb utczáinak, a' st. denisi út 's boulevardoknak, fogalma sem lehet ez élénk, festőleges jelenetről. E' hölgyeknek nagyobb része még őseik szokásaként öltözik, és ez aggszerűség első tekintetre különösen lepi-meg az embert.

Mi a' takácsokat illeti, ezek is a' régi szokásokhoz ragaszkodnak: megvannak a' maguk szenteik, ünnepeik és böjtjeik a' naptárban. Egyébiránt csendes, szelid emberek; olyanok, kik a' lyoni munkások veszélyes beljegyével nem bírnak. Ha szövőszéke mozog a' st. etiennei takácsnak, és selyme jó, örömet hiszi, hogy franciaországban minden tökéletes; midőn pedig munkája nem jól foly, ujságokat olvas és politizál: de még példa nem volt reá, hogy legnagyobb felindulásában is törvény elleni tette vetemedett volna.

Legfontosabb személy a' gyárban a' rajzoló; mert a' divat és izlés felett ez határoz. Művésznek nevezi magát, hogy botlásait lángelméjének rovására üzhesse. Dohányzik, a' kávéházakat szorgalmasan látogatja, kalandokat keres, pénzét utánozhatlan könnyűséggel fecserli-el, tekintete bátor és vakmerő. Ezen kívül tanítványai is vannak; mert művészi tekintetben minden gyár mellett iskola is épült. Olasz ország különemű művészeti iskolái nem féltékenyebbek műveikre, mint e' gyári iskolák. Egyébiránt a' mester csak tervet szerez, és rajzol, a' színezést tanítványaira bizza.

Maga a' gyárnok nagy ur és többnyire jó testes is. A' gyárnokok két osztályra szakadnak. A' régi világhoz ragaszkodók többnyire templomatyák is; a' parochialis templomokban tulajdon bárson székük van, és vasárnaponként rendszeren misét és prédikációt is hallgatnak. Különb valóságos polgára a' mult századoknak; nevéhez örömet ragasztja egy vagy két kis falusi jószág nevét, hogy bizonyos nemesi mázt kölcsönözzön magának; szabadságaihoz pedig testtel lélekkel ragaszkodik. E' mellett városi hivatalokra is vágyik, és legboldogabbnak hiszi magát, ha valamely ünnepély alkalmával a' három színű municipalis övvel jelenhet-meg nyilvános helyeken.

A' fiatal gyárnokok korunknak minden mozgékonyásával bírnak. Bátrak, mesterségüket értők, és vállalkozati lélekkel bírók.

Kiszámoltatott, hogy francia országban naponként 350.000 rőf szalagot készítenek, mellynek keringésbe hozása 200 gyárnokot 's mintegy 800 kereskedőlegényt foglalatoskodtat.

SZOBRÁSZAT.

Savoyai Emanuel lovagszobra. Parisban, a' louvre udvarán tavasz hó 2-kán állítottatott-fel Savoyai Emanuel Philibertnek David által készített szobra, melly a' bajnokot azon helyzetben lát-tatja, midőn a' st. quentini csata napján, mint a' győzelemről bi-zonyos, bal kezével lovának kantárszárát rántja-meg, jobb-jával pe-dig fegyverét dugja hüvelyébe. A' herczeg állása nemes, a' lóé erőteljes. A' bajnoknak öltözete lovagi.

Kleber szobra, melly Strassburgban fog felállítatni, Belleville-ben már látható. A' bronzból készült szobor mintegy 14 láb magas, 6—7000 font nehéz. E' tábornok a' köztársasági tá-bornokság egyenruhájában, szép, egyenes állásban, baljával kard-jára támaszkodva, jobb-jában papirost tartva, alakítotték.

Wellington szobra. Tavasz hó 7-ről írják Londonból, hogy a' Wellingtonnak emelendő szobor elkészítettésével foglalkozó választmány Cantrey szobrászsal megegyezett, 's ez a' herczeg-nek 12 lábnyi magas szobrát a' hozzá járó talajjal együtt 9000 font sterlingért fogja elkészíteni.

Hermann emléke. — A' Bandel által készitendő Her-mann emlékeről Detmoldból ezt írják közelebbről. „A' rézből ön-tött szobor talpától feje tetejeig 40 láb magas leend, és 84 lábnyi magas toronynemű talajon fog állani, mellyet homokkőből készült 10 óriási oszlop körzend; ezeknek párkányai k keresztivek által csatoltatnak az alap-épülethez, egy koronaszerű kupot idomítandók. Hermann szobra e' kúpra fog jöni. Az egész emlékek magassága, talaj aljától a' fegyver hegyéig, 150 láb lesz, 's a' költségek 20.000 rajnai tallerra vannak számítva. Az épülethez szükséges kövek egy közel levő hegyben töretnek.

Lapeyrouse. A' francia király 5.000 kilogramm bronzot ajándékozott Albi polgárainak, hogy Lapeyrouse-nak, a' szeren-csétlen világ-körülhajóznak, belőle emléket állítsanak.

La Harpe emléke. Az emlékek száma, hála a' haladás nemtőjének, napról napra szaporodik. Rolleban (Svaicz) a' waadti cantonban, mint La Harpenak születés-helyén, egy társaság állott össze, melly e' nem régiben elhalt tábornoknak emléket szán-dékozik emelni, melly a' társaság terve szerint, egy mestersé-ges szigetecskére jövend, közel a' genfi tó partjához,

RÉGISÉG.

Athinai kiásások. Az akropolisi kiásások rendkívül ha-nyagon 's többszöri félbenszakasztással folytattatnak. Erectheum kitakarítása sem megy gyorsabban a' szükséges szerek hiánya mi-

att. A' pantheon vizsonti fellállításáról mostanában álmodni sem kell, ámbár Klenze gépelyei, az oszlopok felállítására határozottak, készen állnak. Akropolis külseje egészen más alakot nyert az omladványok széthányatása által.

Régi emlékpénzek. Forges körül egy 300 évesnél idősebb tölgy alól nem régiben több apró emlékpénzt ástak-fel, melyek közül az egyik (III-dik Henrik korából való 's csakugyan ennek tiszteletére verett) legérdekesebb. A' pénznek egyik felén három korona látható; ezek közül kettő a' francia és lengyel, a' királyi volt, harmadik pedig az égi korona, mit a' felirat „Manet ultima coelo“ is bizonyít. A' iugisták ez emlékpénzt egy más gunypénz által parodizálták. E' gunypénznek egyik oldalán „Manet ultima clastro“ felirat olvasható, mint czélzás a' zárdára, melybe Henriket szándékoztak zárni.

Baalbeck omladványai. (Addison „Damascus and Palmyra“-jából) A' baalbecki nagy és titokteljes omladványok alapítását az arab mondák Salomonnak tulajdonítják, ki azokat hatalmas szellemek segedelmével építé. A' hajdani 's eredeti Baalbeck név híven megmaradt a' belföldiek között, sőt jelenleg is több ajkról hallható, mint a' görög Helipolis (napváros) nevezet. Heliopolis csupán fordítása a' hajdani Baalath névnek, melyből a' Baalbeck hihetőleg nyelvrontás által származott. Valjon áll-e a' mostani romok között a' hajdani Baalathnak valamely része, bizonytalan. Egyedüli részek, melyek fölött kétkedni lehet, azon szörnyű kövek a' laptér éjszaki és déli falain, melyeken a' templomok állnak; ezek két akkorák, mint a' világon eddig ismeretes legnagyobb faragott kövek, ugy annyira, hogy hiedékeny 's tudatlan emberek agyában könnyen támadhat az iránti gondolat, hogy azokat csak felsőbb lények vagy bűvösök szállíthatták oda.

E' valóban óriási kövek, egyszersmind a' helynek legnagyobb csudái, alapját teszik egy nagy 's emelkedett laptérnek, mellyen későbbi idők romjai láthatók. Déli részen faragatlan kőalapon nyugszik e' szörnyű tömegek legalacsonyabb része, és áll 8 darabból, melyek közül a' legkisebb 31, a' legnagyobb 38 láb hosszú, 10 láb széles és 13 láb magas. Az e' feletti sor csak három egyes kőből áll, melyek összesen 190 láb, egyenkint pedig 63—64 láb hosszúsúk. Éjszaki oldalon 10 óriási kőgerend van, de a' most említettéknél sokkal kisebbek, mert a' legnagyobbik csak 32 láb hosszú, 13 láb magas, 10¹/₂ láb széles; ezek is faragatlan kőalapon nyugosznak, mellyet máshol mindenütt óriásinak lehetne mondani; és e' szörnyű tömegek ragasz nélkül is ugy egymáshoz illesztvék, hogy rovatéjkjuk közé csak egy tollkésnek hegyét sem lehetne szurni. Ez

utóbbiak egészen elkülönözték a' laptértől, és egyes kövekből egy előtte elnyuló falat képeznek; egyik kőbe kapu van vágva, melyen keresztül egy gödör nemébe juttottunk, e' külső fal és a' laptér között állóba; egyes kövek 's felülről lehullott omladványok segedelmével felháltunk ez óriási kövek végső során, és a' széles terrasszon álméletünkben magunkon kívül ragadtatva járdaltunk. Sötétebb, 's az idő viszontagságai aggszerűbb tekintetet adtak e' köveknek, mint minőt a' laptér nyújthat. Az új falnak egy kinyuló szöglete keresztül megy a' hajdaniak során. Richardson azt jegyzé-meg, hogy e' kövek ferdén faragvák, mint a' jerusalemi Haram serif föld alatti oszlopaíé, mellyek zsidó munkára mutatnak.

(Vége következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN. (Szakácsy 's Cervati urak, Erdősné asszony vendégek.) — Mulkori ígéretünk szerint visszatérünk Szakácsy ur tehetségeinek bővebb ismertetésére, ki september 3-dikán „Griseldis“ szinjátekban mint Percival lépett-fel. — Ezen előadás szerencsétlen volt. A' függöny feltűnik, 's Sziglieti ur kilép és jelenti: „hogy Laborfalvi Róza (Ginevra) hirtelen megbetegedvén, szerepét Kovácsné asszony vállalta-el, 's kegyes elnézésért esedezik.“ A' közönség kegyesen elnézte Kovácsné asszony gyengébb oldalait és érthetlen beszédét: honyjuk-be hát mi bírálók is egyik szemünket, 's csak titokban sugjuk-meg egymásnak, hogy jobb lett volna az egészt elhalasztani, mint így adni. — E' színműben, mint sok másban, egy szellemi mérleg képzelhető. Egyik szelenczebe Griseldist vethetni, a' másikba Ginevrát és Percivalt: ha e' két szelencze közt méltó súlygyen van, az előadás jó és kielégítő (kivéven, ha mind a' két szelenczét leszakasztja a' rossz előadás): de ha egyik vagy másik miatt nagy a' praepondium, ha Griseldis igen jól adatik, 's a' királyné és Percival gyöngén, elvész a' dramai súlygyen, 's az előadás megbukott. Griseldis (Lendvayné assz.), a' szenvedéseiben elcsigázott nő, ma mesteri volt; míg az ellensúly, a' két kinzó, igen-igen gyöngé. Az eddigi magyar Percivalok közt a' koszorú jóformán Bartha urat illeti; 's leggyengébb volt azok közt, kiket eddig láttunk, Szakácsy ur, ki Percivalnak semmi karaktert nem adott. Ő nem volt a' durva, büszke, daczos, szerető lovag, nem volt férfiú. Ő néha mint egy 20 éves ifju érzelt, néha kelletlenül sirdogált; pedig tudunkra egész Percivalban nincs hely, hol sirnia lehessen. Arczán komolyság 's elszánt dacz helyett valami örökös mosoly ült, 's ez még sirdogálása közben sem maradt-el. Bészédében semmi természetes nincs; azt, általánosan, valami csudálatos pathos a' természetesség korlátain túl emeli 's egyhangúvá teszi; ezt lehet affectationnak is nevezni. Igyekezék Szakácsy ur visszamenni a' természetességhez, 's e' mostani affectált pathoszához sohase emelkedjek; hanem, hol szükséges leend, legyen beszéde lelkesedett, tüzzel áradó, mennydörgő, siró 's a't. de mind ez természetes is egyszersmind. Szakácsy urnak igen üdvös volna Pesten maradni, 's itt néhány jó mintát venni tanulmányul: művészetben ritka, vagy tán nincs is olly lángész, melly minden közlekedés és surlódás nélkül, ön sugallata által, nagy és eredeti le-

hessen. Mi örülnénk, ha Szakácsy urat magunkénak nevezhetnők; ő ha lelkes tanulmányra szánja magát, Moór Károlyt, Jaromirt 's a't. a hősi szerepeknek ezen osztályát, jól játszhatja egykor. — 5-dikén: „Mátka nézés, vagy, a' lepke.“ Vigjáték 5 felvonásban; Marsano után Kiss Iván. (A' czédulán ismét „János“ volt, a' fordító kérelmének daczára is.) Erdősné asszony, a' kassai színháztól, mint vendég, Lukretia kisasszony szerepében lépett-fel. Vendégnék hangja gyöngé, nem kerekded; a' művészettől mind eddig csak középszerűséget vivott-ki magának: hangejtése idétlen, sokszor fájós a' fülre; szavalása (ne értse a' mai szerepben némelly helyen megkívántató affectatióra) nem eléggé természetes; 's ezt azon helyeknél érzettük, hol az érzelgésből mentten, társalgási hangon kérdez, parancsol vagy boszorkodik Lukretia kisasszony. Erdősné assz. azonban több jelenetben méltán tetszett, és megtapsoltatott; 's még inkább tetszik, ha szerepét nem adja olly szárazon, hanem több élénkséggel és humorral. Éneke a' 4-dik felvonásban nagyon tetszett. — László ur (Déli) jeles volt. Csak a' sok hadarázástól és vállainak fel-fel huzásától óvakodnék. Szentpétery né assz. (Lila) meglepőleg haladott, csak hangja ne volna néha rikácsoló. Telepy ur (Jonathan) ismét elemében volt, 's háladatos szerepe bő tapsokkal kamatozott. Játék végén László ur hivatott. — Felber Maria és Laborfalvi Róza k. a. betegek, sőt a' mai czédula szerint Lendvay ur is. — September 6-dikán „Lepecsételt polgármester; vagy: a' babonás szekrény“ Vigjáték 2 felvonásban. Iria Kotzebue. Fordította Megyeri. Említésre méltó Erkelné asszony (Gertrud), ki haladásra mutatott játékában. Első felvonás után Cervati Pál ur (utójjára lépvén-fel) „Berenice Sírjában“ czimű operából (Caraffától), cavatinát: „Fra tante angoscie“ énekle. 2-dik felvonás után pedig: a) „Eliza és Claudio“ operából (Mercatandetől) kettős dalt: „E fia ver“ éneklének Conti és Cervati urak. — b) „Hegedű-concertet (Beriotól) D-dur-ból játszott Bäuerle S. ur, a' magyar színház hangászkarának egyik tagja. Ezen fiatal versenylő szép reményekkel kecsegtet ugyan, de őt még ma sem találunk művészségében olly szilárdnak, hogy versenyjátszásra jogosítani lehetett volna. — c) „La gioventu d' Enrico quinto“ operából (Pacinitól) ariát „Voci d'onori di gloria“ énekle Cervati ur, karkisérettel. — 7-dikén: „Francia országi tündér, vagy, a' rózsaszínű lélek“ adatott. — 8-dikán szünnap lévén a' színház zárva volt. — 9-kén: „Arany király, madarász, és uszkárnyiró“ került ismét szinpadra. Nagy ideje már, hogy a' parodiákban a' diszitmenyekkel botránkoztató zavarok történnek, mellyek a' legjobb előadást is elsilányítják, 's megrontják, elvéve mind a' közönség, mind a' színészek kedvét. Az „arany király“ előbbi adatásakor a' barlang nem változott-ki, 's majd hogy nem halál történt a' sülyedőkön. Mi csak egy sikoltást hallottunk, 's harmad napon a' czédulán olvastuk, hogy Miskolczy Julia k. a. beteg, 's beteg volt sokáig. A' „tekozló“-ban minap Laborfalvi Rózáról egyik köntös sem változott rendezen; sőt a' másodiknál nyilvános botránynak volt kitéve. Negyed napja a' „francia tündér“-ben egyik repülő kínálkozott lefelé, de ismét feltűnt minden jelentőség nélkül. Most az „arany király“-ban ismét új zavarok; a' sülyedők nem egyszerre 's csak nagy kiabálással jöttek-fel; egyik függöny leszakadt; tűz, víz, szikla, lég össze vissza változtak, töredezve, szakadozva 's a't. Már az illy tetemes hibák nem rontják-le, mit színészeink szorgalmasan építenek? ki lehet ennek oka? Nehezen csalatkozunk, ha kimondjuk, hogy a' rendező, 's jelesen ezekben az

opera- 's parodia-rendező. A' színészek nem; mert ők a' diszitményekre semmi befolyással sincsenek, hanem a' diszitmények ő reájok. A' diszítók tehát maguk okai, 's a' causa causans a' rendező ur, kinek parancsolni tiszte volna, és kötelessége jó és rendes próbákat tartani, 's a' nem sikerültek mind addig ismételtetni, míg jól sikerültek. Ha rendes próba tartatott, jöhet ugyan közbe néha, de nagyon néha, egy kis fatum, de minden nap nem; 's ha jó, az már nem fatum, hanem hiba, 's rendetlen próbát árul-el vagy éppen semmi próbát.

J.

SZEGEDEN kisasszony hó 11-dikén „GΛ > T A' < ILYG“ öszvefor-gatott betűkkel különössé tett hirdetmény „így áll a' világ“ ezimű két felvonásos vígjáték jött szőnyegre, mellynek jövedelme Ud v a r y ur és Ud v a r y n ő asszony részökre volt jutalomként kitűzve. Meg kell vallanunk, hogy ámbár a' nevezettek még nem bírnak is olly színészi tökélyekkel, hogy ezek a' műkedvelőket nagy számmal varázsolhatnák a' néző terembe: mindazáltal maguk józan, szelid és igen szép viselete méltán megérdemlé azon jutalmat, mellyet számukra az erényt és színészetet tisztelő és kedvelő pártfogók szántak; 's örvendő jelenthetjük, hogy ezt mind azok között, mellyeket a' nálunk már jutalmat nyert színésztalagok nyertek, egyedül a' közönsé szeretett K ö r ö s y n é assz. jutalomjátéki bevétele haladá felül, ki ma is (özevey Wel-perné) szerepét köz tetszésre személyesíté. Lilla k. a. (Rőzsi) a' könnyen változó, és nagyobb jövedelemmel bíró kérőnek valódi szerelmi vonzalmát is könnyen feláldozó, 's csak csillogni ohajtó leányt az első felvonásban igen jól képezé: de meg inkább a' zsémbelődő, férje akaratján uralkodó nőt a' második felvonásban; miért is több ízben tapsot nyert. Szabó Julia k. a. felől (Toncsi) ujjlag dicsérettel kell emlékeznünk, ki még eddig szinte minden előadásában köztetszést aratott. Farkas ur (Sárpen János) a' gyáva és nője által tehetlen bábként kormányzott férjet jól alakítá. Deésy ur (Rosenberg) teljes hatással fogá-fel szerepét, 's a' bel-érzést szavában és actióiban is tökélyesen kifejté. Földváry ur (Lajos) nem tudta elegendő hévvel kitüntetni kedvese iránti szerelmet. Borsodi Julia k. a.—t (Mili) kár még szerelmes alakításokban felléptetni; hangja alig érthető, felette gyenge; actiói nincsenek, szavalása egyhangú, mimicája éppen semmi. Ud v a r y n e assz. (Marianne) kielegitőleg játszott. E' darabot M. Lilla és Sz. Julia k. a. keitős kozák-tánczezal végezzék-be, 's eltávoztukkal zajos tapssal kísértettek. Ez után Ud v a r y ur a' nézők kegyességét hálálá meg.— 12-kén Nagy Pál kebelbeli polgárunknak kertjében a' 3-dik bérlet 3-dik számára „arany hajú tündér Ilona“ Balogh Istvántul szerkezve, jöven színpadra, mielőtt az előadás kezdetnek, K ö r ö s y ur jelenté, hogy Fitos ur, mint vendég, kívánja a' Farkas urnak (Filax) szánt szerepben tiszteletét tenni. Tevék valánk váraozással; a' fiatal színész több comical tökelyt fejte-ki szerepe festésében, mint gyanithattuk. Itéletünk szerint jó vezető mellett a' színészi pályán messze haladhat, mert valóban meg kell vallani, hogy az által-vett szerep jobb kézbe nem kerülhetett vala. Előadása köz elégülest nyert. Baranyi ur (Akleton) igen jól játszó. Földváry ur (Argir) igen csinos magyar mentébe volt öltözködve; de szerepét még a' mellett sem emel-ki egészen; mert kellemesség nincs szerelmeskedésében. Deésy ur (Bölm-bömbömb) minden nemű szerepet olly jól tud felfogni, hogy bár mellyikben is köz tetszést képes nyerni: még is jobban tenné az igazgatóság, ha az örökös általéptetéseket kikerülné; tartanunk kell, hogy illyképpen a' derek és nagy

reménységű fiatal színész az alakítások egy nemében sem fogja magát tökélyesíthetni; mert más a' szaválás, más a' mimica, actiók, hév, állás, cselekvés, és egyebek, a' hősi, szerelmes — más ismét a' bohózati, ravasz, és egyéb szerepekben; ennél fogva félhetők, hogy a' művész zavarba jő és elcsúszik a' czéltul. Láttuk ma is, hogy maga is nevéte két vánkoshól állott pótróhat. Illy úton a' hatás is elrontatik. Intjük tehát az igazgatóságot, hogy a' szerepek kiosztásukban bizonyos utat válasszon Udvaryné assz. (Szandora) jól játszott; Borsodi Julia Mili, Vári Nina k. a. Zuli szerepét vivé. Szabó Julia k. a. (a' czim szerepben) csinosan öltözködve 's kellemesen játszva közösen tetszett. M. Lilla k. a. (Czifrilla) mint Amazon, hasonlóan szépen öltözködve és szerepét kellőleg felfogva köz dicséretre méltatott. Udvary ur (Tuskó), Breznay ur (Buczkó), Körösy ur (Zingi), Miklósi ur (medve), Keszy ur (ország nagyja), Egedy ur (Dervis) Fekete ur (Poeta), Tolnay ur (Literator), Árvay ur (Bölcs) a' kisebb szerepeket vivék. Az előadás, mint a' szabadon csak várni lehetett, jól sikerült. Nézők nagy számmal voltak. Ohajtanók, bár mindenkor illy pártfogásra számolhatna a' társaság; akkor a' gyengébb tagok is kiemelhetnék magukat nem kedvező helyzetökből.

CSENDVÖLGYI.

UNGVÁRATT aug. 23-kán „Leonóra, vagy, menyasszony a' sirban“ regényes szomorú játék 3 felv. került színpadra. A' czimszerepben kedvelt színésznök Harmathné olly művészileg állta, hogy több jelenetében szinte feledők játékszinben létünket: de kivált az utószakaszban a' három kalapács ütéskori kifejtett eszelési örömiadása 's azt követő remek működése olly valami elragadó volt, melyyel nemcsak az érzékenyebb szépnemet, hanem a' férfiakat is könyezésig indítá-meg. Nem tudni, mi okból, játék utáni előhívásunkra férjével, ki ma Valheimot köz tetszésre adá, nem jelent-meg. Dicséretesen állott mellette Kálmán (Vilhelm), kinek szép szerepéből ma egy szót sem vesztenk-el. Mérsékelt hangja, nemes állása, természetes volt, 's egész játéka tetszett. Horváth (b. Starkow) várakozásunknak meg nem felelt Szerep-nem-tudása, szembetünő akadozása boiránkoztató vala. Szaklányi (Bürger) meglehetősen de kissé tulzott bátorsággal játszott. Egy bárónak házában annak tulajdon fiújára botot mérni, igen sok. Szaklányiné (Gertrud) gyengén mondá-el leczkéjét; minden érdek nélküli előadása gyakorlatlan színésznőt árul-el. Igyekezzék az illy szerepekben érzéseit illő mimicával párosítani; másként tetszésre nem számolhat. Kálmáné (Aurora) Sipos (Kappel) 's más egyebek felől hallgatunk. — 25-kén „Maria Theresia, vagy, a' Magyarok hűsége“ roszul választaték; mindazáltal az ezt követett 6 szakaszú néma képezet tetszék. — 26-kán „Korszellem“ vig játék 4 felvonásban mulattatott. — 27 kére „Sirhölgy, vagy, Gusztáv Adolf Münchenben“ vala kitűzve.

SZOBRÁNCZI és társai.

D I V A T.

36-dik divatkép (Parisból). — Amazon (lovagló) nőköntös posztóból. — Férjfi sétatöltöt: mellény lahorei kasemirből; pantalon fehér angol szövethől. — Bécsi divat sept. 6-kán: null ruha himzett foszlányokkal körözve, virágos kasemir kendővel.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazcon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Sohlmann sc.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap szeptember 16^{kán} 1838.

KÖLTÉSZET.

E s z t i.

Volt rég egy ideáлом
Szép 's jóból szerkezett;
'S keblemben vön sokáig
Nyugalmas lakhelyet.

'S ha tán keblembe nézék,
Örömben résztvevő:
A' kép — szemében angyal-
Mosolylyal tünt-elő.

Aztán világba léptem,
'S a' lányka feltűnék,
Kinek-szemén az angyal-
Mosolyra ismerék.

Láttam, 's gyönyörben uszva
Ugy hittem 's gondolám,
Hogy isten angyalán
Mennyben találgattam.

BEÜTHY ZSIGMOND.

SZORGALOM.

A' narancsok spanyol országban olly nagy mennyiségben természetnek, hogy 1831-ben Valenciából 51.990 ládával vittek-ki francia országba, jelen évünkben pedig 250.460 ládával.

Hat kerekű kocsi. Parisban néhány nap előtt megpróbálták azon új nemű kocsit, mellynek hat egyforma kereke van, ezeknek átmérője pedig olyan, mint a' köz szokásbeli első kereké. A' kocsi két almáriomból áll, valamint a' vasutiak. Próba-alkalomkor 16 személy ült benne, még is legnagyobb könnyűséggel és gyorsággal vonta két ló. A' jelen volt kíváncsi népsokaság ez új találmányú omnibus iránt igen kedvező véleménynyel nyilatkozáék.

Éghetlen szerek. Durios urnak, Parisban, azon módja, mellynél fogva minden szövetet, papirozt 's a' t. éghetlenné csinál, mind inkább használtatik, 's már divat is társul vele. E' móddal éghetlenné csinálják már a' karpitokat, 's így az ember bizvást égve hagyhatja gyertyáját a' nélkül, hogy lángok közötti felébre-

déstől kelljen félnie. A' dámák gaze-csipkéekkel léphetnek a' kandalló elébe a' nélkül, hogy azokat valamely kipattanó szikra meggyujtáná, mert még az illy könnyű szerű szöveteket is éghetlenné csinálják.

Koronázási drága képek. Mailandban egy ékszer-mives a jelen koronázási alkalomkor esendő városvilágítási estvékre mintegy 3 lábnyi magos két képet készítettett, mellyek legalább másfél millio frank becsű számtalan drágakőből rakattak össze. Az egyik a' csász. kettős sást tárgyazza 's a' lombardvelencei királyság czimerét; a' sas felett az ausztriai házikorona, azután feliratok, 's ó cs. k. felségöknek neveik láttatnak csupa brillantból. — A' másik kép pompás diademát mutat brillantból levelek alakjában és smaragd borostyánnal körülvéve. Ez alatt első rendű gyöngyökből 150,000 franknyi értékű nyakékszer látszik.

Francia ipar. Dupin Károly, híres statisticus, francia ország iparának 1783-tól haladása felől kiadott legújabb munkájában igen nevezetes adatokat közöl. Így p. o. a' kolompérről következőt mond. Mig egy hectare terjedtségű 's búzával vagy héjas veteménynyel bevetett földdarab csak 3 embert, ugyan az, de rozsszal bevetett föld csupán 2 embert táplálhat: képes az, ha burgonyával ültetjük-be, 9 ember életét táplálni. — A' serrel élés nagyon nevedett, vagy is inkább csak 1789-től fogva fejlett-ki francia országban. Ez említett évben a' nevezett országban 25-szer több bort ittak mint sert; 1830-ban az ott elemésztett bormennyiségnek aránya ugy állott a' seréhez, mint 7: 1-hez. — 1820-ban a' francia földről mintegy 1.200.000 piócza vitetett-ki külföldre évenként; 1827-től fogva azonban az egésségre ügyelet olly fokra lépett ez ország minden részén, hogy e' cikkelynek kivitelét mindig felülhaladá a' behozatott mennyiség annyira, hogy 1833-ban ez utóbbi 41 millio darabra terjedt. Vogesben Mirecourt kis város az olcsó gyárműeknek középpontja. E' város 600 munkást foglalatost, kik jó hegedűket készítenek, mellyeknek darabját harmadfél frankon (mintegy 1 ezüst ft.) adják-el. — Az órás mesterség francia országban diadalt inneple, mióta Berthoud és Breguet urak, kik elejénte mint közönséges munkások kezdék pályájukat, a' londoni admiralitástól a' legjobb chronometerre kitett 250.000 franknyi jutalmat elnyerék. — Jelenleg Pons-de-Paul és Japy urak annyira vivék már az órákésztés mesterségét, hogy ők az óra valamennyi belrészeit, mellyek még egy pár év előtt 7 frankba kerültek, most már 1 $\frac{1}{4}$ frankon is képesek eladni.

A' szőlőmivelés francia országban ez évi majustól fogva (a' „Bulletin oenologique“ szerint) 2.200.000 családot foglalatost-

kodtat, mellyek 6 millio fejre terjednek, és így az ország népességének 6 milliójára. Ezen szorgalmi ágból kerül-ki a' status jövedelmének ötöd része.

SZOBRÁSZAT.

Nelson emléke. Londonban a' Nelson emlékének készítésével megbizott választmány concursust hirdetett francia és német országra is, az emlék terve és létesítésének tárgyában tanácskozádot. Ámbár még csak 6000 font sterling gyült-be, az összesereglő művészek még is felhatalmazták, 30.000 font sterlingig számíthatni az emlék költségeit. Későbbi tudósítások szerint Victoria királyné is 500 guinét volt szives ajánlani Nelson emlékére.

Négererek hálája. A' feketék különös érzékenyítő jelét adták Gregoire apát iránti hajlandóságuk és hálájoknak. A' Parisban lakó hayti-i ifjak közös költségen egy kis szobrocskát, Gregoire apátot ábrázolót, készíttettek. Ennek mintájára most több hasonló gypsz-öntvény készül, Haytiban eladandó, hogy ügyök védőjének emlékét mindenki megszerezhesse.

Boildieu emlékének leleplezése, melly nyárhó 29-ére volt határozva, némi körülmények miatt nyárutó hó 20-kára halasztatott.

RÉGISÉG.

Baalbek omladványai. (*Vége.*)

Valóban bámulandó, hogy illy csudás épület-tömegek a' feledékenység homályába burkolvák, és egy hajdankori író sem értekezik ez óriási faragott kövekről, holott csekélyebb 's keveset jelentő épületekről untatásig értekeztek. Azon kőbánya, mellyből e' kövek kikerültek, most is áll, 's jelenleg is áll benne egy kifaragott de helyre nem szállított kő, melly az omladványiakat mind meghaladja nagyságban. A' szörnyű laptéren állott templom építését Antonius Piusnak tulajdonítják; mert a' korintheta rendszer az ő korában divatozott leginkább a' Romaiaknál. Ezt antiochiai János is bizonyítja következő soraival: „Aelius Antonius Pius heliopolisi Jupiternek, Phönicziában, a' Libanus közelében egy templomot rakatott, melly a' világnak egyik csudája volt.“ — Ugyan csak némely romai pénzeket is találtak, mellyeken egy templomhoz hasonló épület következő körülírással látható: „Colonia Heliopolitana Jovi optimo Maximo Heliopolitano.“

Véleményem szerint 4 korszakot kell a' romokra nézve megkülönböztetnünk. 1) Az óriási faragott köveket, mellyek Bél vagy a' nap tiszteletére állított valamely épülethez tartozhattak. — 2) A'

romai templom omladványaét Antonius Pius korából, — és 3) az ezek fölé rakott szerezsen falak és tornyokét azon korból, midőn e' helyet a' kalifák erősséggé változtatták. A' romai templomok még fennálló korintheta rendszerükkel legszebb tekintetet nyújtanak, és fölséges, mintegy parancsoló, fekvésük által csudálatos nagyszerűséget párosítanak a' fénynyel. A' sikról tekintve, legszembetűnőbb tárgy egy hat oszlopos csarnok, a' nap templomának egy része; és egy más szintén feldult de alább fekvő 's zöld fákkel környezett templomnak falai és oszlopai.

Nap költe után utnak indultunk, 's a' szörnyű kőalap felől, melyen a' kisebb templom áll, hágni kezdtünk a' hegyre; szörnyű töredékek 's oszlopfekjek hevernek a' meredeknek oldalán; utunk ezen vitt keresztül; fenn a' laptéren egyszerre szemünkbe tűntek a' fölséges csarnok oszlopai és egész kőtömeg. Egy emelt kőalapon hat oszlop állott, mellyek talaj 's föte (Capitel) nélkül 58, ezekkel együtt pedig 72 láb magasak. Az alap, melyen állnak, szinte 20 láb magas, 's így az összes magasság a' földtől majdnem 100 lábnyi.

Ettől mindjárt balra van a' kisebbik még meglehetősen karban álló templom; 50 oszlopa közül, mellyeket hajdan számlált, csak 20 áll fenn; 11 közülök az éjszaki részen még most is faragványokkal dús ivhajlásos kőtetőt tart, melly az oszlopok és templomfal közötti udvar fölé borul. E' tetőzet dús faragványokkal több részre van osztva, mellyekben több bálványtani mellszobrok 's képletek láthatók, mint p. o. Leda a' hattyúkkal, a' sas által elragadott Gany-med 's a' t. A' munka csudaszép általában. A' kis templomtól éjszakra kanyarodván egy sor beomlott kamrához 's falhoz jutottunk: ezek, úgy látszik, a' corridor melléfalának, a' vestibulumok és csarnokoknak omladványaik; de az oszlopok összezuzattak, 's a' szobrokat elvitték. Utazzuk-meg az egész világot, ennél festőleghes 's meglepőbb romot nem igen találандunk.

A' nagy 's hihetőleg régibb templom is egy emelkedettebb alapon állott, és homlokzatán 10, oldalán 19 oszlopa volt, mellyekből már csak a' fennebb említett fölséges csarnokot képző áll fenn. A' többinek talaját is meg lehet ismerni többnyire. Nehány hornyolt oszlopok töredékeik még ott fekszenek. A' nagy templomnak keleti homlokzata minden nagyszerűt és pompást felülmult, azonban egy új fal által, melly hihetőleg e' bejárást vala zárandó, igen megrongáltatott. Ha egy ez új falba vágott lyukon keresztül mászik az ember, elálmélkodik a' nagy kapu pompáján és a' templom belsejének szépségén, mellynek falait számtalan korintheta rendszerű oszlop és szegoszlop (pilaster) ékesíti, ezeknek fülkéikben pedig szobrok diszelgtek. A' templomnak hossza 160, szélessége 80 láb.

E' templomtól valamennyire éjszakra 's vele párhuzamos vonalban fekvő laptéren egy más templomnak kellett állani, mit két egyiptusi vörös porfir-oszlopperék bizonyít.

És bár milly pompások is ez omladványok, az athinabeliekhez távulról sem hasonlithatók: e' középperendázat (Fries), párkányzat, czifrázvány 's koronás párkányzatokban valami sajátságos, különös egyidomúság van, a' szőlőfürt füzérek bármí szépek is, a' pantheoni párkányzathoz, füzérekhez 's a' t. még sem hasonlithatók.

LITERATURA.

A' magyar tudós társaság nyilvános (VII-dik) közülését sept. 9-kén t. n. Pest megye házának nagyobb teremében délelőtti tíz órakor kezdé, 's tartott egyre háromig. Tárgyai voltak: 1) a' n. m. elnök gr. Teleki József urnak igen érdekes 's színos megnyitó beszéde. — 2) A' titoknok (Schedel Ferencz) előadása részint a' társaságnak 1837. nov. 20-tól fogva folyó évi sept. 8-ig folytatott munkálódásairól, részint történeteiről; különösen említettett, hogy a' társaság ezen évben több tagját veszté-el halál által (ilyen gr. Illésházy, b. Szepessy pöspök, Schuster, Perger, Kölcsey, Nyíry). — 3) Péczely József rendes tag igen jeles értekezését olvasá-fel „a' nemzeti gazdagságnak befolyásáról a' nemzeti művelődésre, melly sokszoros tapsokkal és „éljen“ szókkal fogadtatott. — 4) Kacsovicz Lajos levelező tag felolvasta Zsivora György l. t. emlékbeszédét Petrovics Fridrik r. t. felett. — 5) Kállay Ferencz r. t. felolvasá értekezését a' tudományos egyesületekről. — 6) Czuczor Gergely r. t. felolvasá Bitnicz Lajos r. tag értekezését b. Szepessy Ignác igazgató és tiszteleti tag felett. — 7) A' levéltárnok (Szalay László) jelenté, hogy az 1837-ben kijött magyar munkák közül a' 200 darab aranyra legérdemesebbnek ítélték b. Jósika Miklós „utósó Báthory“ című regéje; a' most távul levő koszorús írónak e' jutalom átadatását elnök ő excja a' pénztárnok urra (Helmezy Mihály) bizta. A' 200 arany mellett egy igen színos ezüst billikom is járult, mellyet Bécsben a' jeles aranyműves, Mayerhofer, székes fehérvári fi, készíte. — Dicsérettel említették még 8 más munka is, u. m. Péczely magyar ország története, Fényes Elek m. o. statistikájának 2-ik kötete, Bitnicz Laj. nyelvtudományának 2-ik kiadása, Bugát Pál sebészégi kézikönyve; B. Jósika „könnyelműek“ műve, Nagy Károly számtudománya, 's Vajda Péter „Karcasai Bende“ munkája. — 8) Jelelté a' levéltárnok, hogy a' törvénytudományi osztálynak 1836-ban kitett jutalomkérdésére bejött 4 felelet között legjobbnak 's 100 darab aranyra legérdemesebbnek ítélték Kossovich Károly pozson megyei táblabírónak pályairata. A' jutalom egy ezüst ibrikkel együtt a' jelenvolt írónak azonnal általadatott. — 9) Jelelté a' levéltárnok, hogy a' természettudományi osztálynak szintén 1836-ban kitett jutalomtételére (100 arany) 3 versenymunka közül legjobbnak 's a' jutalomra érdemesnek találtatott Balog József kis kunsági rendes főorvos értekezése a' „szikes földekről.“ Jelenlevén az értekező ur, a' jutalom általadatott hasonlag egy ezüst ibrikkel. — 10) Ugyan az jelelté, hogy az 1838-ki dramai jutalomra bejött 18

vig játék közül egy sem íteltetett megfelelőnek. — 11) A' levéltárnok felolvasása az 1838-ban kitett következő jutalomkérdéseket. Történet irási. Fejtsék-meg oklevelek 's egyéb régi emlékekből: honnan vette legyen eredetét hazánk régi várszerkezete, koronként milly változásokon ment az keresztül, mik hanyatlása okai, és milly hatással volt e' külön fokain honunk köz igazgatására, védelmére, 's általában alkotmányunk kifejlésére? — Jutalma 100 darab arany. — *Mathesisi.* — A' görbék meghatározásában jelenleg a' görbe mindenkor hosszú és érintőinek (tangentes) szöge vétetnek elemekül. Mellyek tehát ezen nézet szerint az első és második rendű görbék? Vitessenek ezek által öszrendesekre (coordinatae), 's adassanak elő főbb tulajdonságaik. — Jutalma 100 darab arany. — Mindenik osztálybeli pályairások beküldésének változhatlan határnapja, mellyen túl semmi felelet el nem fogadtatik: martius 25d. 1840., a' meddig azt, írója nevét rejtő pecsétes levélre hivatkozó jeligével, a' titoknok veszi által. A' beküldött másolat, melly ki nem adatás esetében is az academia levéltárában marad, a' nélkül, hogy szerzője a' munka sajtóügyi jogát elvesztené, idegen kézzel és tisztán írva, lapozva, bekötve küldessék. Ha a' jeligés levél felbontása után kitetszenék, hogy a' munka saját kezeirása a' szerzőnek, ez a' jutalomtól elesik. — A' 100 arany jutalmon kívül, másod, sőt harmad karbelinek találandó felelet is kiadathatik, ivenként szabandó tiszteletdíj mellett. — 12) Az elnök rövid beszéddel berekeszté az ülést. — Az e' lapok 71-dik számában említett tagokon kívül még részint a' lefolyt nagy gyűlés alatt, részint e' mai ülésben megjelentek a' minden rendű tagok közül: m. b. Prónay Sándor, Somsich Pongrácz, b. Wesselényi Miklós, Guzmics Izidor, Balásházy János, Frivaldszky Imre, Jakab István, Kacsokovics Lajos, Tóth Lőrincz, Vársárhelyi Pál, Zsivora György. — Az igen számos hallgatók között jelen voltak: n. m. gr. Nádasy Fer. váczai püspök t. t., Dercsik Ján. pristinai püspök, Szaniszló Fer. n. váradi, Ruszek Józs. veszprémi kanonok, Grosser János ajtatos szerzet provincialisa — n. m. b. Eötvös Ignác tárnokmester, gr. Csáky Károly szepesi főispán t. t., n. m. b. Bedekovich Laj. septemvir, b. Prónay Albert pest megyei administrator, Uzovics János helyt. tan., m. Gergye Gábor fő őrmester 's cs. k. aranykulcsos, Simonsics Ján. Pest megyei hely. alispán.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN. (Szakácsy ur vendég.) Sept. 10-dikén: „Marót bán“ Vörösmarty Mihál munkája került ismét szinpadra — 11-dikén pedig az „öszanya“ szomorújáték 5 fvsban. (Grüllpartzer után fordította Horváth Dániel.) A' szentitalólyos öszanya valahára ismét kitört halotti lepleiből, hogy kísérteteit üzze szinpadunkon, 's megölje Borotint, megölje Bertát, megölje Jaromirt: de közönségünk nem félt tőle, 's nem igen siránkozott a' megölteken. Ohajtható volna, hogy végre támadna egy bölcs commentator, ki megmagyarázná, micsoda allegoria vagy symbolicum van ezen öszanya kísértetben. Shakespeare Macbeth-jében a' rémjelenetek vagy tünemények titkai szépen napvilágra jöttek, csak e' nyöszörgő öszanya üzi folyvást álarczosan istentelen játékát. Ezen hagymázos szomorúság hajdanában nagy furorét csinált: de most már német szinpadokról is lassanként felszáll az öszanyával együtt felhő-függönyök közé, vagy szinpad alá esik Jaromir sirjába. Különbben e' szomorújáték szövedéke jól kiszámolt; lassanként világosodik-fel az egész, mint fel-

kelő napkor a' tájak; — a' karakterek csinnal festvék, kivévén, hogy majd mindnyája forró lázban szenved; vannak dramai helyzetei; poezisa tüzzel áradó; 's az egésznek hatása tagadhatlan: azért sajnálni méltó, hogy Grillpartzer jeles dramai talentuma, 's valódi költői lelke hidegtelest kapott, 's hagyományos álmaiban gyötré magát, gyötré a' színházak látogatóit. Valljon kigyógyult-e Grillpartzer ur betegségéből, vagy nem? hiteles orvosi jelentést meg nem kaptunk. Az előadás igen gyöngé volt. Udvarhelyi Miklós ur (Borotin) igen sokat sirt, 's a' közönség annál kevesebbet. Ő lágy érzelő és siránkozó öreg volt, de a' méltóság sehohsem mutatkozott; ő, szavai ellenére, inkább nyögdecselő gerle volt, mint elaggott 's meggörcbedt, bús oroszlán. Laborfalvi Róza k. assz. (Bertha) több jelenetét igen meghatólag adta; de az utósó, örültségi jelenetben semmi színezést nem láttunk. Szakácsy ur (Jaromir), mint vendég, játékában pontos és kimerített szereptudásán kívül semmi új dicséni valót nem vettünk észre. — Azt hívök, hogy e' különben is természet fölött lebegő karakterben természetlensége nem tünend-ki: de igen is kitünt. Tüzelt, hevesen beszélt, sirást is tettetett, vagy talán sirt is; a' közönség tapsolt imitt-amott: de minden lépten kitetszett, hogy Sz. ur könyei hamis gyöngyök 's pathosza valótlan. Szavalása, melly ma sok helyen recitatióba ment-át, és sok helyen nagyon is érezteté, hogy rossz rimezett trocheusokban beszél, ismét egyhangú volt. Adja Isten, hogy Sz. ur jeles tehetségeivel azzá képezhesse magát, mivé lenni őt szívünköl ohajtjuk. Mi őt szigorúan bíraltuk, de igazságosan. Első tisztünknek gondoltuk, vele megismertetni, hogy még a' művészet bölcsőjében van, tele rossz gyermeki szokásokkal; ezeket előbb lassanként vetkezze-le, 's úgy kezdjen nehéz, de mindig könnyebbülő 's több több örömmel kínálkozó studiumához. Onajtásunkat egyszersmind megújítjuk, vajha pesti szinpadunknál maradna, 's a' kis városi közönség fejletlen izlésének salakjától és csábjaitól menten, tanulná a' színészetet elejétől kezdve, 's látná mind a' magyar mind német szinpad jelesebb tagjait, remelve, hogy a' bécsi udvari színházról is lehet szerencsés időnkent néhány mester-művészt láthatni. — 12-diken a' „korszellem“ vigjáték ismételtetvén ujra nagy tetszéssel fogadtatott. Az első felvonás után Telepi Máli nemzeti magányt; második felvonás után ugyan ő és testvere Károly kettős magyart tánczolt Mészáros Károly betanítása szerint. A' gyermekek táncza nagyon tetszven bő tapsban részesültek, 's Mészáros urnak becsületére váltak. Legmeglepőbb volt e' kedves gyermekekben a' tactus - pontosság. Sok gyermeket láttunk már szinpadunkon ugrálni; de tactus-érzést csupán a' Telepickben. — 13-kára bérletszünnessel: „Fra Diavolo“ opera volt hirdetve.

J.

SZEGEDEN kisasszony hó 14kén a' 3dik bérlet 4dik számára „Borgia Lucretia“ című szomorú darabot láttuk, megcsunkitva ugyan jó formán. A' czimszerepben M. Lilla k. a. lépett-fel. Komoly és elégedetlen természetéhez igen jól volt alkalmazva a' szerep, 's ő tökélyesen elkészülve levén, az indulatok 's érzelmek festésőkben igen természetileg játszék; szavalásában érzés, mimicájában a' mondottak jól kinyomva látszottak; cselekvényei, ha azt kivesszük, hogy két kezét mellje alatt gyakran keresztbe vetni szokja, 's néha több perczig ott is feleli, jók, illők, 's megfelelők voltak. Háromszori öltözködésében tisztaság, csinosság, izles, 's a' legjobb választás láttak. Még most is hallatnak az első felvonásban élénkséggel mondott e' szavai: „ne változtassunk-e az előbbi életmódon?“ — „ha illy szorongató,

illy kinzó körülmények között viritna még számomra egy édes remény“ — „miért vágyom bűnbánatot, miért erényt ébreszteni a' szélszaggatott e' mindenek előtt utálatos kebelben?“ — „kis vétkek özöne ragadt-el, nem akkor állhat-meg, midőn akar, — 's véték feletti habozása elmébe hozá B e r z s e n y i D á n i e l k o s z o r ú s költőknek ezen emlékmondását: „Igy minden támasza 's talpköve az erkölcs“ — láttuk, mi borzadással hallá ön nevével azon felvonás utóján mondatni; — láttuk, mi boszús, mi dühös volt, midőn megsértését férjének panaszolva, elégtételt 's halálos ítéletet kért; mi nyájas, mi hízlgó volt, midőn tulajdon fujára mondván az ítéletet, annak élete megtartásáért esdeklek a' titkot nem tudó, hajthatlan akarató boszús férj előtt 's a' t. 's a' t. Meg kell vallanunk, hogy e' szerep benne művésznére talált. Ámbár pedig egyszer tapsot nyert, 's minden felől ez hallatszék „Lilla igen jól játszik“ — még is fősvény volt közönségünk őt a' darab végén kitapsolni. Ugy hiszünk pedig, hogy az érdem megismerése az, midőn kijelentve jutalmaztatik; az azt érdemlett személy akkor újabb lelkesedést nyer későbbre is érdemeinek nevelésére. F a r k a s u r (Alfonso) kellő méltóságot vön-fel gúnnyal párosított boszús szerepe alakításában — 's ez neki a' köz elégtülésig sikerült. B. J u l i a k. a. (Negroni hercegnő) ma is csak bizonyítá, hogy felette gyenge minden tekintetben. Melljét olly igen kimeli, hogy szava néha az első padokban sem érthető. Egyedül ruházata érdemes az említésre. E g e d y u r (Maffeo Orsini), U d v a r y u r (Jeppo Livretto), K e s z y u r (Apostolo Gazella), S z ö c s u r (Ascanio Petrucci), B a r a n y i u r (Oloferno Vitelloro) nem rosszul játszott F ö l d v á r y u r (Gubetta) nem jól fogá-fel az alattomos karaktert; de első felvonásban készületlenséget is mutatott. D e e s y u r (Jannero) ma ismét jeles volt 's gyakrabban megtapsoltaték, és darab végén sűrű taps közt hivatottat.

CSENDVÖLGYI.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangászegyesület által alappénzének gyarapítására szeptember 8-kán a' nagy redutteremben adatott műelőadás („Titus kegyessége“ — Mozart F. A. két szakaszú daljátéka) valóban jelesen sikerült, és az egyesületnek méltó dísz szerze. A' főszerepekben t. ns. E i c h h o l c z n é a s s z. (Vitellia), G y ö n g y ö s y k. a. (Sextus), B r á n y i k. a s s z. (Annius), L a n n e r k. a. (Servilia), S z o l m a u r (Titus), S c h w e i c z e r u r (Publius) olly jeles tehetségeket fejtének-ki, millyeket lehetlen legnagyobb dícséretre nem méltatni; örömmel mondhatni őket egyesületünk olly fősvényeinek, millyeket nem olly hamar fogunk találni egyesülve más hasonló intézeteknél. Méltán sajnálhattuk, hogy a' jelen volt közönségnek középserű mennyisége nem elégité-ki az intézet várákozását, mit a' mai szép napon szabadba tódult pestbudai lakosságának nagy tömege okozhatott.

D I V A T.

Parisban a' gazdagabb, ékebb világ nincs még jelen; azért a' divat változatosságára néve is kevés kitünő láttatik. — A' selyem capote-kalapok alját fekete csipke ékesíti; az egyszerű felruhák felett bizonyos keskeny vállkendő neme megy keresztben az öv alatt, mely hátul erősítették-meg, vagy pedig elől lebegni hagyatik; ez többnyire szürke pamut-musselinből készül hasonló színű csipkével körözve. — A' nőlovglői öltözetek színe sötét zöld vagy kék, fél bőségű ujjakkal. A' felső testen két soros érez vagy selyem gomb van, és zsinór-munkával díszítve. — Jövő télre sok szép habzó 's más egyéb rajzú selyem-levantini ruhák készülnek, mellyek akkor bizonyosan divatozni fognak. A' pekinet vetélkedni fog a' musse-linnal, foulard és organdival. Lyonban egészen új nemű rajzokkal ékeskedő selyem szövetek vannak munkában.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Nyomat Trattner-Károlyi, uri utza 612.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön september 20^{kán} 1838.

KÖLTÉSNET.

S a j ó n á l.

1838. aug. 1-jén.

Sajóhoz mért gyülvng a' nép

A' sok magyar nemes,

Tán a' pogánynyal harcra lép?

Elökedvök gyözelmi kép —

Valót harcban keres.

„Ünnepre kél e' nagy sereg

Gömörnek térirül;

Öröm 's nyugtát találta-meg,

Mert a' ki hü, 's bajt nem remeg,

Kormányán olyan ül!“ —

Észak felől a' lanyha szél

Hőségben enyhet ad;

De enyhülés kórságra kél,

Sárgul az arcz, mint ősz-levél,

Bár meg se' gondolád.

Ekként Gömör, ha álmokat

Szönek fejed felé,

Midön hiszed jobb sorsodat,

Reád csapás nem várva hat,

Hited mi érlelé?

„Hitem szivemben dús erő,

Jövöre biztatás,

Nemes lélekben szinte fő,

Mint még — Andrásy léssen ő,

Bajban vigasztalás.

E' hit, meggyözött engemet

Olly állapot felöl,

Midön való nem huny szemet,

Gonoszságot gonosz követ,

Vagy ég föld egybe döl.

Egy nemzet ohajtása ez,

Melly itt betelve van,

Abban, mit millio érez,

Isten sugallata rejtez —

Nincsen bizonytalan.“

De szolgál, ur, ember marad

Végetlen végekig;

Szívében bünforrás fakad,

A' hűség nyelve fennakad,

Nem várva vétkezik.

„Erős kebelt a' gyengeség,
Nem vesz-ki ostromul;
De hogy ha ér illy vesztesség,
Él Isten a' felhőkke' még
Villáma egyre hull.“

Látom Gömör! bizalmad sok,
Hűségre ritka vagy;
De nincs aggódni semmi ok,
Mert szinte hív Andrástok
Kedv 's fájdalomban nagy.

Isten te bölcs! földön egen
Tanítad a' dúsokat
Nem kapni gyáva tetteken,
De melly áldással végtelen
Jövendősegre hat.

Isten nyujts hosszú életet,
Kinek szerelme nagy
Honához, 's ember-társat szeret,
Szegényt fényögöböl meg nem vet;
Mindenható ki vagy!

G. .böl. y . . l.

FESTÉSZET.

A' madridi muzeum 's festészet spanyol országban. — Madridban, ha a' nevezetes földalatti teremeket (sousterrain) nem említjük, kevés régiség van. Egész spanyol ország, de különösen Andaluzia 's ó Casztília el van öntve romai, mór és goth művekkel 's emlékekkel, a' fő város pedig üres az illyesektől; Templomai többnyire divat-romaiasak, kicsinyek, izlés nélküliek, mint a' lisboa-iak; színházai szembe sem tűnők; az új királyi kastély, noha csak felényire épült az eredeti terv szerint, igaz hogy pompás, meglepő, fényes, palotaszerű, különösen Manzanares völgye, a' többnyire hóval fedett Sierra de Guarama felé néző részre; de a' városnak többi palotái semmit jelentésűek; a' házaknak valamint a' város minden részének is divatos, de valódi spanyol, tömeges, tekintetök van. És mind e' mellett is van Madridnak egy becsülhetlen értékű kincse, melly az egész status-adósságot kifizetné, mellynek eladatását némelyek — de nem Spanyolok — szóba hozni nem átalották; egy kincse van Madridnak, mellyet Roma is irigyel tőle, a' kép-muzeum, el museo de las pinturas! Azon korban, midőn spanyol ország az egyesség lelke által óriássá nőtt; midőn mind e', mind más kedvező körülmények őt Europa első hatalmasságává tették; midőn minden országra, hol a' művészetek virágoztak, ugmint olasz, brabant, sőt még német országra is uralkodó befolyása volt, gyűjté e' képtári kincset V-dik Károly és II-ik Fülöp. Azon korban a' szép építészet elaljasodott spanyol

országban, a festészet ellenben a fény tetőpontjára jutott. Ez el-
lentét más tartományokban is lábra kapott, u. m. német országban
's német alföldön; de ennek is oka van: mert minden művészetnek
történetileg kell a nép közt kifejlődni és a nemzet által előse-
gíttetni, hogy életre kapjon 's fontos legyen; és e' következtetés
különösen alkalmazható az architecturára. A' német székestem-
plomok 's tanácsházakat őseiknek vallásos buzgósága emelte. — Né-
zük-meg, hova törpülnek mellettek a' mostani laknyák, fegyver-
gyárak, hercegi muzeumok és várak. V-ik Károly sokat építete-
tett, mi több, még goth sztylben is; de ez által sok helyre pótol-
hatlan épületnek sajátóságát dulta-fel, mint p. o. a' cordovai varázs-
szerű mecsetét is. Az andaluziai éghajlathozigen illő és szépségek-
ben dús mór művészet lábball tapodtatott, sőt még az ó castiliai goth
rendszerre sem volt tekintet. II-ik Fülöp szeszélye szerint épített,
majmolásában a' legóriásibb műveket eltörpíté, 's az Eskorialban
hideg, élettelen, egyforma szörnyű tömeget hagyott az utóvilágra.
De a' festészet nem annyira rabja az aljas gondolkozásnak, a' fes-
tész művészetének szinte minden eszközét magában hordja. Itt még
csak azt említjük-meg, hogy az architecturának amaz izléstelen,
majmoskodó irányát igaztalanul akarjuk franciaországból száрма-
zottnak mondani; az spanyol országban korábban fejlett-ki, és szük-
ségesképpen korábban is kellett kifejlennie.

De hagyjuk ezt, 's térjünk a' festészetnek lényegesebb tárgyai-
ra. A' műkedvelő utazó Európának többi tartományában található
spanyol iskolai festményekre; itt egy szép Murillót, amott egy me-
részt Riberát, egy szépségekben dús Velasquezt; de a' spanyol fes-
tészetet még is csak magában spanyol országban láthatja egész fé-
nye és nagyszerűségében. Ez ország végetlen dús öniskolája - al-
kotta művekben; majd minden templom és kápolna, minden zárda,
minden kórház, városház, törvény-palota, majd minden kastély mu-
tathat néhány remeket. Andaluziának majd minden városában lehet-
ne egy képtárt és muzeumot állítani csupán azon kincsekből, mel-
lyek ez utóbbi évek alatt eltörlött kolostorokban elrejtve heverték.
A' festmények részint templomokban, részint városházákban hal-
mozottak össze, és alkalmasint sok évtized merülend-le addig az
örökkévalóság tengerébe, míg ezeknek bizonyos állandó helyük le-
end. A' zárdák feldulása különben undorító vandalismusra mutat;
mert az aljas nép rontó dühében nem nézi, mi szép, mi rút, mi jó,
mi rossz; hanem mindent egyformán rombol. Spanyol országban
most kedvező kilátások vannak prédaszerzéshez, 's ennek követke-
zésében tömérdek francia és angol megbizott bolyong a' tartomány-
ban, kik a' legbecsesebb műveket majdnem ingyen kerítik kezökre.

Andaluziában minden idegent művészi tárgyakkal tózsérkedőnek néznek. Napoleon alatt is sok, kipótolhatlan kincset hurczoltak a' Francziák honukba; a' madridi muzeum legnevezeteseb tárgyait a' parisi Louvre nyelte-el; azonban jobbadán ismét visszakerültek régi helyökre. De spanyol országnak festményi kincse kimerithetlen.

A' régi spanyol festészetnek főgyűlhelye az ország közepén Madridban központosult; de egy nevezeteseb a' termékeny Valencziában, a' legfényesebb, legdúsabb pedig az örökké mosolygó egű Andaluziában, Bätis (Guadalquivir; az Arabok nagy folyamnak nevezték) illatos partjain, a' tündéres Szevillában volt. A' mostani spanyol festészetről csak futólag teszünk említést. Hogy ez minden tekintetben jóval alább áll a' hajdani, a' classicainál, alig lesz szükség említeni. Mult század közepeig egészen el volt hanyagolva e' művészet: azonban Goya Francisco, Subiari Bayen és Mälla némileg ismét fölemelték; de a' modortul, affectált feszességtől még mind nem tudott megtisztulni. Az új spanyol iskolának egy nemét Aparicio Jose alapítá, ki magát Parisban Davidnál mivelte-ki. Aparicio 1773-ban Valencziában született. Éppen olly jeles az 1781-ben Santanderban született Patrazo Jose is, hasonlólag Davidnak tanítványa és bálványozója. Tejeo Rafael, murciai születés, Aparicio tanítványának, egy még különben fiatal embernek, ecsetje alól, már sok szép 's vonzó darab került-ki. A' mostani iskolában legdicséretesebb, hogy csak spanyol történeti tárgyakat választ, mit minden ország művészenek ajánlanánk. Franciaország festményekkel dicsőíti utóbbi évtizedeit; az új francia iskolának nemzeti iránya 's törekvése van, és ezért mindig érdekes, mindig fontos leend. Minthogy mi Magyarok még magunkéről nem szólhatunk, tekintsük-meg a' szomszéd Németek műteremeit, és ha a' münchenit kivesszük, alig találunk a' honi lelkesedésnek valami csekély nyomára. De spanyol ország bő anyagot is nyújt művészeinek dolgozás-tárgyul, mert a' spanyol nép különösen a' némberek, legkellemesebbek a' szárazföld lakói között. Vegyük csak az andaluziai nőknek festőleges szép mantilláit és legyező-hordozását, a' férjfiaknak rendkívül bő köpönyegét, a' piczike szandálékkal fedett lábakat, a' széles derék-övet, gazdag dolmánt, izlés-teljes kalapot; tekintsük-meg a' festész ideáit annyira ingerlő csábos spanyol tánczot, és elragadtatva fogunk felkiáltani: ah, ez a' Spanyol csak még is plasticai nép!

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Hazafiságos áldozat. — Szilágyi István ur, gombkötő mester, és sz. kir. Pest városának kültanácsi tagja, a' pesti magyar színházi ruhatár-

nak egy jász tiszti egyen-öltönyt, nevezetesen egy fekete csákót rózsával, vitéz kötéssel, zöld forgóval, — világos kek posztó mentét, dolmánt, és nadrágot finom ezüstre mentekötővel 's övvel, egy pantalért fekete fenyés bőrből, sárga czimeres kapsokkal, — egy aczél kardot három színű kardmarkolat-kötővel, vorös bőr kard-szijat aranyra himezve; — egy tarsolyt hozzá való szijakkal 's veres bőr borítékkal sziveskedett ajándékozni. Miért is az igazgatóság által nyilvános köszönet mondatik.

Költ Pesten 1838-ki évi szeptember 12-kén.

PESTEN szeptember 13-dikán „Fra-Diavolo“ előadása nem a' legszerencsésebb volt. Lendvay ur (Fra-Diavolo) 's Dériné asszony (Pamela) nem látszottak hangjoknál lenni. Conti ur az angolnak szerepében leginkább helyén volt; karakterszerű játéka és éneke meglepett. Erkel ur (Lorenzo) játéka kissé feszes volt, bár éneke kevés kívánni valót hagyott. Éder Luiza k. assz. (Zerlina) szerepét nem rontá-el ugyan, de abba több színezést és erőt kellett öntenie. A' haramják (Szentpétery és Udvarhelyi Miklós urak) igen jól játszottak; 's mi Szentpétery ur kevés rosz énekét igen sok jó játékaért örömet elhallgatjuk. — 14-dikén „Veszedelemes nagynéne“ vigjáték 4 felvonásban, előjátékkal 1 felvonásban. Irta Albini, fordította Szigligeti. — Lendvayné assz. (Müller Adél) ítéletünk szerint ezen nehéz szerepet ma legjobban játszta. A' nagynénet ma legjobban eltalálta; 's mi a' nőknél legnehezebb: individualis különbséget fejtett-ki a' fiatal színészné 's koros nagynéne közt. Szentpétery ur (báro Emmerling) művész volt. A' többi szerepvívó közül leginkább kiűntek Szilágyi ur (Bolzmann), László ur (Horst), Megyeri ur (Adamson), Szigligeti ur (Süsshain). — 15-dikén „Norma.“ Dériné assz. a' czimszerepben sok tapsot arata. Oroveso szerepében Várai ur a' színpadra először lépett-fel. Nagy elfogultság látszott rajta; azért ítéletünket felőle máskorra halasztjuk. Nézők az e' napon Pestet meglátogatott nagy tűzvézés miatt igen gyeren. — 16-dikán „Fekete asszony“ ismételtetett. — 17-dikére, az először adandó „Pókaiak“ czimű eredeti szomorójáték 4 felvonásban (irta Szigligeti) volt hirdetve.

J.

SZEGEDEN kisasszony hó 15-kén az arenában „bot-csinálta doctor“ játzatek. Ebben Deésy ur (Rigó Jonathán) ha kivesszük, hogy néha maga is neveté bohóskodásait, jól; Körösyné assz. (Ribik assz.) köz elégülésre, Körösy ur (Csonka Bandi) csekely szerepét természetileg felfogva; Keszy ur (Kucevics), Udvari ur (Miklós deák), Tolnai ur (Babos), Udvariné assz. (Sára), Földvály ur (Harics), Egedi ur (Sütő Mihály) vitték a' többi szerepet. Az előadás jól sikerült; nézők szép számmal, ámbár a' hirdetmény némüleges zavart okozott is, mivel a' kezdeti idő 7 órára volt téve, 's 5 óraker kezdetett. Vári Nina k. assz. (Katicza) nem elég hévvel, gyengéségének kitüntetésével jászott. Bevezetül M. Lilla, Sz. Julia, K. Katicza, és B. Julia k. a. négyes mazurt tánczoltak. A' két első ugyan kielégíté közönségünket; de főleg B. Julia k. assz. magát annyira kimélé, hogy a' táncz helyett csak csoszogott. Az igazgatóság jobban ügyeljen rendeleteire: az engedékenység mellett készületlenek a' színészek, kívált, ha a' becsületi büszkeségtől nem telkesülnek. Innen továbbá a' hatás elrontása 's pártfogás kevesbitése szokott következni. — 16-dikán a' 3 dik bérleti 6-dik számra „Bjho Misi de Hajas“ jött színre. Körösy ur

(Kun László) jól, Körösné assz. (Judith) comicai festésével kielégítő. Farkas ur a' czimszerepet igen jól vivé; B. Julia k. a. (Zsófia) ma ujalag egyhangúlag, és érthetlennül beszélt; előadásából nagy gyengeség tűnt-kij; Sz. Julia k. a. (Néni) igen jól játszek, Deésy ur (b. Rókasi), Földvári ur (Perhalmi) köztetszést nyertek. CSENDVÖLGYI.

KOLOZSVÁRATT a' két hónap óta itt mulatott Fejér társasága elhagyván a' szinpadot, helyébe a' Kilényi-társaság lépett-fel, még pedig, mint halljuk huzamós ideig itt mulatandó. — Nyárhó 23-kán „Maria Theresia“ szinjáték 3 fvsban került szinpadra, melly nagyobb részint kielégítő várakozásunkat. — 26-kán a' „vas álorczás“ adatott. E' színmű azoknak egyike, mellyek a' legváratlanabb körülmények által szüntelen feszültségben tartván a' lélekéberséget, 's a' figyelmet szinte tulságos élénkségben hagyva, színi hatással bírnak. A' czimszerepben, mint Gaston, Szaplonczay ur lépett-föl. Elég ismeretes levén már e' mű, nem tartjuk szükségesnek szép szerepe érdekes részeit 's bélyegeit hosszasan előadni. Elég legyen mondani, hogy azokat Sz. ur híven ábrázolván, szerepe személyét jelesen viselé. Szöke (d' Aubigné) felfogá szerepének egész szellemét: de gyenge hangja a' hozzá nem szokottnak szinte sértő volt; mit azonban közelégedest nyert játéka könnyen feledtete. Egri (St Mars) a' királynak minden tervét ravaszsággal végbevinni tudó várnagyot sikerrel ábrázolá, csak néhol torzíták helyes magaviseletét a' gyakorlatlan léptek. Hegedűs (XIII. Lajos) feszes szerepéhez illő rátartással tünteté előnkbe a' dult keblű királyt. Gózon (Ramboille) a' durva méltóságot hasonló feszes léptekkel párosítá; azonban miveltebb móddal és simább test-mozdulatokkal őt látni kívánatosb volt volna, mert szerepe így hozná magával. Király (Ostanges b.) jól képezé a' legrégebb korból átszivárgott nemességi előítélettel dús bárót; de beszélésének lassúsága sokakat untatott. Mátfiné assz. (Marie) jól fogván-fel szerepe beljegyeit, kívánatunkat tökélyesen kielégíté. Ide járult ékszerekkel tündöklő pompás öltözete. Mátfy (Andoin) valamint máskor, úgy most is otthoniságot mutatata. Andrásy (Yoni) és Kecskés (orvos) kielégítének. Az előadás a' jól sikerültek közé tartozik. Nézök közép számmal; sajnáltuk, hogy a' karzat nem maradt a' józanság korlátai között. — 28-kán „Angelo“ (Hugo Victor után b. Eötvös J.) sokat veszteit érdekéből 's hatásából részint azért, mivel az előbbi mutatvány után adaték, részint a' szerepek kiosztása által. A' czimszerepben Kilényi ur lépett-fel, nem pedig Szaplonczay ur — mi okból, nem tudjuk; — de az utóbbinak kezeiben nagyobb siker következett volna. — K. ur mihelyt belépett, mindjárt az üres páholyokra fordítá szemeit Tisbének hozzá intézett szavaira nem is figyelve, búsan solajtozott egész első jelenete alatt; szerelmi érzelmeinek megvallásában igen hidegen, ingerültségében 's egész játéka alatt mimicája mindig csak így, szóval a' be nem tanulhatás, vagy ennek oka, a' nem-érkezés miatt (minthogy az igazgatón fordul-meg minden ügy) eltorzítá különben hatás szerepét. Hasznosabb volna az időn gyözve magát szerepére illőben elkészíteni, vagy azt másnak engedni által. Most volt legalkalmasabb ideje a' közönség kegyét megnyerni, 's erre igyekezni kellett volna; mert az első előadások sikerülése nagy hatással bír a' nézőre, ki abból szokott következményt vonni a' későbbiekre is. — Hegedűst (Rodolfo) örömtelve néztük mai szerepében illy jeles előhuladást bizonyítva: csak Katalinnal találkozásakor összerohanása volt tulságos 's kacaját gerjesztő. Egyébiránt szép tehetségeit igen dicséretesen fejtén-

ki, számtalan tapsokkal 's játék végén előhivatással jutalmaztaték. Király urral (Homodei) tökélyesen meg valánk elégedve, minthogy eltalálta ama hidegvérűséget, melyet szerepe kívánt. Széppatak y Johanna k. a. (Tisbe) kitünteté szerepének mind helyzeti mind characteri oldalát elannyira, hogy játéka dicséret nélkül nem említhető. Mátyfyné asszonyt (Katalin) alighitűk képesnek e' nagy szerepre: ő azonban az egészet, különösen pedig azon pillanatban, midőn férjének vad parancsa mérget ad elejébe, azon tusát, mellynél fogva az élethez híven ragaszkodik, de Rodolfóhoz még hübb szerelme a' név kimondását tiltá, igen élénken 's hatással festve, megcsala hitünkben. Nézők részint a' zordon idő, részint nagy hideg miatt igen kevesen. — 29-kén „korszellem“ (Raupach után Fekete Soma) nevetséges helyzetek, ötletek és személyei caractereinek hű festése által igen mulattató eszmékre adott alkalmat. Említendők: Szőke (Lidérczy), Szaplóczay (Gazsi), Mátyfy (Csörgő), és Kecsés (Kozma), kik annyira mulattaták a' közönséget, hogy a' kacaj egymást üzte. Követé ez előadást Egri urnak magánytáncza, ki e' nemzeti tánczban művészséget 's kitünő ügyességet bizonyítván-be bálulás nélkül nem vala nézhető, miért is számtalan taps és előhivatásban részesült. Ohajtható, vajha hasonló nemzeti tánczművészek által az idegenektől eredetiségéből már annyira kivetkőztetett nemzeti tánczunk, hogy régi alakjára alig ismerhetni, gyakrabban ízben juthatna színpadunkra; mert így mind közönségünk közelebb ismerkednék-meg annak belvonásaival, mind színházunk nyerne a' nagyobb számú közönség által. Nézők meglehetősen számmal; földszin 's karzat tömve volt, csak a' páholyok, mellyekbe nagyobb tehetségű nézőket örömmel látnánk, voltak üresek.

II—S J.

DEBRECZENBŐL. (Játékszini napló.) — Nyárhó 12-dikén nem másnak mint a' felette csekély számra olvadt nézőség ritkultságának lehet tulajdonítani, hogy a' „Mombelli grófok“ czim alatt ismert 3 fvsos érzékeny játék hanyagul adatott. Magoss ur (Mombelli Eduard) minden részvét 's igyekezet nélkül, helytelen felfogással játszott; Almássy ur (Rolland) pedig szerepét átalján nem tudva 's egész játék alatti e' hibáját az utósó jelenésben alaptalan huzakodásával 's dühöngő maga rángatásával akarta volna helyre hozni: mi a' mellett, hogy felette roszul jött-ki, még kinevettetést is szült — Erdélyiné assz. (Pál), Eszter (Just) igyekeztek az egészt szenvedhetővé tenni, mit az egésznek részvétlensége sülyesztett-el. — 14-kén bérlétszűnés mellett előszer adatott: „Driadon, vagy, a' sors és végzés titkai“ színjáték 3 fvsban. Romai történetekből szerkezte Buday Imre. E' szóval „szerkezte“ mit kívánt jelenteni e' színmű írója, nehezen foghatni-fel; talán azt, hogy ő a' már magány- és párbeszédekben meg levő romai történetekből felvonásokra és jelenésekre osztás és rendezés által teremté jelen színművét, 's a' kész munkát csak mintegy rendbe szedé. Azonban ellenkezőt bizonyított a' játék menetele alatt felfoghatott írásmód (stylus), 's némelly még létlen dolgoknak természet és követeztetés rendén túl erőszakos létrehozása 's a' t. — úgy annyira, hogy a' színmű szerzőjének figyelmesebb dolgozása mellett is egy értelmes és a' színmű-írásba beavatott, gyakorlott szöszerkeztői segéd kezére kacsingozna; mert feledé a' szerkeztő ur érinteni, mellyik kor szakából veterik a' romai nép évrázának ezen gyenge 's minden napi „egyszer hol volt, hol nem volt.“ Azt is feledé felvilágosítani, mért áldoztatik-fel egy szűz, 's mért kellett az ártatlan Lydiának a' főpap kése alatt vérezni, és mért éppen neki, ki anya is, kit, mint ártatlant szinte halálig szenvedtet, midőn a'

hibást jutalmazza, — a' sors és végzés titkaira (!), vagy is a' helytelenül annyiszor kikiáltott szivre akarván tolni Lydia tettét, 's ekkor őt hirtelen felmagasztalván iránta mindenkit megengesztel, boldoggá teszi, még pedig minden alap nélkül olly mesésen, hogy már ez maga is képes az egészet meghomályosítani, és olly egyveleggé változtatja, hogy csak mosolylyal kellett visszaemlékeznünk az egészre, midőn Marsnak koszorús áldozó papnéit nyakról függő kereszttekkel szemléltük. — 15-kén előszer adatott a' Fredro gr. lengyel munkájából németre Zimmermann, magyarra pedig Kis Iván által tett 3 fvsos vig játék „huszárok és dámák“ igen helyes társalkodási vig darab, melly általános kielégíté a' számos nézők várakozását; mert kiki tudván szerepét, állásponjtjának megfelelt. Különös ügyesen fogák-fel szerepöket: Ujfalu s (őrnagy) 's Magoss (kapitán) urak. Fűszereztek az egészt Éder (tábori pap) és Chiabay (Gáspár) urak. Egy pár a' nőnem arczát némileg piritó két értelmű szó kimaradhat a' darabból a' nélkül, hogy általa az egész mű csonkulást vagy legkisebb sérelmet is szenvedne, mit színészeinknek minden korra ajánlhatunk csak azon oknál fogva is, mert így nem nyilik alkalom a' különben is korlátot túl csapongó 's neki böszült karzatnak olly fülhasgató ordítására. — 19-dikén Dúváltól Kotzebue-fordította évrzaji érzékeny játék „Eduard Skóczyában“ (Láng Ádámtól magyarra téve) kevés néző előtt is türhetőleg ment volna, ha Magoss ur (tábornok) általán fogva készületlenül nem lép szinpadra. A' sürgönyt maga is leirhatja, vagy legalább elkészülhet annak olvasására, ha mással iratja, nem kívánván baggadozás által olly érdekes és az egészre hatással bíró levelet nevétségessé tenni, midőn annak olvasásában sehogy sem haladhat. Ez ugyan figyelmetlenség és gondatlanság, mit egy haladni törekvő színész kikerülhet, ha pályáját illőleg becsülvén azt rendes kenyérkeresés módjává nem változtatja egyedül. Átalján a' darab minden hatás nélkülivé tétetik, ha Kántorné assz. (Lady Athold) szerepét egész tökélylyel fel nem fogja; éppen e' kitetsző ügyesség fénye mellett veszte minden igyekezete ellenére is annyit Magossné assz. (Malvina). — 21-kén Török Antal részére szép számú nézőség előtt a' legsikerültebben került elő Albini 3 fvsos vig játéka „hét közül“ a' legrutabb Kovacsóczy fordítása szerint — mincképpen egyedül a' szereptudásból lehet következtetni; mivel a' színmű különben igen gyenge alkotású, semmi erkölcsönöst vagy lelkiületet nem képező, mennyiben a' főszemély Magoss ur (Heleval) szerepe egy nagy városban csavargó korhely 's egy elveszett kalandor között olly bizonytalanul van, hogy azt (legalább most) bajos volt a' legfigyelmesebbnek is meghatározni, mellyikhez tartozik voltaképp' pedig a' körülte forgó 18 személy, mint meg annyi kisebb rangú égi test, az elsőtől kölcsönözhetett volna világosságot 's kirendelt menetelt; 's éppen ennek lelkiülete találásának hiánya miatti botlása hozott az egészre némi homályt. Éder urnak (Ambrosius) a' pör-nép szájából vett jósló előérzetei bár tulságig voltak is öszvehalmazva, legjobban mulattaták a' nézőket, és csak e' szerepben valának a' legjobb vonások. Kántorné (Moorpliczné), Udvarhelyiné (Mausezahn) és Lángné (Kunkelné) asszonyok szerepeit a' szerző erőtetve akarta tulságig nevétségessé 's gunyosakká tenni, 's éppen azért nem olly mulattatók, mint különben lehetnének, jóllehet a' böszült karzatnak időtlen ordításából az illőt nem ismerő — ellenkező következtetést huzhatna. HMKY.

D I V A T.

37-dik divatkép (Parisból). — Őszi ültözetek féjfinem számára. — Bécsi divat sept. 13-kán: ruha fehér grograinból; lehegény blondtüllből atlaszfodrokkal. Crepbarét virágokkal 's tollakkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpicazon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap szeptember 23^{kán} 1838.

INTÉZET.

Nyilvános oktatás mibenléte orosz országban.

I-ső Szakasz.

Oroszország művelődésének történeti vázlat. I-ső Miklós császár nyilatkozása a' birodalmában alapítandó nevelési elvek iránt Nyilvános oktatási ministerium. Alsóbb iskolák. Gymnasiumok.

Ibn-Fedlan, arab író, állítása szerint az Oroszoknál már 10-ik században divatozott az írás mestersége; sőt mi több, Ibn-Abi-Jadrub-el-Nedim, egy más író, ki 957 körül élt, még mintát is hagyott maga után az akkori orosz írásból. E' betűk sem a' görög sem az északon használni szokott run betűkhez nem hasonlítanak; inkább a' hajdan keleti, még eddig meg nem magyarozott jelekkel van némi hasonlatosságuk. Írásra orosz országban is fa-hártyát, fa-anyagot használtak, mellybe a' betűket vésték, mint Scandiniaviában. A' keresztény vallás terjedése a' tu lományoknak és ismereteknek is utat tört orosz országban, 's e' birodalom gyorsan hágott volna fel a' művelődés bizonyos fokára, ha az egymással küzdő körülmények, különösen pedig Mogolok becsapása, már csirájában el nem fojtják a' művelődést. Ez időtől a' tudományos élet csupán orosz ország zárdáira volt szorítva. Csak III-ik Iván, Tivador és Godunoff Boris czárok pártolhaták az elhanyagolt tudományokat; a' birodalomba idegen tudósokat és művészeket hívtak, 's egy könyvnyomó intézethől, melly Varsóban 1567-ben alapított, több jó, tudományos könyv jött keringésbe orosz országban. Nevezetesen Godunoff Borisról hirtelik, hogy a' köz művelődésre igen sokat 's fontos lépéseket tön, eldödeihez hasonlólag idegen tudósokat hívott országába, 's ő volt első, ki az orosz ifjúságot maga műveléseül német, francia 's angol földre küldé. Boris egyetemet is akart alapítani; de a' borongós idők semmivé tették tervét. A' harcok 's bel-villongás-vérfestette zászlói ismét kiszégeztettek, 's Bellona Minervát ismét kinyomá. Végre a' hadzaj csendesedni kezdett, 's hosszú évek sora után a' Romanowok kerültek trónra, kikről magasztalással említik, hogy figyelmüket a' nép művelődésére fordíták.

Az első tudományos intézet, a moszkvai egyházi akadémia, Alexievics Tivador cár alatt építettett orosz országban 1679-ben. Különös gonddal volt a kormány a külföldről jött tanítók és nevelők megvizsgálásában is; mi bizonyítja, hogy fensőbb körökben érzék a rendszeres nevelésnek szükségességét, noha még egy rendes nyilvános iskola sem létezett.

Végegbe megjelent nagy Péter, 's orosz országban minden más színbe öltöztetett; de a nyilvános oktatást még is sokkal lassabban fejtheték ki, mint üdvös rendszabásai 's ujjításainak bár mellikét. Egy hajós-egy hadsereg szabályzására, egy új kormányrendszer behozására elégséges volt egy felvilágosult elme 's vas akarat; de a nyilvános oktatás rendszeresítésében ezekkel nem boldogult, mert hijával volt az első elemi szükségeknek, mellyek iskolák alapításánál annyira nélkülözhetlenek; — azok pedig az ügyes mesterek és a tudományok szükségét érző tanítványok. Így Péternek mind ezt még előbb mintegy teremtenie kellett.

És valamint nagyszerű terveit előmozdítandó ügyes gépelyek képzése volt fő gondja: úgy második célja hasznos tengerészek és tiszték nevelése, 's az ország nemessége szellemének a tudatlanság sötét éjéből kifejtése vala. — 1770-ben alapítá az első latin és görög iskolákat, parancsot bocsátván ki egyszersmind a hatóságokhoz elemi iskolák alapítása iránt, mellyekben a vagyontalanabbak gyermekei díjmentesen oktattassanak. Különös gondja volt pedig a lelkészek kiképzésére; ezek számára az érsekek és püspökök lakaikban képző intézetek alapítottak, mellyeknek költségeik a templomok és zárdák jövedelmeiből fődöztettek. E' papi iskolában leginkább hit-tan, ékesszóllás, logika, szóllamtan (dialectica), physika, matematika, nyelvészet, tollgyakorlat, történeti 's földleirási értekezések, sőt a' hires Puffendorfnak tudományról írott műve szerint még költészet és politica is tanítottak. — Azonban Péternek iskola-rendeléseivel éppen olly nehezen létesülhettek, mint egyéb intézkedései: de ő szokva volt a nehézségek legyőzése 's ellenszegülők megfenyítéséhez. Így p. o. a' nemes, ki gyermekeit legalább írni és olvasni nem taníttatá, javait nem hagyhatá gyermekeire, hanem azokat legközelebbi rokonai örökölték; más osztályoknál bündijjal, 's a párosulási engedelem megtagadásával büntetették az iskolai törvények elleni engedetlenség; a' lelkészek pedig csak kemény vizsgálat után számolhattak plebaniára. Glück Erneszt, Magdeburgból, Péter alatt különös érdemeket szerze a nyilvános oktatásban. Moszkvában fogságban ülven, több tudományos munkát átfordított oroszra, melly nyelven tökélyesen értett, 's azon felül még nemes ifjakat is tanított. Glück foglalatoskodásának hire eljutván a' császárhoz, szabaddá tette

öt, 's Moszkvában egy iskola alapításával bizá-meg. Ezen iskola nem sokára kitünő hirre jutott, és Glücket csak hamar megbizák több német, olasz 's francia munka fordítására felügyeléssel lenni; ezek közt nevezetesen Vauban írásai, Hübner földleirásának és Puffendorf történeti rajzainak fordítása is meghatározottat. Ugyan ez időben alapították Moszkvában egy könyvnyomó intézet is, és 1716-ban láta világot az első orosz hírlap, mellynek szerkesztője mellett maga a' czár vitte az ellenörködést. — Franciaországban tartzkodása alatt meghatározá Péter, hogy hazájában is alapítandó a' francia tudományok akademiájához hasonló intézetet, melly tudományos közbejáró legyen orosz ország és Europa között. Később Leibnitzzel találkozott, ki 1701-ben az 1-ső Fridrik által alapított berlini tudományok akademiájának tervét is készíté, és megbizta őt egy Péterváratt állítandó hasonló akadémia elveinek készítésével. Leibnitz sokáig dolgozott a' terven, 's végre elébe terjeszté Péternek az akadémia elveit és rendszabásait, mellyeket Péter 1724-ben alá is irt: azt azonban csak alapítójának halála után lehetett megnyitni.

Péternek trónutódai ha alapítottak is némi kis tudományos intézetet, nem igen követték nagy eldődük nyomdokát, mellyen Péter orosz országot az európai művelődés felé vezette. II-dik Katalin ellenben, jeles kortársai nyomdokait követve, a' művelődés tetőpontjára jutván, fáradhatlan szorgalommal iparkodott az iskolák alapításán. Országlása alatt évről évre szaporodott az elemi iskolák száma, és tömérdek oktató intézet alapítottatott.

Az elemi iskolákban vallás, vallástörténet, emberi és polgári kötelesség, írás, olvasás, számolás és rajzolás vala tanítandó; felsőbb tudományokból pedig hazai évráz, földleírás, természettörténet és latin nyelv. A' keleti tengerparti német tartományok iskolái is hasonló tanítási terv szerint intéztettek-el, és sz. Péterváratt egy nagyobb német iskola alapítottatott. Nevezetességgént megemlíthető itt, hogy a' czárné, mint Segur gróf memoir-jaiból olvasható, unokáinak, Sándor és Constantin nagy hercegeknek oktatására rényképes beszélyeket irt, 's orosz ország évrázját szedte össze a' legrégibb korszakból. Mi későnlátta-át az orosz nemzet a' nyilvános oktatás jótékonyágát, abból is megbizonyodik, hogy csak II-dik Katalin alatt ajánlottak adakozásokat iskolák alapítására.

I-ső Pál korában nem sok épületes történt a' nyilvános oktatás ügyében; I-ső Sándor azonban igen is érzé, mit követelhetnek e' tárgyban Katalin unokájától, és nagy anyja 's nagy eldöde példáját követvén, egész figyelmét a' nép képzésére fordítá. Trónra lépte után azonnal egy saját ministeriumot alkotott, a' nyilvános oktatás felett intézkedőt. A' birodalombeli iskolák négy osztályra sza-

kasztattak, u. m. parochialis és kerületi iskolákra, gymnasiumokra 's egyetemekre; továbbá több iskola alapították különféle czélokra, u. m. kereskedést, erdőszetet 's földmívelést tanító intézetek. Egész birodalom iskolai kerületekre osztván, minden kerületnek egy egyetem 's minden egyetemnek egy curator rendeltetett főnökül. Kazan, Kerzonban 's később szent Pétervárt is egyetemek alapítottak; a' dorpati és vilnai fő iskolák, mellyek a' villongó időkben bezárattak, ismét megnyittattak; a' moszkvai egyetem, mellyet 1744-ben Erzsébet alapított, ujan rendeztetettel. A' tanítók álláspontja status szolgálatá emelték; fizetésük megjobbított, és a' tudományok különféle ágára tanítókönyvek határozottak. Az iskolák rendszabályai a' régiek szerint alkotottak; az emberi és polgári kötelességeknek tanítása, mellyeket II-ik Katalin hozott folyamatba, ez uj törvényekben is folytattni rendeltetett.

I-ső Miklós, minden Orosz czárjának nyilatkozása előadja azon elveket, mellyek szerint birodalmában a' nevelés és nyilvános tanítás kezelendők. Következő hely kiemelést érdemel: „Bár minden család-apa egész figyelmét gyermekeinek erkölcsleges nevelésére fordíthatná. Bizonyosan nem a' csinosodás haladása, hanem a' hiúság, melly hanyagságot 's értelemhiányt szül, 's egy jobb nevelésnek hiánya nemzi e' gondolkozási féktelenséget, e' szenvedélyeknek lángra lobbanását, e' zavart 's veszedelmes fél képzettséget, e' hajlandóságot a' kicsapongó elméletek és politicalai álmódosásokhoz (visions), mellyek egyeleve rosra, utóbb romlásra vezetnek. Bár az isteni félelem, 's alapos honi nevelés lenne a' jobbulás reményének alapja és fő kötelessége minden osztálynál.“

A' nyilvános oktatási ministerium 1836-ról szóló hivatalos tudósításaiban, a' kormánya alatt álló hatóságok munkálkodásáról arra is bátorkodik császári urát figyelmeztetni a' tudósítás végén, mennyire igyekeztek az orosz ifjúságot lehetőségig azon ragálytól megóvni, melly a' jelen nemzedéket egyéb országoknak nagyobb részében nyugtalanítja: „az europai szellemi forrongások viharai közt — így szól a' tudósítás — erősen állottak orosz ország fíjai, és sorsukat áldva, elméjük adóját hódolólag igyekeznek lerakni a' békekerjesztő fejdelem lábaihoz, kinek védelme alatt a' tudományokat éldelhetik.“

A' nyilvános oktatásra ügyelő ministerium kormányának tárgyai a' minden nyilvános iskolában létező nevelésre, és házi nevelőkre felvigyázás; a' nevelőket és tanítókat képző intézetek, császári tudományok akademiaja, más tudós társaságok, nyilvános könyvtárak és könyvvizsgálat. Jelenleg U warow titkos tanácsnok a' nyilván-

nos oktatás ministere, segéde pedig Prafasson gróf, ezredes és szárnysegéd. Az iskolák mostani elintézése 1828-ban alkottatott.

(Folytatás következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Figyelmeztetés Jövő hétfőn, az az folyó hó 24-kén nemzeti szinpadunkon egy dramai ujság fog feltűnni: „Ariadne, a' könnyelmű nő“ drama 4 fvsban, írta Kúty Lajos. Ezen fiatal írónknak neve kevésse ismerős ugyan még a' magyar közönség előtt, de művét mennyire felolvasásból ismerjük, jelesnek 's a' színházi közönségnek, (mellyet azon estére előre meghívni bátorkodunk) valóságos műélelményt szerzendőnek mondhatjuk.

PESTEN september 17-kére „Pókaiak“ volt kijelentve; de valamely elenséges hatalomnak ugy tetszven, hogy Fánecsy ur e' napra megbetegedjék, 's a' vártt „Pókaiak“ helyett Kotzebue „bujdosó Amor jával“ keljen megelégednünk, melly sok arczpíró két értelmessége miatt a' mivel nézöt minden élénk, pontos 's egybevágó menetele mellett sem elégíthető-ki. Szentpétery (professor) 's Megyeri (kertész) urakon és Déryné (professorne) asszonyon kívül igen jeles volt a' két Telepi gyermek. — Nézők kevesen. 18-kán Raupachnak türelemfárasztó 5 fvsos „Rafaelája“ került szőnyegre, 's Erdős ur (Abdallah) vendégképp' lépett-fel. Eldöntő, általános ítéletet egyszeri látásra nem akarunk Erdős urról hozni, mert noha nem bír már gyöngye hangjánál fogva is azon erővel, melly a' sors által kinzott atyai indulat zudulásainak kifejezésére kívántatnék, noha fija 's leánya halálának megtudásánál nagyon is hideg volt, de hamis pathosz 's affectatiótól ment szavalata még is némileg dicsérendő. — Nézők kevesen. — 19 diken clöszér adott: „Pókayak“ eredeti szomorú játék 4 felvonásban. Írta Szigligeti. A' történeti adat, mellyen a' szerző jelen szomorú játékát alapítá, következő. Zápolya halála után Erdély fejedelmi székére két férjfiú törekszik: Batori István és Békessy Gáspár. Batori választatik-el. Békessy lázítási és hazaárulási vétek gyanújába jő; Batori megtámadja Fogaras várában; Békessy nem állhatván ellen, titkon megszökik. Batori a' medgyesi országgyűlésen hazaárulónak ítelteti. Békessy a' német és török udvarral egyezkedik, serget gyűjt, Erdélybe beront, hivei tárt karokkal fogadják. A' belháború sokáig kétes szerencsével foly. Többi eseményei közül csak egyet említünk, melly a' jelen szomorú játékban is előjő. Békessy Sassait és Vadászt pártjára törekszik vonni, de hasztalan. Végre midőn látja, hogy nem boldogul, alkudozás ürügye alatt éjjel táborába hívja-meg, hogy megöltesse: azok gyanakodnak és cselét kijátszák. — Békessy megveretik és megszökik. A' győztes Batori sok pártost fog-el, a' többi közt Pókai János és Péter testvéreket is. Az országgyűlés a' foglyokat halálra itéli. Pókainé, a' két testvér anyja, a' fejedelmet kérelmei által meglágyítja. A' fejedelem egyik fíjának megkegyelmez, 's az anyára bizza, hogy válassza-ki fíjai közül, mellyik eljen, mellyik haljon-meg. Az anya nem válasszthat, a' választást barátira bizza, kik Jánost válassztják, a' vérpadra. — Most lássuk a' szomorú játék tartalmát. „Pókai Peter (Lendvay) nőül veszi Sassai Jolánt (Lendvayné asszony); az érkező násznép váratik 's bihari pusztájáról (történeti) az anya, az özvegy Pókainé is (Láborfalvi R.). Pókai János (László ur) néhány összeeskütnök, kik közt egy albarát, Székfy, is találkozik, előadja, hogy sem Batori sem Békessy nem

érdemes a' fejedelmi székre; azért válasszák-ki maguknak a' legjobb hazafit 's ha Békessy megverte Bátorit, ezt kiáltásák-ki fejedelemnek. A' pártosok előbb őt választják; de ő öcsését Pétert ajánlja; a' pártosok elfogadják. Így alakul a' Békessy pártjában titkon egy új párt, később, mint látni fogjuk, a' pártosokra romlást hozó. A' nász elébe mennek. Azonban Rácz, Békessy legmeghittebb embere, a' Pókaiak tudta nélkül, rendelést tesz, hogy a' nász közt levő fejedelem elfogassék; mi meg is történik, ha később Péter ezen alávaló fogást ki nem jásza, 's a' fejedelmet szabadon nem bocsájtja. Itt csap-fel a' polgári háborúnak első lángja; 's azonnal látjuk, hogy személyeink közül Sassai, Vadász és Székfy Batori pártjára állnak, a' többiek Békessyére. A' menyegzőből semmi sem lesz. Sassai megesküszik, hogy pártosnak leányát nem adja nőül soha. Megérkezik Pókainé is, és fivait hasztalan iparkodik a' fejedelem iránti hűségre visszatéríteni. — A' 2-dik felvonás a' Batori és Békessy közötti háborút képezi. Békessy kéjjel megtámadja, hogy zavarba hozza, Batori táborát, de Sassai és Vadász által visszaveretik. Ekkor vezéreivel közli tervét, mi szerint Sassait és Vadászt fegyvernyugvási alkudozás ürügye alatt táborába hívja-meg, de azért, hogy letartóztassa, 's Bátorit két legjobb vezéretől megfosztván, megtámadja és bizonyosan megverje. (Sassai és Vadász történet szerint is két nagy pont volt e' háború alatt.) A' gaz tervet Pókai Péter kijátsza; leeresztett arczvétellel, ismeretlenül, egy iratot nyújt a' fejedelemnek, mellyben a' cselről tudósítja. A' fejedelem hálából gyűrűjét adja neki, 's biztosítja életéről, ha e' gyűrűt előmutatandja. Péter nem fogadja-el, ha csak Sassai hozzá nem mellekli, hogy mutassa e' gyűrűt, 's tőle semmit sem tagad-meg; Péter Jolánra gondol, kit e' gyűrű által megnyerhet atyjától 's elfogadja. Azonban Székfy, az álbarát, tudósítja Békessyt Pókai pártjáról, 's ez által viszátkodásba, zavarba hozza táborát, mellyet éppen ekkor támad-meg Batori és megver. Itt vége a' polgári háborúnak. — 3-dik felvonásban a' Pókaiak, foglyok, halálra ítéltetnek. Az anya meglátogatja őket tömlőczükben. Péter, miután szerelme és testvéri szeretete közt a' legnagyobb harczot állta-ki, 's győzött a' testvéri szeretet, a' fejedelemtől kapott gyűrűt, titkon anyjának kezébe adja, hogy azzal mentse-meg bátyját. Az anya a' fejedelemhez megy. Előbb úgy kér mint anya, de hasztalan. Ekkor előmutatja a' gyűrűt, 's a' fejedelem kész a' gyűrű birtokosának megkegyelmezni. Itt, hogy könnyebben megértessük e' fő jelenetet, a' fejedelmet és anyát beszél-tjük; hozzá kell gondolni mindenütt mint árnyéklatot Jolánt, ki Pétert szeretné éltetni, Székfyt, ki Pétert szeretné vesztetni; és Sassait és Vadászt, kik élték szabadítóját nem tudhatják-meg. Batori. Nevezd-meg a' gyűrű birtokosát, az éljen. Pókainé. 'S másik fiam? Batori. Meghal. Pókainé. Éljen mindkettő, vagy egyik sem, én nem nevezhetem-meg. Batori. 'S én mindkettőnek nem kegyelmezhetek-meg. — Itt előszámlálja fontos okait, hogy így vétene az igazság, ellen, vétene a' többi elitelték ellen, vétene végre esküje ellen, mellyet a' harczmezőn tett; t. i. ő megesküdött, hogy senkinek sem fog megkegyelmezni, kit a' gyűlés halálra ítelend; a' gyűrű birtokosát egy előbbi eskü ezen későbbi eskü alól feloldja, azért az éljen, 's a' másíknak meg kell halni. Így az anyának választani kellene fivjai közt; de a' jó anya, egyiránt szeretvén mindkettőt, nem választhat. Ekkor előáll az álbarát, Székfy, 's kéri az anyát, hogy bizza rájok, barátira, a' választást. Az anya rájok bizza. Székfy felszóllítja Sassait és Vadászt a' választásra, de egyik sem akar választani; Sassai nem, mivel ő leánya miatt érdeklétnek véli magát, 's igazságos nem lehet; Vadász nem, mivel fél, hogy tán éppen

élte szabadítóját adja a' hóhér kezébe; így marad a' választásban egyedül Székfy. — A' 4-dik felvonásban Székfyvel a' két testvér tömlöczébe megyünk. János alszik. Székfy az erőszakot mellőzve, biztosabbnak indul, hogy vágytársát Petert (mert ő is szereti Jolánt) megejtse. Elmondja a' történeteket, hogy az anya barátira bizta a' választást, de ők sem választhatnak, hanem a' testvérekre bizzák, hogy áldozza-fel egyik a' másikért életét ön jó szántából. János ez alatt felebredt 's Péterrel hatalmasan verseng: mind a' két testvér meg akar halni. Végre látván János, hogy testvére sehogysem akar engedni, más módhoz folyamodik; öcsese áldozatát elfogadja, 's eltávozik, de nem hogy eljen, hanem hogy öcsese helyett meghaljon — 's le is fejeztetik. Ez alatt Jolán meglátogatja kedvesét, 's kétségbeesetten mérget iszik. Péter megtudja nagylelkű bátyja halálát, 's hogy élte akarhatja ellen mentve van, hogy Jolánt boldogítsa; de Jolán meghalt. — A' darabnak e' rövid vázlatából látható, hogy a' cselekvényben dús mű meglepő helyzetekben is gazdag. A' régi magyar karakter ingatagsága hivebben még nem rajzoltatott, mint Sz. urnak jelen műveben, p. o. első fvsban a' fejdelem-választásban, második fvnás végén ismét a' Pókayak és Békessy pártjának meghasonlásában, azon perczen, midőn az ellenség őket megtámadja. Igen meglepő és nagy karakterek a' gyermekeiben élő anya, és a' testvéri szeretet követendő példái, a' Pókay testvérek. Vannak ugyan a' műnek hibái is, melyeknek felhordását a' darab másodszori adatására halasztjuk. E' műnek előadása türehető volt, noha egy két fő személy gyakrabban akadozott szerepében. Legjelesebbnek mondhatni Lendvayné asszonyt (Jolán). Róla e' szerepben egyebet nem mondhatunk, hanem hogy az érzelem és fájdalom benne megtestesült, és a' nézőket elbájosolni szinpadra szállott. Lendvay ur (Pókay Péter) a' szilárd férjfiasságból gyakran leragadtatott olvadozó testvére által az érzelésnek sohajtásokkal telt völgyébe. A' fiatal szerzőnek szorgalmát méltányló szép számú közönség kétszer tapsolá-elő Szigligeti urat. — 20-kára „tündér kastély“ volt kifejeelve.

J.

SZEGEDEN nyárhó 18-kán „Odioso, a' kis ördög“ hozaték színre, és pedig Egedi és Szöcs urak jutalmokul kitűzve. Midőn e' szindarab előadásául közleményemet tenni akarom, megvallom, nem tudom, hol kellessék kezdenem; sőt elhatározatlan vagyok még abban is, hogy egyes tagok iránti véleményemet kimondhatom-e vagy sem. Azonban „igaz mondás nem ember-szóllás“ — úgy hiszem senki sem bántódhatik-meg akkor, ha róla igazat mondok; de a' világot sem akarom megcsalni, 's nem akarom a' jelenvoltak által rólam vagy talán még szemembe is mondatni, hogy hazudtam. Mi tehát az egészről illeti, abban minden olly rosszul sikerült, és a' különben nem rossz hatású darab annyira elrontaték és formájából kiforgattaték, hogy egyedül a' jelenvoltak színészet iránti nemes vonzalmuknak 's miveltségöknek kelle köszönni, hogy játék közben az elégtelenség kellemetlen bizonyítványai nem következtek. A' jelenések rendetlenek voltak; néha más jött-be, mint kellett volna; más kezdé a' beszédet, mint kit illetett vala; a' karakterek ellenkezőleg felfogva: három ízben olly igen hosszas elkésések, hogy a' nézőknek zörögni (és pedig ezt elégtelenségök kijelentéseül) kellett. Kérdi valaki, ki már itt a' hibás. En felelek: az igazgatóság; mert nem tud parancsolni, és rendet tartani; — a' tagok, mert nem tudnak, vagy mi rosszabb, nem akarnak engedelmeskedni, és rendhez szokni; tehát általános a' hiba. — Baranyai urral (Pisani) történt az egyik elkésés; de szerepét egyébként

sem elegendő méltósággal fogá-fel, sem nem timenté-ki annak karakterét. Lilla k. a. (Camilla) azon jelenetei ellen, melyekben mint kis ördög lépefel, semmi észrevételünk nem lehet. Ott valóban egy banditát mutatott; de kár, hogy azon állásából a' gyengéd leány alakításába is némelly durvaságot vitt által. Kérem, mire való és valljon aestheticai-e az asztalhoz pórias dülés? — valljon egy doge leányához illik-e a' durva állás, és melljén alól két karjainak összefüzése? — valljon illedelmes-e, hogy olly nagy urnak leánya, kiből a' miveltseget feltennünk kell, olly helytelen maga hányogatásával, tagjainak lógatásával, mint egy hánkolódjék a' színen? — Mire az illy eltévesztett taglejtések? hol maradt az egyébként nem rossz 's néha dicséretes szaválás, hol a' szavaknak nagyobb erőt adó minica? — Ugy van az, ha készületlenek vagyunk; ha mindig sugólyukon a' szemünk, valljon nem int-e már, hogy nekünk, és pedig mit kell mondanunk. — Az egyik jutalmazott Szócsur (Perilissa) valóban igen gyengén, Udvari ur (Romaldi) tűrhetőleg, Földváry ur (Fernando) a' nezőket ki nem elégítve, Tolnay ur (Gulielmo), ha kivesszük fájdalmában szinte földig tett aláborulásait, melyekben ő keservét kiönteni gyanítá, a' mai darabban talán legjobban játszék. Szabó Julia k. a. (Isabella) nem rosszul, Déesy ur (Eduardo) ugyan szerepét, mint egyébkor is, jól megtanulta, de a' karaktert nem jól fogá-fel; test állásában valami közönséges volt — ismét a' kanyarodási hibába esett, sőt egyszer igen elfeledé magát, midőn a' doge-nak jelenlétében, mint csak tisztecske, egyik diszlet-oszlaphoz támaszkodva lábát keresztbe vetven, hallgatá a' többinek beszédét. Sajnálom, hogy róla és Lilla k. a — ról, kik a' társaság fő személyei, jelenleg dicsérettel nem szólhatok; de hiszem, éppen e' sorokba rejtett igazság oda vezeti őket, hogy jövőre inkább igyekezzenek a' botlások elmulasztására. — A' másik jutalmazott Egédi ur (Markó) és Breznay ur (Senator) mindketten gyengén; Fitos ur (Pietro) tűrhetőleg, Farkas ur (Illa) egyik jelenetéről egészen elmaradt — csak végén ert-be; már pedig ő igazgató. — Voltak ugyan meg némelly udvari dámák is hirdetve, de ezek a' holdvilágban maradnak — vagy is inkább a' néző közönség körébe vegyülve, némelly ifjak körében szebb mulatságot találtak, mint sem rendeltetésük helyen. Intenők az igazgatót, ne paczkázzunk: ha dámákat hirdetünk, mint-hogy vannak, legyenek, 's ha nem lehetnek, ne hirdessük; egyébként a' nevek, és szavak írásában tartasuk-meg az írási szabályokat. Mire volt Odiosón a' két ó betű az ék. — 19-ken a' szabadban utójjára „Zöld Marczii“ adaték; — fájdalom erről sem szólhatok több jót, mint az előbbi darabul. Déesy ur a' czimszerepben nem rosszul játszott ugyan, de közönségünket botránkoztatólág sérté azon figyelmetlenségével, hogy mindig nevetett. Ha olly szerencsétlen természetű, hogy nem bír magával, ne vállaljon illy szerepet; az igazgatóság pedig ismervén gyengességét, őt boházatokba nem alkalmazza. — Keszi ur (Beckereki) nem elegendő harási erővel, Farkas ur (Juhász) el nem érve a' szerző által képzelt karaktert. De mit szollok az egész személyzetéről; csak hasonló bélyegzettel, az egészről pedig most nem jót kell szájalnom, 's inkább jövőre jobbat remélve hallgatom.

CSENDVÖLGYL.

D I V A T.

Parisban pompás indiai kasemirok készülnek már jövő téli köpönyegekre; ezeket vállrözsákkal 's bekapcsoló széles bokrokkal, nagy gombokkal csinálják. — A' bárson ruhákat többnyire elől kötény alakilag zsinórokkal ékesítik. — Az asszonyok jövő télen kézi zacskókat ismét akarnak viselni, és pedig a' derékkötőbe akasztva. — Készítenek télre igen sok kalapot, melyeket zsinór és paszomán munkákkal ékesítenek; a' kalapok lehetnek közönséges kalapoztóból, szálás bársonból, vagy setét színű selyemből is.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazcon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten esőtörtökön szeptember 27^{kén} 1838.

INTÉZET.

Nyilvános oktatás mibenléte orosz országban.

(Folytatása.)

A' parochialis iskoláknak, mellyek a' plebanusok felügyelése alatt állnak, kötelessége a' pór nép közt szükséges ismereteket elterjesztetni; ez iskolákban mind két nemen levő gyermekek ingyen taníttatnak. Fiú gyermekek nyolcz, leányok 11 éves korokban fogadtatnak-fel. A' tanítás többnyire Lancaster rendszere szerint megy, és vallás, vallástörténet, irás, olvasás és elemi számvetés tanulásában határozódik. Négy óra folytaig tanulnak naponként: kisebb falukban csak téli hónapokban tartatnak iskolai oktatások; mezővárosokban pedig és nagyobb falukban, hol a' népesség többnyire mesteremberekből és gyári munkásokból áll, felsőbb iskolát is lehet alkotni, mellyben a' rajzolás alapvonásai 's hasonló, minden osztálynak hasznos ismeretek taníttathatnak. (Honunkra nézve is kívánatos volna azon elintézés, hogy minden falusi iskolának kis válogatott könyvtára is volna, mellyet ne csak a' tanulók hanem a' községnek felserdült tagjai is használhatnának.) A' kerületi iskolák, mellyek hasonlóan minden osztálynak nyitvák, arra rendelvek, hogy bennök a' kereskedők, kézművesek, 's más városi lakosoknak gyermekeik helyzetetésükhöz illő nevelést nyerjenek. Minden kerületi fővárosban kell egy illy iskolának lenni. Ugy látszik, a' kormánynak az célja, hogy ez iskoláknak száma minél nagyobbra szaporodjék: 's minthogy ezek csak férjfi gyermekeknek nyitvák, a' hatóságok sarkaltatnak, hogy hasonló intézeteket leányok számára is alapítsanak. Ez intézetbe három évig járnak a' tanítványok, 's naponként hat órát tanulnak. Tanítás tárgyai a' vallás, orosz nyelv és grammatika, földleírás, orosz történet és közönséges történeti vázlatok, számvetés és földmérés. Ezen intézetekben rabszolgák gyermekei is taníttatnak: azonban a' gymnasiumok és fő iskolákba nem fogadtatnak-fel, mert a' kormány azt hiszi, ha az ország törvényeit, mellyek sorsukon könnyíthetnek, a' vallással és erkölcsiséggel ép elmével összekötni tudják, ha a' kézművességben magukat kitüntetik, már eleget tudnak; mert a' gymnasiumok 's főiskolákban már gyermekségüktől elha-

nyaglott nevelésüknél fogva, csak rossz példát adnának a' felsőbb rendű ifjúságnak, és némelly szülők inkább háznál neveltetnék gyermekeiket, mint megengednék, hogy ilyenekkel nyilvános iskolába járjanak. De ha bár szorgalmuk és erényes magukviselése által kitüntetnék is magukat, mi hasznuk volna belőle? Ez ifjak, kik soruk feletti életmódhoz szokva, gondolkodni és érzeni tanulnának, családaiuk körébe visszatérve a' kézi munkát utálatosnak és nyomasztónak találnák: és a' tapasztalás megbizonyítja, hogy ez ifjak vagy setét elmű búsongókká lettek, vagy romlásukat szült kicsapongásokra vetemedtek. Azért is a' rabszolgáknak gyermekeik csak föld- és kertmivelést tanító iskolába, csak gyárnokká képző intézetbe vétetnek-föl. És ha a' rabszolga fiúban kitünő hajlamokat vesznek észre, a' törvényektől eltérve, főbb iskolákba is felfogadják. Így p. o. a' kostramai gymnasiumban jelenleg valami Ragosinsky János, pórfiú neveltetik a' czár parancsára, ki a' mathematicai csomók megfejtéséhez különös tehetséget fejte-ki.

A' gymnasiumoknak kettős czéluk van; 1-ő hogy azon főbb rendű ifjak, kik tanulni nem akarnak, itt fensőbb, szellemibb nevelést nyerjenek, 2-ik pedig és a' főbb, hogy azok, kik tudós nevet akarnak kivívni, itt az egyetemekbe lépéshez szükséges tanulmányokon átmenjenek. Gymnasiumnak minden kormányzói városban kell lenni, 's e' gymnasiumnak igazgatója felügyel egyszersmind a' kormányzói kerület iskoláira is; kormánya alatt egy felügyelő, egy lelkész 's 10 tanító van. A' hét osztályra osztott iskolában vallás, vallástörténet, orosz grammatika, orosz literatura története, logika, latin, német és franczia nyelv, matematika, physika, rajzolás, történet és statistika taníttatik. Hogy az orosz történet egész birodalomban ugyan azon egy terv szerint taníttassék, 1836-ban 10 000 rubel pályadíjt határozott a' nyilvános oktatásra ügyelő ministerium, az orosz történet legjobb tanítókönyve írójának. A' gymnasium utolsó osztályába csak 10 éves gyermekek fogadtatnak-fel, kik már írni és olvasni tudnak.

Minden tanítás, különösen a' főbb osztályokban, csak előkészítése a' tanítványoknak ön munkálkodásaikhoz; fő iránya pedig az ifjakat gondolkozásra, hasonlitgatásokra és gondolat-összítésre (combinatio) szoktatni. A' tudományoknak csupa toll alá mondása (dictálása) keményen titalmaztatik; mert ez nem egyéb, mint a' tanulóval olyanokat iratás, mellyeket még nem ért. Az intézet szorgalmasb nevendékei kormány költségén taníttathatnak, és kitüntetésül arany 's ezüst emlékpénzeket nyernek. Olyanokra, kik gymnasiumban vagy más intézetben tanultak, mindig különös tekintet van, ha status szolgálatba kívánkoznak lépni. A' görög nyelvet beszélők

iránt még nagyobb figyelemmel vannak; azonban értelmes tanítók hiánya miatt ez ágában a tudománynak még kevesen tettek előmenetelt, 's azok is csak egyetemekben. Noha csak nemes ifjúság számára határozvák a gymnasiumok, még is felfogadtatnak más osztálybeli szülők gyermekei is, 's így a felügyelet nélküli nemes ifjúság összeelegyedvén az aljabb osztályú gyermekekkel, ezek szokásainak eltanulásával magának igen sokat értott. Innen volt, hogy a nemesség vonakodott ez intézetekbe fiait küldeni, 's inkább házi nevelőkre bizván, vagy magány intézetekbe kúidván, az ifjak természetesen hiányos ismeretekkel mentek igen gyakran az egyetemekre. A kormány tehát a nemes ifjúság számára minden gymnasiumhoz egy nevelő intézetet, az úgy nevezett pensiót (pensionnat noble), ragasztott, hol az ifjak élelmet és szállást kapnak, 's külön nevelők ügyelnek-fel reájok, kik még a tanuló órákban is velők vannak. E nevelő intézetek költségeit azonban a nemesség fizeti.

II-dik szakasz.

Leányiskolák, német, izraelita 's tatár iskolák, szegények iskolái, süketnémák - 's vakok intézete, árvaházak, lelenczházak, nevelés magány intézetekben és házi nevelők által.

A parochialis iskolákon kívül, mellyek leányok számára is alapítvák, 's a némbéri iskolákat nem említve, mellyek úgy rendezvék, mint a kerületi-iskolák, vannak orosz országban még a kormánytól alapított és fizetett pensio-intézetek a nemes hölgyek, és főbb hivatalt viselők leányainak számára is, összesen tizenöten. E nevelő intézetek elrendezése mindenben hasonló a német és francia nevelő intézetekéhez. Ezeken kívül van még néhány intézet a polgári hölgyek képzésére, a nemes kisasszonyokééhoz hasonló elrendezéssel; végre iskolák a katonák és matrózok nevelésére. A némbéri nevelőintézetek többnyire a császárné és Ilona nagyhercegné védelme alatt vannak.

Több idő óta német g) armatok is telepedtek-le orosz országban, mellyekben a német népség száma 200.000 lélekre megy. A német bevándorlottak mennyire tehetségökben állott, mindig igyekeztek nemzetiségük fenntartásán, 's ennek szép bizonyossága, hogy gyermekeik számára német iskolát alapítani nem mulaszták-el. Ez iskolák azon község költségén tartatnak, mellyben vannak, mindenben hasonlók a német falusi iskolákhoz, és annál méltóbbak dicséretre, mivel a német csinosodás bélyegét orosz földön is nagy mértékben hordozzák. 1835-ben 18.094 fi- 's 17.652 leánygyermek tanult ez iskolákban, Magában Pétervárat négy tanító intézet van, mellyek

közül a' szent-péteriskola legnevezetesebb; ez intézetnek többnyire 450 tanítványa van, kik vagy statushivatalra készítik magukat, vagy felsőbb kereskedési képzést nyernék. Hetvennégy évi fenn-állása óta nemcsak jeles és hasznos polgárokat nevelt a' szent-péter-iskola orosz országnak nagy számmal, hanem kitüntetett hírv tudósokat és statusembereket is.

Utóbbi időkben számos izraelita jobbágysai iránt is szép intézkedéseket tőn az orosz kormány. A' tanításra nézve 1835-ikben kelt határozata szerint azt rendelé, hogy a' különféle oktató intézetekbe, akademiákba 's egyetemekbe zsidó fiúk is szintugy felfogadtassanak, mint mások; a' jelesebbek közülök kormány költségén tanulhatnak; joguk van a' tiszteletbeli polgárságra (citoyens notables), és czári engedelemmel status szolgálatjára is szentelhetik magukat. Ezenkívül van még mintegy 3523 izraelita iskola, mellyekben vallás tanítatják, — és kettő, mellyek a' kerületi iskolákhoz hasonlítanak kizárólag a' zsidók számára.

A' Tatárok sokkal magasabb fokán állnak a' műveltségnek, mint valóban hinnők. — E' részben sok európai nemzettel vetélkednek (?). A' Tatárok, de különösen a' városokban és falukban lakók, többnyire mind tudnak írni és olvasni; ki ezt meg nem tanulja, honfiaiának tiszteletére ne számoljon. *) Azért első gondja minden családapának az, hogy gyermekeit iskolába küldje, melly többnyire minden mecset mellett van. A' mollah egyszersmind az iskola mester tisztét is viszi. A' tatár iskolák egyáltalában nem hasonlítanak más elemi iskolákhoz, hanem inkább valamely nevelőintézethez. Az épületet, mellyben az iskola van, többnyire valamely gazdag Tatár vásárolja-meg e' célra; egy másik az iskola költségeit vállalja magára vagyona vagy buzgósága szerint több vagy kevesebb időre, mert a' Tatárok azt hiszik, hogy ez által a' profétának igen kedves dolgot tesznek. A' ház egy kis szobából 's egy nagy teremből áll, mellynek padlatja magasabbra van egy részen emelve. Ez emeleten minden tanuló két lépésnyi helyet foglal-el, hova derekalját, köntöseit, könyveit és konyha-eszközeit (mert olyat mindennek kell hozni magával) lerakja. E' terem egyszersmind iskola, ebédlő és háló szoba 's a' tanítónak lakása. A' tatár gyermekek 7 — 8 éves korukban küldetnek iskolába, 's többnyire 5 évet töltenek el falai között, kivévén azokat, kik lelkeszi pályára szánták-el magukat; mert ezeknek tanulási idejek sokkal tovább tart. Tanítás tár-

*) Ha ez való, mi Magyarok még sokkal hátrább volnánk a' Tatároknál, kiket mi műveletlen, vad népnek tartunk.

gyai: a' korannak tanító-állitmányai, irni és olvasni tanulás arabul, sőt néha, hol a' hely mineműsége megkívánja, perzsa és bucharai nyelven is. A' Tatórok iskolában nem tanulják ön nyelvük grammatikáját; állításuk szerint az szükségtelen; mert a' gyermek apja házánál ugy is megtanulja anyanyelvét. Az iskolamester nem kap bizonyos pénzfizetést, hanem fáradsága liszt, méz, thea és köntösbeli ajándékokkal jutalmaztatik a' tanulók szüleitől. Orosz ország muhamedan lakosainak száma 1.287.400 lélekre megy, 's e' nem éppen számos népségnek 561 iskolája van.

(Folyt. következik.)

LITERATURA.

Dramai literatura.

Válasz 25 urnak. — 25 ur az Athenaeum 21 számában a' Tékozlót bírálván, azt panaszolja: 1) hogy Raimund vig ötleteiből a' fordításban sok veszett-el, mikért kárpótlást nem adtam; 2) hogy Dumont szerepe untat, de ennek nem László oka, hanem az, ki a' szerepből francziát csinálván, látja, hogy így elveszett, még sem változtatja meg; azaz én. — E' második pontra nézve az Athenaeum szerkesztősége nyilatkozik 23. számában, „Hitelesen tudtára esett — ugy mond, — hogy én nemcsak a' darab első adatása előtt, hanem utána is maga helyén kijelentettem abbeli szándékomat, miszerint e' szerepet más alakba kívánnám önteni 's a' t.": Erre kénytelen vagyok megjegyezni, hogy a' tisztelt szerkesztőség nemcsak most, hanem már még mult évi decemberben hitelesen tudhatta és tudta érintett szándékomat; mert azt az akkori színigazgató urnak levélben jelentettem-ki, minek bővebb bizonyosságára szolgál maga a' kézirat is, mellyben a' személyek nevei éppen e' czélből már eleitől fogva magyarítva álltak; a' tüsténti kivétel azonban az gátolá, mivel még előbb a' német táncz-zenéjü berekesztő kardalt más zenére kell vala alkalmazni, mit ismételt sürgetéseimre sem akkor, sem azóta meg nem nyerhetvén, az elmulasztás engem éppen nem terhelhet. — Mi pedig 25 urnak első rendü panaszát illeti: ugy látszik, feledte, hogy minden nyelvnek vannak sajátosságai, mellyek más nyelvben se nem fordíthatók, se nem pótolhatók. Egyébiránt tagadom, hogy Raimundnak sok vig ötlete maradt volna ki; mert ime mindazok, az eredeti könyvnek („Ferd. Raimund's sämmt. dram. u. poet. Werke. IV Theil“) és 25 ur által is akármikor megtekinthető kéziratnak szigorú összetevése után, itt vannak: 156 lap. Pralling rhumot kérvén, Janesi inas azt mondja: „Ein solcher Mann hat bei mir keinen Anspruch auf Rhum zu machen.“ 171. lap. fűzésről levén szó, Bálint ezt feleli: „Das Schuüren hätt sollen gerichtlich verboten werden, aber 's a' t.“ 213. lap. Dumont: „Ich will den Mond (Mund) versiegeln.“ 217. lap. a' szobalányinak e' kifejezésére: „Ich weisz mich nicht zu fassen.“ Bálint így felel: „Der Juwelier wird dich schon fassen.“ 243. lap. A' komornyiknak e' szavára: „Jetzt packt euch!“ Bálint azt kérdi: „Sollen wir uns selber packen? Nein, wir packen ihn!“ — Ez tehát mindössze csak öt 's nem is olly nagy fontosságú ötlet, mellytől a' darab becse vagy éldelhetősége függene; ellenben

olly szójátékok ezek, mellyek meggyőződésem szerint nyelvünkben nem utánoszthatók, sőt előbbi párbeszédök következményei levén, amazok lerontása nélkül más pótlékokkal helyre sem üthetők. Van ugyan még két illy szójáték 174. és 175. lapokon a' párdalban, hol Bálint az esztergályosról azt mondja: „Der kann Dir eine Nase dreh'n;“ — a' kalaposról pedig: „Ja, wenn die Welt den Kopf verliert 's a' t. — de ezeket másokkal cseréltem fel. Azonban mivel 25 ur e' néhány szót olly igen sajnálja, im felszólítom; hogy saját oktatása szerint összeszedvén minden erejét, sőt ha tetszik, a' szerkesztőséget is segítségül híván, mindezeket körmön font magyarsággal, 's jelesen a' két utóbbit könnyen énekelhető, talpra esett versekben is fordítsa le; örömmel a' kéziratba fogjuk remekeit igtatni 's a' publicumtól hálát követhet. En e' nyomtatva 145, kéziratban pedig 160 lapot tevő, 's 25 ur által is dicséretre méltott dalversein kívül 138 szinte legszabatosb ötös jambust számláló sziumüvet, hivatalos foglalkozásim mellett, három lét alatt fordítam le; ugy hiszem tehát, hogy 25 urnak, ki effélékben nálam bizonyosan sokkal több ügyességgel bír, ezen öt vagy hat szónak helyes magyarítására máttól számlálándó egy het untig elég leend. Ha ez idő alatt a' kijegyzett szójátékokat kifogást nem tűró szabatossággal mind lefordítja, vagy tulajdon utatítását követve más alkalmas surrogatumokkal pótolandja, mesternek ismerem; különben pedig módja lesz okulni, hogy vannak esetek, mellyekben gyakorlatilag a' másként legűdvesebb szabályok sem mindenkor alkalmazhatók. — Végül még igazitnom kell 25 urat: hogy az Athenaeum 12. számában általa felhívott hely: „O hűség! melly nyomorult eb vagy te, hogy a' háladatosság is lábaival tapod“ valódiilag így van: „O hűség! milly nyomorú eb vagy, hogy a' hálátlanság lábbal taphoshat.“ — különben ez egész elkeseredes üres beszéd lenne, de ugy látszik, 25 ur azt nem sejtette.

JAKAB ISTVÁN.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Figyelmeztetés. Jövő szombaton az az folyó hónap 29-kén, Pesten, Déryne asszony jutalmaul „Marie“ című 3 fvsos daljáték (Herold műve) fog adatni.

PESTEN szeptember 20-dikán „tündér-kastel magyar országon“ türhető számú közönség előtt adatott. Ezen vaudeville még folyvást szerencsével 's kedveltetve tartja-fel magát szinpadunkon. Igaz, hogy egy Déryne (Marsa) művészi játéka mellett, ki e' szerepét olly jelesen adja, hogy a' legszigorúbb bírálót is kielégítheti, — egy Szerdahelyi (Farkas) és Szentpétery ur (Vámházi) tanulmányt és átgondolt játékok mutató működése mellett nem is lehet érdektelen. Első fvnás után Várai ur Bellininek „álmjáró nő“ című daljátékából egy ariát énekelt, és megtapsoltattott. Játék folyamában pedig Komlóssy Ida és Szöllösy ur kettős nemzeti tánczczal léptek-fel. K. Ida, ki gyakorlott tánczosnéra mutat, kellemmel lejté-el a' nemzeti tánczot, valamint Szöllösy ur is számtalan figuráit; az utóbbit csak arra akarjuk figyelmeztetni, hogy tactusra jobban ügyeljen. — 21-kén a kissé unodalmas „saluzzoi Corona“ egybevágólag és iparral adatott. Jeles volt e' játékban a' Lendvay par. Nezők kevesen. — 22-kén „Zampa“ hozatott színre. Conti ur a' czimszerepben és Déryne asszony (Camilla), megtapsoltattak. E' daljátékra nézve csak egy kérdésünk van azokhoz, kiket

illet. Mért nincs a' 2-dik fvsban táncz, holott az szinte elkerülhetlenül szükséges? Ha azt fogják felelni; „nincs tánczszemélyzetünk“ még nem hogy kielégítő választ adnának, de semminőt sem adnak. Más színházak is vannak, hol rendes tánczszemélyzet nincs, de a' kardalnokok - 's dalnoknékhöl még is választanak ki néhány arra alkalmas személyt, hogy a' daljátékban előforduló néhány tánczgrást elvégeztethessék; vagy hát mire való Szöllösy ur mint színházunk tánczmestere, ha ilyenkor egy kis táncznak kiállítására nem ügyel? Nezők türethő számmal. — 23-kán „nőragadás az álörcczas bálból“ bohózat került ismét szőnyegre. Nézők nem sokan. A' régen és ohajtvá várt Schoedelné asszony szeptember 22-kén visszaérkezvén 29-kén „az ismeretlen nő“ című daljátékban fog fellépni.

SZÉKES FEJÉRVÁRATT a' Kassáról indult dalszínész társaság által Bálaton-Füredről visszajöttében e' szindarabok adattak: Augustus 18-kán parisi naplopó — 19-kén Neszei torony — 20-kán Hódosleány — 21-kén Kean — 22-kén Csak egy szalmás kunyhó és az ő szive — 25-kén Kegycenzek — 26-kán Boldogasszony temploma harangozója — 28-kán Sobri — September 1-ső napján saluzzoi Corona — 2 dikán Valburg éje — 4-kén Paulina — 5-kén Gyapjűvásár — 6-kán Angelo — 8-kán Földszint és első emelet — 9-kén Lumpacivagabundus — 11-kén Dienes — 12-kén Partdűhe — 13-kán Mátka nézes — 15-kén Korona és vérpad — 16-kán tékozló — 17-kén Két gályarab — 18-kán Gyászvitczek. — 19-kén elindult a' társaság Nagyváradra, 's a' telet Kolosvárátt szándékozik tölteni.

KOLOZSVÁRATT sept. 8-kán lepött-fel Egressy Gábor ur előszer vendégképpen, mint Kean. Az it márrégibb időtől fogva ismert művészt nagy lekedéssel fogadá a' szinteremet zsúfolva megtöltő közönség, 's az Erd. Hiradó e' tudósítása szerint mindenki kénytelen volt elismerni, hogy E. urnál jeles színművész még soha sem mutatkozék e' városi színpadon. Üdvözlő költemény, koszorúk 's a' t. valának bizonyítványai ama rendkívüli tetszésnek, melyet e' vendég aratott. A' tudósító következőleg rekeszti-be sorait: „Éljen soká színművészetünk csillaga, a' derek Egressy Gábor!“ (Mi Pestiek itt ismét kitünve látjuk középponti színházunk hasznát, hol a' színművészeknek legkedvezőbb alkalom adatik maguk tökelyesítésére.)

KOLOZSVÁRRÓL. — Szinte egy hét röpiült-el az enyészet sebes szárnyain, 's egy mutatvány sem adatik színpadunkon. De miért nem?! — Fölbredtünk aluszékonyaságunkból 's átláttuk, milly szükséges, milly hasznos, milly kellemes a' színpad, jónak találtuk városunkban egy illyent alakítani. A' gondolat, bár mi nehézségken győzve is létesült; mert századunk elején már diszlott a' nemzeti színház, mint a' kor 's teheteg engedé: — de egy épületet nem elég csak fölépíteni, hanem gondviselést 's jó karban tartást is megkíván. — Azonban színházunk éppen ellenkezőt tapasztalt. Minthogy színészeink bizonyos jövedelemmel bátorságosítva nem valának, azt csak ritkán látogaták-meg: de a' ritka használat által is, különösen a' durva bánásmód 's gondviselatlenség miatt belképpen annyira elhasználtatott, hogy mivel kellő idejében nem javítotték (különben is, quod publicum curat, nemo curat), szinte ha zná hastanná vált. Az egyszer másszor érkezett színésztársaság a' magta, nem pedig a' színpad szükségzeiről gondoskodott, tudván, hogy azt csak darab ideig használhatja: míg a' most itt létező színésztársaságnak érdemes igazgatója, Kilenyi Dávid urnak, emberibb érzete azt tovább sinleni nem hagyván es régi valójára 's élénkségére visszavinni törekedvén, mind az elromlott gé-

pelyeket, mind az elveszett's elhasznált mennyezeti függönyeket kijavította. Ez volt az ok, mely a' mutatványok rendét megszakasztá. — Nyárutó hó 4-dikén tehát előadaték „Griseldis“ szomorú játék 5 fvnban. (Irta Halm, fordította Fánscy.) Darabunk szép charactereket fest, dús a' legérzékenyitőbb jelenetekben, mellyek egymást sebesen üzve, a' nézőben különféle érzéseket gerjesztenek. E' lapokban már több ízben volt szó e' színműről; ennél fogva annak érdekesb sajátosságait taglalni nem akarjuk. Kilényi (Artus) kis szerepében nem volt szembetűnő. Szaplovezay (Percival) mind szerelmes, mind nagy-ravágyó jól tudott lenni; különösen azon pillanatban, midőn a' hatalmas Anglia királynéját egy szénégetőnek leánya előtt leborulva térdelni látta, azon diadalmi tekintetet, elragadtatást, 's lelkében alapuló meglepedést szépen fejezé-ki. Szöke (Cedrik) mindig újabb meg újabb tehetségeket tüntet-elő. Széppatakya Johanna (Griseldis) művésziileg emel-ki szerepét, 's azon érzéseket, mellyek egy magzatát forrón szerető anyai kebelnek sajátjai, hiszen 's élénk színekkel festé. Mátyfyné assz. (Genevra) meglehetősen játsszék, csak kevésbé több méltóságot és szorosabb rá tartást kívántunk volna, kivált első jeleneteiben. Nézök elegend.

DEBRECZENI játékszíni napló folytatása. A' második berlet 12-dik száma nyárhó 22-kén Kotzebue „tudálekos-sával“ róvatott le. A' Peregrinus szerepében foglalt különféle tudományos zavar helyes felfogásához ugy látszik Magoss urnak még nincs elég ismeretsége és olvasottsága: 's minthogy még csak szerepét sem tanulta-meg tökélyesen, annál gyöngébb volt; ha pedig az előforduló görög és latin írók neveit már teljességgel nem tudta (mi elég hiba); az újabb német, franczia és angol írók neveit legalább helyesebben mondhatta volna ki. Nem szégyen egy mást, az említett nemzetek nyelveiben jártost, az idegen szók és nevek helyes kimondásaért megszólítani; itt tehát ismét hanyagság, figyelmetlenség és készületlenséggel vádolható M. ur, ki szerepét csak mintegy robotból szolgálja-le; mert ha ezt nem tenné, bizonynyal csak kevésbé több utána látás, ipar és gondolkodás után is illőbben jelenhetett volna meg a' közönség előtt. A' többi személyzet igyekezete nagy meglepedést szerze a' színteremet tapsolva elhagyott szép számú nézőknek. — 26-kán „a' párt dühe“ igen kevés néző előtt adatván, a' darabnak olly sikerülését sem vártuk, minővel végbe ment; de pontosan tudván szerepeiket, az előadást helyesnek mondhatni. Eder ur (sir Kokke) levetközven megszokott póriás vig szeszélyességét, nehez, komoly szerepét híven fogta-fel, valamint Kántorné asszony (Lady Johanna) is, ki azon szelvésszes indulatoktól majd ide, majd oda hányatott szerelmes asszonyt helyesen személyesítven, köz felkiáltással előtapsoltatott. — 28-dikán Láng Lajos jutalmán „fátyol titkait“ Vörösmartynak igen jeles társalkodási vig játékát, mérséklett számú néző látogatá. — 29-kén Kotzebue-nak „szegenység és nemes szív“ czimű vigsággal vegyes, színműve fordult meg kielégítőleg színpadunkon.

HMKY.

D I V A T.

38-dik divatkép (Parisból). — Tüll-fejkötő fodrokkal körözve; felruha selyemből. — Bécsi divat sept. 20-kán: félmagas ruha csíkos és virágos gros-de-Naplesből; selyem kalap szalaggal 's virágokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

MONUMÉNTAL

1841 08 20 1842

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap szeptember 30^{kán} 1838

INTÉZET.

Nyilvános oktatás mibenléte orosz országban.

(*Folytatása.*)

Vannak orosz országnak különös és sajátos intézetei, 's ezek a' gyámintézetek (bureaux de curatelle) mellyek iszonyú tőpénzei-zeik kamatjait a' szegények gyámolására 's árvaházak és szegényiskolák tartására adják; tartanak ezeken kívül még más iskolákat is a' kisebb tisztviselők gyermekeinek számára, 's ezeknél az czélja a' kormánynak, hogy a' gyermek-tanittatás gondját a' vagyon-talanabb tisztviselők 's legszegényebb napszámosok válláról levenén, fiaiknak jó nevelést adjon, 's belőlek az alsóbb tisztviselők legióját kiegészítse. A' szegényiskolák éppen úgy rendezvék-el, mint a' parochialisok, 's többnyire az árvaházakhoz ragasztvák. Árvaház huszonnégy van; az árvák többnyire kézművesekké vagy statusszolgákká képeztetnek; a' leánygyermekek munkákra tanittatnak, hogy magukat illőleg eltarthassák. Jelenleg 10.500-ra megy a' gyámintézetek költségén nevelt árvák száma, kik közül egy uj, sok tapasztalás által czélirányosnak elismert rendszer szerint, sokan magány-házakba jöttek.

Orosz országban és nevezetesen a' két székes városban két le-lenczház is van, mellyek közül a' moszkvai 1763. 's a' pétervári 1770-ik évben alapított. Azonban alapításuknak első harminczöt évében kevés üdvöst tettek, és a' gyermekeknek nagyobb része meghalt. Hanem Maria czárné, I-ső Pál hitésének védelme alatt, ki az orosz szegények és iskolák iránt különös figyelemmel volt, egészen más irányt nyertek. Eddig elhanyagolt segédforrásaik gazdagon nyil-tak-meg, és a' szülőiktől elvetett gyermekek physical és értelmi ki-képzésére példás kormány ügyelt-fel. Az erős és egészséges gyer-mekek most falun vagy városban is az intézet felügyelése alatt be-csületes 's rendszerető embereknél neveltetnek föld- vagy kézmű-vesekké. A' gyöngé testalkatúak benn a' lelenczházban nyernek fog-hatóságukhoz mért nevelést; kikben kitünőbb hajlamokat vesznek észre valamelly tudomány iránt, a' kormány költségén főbb isko-lákra küldik, 's így statushivatalba is juthatnak.

Leányokból nevelőnéket képeznek, a' korona költségén tartott leány-nevelőintézetekbe, vagy pedig magány-házakba, a' tartomány külön részeiben. E' végből titalmaztatik a' lelenczházban kiképzett nevelőnéknek szolgálatba állani a' két székes városban; azon család körében pedig, mellyhez nevelőnéként mennek, hat évig tartoznak maradni előbbi előljáróiknak felügyelésük alatt. Évi bérük, közönségesen 600 — 1000 rubelra megy, és később kamatjával együtt neki mátkatálul, vagy ha férjhez menni nem akar, jövedője biztosításaul szolgál; olyan leányok pedig, kik a' nevelőnőséghez megkívántató tulajdonokkal nem bírnak, kézi munkát tanulnak, melylyel magukat eltáplálhassák. A' nevelőnékké képzendők vallást, orosz, német, és francia nyelvet, számvetést, évrajtót, földleirást, természet történetet, physikát, rajzolást, tánczot, néumberi kézműveket, és zenét tanulnak; hivatalba lépésük előtt egy évre még különös osztályba kell menniek, hol a' pädagogikából hallgatnak leczkéket. Milly szükségesek legyenek a' lelenczházak, megbizonyodik abból, hogy 1836-ki év első felében a' moszkvai lelenczházba 3047, a' péterváriba pedig 3664 gyermek került-be.

A' pétervári süketnéma intézet is az emberszerető Maria czárénak köszönheti alapítását. Próbák tétetvén 1806-ban egyes süketnémákkal, a' próbák remény felett sikerültek, így 1810-ben egy saját intézet alapított számukra, mellyben egyeleve 24 illy szerencsétlen nyert gyámolást. 1835-ban már 60 férjfi és 40 lánygyermek volt az intézetben; e' boldogtalanok majdnem egészen abbé de l' Epée rendszere szerint taníttatnak. Egy talán czélszerű, de nem nagy emberbarátiságot bélyegző rendszabás szerint 8—10 éves, szép elmével áldott 's egészséges gyermekeket a' lelenczházból a' süketnémákhoz járatnak iskolába, hogy jövőre magukat süketnématanítókká képezzék-ki! A' süketnémák 7—10 éves korokban fogadtatnak az intézetbe, 's ott maradnak legalább öt, 's legfeljebb tíz évig: Gatsinában pedig vakok intézete van. Ez egyetlen egész orosz országban, mellybe 50 személyt fogadnak.

II-ik Katalin már vizsga szemmel tartá a' külföldről orosz országba vándorlott nevelőket, és e' vizsgaság igen czélszerű volt; mert példák által megbizonyodott, hogy sokszor olly emberek kerültek orosz országba nevelőknek, kik honukat a' leggarázdább kicsapongások miatt kénytetének odahagyni. A' mostani kormánynak pedig az nézete, hogy minden külföldi nevelőt (igaz ugyan, hogy külföldieknek köszönheti orosz ország azon europai mivelődés fokát, mellyen áll, de most már minden másképp van) nélkülözzen, és hogy az orosz ifjúság, különösen a' kormány költsége és felügye-

lése alatt álló iskolákban kizárólag csak hazai nevelők által tanítassék. De a magány-intézetekben nem örömet látja az orosz tanítókat; mert elrendeltetésükért nem kezeskedhetnek eléggé. Azon férjfiak, kiket tudomány és ismeretek nevelői vagy tanítói pályára hívtak, inkább nyilvános intézetek tanítói székét, mint olyant, melly hasznot és dicsőséget is hoz, foglalják-el; és így a magányintézetekben többnyire olly tanítók vannak, kiknek e pályára nincs hivatásuk. Azonban, hogy igaztalanok ne legyünk, meg kell vallanunk, hogy ez intézetek között is van néhány, melly bizalomra érdemes; de fájdalom! számuk igen csekély. Ez intézeteknek korlátozása és kevesítése tekintetéből sok eszközöz folyamodtak; ezek következésében tiltatott-meg orosz országban minden idegennek nevelőintézetet állítani, mielőtt öt évet az országban töltött volna el; továbbá a két fő város egyikében, hol 1834-ben különben is már 99 nevelő intézet volt, új magány intézeteknek alapítása eltiltatott; más városokban is csak kivételképpen és ott engedtetik-meg, hol a kormány költségén álló intézetek nincsenek; és ki ezentul illy intézetet alapítani akar, orosz polgárnak kell lennie; az is megparancsoltatott, hogy ezentul minden magány intézetben a nyilvános iskolák szabályai szerint és az ezeknek határozott tanítókönyvekből tanítassanak a nevendékek. Hogy pedig a rendszabások pontosan megtartassanak, a magány-intézetekre ügyelő biztosságok is rendeltettek; így a kormány annak minden rendelkezését tudja.

Egy újabb rendelés szerint e házi nevelők két osztályra szakaszttak: institutorok és preceptorokra. Első osztályba a tanult férjfiak tartoznak, másodikba pedig olyanok, kik több próba után megbizonyíták, hogy noha nagy tanulásuk nincs, az elemi tárgyakat még is taníthatják. Minden illy tanítót status szolgájának tekintenek, és a nyilvános oktatásra felügyelő ministerium kormánya alatt van. Tíz évi szolgálat után, ha ez idő alatt megintésre alkalmat nem szolgáltattak, arany vagy ezüst érdempénzt kapnak; huzamósb szolgálattal a sz. Anna, vagy más nagyobb rend keresztjét is elnyerhetik. Gyöngesség vagy öregség által szolgálatra alkalmatlanná lett nevelők nyugpénzt kapnak, gyermekeik pedig a korona költségén neveltetnek. Ellenben keményen büntetik, ki ez osztályhoz nem tartozva is házi nevelőnek áll. Külföldiek is fölvetetnek ez osztályba, azonban a megtiszteltetéshez csak ugy lehet igényök, ha orosz jobbágyok lesznek.

Ezelőtt kiskorú gyermekek is utaztak külföldre, kik azután honuknak társas viszonyaival, sőt gyakran nyelvvel is ismeretlenül tértek haza. Ez ellen is tétettek utóbbi években óvakozások; most 18 éves korán alul egy ifjúnak sem szabad honát oda hagyni és e rendelés olly szigorú, hogy csak a császár oldhat-fel alóla.

III-dik szakasz.

Képző, hadi, lelkeszi iskolák, egyetemek és orvosi akademiák, tolmács iskolák, tudományok akademiája, orosz akademia, szép művészetek akademiája, könyvtárak. 1836-ban megjelent hírlapok és könyvek száma.

Mint hogy orosz országnak sok és fontos bányája van, ügyes bányászok képzésének szükségességét régen átlátták. E' célból már I-ső Péter alapított bányásziskolákat, mellyek azonban elrendeltetésüknek nem felelvén-meg, ismét megszűntek. Csak 1771-ben tette Nasinoff Ismael, egy gondolkodó Baskir, figyelmissé a' kormányt azon hasznokra, mellyek egy bányászati iskola alapítandásából háromlandnak az országra. 's így 1773-ban alapított az első iskola Pétervárat. Most három osztálya van a' bányász - iskolának; a l s ó, mellybe a' bányászok és tisztviselők gyermekei 7-ik évtől felfogadtatván, az első elemi oktatást nyerik és rajzolni tanulnak; közép s ő, különösen a' gyakorlati bányászatot tanító; és fels ő, mellyben minden bányászati tudomány terjedelmesen adatik-elő. Ezen iskolákban az összes tanulók száma 5613-ra megy, A' gorygoretzki koronajóságon 1836-ban egy felsőbb mezei gazdasági iskola alapított, melly juhtenyésztést és állatnemesítést is foglal magában; ezen kívül van még néhány iskola, mellyekben ügyes mezei gazdák neveltetnek; továbbá a' mezei gazdálkodásnak más egyes ágait tanító osztályok is vannak, u. m. méhtenyésztést, kertészetet és szőlőművelést. A' szőlőművelést tanító iskolák Bessarabia, Kaukazia és Tauriában vannak. Végre mind ezen kívül említést érdemlők még a' kereskedési iskolák, tengeri kereskedésre képző intézetek, erdőszeti iskolák, mérnököket képző és technologiai intézet, melly utóbbi mű-vezetőket nevel a' gyárakba.

A' katonai iskolákban, mellyeknek kitűzött célja, egy részt a' szárazföldi és tengeri hadierő nagyobb tisztségeire ifjakat képezni, más részt a' katona-gyermekekből alkalmas nevelés által művelt, ügyes altiszteket állítani elő, az ország többi intézetének elvei szerint megy a' tanítás, csak hogy ez kben minden katonailag van elrendezve. Az már magában értetik, hogy olly katonai lábon álló statusban, mint orosz ország, ezen intézetekre legtöbb figyelem fordítatik. A' szárazföldi kadétiskolák főnöke maga Mihály nagyherceg, a' czár testvére; a' tengerész tiszteket, kormányosokat és hajókalauzokat képző intézetek a' tengerészeti miniszter különös felügyelése alatt vannak; a' katonák gyermekeit képző iskolák pedig a' hadi minisztertől függenek. Orosz országban Münnich gróf hadvezérnek köszönhetik a' kadétiskolák lételetet; ő alapítá az első

1731-ben 200 nemes ifjúra. Most a' különféle kadétiskolában és felsőbb katonai intézetekben 8.733 ifjú van. A' kadétoknak nemes szülőktől kell származniok; csupán a' pattantyússághoz és földmérő karhoz fogadtatnak-fel minden osztálybeli szülők gyermekei. A' tengerésziskolában 2.227 ifjú nyer oktatást; a' katona gyermekek intézetében, mellybe minden korbeliek felfogadtatnak, 's zászlóaljakra és dandárokra osztva, gyermekségüktől a' szolgálatban gyakoroltatván, a' hadsereg hiányait könnyen és czélszerűleg pótoljákki, 169.034 tanuló van. (*Vége következik.*)

SZINÉSZET.

Magyar játékszín.

PESTEN, september 24-kén „Ariadne, a' könnyelmű nő“ eredeti szomorú játék 4 szakaszban (irta Kuthy Lajos) előszer került színpadra. — „Ariadne (Lendvayné asszony) a' sirboltban elhunyt szerelme felett keseregven megesküszik, hogy több szerelem szívébe nem szálland. Esküjét átok is követi, hogy t. i. ha még is szerelemre gyulna valaki iránt, e' szerelem pokoldühével dulja szívét, és sujtó rémévé váljon. Alig csattan-el ajkán az eskü és átok-ige, meglátja Lorenzót (Lendvay ur), a' holtnak barátját, esküje feledve van, és az új szerelmesnek a' holt kedves felett mint ártatlan, tapasztalatlan lény szerelmet esküszik, hevest és örökké tartandót. Szerelme hevében mindent távolítani igyekszik magától, mi első szerelmének tanúja volt. Narcissa (Bartháné asszony) szobaleányát ajándékokkal halmozva ereszti-el, Pedrillo (Megyeri ur) hű szolgáját pedig kérelmek 's hittelgesssel reá akarja birni, hogy első szerelmének gyűmölcsét, fiacskáját, tegye-ki. A' józan keblű szolga megtagadja asszonya kívánatát; e' versenyéből kivilágosodik, hogy Pedrillo Ariadnenak testvére, kit atyja második nejének üldözései ellen külföldre volt kénytelen küldeni; azonban az apa meghalt, árlatlansága (mert hazaárulással vádoltatott) napfenyre jött, visszanyert jószágait második nejétől nemzett leánya, Ariadne öröklő, Pedrillo pedig, ki családnevét nem tudja, testvérenek béres cselédje lesz. Felvén azonban Ariadne, hogy Pedrillo titkát elárulja, azt egy levelkeért a' mellekszózába küldi, hol kaszás verembe sülyed. Megmenekedvén ekképp' minden tanútól, gyermekét maga veszi-fel, és atyjának mellképét 's pénzt rejtven hozzá, egy ligetben kiteszi, hol a' gyermeket rablók találják-meg, 's fölnevelésül magukkal viszik. E' közben két év folyt-le Ariadne életéből szerelmi érdelet közt, 's a' 2-dik fvsban megvetvén Lorenzót, Bellmonte-t (Fánesy ur) választja szerelme tárgyaul, ki esdve jő hozzá, hogy némelly irományokat, mellyek reá veszélyt hozandhatnának, minthogy ő egy titkos lázadó pártnak tagja, rejtse-el. Alig távozik Bellmonte, jő a' megvetett szerelmű 's vázá aszott Lorenzo; kit, hogy szerelmi szemrehányásaitól meneküljön, oldaltrembe küld. E' közben Daphne (Erkelné asszony), komornája, egy idegen ifjat jelent-be nála, kinek meghódítására már már készülleteket tesz; de mint bámul-el, midőn st. Niccolóban (Szerdahelyi ur), ön vallomása szerint, első szerelmesének testvére ismer, ki a' csábítottait boszút akar állani. Hogy e' hivatlan vendégtől is megszabaduljon, azon ürügy alatt, hogy a' holtnak barátja, ki a' dologról felvilágosíthatja, a' mellekszózában van, Lorenzohoz küldi; ő maga pedig Vetulával (Laborfalvi Róza), egy vén anyóval,

ki ez alatt megjelent, a' mellékszobába küldött ifjoknak vesztét végzi-el, 's egy névtelen levelke által a' titkos rendőrséget, kik a' pártosokat nyomozzák, házába rendelvén, Lorenzót és St. Nicolót elfogatja, 's míg ő maga Bellmontéval mulatozik, a' kijátszott szerelmű 's gyalázatosan elárult Lorenzo széttépvén lánczait, megőrül. — A' 2-dik 's 3-dik szakasz között nyolcz év mulik-el. Ariadne nő és anya lesz, de férjének Villasinak (Szentpétery ur) nem boldogítása hanem kínzására. A' buja nő most La Citte (László ur) iránt táplál szerelmet, de ettől, ki már mást szeret, megvettetik. Most a' megvettetés és feltés iuriáji szállják-meg keblét, 's 1-ső fvsí átka szerint pokol-kinokkal gyötirik. Ez indulat-zudulásában La Citte iránt boszút esküszik, férjétől pedig, ki csapongásait többé nem tűrheti, elválásra határozza magát. Böszültként rohan a' feltés gyötrelmeitől üldözött nő álrubában La Citte után, 's a' Camilla (Éder Luiza) ablaka alatt érzeltöt, gyilokkal lesujtja, 's hogy férjén is, kinek köpönyegében és siphájában kiment, boszút álljon, azokat a' halott mellett hagyja. Mig Villasini, Victor (Telepi Máli) fiacskájának fejtegeti, mi a' hon, a' zarándokként bujdokló Bellmonte hozzá jó, 's megvallva, hogy egykor nejét szerette, egy javairól intézkedő végrendeleményt mutat elő, melyben a' kis Victort teszi birtokai örökösévé. A' barátokká vált ferjfiakat érzékeny ölelkezésük közben lepi-meg Ariadne, 's hogy férjéül hamarabb megszabaduljon, esti theában mérget nyújt neki. — Keressük-fel a' 4-dik szakaszban, 16 év mulva Ariadnét. Őt most a' Nemesistől szeptolva a' havasok között egy vad sziklás helyen, rongyokban találjuk 16 éves leányával, Stellával (Komlóssy Ida). A' sors ide vezeti Vetulát is, ki rá ismervén Ariadnéra, utósó szolgálatának bündiját követeli tőle, melylyel amaz adós maradt, 's nem-fizethetés esetére azzal vádolja, hogy hollétet fölfedezi, 's a' fejére tett jutalommal elégiti-ki magát; azonban Stella nyakán aranyat lát megvillanni, 's onnan fel karpereczet ragadván-le, mint bündijával tovább megy. Ariadne Deodatóban (Bartha ur), egy bandita-csoport fejében, ki, midőn Ariadne imádkozni megy, a' sziklacsucot, melyen a' szentkép áll, lerugja, 's Vetulát vele agyon zuzza, azon fijára ismer, ki 1-ső fvsban kitett. Azonban elérkeznek a' nyomába igazított poroszlok, kiknek midőn magát átadná, az őrtszben másik fijára, Victorra ismer, 's ennyi öröm után elszántan megy a' vesztőhelyre. — A' darabnak e' rövid tartalmából kitetszik, hogy az a' francia romanticismus modorában készült; csak hogy igen is tömve van terrorismussal, 's így e' nemben még eredeti dramánk nincs. A' bűn cselekvények annyira halmozvák benne, hogy a' nézőnek irtózással telt keble utóbb bele vesz, mint egy tömkelegbe. Több hibáji között kitünőbb az, hogy a' tragoedia első 's legfőbb szabályának nem felel meg; mert a' fő személy lelkeben, ki nem fokonyként merül a' gonoszságba, hanem egyszerre hanyat homlok rohan bele, semmi jönnek magva nincs, a' gonoszságban gyermekségetől mintegy megedzett, 's így bukásán, mely nem valamely főbb hatalom vagy ármány által, és csak terhes ellenszegülés után történik, nem szánakozunk, sőt még örülünk. Továbbá az erkölcsi elégtétel is hibás annyiban, hogy a' bűn-fertőben elmerült nő, nem bűneinek közepette, hanem töredelmes megbánás 's gyermeki feltalálása után, és így mintegy öröm közepette megy vérpadra. Ez nem bűnhődés, hanem jutalom. Vegyük hasonlítás példaul Hugo Victor „Borgia Lucretiáját.“ E' vétkes posványában merült nőben szintén egy szörnyet állít a' szerző előnkbe, kit utálunk, de egyszersmind egy szelid nemtőt is ad oldala mellé, a' fija iránti szerelmet, mely irtózatosságait gyakran feledtetni velünk, 's a' bűn mérlegét egészen le-

sülyedni soha sem engedi. Azonban ez mind nem gátolhatja a' Nemesist, hogy bűneinek közepette ne mérje rá a' büntetést, és pedig az által, kit bálványozott, fija által. De ezek mind olly dolgok, melyeken kevés átdolgozás után segíteni lehet. A' gondolat különben eredeti; a' karakterek nem ingatagok, hanem mind végig azok, mik eleinte voltak. A' nyelv virágos, dús, sőt maga nemében tán egyetlen. — Lássuk most az előadást. L e n d v a y n é asszony egy ingatag 's csapongásaiban könnyelmű hölgy helyett hideg megfontolású 's kiszámított eszelekvényű nőt személyesített. Az erény sugallatára, melynek csak mulólag kelle bünteteteinél mutatkoznia, mély lelki küzdelem bélyegét süttötte, 's az önéretet szemrehányó eszméinél, melyeken felületesen kellett volna elsikamlania, fontolólag határozott. E' mellett szavalása (beszédjéből első 's 2-dik fvnás elején különben is keveset lehetett érteni) gyakran tulságig hibás volt, p. o. e' helyet:

„Kézében volt a' fontos iromány,
Melly biztosítá őt, hogy bárha élsz,
Az ősi birtokot meg nem nyered.
Eljött Napolyba; ő korán kihalt
's a' tiz éves leány jószágba ult“

ezélzással kelle mondania, ő pedig szendeség hangjába esve, ollyas Gurliféle ártatlansággal mondá. Továbbá 4-dik szakaszban az indulatok kifejező felkiáltásait néha a' groteskségig hangolá. Lendvayné asszonynak igen szép hangja van, 's különben illy felkiáltásai olly szivrázásig sikerülnek, hogy a' legfásultabb ember keblét is megrázzák, 's így mai hibáiból azt következtetjük, hogy mértékutli igyekezete által veszté-el a' középut fonalát. M e g y e r i urnak egy hű szolgát ugyan, de tudományokban nevelt, mély érzésű, méltatlan sorsát fájdalommal érző, de erős lélekkel tőrő, elveiben józan, ön becsét fennem érző és szilárd lelkületű férjfiat kelle személyesítenie: ő pedig egy érzélgő, hajlongó rabszolgát láttata velünk, ki néha neha akart ugyan valamit, de asszonya kitörőbb szavara azonnal meghunyászkodott. L e n d v a y ur midőn Ariadne visszavett kegyeiért eseng, 's hitetlenül szétépett szerelmi jogait követeli, nem követé az indulatoknak azon lélektani változatait, melyeket az író adott szájába. F á n e s y ur, midőn hitében 's reményeiben megcsalatva messze utra határozza magát, egy szilárd 's érdemeinek félreértésében is büszke férjfiú helyett csüggeteg lelkű 's betegem ábrándozó középkori zarándokot hozott színpadra, kinek szájában Bellmonte szavai gyáva panaszkokká törpültek. S z e r d a helyi ur, a' testvérét Ariadnénál kereső, nem érzé ama boszút a' nőnem iránt, 's fájdalmat a' történeti elbeszélés fölött, melyet a' dolog természete és szavaiban kifejezett indulatok kívántak, sőt még csak Daphne eme leírásának:

„Bátor állás, komoly méltóság“

sem felelt meg. K o m l ó s y I d a egy igen jó uton, a' természet utján, indultt és szép reményekkel biztató nevendék, 's ma, a' szabatos szavaltával gerjesztett hatást csak egy párszor rontá-el a' kissé éles felkiáltás 's ehhez alkalmazott grotesk kéz-összecsapás által, ott t. i. midőn felkiált: „Isten, isten! vedd-el eszemet; hogy ne érthessem ezen irtózatosszavakat.“ E r k e l n é asszonyról alig merem kimondani, nehogy némelly criticali bunkózássoknak én is tárgya legyek, hogy hangosabb beszédhez szoktassa magát; mert ma is kosara tartalmának elbeszéléséből keveset érthetünk. Véleményem szerint Victor szerepe is más kézbe vala adandó; mert noha csak egy két szó az, de az anya és testvérek felismerésénél annak is lelket rázóznak kell lenni. Legtökélyesebben 's egyedül csak L a b o r f a l v i R ó z a k. asz. fogta fel a'

személyesített szerepnek beljegyét; neki egy pénzét jóra 's rosra szegődő, makaes és vakmerő, bűvösöt kelle személyesíteni, és ő az is volt! 'S uraim, dámáim! minő hatást szült ezen csak mellekszerpnek is az író képze te utáni helyes feltüntetése, láthaták. Egyébiránt az előadás on szorgalom mutatkoz ek: de éppen ez mutatja azt is, hogy kiterjedt drama adásához tanulmány kívánatát, melly némelly színészeink előtt még valóságos ismeretlen föld. Lendvayné asszony két koszorúval tiszteltetek; méltán-e mai szerepében, nem akarjuk vitatni: annyi azonban való, hogy sokszor, midőn remekel 's koszorúzást méltán érdemelne, még csak igazi lelkes tapsot sem nyer. Nézők számosan; minek ismét csak örvendhetünk; mert ez azt bizonyítja, hogy eredeti dramáink valahára hitre kezdenek kapni.

KISS IVÁN.

SZEGEDEN nyárhó 21-dikén a' 3-dik bérelti 8-dik számra Tóth Lőrincznek „Átok“ című jeles hatású darabja hozaték színre. — Az előjátékban Kőrösy ur (Kálmán), Sz. Julia k. a. (Lenka), Baranyi ur (Vidényi), Egedi ur (Csatádi), Földváry ur (Pongrácz), Fitos ur (Balás) Szöcs ur (vendég), Keszy ur remete) szerepeiket köz tetszésre emelék ki. — A' darab folyamata alatt Farkas ur (Vidényi) az öreg vadászatkedvelőt 's néha örütségben szenvedőt nagyon jól fogá fel; azon jelenését, midőn gróf Szenderit meggyilkolni akarta, művészigle alakítá, 's köz tetszésnek jelül valamint többszöri eltávoztakor tapsal kísértetek, ugy darab végén is előtapsoltatván éljennel jutalmaztatott. M. Lilla k. a. (Emma) igen jeles es különfele indulatokat 's erzelmeket kifejtő szerepét szintén igen jól fogván-fel, hasonló koszorúja volt a' mai előadásnak; örütségben többnemű indulatokat igen jól festvén, az egyikből másikba törtent általcsapást 's az azokba foglalt karaktereket híven megtartva, a' kifejleéseket tökélyesen mutatá; közlegülés jelül többször nyert tapsot, sőt darab végén élénk tapsok közöt Farkas és Deesy urakkal ő is előhivattaték; nem tudni azonban, mi okbul, emezzel együtt elmaradt. Kőrösy né assz. (Constantia) igen jól, Tolnay ur (Boldizsár), Egedi ur (Endre) jól játszottak. Deesy ur (gróf Szenderi) köztetszésre személye-ívén szerepét, több izbeli tapsot nyert; — az egész darab előadása igen jól sikerült, 's ohajtanók, bár mindenkor illyképpen kielégítve hagyhatnok-el a' színházat. — 23-án „Fősvény atya, és pazar fiú“ jött szőnyegre. Keszy ur (Papusvári) a' gazdag, de gyava es házassága ideje alatt a' papuskoimányhoz szokoti földes urat igen jól játszá. Borsodi Julia k. a. (Zsófia) ujjlag egy hangúlag mondá-el beszédét, gyengén, es szerelmében hidegen: Szabó Julia k. a. (Erzi) ellenben igen ügyesen. Földváry ur (báro Sasmezei), Fitos ur (Tamás) Baranyi ur (Sugorházi) igen jól, Farkas ur (Simplicius) jeles comical alakitással, Szöcs ur (Rovásos Kiltán) közlegülésre, Tolnay ur (Oktondi Jónás) kielégítőleg játsztak; ez előadás a' szép számú nézők előtt jól sikerült.

CSENDVÖLGYI.

D I V A T.

Parisban a' két szint játszó selyem ruhák mind inkább lábra kapnak Jövő télen csak a' bárson es báluhálnak lesz szűk ujjok Az „auréole“ kalapok fognak divatozni, rövid gömbülyű ernyővel, hátra hajló kalap-sipkával. — A' parisi legújabb divatlapok emlitik, hogy francia ország fő városában most a' házassodás nagy divatban, 's emélfogva a' menyasszonyi öltözetnek is nagy keletje van Azok többnyire alenconi csipkeruhákból, lebegényekkel 's goth rajzokkal, himzett musselinből, valenczi himzett csipkés es akót batiztból 's több efféléből állnak. — Egyébiránt közönséges öltözetekben most még semmi új nem mutatkoz ik mind addig, míg az éke sebb világ ismét bevonul a' fővárosba, 's a' divatgyárok közt nagyobb élénkséget támaszt.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

99 9

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön october 4^{kén} 1838

INTÉZET.

Nyilvános oktatás mibenléte orosz országban.

(Vége.)

Kik lelkészi pályára szánják-el magukat, kora gyermekesüktől fogva olly iskolákban tanítatnak, mellyek a' lelkészek különös felügyelése alatt állnak; innen a' papnevelő házba jönek, hol hat év lefolyása alatt hittant, ékesszóllást, bölcselkedést, egyházi történeteket, orosz ország és a' világ évrjazait, görög, latin, zsidó, német és franczia nyelvet tanulnak. A' papnevelő házból vagy mint plebanusok lépnek-ki második osztályú plebaniákra, vagy mint tanítók alsóbb iskolákba, vagy másféle stathivatalt vállalnak, vagy pedig még tovább folytatják tanulmányaikat a' lelkészi akademiában. — Orosz országnak három ilyen akademiája van; egy Pétervárat, másik Moszkvában, 's a' harmadik Kiewben. Az akademikusoknak tökélyesíteni kell magukat a' hittanban, bölcselkedésben, és erkölcsi tudományban, literaturában, orosz ország történeteiben, latin, görög és zsidó nyelvben. Az ujjabb nyelveknek, mathematikai és történetirási tudományoknak hallgatása szabad tetszésökre bizatik. Az akademikusok, mint minden lelkészi iskolának tagjai, egy e' czélra épült különös házban laknak, és folytonos, szigorú felvigyázat van reájok; szabály szerinti öltözet ez intézetekben egy kék posztó hosszú öltöny, szürke nadrág és kerek kalap. Mértékleteségre is szoktatják a' nevendékeket; mert naponként csak két tal ételből álló reggelit, ebédet és estebédet kapnak. Minden lelkészi intézet a' szentsinat vagy is szent szék rendelkezésétől függ; 1836-ban 58.586-ra ment a' tanulók összes száma.

Az orosz egyetemek csak felsőbb osztály-iskolák, és egészen másképp' osztályozvák, nem mondom, mint a' mienk, hanem mint azon német egyetemek is, mellyek három századon által büszkeségre voltak a' német birodalomnak. Illyen iskola vagy is egyetem hat van az orosz birodalomban, Pétervárat, Kiewben, Moszkva, Charkow, Kazanban és Dorpaton. A' dorpati egyetem 1602-ben Gusztáv Adolf uralkodása alatt alapítottott; később Pernauba tették által, 's a' 17-ik század végén egészen eltöröltetett. I-ó Pálnak tervében volt ugyan, hogy visszaállítsa: azonban tervét csak utódja

létesíthette 1802-ben. Dorpaton még német egyetemi élet uralkodik, 's többnyire minden ottani intézet német lábra van rendezve. Hit-tani kar (facultas) egyedül Dorpaton van egész birodalomban; továbbá egy nevelő ház is áll itt protestans lelkészek és iskolatanítók képzésére. A' dorpati egyetem tanítóinak tudományos tanításmódja igen dicsértetik, és Struve, az egyetemben csillagászat tanítója, Europa szerte ismeretes. Az egyetem tudományos lapjai, melyeket „dorpati évkönyvek“ név alatt ismer a' világ, a' hasonnemű legjobb német literaturai lapokkal vetélkedhetnek. — A' balti tengerparti tartományok már rég nem tartoznak német országhoz: azonban egy erős láncz, a' nyelv — még eddigelé németországhoz vonta őket. E' láncz azonban most széttépetik; mert egy december 16-ról (1836) költ császári ukaz azt rendeli, hogy legfőlebb 5 év alatt minden főbb iskolában orosz nyelven tanítsanak; az alsóbb iskolákban pedig három év elforgása alatt minden tanítónak orosz nyelven kell tanítani, ha különben tanszékét elveszteni nem akarja. Fejér orosz országnak intézeteiben is, melyeket a' korona fizet, orosz nyelven 's orosz iskolakönyvek szerint kell a' nevendékeket tanítani. A' vilnai egyetem 1832-ben, a' lengyel lázadás következtében, eltöröltetett, 's helyébe két év mulva a' szent Vladimir nevet viselő alapított. — A' dorpati és kievi egyetemeknek saját rendszabásaik vannak; a' többiek 1835-ben kaptak új törvényeket. Minden fő iskola, a' császár védelme alatt van, és császári egyetem nevével viseli. A' rector tanítók közül választatik. Moszkva, Charkov és Kazanban orvosi kar is van; Kiewben és Pétervárt pedig csak bölcselkedési és törvényi. A' bölcselkedési kar két osztályra szakad; 1-ső a' szó szoros értelmében csak philosophiai tudományokkal foglalkozik, a' második nyelvek 's különösen keletiek tanítását tűzteki céljaul: ezt pedig leginkább a' kazaniban; hogy így az ázsiai tartományok is tudományos tekintetben szorosabban kapcsoltsanak az orosz birodalomhoz. A' törvény-osztályban következő tárgyak taníttatnak: Encyclopédiája vagy általános áttekintése a' törvénynek és orosz ország alaptörvényeinek, a' romai törvény történetével együtt, közönséges és különös polgáritörvények, — törvények a' nyilvános erkölcsiség és rend tekintetében, adó- és financia-törvények, 's népjogok elemei. A' tanítók maguk köréből választanak dekánt, ki a' felolvasások elrendezésével, tanítók tanításmódjának megvizsgálásával, 's tanítók munkáinak cenzurálásával foglalatoskodik. — Milly különös viszonyban áll az egyetemi tanítók és tisztviselők száma a' tanulókéhoz, megbizonyodik abból, hogy Kazanban 1836-ban 95 tanító és tisztviselő volt, tanuló pedig csak 192. Végre még azon szép joggal is bírnak az egyetemek, hogy saját könyvvizsgálatuk

van, és külföldi hírlapokat is járathatnak a' nélkül, hogy az ezekre ügyelő könyvvizsgálati választmánynak azokat bemutatni tartoznának. A' kijelelték (candidat) és tanulók, kik dicsérettel végzék tanulmányaikat, ha katonai pályára szentelik magukat, 3 — 6 hónapig szolgálván mint altisztek, tisztékké neveztetnek. — Egy rendes tanító évi bére 4500 — 5500 's egy rendkívülié 3400 — 4000 rubelra megy; az egyetemi tanítók a' nyugdpénzre nézve is boldogok. — 1828-tól tanítókat képző iskolák is alapítottak Pétervárat és Dorpaton, hogy így a' honfiakat mivelvén-ki a' tudományok külön nemű ágában, a' tanító székeket velök tölthessék-be. Az e' célra alkalmasoknak talált ifjakat minden egyetemből oda küldik, hogy négy évig választott tudományuknak tökélyes megtanulásával foglalkozván, e' tudományt később a' német egyetemekben, hova a kormány költségén küldetnek, folytatva tanulhassák. Hasonló intézetek a' gymnasiumi tanítók kiképzésére is alapítvák.

A' külügyek ministeriumához egy intézet is van kapcsolva, mellyben diplomati tolmácsok képeztetnek a' keleti követségekhez. Ez intézetben 10-re megy a' rendes tanulók száma, kiknek mindegyike 1.000 rubelt kap évenként; ezeken kívül több ifjú is vesz részt az oktatásban. Ki ez intézetbe bejutni akar, Orosznak, nemesnek, és valamely egyetem vagy főbb tanító intézetben tanulmányait végzettnek kell lennie. Tanítás tárgyai az arab, persa és török nyelv, az ázsiai népeknek, régiségeknek és literaturának története, a' ferman és más keleti irások megfejtése, török és persa szepírás. A' tanulás ideje négy év; azután egy évre Konstantinápolba küldenek a' tanulók, magukat a' török nyelvben tökélyesítendő, 's végre diplomati hivatalra emeltetnek.

A' pétervári tudományok akadémiaja legfőbb tudományos hatóság egész birodalomban. Célja, 1836-ban nyert új szabályainál fogva, minden emberi tudománynak terjesztése, mi közben azt új találmányokkal gyarapítja. Kötelessége a' nyilvános oktatásnak terjesztése, 's közjóra vezetése. E' célból hasznos elméletek alkalmazásával foglalkozik, a' birodalom természeti termékeinek ismertetését terjeszti, megvizsgálja az eszközöket, mellyek alkalmasok lehetnek a' hazai műipar 's kereskedés gyarapítására, és a' gyárok megjavítására; ítéletet hoz a' tudományos tárgyak felett támadt vitatkozásokban és kétségekben, megfejtí a' testületeknek és hivataloknak hozzá intézett kérdéseit; továbbá megvizsgál minden új találmányt és gépelyt, mellyet elébe terjesztenek, megvitat minden találmányt, mellynek alkalmazása a' kereskedés vagy kézművekre hasznos lehet.

Az akademiának rendes és rendkívüli tagjai három osztályt képeznek, a' mathematicait, történeti és politikait, 's a' természettörténetit. Különféle dolgain kívül még szélesen kiterjedő nyomozásokkal is foglalkozik, mellyekben a' kormány minden tőle telhető módokkal segíti. Így p. o. néhány akademiái csillagász már évek óta az éjszaki fény megfejlesztésével foglalkozik, és talán nekik sikerülend e' még eddig meg nem fejtett tünemény természetéről kielégítő fölfedezéseket tenni. S t r o i e w folytonosan utazik, a' levéltárak, zárdák és könyvtárakból törvényes és történeti tekintetben minden nevezetes kéziratot összegyűjtendő. Az akademiái könyvtár több tudományos gyűjteményen kívül, 90.000 kötetnél többől áll, mellyek között, mint nevezetes ritkaságok, néhány igen régi orosz biblia van fametszvényekkel, Prágában nyomva; a' nem igen számos kéziratok közt Keplernek 18 kötetre menő kéziratai is láthatók. Egy új csillagásztoronynak, melly az akadémia felügyelése alatt álland. építési költségei 160.000 rubelra számítottak. — A' császári orosz akadémia 1783-ban alapított, 's fő célja a' hazai nyelvnek, és ezzel rokon szláv szóejtéseknek nyomozása. Fontosabb munkáji között legjelesebb a' szótár, mellyben 273 szó van, mindenik 200 nyelven magyarázva. E' kettőn, császári pártfogás alatt állón kívül, még 11 tudós társaság van az orosz birodalomban, mellyek többnyire az orosz birodalom történetével, literatúrával és régiségek fejtegetésével foglalatoskodnak.

A' pétervári nyilvános könyvtárt, melly 28 tisztviselőjének felügyelése alatt 423.151 kötetet és 17.234 kéziratot számlál, II-ik Katalin alapította. Különösen gazdag e' könyvtár francia ország történeteiről szóló kötetekben és kéziratokban, mellyeket bizonyos orosz nemes a' bastille bevétele után annak levéltárából, 's a' st. germaini apátság könyvtárának maradványaiból kerített kezére. Egyébiránt úgy látszik hogy a' pétervári közönség nem igen használja a' könyvtárt: mert 1836-ban csak 6.826 kötet kéretett-ki megolvasás végett. A' remeteségi könyvtárnak 100.000 kötete között Voltaire-nek, Diderot és d' Alembertnak hátra hagyott könyvgyűjteménye is látható. A' mivelődés szükségességének átlátása orosz országban eddigelé ismeretlen intézetek alapítását szülé, az az, könyvtárakét a' birodalom beljében. E' czélszerű intézetek alapítása iránti első gondolat Mordvinoff gróf agyából merült-fel, és a' nemesség 's kereskedőség egész lélekkel igyekezett létesítésén, E' lelkesedésnek köszönheti az orosz birodalom, hogy 1836-ban már 25 kormányzói városnak volt nyilvános könyvtára.

A' könyvvizsgálás két osztályú: egyik magában a' birodalomban megjelent könyveket, másik a' külföldről behozottakat vizsgálja.

1828-ban az írók jogai is elintéztettek, mellyeknek lényeges tartalma mintegy következő. Valamelly munka szerzőjének vagy fordítójának egész életére kizárólagos joga van munkáját, mint sajátját közzé tenni, vagy eladni; sőt e' sajtásági jogot még utódai is öröklik 25 évre, hanem azontul mindenki szabadon nyomhatja 's nyomathatja-ki: azonban ha a' törvényes örökös a' határozott idő lefolyása előtt öt évvel a' munkát ujan nyomatná, határ-ideje a' példányok eladására 10 évvel meghosszabítottatik. Hasonló joggal élnek régi kéziratok, nemzetialok, régi 's csak szóhagyományból fenmaradt beszélek kiadói is. Utánnymotónak tekintetik, ki új kiadás neve alatt a' szerző tudta és megegyezése nélkül egy már nyomtatásban megjelent munkát újra nyomtat, ki kéziratát vagy kiadási jogát ugyan azon időben többeknek és különféle személyeknek eladja a' nélkül, hogy azokkal megegyezett volna e' dolog iránt; ki egy orosz könyvvizsgálat alatt megjelent munkát más nyelvre fordít, 's a' szerző engedelmé nélkül fordítása mellé az eredeti textust is lenyomatja. Hasonlag utánnymotásnak, vagy is inkább orzásnak tekintetik, ha valamelly hirlap-szerkező más hirlapnak cikkelyeit bár mi ürügy alatt is lenyomatja. Az utánnymotó a' törvényes tulajdonosnak 1200 példány nyomtatási költségeit kétszeresen tartozik megtéríteni, továbbá az általa nyomtatott egész kiadás elkoboztatik 's eladatik; az ebből begyűlt mennyiségnek két harmada a' törvényes tulajdonosnak, utósó harmada pedig a' status költségén fizetett jótékony intézeteknek jut. A' literaturai tulajdon fölött keletkezett vitákat egy közbiró intézi-el.

1836-ban 69 időszaki irat jelent-meg az orosz birodalomban; ezek körül 23, (közülök 11 vagy 12 hirlap,) a' keleti tenger melletti tartományokban német nyelven nyomtatott; a' pétervári hirlap a' tudományok akadémiajának felügyelése alatt nyomatik orosz és német nyelven. Az eredeti művek száma 674-re ment; idegen nyelvből oroszra 138 munka fordított; e' végből csak 350.000 kötet idegen nyelvű munka szállított a' birodalomba. A' zsidó sajtók 98 munkát bocsátottak közre; a' zsidó írók eddig sajtószabadsággal éltek; azonban ezentul az ő munkájik is censura alá jutnak. Regények és mulattató iratok szerzésével kevesebben foglalatoskodtak ez évben az írók, de annál többen drama-szerzéssel; a' tudományos tartalmú iratok száma pedig rendkívül szaporodott. Az évrাজi munkák száma is emelkedik, különösen pedig az orosz birodalom történeteit rajzolóké. (Krusenstern Sándornak, ő fölsége az orosz czár kamarásának, „Précis du système, des progrès et de l' état de l' instruction publique en Russie“ czimű munkájából.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Figyelmeztetés. Pesten jövő szombaton, u. m. óshó 6-án **Bartháné** assz. jutalmul „Peleskei notarius“ bohózat dalokkal 3 szakaszban 4 felvonással (írta Gaal, muzsikáját szerzette Thern Károly) fog adatni.

PESTEN sept. 25-kén „**atya és völegény** egy személyben, vagy, a' konstantinápoli ut“ 3 fvsos vig játék (írta Picard, fordította Éder György) türethető pontossággal adatott. **Megyeri ur** (Ikrás) comical jeles tehetségét ujan szép fényben láttatá. Azonban referens megvallja, hogy valamint e' jeles és igen jól bonyolított vigjátéknak magyarosításával (magyarosítás alatt referens azt érti, midőn mind a' személyek nevei magyarokkal csereltetnek-fel, mind a' történet színhelye localizáltak) elégedve nincs, úgy Ikrásnak ügyvédvé változtatásával, annak öltözetével (Pesten, a' történetnek mostani időre alkalmazásánál) sem lehet; mert lehet, hogy a' franczia departamentumok kisebb vagy nagyobb városaiban is lehetnek illy torzképű syndicusok vagy városnegyedi jegyzők, minő ez Ikrás itt; de nálunk, az ázsiaibb komolyságú Magyarok közt, bajosan találand fordító ur olyan ügyvédet. Ez azonban csak referens véleménye. **Tel epy ur** (Gubics) az agyafurt szolgát sok comical erővel adá. Nezők kevesen. — Első felvonás után **Jansa ur**, a' bécsi conservatorium rendes tanítója 's a' cs. k. hangászkar tagja (miután a' pesti német színpadon már 3-szori hangversenyében fellépett) a' 12 évű **Taborszky Gabrielával**, amaz hegedűn, ez zongorán **Beriot** és **Asbornétól** változatokat játszottak. **T. Gabriela** egy szép reményekkel biztató nevendék, fejlődő bimbókkal dús tavasz: **Jansa ur** pedig a' reményeket már megérlelt és becsülhetlen arany gyümölcsökkel bővelkedő nyár. — Ref. már sok hegedűst hallott, kik kéz-ficzanító nehézségekben keresték a' mesterséget, de poesist, kivált illy mertekben, és ennyi árnyéklatot még egyben sem talált. **Jansa ur** nem olyan kéz-láb 's fejfel dolgozó hegedűs, mint némelly virtuóznak fonakul kürtölt charlatan, hanem egy szilárd nyugodtság-gal álló férjfiú, ki a' legnagyobb nehézségeket is bizonyos biztos könnyűséggel győzi-le. A' lelkesedeti közönség zajos tapsokkal 's többszöri előhivatással tisztelé a' művészt, ki 2-dik fvnás után még egy hevenyészetet (igy vala a' hirdetményen; holott phantasiának, vagy még jobban változatoknak kellett volna nevezni; mert hevenyészet = improvisatio) adott a' hegedűn ten szerzeménye szerint (az istenért, hirdetmény-író ur! micsoda ortographia és grammatika ez?!). Ez estén **Schodelné** asszonyt néhány műbarát nagyéji zenével tisztelémeg. — 26-án „**Kronsteini harcjáték**, vagy, a' három ismertető jel“ elavult látványos lovag játék került szőnyegre, melyben **Komlóssyné** assz. előszer lépett-fel **Elsbet** szerepében érdemlet tapsokkal jutalmazva. Felőle itéletünk kijelentesét máskorra halasztjuk. — 27-ikén ismeretlen nő“ **Bellini** nagy daljátéka adatott, melyben **Schodelné** assz. mint vendég a' czimszerepet vivé; **Éder Luiza k. a.** (Isoletta) **Egressy Benj. ur** (Arthur), **Conti ur** (Valdelburg) voltak a' többi főszerepek vívői. Szinteremünk régen nem volt ugy telve, mint ma, nemcsak pesti hanem budai, 's nem csak magyar, hanem német hallgatókkal is; mi ismét azt bizonyítá, hogy ha jó operáink, jó dalszíneseink leendnek, publicumunk nem fog egyedül Magyarokra szorítva lenni, 's a' mai tölt páholyok elég utmutatásul szolgálak, hogy a' felsőbb rendűek is résztveendnek illy előadásokban, mit hogy szem előtt tartunk, intézetünk java méltán ohajtja. Hogy vendégművésznénk-

nek, a magyar művilágban (ez egyetlen-együnknek, ismétli fellépése, minden elfogultlan, ellenséges indulattól ment, 's valódi műismerő és intézetünk daljátéki fényét kívánó előtt ohajtott 's kedves volt, bizonyítá eléggé nemcsak első felléptekor a szinte szünni nem akart hosszás zajgó tapsolás, éljenkiáltás, hanem játék közben vendégnéknék valódi művésztájkája 's elragadtató éneklése által okoztatott számos taps, és előhivatás is, mellyet mutató végén a köz-elégülésnek ismét legzajosabb, sokáig tartott tapsolással, éljenzéssel, kalapok és kendőknek a' művésznő felé lobogtatásával nyilváníttása, meghatólag követett, ugy, hogy e' mai estén a' közönség lelkesedését, mint a' gonosz nyelvek és szívek rágalmai és alacsony tettei után legérzékenyebb elégtételt, jeles művésznék legszebb diadalmai közé számíthatja. Mai tartása és szilárd viselete is bizonyítá magasztas műveltségű gondolkozását, de valódi lángeszét is. — Emlitnünk kell még, hogy mai öltözetét egy igen diszes, kitünő, régi magyar ezüst öv is ékesíté. — Conti ur (Valdeburg) ma ismét jelesen emelék-i szerepe szépségeit, 's több ízben megtapsoltaték. A' karok igen helyesen sikerültek. — 28-án „Örökké“ 2 fvsos vig játékot kevés néző látogatá. A' szörnyű lankadtan adatott darabot egyedül L e n d v a y n e assz. (Mathilde) és L á s z l ó u r (Ferdinand) élénk 's pontos játéka menté meg a' tökéletes megbukástól. 1-ső fvnás után J a n s a u r egy a d a g i o r o n d o d i b r a v o u r á - t, második fvnás után pedig egy c a p r i c i ó - t játszott hegedűn szokott jelességgel. A' számra csekély ugyan, de érdemeit méltányló közönség többszörös tapssal és előhívással tisztelék a' művészt. Játék után, mint születése napjának előestéjén, a' színházi hangászkar, H e i n r i c h k a r m e s t e r u r igazgatása mellett 's fáklyák világánál, nagy számú 's „éljenti“ kiáltozó néptömeg jelenlétében pompás éji zenével, a' kardalnokok két daléneklésével tisztelék-meg S c h o d e l n é asszonyt. Második fellépése oct 2-ra „Beatrice di Tenda“ daljátékban, volt kijelelve. — J.

N y i l a t k o z á s. — Az érdem illő méltánylása tekintetéből ezennel nyilvánítom: hogy a' Jelenkor f. e. 77-dik számában említett „P e l e s k e i n o t á r i u s“ című bohózat muzsikáját, egyedül Thern Károly készíté; 's ha mivel munkáját elősegélhetém, ez éppen nem érdemes az említésre.

Költ Budán september 27-kén 1838.

Ebeczky Emil s. k.

LOSONCZRÓL. A' vásár alatt városunkban mulatott színésztársaság, Balla vezérlete alatt september 5-kén „Maria, a' nagylelkű magyar hölgy“ című új, igaz történeten épült honi hős rajzzal (igy állott a' hirdetményen) 4 fvsban kezdé-meg mutatóványai sorát, melly hidegen fogadotva 's a' közönséget ki nem elégítve ment keresztül a' színpadon. — 8-kán „tolvajkulcs“ 3 fvsos színjátékban (Vogel eredetije után Láng Ádám János) Balla ur (Durval) jelesen működött; Végsei (Eduard) urnak több tüzet ohajtanánk. Könyves (Robert) 's Kószeghi (Pál) urak helyökön voltak. --- 9-kén „a' sternbergi jószág“ 4 fvsos színű került színyegre. Boldizár ur (Székházi Ödön) dicséretesen halad nem rég kezdett pályáján. Zsibrei (Schleitendorf) urnak minden ipara mellett sem helyeselhetjük az igazgatónak azon tettét, hogy a' hirdetményen kijelentett Szikszai helyett mást léptetett színpadra, 's mi több, mai estén még három szerep-változtatás, 's az ezekkel járt botrányokkal is kedvetleníté a' közönséget. Balláné (Zsuzsi) kedves jelenet volt; de legkitünőbb vala mindnyája között a' kis 11 éves Balla Mari (Kati), ki a' tejáruló leányt olly ügyesen adta, hogy egész

közöséget bámulásra ragadá. — 11-kén „vásálorcza“ drama 5 fvsban (Arnould és Fournier után Garay Nepomuk) ámbár kielégített, még sem hagyhatunk némelly hibákat, jövőre elmellőzendőket, érintetlenül; a' kancellár p. o. és a' vele megjelenő titkosnádcs máskor ne esküdjék, különösen pedig a' kancellár ne írjon kesztyűs kézzel! (E' hibát fő városi színészeink is gyakran elkövetik.) Anasztázia (Pietro) csinos férjfiú, de gyöngye szavú halász volt. — 12 kén a' „notre damei harangozó“ kis színpadunkhoz alkalmazva jól sikerült. Balláné (Gervaise) az anyának elveszett 's viszont feltalált gyermeke feletti örömét híven festé. Anasztaziát (Eszmeralda) csinos táncza, szerepének pontos tudása és díszes öltözete kellemessé tették. Balla (Quasimodo) szerepe beljegyét híven fogta-fel. s.

Látványos mutatóvány.

Budán sept. 29-én adá a' Bécsben olly mérték feletti megelégedést nyert Averino Mihály akrobata és gymnastának társasága első mutatóványát a' városi színházban. Szünetlen taps és számtalan előhivatással tisztelé a' szép számu közönség működéseiket, különösen pedig Giovanni Alfonso, az ugy nevezett Tartaruga-ét, ki mind azt, mit Klisnig és Mottitól földön látunk, feszített kötélén láttatá velünk, sőt annál még százszor többet. Igen jeles volt a' feszített kötélén Averino is, de még 'jelesebb akadémiai állásai, (mellyeket megtekintésül minden színészünknek ajánlanánk) és athletai mutatóványaiban. Jeleseknek mondhatni Averino Ameliát és Eugeniót, mint szintén Pasqualis Carlót is. Más nap az arenában adá szörnyű néptömeg előtt mutatóványát Averino ur.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangász-egyesület jövő vasárnapon, oct. 7-kén, dél előtti 9 óraker tartja ötödik közgyűlést Pesten, a' k. városi redutok teremében, mellyre az egyesületi tagok tisztelettel meghívattatnak. — A' kormányzó biztosságnak 1838. sept. 25-ki üléséből Mátray Gábor, egyesületi titoknok.

Nagyszombat nyárutó hó 27-kén egy olly éldelet-teljes estének örvendett, minőben illy nagy világtól elszigetelt kis város ritkán részesülhet. Ugyan is Csúzy - Offenheim asszony, a' kisedelővő intezet penztárának gyarapítására több nemes keblű műkedvelővel egy hangversenyt adott, melly mind a' várakozást felülmultra, mind a' nemes czélt ohajtott sikerrel koszorúzta. A' többi működőken kívül említendők Bossány, Jankovics, Szulinyi, Szlovacsek, Wertich, Roesgen-Flosz 's Powazanecz kisasszonyok, Kuntz, Batka és Pospischil urak, az utóbbi bécsi physharmonica-virtuoz. Az 1000 váltó forint tetemes jövedelmen nagyot segített Esterházy Kázmér grófnak 125, és Forray báro született Brunszvik grófnénak 50 váltó forintra menő ajándéka.

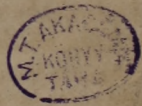
DIVAT.

39-dik divatkép (Parisból) — Turban-fejkötő tüllből; tunika-köntös moire ból, selyem csipkével körözve — Bécsi divat sept 27-én: foulard-ruha lebegénynyel és szalagokkal ékesítve; gros-de Naples kalap virágokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazcon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap october 7^{kén} 1838.

KÖLTÉSNET.

J ó f i ú.

Ormon ül az ifju dalnok

Jaj zeng ajkain;

Leng fohásza a' fuvalmak

Szárnyalásain.

Arca halvány mint lehellő

Fának levele;

Keble szívet 's lelket dúló

Kínnak lakhelye.

„Dalnok! mért dülsz a' halomra?

Kit vesztél-el ott? —

Hagyd, menjen vég nyúgalomra

A' boldog halott!

Ha egy értted égő híved

Van temetve-el;

Boldog vagy, mert senki töled

Nem csábitja-el.

Vagy esaltnva hű szerelmed

Nyugtot itt-talál?

Hidd! itt inkább ne gyötrelmed;

Rémít a' hálád.

Vagy tán egy baráti szívet

Vesztettél-el itt:

Mást keress, ugy enyhítsd kebled

Bús gyötrelmeit.“

„Ah utaz! őt nem lelem-fel,

Több ő, mint barát

'S több, mint egy hiv lányka, hidd-el:

Áldom őt 's porát!

Hivebb mint barát lehetne,

Édesb mint a' lány;

Jó anyám van itt temetve.

'S kedves e' magány“

Hamvad már az ifju dalnok,

Nincs jaj ajkain,

Hamva leng csak a' fuvalmak

Szárnyalásain.

SZORGALOM.

Uj gereblye. London környékén bizonyos mezei gazda nem régiben egy egyszerű ugyan, de nagyon célirányos gereblyét készítet a' széna összegyűjtésére. Ez egy 9 lábnyi hosszú 's 5 hüvelknyi átmérőjű négyzetesre faragott dorong, mellynek mindkét oldalán két soros fogai vannak, és egy ló által vonatik. Ha egyik felének fog-közei megteltek szénával, a' kaszáló más oldalára fordítja azt. Így a' széna gyorsan és kevés fáradsággal gyűjtetik össze. Hogy a' gereblye fogai horgasak, nehogy a' földben akadozzanak, magától is értetődik.

Tartós csizma bőr. — Maceroni ezredes, Murat volt segédének „nevezetességek“ czim alatt njan kiadott munkájában következőt olvashatni. Hat év óta nincs több három pár csizmám-nál, 's ezekkel még a' jövő hat évre is meg fogom érni. Egy font fadgyút 's $\frac{1}{2}$ ℥. szurkot tűz felett felolvasztván, a' csizmát megmelegítem, 's a' folyadékot ecsettel rá kenem, a' kenést mind addig folytatva, mig sem talp sem bőr több folyadékot be nem iszik. Hogy a' csizmák azonnal fényljenek is, két lat terpetin olajban két lat viaszt olvasztok-fel, 's ebbe egy theás kalányi lámpafeketéjét keverek. Az első folyadék bemázolása után két napra e' fény-mázzal kenem-be a' csizmát, de nem tűz mellett; és a' bőr tükörként ragyogland. Az illy módon elkészített csizmák rendkívül tartósak, és semmi nedvességet át nem bocsájtók. — Egy francia varga pedig azt állítja, hogy a' kátrányba mártott csizma talp lesz vízellenes és sokáig tartó. Legyen való bár mellyik, télre és esős időben megfizethetlen találmány mindkettő.

Fa-mozai k. Buschmann, thuringi művész, 3 év óta dolgozik egy fa-mozai k műven, melly a' majlandi székes egyházat alakítandja, és munkájával nem sokára készen lesz. Buschmann sem Brunelleschit (élt 15-ik században) sem más mestereket nem követett műve összeszerkezésében, hanem valamint a' fa festése, perkelésében, csiszolásában; ugy a' mű összerakásában is egy uj módszerert alkotott magának. A' 13 hüvelk hosszú és 9 hüvelk széles képen említésre méltó a' templom melletti és szabad szemmel alig látható mellék-épületek mesterséges összerakása, a' rendkívül művészi perspectivitas, színek élénksége 's azon boncztoni ismeret, melly az alig látható szobrokon feltün.

Vas gőzös a' Themsen. Rövid időn egy szép könnyű vas gőzös szálland Voucher név alatt a' deptfordi műhelyről Themse hajjaira, melly hasonlag a' társaság tulajdona lévén, a' sas-sal és sólyom-mal felváltva folytatandja útját. E' hajó könnyűsége és a' vízbe nem igen mély merülése által éppen alkalmas

ez utra (Waterloohid és a' gravensendi terrasse között), minthogy a' folyam medre itt többnyire sekélyes. Mult évben már több vas gőzös került-le e' műhelyről, mellyek különböző vizeken keringnek; azonban a' Themsén, mint rendes szolgálatot teendő, Voucher leend első vas gőzös. E' hajóknak könnyűségök mellett még az a' hasznok is van többi felett, hogy a' tűzveszélytől menttek, és kevesebb kijavításra van szükségök.

RÉGISÉG.

Ismertlen állatcsont. Városunknak egyik polgára a' Dunán levén hajójával, midőn horgonyát a' mélyből felvonatta, azon egy régi, tán még az ős időkben oda jutott 's kővé vált állat állkapczája emeltetik-ki a' vízből. Szinte arasznyi 's épségben maradt két őrlőfog van a' csontban, melly egészben többet nyom fél mázsánál. Mi állaté lehetett ez, még eddig ki nem találhattam; de hogy a' hajdanságnak valamely csuda-szüleménye hordozhatta, bizonyos. Én a' csontot magamhoz váltám, 's mint valami bámulatos régiséget kincs gyanánt őrzöm.

MISKOLCZI ISTVÁN.

Szegedről.

A' mexicoi egyetem némelly régiségei. (Mühlenpfordt utazási rajzaiból.) Az egyetem földszinti osztályának corridorán tömérdek azteki faragvány, többnyire bálványszobrokat ábrázoló, van. Legkitünőbb köztök Teopanomiquinak, a' hadistennőnek szobra, és az ugy nevezett áldozatkő vagy Temalacati.

A' Teopanomiqi, ez iszonyító szörny, szobra 9 láb magas, és egyetlen bazalt törzsből van faragva. Vázlata emberalakhoz hasonlít. Két nagy kigyó képzí két karát. Köntösredőzete hasonlólag kigyókból, egymásba irtózatosan fonódattokból, áll. Oldalain keselyű szárnyai vannak. Kinyújtott 's mintegy martalékra rohanni akaró tigriskörmök teszik lábait. Ezek közt egy csörgő kigyónak, a' borzasztó alakot körülfonónak feje látszik. Nyak-ékszere emberszivekből, láb -kézszár csontok és koponyákból, bélre fűzöttek, vagy inkább béllal összekötözöttekből áll. Egyedül idomtalan emlői fedetlenek az istennőnek. Höllenbreughel, Callott és Füseli sikeretlen igyekeztek volna e' szobrot irtózatossabbá tenni. Még némelly festékek nyomai is láthatók a' faragványon, mellyekkel az bemázolva volt.

Az áldozatkő vagy is Temalacati mintegy $8\frac{3}{4}$ láb átmérőjű kő, 's ugy látszik, az áldozatoknak azon neme végeztetett rajta, mellyet Clavigero (Storia di Messico) gladiatorinak nevez. A' gömbölyűen faragott kő egy mesterséges halom lapteréről nyult-fel. A' főrangú vagy is bajnok hadi fogoly (mert csak illyek használtattak ez áldozatra) jobb lábánál fogva egy a' kőbe csinált vas karikához

köttetett. Kezébe kardot és vértet adtak, egyébiránt pedig egészen mezetlen volt. Illy helyzetben kelle hat legbajnokabb Aztekit legyőznie, kiket tetőtől talpig fegyverkezve állítának ellenébe. Ha mind hatot szerencsésen meggyőzte, kegyjelekkel halmozva szabadon bocsátatott. Meggyőzve, elevenen vagy holtan bár, az e' végre rendelt áldozó papnak, vagy Chalchiulepehuatopiltzin-nek, adatott át, ki aztán a' tulajdonképpi oltárra, vagy is a' Teocallira (áldozatgúla) emelte, 's ott szokott mód szerint feláldozta.

Az áldozatkő bazalt alapú porphyr. Közepén a' basreliefek közt egy fej van. Ezt több csoportozat, mindegyik két két alakból álló, környezi. Egyik alak, melly többször előfordul, egy diadalmasnak helyzetében áll. Arczvonásai, öltözete, fegyverei 's a' t. minden csoportozatban ugyan azon egy. Előtte egy más férjfi-alak térdel, 's amannak különféle békeáldozatot, u. m. virágot, gallyat 's a' t. nyujt. E' térdelő alak mind öltözetére, mind fegyverzetére nézve minden csoportozatban különböző az elsőtől. Háta megett pedig egy hieroglyphi jegy látható. A' kőnek oldal-lapjai is tömvek illy basreliefekkel. A' kőnek felső részén egy csatornácska van, melly hihetőleg a' vér lefolyására szolgált. A' Temalacati-t 1790-ben találták.

Romai régiségek. Neuenheim falu mellett folyó évi tavaszho elején egy az ut felett fekvő szőlőben pinczét ástak, 's ez alkalommal épségben maradt több faragványra találtak a' hajdani Roma idejéből. Irással elhintett két fogadmánykövön kívül néhány igen szép basrelief említésre méltó, mellyek Mithras szolgálatát képezik. A' fő kép, a' bikán ülő 's azt gyilkával megsebező Mithras, kimondhatlan szép. E' nagy, mintegy 4 lábnyi magas 's 5 láb széles kőhez még egy tető- és két függőleges oldalkő is tartozik. Ezek is basrelieffel cifrázvak. Az egész talán valamelly forrás diszitménye volt, mellyet ez alkalommal szintén feltaláltak. Ugyan ekkor még sok más érdekes tárgy is ásatott-fel.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Főlszóllítás! — A' rimaszombati színház már fenn áll, — 's még mult farsangon Ujfalussy Sándor színész-társasága által ünnepélyesen meg is nyitattott. — Hogy azonban olly színésztársaságoknak — mellyek éledeletet szerezni nemcsak nem képesek, sőt inkább válogatva rossz, ismeretlen, 's minden hatás és ész nélküli darabjaiknak még rosszabb előadása által a' néző közönséget a' játékszintől elidegenitik, — azt vele megutáltatják, 's ezzel nemcsak az egész színészetnek, de az utánuk fellepő jobb társaságoknak is tetemes kárt okoznak, — szinpadunkon fölléphetni ezentul reményök se legyen: minden magyar színésztársaság, melly neta-lán ide jönni szándékoznak, ezennel felszóllittatik, hogy ebbeli szándéka

felől, a helybeli színházi igazgatóságot bérmentes levéllel, a társaság tagjai névjegyzékének közlése mellett, jó eleve értesíteni annál inkább igyekezzék, — mivel különben ide fáradaása bizonyosan hasztalan fogna lenni.

A' rima szombati színházi igazgatóság.

PESTEN (Zettelman ur vendég) sept. 29-kén Déryné assz. jutalomjátékaul előszer adatott „Marie, vagy, rejtett szerelem“ czimű opera 3 fvsban (Castelli után fordítá Szilágyi Pál; muzsikáját írta Herold). Az előadást e' nemben a' legsikerültebbek egyikének lehetett mondani, mellyben az első felléptekor 3 koszorúval 's 2 bokrétával, ugyan ekkor 's játék közben és után számos tapsokkal tiszteltetett Déryné assz. vivá-ki helyes működésével a' fő dicséretet. Éder Luiza k. a. hasonlólag jelesen viselé magát; Erkel ur (Leszli), különösen pedig Szathmáry Karolina (Nelli) eddig nem ismert tehetségeket fejtének-ki, amaz a' vidor, emez a' szende szellemben; az utóbbi ezen kívül pontosan, 's olly tiszta intonatióval és szilárd tactustariással énekelt, hogy fiatal 's erős csengő hangja és csinos termete ide járulván, méltán ohajtatá velünk, hogy több izbeli 's lassanként nagyobb szerepekre is alkalmaztassék. Zettelman ur (Adolf) mint vendég ismét szép hangot, de kevés szinpadi ügyességet állásaiban, mozdulataiban, — a' nyelvben pedig jóforma gyakorlatlanságot bizonyította. A' játék érdekét fenn tartani törekvének Szerdahelyi ur (György), Udvarhelyi Mikl. ur (tábornok), Joób ur (Henrik), és a' derék kardalnok szemelyzet. — 30-kán „Álomé't, vagy, a' parisi himvarró-nő“ szinjáték 4 fvsban (Franz József után fordította Komlóssy Ferencz) előszer került szőnyegre. László ur (Julius) első 3 fvsban igen jeles volt; azonban a' negyediknek elején mozgalmi és hangja a' hófejér hajhoz igen élénkek és fiatalok voltak: Déryné assz. (Markitta) ellenben az elgyengült elaggott nőt adá ugyan csak az említett felvonás elején művésziileg. Nézők a' karzaton számosan, más helyeken gyéren. — October 1-jén ujan „Marót bán“-t láttuk igen hanyagul előadva. Nézők a' karzaton tűrhető számmal, másutt gyéren. — 2-kán bérlet-szűnéssel „Beatrice di Tenda“ daljáték tömte-meg zsúfolásig a' színházat. Schodelné asszonyt (Beatrice) az alább közlendő, csinos nyomatú költeménnyel, mintegy nyolcz gyönyörű koszorú 's bokrétával, több perczig tartott zajos, szünni nem akaró tapssal és számos „éljen“ kiáltással fogadá első kiléptekor a' lelkesedett közönség; de méltán is, mert olly bájjal, olly kellemmel, olly művésziileg, mint ma, még tán soha sem énekelt, soha sem játszott. Mai játékát méltán lehet ismét remeknek mondani, 's mai énekléséről igaz joggal mondható-el:

Olly édes-epedve foly ajkairól,
Hogy szikla repedne hegy ormairól.

Szóval, a' szó legteltesebb értelmében maga magát felülmultha. Jelesek voltak még Déryné assz. (Agnese), Conti ur (Enrico), Joób ur (Orombello), és a' kardalnokok is. Derék művésznék első jelenetekor az őt olly kegyesen fogadott közönséghez igen szivreható 's a' nemzetet legbizelgőbb kifejezésekkel tisztelő rövid beszédet mondott, mellyet e' mívelt keblű jeles művésznétől, mintegy intézetünknek engesztelt geniusától, hallhatni éppen olly érzékenyítő mint ohajtott jelenet volt. Nem szöllumk a' játék közben 's utána ismételt számtalan tapsok és előhivatások felől, de méltán említhetjük, hogy tisztelt művésznének ez estve egy gyönyörű karpereczet, nyaklánczot, boglárt, 's fülbevalókat (mind tiszta aranyból, gyöngyökkel és drágakövek-

kel kirakva, a' legfinomabb 's meglepőbb franczia munkával készítve nyújtának ajándékuul tisztelői, mellyet ő azonnal játék közben használt is. A' karperecz alatt ez irat van vésvé: „Emlék a' Pestiektől, oct. 2. 1838.“ Halljuk, hogy Schodelné assz. szives volt mult tavaszkor külföldön léte alatt több opera partitúráit saját pénzén megszerezni 's hozatni intézetünk számára, és pedig a' legujabbak közül, sőt olyakat is, mellyek még a' pesti német színpadon nem adattak. E' szerint a' maihoz több hasonló megbecsülhetlen mű-éleményre számolhatunk. — 3-ra „Pókaiak“ ismétlése volt hirdetve.

Schodelnéhoz.

Pesten őszhó 2-kán 1838.

A' szűkő Horák mosolyogva lengnek
Büszke hullámin magas énekednek,
'S halhatatlanság koszorúi nyílnak
Könnyü nyomokban.

BERZSENYI.

Phoehosz dicső arezát gyász szőnyegükkel

Gyakran borítják terhes fellegek;

A' büntelent vészzhordó sziszegéssel

Megdöntik sokszor ádáz ellenek:

De feltűn a' nap újra szebb díszében,

'S típrött erény fennebb száll érdemében;

Hiába tör reád is a' kajánság;

Babérod sérthetlen, mint csillagok:

Dalod ha zeng, elnémul a' gonoszság,

'S feléd nyulongnak hön ezer karok!

Ezer kel-fel, hogy ellened' lesujtsa,

Ezer nyelv szól melletted, 's ezt rivallja:

„Mi csak bámulni, csak méltánylani

Tudjunk jeles művésznő érdemedet:

De azt érdem szerint jutalmazni

Erőnk felett van; vedd hát sziveinket!

Magad fűsz Te magadnak érdemeddel

Örök babért, virulandót neveddel.

DEBRECZENI játékszíni napló folytatása. Nyárutó 2-kának estéjét Kotzebuenak „őnnön áldozat“ című 3 fvsos érzékeny játéka tette előtünk érdekessé. E' darab még sok évig tarthatja-fel magát szerencsével a' színpadon, különösen olly pontos előadás mellett, minő mai volt. Ujfalussy ur (Maxvil) 's Erdélyiné asszony (Arabella) legjelesebbek voltak; ezek után dicsérettel említendők Chiabay (Harigton) 's Magoss (Valvin) urak. Éder urat (zsidó) figyeltetnünk kell, hogy szögshin hajához (minő rendszerint vendég-haja) igen helytelenül, 's a' természetesség és szín-padi csatlódás szembeszökő sértésével használ fekete szakált; ugy szintén arra is, hogy azon magát lóggázó járást, mellyet hajdan a' „csörgő sipkában“ használha-

tott, minden eltávozásánál igen helytelenül használja; mert nem mindig csak a' karzatnak kell játszani. (Hoc semel pro semper!) — 4-dikén „Frigyesi Elek“ a' szerepek helytelen kiosztása miatt nem bírhatott semmi mulattató erővel. A b a v á r i F ü l ö p nem olly avult és majd nem ringyongy öltözötű, nem olly bohóc 's póriás viseletű, eszem iszom, 's mi több részeges lovag, minőnek azt M a g o s s ur alakítá; L ó r i k a sem olly ügyetlen, örökösen hajlongó 's kezeit hidegen redőzgető leány, minőnek M a g o s s n é asszonytól láttuk. — 5-én „párviadal“ Cl a u r e n n a k 5 fvsos vigjátéka került szőnyegre B á r á n y magyarosítása szerint. Mit tegyen e' szó „magyarosítá“ — előttünk megfoghatlan. — 7-kén C h i a b a i P á l jutalmaul D u m a s nevezetes színjátéka „Kean, vagy, könnyelműség és lángész“ K o m l ó s y fordítmánya szerint szinte fuladásig tömött színházban adatott, melly különös hatású 's eddig még egy szerző által sem próbált szerkezetű színjáték, mint a' két nappal előbb szét-hordott hirdetmény tartá, ritka volta által szintugy, mint meglepő jeleneteivel, ámulatra ragadta a' kimenetelt előre számítani nem tudó közönséget. Színészeinknek dicséretükre irhatjuk, hogy e' színmű méltóságához illőleg állának csaknem mindnyájan; főleg pedig S z á k f y urnak a' czimszerepben készült-sége és átgondolt szerepvitele éppen olly várakozásunk feletti volt, mint talán neki a' szorgalmát jutalmazó koszorú. Mért nem vihette a' jutalmazott a' rendező kis szerepét, mért kellett azt a' rendőrt játszott É d e r urnak vinni, okát nem tudhatjuk, valamint azt sem, mért mulasztá el a' rendén tul is összesereglett nézőknek pártfogását csak egy fejhajtással is hálálni, holott ez nálunk még nagyon divatozik. Ezen napot megelőző estén érkezett-meg városunkba honunk középponti színházának egyik jeles tagja, E g r e s s y G á b o r ur, ki itt vendégszerepeket adand, mellyeknek sorát 9-kén fuladásig tömött színházban riadó tapsok és zajos „éljen“ közt G a s t o n - n a l kezdémeg a' „vasálarcc“ czimű dramában. Szerepét a' korszakokra fokonként ügyelő ábrázat hiv kikendőzése, ahhoz mért, hang- és taglejtéssel, röviden olly pontossággal adá, millyenről eddig színpadunkon még álmodni sem tudtunk: jeles játékanak érdekét még inkább emelte E r d é l y i n é asszonynak (Ostanges Marie) E. ur működésével egybevágó 's igen meglepő játéka. Művész vendégünk játék alatt több izben, játék végén pedig közfelkiáltás által hivatott elő.

MLGR. és TÁRSAI.

KOLOZSVÁRRÓL. — Nyárhó 5-dikén egy vig énekes előadás két osztályban adatott. Elsőben „az öreg kérők“ vigj. 2 fvsban. E' darab ámbár a' bohózatok sorába vág, még sem igen sok éledeletet nyújtott a' magát nagyobbára csak mulattatni összegyűlt népnek. M á t é f y n a k (Fontos Menyhárt) az illy szerepek nagyon illenek, és mintegy rá születve látszik. K i r á l y (Somoki) igen eredeti képét adá szerepének, 's nem kissé mulattata. F a r k a s (Kedvegi Jani) látszék igyekezni; de ipara még sem a' legjobb sükert szüle. G ó z o n (Balázs) kielegité szerepét; de nem tudjuk, a' szerencse segíté-e, vagy pedig sajátjai az illy szerepek, minthogy ritkán láttatja magát. A n d r á s y n (Vizmeri, csapláros) lehelien vala nem kaczagni azon arczot, melly a' mindennapi részegség réz bélyegeit hordozá, 's azon magaviseletet, mellyel szerepét vivé. Ő az illy szerepekre, ugy látszik, igen alkalmas; de nagyobb szorgalmat, és színpadra többszöri fellépést ajánlunk; mert mit ér, ha tud, de nem láttatja? Mit használ a' véka alatt égő gyertya. Ma léptek-fel legelőszőr T ö r ö k K a t i e z a (Kontyodiné) és T ö r ö k M i m i (Emmi) mindketten még nagyon új színésznők. Katiczának magatartása hideg 's rész-

vétlen volt; nem tudjuk, bátortalanságnak vagy kedvetlenségnek tulajdonítsuk. Mimi sokkal bátrabbnak mutatkozik; meglehet, hogy szerepe is így hozá magával; csengő szép szava, könnyű léptei, 's pajzán viselete igen tetszetek. — Mindketten szép külsővel bírnak; ennél fogva csak ipar szorgalom 's gyakorlat legyenek szünteleni társnéik. — Ezt követte a' második osztályban a' „szevillai borbélyból“ Rozina magánydala Bala y M a r i á t ó l. Közönségünk igen kedveli a' dalt, kivált hozzá értő művész szájából. B. Maria hangja tisztá, noha nem a' legcsengőbb; énekiskolája jó; ennél fogva köz elégedés 's zajos taps kísérek énekét. 2-szor Figaro első dala K e c s k é s t ó l. Egész testén valami könnyűség, énekén gyakorlottság lebegett, és számos tappsal jutalmaztaték. Őt, ha szabad jövendőlnünk, Figaro szerepére — ha illő készüllettel leend — alkalmasnak ítéljük. 3-szor Druidák kara „Normából.“ — A' kar jól betanítva; de a' főpap hangja igen rezgő 's gyenge volt, mi tán bátortalanságnak szüleménye. Nézők közép számmal.

II—j—s. J—n—s.

NAGY-ENYED, őszelő 20-kán. Mult hó végén A b d a y vándor színésztársasága városkánkba érkezett, néhány hétig itt maradó szándékkal. A' róla 's társairól e' lapokban megjelent debreczeni és szabadkai színi közlemények után nem leheté tőlek jó előadásokat reménylenünk; annyival inkább nem, hogy kevésse megérkeztök után a' Tordáról hasonló ide jött F e j é r Károly társaságával egyesültek. Reményünkben nem is csatlakozánk erősen: mert ha nem sikerül is minden darab, csakugyan némelyek — mint rövid közleményeinkből kivilágland — köztetszéssel adatnak. Mutatványaik sorát nyárutó 31-kén „Griseldis“ Halm 5 fvsos remek (??) dramája, ez a' hallgatókat fásasztó 's gyötrő, mindazáltal gondos kidolgozásaért 's jó fordulataiért színi hatással bíró darab, kezdé-meg. Általánosan az előadást jócskának mondhatjuk. A b d a y n é (Griseldis) érzéssel játszott; különösen az erős indulatok kitörésében otthonos; 's ha ott is, hol gyöngédebe és szelidebb érzelmeket kell mutatni, illy helyén van, játszását hibátlanak vallanók. A b d a y n a k (Percival) efféle nagy szerepek nem valók; szavalása egyhangú, gyenge, nincs benne ferjfiás erő. S z i l á g y i, (Cedrik) kivevén néholi erőködéseit, kielégítőleg adá kised szerepét, Szerbényi Artus királyt méltóság nélkül; visszatetsző volt actioiban jobb kezének szünteleni mozgatása. V á r a d i n é (Genevra) játékat, ha szerepét jobban tudja, sikerültnek vallanók. Ugyan ezzel vádoljuk D é r t (Lancelot) is, ki e' mellett idéten, hideg, érzés nélküli vala. Szerep-nem-tudásból következik a' legkomolyabb jeleneteknek is nevetségesekké tetele; mert ilyenkor a' játszők sugóra támaszkodván, sok mondatot rokonhangzású, de nevetséges értelművel cserélnek-fel; mint D é r „örök angyalok“ helyett „öreg angyalok“-at monda. Megemlitjük még K o v á c s o t és T ö r ö k ö t (kerekasztal lovagjai), kik nem nagy szerepüket tetszéssel adák. KOMOLY 's társai.

D I V A T.

Parisi ékesebb körökben többnyire zsinórokkal ékesített nőköntösök látszatnak. A' fekete kasemirból készült 's világos kék szegélyvel körzött ruha egyike a' kiténőbb divatoknak. A' kalapok ernyője keskeny rövid és az arezok körül gömbölyű; azokat toll, virág, blond és csipke ékesíti. — Készítnek felruhákat a' szépnem számára sima levantinból, selyem csipkével 's még két sor fodorral körözve.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön october 11^{kén} 1838.

KÖLTÉSNET.

B o s z ú - e s k ű.

Volt idő, mellyben szívem nyugalrát

Senmi durni képes nem vala;

Volt idő! — légy százszor üdvezelve

Ifjuságom édes hajnala!

Volt idő, hogy szende álmaimba —

A' gyermekség boldog éjjelén

Elmerülve — mit se' félve — éltem;

Hajh! be boldog, boldog voltam én!

Vajh! de meddig tart az édes álom?! —

Nem soká, — csak egy-két éven át,

Míg n' sors a' lelket felriasztja, —

'S elfelejteni készti mámorát;

Míg a' szív, — ez a' kis hús-darabka —

Felzudulva kisedel lakhelyén,

Ismeretlen tárgy után sovárog

Szent szerelme bájos reggelén.

Eltűnik most lelkünk nyugta napja,

Feljön a' boldogság alkonya,

'S holg az. míg csak vissza nem vezérli,

A' szerelmek védő-angyala.

Igy valék én. — Kéjben uszva éltem;

Míg szívem szeretni nem tanult,

Száz örömrre keltem, 's kedvvel éltem! —

'S egyszer, ah! nyugalra el-'s kimult.

Nelli volt, ki nyugtom' elrabolta,

Nelli volt, a' szép, de kegytelen; — —

Ánde esküszöm hü ézetimre! —

Lányka! tetted nem lesz feddtelen. —

Lesz idő, — 's reményem nem sokára —

Mellyben a' hatalmas lánczokat

Én füzendem rád, 's jaj néked akkor!

Mert erős lesz tűrni súlyjokat.

Reszkess most hatalmas — Nelli tőlem!

Mert — ha lánczom egyszer engedend,

Ölbe zárlak, 's csók-özönbe fojtlak, —

Büntetésed tőlem ez leend!

PARÁICZ IVÁN P...ról.

SZORGALOM.

Az épülettetők formáiról.

A' háztetők alkatai különfélék lehetnek az építvények szélességeihez képest, 's ennél fogva következő felosztást nyernek: 1.) egyszerű tetők; 2) álló széktetők; 3) fekvő széktetők; 4) szárnyéktetők; 5) kúptetők 's tornyok. — Azon oknál fogvást, hogy kiki világosan az az, érthetőleg kifejezhesse magát, szükséges neki ismerni azon műszavakat, mellyek a' faszervezménynél, jelesül a' tetők készítésénél divatban vannak, mellyekről most tehát röviden értekezendünk.

I.) Az álló széktetőnél következő egyes részek fordulnak-elő:

Falgerenda, falpalló (Mauerbank, Mauerlatte).

Szingerenda (Bundtram).

Szarufák (Sparren).

Torokfa (Kehlbalken).

Álló székoszlop.

Támaszfa (Fussband).

Szelemen (Pfette).

Karfa, hónalfa, vagy inkább a' lyukak, mellyekbe azok illenek,

II.) A' szárnyéktetőnél (Flugdach) következő részek tűnnek-fel.

Falgerenda.

Szingerenda.

Szarufa.

Torokfa.

Oldaloszlop (Wandsäule).

Lábtámasz.

Bakszelemen (Bockpfette)

Szelemen, koszorúfa.

Tetőrúd, retesz (Riegel) lyukai.

III.) A' fekvő széktetőnek szerkezeténél következő egyes részek mutatkoznak.

Kettős falgerendák.

Szingerendák.

Szarufák.

Torokfák.

Fekvő székoszlop.

Mellgerenda (Brustriegel).

Feshónalok (Jauchbüge).

Függő oszlop, lógó oszlop (Hängsäule).

Fesztámaszfák (Sprengbänder), rugófák.

Vas sróffejek, melyek egyesítik a' lógóoszlopokat.

Lábgerenda (Schwelle).

Tetőrudak, fedélreteszek.

Függő vas, békóvas.

Folyó-, átcsapógerenda (Durchzug).

Szelemen.

IV.) Az egyesített egész- 's szárnyéktetőknél e' részek tűnnek-fel :

Falgerenda.

Szingerenda.

Szarufák.

Torokfa.

Fekvő székoszlop.

Mellgerenda, feszgerenda.

Karfa, hónalfá.

Függő oszlop, függoszlop, lógoszlop.

Üllőfa (Spitzbalken).

Fesztámaszfa.

Támaszfák.

Karfa.

Támaszték.

Oldaloszlop.

Szelemen.

Tetőrúd lyukai.

Folyógerendák.

Vizsatorna.

V.) A' kúptetők részei ezek :

Kettős falgerendák.

Szingerenda.

Álló székoszlop.

Torokfa.

Fesztámaszfa.

Fekvő székoszlop.

Karfa.

Torokfa.

Mellgerenda.

Támaszfa.

Kúplámpa-oszlopok.

Lábgerenda.

Párkánygerenda.

Szelemen.

Tetőrúd.

VI.) A' tetőtálon (Werksatz) jelenkező részeknek technikai megnevezésük ezek :

Falgerendák, mellyek körüljárják az épület falait.

Szingerendák.

Cserefák, váltófák (Wechsel).

Fióngerendák (Stiche).

Torokfák.

Fokgerenda, gerinczgerenda (Garthtram).

Büngerenda (Schopffram, Walmtram).

Ikszőkgerenda, csurgógerenda (Ichsentram).

Oldal-tetőrúd.

Oldaloszlopok.

Poltolat-torokfák (Schiftbalken).

Gerincztorokfák, foktorokfák.

Csurgó-torokfák.

Bakszelemen.

Tüzfal.

Támaszfák lyukai.

Szarufák lyukai.

VII.) A' hossz-tető-át-metszésnél e' részek szöknek a' vizsgálónak szemébe :

Falgerenda.

Szingerendák fejei.

Váltógerendák.

Torokfák fejei.

Szelemen.

Szarufák.

Karfák.

Alló székoszlopok.

Tüzfalak.

(Folyt. következik.)

Anthracitszén haszna. A' liverpool-manchesteri vasúton július 20-kán anthracitszénnel tettek próbát a' gőzkocsik katlanai-ban. A' próba, mellyet „Vulcan“ nevű kis portékaszállító locomotiv-val tettek, remény felett sikerült. Első futását Liverpoolból tette a' kocsi, mintegy hat mértföldnyi távulságra, és a' szén tisztán, hamu és szinte minden füst nélkül égett-el. Vissza felé egy sor szenes kocsit huzott maga után a' gépely, és 21 angol (mintegy $4\frac{3}{4}$ német) mértföldnyi tért egy óra alatt járt-meg. Azon napnak estjén, ugyan azon gépelylyel még egy próbautat tettek Manchesterba. Ez utat a' gépely, mellyhez 5 kocsi ragasztatott, egy óra 's 20 percz

alatt járta-meg. A' gépely által felemésztett tüzelő szerek mennyisége $5\frac{1}{2}$ mázsát tön, 's még kevesebbre ment volna, ha a' rostély vesszők olly távul nem állnak egymástól. Ugyan azon utra, 's annyi teher szállítására $7\frac{1}{2}$ mázsa coak kellett volna. E' szerencsés süker végetlen fontosságú, minthogy a' coaknak szörnyű ára mellett (némelly helyeken 50 procenttel hágott-fel) igen gazdaságos; mert 30—40 procent kiméltetik-meg vele. A' déli Walesban ástott anthracit jobb az amerikainál is.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN oct. 3-kán másodszer fordult-meg szinpadunkon Szigligeti urnak „Pókaiak“ czimet viselő dramája. A' darabon ez uttal némi czélirányos kurtítások, de némelly feltűnő csorbitások is voltak észrevehetők; az előadás egyebiránt ma élénkebb volt, mint előszer. Nézők nem éppen olly kevesen, mint némellyek állítják. — 4-kén Jansa urnak hangversenyét hallottuk ismét, mellynek részei voltak: 1) „bájsip“ daljáték ouverture-je Mozarttól; — 2) hegedű-concert adagio és finaléja, irva és játszva Jansa ur által; — 3) Prochnak „két álom“ czimű dala; két énekszó, két violoncello és zongorára, előadva Schodelné assz. Conti, Erkel Schlesinger és Weindl urak által; — 's végre 5) phantasia és változatok magyar thema felett hegedűre és zongorára; irva Erkel ur, színházunk karmestere 's előadva a' szerző és Jansa ur által. Megelőzte azt Kotzebuenak „kastély az ország útján“ czimű 1 fvsos bohózatja, mellyben Bartha ur (Boldizsár) 's Kovácsné assz. (Náni) jeleskedtek. Jansa urnak tiszta, correct játszása ismét mindenkit bámulatra ragadott, különösen pedig az utolsó számban; műértöket ugyan nem azért, mivel nemzetit játszott, hanem mivel a' magyar zene karakteristikájának accentusát olly hiven találta-el, mint még egy külfölditől sem hallottuk; Erkel ur hasonlólag, mint jeles zongorázó, mutatkozék. Doppler ur ügyes játszó ugyan, de gyakorlottsága csak mechanikai ügyesség, mellyen kevés érzelmi melegség és árnyéklat ömlik-el. Schodelné assz. Conti és Schlesinger urak szintén igen jelesek voltak; a' közönség azonban, ugy látszék, Proch dalának szépségeit nem eléggé fogá-fel. Nézők kevesen. — 5-dikén „Montecchi és Capuletti párt“ daljátékot számos néző látogatá. Schodelné assz. (Romeo) annyi művészettel, olly kellemes énekléssel lepte-meg a' közönséget, minöt pesti szinpadainkon még nem láttunk, nem hallottunk. Zettemann urnak (Theobald) szép, kedves hangja van ugyan, de ugy látszik, nem nagy muzsikai jártossága, mellyet ha magáévá tenni igyekezend, színházunk nyerni fog vele. — 6-ikán „Garrik Bristolban“ 4 fvsos vig játék került szőnyegre. Jelesek voltak Szentpétery (Hild Tamás), Lendvay (Garrik) és László (Frontham) urak; valamint Lendvayné assz. (Jenny) a' kellemteljes pompadour öltözetben igen kedves. Nézők közép számmal. — 7-kén „Valburg éje“ tüneményes néprege 4 fvsban sok botlással adatott. Nézők a' karzaton számosan, más helyeken gyéren. — 8-kára a' szombatról bizonyos akadályok miatt elhalasztott „Peleskei Notarius“ volt hirdetve.

KOLOZSVÁRATT nyárhó 7-én „Kean“ színjáték 5 fvsban adaték. Irta Dumas. Kean szerepe igen sok oldalú; most mint hős, majd mint szerelmes, majd változtatott más alakokban jelen-meg. Ennélfogva egyike a' legmesteribb kezét és személyt megkívánó szerepeknek. Szaploneczay, ugy látszék, tehetsége szerint felfogá e' szerep szellemét. Szembeszökő hiba nem is mutatkozik viseletén; csak a' be-nem-tanulás akadályoztatá a' jobb süketől. Hegedüs (Devonshire herczeg) egyiránt alkalmazható minden szerepre; mert mindegyiknek főbb vonásait eltalálva az egészre meglehető hatást okoz. Hogy jó, általánosan nem állithatjuk; hanem vannak olly tehetségei, mellyek jó mester kezei alatt kifinomulva nagy tökélyre mehetének; így pedig csak egytől is mástól is látva 's vakon utánözva, még elkárosítja különben könnyen széppé 's jóvá alakítható tehetségeit. Szöke (gróf Coefeld) tisztán tudá 's érzé, mit kellett tennie; ennél fogva játéka nem vala hiányos. Egri (lord Melvil) figyelmeztetjük, hogy ide 's tova kapkodása könnyen tulságot szül; különben jól vivé szerepét, csak a' boszú 's harag miatt felhevült arczát ugy eltorzítá, hogy nézni csupa multság vala. Kilényit (rendelő) elemében ugy még nem láttuk, mint ma; igen híven alakítá szerepét. Sárosy (Pisztol) eredetileg képezé a' még csak most ebredő fiút. Széppatakyn Johanna (Helena) szerepének igen különös characterénél fogva volt talán kelletlenül hidegebb, miért könnyen menthető. A' páholyba megjelent Coefeldet, Devonshirt 's Helenát igen élénk 's hosszas taps fogadá. Az előadás átalján véve jó volt; csak az első felvonás esenles folyamát zavarta a' későn gyülekezett népzaja, elannyira, hogy ez egész felvonás alatt a' beszéd érthetlen volt. Nézők sokan. — 8-kán a' „lövésár“ került színre. Éppen jó alkalomkor adatott e' sok tanúságos ötlettel dúsz vigjáték. Különösen említendő: Szöke, Mátfyné assz. és Széppatakyn Joh. k. a., kik szerepök egész lelkéből merítve mind öltözeteket mind maguk viseletét, kielégítőleg mulattaták a' csak gyéren összegyűlt népet. — 9-dikén „Nesley torony“ adatott. Az egészen valami hanyagság ömlött-el, melly az előadás beesét esőkenté. Szaploneczay (Buridan) tisztán kiemelé szerepét. Hegedüs (d'Aulnai Rob.) igen erőtetett volt. Nagy kár színészeinkben, hogy szerepöket nem akarják tudni; pedig az mi nagyon esőkenti az előadás értékét! — 10-én „Frigyesi Elek“ színjáték adatott. Kilényi (gróf Tornallyai) nem vala elég képes e' szerepet kiténtetni. Egri (Rotti) türethőleg adá a' ravasz várnagyot. Hegedüssel is meglehetőnk elégedve. Különösen említendő Mátfy (Janó), ki ritka eredetiséggel adá az ügyetlen vashámoros legényt. Nézők kevesen.

H-j-s. J-n-s. —

NAGY ENYEDEN, őszelő 1-jén „Neslei torony“ drama 5 fvsban (írták Gaillardet és Dumas, magyarra tette Csató Pál) hozaték szőnyegre. A' két híres dramaírónak itt eddig csak hírében ismert jeles műve a' nyári-szünyidőről éppen ma érkezett collegiumi ifjúsággal megtömé a' színházat. A' bokros, művészileg feloldott bonyolodás, cselekvények tömörsége, nagy színi hatást adnak e' műnek. Az előadás is nagy részben kielégített. Abdayné a' sok tekintetben nehéz kivitelű Burgundi Margit szerepét köztetszéssel adá; játéka élénk, színi gyakorlottságot mutató; csak vége felé lankadt; öltözete jó ízlést árukt-el. Fejér (Buridan) teljesen felfogá bajos szerepe szellemét; főleg a' börtönben természetes ügyességgel játszék. — Ajtóra rohanása, Robertet megmentendő, érzés- hatás-teljes vala. Szilágyi (Daulnay Robert) hő lélekkel, Török (D. Sándor) nem középszerűen működének; csak ez

utósó ügyekeznek tiszta magyarsággal beszélni. Kovács (Orsini) igazán elemében volt; különösen monologját mesterül, a' közönség helybenhagyására adá. Nagy (Landry) természetesen, a' többi mellékszemély is iparral működék. — 2-kán „Doctor Pipitér és szolgálja Rétipip“ Gleich 3 fvsos vigjátékát adák. Ez egy azon darabok közül, mellyek vasárnapon a' színterembe feles számmal öszvegyülni szokott polgárságnak vig estét szereznek. Az előadás sikerültebbek közé számítható. Legjobban játszák szerepüket: Kovács (Pipitér) és Fejér (Rétipip); különösen Fejér, az együgyűséget színlő ravasz szolgát természetesen utánozá; a' játék közötti tapsokat, végén az előhivatást megérdemlé; Fejérné (Éva) a' zsémbes szakácsnőt jól, mint szintén Szilágyi (Dörgö); Böjthénével (Zsófia) is, ha előadásához nagyobb élénkség 's erősebb szaválás járul, meg volnánk elégedve. Nézők szép számmal.

KOMOLY 's társai.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangász-egyesületnek szabály szerinti 1-ső műelőadása e' folyó 3-dik hangászati évben közelebbi november hónap első napjaiban lesz; ezt a' 2-dik 's 3-dik még farsang kezdete előtt követi; a' többi pedig tavaszkor folytatatik. — Minél fogva már megnyitvatván az új bérlet, a' tisztelt zenekedvelők és ez intézet pártfogói illőleg kérettetnek, méltóztassanak évi részvénydíjakat 1838^g esztendőre (mint eddig, egyes be-
lépti jegyért 3 ft. három jegyért 6 ft. ezüstben, egész évre) befizetni, és pedig Pesten egyesületi pénztárnok Klauss A. L. urnál, a' tükörtlárban (színház terén), a' városi színház épületében — Budán pedig Trexler Antal cs. kir. főharminczados urnál a' harminczad épületében, 's a' várbán Milecz Imre urnál, a' „levélhez“ czimzett szövetárus boltban. — Ujan belépő egyesületi tagok kérettetnek, méltóztassanak az évi részvénydíjon kívül még 2 ezüst fto alappénzül letenni. — Az egyesületnek 1838. oct 7-kén tartott közgyűléséből. Mátray Gábor, egyesületi titoknok.

Aradról. Hogy állhatatosság még is célhoz vezet, arról az aradi muzsikai conservatorium folyó évi aug. 27-én 's 28-án tartatott másod félévi nyilvános próbatéte a' legörvendeztetőbb bizonyosságot adá; mert ámbár a' legközelebbről lefolyt 4 év kezdetétől fogva a' conservatoriumba évenként számosabb növendék vétettet-föl, 's közülök ismét majd meg annyin minden évben állhatatosság hiányából elmaradozott: mind a' mellett van az aradi conservatoriumnak azon első időszakból még is több növendéke, kik példás állhatatosságuk és szép előhaladásuk miatt legnagyobb díeséretre méltók.

Ugy többek közt Klein Juliana, — kit mint sopran-énekesnét teljes joggal ez intézet fénypontjának nevezhetünk, — valamint kecses külseje, ugy éneklési gyakorlottsága, hangmódosítása (coloratur) és mély szava által közönséges figyelmet gerjeszte, — ki egyébiránt is akár-melly hangmú-darabot tanítói segedelem nélkül képes betanulni; mi csupán tartós állhatatosság és szorgalom gyümölcse.

Klein Mórítz, Farkas András, Moldován Gyula, és Peterka Jésef, — Novatschek György tanító urnak 4 évtől tanítványai, jóllehet különféle viszonyok miatt az oktatásban ritkábban vehettek részt, mindazáltal a' hangászatanban tett jeles előmenetelök által minden mértőnck

teljes megelégedését aratták. — Steuer Alajos, három évi növendék, a' hegedűn, zongorán, és hangszerzési-tanban, az említett rövid időszakban rendkívül haladott előre, 's a' helybeli műkedvelő 's értő nagy közön-séget nemcsak a' próbatétek, hanem több ízben adatott nyilvános hangver-senyek alkalmával is meglepőleg elégité-ki; egyébiránt már több kisebb nemű hangműveket is szerzett, mellyek a' hallgató fülének igen tetszők, 's Zen-ker Ferencz érdemes tanítónk és igazgatónk ítélete szerint derekasan kidolgozván; — annál fogva a' nevezett ifjút méltán a' conservatorium dí-szének mondhatni, mi valamint Hendl János hegedűtanító, ugy Zenker Ferencz igazgató uraknak különös dicsőséjükre válik.

Uj és ritka tüneményo gyanánt ez intézetnek Schmidt Miklós 10 éves ifiút kell említenünk: ki csak folyó évi februar hónapjában lépett a' conservatoriumba. — E' kis fiú már f. e. julius 30-án a' conservatorium ja-vára adatott academiában, minket zongorán játszása által olly felette nagy mértékben indított csudálkozásra, hogy tanulási rövid idejét tekintve, azt a' lehetetlenségek sorába helyeztetni kénytelenítettének, ha annak felvétele napjáról voltaképpen meggyőződve nem volnánk. Ő t. i. Corticellitól brillant variatiókat a' zongorán olly könnyűséggel, pontossággal, és szil-lársággal játszott, melly csak ritka talentumától, és Zenker Ferencz derék zongoratanítónk alapos tanítási modorától egyedül kitelhető.

Nemes Kővér Ignác, ns Boros Sándor, Weinberger Ferencz, Bartl Károly, és Steuer Mihály növendékek, szin-tén dicsérettel említenők. — Malovic Rozália kisasszony, Kim-melman Margit, és ifjabb Klein Mórícz uj növendékek talen-tuma jövendőre nézve örvendetes következményt ígér.

Egyébiránt itt azon megjegyzést véljük teendőnek: hogy ez intézetre nézve talán sokkal hasznosabb lenne, ha a' tanulmányi tárgyak, a' tanítók hivatásukhoz képpest felosztatnának; p. o. a' hangászati tudomány, zongora és ének Zenker igazgatóra, — a' violoncell és elemi zongora-tanulók Novatschek tanítóra, — a' hegedű kizárólag Hendl tanítóra bízának, a' fuvó hangszerek tanítására pedig egy arra tökélyesen alkalmas tanító fogadtatnék-fel, mi által a' conservatorium rövid idő mulva egy ön-állású orchestrumot nyerne, 's így fő célját is bizonyosabban elérné.

Végre azt is kívántuk még jelenteni: hogy az aradi conservatoriumban, — hol a' tanulási idő műkedvelőkre nézve négy, olly növendékekre pedig, kik magukat kizárólag a' hangászati tudományra szentelik, hat évre van határozva, — az idén 32 mind két nemű növendék közül, a' harmonia-tudományban 7 — az éneklésben 12 — a' hegedűn 11 — a' violoncellón 3 — a' clarinetten 1 — a' flótán 4 — 's a' zongorán 22 növendék nyert a' nemes lelkű részvényes urak költsé-gein három tanító által alapos oktatást! 's vajha e' még zsengejében levő, közhasznú, és szép intézet iránt mutatkozó részvét, 's jötevé nemes lelkesedés, továbbá is szabad királyi Arad v. prosa diszere, 's a' helybeli ifjúság javára fenn maradna, és minél mélyebb 's terjedtebb gyökerekre kaphatna.

S. N. J.

D I V A T.

40-dik divatkép (Parisból). — Őszi köntösök férfiak számára. — Bécsi divat oct. 4 kén: mull-ruha két csipkebegénynyel; fejkötő brüsszeli tüllből, virágokkal; himzett vi-rágos, széles övszalag.

— Szerkezi Mátray Gábor, halpiacson alul a' Duna partján, 114. szám alatt.

Adelman m.

MT. ARK. PA.
MAY 1864
TARA

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap october 14^{kén} 1838.

KÖLTÉSNET.

Dal a' sirkertben.

A' sírok keresztjein
Nyögvé leng az esti szél,
Gyász dalára a' szelid
Hold sugára rezgve kél,
'S tünde fényvel vonja-be
A' kert hantolt gödreit,
Mellyek ezreknek fedik
Fellengző reményeit.

Szebb jövő kecsegteti
Köztünk a' nemes kebelt
Mellybe a' nagy égi ur
Dúsabb szellemet lehelt:
Küzdve küzd a' czél felé
Tüské-felte útakon,
Mert reménye sugja, hogy
Ott az óhajtotta hon.

Rózsá-szárnyon lebben-el
A' jelen, mint lengé szél,
Sugva; „élvezet szép korod”
Am ő szebb bűnök él,
'S fény-alakban tükrösk
Agya tünde álmait,
Mint viritnak majdanán
Vágya báj-virágai.

'S miglen ekképp' álmodik,
A' haál vibart ereszt
Rá — és sejtett honja most:
Sir-ágy, ... éke: kis kereszt.
Lakja barna szőnyegén
Hosszu álmot alszik ő,
'S majd csak a' nagy vég-napon
Lészen létrejébredő.

Halgass hát te esti szél!
És ne bántsd szép álmait;
Rezge hold! vonjad te is
Össze fény sugaraid!
Ti remény virágai
Ujra éledzettek!
Mert tul e' sir rögjein
Klvezhet majd bemetek'.

SZORGALOM.

Az épülettetők formáiról.

(Folytatása.)

Háztetők első elrendezése a' papiroson. Az építőmesternek olykor föltételül szolgál, tágas, széles épületek számára, millyenek a' templomok, színházak, 'stb. tetőket javalni; néha ismét széles épületekre, mellyek ellátvák szárnyékokkal, ki-'s bejáró, hegyes 's tompa szögletekkel. Ezen oknál fogva szükséges lesz e' tárgyról körülményesen értekezni. — Vegyük, hogy előtünk fekszik egy felépítendő palotának terve, melly a' fő emeleten kívül még két szárnyékkal van meghosszítva, 's mellynek falaira egy helyes szerkezményű tető rakattassék. Mire e' feladásnál eleve ügyelni kell, az a' főrészek szélességeinek megvizsgálásában létezik, a' szarufák hossza változván az épületisélességgel. Ha két szárnyéknál, mellyek, megtekintve szélességeiket, nem egyenlők egymással, a' szarufák hosszát, mint itt ott megtörténik, hasonló hosszúnak készítőnk, az az, a' fedélygerincz vizirányos vonalt képezne; ez esetben az egyik szárnyéknál a' tető lejtőssége északi tartományinkban nem volna elég a' hó lecsusztatására, másiknál pedig a' költséget ok nélkül nevelnök fapazérlás által, 's háztetőink goth formát vennének-fel. Innen következik, hogy azon esetben, ha az épületszárnyékok közötti különbség a' szélességre nézve tetemes: jobb lesz a' szárnyék fedelek mindenikének más magasságot adni, vagy pedig a' legnagyobb 's kisebb lejtőség között egy közép tetőmagasságot választani. Legelőszér is tehát szükséges a' középvonalat huzni, 's így nyerik azután a' fok- 's ikszökgerendák rendes helyzetüket. Miután már felzsinórozvák a' gerendákon, a' középvonal, fok- 's ikszökvonalak (vörös szinnel), így a' búbvonalak is, 's beigazítvák az illető fadarabok; a' papiroson berajzoltatnak a' kémények is, hogy így a' szingerendák, fok- 's csurgógerendák, torok- és szarufákkal együtt illőképp' beosztathassanak, 's a' tetőgerinczen felül rendesen kivezettethessenek a' nélkül, hogy szarufákat kellessék lemetszeni.

Az ikszökök, vagy csurgók, általán tekintve, sok akadályt szülnék, olykor ártalmára is vannak az épületnek, hosszas ideig fekvé maradván a' hó, csatornáikban. Tartós lassú eső átszivárog a' zsindelek 's cserepek között, és a' szarufák rothadását vonja maga után, melly baleset utóbb a' fekvőszékoszlopokra, ikszökgerendára, láb-'s falgerendára is kiterjed. Ez oknál fogva az ácsok jobbadán kideszkázzák a' csurgónak csatornáit, melly deszka-aljazatra azután felszegeztetnek a' zsindelek, réz- 's vaspléhek. Mindenütt, hol csak lehetséges, az érintett ikszök-csatorna 's tető-beszegés, ha eséréppel fedetik a' ház, 3 láb magasra a' ház párkányától számítva, réz-

zel borítottassék-be, mi a' tetőnek jó karban fentartására fölötte sokat tesz, és a' többszöri javítástól, ujan befödéstől felmenti a' birtokost. — Azon foglalatosság, melly most már tekintetbe jó, ebben létezik: meghatározni a' háztető magasságát, melly munkálatnál előrelátás szükséges, nehogy a' fedélnek lejtősége vagy sok, vagy kevés legyen, az az, vagy igen meredek, vagy igen lapos. Ha egy olly épületfalra kellene tetőt készíteni, melly trapez, az az, melly egyik végénél szélesebb, másiknál keskenyebb: ez esetben mind-egyik pár szarufa vagy hosszabb, vagy rövidebb volna, hogyszem szomszédja, így tehát a' tető gerincze ferdevonalat képezne. Ha minden pár szarufát bizonyos megalapított szöglet, például 45 fok alatt akarnók lekötni, a' gerincz nem lehetne vízirányos vonal; 's így nem csupán megsértené a' szemet, de még ezentúl sok akadályt is szülné. Efféle baleseteknél nincs más mód hátra, mint közép-magasságot határozni a' tetők számára, 's a' gerinczet vízirányos vonalban vezetni, ekkor azután csak a' szarufák lejtősége szenved némi változást. Efféle a' tetőszerkezémenyre nézve nem kedvező körülmény ollykor előfordul fél körben elrendezett építvényeknél is, hol azután a' középső rész jóval szélesebb, mint a' két végső rész, az az, lapos körvonalat képez hátul: midőn ellenben az előli tökéletes félkör. Láthatni ezt a' bécsi népkertben emelt kávéházon, 's több más helyen is. A' rendetlen formájú háztetők telepítése 's poltozata (Schiftung) nem különbözik a' rendes alkatúétól, 's egész különbség csak abban létezik, hogy a' kiválasztott tetőmagasság szerint készítettnek a' mustraszarufák, 's felzsinórozva levén a' középső pontirányos vonal azon szarufák számára, mellyek hosszabbak lesznek a' kőösönéségeknél; a' szingerenda, egy reá szegezett deszka által egyik, vagy mindkét felül meghosszítottat: így nyerik azután valóságos hosszúságukat, valamint a' fok- 's ikszök- ugy a' poltolat-szarufák is. E' bánásmódot látni szükséges magánál a' valósitásnál, ha arról tiszta fogalmat szerezni akarunk.

Szükséges lesz most már az ugy nevezett kúptetőkrol is valamit szólni, ha bár e' szerkezémenyű fedelek ritkábban fordulnak is elő, mint sem a' közönségesek. 's ezek jobbadán ugyan azon architectus által javallatnak, ki az egész nagy építvényhez dolgozó a' műterveket, tekintetbe vevén minden körülményt. A' kúptetők legcsiklándósbb neme az ácsmunkáknak, nem alkalmazhatván annál kecsztül erő szingerendákat, mellyek a' tetőnek szétválását gátolnák. Ha az építvényalap kört képez, ez alakot kell felvenni a' falgerendáknak is, 's ha kaphatni görbe növésű fákat e' célra, azok ide főleg illenek, midőn ellenben egyenes növésű fákat kell használni, azok körvonalanban kifaragandók. — Ha a' fal elég vastag

a' választott átmérőhöz képest, lehet használni két sorba helyezett falgerendákat, melyek 3—4 hüvelkre beeresztetnek a' falba 's vas horgoktól tartatnak, melyek $1\frac{1}{2}$ lábba benyulnak függélyesen a' falba. Ahhoz képest, hogy e' falgerendák mozdulatlan maradjanak, mind egyik fakötésnél keresztámaszokat is nyernek azok, melyek azután közepett átvágnak egymáson. Az ekképp' elrendezett falgerendákra felczövekeltetnek (aufkämen) a' szín- 's fiókgerendák, ezekre pedig a' lábgerendák (melyek azonban már egyenes fák lehetnek), minden egyes fakötésnél összetaszittatnak, 's figyelemmel reájok lapoltatnak. Ezen kúptetőknél a' szarufák száma megegyez a' szín- 's fiókgerendákéval a' fedéltalpon, 's a' mennyi szög támad a' lábgerendák (Schwelle) bezöveklése által, éppen annyi fekvő székoszlop lesz szükséges.

A' székoszlopokon nyugszik a' szelemen, 's ezen fekszenek a' torokfák, felhasított végeikkel. E' most említett torokfákon nyerik helyzetüket a' 2-dik széknak lábgerendái, 's hasonló számú szarufa, mint alul, 's mindegyik kötésnél egy székoszlop, melyeket a' szelemen foglal össze, 's melyre ismét bezövekelvék a' torokfák, s végeiknél párkánygerendát nyernek. Minden ekképp' képezett szögnél van egy mellgerenda, mely a' karfák vagy hónalfák által egyesül a' székoszloppal. Ha lámpa nem alkalmaztatik (Laterne) a' nagy kúp fölött a' világosságnak felülről bebocsátására, ugy a' torokfák keresztet képeznek, 's általmetszik egymást közepett, melyekre azután a' zároszlop (Helmstange) állittatik. A' második tetőszekekre következik a' 3 dik, mellynél a' különbség az előbbihez képest abban áll, hogy ott nincsen sem lábgerenda, sem szelemen. A' torokfák száma megegyez a' szarufákéval, vagy a' deszka-ivekkel, melyek mind összetalálkoznak a' zároszlopon, melyre ollykor gomb. kereszt, vagy villámhárító jó. — E' szerkezményű tetőknek felállítása, ha a' belső tér szabad, az az, nincs boltozva, nem olly könnyű, mint talán némelyek képzelik. A' kúptetőt lehetlen felállítani, ha előbb jó erős állás nem készittetik, mely olly magasra felér, hogy ott lerakni 's egybeereszteni lehet a' mellgerendákat székoszlopokkal. Az egészből következik, hogy mindenek előtt a' falgerendákat kell rendesen helyükre illeszteni, azután a' szín- 's fiókgerendák rakatnak, ezekre pedig lábgerendák. Ez megtörténvén, felállittatnak a' székoszlopok, reájok illeszteszik a' szelemen, 's azután a' torokfák foglalják-el helyüket. Az egyes tetőszekek felállítása után a' deszkaivek állittatnak-fel, 's bedeszkaztatván a' tető, rézzel vagy zsindellel befedetik.

(Folytatása következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN oct. 8 kán Bartháné assz. jutalmaul „peleskei notarius“ eredeti parodia (minek parodiája?) 3 szakaszban 4 fnással (irta Gaal, muzsikáját szerzette Thern) előszer került színpadra. — „Tóti Dorka, geczi boszorkány (Kovácsné assz.) engedelmet kér a sötétség királynéjától (Lahorfalvi R. k. a.), hogy Nagy Zajtai Zajtay István, peleskei notariuson (Meyeri ur), mint esküdt ellenségén, boszút állhasson. A' megnyert engedellem után egy levelet játszik a' születése napját ünneplő notariusnak kezébe, mellynek következtében (a' levélben t. i. egy pesti ismerőse tudósítja, hogy a' királyi táblánál megürült ajtónoki hivatalt elnyerheti) ez elhatározza Budára utazni, melly alkalommal egyszersmind Pesten juratoskodó fiját is megláthatja. Utközben a' hortobágyi csárdába betérő notarius ellen Tóti Dorka felbujtja Sugár Laczy (Lendvay ur) és Szegefű Bandi (Udvarhelyi Sándor ur) haramjákat, kik rögtön ítélő törvényszéket tartván fölötte, felakasztani akarják; azonban a' közbe jött pandurok által megszabadul. Könynyült kebellet megy tovább, de Hortobágy és Tisza-Füred közt más veszély fenyegeti, t. i. az ut mellett tanyázó három bika megtámadja, mellyeknek ökleléseitől Botos, juhász (Somogyi ur) menti-meg bojtárjai és kutyái segédelmével. Tóti Dorka azonban nem nyugszik, hanem Tisza-Füredben öt vasas német katonát loval-fel ellene, kik közt már már életét vala vesztenő, ha a' káplár közbe nem jó. Végre sok veszély után megérkezik Pestre, hol Baczur Gazsi (Bartha ur) pesti korhely 's régi ismerősével legelőbb is magyar színházba vezeteti magát. Othellót játszik; de minthogy Zajtay a' nagy tolongás miatt más helyre nem mehet, Baczur tanácsára a' hangászkar tagjai közé megy. Itt csendesen nézi eleinte a' játékot, de midőn Othello (Fáncsy ur) nejét (Lendvayné assz.) meggyilkolni akarja, mindent valónak vélvén, a' színpadra ugrik, 's kardot rántva, Desdemona védelmére áll. A' játékot e' zavar felben szakasztja. Innen „Zrinyibe“ (fogadó 's kávéház) mennek, hol fijával, Sándorral (László ur) találkozik, kitől megérti, hogy ez Fannyba (Erkelné assz.), Hopfen (Szentpétery ur) gazdag serfűző leányába, szerelmes. Hopfen azonban leányát másnak akarja adni, melly szándékában még Tóti Dorka is elősegíti, ki a' házhöz gazdasszonyként szegődött. De midkettő kijátszatik; mert Dorkát Nina (Bartháné assz.), Fanny szohaleánya, Sebestyén (Szerdahelyi ur) serfűző legény 's kedvese segédelmével a' pinczében, hová a' szerelmesek után leselkedni ment, egy hordóba fenekelik; Hopfennal pedig, ki a' kávéházban elszenderedett, a' barátaival összebeszelt Sándor eloltván a' gyertyákat, midőn sötétben fölcbred, elhítteti, hogy megvakult; de egyik barátjában (Haray ur) egyszersmind egy híres szemorvost is állit elő, ki azon feltétel alatt, ha Sándornak, mint élete szabadítójának, adja leánya kezét, szemfényét visszaadni igéri. A' törbe esett mindent megigér, aláírja a' házassági szerződményt, 's más nap a' sváb hegyen eljegyzést tartanak.“ — Ez a' darabnak rövid vázlatja. — Különös, hogy szinköltőink mihelyest aljasabb vig játékokt irnak, nehány közbeszótt énekkel, mindjárt parodiának nevezik. Parodiának tulajdonképpen — noha a' Görögök enyelgő versezeteket is e' névvel bélyegezték — olly munkát nevezünk, melly egy komoly költői művet, tárgyának elváltoztatásával, megfelelő tréfásra fordít; — vagy, szűkebb értelemben, midőn a' főgondolatok és figurák változtatnak ugyan, de a' mellék-gondolatok

megmaradnak, 's a' fenségesnek tréfára változtatásával egy harmadik tárgy nevetséges színben állittatik-elő. Így az illy nemű darabot sokkal helyesebben nevezhetni, miként a' németek is teszik, enyelgésnek (Posse), vagy pedig francziásan vaudeville-nak. — De térjünk a' darabra, 's lássuk, miként felel-meg nevének. Először is az a' kérdés, mi okból viseli Tóti Dorka a' boszorkány czimet? E' névvel hazánkban, sőt másutt is, oly személyeket szoktak nevezni, kik sátán, vagy gonosz szellemek segedelmével természet feletti dolgokat eszközölnek; 's e' szerint a' boszorkány bűvösné. Igaz, hogy figurai értelemben a' csalárd, álnok nőket is boszorkánynak nevezük; de akkor bűvös hatalmuk nincs. Igen, de Dorkának az elsőbbség közé kell tartozni, mert a' sötétség királynéjával szövetkezik. És mi még sem láttunk tőle semmi természet felettit; mert a' haramjákat és vasas németeket, kik a' biztosra, vagy mint ők nevezik comiszariusra, különben is neheztelnek, akárki is könnyen felbujthatja. Leghívebb rajza lett volna a' boszorkányok characteristikájának, a' seprőnek, ajtó sarokhoz állításával szobában rekedése Dorkának, ha a' seprőt felállító színész tudta volna, hogy azt a' nép véleménye szerint nem az ajtóba kell keresztül fektetni, hanem az ajtó-sarokhoz felfordítva állítani; így a' benn rekedés és a' seprőnek eldöntése által a' menekedés is természetes leende. De menjünk tovább. A' parodiának, vagy enyelgés, vaudevillenk is czélja, mint mondók, valamely tárgynak vagy a' kor hibáinak nevetségesekké tétele, mit elesebb satyrával is lehet tenni, csak-hogy személyességekre menni soha sem szabad; mi pedig jelen műben, a' Wurmhoferi Sever emlegetésével is történt. Továbbá e' részben a' szerző, legalább referens véleménye szerint, következetlenségbe is esett; mert ha már, mint kezdé, Gvadányi ismeretes műve szerint, (ki a' történetet József császár korára teszi) a' notariusnak bikákkal 's vasas németekkel kalandját használta; akkor a' régi műben felhozott kornak hibáit kellett volna sujtolnia, nem pedig egy iszonyú ugrással egyszerre korunkra jöni, 's vas hid, magyar színház, humor (valljon a' borjúnak szinpadra hozása nem megvetendőbb-e a' kigunyolt humornál?) 's Zrinyibeli juratusokkal vesződni. Moralis tendenciának is kell lenni minden darabban; de itt olyat (mert a' boszorkánynak hordóba feneklése inkább némi kis moralis elégtétel) nem láttunk, hacsak a' notarius nyakába vetett kötelet annak nem vesszük. — Mind e' mellett is a' darab, ha kivált első két felvonásban több élénkség volna, egészben megkurtíttatnék, 's némelly trivialitások kihagyatnának belőle, olyan lenne, mely soká szurencsével fogja magát fentartathatni. A' dialog élénk és sok jó ötlettel fűszerezett. Van ugyan benne sok felmelegített gondolat is, mint p. o. a' notariusnak színházi intermezzója, Hopfennak gyertyák eloltása által megvakítása; ezek mind olyak, miket már száz meg száz féleképp 's ugyan annyiról hallottunk elbeszélni; de azért ügyes szinpadra hozásuk még is mulattat. Nem lehet azonban sok helyen az eredetiséget, mi magában csakugyan a' fő dolog is, megtagadni. Az előadásról, mely szorgalmas és egybevágó volt; következő megjegyzéseket teszi ref. — Mért öltöznek a' hortobágyi juhászok nadrágokba? holott az aethetica sértése nélkül gatyákba is öltözhetnek, mit bécsi szinpadokon is láthatni; és mit keres a' ligetszughban fekvő „isten szeméhez“ czimzett vendégház a' sváb hegyen? — Megyeri ur, ki első felvonásban orrából beszélve egy feszes pedantot kezde személyesíteni, utóbbi felvonásokban már tiszta hangon beszélve, egy természetes falusi embert tüntetett előnkbe. E' változáson nyilván azon szorongás alkalmával ment-át, mel-

lyet a' bikák üldözése alatt szenvedte. Bartháné asszonyról sajnálkozva ugyan, de meg kell vallani, hogy ma rendkívül hamisan énekelt; úgy látszik, hangja egy idő óta tetemesen csökkenik. A' nagy számmal összesereglett és elégtelést mutatott nézők mindkét szerzőt megtapsolák; de a' nézők előtt csak maga Thern ur jelent-meg, kinek hangszerzői talentuma, mellytől idővel igen sok jót reménylünk, kedvezőleg mutatkozik. Sajnáltuk, hogy tempójai nem elég élénkek, 's inkább tüzetlenek; mint észrevettük, a' „tempo di Marciát“ nagyon kedveli, 's olly sokszor vevé elő, hogy még a' legvégső finaléra is „Rákóczy Marsját“ használá, mellyre az ének nem kedvezőleg volt alkalmazva. Az is kár volt, hogy ritornelljei számosak, hosszúk, és magukat igen sokszor ismétlők, mi az egészet rendkívül hosszítja. Egyébiránt daljai kevés eredetit mutatnak (mit fiatal szerzőknél többnyire tapasztalhatni); — legjobb az utósó felvonási nőkar, melly azonban többnyire kölcsönzött ideákból áll. — A' kardalok számosak 's talán szerfölöttiek is, ha ismétlésüket tekintjük.

KISS IVÁN.

ARADRÓL. Alig pihentem-ki magamat valamennyire hosszas utamból, a' városon sétálni indultam. Utam a' színház előtt vitt-el, 's mi itt előszer is szemembe tünt, a' kiragasztott hirdetmény volt, melly szerint a' szegedi színész társaság kedden, september 25-kén „Szapáry Péter“ hazai dramát adta elő. Természetes, hogy azonnal pénztárhoz 's onnan színházba mentem. Nézők csekély számmal jelentek-meg, 's ezek előtt adaték elő az említett darab. A' czimszerepben Czelesztin ur lépett-fel, ki Aradon egyesült a' társasággal. Egy év pergett-le a' mufandóság tengerébe, mióta őt nem láttam, 's így annál inkább örvendtem, hogy benne, ki egykor közönségünk kedvence volt, a' régi művészt ismét bámulhatám. Őt dicséretekkel halmozni felesleges lenne, de nem is tudnám eléggé; legyen elő róla annyit említeni, hogy a' gyakori tapsokkal és „éljen“ riadásokkal érdem szerint tiszteltetik. Batthyáni Ádám szerepében Deésy ur nyert köz elégedést; Egedi ur (Beleznay Miklós), Árvay ur (Forgách György), kezdők ugyan még, de iparra mutatók. M. Lilla (Ilka) kinek előadásait Szeged majdnem negyed fél hónapig gyönyörrel nézte, mindjárt 2-dik fnvás után előtapsoltattott, melly megtiszteltetést már csak azon egy jelenetben kifejtett művészi játékkaért is megérdemlé, midőn a' sorsozásban a' virágzó bimbót ő huzza. Katicza (Trencsényi Maria) jól, Kőrösy ur (Borsos Miklós) elégedésre játszanak. Farkas ur helyett, a' debreczeni társaságnak egyik tagja, Száky ur (István) 's Földváry ur (Tamás) a' pesti veszélyes áradásra alkalmazott rákosi dalt köz tetszésre énekelvén megtapsoltattak. Baranyi ur (Hamsa bég) tapsall fogadaték, mire hogy érdemes, szerepe folyamátában többször megbizonyítá. Fekete ur Ali, Miklósy ur Aga, Fitos ur Achmet szerepeit vitték. B. Julia (Zulima) igen gyöngén 's alig érthető hangon; ellenben Kőrösy Mimi (Azora) gyöngé korát meghaladó erő, kellem 's hang hajlékonysággal gitár mellett egy dalt énekelt, melylyel valamint magának a' meglepetett nézők zajos tapsát eszközölé-ki, úgy szülőinek, haladásával édes lelki örömet szerze. Tolnay ur (Máté) kielégítőleg. A' hirdetmény végén e' híven közlött szavak valának olvashatók: „Mély tisztelettel bátorkodunk nagy lelkű kegyes pártfogóinknak jelenteni sorsunk változtát, mi szerint állandóbb maradhatás reményi, azon szerencsére méltatának, hogy illy ritka, mivel nagy érdemű közönség körében maradván — ujra is esedezünk további kegyes részvéteért, — örök tisztelői, a' helybeli

színész társaság *) — Megváltozott tehát a' társaság szándéka, 's feledve ígérte't Aradé ohajt maradni, hasonlólag a' fecskéhez, melly honunkban nyárral, de télire oda hagyja jölte'vőinek kegyéből elfoglalt nyári tanyáját. Megvallom, a' színész társaságokban (egyes tagoknak sem ártana) nagyobb állandóságot ohajtanék; mert az illyesek által a' részvét és pártfogás rontatik; tudom ugyan, hol van a' csomóba rejtett titok; de még most nem oldom-fel.

CSENDVÖLGYI.

DEBRECZENBŐL. — J á t é k s z i n i n a p l ó. — Nyárutó hó 10-dikén Csató Pálnak „fiatal házások“ című 3 felvonásos eredeti vig játékában E g r e s s y G á b o r u r (Lengei) másodszer lépven-fel, az igen nagy számú közönségnek művészségét méltányló, többszörös tapsaiban részesült, valamint Kántorné asszony (Fénypatakiné) és Erdélyiné assz. (Róza) is. A' közép időt ábrázoló három uracs közül említhetők: U j f a l u s s y és Szá k f y u r a k. 11-én Dumas Sándor „Monaldeschi“ című dramájának czimszerepében jeleskedett ismét lelkesedésre ingerlő művész vendégünk, ki Erdélyiné asszonyban (Krisztina) minden tekintetben hozzá illő árnyéklóra talált. Az előadásban egész társaság tehetségéhez mért ipart és szorgalmat tüntetett-ki; egyedül Almásy ur (Lebel) a' bajszától megválni nem akaró színész személyesíté mai szerepét (mint multkor a' „vasárlarczban“ Audoín atyát is) fonákul. — 12-kén vasárnapi előadásul a' „hét közül legrutabb“ című vig játék választatott. — 13-kán „Kean, vagy, könnyelműség és lángész“ színjáték tölté-meg annyira a' színházat, hogy sokan; kik zártszék-jegyet (mellyek már harmad nappal előbb kiváltattak) nem kaphatának, a' karzatra vonultak, csakhogy Egressy Gábor urat a' czimszerepben láthassák. Az egész kitűnő iparral és gondossággal adatott, mit az elégedésnk többszöri zaja, 's felvonások közötti előhívások, leginkább művész-vendégünket illetők, eléggé nyilvánítának. — 14-én „huszárok és dá mák“ 3 fvsos vig játék ismételtetik. — 16-kán Körnernek „Hedvig“ című dramáját láttuk, mellyben Rudolf szerepét Egressy ur adá közelégülésre, Hedvigét pedig Erdélyiné assz. — A' többi személyzet nagyon hanyagul viselé magát. — 18-kán Kovácsy János színmester jutalmaul előszer, 's mint a' nagy lepedő-hirdetmény mutatá, még itt soha nem adatott „születi kaland, vagy, ki másnak vermet ás, maga esik bele“ című 2 fvsos vig játék (Irta Kapui Károly) került szőnyegre. Továbbá Magossné asszony és egy ifjoncz nemzeti tánczezel kedveskedett (a' hirdetmény szerint); végezetül pedig a' „Szent-Mihály hegyi remete“ néma ábrázolat érzékeny jelenetekben (?) (miként a' hirdetmény vallá) adatott, mellyeknek jelentéseit gitár melletti dal magyarázgatá.

MLGR és társai.

D I V A T.

Parisban a' zsinórok 's általján a' gombkötői munkák csakugyan különös szerepet játszanak az uj női ruhákon. Már a' kockás tüll fejkötőken is fehér selyem zsinórkörzemény két lefüggő makban végződve látszik. — A' turbanok folyvást kedveznek. Viselni kezdenek már prémbőrrrel vagy csipkével körzött mantillákat is — Azonban a' valódi újabb divatokat még csak nyolce nap múlva várjuk. Egyébiránt a' hajdizs közé használt két színű szalagok, a' sziv alakú rövid felső ruhatetek folyvást divatoznak.

*) Bíró. (Eskütthez): Ez ám a' szép, komám, érte-e kend?

Eskütt. Nem én!

Bíró (mély gondolkodás után). No biz' én sem hát, 's éppen ez benne a' legszebb.

A' SZERKEZŐSÉG.

MONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön october 18^{kán} 1838.

KÖLTÉSZET.

Emlények.

Nina testvérem számára.

I.

Láttam lombfedzte
Gyöngé róza-szált,
Már midőn a' többi'
Keble tárva állt;
Am ezeknek éke
A' hogy porba hullt,
Az fölöttek, mint egy
Sir-virág, virult.
Lombfedett bimbóként
Légy Te hát szeréy!
Ezzé lenni hasznos,
'S legfőbb nő-erény.

II.

Róza arcz, hattyú kebel
Titkos báju völgyivel,
Márvány homlok, haj-csiga,
Barna mint az éj maga,
Szilf termet, meg ég-szemek,
Mind csak olyan kellemek
Mit pár perc is elvehet.
Tiszta szív, és művelt elme,
'S a' hazának láng-szerelme
Tesznek széppé tégedet.

V — i BARNA.

SZORGALOM.

Az épülettetők formáiról.

(Folytatása és vége)

Általános vizsgálat a' tetők külön nemeire nézve.
A' Gothok 's Németek háztetői meghaladták a' 45 fok szögletet,
's a' három oldal nagyobbárszint egy hosszúságú levén, a' tető-
szöglet 60 fokot tön, 's így a' lejtősség nevezetes volt; illy formájú
tetőket láthatni még jelenleg is itt ott, például a' sz. István egyhá-
zon Bécsben. — Efféle szerkezményű 's formájú tetőket leghosszabb
ideig lehet szemlélni német ország északi tartományáiban, 's talán
nem egészen ok nélkül; mivel nem tagadhatni, hogy meredek ház-

tetőkről a' hó hamarabb lecsuszik, mint a' laposakról. Azon helyeken, hol az éghajlat mérsékeltébb, nagyobb száma az építőmestereknek megelégszik tetőmagasságul az épület felszélességét választani; melegebb országokban, mint p. o. az olaszban, a' tetők magassága csak $\frac{1}{4}$ részét teszi az épületszélességnek. Láthatni ugyan német országban is ólástetőket palotákban, mellyek azonban nagyobb részint kivájott cserepekkal fedvék. Kinek elég módja van befedetni háztetőjét rézzel, sikerrel választhatja épülete számára az olasz tetőt. — A' már kiképzett építőmesterség felmutat néhány példányt összerakott 's megtörött háztetőkről, hova számíthatni a' mansart-tetőket is. Ezek összesen vagy egyszerűk lehetnek, vagy pedig el látva fekvőszékekkel. Egyszerű háztetőknek azokat nevezzük, mellyeken mást nem láthatni, mint csupán szarufákat. Fekvőszékek azok, mellyeknél lábgerendákat, szelemeneket, 's tető-rúdoldalakat vesszünk észre. Azon épületek, mellyeknek szélessége 5 ölet meghalad, fekvő széket nyerne; 5 öl szélességig állószéket, 's 4 ölíg és ezen alul csupán egyszerű tetőt. Ezen elrendeltetés még a' mansart-tetőknél sem szenved kivételt.

Templomtetőknél, mellyek 10 — 15 öl szélesek is, olly hosszúk lesznek a' szarufák, hogy ezek besülyedésének gátlásaul néhány egymásra helyezett fekvő 's álló szék lesz szükséges; így tehát lábgerendák, szelemenek 's tetőoldalzatok lépnek életbe. Azon okból, hogy a' lábgerendák és szelemenek hosszai kitudathassanak, szükséges lesz mindegyik tetőszékről különös talprajzot kidolgozni, miután ott, hol két vagy három tetőszék van állítva egymás fölébe, a' rajz annyira halmoztatnék vonalakkal, hogy végre lehetlen volna egyiket megkülönböztetni a' másiktól. — Északi országokban nem tanácsosak a' mansart-tetők, a' felső tetőosztály igen laposnak esvén-ki, mellyen azután hosszas ideig fekvé marad a' hó, 's az eső csak lassan folyhat-le. Ennélfogva gyakorta láthatni, hogy a' víz átszivárog a' cserepeken. Ellenben e' háztetők azon hasznot egyesítik 's eszközlik, hogy tágasb tért hagynak, és így azután tetőszobákat alkalmazhatni ott. A' víz behatásának gátlásaul szükséges lesz a' tetőnek felső részét bedeszkázni, 's aztán cserépfedél helyett bezsindeleztetni, vagy pedig rézzel befedetni.

Ha a' mansart-tetőt összehasonlítjuk a' németekéivel, nem tagadhatjuk, hogy azok nem csupán tartósak, de egyszersmind kényelmesek is. Azonban mind e' hasznosságuk mellett is elsőséget érdemelnek a' német háztetők; mivel ott minden jobban egyesül, 's kevesebb fa is használtatik-el. A' felállításnál több akadályra találunk a' mansart- mint német tetőknél. Valami különösnek tetszik az, hogy a' felvett szokástól olly igen sok függ; mit főleg észre

lehet venni a' külön mesterségeknél. Eléri a' franczia ugy, mint a' német nemzet, mindenben czélját, habár különös úton is; mindenik óvni akarja épületeit az eső 's hónap kártékony befolyása ellen; mindenike használ fát, zsendelt, léczeket, deszkákat, cserepeket házfedelére: azonban mindenik másképp' alkalmazza azokat. Nem tagadhatni ugyan, hogy a' Francziáknak tetőépítése által több tér adatik, mellyet azután padlásszobáknak használni lehet, 's hogy hatalmában áll az építőmesternek a' kívánt magasságot megadni háztetejének: más tekintetből azonban efféle téreknek lakásul használása mindig veszélylyel párosul. Austriában, névszerint Bécsben, az alapított tüzend efféle szobabeosztásokat a' padláson tilalmaz, bizonyítván a' tapasztalás, hogy legtöbb esetben illyes szobák okoztak tüzet, 's így azután a' mellékes házak is az emésző lángoknak estek martalékul. — Végre említést teendünk itt még ollyas tetők-ről is, mellyek némiképp' távoznak a' közönséges háztetőktől, 's az illyféléket tapasztalt ácsmesterek azon esetekben használnak, ha szabad nagy téreket, millyenek a' magtárok, lovagló iskolák, szinteremek, 'stb. 's mellyeknek szélessége 15 — 18 öl lehet, tartós tetővel kell ellátni. Fölötte költséges, még ollykor egészen lehetlen is levén illy hosszúságú gerendákat megszerezni a' megkívántató vastagságban; ez okból két gerenda választatik, mellyek egymásra poltoztatnak, 's azután nagy köoszlopokat nyernek, vagy pedig földbe eresztett izmos faoszlopoktól gyámoltatnak. A' fogas szingerendákon fekszenek az ácsapó- vagy folyógerendák, 's ezekre állittatnak csapjaikkal az álló székoszlopok, mellyek a' mellgerendáknak gyámul szolgálnak. A' torokfákra állittatnak az első tábla, 's 4-dik kép szerint a' közbeeső szarufák, mi által rövidebb szarufák kívántatnak-meg, mint más esetben, 's a' tető nincs annyira kitéve a' szelek kártékony behatásainak. Mivel pedig a' közbeeső szarufák között szükségképp' csatorna jut a' torokfákra melly ha tisztán nem tartatik, 's ha nincs jól kibéelve rézzel, az épülettetőre nézve idővel ártalmas lehet; ez oknál fogva e' tetőelintézést csak ugy kell nézni, mint segédeszközt. Tanácsosabb mind e' mellett is a' csatornát a' torokfák fölött alkalmazni, mintsem alul a' szingerendákon, habár azt ollykor épülettetőken láthatni is; mivel ott könnyebb észrevenni a' bajt, 's lehet a' dolgon azonnal segíteni.

Fakötések hidaknál. Ha az építési fák egyenes fektezésben egyesítettnek végeiknél, ezeket vagy vizirányos, vagy pedig lejtőzetes fekvésben alkalmazhatni, 's ez esetben a' fakötés poltolat (Schiftung) nevezetet nyer, vagy pedig pontirányos, függélyes állásban használtatnak, miképp' a' pallók, oszlopok, 's piloták; és ekkor feldugolás (Aufpfropfen) nevet kapnak. Az

illy módon egybeeresztett fák használatától függ mindig az ohajtott szilárdság foka. Ha a' poltozott helyek, erős polczalyra, vagy pedig más két fa közé fektetettnek: nem szükséges, hogy egybeeresztésük olly mesterséges módon történjék, mint ott, hol tartani lehet azoknak szétválhatásától, vagy pedig, ha nem nyerhetnek erős polczokat. Hasonló módon választatik a' feldugolás szilárdságának célszeres foka is a' függélyes fáknál a' mindenkori arányzathoz képest. —

A' fakötések általán következő fektetésben történhetnek-meg: a) vizirányos — b) pontirányos, függőleges, — c) szöglet-egyenes, — d) ferde fekvésben. — Fakötések vizirányos fekvésben, főleg a' fák hosszításánál, fordulnak-elő. E' fahosszítás azon esetben történhetik-meg, ha 1) a' fakötések gyámolatokat nyernek, 's ha 2) akképp' alkalmaztatnak, mint szabadon hordozó fák.

NOVÁK DANIEL.

Villanyos magnetismus. Londoni hirlapokból következő olvashatni. Még nincs egész 18 éve, hogy a' dán Oerstedt a' villanyos magnetismust feltalálta, és a' villany-magneses telegrafokon kívül egy más, fontos, gyakorlati hasznát is fedezték-fel. Davenport ur, az egyesült statusokban erőművész, a' kétség alatt álló villanyos magnetikai vasúti kocsinak egy mintáját küldé. Két kis érczingeres telep hajt egy kocsit, és Davenport ur találmánya által meg van fejtve azon kérdés, mint lehessen kimért helyen és teher mellett az eddig ismertnél nagyobb erőt működtetni. New-Yorkban egy hirlapot 2 ló erejű villany-magneses sajtóval nyomnak, melly Davenport ur terve szerint készült.

Légszészvilágítás Orleansban. Francia hirlapok nagyon különösnek találják, hogy Orleans, francia ország második osztálybeli fő városainak egyike, még csak mostanában világittatik légszészszel. A' francziák ezen is bámulnak. Mit mondjunk hát házánkban mi? hol némely városok nevééről is alig ismerik a' légszész.

Uj vasút Londonban. — Itt egy vasutat építetendő társaság alakult, mellynek célja, Londont tiszta 's hamisittatlan tejjel ellátni. A' társaság Londontól 20 — 30 mértföldnyire, hol a' föld oleóbb, mint Londonnak közvetleni szomszédságában, telkeket szándékozik vásárlani 's ezeken a' vasút mellett gulyákat tartani, a' tejet pedig egy óra alatt fogja a' városba szállítani. Tőpénze 30.000 font sterling leend a' társaságnak, mellyet 6000 részvényesnek kell összeadni. — Uj felszámolás szerint 60 lábnyi széles, 3 láb mély és 7 órányi hosszú folyam-medret lehetne azon szeszszes itallal megtölteni, melly évenként Britannia és Irlandban elfogy. — (Hány ember nem öli lelkét és testét ez uj Styxbe!)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Figyelmeztetés. Nem sokáratöbb érdekes ujság fog pesti szinpadunkra hozatni; a' „bájital“ Donizetti 2 fvsos daljátéka, Deáki Fülöp Sámuel fordítása, Conti ur, 's az „enzersdorfi postalegény“ 3 fvsos parodia Kovácsné assz. jutalmokul még e' hónapban, „Ludas Matyi“ dalos bohózat pedig (irta Balog István, színész, muzsikáját Szerdahelyi József) jövő hónap elején fog-nak szényegre kerülni.

PESTEN oct. 9-dikén „Marie daljáték Heroldtól másodsor került szinpadra. Szathmáry Karolina (molnárné) ma ismét meglepett tiszta pontos éneklésével, 's valóban csudálkozunk, hogy őt, kinek másod rendű dalnoknéink között legfiatalabb, legszebb, legerősebb 's legcsengőbb hangja van, olly ritkán használják. Valljon nem az ármány játéka-e itt is kárhozatos szerepét? — Nézők igen kevesen. — 10-kén „Angelo“ dramát láttuk. Lendvayné assz. (Katalin) illy nemű szerepekben utóérhetlen. Nézők kevesen. — 11-kén „sokat tudó“ mulattatá a' számra kevés közönséget. — 12-kén „Norma“ daljátékot igen számos néző látogatá. Schodelné assz. szonyról a' czímszerepben ismét mindenki csak azt vallá, hogy remek; 's minthogy kiczifrázott dicséretárnál egyébbel mi sem halmozhatnók, legyen elég a' közvéleménnyel együtt annyit mondanunk, hogy a' szó legteljesb értelmében csakugyan remek volt. Jó b ur (Sever) 's Udvarhelyi ur (Oroveso) szintén jelesek valának. — Ma ismét illőleg voltak felosztva a' szerepek. — 13-kán „viszonyok hatalma“ igen kevés néző előtt adatott. Jelesek voltak Fán esy (Weisz) és Megyeri (Falkenau) urak. J.

Oct. 14-kén „P e l e s k e i n o t a r i u s“ másodsor került szinpadra bérletszünéssel Mind a' darabon, mind pedig a' muzsikán czélszerű változtatások történtek. Igy p. o. a' kürt-solóbol, melly ez alkalommal sokkal jobban sikerült, nyolez taktus, 's a' végső kardalnak 1-ső fvnshban, valamint a' hortobágyi zsványok dalának 2-dik fban előzenéje kihagyatott. A' 3-dik felvonás pedig nem az utzai jelenettel, hanem Hopfen ur pinczéjében végződék azon kardalal, mellyet első adatáskor az előbbi jelenetben hallotunk. Az új textus következő:

Sebestyén. Leskelődött a' boszorkány
Elragadta most a' sátán,
'S vitte a' pokolba-el.

Nina. Jól esett a' rút banyának,
Már nem árthat a' világnak,
Mert a' sátán vitte-el.

Kar. Milly csudák ezek már,
Itt tehát az ördög jár,
'S karja lába tűz,
Vén anyókat üz;
Jól esett a' rút banyának,
Már nem árthat a' világnak,
Mert a' sátán vitte-el.

Az előadást általában hanyagabbnak lehele vallani az előszörinél, — de hisz' ez divat szinpadunkon! Meg kell azonban jegyeznünk, hogy Bartháné assz. jobban énekelt. — Sugár Laczi szerepét ez uttal Egressy, Othellóét

Lendvay; 's Hermanét Zsivora ur adá; Megyeri és Bartha urak előhivatással tiszteltettek; 's néző az igen rossz idő daczára is meglehetősen számmal. — A' muzsika, mellyrül mondogaták néhányan, hogy nem eredeti, ismét nagyon tetszett; majd minden szám megtapsoltatott, 's a' hortobágyi juhászok dala a' 2-dik fban, nem különben a' 3-dik fölvonásbeli nőkar-dal zajosan ismételtetik; — 's mi kell több? — Valóban nincs szárazabb észrevétel egy muzsikáról, melly magasabb méltatást nem követel, mint az: hogy a' gondolatok benne nem eredetiek. 'S ha nem eredetiek, mondjuk-meg, honnan kölesönözték? Hasonlítsuk össze Bellini Donizettivel, Rossini ariáját a' „szevillai borbély“ 2-dik fölvonásából (a' „virító ifjúságban“) Beethoven (ha nem csal emlékezetem) „Preis der Tonkunst“ című fantasiájának témájával, 's kíváncsi vagyok tudni, valljon az illy ítélők mit ítélnék? — Néhányan még azt is neheztelék, hogy Thern ur gyakrabban használja a' tempo di Marciát. Ugyan, kérem, uraim, mondják-meg, miként lehet 's taktusba magyar szellemet önteni? — pedig nemde ezt ohajtották? — Hej! ne hamarkodjunk a' bírálatokkal!

I-y.

NAGY ENYEDEN, őszelő 3-kán „Tizenhat éves királynő“ uj, szellemi, fényes udvari (??) drama 2 fvsban; francziából Hell Tivador, németből Fántsy. Egyike a' jobb színműveknek, 's ha Bury szerepe más kezekben, teszem Fejérében van, dicséretes lett volna az előadás: de Dérnél megfagyott az, 's csak didergő monotont, meredt állásokat, ügyetlen fordulatokat hallánk, látánk tőle; szóval a' királynő magasztalta 's igen szerette Bury nem vala egyéb, mint egy most befogott hadujoncz. A bdayné (Krisztina) olly igen hű képmását adta a' szeszélyes, de jó szívű királynénak, hogy bár nincs kedvünk ugy tömjénezni neki, mint szabadkai bírálója *), a' közönség taps- 's előhívására mi is érdemesnek nyilvánítjuk; csak annyit jegyzünk-meg — 's ezt minden játékra — hogy a' szavakat, főleg mikor parancsol, ne harapdálja-el; higyjé-meg, a' magyar beszéd csak egy szép, csak egy kedves, ha minden szót tisztán, érthetőleg mondunk-ki. Kovács a' tisztos ősz Ranzaut, a' hona javáért égőt, correctül adá; játéka sok helyen meglepő. Most Abday is elemében volt a' vizesü Nörburg szerepében; ő illy bohócszerepekre termett; mozdulatai természetesek 's fesztelének. Sz. Eszter (Emma) sem játszott rosszul — csak hangosabban beszéljen. Néhány palotahölgy a' czédulán maradt. Szinte feledők, pedig hiba volt volna, Abdayénak háromszori diszöltönyét megemlíteni. Nézők közepesen.

KOMOLY 's társai.

RIMASZOMBATON méltóságos Csik-Szentkirályi, és Kraszna-Horkai gróf Andrássy György urnak, ő cs. kir. felsége arany kulcsos hívének, 's tek. ns Gömör és Kis-Hont t. e. vgye főispányi helytartójának innepélyes iktatása alkalmával, valamint Pelsőczön aug. 2-kán 's azon egész héten, ugy itt R. Szombatban sept. 16-án 's következett több napjain, az igen számosan egybegyült fényes gyülekezetet a' Balla Károly ur által vezérlett színesztársaság köztetszésre mulattatá. Méltán említhető, hogy a' fenn tisztelve említett kormányzó gróf, a' közönség nagy öröme, 's a' színésztársaságnak annál inkább hasznára minden előadásban megjelenni méltóztatott.

HONFI.

EPERJESÉN october 1-ső napján, a' honi színészetet kedvelők ohaj-tására köz hir szárnyalt, hogy ezennel Balla ur, egyik honi színész fő-

*) Honművész 3. sz. 1837.

nök utazott ide a' t. tanács engedelmét kinyerendő az íránt, hogy társaságával az ugyan csak e' hó 15-kén leendő megyei tiszt-ujítás innepén tisztelkedhessék, mellyen hazafiúi szives örömmüket előre is nyilatkoztatni édes kötelességünknek tartjuk.

A' színészet barátja.

ROZSNYÓN sept. 27-kén kezdé mutatóványait B a l l a színész-társasága; 's így az e' szép művészetet pártoló közönségnek ohajtása elégülsére teljesült.

M.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangász-egyesületnek oct. 7-ki V-dik közgyűlése alkalmával osztatott-ki a' jelen volt tagok közt ez intézet kormányzó biztosságának jelentése (nyomatva magyarul 's németül) a' folyó esztendőre, mellyben előadatik: 1) előjáróinak, a' nagy tanács, kormányzó, művészeti pénztár és számadásra ügyelő, gazdasági, jutalomosztó, nyugpénz intézeti, tánczvigalmak biztosságainak, hangászkarri ügyelőknek, terembiztosoknak személyzete; — 2) a' lefolyt hangászati évben a' pénztári kezelésnek előterjesztése; melly szerint az egyesületnek 1837₁₈-ki évben költsége 2072 ft. 33 kr-ra — bevétele 2860 ft. 36 kr-ra — pénztári maradéka 188 ft. 3 kr-ra — (mind ezüst pénzben) terjedett. — 3) Az egyesület butorait részint ajándékokkal részint kölcsönözéssel szaporíták ez évben m. gr. Festetics Leo, az elnök, Bräuer József, Trexler Antal (alelnök), és Molnár József urak. — 4) Hangszereit ajándékokkal szaporíták: m. gr. Festetics Leo, Eckstein Fridrik, Hirsch Ferencz, Visontai Kovács József, Szmolka Bencze, Altersberger J., Stocker Thadé, 's Mátray József urak; és így jelenleg az egyesület sajátja: 5 hegedű, 3 alto viola, 's 1 violoncello. — 5) Az egyesület hangmű-tára az idén tetemes gyarapodásban részesült számos ajándékok által, mellyeket következők nyujtának-be a' tavaliakkal együtt: Rosty Albert, Bräuer Ferencz, Perlasca Domonkos, Mátray Gábor, Cibulka Alajos, Kirchlehner Fülöp, Stocker Th., Haslinger Tamás bécsi műáros, Beke Kálmán, Müller Károly (pesti műáros), Neefe Herman, Asztalos Károly, Fischhof professor Bécsből, Baldieri Sarolta kisasszony, gr. Festetics Leo, Blatt prágai prof., Trexler Antal urak. — 6) Pénzbeli ajándékokkal segíték az egyesületet: Seeber Kár. (4 arany), Szergel N. Ján. (2 arany), Ullmann László (1 ar.), gr. Festetics Leo (24 pengő ft.'s a' t.), gr. Haugwitz Henrik, morva országból (20 pgő ft.), Apádiai Grabovszky Athanáz (20 p. ft.), Esterházy Pál hg. (50 p. ft.), Laicsák Fer. váradí püspök (100 p. ft.), Rétháti Kövér Gergely (20 p. ft.) — Évenkénti segedelemmel biztosíták: Eötvös Fer. m. k. helytartói titkok (20 pgő ft.) Szergel Ján. (2 p. ft.), Esterházy Pál hg. (5 p. ft.) — Emerling Kár. ur ajándékképpen elengedett az egyesületnek 150 p. ftot. — Károlyi István ur többféle egyesületi irományokat ingyen volt szives nyomtatni. (Emeltendő még, hogy az egyesület hirdetményeit ingyen vevék-fel lapjaikba: a' Jelenkor, Hazai 's Külf. Tudósítások, Regelő, budapesti egyesület német polit. hirlap, a' Spiegel, és tudakozódó intézet hirlapjának 's szépművészeti szerb folyóirat t. cz. kiadójai. — 7) A' hangműtár gyarapítására ajándékoztak: n. m. gr. Cziráky Antal (25 p. ft.), gr. Festetics Leo (100 p. ft.), Trexler A., Rosty A., Perlasca D., Eötvös Fer., Mátray G., Bretfeld Em., Biringer Máty., Neuhofer Ján. (mindenik 5 p. ft.)

— Szekrényessy Endre és József, Patachich K., Sebastian Frid., Neefe Herm., Raics József. (mindenk 2 p. ft.) — Kramerlauf A., Petz Kálm. L., Clauer Ján. b., Helm Fer. Stampfl Ferd., Winkler K. A., Rössler Ján. (mindenk 1 p. ft.) --- ígértetett még 11 ft. ezüstben. — Hangmú-alkölcsonzésekkel segíték az egyesületet a' fens. nádor cs. k. fő herczeg, a' pesti és budai német színházak 's evang. iskolák mütára; nem említven a' részint hasonló műveket, részint hangszereket kölcsönzött egyes pártfogó urakat. — Az említett közgyűlésben kinevezett új tiszteleti tagok sorát máskor fogjuk közleni.

TÁNCZ.

Gyulán sept. 27-én tartott a' Békes megyei kórház alapjának emelésére szándékba vett tánczvizgalom. Tárgyhoz illő méltánylást nyert ez ügy már első fejlődésében, 's a' vállalati szent ügy értésének következménye lett, hogy midőn a' megyei tisztviselők, 's hirtokosok, serkentések, és sikeres ajánlások által hoznák létre a' szendergő ügyet; a' nőnem diszmunkák, 's ékszer nyújtásával segitné azt elő nevedésében. Vigalom helyeül a' megye tereme választott, 's az ügy iránti melegségnek köszönhetni, hogy a' terem a' messze tájból seregett közönség befogadására alig volt elegendő. Bemennetnél, adakozást ábrázoló képezet alatt, átvilágítva következő sorok valának olvashatók:

„Inségben sinlöt látva, ne vonjuk-el
Segéd karunkat tőle, 's keserveit
Oszlassuk; édes, szenvedőnek
Nyujtani irt, 's letörülmi könnyét.“ —

A' terem közép ablaka pedig szintén átvilágítva e' jelen sorokat mutatá:

„Hogyha nőid szive
Folyvást marad híve
E' mai esti ügynek;
Ugy jövedőd, Békes!
Kétségen kül ékes
Leend nagyszerűen.“

Többire valamint a' tánczterem díszesen volt rendezve, 's izletes hangászkaral ellátva: úgy a' társalkodási szobák is minden kényelemmel ajálkoztak; 's a' rend fentartása legkisebb tárgyban kellőleg szorgalmaztatott. Táncz közben sorsjegyek által összesen 382 diszmunka 's ékszer játszatott-ki; ezek közt néhány külmegyeieknek ajánlataik is — 's a' belépti árból, és elkelts sorsjegyekből bejött tiszta jövedelem tesz 3.875 ft. pengő pénzben.

A' vigalmi kéj már elhullámozott; — de nemes az emlék, melyet minden emberbarát keblében ébresztett az egész megyei tiszt kar, 's különösen első alispán t. Novák Antal, és főadószedő t. Virágos Sándor urak iránt, kik e' szent ügy sikerítésében kiemelt munkával fáradoztak — hálás tiszteletet minden részvevők, 's jelesen a' nőnem iránt, mely gyöngéd lelke legnemesb érzetével, könyörülettel járult e' vállalat letesítéséhez. Ily társas öszvejövetek alkalmával bizonyos fentebbi elemény táplálja lelkünket; 's minden, kinek vágyai felett emberi szeretet ég, forró obajtással — 's az előzmenyek után, eltető reménynyel néz e' zsenge intézet teljes megérésének elejébe!

T—m—y.

D I V A T.

41-dik diva tkép (Parisból). — Tüll-fejkötő arany szalakkal; felruha két szint játszó selyemből. — Bécsi divat oct. 11-kén: felruha drap-gros-grainból chenille-zsinórokkal beszegve 's ékesítve; kalap gros-de-Naples-ből szalaggal 's virágokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap october 21^{kén} 1838.

KÖLTÉSZET.

SZIGLIGETI EDUARD

A B A

czimű uj dramájának negyedik felvonása.

(Szoba: asztalon gyertyák)

1-ső JEL. Sarolta, Judit, Endre, Béla, Rózsa.

Sarolta. (ű, igen halvány)

Judit }

Endre } (sírnak)

Rózsa }

Béla. (lábatnál ül 's búsan néz-fel anyjára.)

Sarolta. Ne sirjatok gyermekim! nem maradtok árván, az ég veletek lesz. — Judit! (megfogja kezét) te már szépen felnevedél, 's vidám bimbóból szép fejlődő rózsza lettél; o vetkezd-le a' gyermekség utósó burokját is, 's ha én nem leszek, viseld anyai gondját testvéridnek.

Judit. (kezét megcsókolja) Édes anyám! ne aggódj; örökre marad rám szerető szived édes gondjaival. — Nem vagyok többé a' gondatlan gyermek Judit, ki sirt, és nevetett, örült és bánkodott majdnem egy perczben, ki vizeszűen csak virágokon repkedett: az idő megérlelt, 's könnyeid, mind meg annyi gyöngysorok, mélyen fekszenek keblemben; gyász emlékek! de életemre legdrágább kincseim.

Sarolta. És szerelmed?

Judit. Bocsáss-meg, hogy könyűid el nem olthatják lángjait; de higj nekem édes anyám! keblem gyöngyeit el nem olvasztják.

Sarolta. Szegény gyermek! te is szenvedsz, mint én: te a' jövődő boldog reményeit, én a' mult boldog emlékét siratom.

Judit. Engem remény nélkül is boldogit szerelmem.

Sarolta. Mert szerelmed még csak álom; de az enyim halálos seb éltemen, fájdalmas, és elvéreztető.

2-ik JELENÉS. Előbbiek. Várnagy jó.

Várnagy. Asszonyom!

Sarolta. A' mi jó öregünk! Mi járatban vagy?

Várnagy. A' király küld előre, nyomomban van! Ah asszonyom! ne fordulj-el; ő többé nem haragra, sajnálatra méltó.

Sarolta. Szent Isten! beteg?

Várnagy. Beteg lelkében. Halld a' történteket. — Amaremitő nap után, mellynek emlékére is borzadok; nagy felindulásban, mintha a' rossz lelkek volnának sarkában, Csanádra vágatott. — Lováról vértajték szakadozott: a' mint leszállott róla, a' szegény pára összeroskadott. Mi, kísérete, csak később érkeztünk-meg. Vadul parancsolá, hogy a' koronát vigyük utána. Rövid utat kelle tennünk, 's a' székesegyházba léptünk. Urunk megdöbbsent a' küszöben, 's köny csordult-ki szeméből. Erőt veve magán, a' nagy ol-tár felé haladott a' sor székek közt; az ajtatos hivek bámulva keltek-fel térdeikről, 's a' tisztes ősz püspök, Gellért, megszakasztá a' vecseryét. Tolmácsa által kérdezteté urunktól: mit akar, miért zavarja e' szent gyülekezetet? — Urunk kérte, hogy koronázza-meg.

Sarolta. 'S a' püspök teljesíté kérelmét?

Várnagy. Nem; ünnepélyesen, de harag-villogó szemmel ol-tár elébe állott, 's a' király felé fordulva, lelkesen beszélt; végső szavainál szemeit égre függeszté: úgy látszott lelke mennybe költözött, 's ajkairól Isten szólt!

Sarolta. 'S mik voltak szavai?

Várnagy. Beszéde diák volt, uram nem érté, parancsolá a' tolmácsnak, hogy magyarázza-meg. — A' tolmács remegett, 's nem bátorzkodott szólalni. Ekkor a' szent püspök, a' mit később tudék-meg, ezt mondá a' tolmácshoz: „Féld az Istent, 's tiszteld a' királyt, 's magyarázd-meg atyád igéit“ — és a' tolmács ismétlé beszédét.

Sarolta. O mondd-el, ha emlékszel rá.

Várnagy. Értelme e' volt. — A' szent bőjt ideje a' bűnösnek békülésül, az igaznak érdemül rendeltetett. Ezen napokat o király! te öléssel szennyezed, 's engem megfosztál a' drága atyai névtől, 's magadat idvezítő gyülekezetünkre érdemtelenné tetted. — Én megváltó mért kész vagyok e' pillanatban meghalni, 's bátran kimondom az ítéletet, melly ott fölötted hozatott: — „Uralkodásod harmadik évében a' boszú karja ellened emelkedik, 's megfoszt erőszak és csel által szerzett országodtól és életedtől.“ — Aba ekkor egy másik püspökhöz fordult, 's parancsolá, hogy tegye fejére a' koronát: ez remegve teljesíté azt. A' jelenlevőktől pedig (mert sok vidéki uri nép volt e' szent hírű férjfiú isteni szolgálatán) azt kérdezte Aba: — „Király vagyok?“ — mindnyájan

térdet fejet hajtottak, 's ő szilárd léptekkel hagyta-el a' templomot. — De a' szabadban nyakamba borult, 's olly szivrázó hangon mondá: — „elvagyok ítélve“ — hogy még a' kő is megszánta volna.

Sarolta. Gellért az Isten ítéletét mondta rá! O, az ég igaz — de kegyelmes és engesztelhető. — Isten! adj életet, adj erőt szavamnak, hogy megtérítsem őt, 's boszúd karját elhárítsam boldogtalan fejéről.

Judit. Édes anyám, mit szándékozol tenni?

Sarolta. Jó angyala vezérli hozzám lépteit, mielőtt örökre átengedné ördögének. Kérelmimre most már hiszem, lemond a' trónról, 's a' boszú felhői elvonulnak feje felől.

Várnagy. Asszonyom! ha azt tehetnéd! más ut ugy sincs előtte nyitva; mert a' püspökök, nagyok és nemesek többnyire rég elhagyták udvarát, a' többieket ő küldé-el, mert nem bizik bennök: most csak pór szolgák környezik, 's egész hatalma pórnépből szerkezett hadsereg. — A' király jó! (el)

3-dik JELENÉS. A b a j ő. Előbbiek.

A b a. Jó estét!

G y e r m e k e k. (üjvedve) Jaj! atyánk! (oldalt elfutnak.)

A b a. Ördög! gyermekim ezek? kísértet vagyok én, vagy Abának rémváza?

Sarolta. (kezet nyújt) Férjem! béke veled!

Judit. (megesőkolja kezét) Atyám! Isten hozott! —

A b a. Sarolta, ez a' te munkád; te oltád-el bennök a' gyermeki tisztelet szövétnekét; te fojtád-el bennök a' természet sugalmat: — te szaggattad-meg a' vér köteleit; te csöpegtetéd sziveikbe az utálat mérgét irántam, atyjok iránt, ki kész volnék szívemmel táplálni őket! — Gyermekim futnak, mint dögvést mint kísértetet. — O asszony! ennél nagyobb bűn nincs, ez a' szent természet elleni. —

Sarolta. Judit, távozz!

Judit. (el)

4-dik JELENÉS. Sarolta. A b a.

Sarolta. Méltatlanul vádolsz; mert ez a' te munkád. — Bár éj lehetnék szemekre, nehogy tetteidet lássák; bár süketség, hogy szörnyű hied ne jutna füleikbe. — A' gyermek kíváncsi; az anya sirt, sirni kellett: — a' gyermek okát kérdezé; az anya csak könnyeivel tudott válaszolni: erre a' gyermek cselédhez folyamodott, 's a' gondtalan cseléd elárulta, hogy az anya férjét sirtja, ki meg-

ölte testvérét, megölte rokonunkat. — A' gyermek látta, hogy atyja nevére elsápad minden, vagy átkot mond, 's ez átkból megtudta, hogy hazánk most vérhaza; fölötte esend van, de a' rémulés esende, mellyet csak a' rokonok siralma zavar-meg, kik hóhérolt rokonaik szégyen-sirja felett átkozódnak. — Ezért futnak gyermekid.

A b a. Szünj-meg! szavaid irtóztatók!

S a r o l t a. Emlékezz a' multa: nem térdemen kértelek-e, hagyj monostorba távoznom gyermekimmal, hogy lelküket megőrizzem szörnyű hiedtől: de te nőnek kinos választást engedél, hogy távozzam, ha tetszik, gyermekim nélkül. Az anya nem válhatott gyermekeitől, 's a' gyermekek azóta sokat láttak, mit hallaniok is kárhozatos; 's én félek, nem lesz, ki feledés leplével bo-ritsa.

A b a. Sarolta, ne tégy örültté! — Nem vádat jövök hozzád hallani; enyhülést keresek nőmnél, kinek esküdt tiszte engem soha el nem hagyni, semmi bajban, semmi sorsváltoztatban; vigasztalást keresek nálad a' rágalom és hamis vádak ellen, mellyek ha nem egészen ártatlant, de méltatlanul terhelnek.

S a r o l t a. Méltatlanul? o adná Isten!

A b a. Mit vétettem én olly nagyot? Nem vagyok-e törvényes király? Az én bünöm, hogy a' pártosokat halállal büntettem? Gizelát tudtom nélkül ölék-meg. — Bukne! — o Bukne vérétől tiszta e' kéz.

S a r o l t a. Lelked mélyében csak magad olvasasz: de ennyi vérengzés főrugóját hasztalan leplezed. Te halomra ölted hazánk fíjait; mivel koronádat féltetted; 's nem azért féltetted, mintha hazánkat te tudnád leginkább boldogítani, — mertekkor jusson eszedbe Bukne; — hanem féltetted pusztá neveért. — O szóllj, ennyi véráldozat ellenében, mi jótékony tettet vehetsz a' mérlegbe? mivel róvsz-le annyi vérjegyet az igazság könyvéből? Áld-e valaki a' rád szórt átkok ellen? hogy tenmagadnak szemrehányást ne tégy, 's tisztán léphess a' végső ítélet elébe?

A b a. Volt-e alkalmam, volt-e egy percz időm? Gazdag kebbel léptem én a' trónra; kincsem arany gyümölcsök bimbója volt, mellyeket egykor megérlelni vágytam a' korona sugárral: de volt-e csak egy napon tiszta egem? nem viharzott-e fölöttem örökös párt-ütés? Ha a' párt-szörnynek egyik fejét leütém, ezer nőtt helyébe: nekem örökké csak féltennem kellett kincsemet! Most hála Isten! a' vihar elvonult, csak távulról hallom még tompa dörgését: de egem tiszta; most már kitárom keblem virágait, 's a' ki átkoz, áldani fog.

Sarolta. Legyőzheted-e az előítéletet? Vissza nyerheted-e nemzeted eljátszott szeretetét? — Ki fogja hinni, hogy véres kezeid áldás! nyujtanak? — Ki szeret téged? kicsoda hived? zsoldos serged? — Ezeket csak bakókul használhatod! O Aba! ha boldogítani kívánod hazánkat, mondj-le a' trónról; e' teted megengeszteli hazádat, meg az Istent. Sokat kívánok önző szivedtől, de ez az egyetlen út; ezen kell indulnod.

Aba. Lemondjak? kiért? Péterért?

Sarolta. Nem Péterért; Endréért.

Aba. Endre nincs.

Sarolta. Endre él.

Aba. Lehetlen! nem hiszem!

(Vége következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN oct. 15-kén „arkadiai menyasszony“ vig játék 4 lvsban (irta Grammerstätter, fordította Balog) adatott. Nézők kevesen. — 16-kán „ismeretlen“ daljáték nedves időben adatván, természetesen nem látogató az oly számos néző, mint különben látogatódá. Schodelné asszonyról érdemlett dicséretnél egyebet ismét nem mondhatni. Igen jeles volt Contiur (Valdeburg) is, 's mind kettő zajosan előtapsoltatott. Említendők még Udvarhelyi ur (Comthur) 's Éder Luiza (Isoletta). A' kardalnokok és hangászkar hasonlóan jelesek voltak. — 17-én „Szapáry Péter“ lovagjáték került szőnyegre. Lendvay ur a' czimszerepben, Bartha ur (Hamsa-bég) 's Laborfalvi R. (Zulima) dicsérettel említendők. Ez utóbbinak ismételve tanácsoljuk, igyekezzék hangját az indulatok zajosabb kitörésénél a' kicsuklástól óvni, mert az illyesmí igen kellemetlenül hat a' nézőkre. — 18-kára „hét közül a' legrutabb“ vig játék volt kijelelve.

KOLOSVÁRRÓL. Sept. 22-dikén színháznak vendégének, Egressy Gábor urnak jutalomjátékaul előadatott „Lear király.“ Közönségünk minden osztályzatából több művészetbarát egyesülvén, kedves művész-vendégünknek emlékül igen szép billikomot készített. A' felírás következő: „Egressy Gábornak művészi érdeme méltánylásaul barátai. Kolozsváratt sept. 22-kén, 1838.“ Más napon (23) a' „fiatal férj“ czimszerepében jeleskedett derék vendégünk, 's ezzel bucsút vevén, 24-kén visszaindula Pestre, családja körébe. Kísérje őt elégedés rögös pályáján! — Oct. 10-kén a' tűzkárvallottak (sept. 20-kán) részére Kilényi Dávid igazgatása alatt itt mulató színésztársaság adá gr. „Zrinyi Miklóst“ mellyben Szolimant egy honfi adá elő, ki huzamos ideig török szolgálatban levén, a' török magaviseletet magáévá tette. (Erd. H.)

Német játékszin.

Temesvárról. — A' „Tükör“ (der Spiegel) 79. számában színházunkat oly álláspontra látjuk helyeztetve, mellyet az távnról sem ért-el; 's ha már az elmúlt évben volt okunk avval elégedetleneknek lenni, ugy ez a'

jelenben annyival inkább az eset, minthogy sem jó első énekesnők, sem fiatal szerelmes szerepekre használható színészünk nincsen, 's általán a' többet jelentő osztályok csak igen középszerű színészekkel vannak ellátva. Mi tehát P. urnak jóslói nyilatkozásával semmiképp' meg nem egyezhetünk, 's ha nevezetes változás nem történend, mi jót sem várhatunk a' jövődőtől.

Nyiltszívű.

TÁNCZ.

Kolosvárratt. Oct. 7-kén, a' mult hónap 20-kán tűzvész miatt kárvalottak számára, a' helybeli tánczterem jelenlegi haszonbérloje, Vaszi Tobiás, álarczos bált adott. A' felebaráti és polgártársai fölsegelésére többször olly jeles példát mutatott, olly emberileg érző Vaszi Tobiás segedelmével, az irtt kárvalottak számára 201 fr. 20 kr. gyűlt váltóban. Köszönet a' nemes lelkű segély-nyújtónak!

(Erd. H.)

Vigalomhír. — Kun Sz. Miklós on sept. 27-én egy diszes táncz-vigalom tartatot, melly a' gazdasági tárgyakkal szoros összeköttetésben lévén, nem lesz talán érdektelen azt e' hasznosan mulattató lapokban köztudomásítani. Ugyan is:

Dr. Balogh József ur ez előtt 4 évvel 60 holdnyi egészen kopár, 's ollykor vizele szikes telket a' város tövében, ismételt kéro levelében illy végekre kért átadni magának: 1) hogy azon füvet és fát fog tenyésztetni. — 2) egy több ölnyi hosszú utat, melly a' kért telek mellett húzódik-el, egy hiddal együtt folyvást jó karban és mintaképp' tartand; — 3) a' helybeli, más tekintetben virágzó gymnasium tanulóinak naponként egy órát, mint rendes és alárendelt professor, a' gazdasági tudományok theoriájából, a' kért telken pedig gyakorlatából oktatást ingyen mind addig adni fog, míg e' gazdasági tanító szék akármiképp' rendes oktatói fizetésre vergődhetnek; — 4) ha 25 év alatt a' tiszte' urnak törekvése nem sikerülhetne, tett költségeiből egy fillért is vissza nem kívánván, a' mondott telket egészen visszabocsátja a' nemes városnak.

Ezen igyekezetétől, melylyel a' gazdasági haladást célzotta volt, azonban többszöri próba után is elesvén a' tisztelt törekvő, majd a' szikes földek theoretico-practica gazdasági tudományát, rendszerbe szedve, előfizetés útján igyekezett a' gazdálkodó közönségnek tudomására és birtokába juttatni; 's hogy igyekezete még áldottabb sikerü lehetne, mint csak a' vad föld megszelídítése, a' könyv elkeléséből bejöhetho minden hasznot egyik gazdaságot tanító iskolában, a' magyar ország sokféle földjei analysise költsége fedezésére szánta, 's magát lekötelezve ajánlotta. Mi végre országunk minden részében, először ugyan hirlapi hirdetésekkel, majd nyomtatott leveleiben, 's több mint 300 ft. költséggel, tömérdek gondnal és fáradtsággal, a' tudományok és gazdasági haladás barátit fölkeresni, és a' szent cél pártolására megkérni igyekezett.

De a' tiszta törekvésü szerző tán célját nem tudta eléggé felfogatni a' művelt közönséggel, melly a' száraz theorelizálásra nem is könnyen hajló; de még a' hirdetett könyv is, czime után ítelve, igen szük körben gondolatván forogni, azonban, hihetően, a' szerző urnak eddigelé a' litteraturában kevésse ismeretes neve nem sok újat 's hasznost reméltvén: a' tisztelt ur törekvései ez uton is megbukának, úgy hogy 1837-ki sept. 13-kán a' „H a-

„**mai Tűdősítások**“ hirdetése 22-dik számában sajnosan érezte magát kén-telenítettnek azt hirdetni, hogy „gazdasági könyve, kevés előfizetők találko-zása miatt ki nem jöhetvén, az Eggenberger urhoz szállított előfizetési díjak visszavétele iránt az előfizető urak rendelkezni méltóztassanak.“

Még e' másod izbéli hajótörés után sem csüggedt-el a' törekvő physicus ur lelke, 's nem esett-el kedve. Hanem, kitűztvén a' magyar tudós társa-ság által tudósaink elébe értekezés végett „országunk valamely terjedelme-sebb vidékének természet-tudományi leírása“ a' többször említett doctor ur, most a' szikes földekről eddig szerzett tudományos ismereteit újra dolgozó, 's azokat a' tudós társaság földadásához alkalmazva a' t e r m é s z e t - t u d o m á n y i p á l y a m u n k á k k ö z é versenytársul beküldé.

'S im! a' magyar tud. társaság megismeré a' munka hasznos voltát, és 100 arany jutalomra méltatá. Így valósult-meg 4 év multával az, mit a' tisztelt ur akkor e' törekvés surlódása alatt egyik ellenkezőnek argumentumul monda: „célfom 's ügyem szent és tiszta! a' szent célt nyomni, de nem elnyomni lehet; 's minél inkább visszatartják azt, annál nagyobb fényvel fog valaha diadalmaskodni!“

Igy a' szent törekvés e' némi sikerülése most nemcsak magában a' tisztelt urban, hanem minden törekvését pártolóban és nem pártolóióban, különben személye barátiban, örömrzést gerjeszte. Mit is hogy külsőképp' is nyilvánítson, bebizonyítson, a' fenn említett t á n c z v i g a l m a t r e n d e l é, 's adá a' városházi díszes nagy tereben, melyre a' környék előkelői és szépei meghivatvák, több mint 150 uri személy éldele az örvendetes mulatságot.

Érdekes volt a' tisztelt urnak, táncz szünetkor, egy az ő törekvését méltányló 's most megtiszteltetésén őszintén örvendő urnak köszöntésére adott im e' válaszlása: „Azon megtiszteltetés, mely reám a' m. t. társaság áldozatai forrásából áradott, szokatlan örömmel tölté-el keblemet. Nem azért, mert némi fáradozásomnak illy gazdag jutalmát arathatám; nem is azért, mert többször megbukott igyekezetemnek illy fényes méltánylása emberi gyarló szívemnek jól e-shetik; hanem azért, mert a' m. t. társaság részrehajthatlan ítélete kezes nekem arról, hogy buzgó igyekezetem — valami hasznost tenni a' hazának — nem vala hiú ábrándozás. Midőn tehát a' tudva levő díszes jutalmat elfogadtam, nem úgy vettem azt által, mint munkálkodásom bérét (mert a' m a g y a r b é r n é l k ü l i s k é s z 's t u d 'a' k ö z j ó e r t d o l g o z n i) hanem mint oly kincset, melyet a' haza csak azért tesz-le nálam, hogy azaz belátásom szerint javára kétszerezett buzgósággal sáfarkodjam. Mely magas megbizást belsőbben nem méltányolhatnék, mint hogy ez alkalommal, midőn szép tiszteltetésem örömét uri vendégeim társaságában nyilvánítani kívánom, egyszersmind azon nyilatkozást teszem, hogy miképp' e' fényes testek a' nap sugárait el nem nyelik, hanem vissza lövelik: úgy tiszta 's önzés nélküli keblem a' vett nagy jutalmat visszaadja annak, kitől reám sugárzott — az é d e s h o n n a k, a' k e d v e s h a z á n a k. — Az engemet idvezlő urnak pedig felém tett szives pohár-emelését, reménylem, legillőbben viszonzom, ha e' díszes serleget (ki fejtven azt most szép tokjából), melyet gr. Széki Teleki József korona-úr és fő-ispány, 's a' m. t. társaság elnöke, ő excellentiája kezéből vettem, 's melyet azon nagy hazafi gr. Széchenyi István academiái másod elnök, Bécsben, egy magyar művész által azon alkalomra emlékül csináltatott, 's melyet ezennel kedves vendégeimnek fölmutatni sze-

rencsém van, és még eddig emberi ajak nem illetet; 's melly ezután nekem ünnepélyes öröm-nyilvánításra fog szolgálni, — ha, mondom, e' diszes serleget legelőszőr is az engemet szives köszöntésével üdvözlő uri személynek 's minden kedves vendégeimnek elköszöntésére töltöm-meg, 's azt olly kíváncsán kísérve üritem-ki, hogy őket Istenünk sokáig éltesse, hogy a' magyar nemzet szép haladásának sokáig örvendetes szemléldői lehessenek. Éljenek!"

Az erre következett harsány „éljen e n“ után egyik vigadó vendég, valóban váratlan és meglepőleg, illy értelemben szólla: „Doctor ur! Megtiszteltetésed nagy részeit nekem, sőt, szabad legyen kimondanom, egészen nekem köszönheti! — (Halljuk! halljuk!) — Tetszik az uri társaságnak emlékezni, hogy a' tisztelt doctor ur első vállalatának nyilvános ellenei közül én valék az egyik legnagyobbik. 'S ha én, és utánam mások ellen-nem-szegülünk, akkor a' tisztelt doctor ur a' hátatlan szikes föld bizonytalan telkesítésére fordítja kedvét, erejét, figyelmét, idejét, pénzét — mindenét; 's így ezen természettudományi leírásra, — mellyhez most czélja elérése végett fogott, 's mintegy kéntelen fogott volt — 's miért őt e' jutalom erte — bizonyára sem kedve, sem ideje, sem akarata nem lett volna. Mire nézve én örömmel kiáltom: „e' gazdasági tárgyban éljen a' hasznos és üdvös oppositio! de éljen az ez által diszesített szerző ur is!“

Az erre következett szives és tréfás hahota elhangzása után újra megzendült a' zene, 's hajnalig tartá a' mulatság a' fiatal szépek dús örömeire.

—n—ly.

UTASITÓ.

Hollandi virághagymák. — Muszely Károly gazdasági és műkertész Pesten (boltja van a' nagy hid utszában B. Sina urnak a' városi játékszin ellenében álló házában „bőség szarva“ czim alatt) közelebbinapokban nagy mennyiségű 's válogatott fajú virághagymákat kapott Hollandiából, mellyeket nála lehető jutalmas áron lehet megszerezhetni. Figyelmeztetjük a' t. közönséget arra is, hogy nála a' legritkább disz- és üvegházi növényeket, mint cameliát, azaleát 's a' t. (mellyekből részint nagy számmal bír, részint külföldről válogatott fajúknak rövid időn történendő megérkezést várja) folyvást lehet venni és megrendelni: úgy a' nyitra-pereszlenyi faiskolából is jövő hónap elején érkeznek hozzá részint a' megrendelt részint pedig a' vásárlók tetszés szerinti választásukul tetemes mennyiségben küldendő gyümölcsfák, mellyeket hasonló jutalmas áron szerezhetik-meg nála a' gyümölcsfa-kedvelők.

D I V A T.

Parisban a' két szint játszó szövetek 's ültözet anyagok közdívatra jöttek; illyenek a' selyem, bárson, szalás bárson is. Az ékesebb világi szepnem csipke-schawl nélkül, kétzsinű (lángpiros és fekete) gallérral, El-Kébir arab rövid köpönyeg (burnousa) nélkül (két színű at-laszból bárson gallérral, hajtokával, fekete chenille-ből széles rojtokkal beszerve el nem lehet. — Házi rubákra fél selyem fél pamutból álló Tillé vagy kasemir anyagú S o u n d i r o u m szövet használtatik. — Sétálásra skót pamut-musselin és selyem ruhák vétetnek. — A' kalapokat selyem paszománál vagy rojtokkal szegik-be; ernyőjek keskeny; a' kalapot jól hátra felé helyezve viselik A' kalapvirágok még mindig bársonból készülnek.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazcon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

99   9

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön october 25^{kén} 1838.

KÖLTÉSNET.

SZIGLIGETI EDUARD

A B A

czimű uj dramájának negyedik felvonása. (*Vége.*)

Sarolta. O higyj nekem! Neked nem merik megmondani rablelkű cselédid, mit a' hazafiak örvendve sugnak-meg egymásnak, hogy Endre él; szebb jövőd reményében várják őt, mint gyermekeihez visszahajózó atyát; mert ő jámbor, nemes, minden királyi erényben dús ifjú.

Aba. Endre él?

Sarolta. Aba, győzd-le az önzés ördögét: hidd-meg őt ten magad, nyujtsd neki a' királyi pálczát; hidd-meg, olajág fog abból virágzani, békét hozó rád, és egész hazánkra!

Aba. Soha! a' trón engem illet! —

Sarolta. O mondj-le és térj vissza ősi fészkedbe; ott az uralkodás szönyű emléke lassanként csak egy nyomasztó álomná változik, 's o! ez álmod elüzni, hű nőd és szerető gyermekid gondja lesz. — Emlékezz a' boldogul lefolyt évsorokra, midőn mint daczos ifjú léptél atyám udvarába, és szerelmem szelidített-meg.

Aba. Édes álmok — a' feledés éjéből!

Sarolta. Női koszorúm boldegitott, mert azontúl népednek atyja levél; anyai örömem üdvözített, mert elesküdted pogány hitedet; — 's most barátságomért és az édes atyai gondokért nem mondanál-le hiú fényedről? — Légy egészen mienk!

Aba. E' drága örömek a' trón bibor vánkosán is lakhatnak — Légy szerető bizalmas királyném, népem anyja: népem legyek gyermekeid, 's ha az anya kér, az atya mindenre kész leend. — Eddig is sok nem úgy, sok nem is történik, ha oldalam mellett szelid szavakkal 's nyájas tekintettel kérlelél: de te csak edzeted a' tört, csak ingerletted a' boszuló oroszánt! — O Sarolta, esküdd magad, ujra hű nőmmé; hagyj-fel vádjaiddal, hagyj-fel ez egy kérelmeddel! — Menj, hozd ölembe gyermekimet, hozd vissza ama boldog álmokat: látni fogod, hogy én szerető férj, jó atya, és boldogító király leszek, 's e' három virágot egy koszorúba fűzendem!

Sarolta. Mondj-le a' trónról, 's én felejttem a' multakat.

Aba. Nem lehet! ezt ne kívánd! e' varázs kört el nem hagyhatom.

Sarolta. 'S én csak ezt kívánom ten magadért. Aba! — Endre neve most ajakról ajakra száll, 's a' pártok köteleit, melyeket hóhéraid bárdja összevagdalt, e' kéz újra összefonja, 's kik eddig rémülve hallgattak, most örömmel kiáltandják: — „le Abával; éljen Endre!“ — 's mit Gellért püspök jósolt, teljesül!“ — uralkodásod harmadik évében ellened emelkedik a' boszú kardja: hatalom és csel által szerzett országodtól megfoszt, és életedtől!“

Aba. Asszony, ne szórd keblembe a' féltés kigyóit; ne tégy szörnyeteggé! Én a' trónról nem mondok -le, nem mondhatok-le.

Sarolta. Indulj hát törött csolnakoddal a' romlás tengerére: én imádkozni fogok értted, hogy Isten a' fejedre mondott ítéletet szelidítse. (indul)

Aba. Menj, küldd leányomat, Juditot: — mondd, atyja kéri, hogy váltsa-fel anyját a' női szent tisztben; menj örökre. —

Sarolta. Örökre, mert érzem a' halál jégkarját szivemen! — Isten, ne büntesd őt érdem szerint. — (el)

5-dik JELENET. Aba egyedül.

Lemondjak Endre miatt, kinek más érdeme nincs, mint hogy az Árpádoknak fi-ágon unokája? 's én mondjak-le, a' vérelesség miatt, kit nem bírt rá Bukne? — Bukne, ez erénykép, ki előtt eltörpülök, 's mint hold a' napfény előtt elhalaványulok; kit mint sujtoló felsőbb rényt holtnak szeretnék tudni, de kire tört emelni reszket karom. — Lemondani? o asszony, ehhez kevés a' szó: gyurj más anyagból, lehelj belém más lelket, ha ezt ohajtod! — (kardját leoldja, 's egyik asztalra teszi) Törődött vagyok, pihennem kell. — Siettem, hogy enyhet, vigasztalást leljek: im uj rémváz vigyorg felém. — Három éve: — miért áll el lélekzetem? — A' holnapi nap utósó — uralkodásom harmadik évéből, 's mit jósolt Gellért? „uralkodásod harmadik évében, ellened emelkedik a' boszú kardja!“ — Hah! ha holnap nem ér baj, ugy a' jós hazug volt; ha a' holnapi napot túl élem, többé nem félek senkitől! — Ah! még is, öröm, vagy félelem-e e' csomó. mely szivemre olly kínosan emelkedik? —

6-dik JELENET. Judit jó. Aba.

Judit. Atyám, parancsolsz?

Aba. (Folyvást félelem, és belső szorongás közt) Ah! jőjj leányom, ártatlan gyermekem, jer csevegj, mesélj nekem; üzd-ki agyamból e' sötét gondokat; jer, vigasztalj.

Judit. Atyám, beteg vagy?

Aba. Add ide kardomat; fegyver nélkül ne találjon.

Judit. Kicsoda? mitől félsz?

Aba. Kardomat!

Judit. (oda nyujtja) Atyám, te reszketesz.

Aba. Én? — kitől — miért? (ablakhoz megy) Az éj sötét, egy csillag sem fénylik. — Hol a' szelid hold? mért nem világít? — Illy pokoli sötétben — az ablakokon egy vas-rúd sincs. — Hah! nem villám cikázik ott? Nem! — szemem káprázott; futó csillag volt.

Judit. Atyám, jer pihenj-le!

Aba. Nézd-meg, ajtóm előtt vannak-e az örök? Ébren legyenek! — Még se; — maradj! — azt hinnék, félek.

Judit. Atyám, egy pohár bor tán felvidámit?

Aba. Bor? nem iszom, méreg által halni szörnyű volna.

Judit. Atyám te beteg vagy; orvost hozok.

Aba. (Elmerülve) Orvost? — Támaszd-fel a' holtakat. — A' pártütő hűtetése halál: én igaz vagyok!

Judit. Atyám, jer, feküdj-le, és aludj!

Aba. Aludjam? O, lehet-e a' trón vánkosán aludni?

Judit. Én majd őrzöm álmodat.

Aba. Judit, ugy-e ellened soha sem vétettem?

Judit. Mire e' kérdés? Soha!

Aba. Kivánj akár mit, én betöltöm; hatalmamban áll minden; király vagyok.

Judit. (sohajtvá) Én nem kivánok semmit.

Aba. Gyermekelem, kivánj, hogy higgyek neked, 's rád bíz-hassam álmodomat.

Judit. Atyám, te Buet ártatlanul kétszer száműzted; hivl vissza őt!

Aba. Te szereted őt? — Menj, nem hiszek szelid arczodnak, menj!

7-dik. JELENET. Hirnök. Iván. Előbbiek.

Aba. (Kardot ránt) Hah! árulás! — — Ah! Iván te vagy?

Iván. Uram rossz hirt hozok; a' mi tájainkon Endre — —

Aba. Elég! már tudom. — (Hirnökhöz) És te?

Hirnök. A' felső részekről jövök: Henrik császár roppant seregével már mélyen benyomult hazánkba. —

Aba. Fegyverre!

Hirnök. A' szent atyától egy iratot olvastat mindenfelé, melly mindent, ki Péter letételében részt vön, kizár az anyaszent-

egyház kebléből: a' nemesség és nép rémülésben 's lázadásban van ellened.

A b a. Henrik a' boszuló kard, 's a' levél az ég boszuló vil-láma! — Én daczolok velek, 's mint király halok-meg.

H i r n ö k. A' császár ezen háborúját azzal igazolja, hogy te megszegted a' kötött frigyet; mivel az ígért foglyokat nem adtad vissza, kiket uralkodásod első évében serged Osztriából hozott ma-gával.

A b a. 'S ő ki adta-e az árulókat, kik hozzá menekedtek? — 's vissza adhatám-e a' foglyokat? Enyimek voltak-e azok mind? Egy része nem a' pártosoké, kiket tárt karokkal fogad? — Nem én, ő a' frigybontó! — Előre! készüljön kíséretem. — Gyujtsatok szövétneket! — Még se — az éj sötét szárnya alatt biztosabb az út.

H i r n ö k (el)

A b a. Iván, te menj vissza Fehérvárra, őrizd foglyodat. — Judit, vezess anyádhoz: bucsú nélkül nem válhatok! (Judittal az ol-dal-ajtónak indul)

I v á n. (magában) Aba, rád éj borul. — Bukne szabad lesz, 's királyi napja első sugarait rám veti. — (el)

8-dik JELENET. Sarolta jó. Aba. Judit.

S a r o l t a. Aba, maradj; az ég ítélete vár!

A b a. Él j boldogul!

S a r o l t a. Még nem késő; a' boszú villáma még a' haragos felhők közt lobog, lesujtva nincs: mondj -le a' trónról, 's ment-ve vagy!

A b a. Soha! — Jőjjön, a' minek jőni kell, mint király vá-irom - be.

S a r o l t a. Menj hát bódult: az ur keze van rajtad. — Én imádkozom lelkedért!

A b a. Imádkozz győzelmemért! (el)

S a r o l t a. Judit! ő örökre oda!

SZORGALOM.

Stephenson játékszini gépelye. A' játékszini gé-pelyészek már sokat tökélyesítének osztályukhoz tartozó miveik-ben. Valamelly ház pillanat alatt rommá lesz; szellemek szállnak-fel, 's halandók süllyednek-le; egész város összeomlik; 's mind ez tün-déri gyorsasággal. A' deszkázat alatt tehát már elég tökélyes a' gé-pelyzet; de fenn, a' mennyezet felett még nehézkes 's gyakran legbotránkoztatóbb zavarokat szülő. Azonban Macdonald Ste-

phensonnak „Patent Theatre Machinery“-je mind ezt elhárítja. E' gépnek és a' most szükséges diszitó személyzetnek harmadával a' legmeglepőbb változatok könnyen és pontosan, a' mellett hibátlan gyorsággal végeztetnek. A' gépely nagyobb és kisebb szinpadokra egyiránt alkalmazható. Részei jobbadán öntött vagy kovácsolt vasból készülnek, 's e' szerint a' tűz ellen is biztosítvák. A' gépely egy hónap alatt felállitható a' nélkül, hogy az előadások sorát félben kellene szakasztani; mi több, a' diszitményeket sem kell miatta változtatni. Költségeit három év alatt a' különben szükséges diszitó egymiknek bére kiadja. Beazley, ki már 11 színházat épite, e' gépelyzet mellett kedvezőleg nyilatkozott, 's azt vallá, mihelyest még egyet építend, ezt fogja használni.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN oct. 18-kán előszer jutott szinpadunkra a' németből már olly igen régen ismert „hét leány közül a' legrutabb“ vig ját. 3 fvsban, egy vsos előjátékkal. Albini után forditá Kavacsóczy. Az előadás szorgalmas és mulattató volt. Kitünőleg játszának László ur (Helevald), Komlóssy Ida (Laura), Lendvayné assz. (Ernestina), és Szentpétery ur (Ambrosius). — 19-kén „örökségi egyezés“ került ismét elő, mellyben Megyeri ur hajdani jelességét bizonyitá ismét be. Csak az előjátékban ohajtottuk volna, hogy több erővel emelje-ki szerepének némelly egyes részeit. — 20-kán Joob Zsigmond ur jutalmaul „Szevillai borbély“ vig daljáték 2 fvsban adatott. Hogy e' választás — habár Figaro személyében Conti, Bartolóban Szerdahelyi ur, a' jutalmazandó iránt (mint az előtti napi hirdetmény emlité) sziveskedésből (!?) léptek-fel — nem volt a' legszerencsésebb, láttuk; mert ha a' közönség kevés számát, melly az operára megjelent, tekintjük, a' mai bevételt inkább büntetésnek mint jutalomnak lehet tartani. Mi uj Figarónkat illeti, röviden csak abban áll észrevételünk, hogy valamint szerepének némelly részei szabályos 's itt ott virágosabbá tett előadás által nyertek, annyiban vesztett játéka. Conti urnak vidorsága, fürgesége és természetessége (nem csak a' prosában hanem az itt ott kiemelendő énekrészekben is) nem olly élénk, millyenhez már e' szerepben publicumunk szokott, 's ennél fogva az övét mintegy nem igazán vidám szívből jövőnek, hanem erőtetettnek tekintettük. Ide járul, hogy beszédében (ugy énekszerepében is), talán a' nyelvben kelleténél kevesebb járatosság állal okozott elfogultság miatt nem emelte-ki ama kaczagást vagy legalább mosolygást gerjeszthető részecskéket, mellyeknél Szerdahelyi ur mindig megnevetteté hallgatóit: ezen kívül C. urnak igen mély hangja és igen csendesén ejtett szavai okozták, hogy beszédéből gyakran semmit sem értünk. Azoóban voltak olly részei is szerepének, mellyek teljes dicséretre 's a' nyert tapsokra is érdemesek voltak. Szerdahelyi ur (Bartolo) hosszas tapsolással fogadtatott; ő szerepének teljesen megfelelt, habár igen élénk mozdulatai, vékony organuma nem egyeztek-meg szerepével, 's talán jobb volt volna, ha Conti ur e' szerepet adja. Igy legalább, mi után a' többi szerep jól volt felosztva Éder Luiza (Rosina), Joob ur (Almaviva), Udvarhelyi M. (Basilio), és a' kellemes hangú Szath-

máry Karolina (Berta) közt — hihetőleg e' rég óta kedves daljáték ma is fenttarthatja vala hajdani érdekét a' közönség előtt. — 21-kén „Intermezzo“ került színpadra, mellyben Birkent Bartha ur adá.

DEBRECZENBŐL. — Játékszíni napló folytatása. — A' Honművész 82-dik számában már említők, hogy a' Kovácsi jutalmul adatott „Szent-Mihály hegyi remete“ című néma ábrázolatnak jelenéseit gitár melletti dal magyarázgatá. A' képezethez megkívántató nevezetes (talán nevetéses?) Szent-Mihály hegyét, Lilla 's Bodornak ezüst szegélyű felleggel díszített sarkövéket, 's több szükséges díszítményt, u. m. a' hat fekete lovat (mellyek közül csak 1 $\frac{1}{2}$ vala látható) festette, 's az egészet bevégző arany esőt, a' valódi bengali fényt, költséget nem kimélve készítette a' jutalmazandó. És színházunk mind e' hangos kürtölgetés mellett is üres maradt. — 19 kén Scribenek Csató által fordított „örökké“ című vig játékát, mellyben Egressy ur, az elégülés tapsaival elárasztva Ferdinand szerepét adá, számos néző látogatta. Erdélyiné assz. (Mathild) hasonlóan köztetszésben részesült, mint szintén Magoss ur (David) és Magossné asszony (Amalia) is ma tűrhetőleg fogták-fel szerepök lelkületét. Ellenben Udvarhelyiné assz. (Vámayné), kitől e' szerepet már többször láttuk elégedésre, habozása által többször zavará a' játéknak különben élénk menetelét. — 23-kán „Hamlet“ Shakespeare-nak 5 fvsos szomorú játéka, mellyet már előbb vártunk, 'de Erdélyiné asszonnak véletlen megbetegedése által egészen e' napig halasztatott, került szőnyegre. Ha azt mondjuk, hogy országunkban szerte szét e' színműnek több mint 20 izbeni szemlélése után még olly Hamletet, mint Egressy ur, nem láttunk, semmi különöst nem állítunk; mert játéka olly kimért, olly pontos vala, hogy fuladásig tömött színházunk — elragadtatását többszöri kitörő zajjal kénsettett nyilvánítani. Kedvelt vendégünk felvonások közt háromszor tapsoltatott elő, és ritka szép, nemzeti színű szalagokkal ékített koszorúkkal, játék végén pedig hozzá felhajtott 's levélbe zárt versezzel tiszteltetett-meg. Kántorné (királyné) 's Erdélyiné (Ophelia) asszonyok hasonlóan érdekesek voltak a' megtiszteltetésre; de közönségünk most csak Egressy urnak él, 's őt mindenképp' lelépezni ohajván, mellőzi mások érdemeinek lélek-sugallta méltánylását. Ujfalusy é. Éder urak a' sirásokat játszván, elsőnek éneke tetszést nyert. — 25-kén „szerelem és champagne“ Gaál József eredeti vig játéka előszer és elégülésre fordult-meg. — 26-kán „Kean“ legnagyobb örömeinkre 3-adszor is zúfolva tömött színházban adatott; legnagyobb örömeinkre, ismételjük; mert városunk még eddig nem igen állott azon fokon, hogy bár melly jelességű színművet is 14 nap lefolyása alatt háromszor megnézzén: 's e' körülmények annál inkább örvendünk, minthogy ez éppen csalthatlan bizonyosága haladásunknak 's művelődésünknek. Egressy ur (Kean) vala a' Damby Annát személyesítő színésznővel *) legkitünőbb, ámbár egész személyzet feszített erővel iparkodott. Éder ur (rendőr) tulzásaival ismét szenvedetlen volt. — 30-kán Scribe-nek „fiatal keresztanya“ vig játékában a' czimszerepet Erdélyiné assz., Eduardot pedig Egressy ur játszá. Az ezt megelőzőt „ötven éves ferjfi“ címet viselő 2 fvsos vig játékban Ujfalusy ur működött derekasan. — Őszelő hó 1-ső napján Egressy urnak utolsó vendégszerepe 's egyszersmind jutalonjátékaul is „Lear“ szomorú já-

*) Ki volt ez, arról a' napló hallgat.

ték 5 fvsban (Irta Shakespeare, ujan fordították Jakab István és Vajda a' jutalmazandó költségén, miként az igen csinos hirdetmény mutatá) adatott. A' pénzszedő hely már esti 6 1/2 órakor zárva volt. A' czimszerepet remekül játszott vendégünk többszöri taps és előhivatás dicsőségén kívül egy, éppen ez alkalomra Pesten készítettett, filigran mivű 's kalászkokat ábrázoló ezüst koszorúval tisztelteték-meg. Szeretve tisztelt vendégünk játék végével hálataljes érzelmeit hizelgés nélküli lelkes szavakkal fejezven-ki, az „éljent“ rivaló közönségnek viszont-láthatásra reményt nyujiva távozott a' szomszéd Erdélynek fő városába. — 2-kán színészeti egyesületünk ezen elevenitő lelkétől megváltván, ritkult nézők előtt „Caesariót“ adá. — 4-kén Egressy ur mint vendég még egyszer mulattatá közönségünket Mazéresnek „fiatal férj“ czimű vig játékában. Ezután 27-keig a' Stockholmból érkezett Pratte testvérek mesterséges mutatóványaik miatt a' színpad szebontatván, színészeink kiszorítottak.

MLGR és társai.

N é m e t j á t é k s z i n.

PESTEN (Kunst, Volkmar, Stöckl, Granfeld, Schön, Kätzianer, Fenzl, Binder, Grohmann, Poisl és Grabovszky urak, vendégek) — Régen nem volt alkalmunk t. olvasóinkat pestbudai német színpadunk mutatóványai felől tudósítani; mit csupán a' magyar színészetet illető 's más egyéb sürgetős közlemények szaporasága okozott. — Utósó tudósításunktól fogva egymást érték Pesten a' német vendégek, kik kevésbbé's többé érdemlék a' művész nevet. Ezek közt legtovább tartá-fenn magát a' közönség kegyében Kunst ur, ki jul. 25 --27-kén és aug. 7-kén az arenában Schiller „haramják“ szom. játékában mint Moór Kár. — 26-kán 's aug. 5-kén a' városi színpadon mint Hamlet, 29-én m. Abellino, 31-kén m. Quasimodo, aug. 2-kán m. Tigris Robert (az arenában), aug. 6-kán a' városi színpadon az előszer (saját jutalmaul) adatott lovagjátékban „királyszek Rajna mellett“ (Babótól) mint Oroszlán Albert, 8-kán „messinai hölgyben“ m. Don Manuel — (ez uttal Volkmar ur is, a' pesti színpad egykori kedvencz művésze, m. Don Caesar) — 9-én m. Bayard, 12-én m. Everard „a' dijoni örültek házában, 13-án „Griseldisben“ m. Percival mindenkor köztetszést aratva lépett-fel. 16-dikán utójjára Moór Károlyt adá a' színházban. — Stöckl ur (pesti fi, Bécsben a' Karinth-kapu melléki dalszínház első mimikusa) aug. 18-án az arenában Domy, 27-dikén pedig a' színházban Mamok majmot szokott ügyességgel ábrázolá. — Granfeld ur, bremai meglehetőszavú tenorista fellépett aug. 17-dikén mint „lonjumeau-i postakocsis, 28-dikán m. Rodrigo — ez uttal neje is mint Desdemona — 4-kén ő és neje mint Norma és Sever — ez uttal Schön ur is, a' pesti magyar színpadnak volt choristája mint Orovest — sept. 7-kén pedig Granfeldné assz. mint Romeo. — Kätzianer urnak az arenában volt szerencséje kétszer magát ismét mutathatni, u. m. sept. 1-jén mint XII. Károly és 22-kén m. Moór Károly. — Fenzl János ur (Bécsben a' leopoldvárosi színház pantomia-mestere) és 6 éves leánya Augusta, részint tánczban, részint jeles mimjátékában mutatkozék sept. 6. 8. 13-kán „kísértet“ (Kobold) bűvös játékban, mint Fortunat, és 17. 18. 20-dikán „Arlequin mint kofa“ bűvös néma játék czimszerepében leányával (Rummelpuff). — Binder ur ismét fellépett jul. 27. mint Masaniello, aug. 9-én az arenában előszer adatott ugyan azon operában — és sept. 14-én a' városi színpadon mint Raimbeaut (Ördög Robertben) — Leithner ur (klagenfurti bariton) ugyan ez utóbbiban mint Bertram, és sept. 19-kén „Bea-

trice di Tendában, m. Visconti, 28-kán mint szegődött tag Orovest szerepében. — Grohmann ur szász kir. udv. színész sept. 12-kén „Griseldisben mint Percival, 21-kén m. Amerikai, 22-én m. Weiss Ágoston a' „viszonyok hatalmában“, — 27-én m. Dorriforth „gyámtya és gyámleányban“ — 28-án m. Fülöp gróf „Hinkóban“ — oct. 8-án pedig m. Pósa „Don Carlosban.“ — Poisl ur éppen nem kedvezőleg mint Sever (Normában) csak egyszer sept. 28-kán lépett-fel. A' hirdetményen „Herr von Poislnek Münchenből“ iratá magát; de hogy volt-e valaha színész, nem említetté. Mi legalább nem hihetjük, hogy az említett városban udvari dalszínész volt volna a' nevezett Herr von ur. — Grabowszky ur, Berlinben a' köningstädti színház tagja és sze, oct. 3-kán lépett-fel mint Ferdinand és Louise, Schiller „cselszövény és szerelem“ színművében; 8-kán Gr. ur m. Don Carlos; 10-kén Iffland „játékosában“ mint b. Wallenfeld, 25-én m. Vándor Richard, 29-én „korona és vérpádban“ mint Ethelwood, 's neje m. Howard Katalin; 15-kén mindketten m. Romeo és Julia, Shakespeare hasonló című szom. játékában. — Egyeb uj tiüemények voltak: jul. 18-kán „a' fiatal gyógyász, vigj. 5 fvsban Klein Hermannról — 30-kán „szerelem-ital“ vig opera 2 fvsban, Donizetti zenéjével, Rauch Marie k. a. jutalmaul, mely azonban köz tetszésben nem részesült — aug. 4-kén (Rott Kár. jutalmaul, az arenában) „4 huszár, és gyermekharisnya“ dalos bohózat Hopptól (nagy tetszéssel) — sept. 24-kén „méreg-keverő nő“ opera 3 fvsban, Schindelmesser urnak, e' színház 2-ik hangászkarmesterének uj jeles zenéjével, mellynél hasonlag, minden szépsége és szilárd zenéje mellett is a' tetszés megoszlott, ugy, hogy csak oct. 6-kán adaték 2-szor. — Az arena oct. 7-kén záratott-be „Staberl a' farkas veremben“ című parodiával.

BUDÁN utolsó tudósításunk után legelső vendég volt Hopp ur, Bécsben a' wieden színház rendezője, kinek már neve is elég volt arra, hogy a' kaczagni szerető publicum az arenát 's várbeli színházat számosan látogassa. Legelsőben is az arenában lépett-fel jul. 31-én mint Cziprian a' „kalapos és harisnyaszövő“ — ismét aug. 4-kén mint Eulenspiegel, 8-kán m. Cziprian, 9. és 12-diken m. Froschmaul a' „4 huszár és gyermek-harisnya“; 13-dikán m. Krepelka „gőzházó és bérkoesi“; 16-kán m. Laubfrosch „ismerkedés a' remeténél“; 17-kén m. Ágoston „nőragadás“ bohózatokban; 18-kán (a' várban) m. Klipp „megtamadás a' kolostornál“ című színjátékban; 21-én (az arenában) „tréfaszökrák 's komolyrakéták“ bohózatban; 22-én pedig utójjára mint Berthold „czivódó Albert“ című lovagjátékban. — A' második nevezetes vendég Averino Mihály ur acrobata 's athleta társasága, kiről e' lapok már multkor dicsérettel emlékeztek. E' jeles művész társaság sept. 29 kén kezdé-meg mutatványait a' várbeli színpadon, 's folytatá azt részint ott részint az arenában oct. 2. 3. 4. 6. 7. 9. 10. 11. 14. 16. 18. 21-én — Első 's uj előadások voltak: A) a' várban — jul. 17-kén „szegény asszony vég reudelete“; 27-én „Seraphine“ 3 fvsos vigj. Herzenskrontól; — sept. 29. „ritka szerelmenesség“ 1 fvsos vigj. Römertől; — oct. 15-kén „háboru a' nagybátyával“ 4 fvsos tréfa Töpfertől; 18 kán „Cagliostro bábitala“ 1 fvsos vigj. Offenheimtől 20 án „Rodenstein romjai“ regényes színj. 4 fvsban Carl Margittól; — B) az arenában: aug. 2-dikán Eichwald Józ. jutalmaul „Tigris Robert; 6-dikán „farkas és papagály“ bűvös játék Told-tól; 11-kén Lange Gottfried jutalmaul „Timur, tatár khán“ — és sept. 24-én „gőzkoecin utazás Wagramból Bécsig“ dalos bohózat 3 fvsban Stolz Eduard zenéjével.

D I V A T.

42-dik divatkép (Parishól) — Capote-kalap virágokkal; paletot-köpönyeg atlaszból, és cloche-köpönyeg hasonló atlaszból csuklyával és csipkékel ékesítve — Bécsi divat oct. 18-án: magos ruha csikos selyem szövethől; crispine, selyemből; kalap gros-grainból; atlasz kalap atlasz szalagokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazcon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Hornmivest.

99   9

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap october 28^{kán} 1838.

KÖLTÉSNET.

E s t i d a l.

Magas hegyek
 Árnyékínál
 A' napsugár
 Pihenni száll;
 'S míg szendereg,
 Gyász-sziure fest
 Bérezet, lapályt
 A' barna est.

Szívemben is
 A' szép remény
 Nyugalm'ra szállt,
 Mint esti-fény;
 Csak hogy míg ez
 Ujan derül,
 Reá örök
 Kíjfélt kerül.

A' földi üdv
 Álom tehát!
 'S boldog ki úgy
 Alussza-át
 Eltét, hogy már
 Ölelje itt
 Ágya himes
 Lényképeit.

V — i B A R N A.

SZORGALOM.

Burnót-edények. Némelly dohányárusok a' burnótot ón edények helyett üvegekben tartják, és pedig igen helyesen; mert ki meggondolja, hogy a' burnót csipőssége által felolvasztott ón-méreg az orroknak gyuladást okozott, nem győzheti eléggé magasztalni e' gondolatot.

Galvanizált vas. Az ugy nevezett „technico-galvanizált vas“ készítésére három társaság alakult Londonban, mellynek mind-egyike ugyan azon egy 's fontos célra, a' vasnak rozsdától megóvására, csak hogy különböző módon, törekszik, és tulajdon készitési módjára mindenik patenst is váltott. Franciaországban ugyan e' célra szintén két vállalkozat alapított, egyik „Zincage du fer“

— másik „Galvanisation du fer suivant la Méthode de Sorel“ — név alatt; azonban olly különböző sikerrel, hogy egyiknek munkálataival fel kelle hagyni, míg a' másik a' társaságnak dús nyereséggel kamatozik. Azonban nem lesz felesleges megemlíteni, hogy a' czinezett vasat nem kell a' galvanizáltal felcserélni: ámbár felülete mindkettőnek cinnel van bevonva; mert itt a' foglaló-mód a' fő dolog. Csak galvanizált vasnak pórusaiba hat az ugy nevezett cementatio által mélyen a' cin. Azon panaszra, melly minapában a' „Morning Chronicle“-ban közöltetett illy vassal tett próba sikeretlenségéről, csak azt válaszolhatni, hogy bizonynyal nem valódi galvanizált, hanem czinezett vassal tettek próbát. Ha a' próba nem kívánatosb sikerrel végződött volna, mint minőről a' Morning Chronicle értesít, bizonynyal nem áldoztak volna francia ország első vegynökei 's gyárnokai 5 millio frankot a' vállalkozat megalapítására, és nem készítettek volna olly nagy pompás gyárt.

Üveg papiros. Bizonyos lyoni gyárnok üvegpapírost készített, melly tökélyes átlátszó, és törhetlensége miatt ablaktáblákra is haszonnal fordítható. Rajzpapírosnak szintén igen jeles; mert a' képre fektetve olly tökélyesen visszaad minden vonást, hogy azt azonnal színekkel másolhatni-le. Ha már most valaki ön arczrajzát akar-ná festeni, csak tükörre kell fektetni a' papírost, és munkája közben mozdulatlanul a' tükörbe néznie.

Gyaluforgács-zászló. A' szász királynak septemberi utja alkalmával, mellyet az érczhegyeken keresztül Chemnitzben tön, a' czéhek fáklya-menettel tiszteltek. Az asztalosok, száma-ra 117-en, hasonló husz szövétnekkel 's két marsallal jelentek-meg. Zászlójok gyalu-forgácsból volt fonva, mellynek egyik oldalán a' királyi czimert, másikon egy gyalut, czirkalmot és szög-mérőt, színes festékekkel készültet, lehete látni.

Láncz hid Linczben. Linczet nem sokára egy láncz hid fogja összekötni Urfahr mezővárossal. Továbbá a' Lincz és Bécs közötti Dunán szállítandó portékák vitelére egy vas gőzös készülend, melly „Maria Anna“ gőzösnél négy öllel lesz hosszabb.

ÉPÍTÉSZET.

Egyházak elrendezése.

Ha valamellyik antik templom homlokzatát (Façade) összehasonlítjuk azon porticussal, melly a' st. Gervaise-egyházat ékesíti, melly egyház kétségkívül az újabb efféle műalkotványok között egyike a' legdiszesbeknek, nem nehéz belátni, milly kielégítő 's fölséges az elsőnek tekintete, 's milly elfárasztó és rosz az utóbb felhözötté. Mivel tehát az újabb egyházaknál az egyházi szokás egyen-

lő maradt az első keresztényekével, alig lehet valami tanácsosabb, mint követni beosztásaikat. Azonban dicsvágy ösztönzé Bramante architektust arra, hogy az ujan felépítendő sz. Péter főegyházánál utánozza a' béketemplom (Pantheon) alkatát. Ezen érintett építvényt inkább lehetett tekinteni kincstárnak, hogysem templomnak; meglevén hagyatva Vespasian császár által, hogy abban mind azon rablott kincs rakattassék-le, mellyeket a' Romaiak hoztak magukkal Judääből, Jerusalembévétele után. — Azon architectus, ki a' sz. Péter főegyház számára készítette a' műterveket, oda czélt, hogy művészeti remekje által a' hajdanság templomát felülmulja; 's ennél fogva példányképül választván magának e' Pantheont, olly elrendezést tön, hogy e' nevezett templom annak felemelkedett részét képezze az új épületen. Miután végre Bramante a' földi pályáruul lelépett, követői a' főegyház felépítésénél a' gyámoszlopokat 's egyház falait falba félig eresztett oszlopokkal, 's frontonnal diszíték, és ez által lön végre e' világszerte elhírült basilika mintája mind azon egyháznak, mellyek Európában több helyen 's külön korban készültek.

Mind ebből világosan kivehetni, milly keveset felelnek-meg ez építvények a' kitűzött czélnak az előbb felhozott basilikákhoz képest. Az utóbb érintetteknel a' falak 's oszlopok csupán $\frac{1}{10}$ részét teszik a' nyilásnak; midőn ellenben újabb egyházaknál a' falak 's gyámoszlopok $\frac{1}{5}$ részt nyernek. Az újabb korban épült egyházakban az óriás vastagságú gyámoszlopok sokkal több tért foglalnak-el, hogysem a' szabadon álló oszlopok a' basilikákban; 's bárha amazoknak száma kevesebb is, még sem mutatnak olly erőtelen képet. E' felhozott gyámoszlopok nem csupán hogy nem felelnek-meg úgy a' várakozásnak, mint emezek, de gyengébbek is még; minek okát könnyen feltalálhatni a' már kész épületeken. — A' romai sz. Péter főegyház kérdésen kívül nem mutatna jelenben mást, mint romot, ha rajta időnként jobbitások nem tétetnek, 's ha ezentúl nem használtatott volna a' kuppolán ama nevezetes három vasabroncs, melly azt összetartja. Ezen építvények nem csupán nem olly czélszerűek, de még olly szilárdak sem, mint amazok; e' mellett pedig sokkal költségesebbek is, miről az által lehetünk meggyőződve, ha megtekintjük amaz óriási tömör oszlopokat 's izmos falakat az újabb egyházakban, mellyek a' boltozatokat tartják; — melly alkalommal tapasztalandjuk, hogy azok két annyi helyet foglalnak-el, mint a' basilikák, 's minél fogva azoknak még egyszer annyiba kell kerülniek. Ha még ezentúl részrehajlatlan megítéljük, milly tetemes költséget kíván a' kuppolák felállítása, 's milly mesterséges szerkezményt főleg azon részeknél, mellyek legkevesebb hasz-

not sem szereznek, 's melly műszüleményeket bal itéletből és hamis fogalomból architektúrának neveznek, — hitelesen állithatni: hogy a' megkivántató költség a' tizszeres számot is túlhaladja. Ha már mind ezt tiszta napvilágnál megtekintjük, nem lehet fel nem tenni, hogy ez ugy nevezett architektoniai diszességeknek alig lehet nagyobb áldozatot hozni; — 's mind e' mellett is mit lehet el-cézlaní általok? — Ha most már a' hajdani nemzetek templomait, a' basilikákat, 's a' goth egyházakat azokkal összehasonlitjuk, mellyeket körülünk készülve látunk, tapasztalandjuk, hogy azon benyomás, mellyet amazok tesznek reánk, sokkal nagyobb annál, mellyet emezek eszközteni képesek. De ez már valljon lehet-e is másképp? Két templom közül, mellyek belül egyenlő nagyságú tért foglalnak-el, az fog természetesen tágasabbnak jelenkezni, mellynél több szabadon álló oszlop van alkalmazva, valamint is azon építvény mindenkor pompásabb alkatban jelenend-meg, melly egyszerre több tárgyat képes felmutatni.

Az újabb korban készült egyházak folyosójai 's navatjai, semmi mást mint behatás nélküli bolthajlatokat 's tömör oszlopokat tüntetnek-fel: midőn ellenben a' romai basilikák, 's még ezentúl a' goth építvények boltozatai, kényelmet, szabad kilátást 's csinos gyámoszlopokat terjesztenek-fel, mellyek alkalmasok arra, hogy tiszta érzelmeket gerjessenek bennünk, 's jó hatást szüljenek. — Olly kuppolák, millyekkel olykor a' nagyobb városok egyházai ellátva levén, már távulról ragyognak, 's mellyek csupán arra szolgálnak, hogy a' szemet kielégítsék, — a' kitűzött czélnak rosszul felelnek-meg, nem levén igaz talapatok vagy alapjuk, 's ennélfogva csak 4 ponton feküsznek fel, a' körvonal minden más pontjánál pedig csak színlegesen gyámolítvák. Közvélemény szerint a' kuppolák elrendeltetése nem más, mint az, hogy távulról már mutogassák a' városban uralkodó pompát 's gazdagságot. Megtekintvén végre e' szerfelett költséges, de egyszersmind hasztalan magas épületeket, utóbb azon gondolatra vezetettünk, hogy éppen azon városban, melly ezen oriási építvényeket falai közé zárja, számos más hasznos épület hibázik, mellyek talán sokkal alkalmasabbak volnának arra, hogy a' városnak tekintetet 's dicsőséget szerezzenek. Még egyszer visszatérvén a' régiek templomaira, és szigorún megvizsgálván őket, kétség kívül azt veendjük-észre, hogy a' hajdan 's középkori keresztények, kik alatt a' goth építvények létre jutottak, egyházaik felékesítésére igen keveset ügyeltek, 's hogy kitűzött czéljuk mindenkor e' szent építvényeknek a' czélnak legtisztábban megfelelő mód 's legtakarékosabban beosztás volt, mi azután okozta, hogy e' műszülemények jó hatást tettek a' vizsgáló szívére. Az újabb kori architek-

tusok ellenben az ékesítésnek mindent feláldoztak, 's mind a' mellett sem szülik egyházaik azon hatást, mellyet a' hajdani templomok, ha csak még kellemetlenebbeknek nem nevezzük őket.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Színházi jelentés. — Havi Mihály, a' pesti magyar színháznál volt kardalnok, olasz országból történt haza igazittatása után néhány nappal a' pesti színháztól, hihetőleg Kassára, megszökött, — 's az itteni igazgató ság őt nem tartja érdemesnek a' visszakövetelésre. Költ Pesten, 1838-diki october 10-ik napján.

A' pesti magyar színházi igazgatóság.

PESTEN oct. 22-kén Kisfaludy Károly „leányörök“ című 3 tsvos vigjátéka hanyagul adatott. E' szinmű a' legpontosabb adatás mellett sem volt képes még nagy szerencsét tenni; bágyadt és vontatott előadással pedig igen untatóvá válik. — Több magyar író panaszkodik színészeink ellen, hogy műveik igen eltörpülnek a' szinpadon; hogy karaktereik sokszor egészen más szinzel festetnek, mint phantasiájokban volt festve; hogy némely színész még csak folyvást sem tudja mondani szerepét. Tapasztalásunk szerint igen is megtörtént illyesmi többször; de nem mindenütt és nem mindig, midőn elpanaszoltatt a' hirlapokban. Ugy látszik, e' panasz bizonyos jó fogássá kezd válni, 's bizonyos köpönyeggé, melylyel némely eredeti darabok gyöngesége, nem tetszése, kevés hatása, sőt megbukása is palástoltatik. Többször hallható és olvasható: „N. N. darab különben igen jó, de az előadás rossz volt, 's azért nem tetszett“ — és megfordítva is: „N. N. darab különben igen gyöngé, de az előadásban szörnyen igyekeztek a' színészek, 's azért tetszett.“ — Ezt figyelmeztetésül a' közönségre, intésül az írókra, és ezeknek szinbíráló barátjaikra nézve látiuk szükségesnek. — 23-kan először (az a' pesti magyar szinpadon; mert Budán untig, 's már a' pesti német szinpadon is láttuk) adatott: „Bartholomeo Caramanno, tengeri kalózok fejedelme — vagy a' curzolai tüzmenyegző“ szomorú játék 5 felvonásban. (Houwald után magyar játékszinre alkalmazta Komlóssy.) Valljon a' fordítás vagy scenirozás értetik-e ezen szinre alkalmazás alatt? — A' velencei hölgyeket lovas kalózok ragadták-el; mi igen jól sikerült. Általában az elrendezés Komlóssy urnak betsületére válik. Egy ifjú színészné 's egy ifjú színész akadozása azonban nagyon kellemetlen volt. Játék végén a' Lendvay pár, Bartha és László urak hivattak. — 24-kén Dériné assz. jutalmul: „Fra Diavolo“ adatott másodszer (az a' szinpadon; mert már Budán is adták magyar színészeink többször), mellyben Schodelné assz. Zerlina szerepében előszer lépett-fel, A' mennyire előre is kíváncsiak valánk őt e' szende, és így az eddigiéknél egészen más characterben látni 's hallani, éppen annyira lepeténk-meg e' részben is ama példaműködés által, melly nemcsak gyönyörű 's a' szerep beljegyéhez mért éneklésben, hanem természetes játékban és igen kellemes magyar beszédében is állott. A' közönség, melly az egész szinteremet megtölté, illőleg is bizonyítá, hogy Zerlinát így előadatva még nem látá, és Schodelné asszonyt nem csak jelenetei közben, hanem minden felvonás közben is hosszasán tartott tapsokkal tisztelé-meg, 's ő példás szerénységgel többnyire tagtársait kézen tartva jelent-meg e' meg-

tiszteltetés elfogadására. Ohajtható, vajha e' nyájas szeszélyű kedves Zerlina több ízben is szerencsésitné füleinket és szemeinket. D é r i n é assz. (Pamela) hasonlólag részesült a' publicum tapsaiban S z e r d a h e l y i urral (Kakburn) együtt, ki e' szerepet a' rögtön megbetegült C o n t i ur helyett vállalá-fel, a' neki szánttat (fogadás) pedig B e n z a urnak adá által. E g r e s s y Benj. (Lorenzo) és E r k e l ur (Fra Diavolo) ismert tehetségeikkel törekvének szerepeiknek megfelelni; 's habár kezdő színészektlől fő szerepek tükélyes vitelet nem várhatjuk is, de a' jó akaratot elismerjük; 's addig is, míg jobb és kielégítőbb dalnokaink lesznek, békétűrők akarunk lenni. Azonban ujlag ismételjük azon köz ohajtást, vajha oda, hol jobban lehet, alkalmasabb személyek választassanak. — 25-re a' „szerelem mindent tehet“ vig játék vala hirdetve, melly alkalommal szinteremünket ismét légszesz - világitás kezdé diszesíteni.

R.

NAGY ENYEDEN, őszelő 5-dikén „Caesario, vagy, a' férjfigyülölő“ Wolf 4 fvsos vig játéka került elő. A b d a y n é (a' czimszerepben) kellemmel 's közelégültségre játszott; őt illy szerepekben örömmel látjuk. F e j é r n é (Panthino) természetes együgyűséggel 's vidorsággal. F e j é r Adolfot, S z i l á g y i Ferdinándot hatással adák. A b d a y (Kardos) játékaival — kivéve, hogy midőn a' pamlagra akart Ferdinándal búvni, a' karzat tapsáért igen sokszor rángatá-le erről köpönyegét — tetszést aratott. Még azt is jónak látjuk megemlíteni, hogy A. ur a' könnyen kétértelműségre 's így illedelem sértésre vezethető szókat, mondatokat, minők e' darabban számosak, vigyázattal ejtse-ki mások, nem mint ma estve. S z e r b é n y i (Bálint) apadhatlan szeszélytel, 's a' legtermészetesebben működék. Neki illy szerepekben fognak virulni szini babérai. V á r a d i n é (Sibilla) egészen otthon volt, mint Kovács is a' baró szerepében. A' különben jól játszott Sz. E s z t e r megint lassan beszélt. Az előadás jobbak közé számítható, mit a' számos közönség előtapsolással jutalmazott. — 6-kán egy eredeti színmű is került szőnyegre: „Dienes — vagy — a' királyi ebéd“ nemzeti szomorú ját 5 fvsban írta Szigligeti. E' színmű történetének bonyolodása, érdekes kifejlése 's minden dicséretünkre méltó csinos nyelve által szini hatásra tarthat számot. S z e r b é n y i (Béla) játéka, feszes maga tartása és szakadozott beszéde miatt hatástalan volt; neki, megmondók már, milly szerepek valók. F e j é r (a' czimszerepben) ha elején nem igen bágyadt, 's végén a' hosszadalmas bünmarczanglásból ritkit, a' borongó Dienest meghatólag személyesíti: azonban mutatvány végén előhivaték. S z i l á g y i (Miklós) jól. Ajáljuk e' fiatal színésziünknek a' szorgalmas tanulást; még hasznos tagja lehet szinpadunknak. F e j é r n é (Észter) játékaival nem barátkozhatánk-meg; tűz nélküli 's részvétlen vala. T ö r ö k r ó l (David) hallgatunk; a' kolozsvári tudósító észrevételei róla igazak. E' szerepet jobban szerettük volna Fejérnél, 's övét ez esetben Kovács- vagy Szilágyinál. C s i s z é r (Sajó) rekedtes monotonja és szerep-nem-tudása érdek nélkülivé silányítá e' szép szerepet. P á z m á n (remete) mind a' mellett, hogy dörgő hangja őt művészsze tehetné agg szerepekben, magát mindig sugóra hagyásával, gyenge vala. A' királyi ebédhez több főrendű kívántatott volna, hogy a' pártosok elparancsolása után maradjanak még hivek a' király mellett. Némi elkésések sokat vontak-le a' különben iparral adott előadásból. Nézők szép számmal.

KOMOLY 's társai.

K ü l f ö l d i j á t é k s z i n .

Egy tenoristának első szerepe. Egy országban sem jó a művésznek első szerepe annyi különösséggel és furcsasággal érintkezésbe, mint olasz országban. Valót szönlünk-e, a' következő történeteske, melyet Rubini maga beszélt-el tagtársainak, megbizonyítandja.

„Mintegy 30 éve lehet, hogy olasz országban egy szegény család városról városra gyalogolt, élelmét serenadák által keresvén-meg, mellyeket az istennek szabad ege alatt majd itt majd amott hallatott. Serenada után egy kis fiú fatányérával körüljárta a' néptömeget, 's a' begyűjtött pénzt anyjához vitte. A' nagy bőgő azonnal egy vén, sovány számárra emeltetett; az apa a' hegedűket és violákat függeszté nyakába, a' kisebb gyermekek a' clarinettokat és fuvolyákat emelték, a' 12 éves pénzgyűjtő pedig egy nagy kürtöt, szinte magánál is nagyobbat, vetett nyakába. Ki a' kürttel ballagót látta, első pillanatra nem különböztethet-meg, valljon a' kürt van-e a' gyermek övéhez, vagy a' gyermek a' kürtnek köridomú rézesöveihez függesztve. A' család alig vándorolt néha husz lépésnyire, 's a' hangverseny ismét megzendült; a' tányérka ujjalag körüljárt. A' család működései azonban keveset jövedelmeztek; fátadalmuk nem mindig jutalmaztatott meg; sőt, mi több, egyszer egy concertjüket is ellopták. — Egy rablónak kedve jött e' szegény karavantól egy concertjét vagy életet kivánni. Ha a' troubadouroknak hátat fordított is néha a' szerencse, de máskor ismét vig napjaik voltak. Ilyen volt az is, midőn Ivánnak megengedettett a' romanoi szinpadon játszó vándortársaság (melly köztünk legyen mondva, egy a' legroszabbak közül volt) kardalnokai között énekelni. Az utósó előadást megelőző estén a' prima cantatrice (első énekesné), eltűnt, és társait nem kis zavarban, vagy a' szó tökélyesb értelmében legyen mondva, sárban hagyta. E' szenvedélyesen szerető lény nem vehette lelkére, hogy egy franczia kereskedő segédet magában ereszen utjára, 's vele ment; a' Nemesis azonban nem sokára utól érte, mert Mercur védenche kevés nap alatt cserben hagyta a' társaihoz hivtelen cantatricét. Mit volt tennie? Ivánnak apja egész éjet töltött-el fija tanításával, 's más nap Iván néemberiköntösben az első dalnokné szerepét énekelvén furoret csinált, 's a' megelégedés tapsait, mellyekben utóbb olly bőven részesült, előszer hallá.

A' kis fiú olly tetszést nyert, mint prima donna, hogy ámbár az utósó játék volt hirdelve, még is hármat kelle még játszaniok. Utósó napon egy asztalt állítottak a' színház csarnokába, 's a' hölgynek öltözött fiút két szövétnek lobogványa között mellé ülteték, és itt minden hazatérő nézőtől valami ajándékot nyervén, jövedelme ez estén 15 lirát (hat garasával) tön.

A' prima donnai szerep bőven jövedelmezett Ivánnak; de fájdalom! föl kellett vele hagynia, hogy atyjának a' hangászkarban hegedülni, a' kardalnokok között pedig énekelni segéljen. Lambertí ez idő-tájban akará jászatni Bergamóban egy új szerzeményét; de nem talált kedve szerinti második tenórt. Ivánnak apja ajánlá fijasát, és nem sokára ki is eszközlé, hogy az ex-prima donnat próbára vegyék. A' próba remény felett sikerült. Lambertinak egy cavatináját igen jól éneklé, és a' maestro egy tallér által jelenté elégedését, melyet a' fiatal művésznak ajándékozott. E' tallér lehetségesíté, hogy a' tenorista magának egy pár új czipót vegyen.

Az első lépés tehát meg volt téve. Bergamóból távozása után még volt nehány rossz napja Ivánnak; de nem sokára beköszöntöttek a' jók is; bekö-

szöntöttek, hogy soha többé meg ne szűnjenek. Ámbár vonakodott a' majlandi színház igazgatója Ivánt, mint kardalnokot, felfogadni, Paluzzuolóban még is nem sokára második tenoristának szegődtetett 600 frank évi fizetéssel; 's ez már valamivel több, mint Lamberti ur tallérja. 600 frankból már nemcsak czipót, de köpnyezet 's csinos ruhát is, melly után Iván kora gyermekségétől sovárgott, szerezehete. 600 frank helyett a' bresciai igazgató nem sokára 1000-et ajánlott, a' velenczei két ezert; szólv, a' szegény fiúból fontos személy lön. Fioravanti az „Adelson e salveni“ és még két más daljátékot írta számára; Rossini pedig a' „gazza ladra“ fő szerepének átvállalására kérte-meg a' divat szerinti tenoristát; végre Bécs és Paris vetélkedtek Iván felett; de az ouverture kezdetik, 's Ivánnak az „álmjárónó“ daljátékban énekelni kell.

„És Ivánnak most évenként 50.000 frank jövedelme van“ — mondá Severini.

„Hozzá nem értve, hogy a' földgömbön első dalnok“ — jegyzé-meg Lablache.

„És legjobb whisztező“ — tévé hozzá Tamburini.

„Rajtam kívül,“ — viszonzá Lablache.

K. I.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino hangászati multságai nov. 4-én délben 12 óraker kezdetnek ismét meg, 's tartatnak vasárnaponként egész farsangig. — A' tavaszszaki előadások bőjten fognak kezdődni.

A' pestbudai hangászegyesületnek első műelőadása e' folyó 3-dik hangászati évben nov. 1-jén délutáni 4 óraker lesz Pesten a' k. v. nagy reduterenben. — A' t. egyesületi tagok keddtől (oct. 30.) kezdve vehetik által belépti jegyeiket Pesten egyesületi pénztárnok Klaus E. L. urnál (színház terén, a' tükörtárban, a' k. v. játékszin épületében), előadás napján azonban kizárólag az egyesületi írószobában (a' v. színház ellenében, nagy hid utszán, Parkfrieder-ház 1-ső emeletében, hátul az udvarra) — Budán pedig a' várban Milecz Imre urnál, a' „levélhez“ czimzett szövetárus boltban. Ugyan azoknál fizettetik-be az évi részvénydíj (3 ft. egyes — 6 ft. ezüstben három belépti jegyért egész évi valamennyi előadásra) valamint az alaplény is (2 pengő ft.) ujan belépti tagoktól. — Az említett műelőadás tárgyai e' hangművek lesznek: 1) „István és Pannónia“ cantate, szerzé Winkhler K. A. — 2) Spontini ouverture-je „Cortez Ferdinand“ daljátékából. — 3) Aria Paccini „Alessandro nell Indie“ daljátékából. — 4) Fantazia fortepianóra Meyerbeer „Hugenottáiból“ vett thema után, Thalberg től. — 5) Dics-ének „Isten, ki a' világ büszke alkotmányát“ szerzé Krufft báro. — Midőn ez intézet nagyszerű előadásai kezdetére örömmel tekintünk, nem lehet azt egyszersmind eléggé nem ajánlanunk a' budapesti t. mivel község élénk pártfogásába, mint azon középonti műegyesületet, mellytől, ha nagyszerű terveit siker koszorúzandja, nemzeti művészetünk terjedtségére 's virágzására nézve honunknak valódi díszét maga után vonandó jeles következményeket remélhetünk.

D I V A T.

Parisban a' kis fejkötők helyét átálján véve a' turban-fejkötők tüllből, zsinórral, rojtokkal, arany makkal ékesítve foglalék-el. Az arany és ezüst csipkék is kezdenek mutatkozni. Jövő téli ruhákon, a' paszománok, gombkötői munkák, magyar selyem gombok nagyon fognak divatozni Egyébirant az auréole-kalapok elől keskenyek, oldalaslag igen szélesek: a' capote-kalapotak szürke zsinórral és tollakkal ékesítik; némelly képzeményes bibi-kalapok is láthatók. — Mult hetekben igen ékes ruha gyanánt tünt-fel egy női köntös skarlat bársonból arany virágokkal, arany csipkével díszítve. Oct. 14-ki francia hirlapok (minthogy ott igen szép napok járnak) téli ruhákról még nem tesznek lényeges jelentést.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazcon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön november 1^{én} 1838.

ÉPÍTÉSZET.

Egyházak elrendezése.

(Folytatása.)

Az egyházak mindenkor szabad helyzetet nyerjenek, vagy a' mellékfektű épületektől végképp' elválasztva álljanak, hogy alkataikat minden oldalról hátráltlanul meg lehessen tekinteni. Mivel illy elrendezés minden más köz épülethez is illik, ezt csak még annál inkább megkívánja egy templom, melly a' Mindenhatónak van szentelve, — 's melly által annak ünnepélyes tekintete fölötté nevedik. — Ezt még inkább lehet emelni, ha illy építmény valamely dombon, vagy emelkedett helyen fekszik, vagy ha azt olly talapzatra állítjuk, mellynél vagy lépcsők vannak körösleg alkalmazva, vagy pedig, ha diszes hácsók kényelemmel páruva illő helyeken rendeltetnek-el. — Az egyházhoz tágas utzák vezessenek, főleg homlokzatához. Ha az egyház alkata kereszt, vagy pedig hosszas négyszög, — annak irányzata illyes esetben napkelettől nyugotnak fordulva legyen, hogy napkelténél 's alkonyodáskor az ablakon által kapja a' világosságot, más naptájban pedig egyik vagy másik oldalról. Azon egyházaknál, mellyek négyszögben vagy körrajban elrendeltetvék, bármilly helyzetés is jó. — Az egyház térségét illetőleg megkívántatik, hogy az azon népmennyiségnek vagy néptömegnek feleljen-meg, melly isteni szolgálat alkalmakor ott megjelenni szokott. Ennélfogva nevezetes a' különbség a' főegyházak 's melléktemplomok, a' városban 's falun készült egyházak között. Óvakodni kell azonban az egyházaknak szerföltötti térséget adni, miután illy esetben az ott összesereglett közönség, legalább nagyobb része annak, nem hallhatja jól a' lelkészt, 's ő nem képes beszédével, vagy szóhangjával kitölteni az egyházat. Mit most érinténk, különös figyelmet érdemel a' protestansok egyházainak beosztásainál 's elrendezésénél. Azon egyházak, mellyek a' Katholikusoknak szolgálnak, nagyobb tért kaphatnak, mint a' Protestansoké, miután azoknál az egyházi czerimoniák, 's ennélfogva az ott összeseregglő néptöbbség miatt természetesen nagyobb hely kívántatik-meg, mint sem emezeknél.

A' kereszt a' legközönségesebb alkat, melyet egyházaknak adunk. Hagyomás szerint Nagy Konstantin romai császár választá első e' formát Krisztus keresztjének emlékezetére, melyet utóbb a' keresztények mindenütt megtartának, 's mely alkattól elválni, vagy a' helyett más valamely formát választani nem bátorkodott senki azon oknál fogva, mivel azt szentnek tarták, 's azon meghittségben éltek, hogy a' kereszt-alkat csupán illy szent építvények sajátja. Azon egy változás, melyet e' keresztrel tettek, abban állott, hogy a' régiek vagy mind a' 4 czombot egyenlő hosszúnak hagyák, vagy pedig az elől elrendelt czombnak nagyobb hosszúságot adtak a' többinél. E' két neme a' keresztnek külön nevezetet nyert: az első, mellynél a' czombok általán hosszúk, görög keresztnek nevezék, a' másikat ellenben, mellynél a' czombok hossza változást szenvedett, latin keresztnek. Csak újabb korban bátorkodtak az architectusok ezen alkattól elválni, 's helyettük néhány egyházat körvonálnak, néhányat ismét hosszás négyszögűnek készíteni. — Valljon mit gördíthetne valaki ellenünk, ha e' felhozott két hajdani keresztalkaton kívül más 's vegyes formákat ajánlanánk 's használnánk. A' háromszög példaul, mellynek éles szögei lemetszve volnának, egészen új alkat volna az egyházaknál. A' három szög három oldala oszlopszatot nyerhetne, 's középett egy ajtót. A' három törött szöglet, 's a' három czomb fölött egy kúp emelkedhetnék-fel, a' kuppola alatt pedig egy oltárt lehetne elrendelni. A' boltozat e' három szögtől a' közép ponthoz járulna 's ott egyesülne, melly helyen az után nyílás hagyatnék, 's mellyre lámpát lehetne állítani, vagy pedig csupán üveg ablakot alkalmazni.

A' rendes négyszögű alkatot is lehet olykor sikerrel alkalmazni, az egyházaknál. Hagyjunk példaul középett egy négyszögű tért, melyet kolostor-boltozat főd, 's mellynek oldalainál körösleg áll néhány sor oszlop; ugyan ekképp' lehetne e' ezéla hosszás négyszöget is választani. Ez alkatnál rendeljünk-el colonnádót a' három oldalon, a' 4-dik oldalt pedig, hova az oltár jó, osszuk három részre, az az: egy nagyra 's két kisebbre. A' kisebbek most már egy pár oszlopot képeznének, 's a' nagy egy gömbölyű boltozat által volna fődve, melly nyugpontját az oszlopok gerendje fölött nyerné, 's alatta volna helyzetve az oltár. Illyes teravnél, az oldalakon a' colonnád háta mögött lehetne alkalmazni egy, vagy pedig két oszlopköztii szélességű kápolnát. — Mi állhatna valljon azon javalatnak ellene, ha rhombus-alkatot akarnánk az egyházakhoz használni, megtörvén a' szögletet éppen úgy, mint az előbb felhozott háromszögnél. E' formánál minden oldalnak volna colonnádja vagy oszlopszata, 's a' megtörött szögletek közül egyike bejárásul

szolgálna, a' más három pedig oltárral láttatnék-el. A' négyszögön kívül, melly egyenes körben van megtörve, még megcsonkított 's hegyes négyszöget is használhatnánk; 's hogy még ezentul az építvényt vagy rövidebbnek, vagy pedig hosszabbnak készithessük, szükséges volna, hogy a' boltozat az épület közepén összefusson, 's felül lámpát nyerjen. — A' görög kereszt-alkatot is külön változással használhatni. Így lehet alkalmazni például ennek közepén egy kuppolát, az egyház végénél pedig tojásdad bolthajlással zárhatni-el a' négy czombot, 's valamint a' czombok, úgy a' kúp körül is oszlopokat állithatni-fel. A' főkúp oldalaihoz lehet csatolni négy kisebbet, 's az oszlopokat akképp' helyeztetni, hogy mind az öt kúp körül kényelmesen járni lehessen. — A' kuppolát körben felállított colonnádra lehet állítani, 's a' czomboknak négyszögű alakot adni. Az egyház közép részét rendes négyszögűnek rendelhetni-el, a' négy czombot pedig keskenyen lehet összefuttatni, mellynél azután valamint a' magasság és hosszúság különbsége által eredt változás, úgy az oszlopzatok közötti változandóság is, leírhatlan benyomást szülne a' vizsgáló szívében.

Az egyházakban, a' belső beosztást illetőleg, minden akképp' legyen elrendelve, hogy mindenhova akadály nélkül jutni lehessen. Azon részek, mellyek a' lelkészeknek szolgálnak, messze egymástól ne álljanak, hogy ez által az egyházakban összegyülekezett közönség a' hitben oktatót jól hallhassa, 's mindenben részt vehessen. — Bármilly alkatot adunk is az egyházak talprajzainak, megkivántatik, hogy az elrendezés olly tulajdonságú legyen, melly által annak belsejét akármellyik álláspontból is átnézni lehessen, 's hogy ezentul mindenik rész jól szembetünjék. Ezeknél fogva szerencsétlen választás az, hol mély kápolnák ötlenek a' szembe, mintán ezeket nem láthatni-meg egyszerre az egyházba lépésnél. Ugyan ez okból szemsértők ama fölötté vastag oszlopok is, mellyeket olykor az egyházakban szemlélhetni, 's mellyek nem csupán sok helyet foglalnak-el, hanem az oltárhoz közalgést is akadályozzák, 's más több efféle alkalmatlanságot szülnek. — Az egyház fő részei közé tartoznak: a' csarnokok, hajók, vagy, templom-navatok, és a' sanctuarium.

Ha az egyházaknál csarnok használtatik, ez mindenkor a' bejárás mellett nyeri helyzetetését, melly is azon hasznot szerzi, hogy az egyházba lépésnél nem juthatni egyszerre a' hajóba. — E' csarnok azután az egyház hajójába, vagy pedig az egyház közép részébe vezet, melly rész olykor egészen a' köralkatú falakig terjed; jobbadán még is annak oldalain navatok használtatnak. Az egyházakban elrendelt hajók álláspontul szolgálnak az ajtatoskodó kö-

zönségnek. — Az oldalnavatok pedig ez okból szükségesek, hogy bármily oldalról is a hajóba kényelmesen jutni lehessen. — A' sanctuarium, másként chorus, mindenkor felemelt helyet képez, hol azután a' fő oltár rendeltetik-el. Az egyház egyéb részeit teszik: a' szószek, kápolnák, orgonakar, és sekrestye.

Az egyházak számára készítendő javallatterveknél arra szükség ügyelni az architectusnak, milly vallásúaknak szolgáljon az egyház, miután igen nevezetes a' különbség azon egyházi szokások között, melly a' Katholikusok és Protestansok templomaiban uralkodik: midőn ellenkezőleg más hitvallású keresztény egyházak majd az egyikhez, majd ismét a' másikhoz közelnek. A' katolikusoknál példaul fő czélzat az ünnepies isteni tisztelet, vagy, czerimoniák: midőn ellenben a' protestansoknál főczél a' prédikáció; ennélfogva ezen egyházakat egészen más elvek alatt szükség elrendelni, mint amazokat. — A' Katholikusok egyházaiban elég tágas legyen a' közép tér, hogy elég helyet nyújtson azon néptömegnek, melly ott meg szokott jelenni ünnepélyes czerimoniáknál. Az egyház hajója mellett az oldalhajók szükségesek. Azon egyházakban, mellyeknél navatok vannak, szabadon álló oszlopokat alkalmazhatni, 's minél közelebb állnak egymáshoz, annál téresbnek mutatkozik az egyház. Csalhatlan hatása az optikának, hogy bármily tért is annál terjedtebbnek tartunk, minél több közép tárgy áll valamely vonalnak két külső pontjai között, 's minélfogva bámulásra méltán ingerlenek minket a' goth egyházak. Azon oszlopoknak, mellyek az egyház hajójánál alkalmazvák, hasonló számú navate-oszlop felelhet-meg, 's ez utóbb felhozottak oszlopközei között rendelhetni-el az oltárokat. Ezen elrendezésnél a' bolthajlatok kihagyatnak, 's ha bizonyos esetekben még is szükségesek volnának, társ-oszlopokra állithatni őket; a' kuppolákat végre a' helyett, hogy tömör-oszlopokra helyezettetének, négyszögben rendezett oszlopokra lehet állítani. Az okból, hogy az egyház belseje nagyobb tért látszassék foglalni magában, vagy nagyobbak jelenkezzék, 's így több hatást is tegyen, nem kell magasoknak rendelni az oldalhajókat, 's egyéb bel-részeket a' szélességhez képest. — Ha az egyházi középső hajó tömör-oszlopokból 's ivhelyzetekből (Arkad) áll, mellyek gátolják az oldalhajók 's egyház egyéb részeinek áttekinthetését, mint példaul a' romai sz. Péter főegyházban; — feltételesen szükséges, hogy illyes esetben a' hajó alacsonyabbnak hagyattassék, mint ott, hol szabadon álló oszlopok alkalmazvák: miután első esetben a' hajót izmos oszlopok foglalván-el, egyedül már csak a' közép hajó szélességét vagyunk képesek összehasonlítani a' magossággal: második esetben pedig az oldalhajóknak nagy térségét találja-fel a' szem az oszlopmesszeségek

's egyháznak egyéb részei között; a' szem ezeknél fogva azon tért hasonlítja össze a' templomhajó magasságával, melyet általlát egészen, 's melly ez által a' kerületre nézve nevezetesen nyer. Ez okozza, hogy a' goth oldalhajók olly magasaknak nem látszanak, mint azokat valóságban találjuk, 's belső mértékeik végett a' legjobb hatást szülik. Ha az egyház hajójiban oszlopzatok használtak, azok mindenkor leirhatlan jó hatást tesznek a' vizsgálóra, 's tágitják a' tért, akképp', hogy egyszerre átláthatni az építvény alkatát és diszesítést 's mellyek ezentul még olly változást is eszközölnek, melly képes minden helyváltoztatásnál új 's kellemes festvényt előterjeszteni.

(Folytatása következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN octob. 25-dikén „szerelem mindent véghez vihet“ vig játék ismételtetett. A' színház légszeszszel, ma ujjalag előszer, volt világítva. A' főszerepekben Bartha ur (Kraft) itt ott túlozva de még is hatással, és Laborfalvi R. k. a. (Franciska) szorgalommal és tapsokkal jutalmazva működtek. A' légszeszvilágítás, mint látszott, több embert nem lelkesített a' bejövételre, mint egyébkor. A' közönség száma igen középszerű, a' megvilágítás felséges és gyönyörű, de a' szesz-gőz által okozott bűdös szag kiállhatatlan volt. Ennek elhárítását kérjük és várjuk. — 26-dikán „korona és vérpad, vagy, az álomital“ Damas munkája, Jakab István forditmánya, került ismét szönyegre. Mind a' két említett színmű felette gyakran vétetik-elő; 's nem csuda, hogy különben is nem nagy számú színjátéki közönségünk, a' sok ismétlést unva, a' légszesz daczára sem sereglik-össze. — 27-dikén „Garrik Bristolban“ vigjáték 4 felvonásban. Deinhardstein után fordította Csató Pál. Egy a' nemesebb, legtisztább és jelesebb vigjátékok közül, melyet tanulmányul ajánlunk vigjáték-költőinknek. Ebből átláthatják, hogy a' comicumnak fő-alkotó részét nem teszik az epigramai mondatok, képecskék, elmécskedések (mellyek ugy tekinthetők, mint a' só, bors és czukor az étkekben, 's mellyek nálunk, egy két költőt kivéve, sokszor szószaporitássá, 's minden észrevehető csonkulás nélkül kihagyhatókká fajultak), hanem a' characterek tartalmában, helyzetekben, 's helyes elrendezésben keressék a' comicum fogantatját és becsét. — Garrik szerepében megkívántató, hogy a' színész, szerepének szavai szerint, két individuomot, egészen különbözöt, tudjon feltüntetni. Ez Lendvay urra alkalmazva, meglehetősen sikerült; kivéven, hogy Johnson alakjában néha Garrik, vagy is inkább Lendvay ur rendes organumát hallottuk. Szentpétery ur (Hild Tamás) jeles volt, 's leginkább nyere-meg a' köz elégedést. Lendvayné assz. (Jenny) szerepe igen feltűnő. László ur (Frontham) mindenképp' haladásra mutat. Szerdahelyi ur (William), Szilágyi ur (György) helyöken voltak. Az egész előadás a' legkerekebbek közül való. — 28-kán „Fra Diavolo“ daljáték ismételtetett. Schodelné asszony Zerlinát ismét annyi humorral, kellemmel 's művészséggel éneklé és játszá, minövel e' szerepet még nem hogy láttuk volna, de csak fogalmunk sem volt, hogy így lehessen adni. Ugy látzik azonban, hogy a' közönség nem elég lelkesedéssel viseltetett e' mai elő-

adás íránt, 's e' jeles művésznét, kit birnunk méltán szerencsénknék tarthatjuk, eléggé kitüntetni feledé. De ilyenek vagyunk mi Pestiek; a' jelent, a' jót ritkán tudjuk méltányolni, 's midőn azután külföldi hírlapokban olvasuk, hogy ez, vagy ama színész, kit mi csak imámmal néztünk, a' külföldnek legműismerőbb közönségétől bálványoztatik, akkor kezdjük átlátni, hogy még sem volt az olly tehetetlen, mint mi hittük. Példa erre a' német színháznak egykori dalnoknéja *Schebest k. a.*; példa erre a' magyar színpadon nem régiben éneklelt *Cervati Paolo*, kitől némelly magyar színészeink nemcsak a' hangot (mi valóban kevés is) tagadták-meg, hanem az éneklési szilárd methodust, könnyűséget, szép előadást is, mellyeket pedig a' császári fővárosnak méertő közönsége (mint a' bécsi „Theater Zeitung“ 213-ik számából olvashatni) dicsérettel ismert-el. Jelesek voltak-még *Szerdahelyi ur (Kokburn)*, *Déryné assz. (Pamela)* és *Szentpétery ur (Giacomo)*. *Erkel* és *Egressy ur*akról egyebet nem mondhatunk, mint miket e' daljátéknak utóbbi adatásakor említénk. Az igen számos közönségnek elégtelési tapsai között egy elkészt vagy korán jött, de vizshangra nem talált ügyetlen pinty (*Gimpel*) is hallatá magát. 29-kére „30 év egy játékos életéből“ volt kijelelve.

R.

SZIGETEN az aug. végén ide érkezett színésztársaság, *Demjén Mihály* igazgatása alatt, a' közönség élegetésére adja mutatványait. Sept. 11-kén *Raupach* „*Saluzzoi Corona*“ színművét láttuk. Kitünőleg és tapsokkal jutalmazva működtek: *Telekiné (Corona)*, *Várady (Saluzzo)*, *Demjén (Savigliano)*, *Szilágyi (Guido)*, *Békesi (Roberto)*. — *Barna (Paulo)* ha szerepét jobban tudja, előadását igen jól sikerültnek mondhatnók. Nem ártott volna *Baksai* és *Lázárnak* jobban megtanulni mondandóikat, 's nem egyedül a' sugóra támaszkodni.

— k — z.

NAGY ENYEDEN, őszelő 8-kán *Rozenau* „*Exchüse, XXI*, és pagát' üres tartalmú 's bátran mondhatni, silány vig, tréfa-dal- (?) játéka adatott *Abdayné* közhasznára. A' szinterem, részint e' méltán kedvelt színésznő iránti vonzalomból, részint, mert maga a' darab sokat ígérő volt (szavalások, éneklések, táncz, tableaux olvastatván a' játékcedulán) remény felett, fuladásig tömve volt. De reményünkben egészen megcsalattunk: mert bár *Váradiné (Vanilia)*, mint általában illyes szerepekben, helyén vala, és *Fejér a'* szavaló *Tót* konyhaszerepét igen jól adá, a' silány műt fenn nem tarthaták. *Abday (Tarokedl)* a' főszerepet, valamint a' többi is magúéit aljason személyesiték. Azonban esalatásunk legnagyobb vala a' szavalás 's ének halásakor; mert azonkül, hogy mindkettőnek foglalatja semmi, az utóbbi rozsul is volt adva, 's tapasztalók, hogy *Abdayné* dalszínésznőnek nem való. Jobb vala a' nemzeti magánytáncz *Abday Rozina* által. A' tableaux „*puncsoló korchely compania*“ a' szónak teljes értelmében betyár. Bár *Abdayné* jobban megválasztá a' darabot, mert ez tevő leginkább ferdévé a' játszókat, kik, ne legyen csak jutalomjáték 's éppen *Abdaynéé*, tán illőleg ki is füttyöltettek volna. — 9-kén „*Toldy Miklós* és a' községi lisztes vitézek“ vigsággal vegyes hőstörténet 3 fvnásban sem hozá helyre silányságával a' tegnapi előadást. — 11-kén „*Tudor Maria*“ *Hugo Victor*nak ismert szomorú játéka *Kiss Iván* forditmánya szerint került színpadra. A' szerepek céliránytalan felosztása miatt középszerűleg ment az előadás. *Abdayné (Tudor Maria)* csakugyan most is jól; de *Abday (Gilbert)* efféle szerepekre éppen nem való. *Törököt (Fabiano Fabiani)* e' szerepben még egyszer láttuk, most sem vala jobb.

— 13-kán „Izidor és Olga“ szom. ját. Raupach után Somogyi. Előadás közepszerű. Török (Izidor) a' balsors üldözte hercezet küzdéseiben, indultaitban hanyagul adá; szavalása érthető ugyan, de felette bántá füleinket az a-nak tótos ejtéssel á-vá cserélése, például: a k a r o m helyett, á k a r o m, m e g h á l s z helyett, m e g h á l s z; 's ez nemesak az ő, hanem színész társai közül többnek is hibája, mitől pedig óvakodni kellene; mert ne feledjük: színészeink egyik fő kötelessége. a' csinosb, szebb magyar nyelvnek terjesztése. Váradiné (Olga), ki fiatalnak éppen nem tetszik, a' fiatal grófnőt nem nagy élénkséggel adá; játéka sokat vesztett éneklésével, 's éppen ott, hol tisztább, meghatóbbnak kell vala lenni. Szilágyi (Vlodimir) elég hévvel, 's tán ez oka, hogy indulat-kitöréskor felette habart. Ez estnek koszorúja Fehéré (Osipp); ki igazán Osipp volt, e' fájdalmait tetteiseiben hiven 's erőködés nélkül elrejtő rabszolga. A' többiek tűrhetőn. Diszítvény rossz, a' hercegi lak, ebéd, 's a' még konyha-asztalnak is csekély fakészület, kopott festékű faszékek szép ellentét. Nézők elegen.

KOMOLY 's társai.

N é m e t j á t é k s z i n .

PESTEN oct. 22-én Dessoir Lajos ur jutalmaul előszer adatott a' „megtagadott fiú“ melodramai költemény, kardalokkal, tánczokkal, 3 fvsban. Irta Schmid Sándor (a' színház mostani bérlője); zenéjét szerzé Grill János, e' színpad első hangszkarmestere. A' tánczok betanítója Stöckel Fr. ur, Bécsben a' karinth-kapui színház mimikusa. — Ha mondjuk, hogy e' színműben fő szerepet Ulfo, a' személyesített gonosz lélek (Posinger ur), játszik, ki Edmund fiatal festőt (Dessoir ur), mintán mindenféle bűnre csábítja, végre sárban hagyja, 's midőn egészen magáévá tenni akarván a' gonosz lelkek egész seregével őt ostromolja, de czélját nem éri, mert Edmund az őt megtagadó atya sirján Grossoni öreg olasz által (Rosenschön ur), Edmundtól egykor elesábitott leányát megboszulván, megöletik — ha említjük, hogy Edmund egy vőlegényt párviadalban megöl, 's ennek menyasszonyát Ulfo által ellopítja — hogy Edmund anyja (Kalisné assz.) és 4 éves fija (Kalis Teréz) Bernard hegyén megfagy: — könnyen kitetszik, hogy némi hasonlatosságot foglal magában Faust és más e' nemű ördögös, szóval tüneményes, látványos színműhez; és így tudjuk, hogy az milly neműkhez tartozik. Hogy illyesminek, mi úgy látszik, a' német regényes íróknak kedves egy ideálja, mit a' bűvös vadász, Oberon, Don Juan, Ördög Robert 's a't. eléggé bizonyítanak — még most is van nagy publicuma, láttuk e' műnek oct. 27-kén Kalis Philippine assz. jutalmaul 2-dik adatásakor. Nem bocsátkozunk tehát e' földön túli lényekkel egyesített történeti színműnek taglalatába; elég legyen mondani, hogy a' rimes versekben irt műnek nyelve szabályos csinnal, szép phantasiával, itt ott érdekes helyzetekkel bir. Grill urnak szép karénekekkel elegy jeles zenéje melodramává alkotá az egészt: de mi is azoknak véleményén vagyunk, kik úgy tartják, hogy e' történetet egész nagy operává tenni tanácsosb volt volna. Érdekes volt még Stöckel urnak és Wirdischk. a.-nak kettős táncza is; — de még ennél is érdekesebbek a' Neefe Herman ur által ujan festett felséges, gyönyörű diszitmények, mellyek közül Bernard hegye 's a' rajta levő kolostor, melly sűrűn hulló hófergeteg között látszik, különösen megható, 's annak megtekintését méltán ajálhatjuk a' műkedvelőknek. N. ur valóban egyike a' legjelesebb színi mesterfestőknek, 's csak mióta ő van Pesten, láttunk színházaink-

ban remek festvényeket. N. ur méltán tapsoltatott mindkét előadáskor több ízben elő a' nevezett fő szerepvivőkkel 's a' szerző ural együttl. Első alkalomkor tömve volt a' színterem nézőkkel; másod ízben csak a' páholyok nagy része maradt üresen.

HANGSÁZAT.

Bádóg hegedű. Következő anekdota, melyet az ifjú Langlé, az elméleti munkáiról híres olasz zeneszerzőnek fija, bocsátott közre, zenekedvelő olvasóink előtt talán birand némi érdekl. Egy szép nyári alkonyon, — írja Langlé — atyám 's Viotti, a' jeles hegedűs, Parisban a' champs elyséesre mentek sétálni, az ottani fak alá telepedve port és levegőt beszívandók. Viotti szokása szerint elmélyedt, apám elméje pedig „Corisandre“ című dal-játékával foglalkozott; midőn andalgásukból egyszerre egy hamis és rikácsoló hang felriasztá őket. Mindketten sokáig néztek egymásra. Végre Viotti a' csendet félbenszakasztá: — „ez nem lehet hegedű, 's még is úgy hangzik.“ — „„Clarinet sem lehet — válaszolt Langlé — és még is van valami olyas benne, mi ennek hangjához hasonlít.“ — A' dolog felől nem sokára tisztába jöttek. Egy fa mellett, tölek alig kétszáz lépésnyire egy öreg vak koldus állott, 's a' hangokat csalta elő. Viotti termelt első mellette. — „Hegedű — kiáltá nevetve Viotti az éppen oda érkezett Langlénak — de találja ki, miből? — bádógból. E' hangszeret különössége miatt is bírom kell. Kérdje-meg ön a' vak Apollót, nem akarná-e hangszerét eladni!“ — „„Igen szívesen — lön Langlé válasza, ki a' koldushoz lepen ezt következőleg szólította-meg: — „„jó barátom, nem adná-el kend hegedűjét?“ — „„Mért adnám? hisz helyette csakugyan más: kellene vennem; ezzel pedig elégedve vagyok.“ — Igen, de azon pénzen, melyet hangszeréért fizetni akarunk, jobbat vehet kend; de mondja-meg, mint van az, hogy hegedűje a' más emberekeitől különbözik?“ — A' koldus elbeszélé, hogy ő meg nem vak ifjúságában vig fizkő volt, 's midőn megöregedett, Eustach unokája fogadta ápolása alá. Azonban ennek is eifogyván munkája, ő (a' vak) azon gondolatra jött, hogy élelmét hegedűjével keresse-meg, melyet ifjúságában tūrhetőleg játszott. De mitnhoen a' szegény Eustachnak, ki mestersegére bádógos, senki sem adott hiteltlen hegedűt; azon gondolatra jött, hogy bádógból készítsen egyet. Anyagot műhelyében nyert a' hegedűhez, hurokat, és nyirettyűnek való lőszört pedig megkapargatott pénzéből szerezvén, a' hegedű elkészült, melynek meg azon haszna is van, hogy nem török-el. „„En tehát 20 frankot fizetek kendnek hegedűjéért — mondá Viotti a' koldus beszédének végével — annyi pénzért pedig sokkal jobbat szerezhethet magának; azonban mutassa kend ezt, hadd próbálom-meg;“ — és a' hegedűt kezébe vevén rajta játszani kezdett. A' hangnak sajátsága mulattatá Viottit: tovább próbálá, 's mindig újabb újabb hatásokat fedezett fel rajta, mi közben észre sem vette, hogy a' bádóg hegedűből kicsalt hangok, tömérék hallgatói gyűjtének össze körülötte, souk és ezüst pénzek hullottak a' koldus kalapjába, kinek Viotti a' husz frankot most le akarta fizetni. — „„Megálljunk uram — mond a' vak koldus — kevés percz előtt oda adtam volna 20 frankért, de most midőn tudom, hogy olly jó, két árát kívánom érte!“ — Viotti játéka soha sem dicsértetek-meg jobban, mint a' koldusnak e' néhány szava által; 's így a' kívánt árt csak hamar le is fizette. A' néptömegben keresztül hatolván alig ment 30 lépésnyire, midőn hátul magát megrántatni érzé: visszarekint, 's egy férjfiút lát, ki levett kalappal így szólott hozzá: uram, ön drágán vette azt a' hegedűt, ha kívánja, én 6 frankjával fizetve annyit készítek, mennyit csak parancsol.“ — A' beszélő Eustach volt, ki hangszereszi elmejében bizván, az alkalmat nem akarta használatlanul elszalasztani. Viotti azonban megelégedett ez egy példánnyal is, melynek árát olly jól megfizette.

DIVAT.

43-dik diva tkép (Parisból). — Társalgási 's táncmulatsági öltözetek: cloche- (crispin) köpönyeg atlaszból; bálküntös tüllből, atlasz-fodrokkal körözve; ruha csipke-fodrokkal körözve; ruha csipkelebegény 's tüll körzemenynyel. — Bécsi divat oct. 25-kén selyem ruha és mantilla; gros-grain kalap atlasz-szalagokkal

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazcon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Robinson del.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap november 4^{kén} 1838.

SZORGALOM.

A' florenti mozaik nem szines üvegekből készül, hanem pala-, márvány és jó kövekből. Ez egyedüli kézmű e' nemben a' földtekén, 's mint a' Gobelin Parisban, ugy ez is a' kormány kezében van. A' művészek mások számára nem dolgozhatnak. — Legnehezebb e' műben a' köveknek ugy összerakása, hogy a' szükséges árnyéklát kikerüljön. Nekünk egy táblát mutattak, mellyen már 8 év óta dolgoznak, 's melly az udvari kápolna oltárára fog jóni, és már szinte egészen kész. 20.000 koronába kerül.

ÉPÍTÉSZET.

Egyházak elrendezése.

(Folytatása.)

Az architectura bármi által sem tüntetheti-fel ugy annyira kellemességét, mint éppen deli elrendezésű oszlopzatok által. Az antik templomok egyedül csak azon colonnádoknak köszönik kellő tekintetüket 's méltóságukat, mellyek a' homlokzatokat diszítik, ugy hasonlag a' goth egyházak is; mellyeknél habár keskenyek is a' falak, 's karsúk az oszlopok, még is a' legnagyobb boltozatokat hordozzák. — Az ujjabb architectusok között Mansard volt az első, ki bátorkodék a' versailles-i kuppola boltozatát szabadon álló oszlopokra állítani. E' vállalat kicsinyben felbátorítá követőit hasonló próbát tenni téresebb egyházaknál is. Szükséges volt tehát mindenek előtt a' goth egyházak építési rendszerét megvizsgálni, melly alkalomnál azon tapasztalást tevék az akkori építőmesterek, hogy a' legnagyobb boltozatokkal ellátott egyházaknál is az ivek alig voltak vastagabbak hat hüvelknél. Kérdésen kívül van, hogy az egyházak boltozatai nevezetesen vékonyabbak lehetnek, hogysem más építvényeknél, nem hordozván azok semmi más egyebet, mint csupán a' pusztá boltozat terhét. Minél vékonyabbak 's tehát könnyebbek a' boltozatok, annál csekélyebb a' nyomás, 's annál vékonyabbak lehetnek azon oszlopok, mellyek azokat hordozzák.

(Folytatása következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Tekintetes nemes Pest vármegye játékszini küldöttségéhez a' budai magyar játékszini ügynek 1833-beli october 1-sőjétől 1835-beli martius utolsójáig miképpen folyamatáról.

Igazgatói jelentés! *)

Midőn 1833-ki augustusban a' Kassáról Budára jött magyarszin-játszók esedező levelét, nevükben, tekintetes Pest vármegye KK.-hoz és RR.-hez megírást, nem gondoltam egyik igazgatójukká kineveztetésemet. Abbeli kötelességemből folyónak látom most részemről e' hivatalos jelentést arról, mint igyekeztem eljárni ezen ügyben 1834-beli october végeig táblabíró Fáy András tisztelt igazgató társammal együtt; azóta pedig, ő akkor lemondván, egyedül, 1835-beli martius utóljáig, meddigre, az az: 1833-beli october 1-sőjétől 1835-beli majus 1-sőjéig e' tisztet felvállaltam.

A' nemes vármegye két kérdést tűzött-ki felfejtésül a' színész társaságnak előleges megkísértésül másfél évre kijelentett pártfogása idejére, mikben az igazgatóság eljárando lenne:

1. Ha lehetne-e az ide jött és az országban mindeddig szerencsétlenül szétvándorló magyar színészek közül olly személyzetet összeállítani, melly minden művészi tekintetben mivelte előadású társaság nevét érdemelje-meg, 's így fő figyelmet gerjessen.

2. Fejlődött-e ki Budapesten maig már annyi nemzeti miveltség, melly az olly előkelő játékszini társaságot folyvásti részvéte 's látogatása által folyamatban tartaná, tetemesebb segedelempénznek ahoz járulása nélkül.

Szerencsém van ezekhez képest

Előszér: a' színészek összeállításáról.

Másodszor: a' játékszin folyamatban tarthatása minőségéről, 's a' segedelempénzekről és ezek iránt a' számadásról is benyújtani jelentésemet.

*) Párjából adatik itt e' jelentés némelly kevés jegyzettel annak, melly tek, Pest vmgye játékszini küldöttségének Döbrentei Gábor volt igazgató által benyújtatott, 's a' vármegyei levéltárba tétetni rendeltetett. Mindjárt akkor kívánta közleni e' lapok szerkesztősege: de az említett igazgató, egyéb következett dolgai miatt, csak e' napokban közölheté: most sem lesz talán érdektelen közzététele, 1-ször azért, hogy a' Honművészen eddig álló magyar játékszini történetadatok ezzel is neveltessenek. — 2-szor, lássuk kezdetét, nézzük még egyszer alapvetését tek. Pest vmgye budai törekvésének, mellyből nemzeti színházunk, haladásjelül, végre állandóságra szépen sikerült.

Az első megbízásra nézve kitudakozta majd egyik majd másik igazgató a jobb színészek hollétét; ira többfelé azokhoz; fel is váltottuk mindjárt eleinte néhány türhetőbbekkel az idejöttek között volt gyengébbeket. Folytatók ezt, de, kívánságunkat nem teljesíthettük hamarjában, mivel nem leheté ugy válogatnunk, mint a 36 milliónyi német nemzet 40 körülnyi játékszine személyzete között, mellyekből néhányat régibb idő óta, császári vagy királyi udvarok ápolnak évenként ráfizetésekkel. Azon igen kevésnek pedig, kiket az 50 esztendő óta vergődő magyar színészek utódai közül inkább ide a fővárosba valókul leheté nézni, kötelezvénye eltelését kelle megvárni. És tapasztalá az igazgatóság, hogy többféle összeköttetések, mint az előbbieknék egymással össze nem férhetőse, a jobb színésznek gyenge párral házasságban létele, annak, kit a természet segite bár színészi tulajdonokkal, a mimikai művészség titkaiban haladni nem akarása, hátráltatja, mind olyan tagoknak a legkisebb szerep véghez vivőjeig összeállítását, kiknek játéka természetesen, pontosan s illendően egymásból folya, és az illy szépen egygyé simuló egészben a mivel néző legkisebb házagon se legyen megszesszeni kénytelen. Láta ezen akadályokat a tekintetes küldöttség maga is; elnézé azért a hiányokat, mert inkább hazafiúi indulattal várta a javíthatást, mintsem azért e nálunk a nemzetiségre nézve is fontos ügyet vesztének engedte volna. Végre a tekintetes küldöttségnek januarius 20. 1835. költ elrendelése s felhatalmaztatásom szerint néhány ide nem való elbocsátásával 1835-beli aprilis elejére lehetett olly színész és énekes tagokat összeállitanom, kik ohajtott összejátászaikkal az első kérdés feloldását inkább segíthetik. Jóval többre megyen ugyan most ezeknek havonkénti fizetése azokénál, kikkel 1833. octoberben a pártfogás megkezdett; de ns Pest vármegye részéről legalább meg van mutatva ezzel, hogy rajta nem mulnék a felfogott ügynek félbeszakasztása.

Mivel és pontosan rendezett előadású társaságot kívánván pedig tekintetes Pest vármegye, igyekezék a két igazgató a színészeket mindjárt eleinte törvények megtartására kötelezni, *) mellyeket vagy még Endródi gyűjteményéből szedett, vagy az elsőbb jelen színészek tapasztalásaiból elfogadott, részint pedig maga általlátásához képest helyhez ujultabban alkalmazott: törekedék a színpadon beszélőt magyar nyelvbéli grammatikai szabályokra, a szavak simultabb ejtéseire hasonlóan szoktatni; hogy, valamint a t h é a t r e

*) Több példányban illy czímmel irattak le a tagok számára: „Játékszíni törvények, mellyeket 1833-ban september 29d. a játékszíni igazgatóság, szoros megtartás végett, szükségesekül ismert, és a társaság tagjainak kiadatni rendelt, 25 pontban.

français, a' drurylanei theatrum, a' florenczai, berlini, müncheni, bécsi udvari játékszínnek meg nem szenvedik az olly színészt, ki nyelve csinoságait is nem érti; úgy itt, a' fővárosbeli magyar játékszín tagjai is, elébbi gondatlan nyelvüket, tanulttal váltsák-fel. *) Öltözés, szavalás, character-felfogásnak elvétele nem hagyott vagy még a' játék előtt, vagy nyomban az alatt, észrevétel nélkül. Utasítást adtam, mint a' játékszín helyén 's így a' színészekhez közelebb lakó, az angol, francia, olasz nevek, kifejezések helyes kimondásában, azt, a' jambus és trocheusi versnek, a' hol kell, zengzetessége, súlya, vagy szelid lebbenése éreztetésében. **) Azért vállalam magamra én a' Budán nyomtatott játékszini czéduláknak helyesírással megjelenésére ügyelést is ***) , minekufánna akartuk igazgatókul azoknak elébb szokásban volt dagályos felczifrázása helyett egyszerűen szólását 's az elámitásnak, csupán papirosról, inkább szinpadra, hol varázshelye van, tétetését. Sőt figyelmeztetés történt a' játékszínen kívüli külső magaviseletre is; mert a' csinos, jó nevelési módhoz értő kaphatja csak ki a' színészi helyzetek kényességeit. Töbбекen fogott a' jó akarat. És ohajtá az igazgatóság elérni azt is, hogy a' mimikáról irt azon munkákat, melyeket a' könyvtár számára megvett, fontolgtatva tanulják színészeink: mivel annak rólok megvállását kell kivivniok: egy fok on állanak már a' külföldiekkel, e' nélkül boldogulás nincs; számosabbban a' közönség mindig csak oda fut, hol igazibb művészi fenségben gyönyörködhetést lel. ****) Legtöbbjét e' tanulásban a' külföldi nyelv nem értése akadályozá; azért, czélirányosabb lenne utmutató munkák fordítása olyan játékszini kritika formáknál, melyek félszegséggel iratnak, 's a' közönséget is inkább összezavarják, mintsem a' kifejlést okosan vezetnék. Mig azonban vagy fordított vagy eredeti mimikát 's dramaturgiát kaphat a' magyar színész uta-

*) Igen segíté ebben az igazgatóságot a' m. akademia játékszini küldöttsége, mellynek tagjai átvevék a' két igazgatótól a' stylusi kijavítást kívánt eddigi munkákat. L. Évkönyvek. II. k. 40. III. k. 26. 49. I. 316.

**) Hamar felfogá F á n c s y Lajos, a' tisztább ötös jambusokban fordítást pedig Kiss Iván.

***) Erre a' gond 1834. augusztusban Szigligeti Eduardnak adatott folyóvára által, kit a' két igazgató reményekkel vett éppen akkor a' színészek közé. (Különösen megilleté ezen szerény írónak „Pókaiak“ című eredeti műve, nem régi adatásakor a' nemzeti casino páholyában volt több részvényes urakat, 's tapsokat nyert az egész jelenvolt becses közönségtől.)

****) Nem a' színészszel együtt fejlődnek, úgy mint nálunk, a' nézők, miként hajdanta történek ez a' francia, olasz, angol 's német honban; közöttünk igen sok látá már azoknak messzehaladott előadását, 's a' tökélyképnék phantasiába ragadott lengése hűségés hasonmásra kíván lelmi.

sításaul, kötelessége volna olvasatlanul nem hagyni azon idegen játékszíni kifejlődéseket, színjátszók életírásait, mellyek magyarul éppen az ő kedvéért eddigelé már kiadattak.

(Folytatása következik.)

PESTEN oct. 29 én „30 év egy játékos életéből“ fordult-meg ismét színpadunkon. E' sok jelességgel bíró színműnek még folyvást meg van a' maga közönsége. Színészeink közül dicséretesen működtek Bartha (Behlen György), Megyeri (Varning) és Szentpétery (Reupen) urak, Laborfalvi R. (Amalia), Telepi M á l i (Clementina). — 30-kán Bauernfeld „vallomások“ című vig játékában a' Lendvay pár nyerte-el az est koszorúját. — 31-kén „Montecchi és Capuletti párt“ daljátékban a' Kassára szegődött D é r y n é asszony, mint Romeo utószor lépett-tel. Zajos taps üdvözlé a' dalnoknét, ki magyar operánknak egyik első jégtörője volt; később előhivatván, versszettel 's egy csinos arany levelű koszorúval tisztelték-meg. Ezekhez járult egy diszes atlasz szalag, mellyre az említett verszet vala nyomtatva, 's a' barátsági tiszteletnek néhány emlékszávai S c h o d e l n é és Lendvayné asszonyoktól. Valamint ez gyengéd érzelnök bizonyítványa volt a' jeles két művésztránétól: éppen olly szép peldaul szolgálhat egyéb színészeinknek is arra, hogy egymás irant kölcsönös tisztelettel viseltessenek; mi mindenkor köz dicséretökre fog válni; holott az ellenkező nemcsak a' józan gondolkozású emberek bal íteletét, hanem a' művészek között is örökös vihart és czél elleni lépteket von maga után. Emlitnünk kell még, hogy Dériné asszony több ízben szokatlan zajgó tapsok közt hivatott elő, 's játék végén érkekeny rövid beszéddel vett bucsút a' Pestiektől. — Julia szerepében ismét S c h o d e l n é asszonyt látnuk. Miként üdvözlünk téged, te megfoghatlan lény; ki a' heves és bajnok Romeót személyesítve éppen olly elragadó csudálkozásra bírod nézőidet ragadni, mint a' lángszerelmű szende Julia személyesítésében? Miként üdvözlünk te dalok királynéja, ki a' csalóánytól ezüst csengésű andalító hangot, a' Gráciáktól kellemet, 's a' Múzsáktól mindent meglepő művészséget sajátítál-el? Toll elégtelen művészeted magasztalására, habár a' képzemény arany tintájába mártatnék is az; ember elégtelen azon érzes rajzolására, mellyet báj-hangoddal minden kebelben támasztasz. habár mindenható lángésszelle lenne is áldatva; nyelv képtelen azon kéj-perczekért, mellyekbe játékod a' nézőt elringatja, hálát rebegni, 's minden adója nézőidnek csak a' téged tisztelő tapsokon alapul, mellyek ma is számtalanok és hosszasan zajgók valának. — S á t o r f y u r (Theobald), az előtt Zettelmann, kinek szép hangja mellett szorgalmas tanulást, szilárdabb tactus-tartást, és több pontosságot ajánlunk, a' szép számú nézők által hasonlag előhivatott. — November 1-ső napjára „peleskei notarius“ volt kijelelve.

NAGY-ENYEDEN őszelő 15-dikén „Angelo, Padua zarnoka“ drama Hugo Victor után b. Eötvös József. A' jeles szerzőnek eddig itt nem adatott műve szép közönséget gyűjte-be. Thisbe szerepében Abdayné méltán nyert előtapsoltatást. Ő illy szerepekben otthonos; a' heves szerelmezt, az ön feláldozót, szerencsésen adá. K o v á c s (Homodei) művész vala kicsiny, de kimértséget kívánó szerepében; rémületes — mint kellett — a' komorna megijesztésében. F e j é r n é r ő l (Bragadini Katalin) némi lan-

kadt mozdulatait kivéve, kedvezőleg nyilatkozunk. 'S ennyiben az előadás dícséretes; de készakarva hagyánk-el két személyt, nem nekik való szerepet vivőket; Abdai (Angelo) egyik, Török (Rudolfo) a' másik. — A. ur megbocsát, ha pécsi bírálója engedelmével (Honműv. 32 sz. 1837.) mondjuk, hogy ő illy szerepekre sipoló hangja 's hidegsége miatt alkalmatlan. Török is gyenge mellje, fogain átszürt monotonja, természetlen tulságig rángatózó tagmozditásaival sokat leront az előadás érdeméből. Két mellék-személyt csak czédulán látunk. — 16-án Kotzebuenak egyik legszerencsésb vígjátéka „Rokon- 's barátszerző a' jó pénz“ (eredetiben „die Verwandtschaft“) Láng darabos fordítmánya szerint. Fejér (Antal) és Fejérné (Rózi) korszorú voltak a' mai előadásnak, 's méltók az előhivatásra. Fejér a' természettől nem mindennapi tehetséggel van megáldva; csak művelni kell azt; comicusnak született ő; — játéka szabatos, mozdulatai természetesek, 's még is művésziek; az volt ma is, minek lennie kellett. Fejérné az ártatlan együgyű falusi lánykát mesterkéltlen 's kedvesen adá; csak ilyen szerepekben nevelheti ő érdemfűzéré. Szerbényit (Merész Mihály) elemében látók, mint Váradinét (Sibilla). Kovács a' rangra, czimre áhítózó Merész Albertet dícséretesen. Eszter (Mártha), Szilágyi (kalandor), ha öregebbet mutasson, 's Török (Max) is jók valának. Az egész élénken, egybevágólag adatott, 's csak a' szerepek helyes kiosztásának vala eredménye ez. E' műben többször előforduló „Merész“ szó egy észrevételt tétet velünk. A' színpad való iskolája a' nemzeti nyelvnek; ott correct, írói 's táj-ejtésektől ment nyelven kell beszélni. Őrizkedjenek hát színészeink: erány, eránt, mérész, róla, velem, nekem 'stb. mondani: „irány, v. arány, merész, róla, velem, nekem“ helyett.

KOMOLY 's társai.

KASSÁN october 20-kán az ide érkezett színésztársaság Balla Károly igazgatása alatt Szigligeti „gyász-vitézek“ című 4 fvsos eredeti dramáját türhető számú nézők előtt iparral ugyan, de gyengén adá; mi fő oka volt annak, hogy a' különben jeles, nagy hatású drama a' közönség általános tetszését megnyerni szerencsés nem vala. Balla (Csanád) természetes játéka, szabályos mozdulataival, érdemlett általános tetszésre méltatott. A' helybeli igazgatóság nagy nyereséget tenne, ha őt nejevel együtt, ki Ilon személyben mint művészné mutatá magát, ki a' mondandókat érti és szerepének lelkületébe mélyen hat, részére meg tudná nyerni. Anasztázia (Róza) kedves tünemény lesz a' színészet egén, ha fáradtságot és tanulmányt nem kímélvén azon igyekezend, hogy valamely állandó társaság tagjává lehessen; mert a' vándorlás a' színészeti pályán a' művészi előhaladhatásnak sirja. Ipart bizonyító nem rosز játéka többször megtapsoltatott. Kőszeghy (Ráb) az ő iskola tanítványa: hajdani művészége már csak romokban tünik-elő; fesszége nem rosز szavolatát érdektelenné teszi; egyébiránt sok helyen jeles, ellenben sok helyen gyenge is vala, 's a' közönség egy része néhány-szor megtapsolá Boldizsár (Jobur) nagyon haszonvehető tagra mutat. Zsibrei (István király) Benkő (Jávör) és Könyves (Ákos) játékok minden bírálat alatti volt. A' többi személyzetről, mennyiben többnyire néma szerepekben állott-elő, eldöntő itéletet nem lehet hoznom. Az öltözetek csinosak valának. Az egész társaság 18 tagból áll. Játék végén Balla, Anasztázia és Kőszeghy zajosan előhívtak. — 22-kén „gróf Adermal, vagy, a' lelkiismeret kinjai“ drama 3 felv. hozatott színre. Kőszeghy (a' czimszerepben) kielégített; kár, hogy minden taglejtését fejében pontosítja össze; mai sze-

repének beljegyét jól találta-el. Itt maradása kívánatos volna. Anasztázia (neje) kised szerepében tetszett: de sokan, mint Eugeniát, kívánták volna látni, ambár Balláné (Eugenia) köz tetszésre játszott, és vélekedésem után az egész játék előadása csak így sikerülhetet: de egyébiránt is minden legkisebben felakadni nem a' színművészetet ismerők tulajdona. A' mai szerep elosztással minden műértő meg lehetett elégedve. Könyves (Sir Georg Nelfort) várakozáson felül, Boldizsár (Selmur) jól játszottak. Balla (Eduard) jeles, kimért játéka ismét a' legérdemlőbbleg köz tetszést aratott, és majd minden jelenése megtapsoltatott. Szikszai (Patrik) nem rontott; Boldizsárné (Betti), kezdő színész nő léte, elegendő bátorsággal játszotta kised szerepét. Első felvonás alatt Balla Mari és Károlynak a' történet ünnepi rendje alkalmával lejtett kettős tánczuk dicséretet érdemel, és tetszett. A' dramának végén köz akarattal az egész személyzet kitapsoltatott. Nézők közép számmal. — A' színházban czélszerű igazítások tételén miután tegnap a' német társaság utolsó mutatványát adá, az néhány napig zárva maradt. — Közelgő hónap első napjától új színi pálya nyilván, a' játékszini igazgatóság, szétküldött hirdetményekben a' bérlet módját és árát jelentő következőképp:

	év	hónap	v. cz.	
			ft.	kr.
Első emeleti páholy, csupán fél évre bérelhető	1	1/2	—	300 —
Második emeleti páholy	1	1/2	—	200 —
do. do. do.	1	1/4	—	110 —
do. do. do.	—	1	—	40 —
Zártszék	1	1/2	—	40 —
do.	—	1	—	7 30
Földszint	1	1/2	—	24 —
do.	—	1	—	5 —

A' páholyok és zártszék bérlete hónaponként 22. a' földszínieké pedig csak 20. előadásra terjedend. Az igazgatóság lakása Forgács utza 43. sz. a. Karlovsky ház első emeletében. Az ide szegődött tagok naponként érkeznek; Déryné és Joób a' hónap végén váratnak Mint hallani, az itt mulató Balla ur társaságából ide szegődni szándékoznak: Balla, Balláné, Anasztázia, D. Etelka, Zsófia, Kőszeghy 's tb. A' nevezetteknek itt maradásuk minden esetre nagy nyereség volna az igazgatóságra nézve. Már nem messze levén az első játék, jövő levelemben majd mindeuról körülményesebben és bővebben.

KLESTINSZKY LÁSZLÓ.

LITERATURA.

Tudományos hírek Keletindiából. — Az ázsiai társaság régen foglalkozik egy természettörténeti muzeum összerészesében. A' sok ásványesontok, melyeket egy idő óta Indiában találnak, arra birták a' társaságot, hogy csak élő fajok csontvázait szerezzemeg. Azonban az Ázsiának minden részéről beküldött példányok száma oly nagy, hogy a' társaság elégtelen maga erejéből azoknak osztályozása, elrakása és a' levegő behatásától megóvására. A' kormányhoz folyamodott tehát évenkénti 10.000 rupia segédpénzért, hogy muzeuma felügyelőjévé vagy inkább igazgatójává egy jeles természetbuvárt szerezhessen, 's ez által, egy nemzeti intézet alapját letehesse. De a' fő kormányzóknak úgy megkötvék kezei e' tekintetben, hogy e' kérelmet

előbb még a londoni igazgatókkal kell közlenie: azonban remélhető, hogy a társaság kérése méltányoltatni fog; mert a londoni igazgatóság sokkal nagyobb lévvvel munkálódik a természeti kincsek gyűjtésében, mint sem illy csekélységet megtagadna.

A literáriai munkálkodások minden nem kedvező körülmény mellett is folynak; a Mahabharat 3-dik kötete megjelent, s a 4-ik vagy utolsó kötet is elkezdett. A cochinchinai szótárnak fele már elhagyá a sajtót. Bizonyos Tassin ur kiadta India földabroszát 6 lapon, latin és persa jegyzésekkel. Ára 40 rupia. Az indusnevek és szók leírása miatt még most is nagy a zavar; mert eddigelé, bár mint fáradoztak, sem Európában sem Indiában nem tudtak olly rendszerre találni, melly e' részben elfogadható volna. Azonban az indiai szó vagy kimondásnak latin betűkkel leírásában tett minden eddigi próbának füstbe menése sem gátolható azon hihetlen balgaság főnökeit, kik a romantizáló rendszernek megalapítható eszméjétől semmiképp' sem tudnak megválni. Trevelyan nevű egyik statutitoknoknak elnöksége alatt t. i. egy társaság szövetkezett, melly abban fáradozik, hogy a Hindukat, a Sanskritoktól kölesönzött, s a tartományok különböző szejtésére és tájszók kimondására alkalmas jegyeket elszoktassák, s latin betűkkel élésre vegyék. E' társaság egyikét sem követi az átírásra használt eddigi rendszereknek, hanem egy újat talált-fel, melly szerint azon hangok, mellyek latin betűkkel ki nem mondhatók, az e' hangokhoz valamennyire rokon betűk fölé vagy alá jegyzendő pontocskák által kifejezendők. Már most könnyen elképzelhetni azon zavart, melly e' pont-tömegek összehalmozásából származik. Az egészben legjobb az, hogy a betűk korán sem tartják-meg azon hangot, melly az angol szók kimondására szükséges; és így, ha a Hindu megtanulja is e' csudás betűket, azért még sem tud egy angol szót is elolvasni. De ha a rendszer ugyan olly tökélyes volna is, mint minő tökéletlen, még is ritka tüneménye volna az emberi fonákságnak azon gondolat, hogy egy maroknyi nép kegyelméért, melly idgen földre megy, 100, vagy 120 millio ember más a. b. óét tanuljon-meg; és csak azon balga hiedelméből származik az Angoloknak, mi szerint ők mindent jónak s tökélyesnek hisznek, mi az Angoltól származik. Végre is azt nyertek e' fonáksággal, hogy néhány hónap óta egy bramint keresnek, ki a' calcuttai törvényszéknek a' Hinduk törvényeit megmagyarázza; de sikeretlen. Ha ez még soká így tart, e' tartomány ismét előbbi vadságába fog süllyedni.

Prinsep ur, az ázsiai társaság tagja, nem régiben igen érdekes felfedezést tön. Delhi környékén t. i. már régóta találtak egy oszlopot, mellynek felírását senki sem tudta elolvasni, s azóta ez írást hasonló oszlopokon Al-Jahabodon s más helyeken is találtak. Bizonyos Stevens on ur, Bombaiban, próbát tön e' jegyek megfejtésével: minthogy azonban a' textust sanskritnak hiszi, nem boldogult. Prinsep úgy találta, hogy a' feliratok nyelve pali, az az, a' Budhisták szent nyelve, s azoknak betűit kiismervén, a' felírást elolvasá. E' feliratok a' 4-ik századból valók Krisztus születése előtt, és a' ceyloni királynak a' Budhista vallásra térését tárgyazzák. E' felfedezés más újabbakra szolgáltatott alkalmat, nevezetesen a' guzzerati pénzek egy számos osztályát fedő iratok elolvasására, mellyeknek elolvasásával hiában vesződték mindeddig; de a' legérdekesebb, mit fölfedezés nyújthat, — az ellorai és salsettei barlangok hasonló jegyű iratainak megfejtése még hátra van: ha ez is sikerülend, ismerni fogjuk e' szörnyű munkának, kezdőjét s az okot, melly annak kivitelére készítette.

D I V A T.

Pariban már kalapokat is készítenek többféle szint jütszó bársonból, tollakkal ékesítve. Színök leginkább fekete, piros, fehér. Az ugy nevezett canezon-mantillákat készítik bársonból is; mellyek élül egy sor apró gombokkal vannak bekapcsolva, s ezeknek mindkét oldalán hasonló gombor, de széles V alakban, húzódik lefelé. A' csipely körül fekete csipke-lebegény diszlik; hasonlag a' hajtóka, gallér, és ujjak körül. Ez utóbbiak felső része fél bősé-gű; az alsó selyem ruhát is egy sor gomb zárja-be. — A' hajtók most is olly divatosak, hogy pongyola fejkötőkre, alapokra, a' homlok két oldalára folyvást teszik. Hajdizsul a' szalag és bárson bokrok folyvást használtatnak. Téli kalapokra bárson és atlasz, tollak, bárson virágok vétetnek.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön november 8^{kán} 1838.

SZORGALOM.

Spárga-papíros. A' piemonti hirlap szerint Turinban nem régiben éppen olly fontos, mint eredeti találmánnyal lépett-fel bizonyos Moscone Gergely. Ezen ur t. i. a' spárgának tőkocsánából olly papírost készít, melly a' pergamen sajátságaival bir, eny nélkül készül, 's igen szép simává lesz. Ezen kívül még egy különös sajátsága is van; t. i. ha vízbe mártják, megkeményedik, a' nélkül azonban, hogy a' rajta levő irás ez által szenvedne.

ÉPÍTÉSZET.

Egyházak elrendezése.

(Folytatása.)

Mind ezt illő tekintetbe vevén, számításba hozták a' boltozat terhet, oldalnyomást 's ellenhatást; próbákat tettek a' legkönnyebb, 's e' mellett még is legszilárdabb 's legtartósbb műszerekkel; és kiszámíták az építéshez választandó köveknek legjobb 's tehát legczélszerűesb alkatait, mi által bizonyos theoria lépett életbe 's alapított-meg, melly a' régiek előtt egészen ismeretlen maradt. Ebből ismét az egyház-diszítésnek egész egy új rendszere eredt, 's ezen alkatban kevés idő lefolyta alatt két templom készült Parisban, t. i. a' Magdolna-templom, mellynek építőmestere Constant volt, 's a' sz. Genoveva-egyház, melly Soufflot híres francia architectus műtervei szerint állott-fel. E' két egyházat méltán tekinthetni remekműveknek az architektura körében. E' most érintett egyházak tervei egészen új izlésben készülvék, mellyeknél belől csupán szabad állású olly oszlopokat láthatni, mellyek boltozatokat hordoznak. Azon kuppolák, mellyek a' keresztkarok fölött helyezvék, négy karcsú 's csinosan dolgozott oszlopon állnak. E' két egyház közötti különbség csupán abban áll, hogy a' Magdolna-templom latin keresztet képez egy colonnáddal, melly négy oszlopból van összeillesztve, a' sz. Genoveva egyház pedig görög keresztet ábrázol, mellynél a' colonnádot hat szabadon álló oszlop teszi.

(Folytatása következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Tekintetes nemes Pest vármegye játékszini küldöttségéhez a' budai magyar játékszini ügynek 1838-beli october 1-sőjétől 1836-beli martius utolsójaig miképpen folytatáról.

Igazgatói jelentés.

(Döbrentei Gábor hivatalos jelentésének folytatása.)

A' második kérdés körül mit lehet tapasztalni, megkísértem előadását.

Emlékezik a' tekintetes küldöttség maga is, milly köz örömet szerzett e' budai magyar játékszinnek vármegyei pártfogás alá vétele a' két városban sőt az egész országban. Nemzeti játékszin Budán! hol a' lakosok most inkább német nyelvűek, hol azért az előtt csak kevés évvel azt senki sem hitte volna. De Budához levén kötvé a' nemzet régi dicsősége nagy részének emlékezete, e' jelenés felujulást fényeltetett, gyarapodását mutatta a' nemzetisedésnek mellyért a' két utóbbi országgyűlés vivott, mellyet az országnak már most majd minden megyéje, 's azok között kitünőleg Pest vármegye is, lelkesen terjeszt, és a' mire törekvést ezután bármelly akadály sem nyomasztandja-el. Tovább lépésül nézetett tehát, midőn most Budán a' magyar színjátszók (kik eddig Budán vagy Pesten ha megjelentek, német igazgatóságnak fizetének néhány darab előadhatása megengedéseért a' városi színházban, vagy ha külön egyéb épületben nyitottak is játékszint, ez mindenkor csak másod helynek, alább valónak nézetett) nyerék az elsőséget kötelezvény szerint, 's ezutánra akármiféle más látvány mutatója a' vármegyei igazgatóság helybenhagyásától és alkujától kezde függni.

Buda városától színházának csak egy arany esztendei díj melletti általengedése kedvesen vétetett. Lehet mondani, tevé ezt, mert a' német színjátszóknak régibben igen sok ezerre rugott segedelem-pénzzel tartását már nem győzte, a' később magára hagyatott vállalat pedig kénytelen leve bukni, és így, csakhogy üresen ne álljon az épület, könnyen általengedheté. De, meg kell vallani, Buda választott polgársága nagy készséggel fogadta-el tekintetes Pest vármegye felszóllítását, 's ha voltak is a' tisztviseléség tanácsában ellenkezők, mert maguk 's háznépük nem értenék majd a' magyart, a' többség beakarta Ráth gyógyszer-árus és derék nép-szószólló életterjesztéseire bizonyítani, miként hajlik Buda, éppen mint főváros, az általános megmagyarosodás országos kívánsága teljesítésében pél-

dát adni, minél fogvást, a' kiirtt concursusról, melyre magát két német vállalkozó jelentette, lemondott.

Igy kezdve 3 hónapig nyereséggel folyt a' játékszin october elsőjétől December végeig 1833., midőn hónapanként, jövedelem és kiadás ekként álla:

		<i>V. cz.</i>
Octoberben fizetés:	2653 ft. 24 kr.	— jövedelem: 3481 ft. 39 kr.
Novemberben —	2811 — 44 —	— 3596 — 6 —
Decemberben —	3073 — 49 —	— 2955 — — —
8538 ft. 57 kr.		10.032 ft. 45 kr.

Jól indult. — Emlékezni arra, midőn elébb 1825. 28. 31-ben vendégléppen utaztak keresztül magyar színészek, mint vala 100 egynehány néző akkor, majd csak 50—40, 's most a' játékszin mindig eléggé tele, gyakran teledes teli, nagy változás látása volt. Az igazgatóság kötelességének hitte követni a' közönség kívánságait; mert azt nagyobbára még most ujra csak édesíteni kellett, 's azért nem csupán igazságos követelését teljesítgeté, a' mennyiben tölt, hanem a' többségnek még szeszélyeit is. Lassan lelete felkapni megint azon hirre, melyet 1820-ig néhányszor szerze magának Pesten a' magyar játékszin. Az általvett 7 muzsikus helyett 16-tot állita az orchestrumba; világosításon javított; szaporította a' színészek számát, ugy hogy az egész személyzet száma, az utolsó szükséges szolgálai 72-re ment.

'S ily Buda főváros rendezettebb magyar színházában szépen alakult össze a' magyar közönség, ugy a' mint eddigelé a' várban még soha sem. Budai fő urak, fő hivatalbeliek fogtaltak-el logékat. *) Sűrűn jöttek a' földszinre, zártszékekbe tisztségbeliek, kik kö-

*) Kik tartották azokat, kezdve a' nádor ó cs. k. főherczegségén, kik más helyeket, előadta nyomtatásban a' két igazgató illy czimek alatt: I.) Jegyzéke a' budai magyar színésztársaság számára, tek. Pöst vármegye felszólításánál fogva, kebelében, 1834 évi februarius közepeig gyült mindennemű adakozásoknak. Februarius 16-d. 1834. — II.) A' budai magyar színésztársaság számára tett újabb adakozások: aprilis 12-d. 1834. — III.) A' budai magyar színész társaság számára tett adakozások folytatása. November 20d 1834 — Kitészik ezekből, miként vett részt külön felsegítésben is a) Pest Pilis és Solt vmegyének közönsége; tisztviselő kara, minden járása, szolgabírák által. — b) A' m. tudós társaság igazgató tagjai, ily a' tiszteleti, rendes, és levelező tagok. — c) A' pesti nemzeti casino, gr. Széchenyi István indítványára. — d) Pest sz. k. városának tanácsa és polgárai. — e.) Kecskemét városa. — f.) Budapesti magyar asszonytársaságok, kiktől tek. László Ferenczné, Szücs Jozeta, gyűjte 1.276 for. v. cz. (Megemlitem itt azért, mivel neve a' III. jelentésben nincs kitéve.) — g.) Ország gyűlésén volt ifjak,

zött a' concipistaságon alul levők számára csak azért is lejjebb szállította a' tekintetes küldöttség a' bemenetárt, hogy közöttük a' magyarban nem annyira gyakorlottak tanulhassanak. Pestre pedig theatrumból vissza, urirend, ifjúság, népség, bucsúi sokasággal tért. És földszinen az ifjúság jól nevelten viselé magát; a' karzatiak, eleinte hitt, hirdetett kicsapongással éppen nem. Zajosabb lön ugyan e' közönség a' németnél; mert a' magyar vér élénkebb, hevesebb, 's magával hozá ezen élénkebbség az éljen! helyes! kiáltásokat így, fori helyett újra! — de sajátságot bizonyítja ez, minőt olasz, angol, francia játékszinben megint *) a' nemzet szelleme szerintileg találunk.

Lehete kímélést is észrevenni a' buzgóságban a' játékszinen esett hiányok iránt, türeést és várást, hogyha a' magyar is valahára felkaphatna! — Fizetés, jövedelem januariusban februariusban 1834, így vala:

Januariusban fizetés:	3012 ft. 50 kr.	—	jövedelem	2181 ft. 41 kr.
Februariusban:	—	3130 — 58 kr.	—	2375 — 5 —
		6143 ft. 48 kr.		4556 ft. 46 krt

E' szerint a' December utoljaig volt 1493 ft. 48 kr. nyereséget februarius vége már elvivé 1589 ftnyi több kiadással. A' hidnak nem létét vetették okul.

Tavasza kelve reménylé az igazgatóság, hogy az intézet saját jövedelméből talán még is fentarthatná magát. Következőleg álla ekkor három hónap alatt a' kiadás és jövedelem:

Martiusban kiadás:	3016 ft. 40 kr.	—	jövedelem	3508 ft. 5 kr.
Aprilisben	—	3174 — 34 —		2615 — 15 —
Majusban	—	3731 — 47 —		3067 — 27 ¹ / ₂
		9923 ft. 1 kr.		9190 ft. 47 ¹ / ₂

Pozsonból, orvosi es törvénytannók Pesten, bölcselkedési tanulók Vácson. — h.) Polgári mesteremberek Pesten. — i.) Óbudai zsidó község 's tb.

*) Miért ne maradhatna szokásban a' tetszésnek e' három szava? — Te gyük. venné által a' majmolás Bravit es fuorit. Mi lenne a' nyereség, ha ezeket is ázsiai betyárkodás találná kurjongatni. A' nyereség, ha: éljen, helyes, újra legeuropaibb civilisatio hangján kiáltatik, 's ez terjedjen, ez. Legmiveltebb társalgású francziák, angolok mondák, midőn megmagyaráztaták velem a' játékszinben ama három szót, hogy azoknak oda is átviteleben nemzetiség némi saját elágazatát lelik, új ingerrel. — Cseréltetni akaróink a' honi „Rajta“ helyett is „Frisch drauf“ -ot kívánának-e felvételni? Az ohajtható inkább, hogy a' csupán karzati rikkantásokra 's neha még földszini csoportnak dörömbözésére is, a' hivott színész ki se jőjön, miként olaszthonban nem. Jól hallja színpalai mögöl a' színész, mikor hangzik igazán mindenünnen a' taps, a' hirtelen megilletődésből kimelegült.

Kitetszik, hogy pótolni kelle. Ezen időn innen csak két hónapban vala 3000-ren felül a' jövedelem, u. m. augustusban 3109 ft. 46 1/2 kr.; novemberben 3740 ft. 17 kr.; június, september, october, december hónapokban 1834. februariusban 1835. mindig csak harmadfél ezer körül; júliusban 1834. 's januarius és martiusban 1835. pedig 2000-re sem ment. Az igazgatóság vissza azért nem lépett a' kiadások leszállításában; mert azokat, kiket bővítésül vett-fel több ideig szálló kötelezvényre, hirtelen elbocsátni nem lehetett volna, és hívé, hogy az eleinte volt gyengébb karba állítás az egészet csökkentheti-meg. Gondolni lehet, azért nem sokasodék azon mértékben a' néző, mellyben a' kiadásnak tétetni kellett; mivel, meglehet, a' színészi előadások nem elégiték-ki mindenben a' már sokat és jól látott budapesti közönséget; mivel ta'án a' buzgóság is ereszkedett. De ezen utólsóra nézve csakugyan azt kell megjegyezmem, hogy logék, zártszékek, földszin, majd mindig ugyan azon nézőket mutatak folyvást; gondolnám tehát, azért is nem emelkedék a' jövedelem, kiadásokhoz képest, mert az országggyülés most igen sok magyar házat, ifjúságot tart innen távul, 's Pestet és Budát nem látogatja-meg olly idomzatban annyi honbeli, mint a' mennyi idegen Bécsset, hol a' játékszineket ezek is nagyon jövedelmesítik.

(Folytatása következik.)

PESTEN nov. 1-ső napján „peleskei notárius“ adaték harmadszor, olly nagy közönség előtt, millyet csak operákon van alkalmunk láthatni színházunkban. Megyery ismét egyetlen volt szerepében 's Bartháné meglehetősen énekelt; csak már ne rakná fejére azt a' sok csecsebecsét, 's gondolná-meg, hogy nincs magyar országban serföző, kinek olly czifra szobaleánya lenne, minő ő vala. Erkelné asszony (Fanni) a' fatális vörös ruha helyett mást öltött magára, Bartha ur pedig kissé kedvetlenül játszott. Utósó felvonás végén Abeles ur, tánczművész, Komlóssy Ida kis-asszonynyal mazurkát tánczolt; mire csak azt jegyzük-meg: bár ne tánczolt volna! Végezetül kijegyzük vidéki t. olvasóink számára az annyira kedvelt, 's a' mai estén is zajosan ismételtetett juhászdal textusát:

I.

Hortobágyi pusztán fuj a' szél,
Juhászlegény búsán utra kél.
Hová lett a' nyája? eladta.
Hová lett a' kedve? elhagyta.

'S hajh, nyájadat miért adta-el?
Nekem már a' földön mi sem kell.
Juhászlegény kedved hova lett?
Rózsám hűségével elveszett.

Isten hozzád, puszta, 's pajtások!
Furulyámat már nem halljátok!
'S hortobágyi pusztán fuj a' szél,
Juhászlegény búsán utra kél.

2.

Juhászlegény hosszú útjában
Szomjuságot érez torkában.
Szomjas és szerelmes! két gonosz,
Magában is mindegyike rossz

'S betér a' kádarcsi csárdába
Nagyot iszik ottan bujába';
'S mint iczét iczere üritett,
Szomja és szerelme elveszett!

I — y.

Nov. 3-kán „gróf Benyovszky“ igen kevés néző előtt adatott. — 4-kén „té-
kozló“ került szönyegre. Ez uttal a' darab személyzete magyarosítva volt,
és Dumont, francia, Ritter von Berg-gé lön, mi által azt nyertük,
hogy László urnak szavai érthetökké lettek. Különös az, mint már ne-
hány folyóiratban említettett, hogy színészeink valamely darabot először min-
dig jobban adnak, mint másodsor; de még különösebb az, hogy némely szem-
mély, ki első előadásnál szerepét tökélyesen tudta, második alkalmával szem-
beszökölleg akadozik; példa volt erre a' darab prosáját megkezdő két inasnak
egyike, ki e' szerepet első második 's harmadik adatáskor is játszá, és ma
még is olly szorongva tekingetett a' sugóra. A' megbetegült Bartháné assz.
helyett Katicza szerepét Éder Luiza k. a. vállalta-át rögtön, és olly dicsére-
tesen felelt-meg neki, hogy dicséretesbben hosszab készüllet után is bajosan
felelhete. Neki az igazgatóság hálaival tartozik illyen feláldozásokért, minőt
mind most, mind a' „gyászvitézek“ első adatásakor bebizonyított. A' diszle-
tek és gépelyzet ismét lajhán működtek. Nézők nagy számmal. — 5-kére
„XII-ik Károly Rügen szigetén“ volt kijelelv.

R — t

K ü l f ö l d i j á t é k s z i n .

Taglioni család. Korunknak egyik legnevezetesebb művész családja
a' Taglioni család. Taglioni Károly, piemonti születés, volt első híres tán-
czos e' névről. A' mult századnak utolsó felében élvén, két fiat és két leányt
nemzett, kiket valódi atyai szorgalommal nevelt. Fülöp, legidősb fija, jeles
tánczos 's a' ballet feltalálója, volt atyja Mariának, az anyai diadalt aratott-
nak: Pál, öccse, éppen olly jeles tánczos, mint kedves társalgó, jelen-
leg a' berlini színháznál van. Josephina a' velencei színház tánczosnéja volt,
de a' szinpadai változékony életet csendesebb házi élet gyönyöreivel cserél-fel;
néje lett egy régi nemes család sarjadékának, 's jelenleg Centorini grófné.
Ifjabb nővére, Louise, Parisban a' consulság idejében köztetszés tárgya volt;
de ez is lelépett a' szinpadai sikos pályáról 's Dubourg grófné lön; jelenleg
Neápolban tartozkodik, 's vagyonából él. Taglioni Salvator husz évig mulat-
tatá nézőit Neápolban; jelenleg balletmester a' turini színháznál, 's a' király-
nak kegyét nagy mértékben bírja. Salvatornak három leánya közül a' két idő-
sebb hűtelen lett atyja művészetéhez, és mint dalnoknék akarnak hirre kapni;
a' legkisebb, egy 15 éves deli hölgy, nem rég lépett-fel a' neápoli san Car-
lo színházban, 's zajos tapsot aratott.

Parisi színházak munkássága. Januariusban 36 szerzőtől 21
uj színművet adtak-elő a' parisi színházak; februariusban hasonlólag 36 szer-
zőtől 24-et. Ezek között volt Donizettinak „Parisina“ czimű új daljátéka, melly
az olasz színházban jött létre; Dumas Adolfnak „keresztesek tábora“ czimű
új daljátéka.

Művészet méltánylása Londonban. Taglioni Mariának jan. 14-én adatott jutalomjátéka csak 1150 font sterlinget (29 000 frank) jövedelmezett Londonban. Illy jutalomjáték már aztán megérdemli, hogy a' színész érette fáradozzék.

A' füttyölés következőleg kezdődött a' színházakban. — Bizonyos rossz darab adatásánál a' függöny lebecsátását kívánták a' nézők; minden oldalról „la toile! à bas, à bas la toile!“ — kiáltás hallatszott; de mind sikertelen; végre egy agyafurt ficzónak eszébe ötlik, hogy füttyöljön, és a' gépmester, ki a' füttyben mesterének 's parancsolójának hangjára vélt ismerni, a' függönyt lebecsátá. A' közönség tapsolt és kaczagott, 's a' füttyölés hasonló esetekben azon órától elégtelenség jelévé alapított.

HANGSÁZAT.

A' pestbudai hangász-egyesület első műelőadása e' folyó hangászati 3-dik évében jeles sikerrel ment végbe nov. 1-jén Pesten a' városi nagy redut-teremben. A' multkor említett hangművek közül Paccini ariája, melly azon kisasszonynak, ki éléneklését magára vállalta, rögtöni megbetegülése miatt nem adathatott, ugy az e' helyett hirdetett négyes dal is, Rossini „Erzsébet“ daljátékából, az első tenoristának nem reménylett 's késő lemondása által elmaradott; helyében azonban „Laura imádsága“ című igen érdekes négyes dal (Diabellitól) énekelte Korb, Engesser, Schweitzer, és Marhardt urak által aeolodicon kísérete mellett. — Winkler urnak érdekes cantatájában a' fő szerepeket a' már multkor is jeles tehetségei 's művészi szép előadása felől minden hírlapban méltán dicsértetett t. n. Eichholz né asszonyság; a' kellemes tenor Korb ur, 's az igen szép bassus hangú Rieder ur (Budáról) éneklék. — Thalberg phantasiáját fortepianón m. Droste báró kisasszony volt kegyes játszani, bámulandó ügyességgel, lévvel és pontosság-sággal. Örömmel hallotta kiki e' jeles tehetségeiről eddig nem ismert szép fiatal hölgyet, 's valamint a' többi működő tagnak, ugy neki is zajos tapsokkal kísért méltó hálát monda kiki azon kegyességért, mellynél fogva ez intézet előmenetelét és érdekét munkás részvétellel előmozdítani 's nevelni sziveskedék. Ohajítható, vajha a' főrendűek közül többen is találkoznának, kik e' dicséretes példát követvén az intézet java előmozdításában tettleges működés-sel méltóztatnának részt venni. Spontini „Cortez Ferdinand“ ouvertüre-je, 's Krufft bárónak megható nagy hymnusa, melly e' mai mlatságot mindenkinek elégtelensére berekeszté, hasonlólag jelesen sikerült. Noha a' tavali kardalnoknek közül néhányan még e' mai előadásra nem jöhettek, de azért a' karénekek igen felségesen sikerültek. Az orchestrum is kivívia régi jeles-sége híré Urban ur hangászkarmester 's Babnigg ur éneklő-karigazgató kormányja alatt. A' violoncellisták között örömmel láttuk Wagner és Schlesinger urakat, kik városainkban a' legjelesebb cellisták. A' hangászkart Perlasca ur, az egyesületnek mostani hangászkar-igazgatója, rendezte-el, ki maga is az első violinnál Kaiser ur, magyar színházi első hegedűsök egyike, mellett foglalt helyet. Schindjelmeisser ur, a' német színház 2-dik hangászkarmestere szivességből vállalá és igen szép, meglepő lágyassággal játszá az 1-ső klarinet — valamint hasonlólag szivességből a' jeles Kundt ur is az 1-ső flauta szerepét. Vajha ezeknek példáját többen is követnék! Az első előadásra nézve nem reménylett nagy sokaságú közönség több ízben bizonyítá számos tapsaival tetszését, 's általján fogva méltó

tán ohajtá kiki e' nagyszerű intézetnek mennél díszöbben virágozhatását. — A' 2-dik műelőadás e' folyó hónap utolsó tizedében okvetlenül megtartatik.

Pesten a' nemzeti casinóban nov. 4-kén délben kezdetek a' télszaki hangászati mulatságok, és pedig Beethoven Laj. C-dur quintettjével, melyet Taborszki, Kirchlechner, Pfeiffer, Wagner és Härtl urak adtak elő; és Riess egyik concertjével (adagio és rondo) melyet fortepiano-n négyes kíséret mellett a' már gyakran dícsérettel említett kis művészné Taborszki Gabriela kisassz. — Bräuer Ferencz urnak derek tanítványa — derekasan 's tapsokkal üdvözölve játszott. Sajnálui lehetett, hogy ezen első előadásra (mint hasonlóra mindenkor) hihetöleg a' rossz idő, eső és sár miatt, kevés hallgató jelent-meg.

D I V A T.

44-dik divatkép (Pestről). — Mai számunk mellett hercegi magyar díszruhát ábrázoló divatképpel szolgálunk t. olvasóinknak, mely valamint meglepő egyszerűségével, úgy mind a' mellett is megható pompás külsejével tünik szembe. — A' mente és kalpag királyveres bársonból aranya, hölgyprémme (hermelin) ékesítve — a' nadrág hasonló színű posztóból — a' dolmány fehér posztóból arany zsinórzattal készül; — a' kalpagon fehér kócsagtoll lebeg; — a' kard magyarosított perzsa alakú. — Ezen igen érdekes nemzeti öltözet rajzát Soós Imre, Kostyál Ádám pesti polgár és szabómester urnak nevelt fija, készíté, ki több évi távolléte után visszajöven a' külföldről, szép tapasztalása és tökélyesített tehetségeinek ezen egyik csinos bizonyítványával ohajt tisztelt honosainak kedveskedni: mi annál dícsérete-sebb, mivel ez is tanúsítja, hogy a' honszeretet elvei, melyeket hazafisági buzgalmaért méltán tisztelt nevelő-atyja egykoron szívébe csepegtetett, nem párolgtak-ki a' külföld kéjheve közben, 's nem fojták azokat el amannak burjánai. — Méltán említhetjük itt, a' tárgynak ritkasága végett is (miután nem öly könnyen lehet a' hasonló sorsúak közt számosabb fiatal embernek szerencséje külföldön öly nagy utat tennie, 's vándorkönyveben öly tarka változatosság-gal annyiféle országbeli uraknak neveiket olvashatni), hogy a' nevezet fiatal Soós Imre (kinek tengeri utjáról is volt már egyszer Regélönkben említés) — miután a' szabómesterség elemi ismereteit nevelő atyjának utmutatása mellett magaévá tette — 1833-ban indult Pestről Bécsbe; innen még azon évben tovább menvén, megfordult Grätz, Laibach, Trieszt, Ancona, Venlenze, Verona, Florencz, Brescia, Mailand, a' veszélyteljes Bernard-hegyi úton keresztül Luczern, Bern, és Genf városokban; 1834-ben Marseille, Lyon, Dijon, Orleans 's a' t. nevezetesebb városokon keresztül Parisba jutott, 's itt, a' divatvilágnak főhelyén, tökélyesíté továbbá tehetségeit; 1837-ben Boulogne-on, Calais-n keresztül Londonba ment, hogy Európának legnagyobb városát is láthassa; onnan pedig kirándulván Canterbury 's egyéb szomszéd nagy városokba, ismét Parisba tért, és 1838-ban Strassburg, Cassel, Stuttgart, Ulm, München, Regensburg, Linz városokat megjárván, 's Bécsset ujlag meglátogatván, néhány hét előtt visszatért Pestre, hogy szép tapasztalása gyümölcseit, a' mivel külföldön szerzett ismereteit, tökélyesített tehetségeit (melyeket nemcsak a' francia izlés szabályainak, a' magyar 's német öltözetek csinosabb készítése módjának, hanem a' francia nyelvnek is kellő megtanulására fordítani törekvök) szeretett honjának szolgálatjára szentelhesse.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacson alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utza 612.

Sócsimre rajz

Hubertus 1840

Honművész.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap november 11^{kén} 1838.

SZORGALOM.

Csudakötél. Londonban a' Gateshead-en készül jelenleg Haggie urnak gyárában a' legóriásibb kötél mind azok között, mellyek valaha léteztek. Ennek hossza 4.800 yard vagy mintegy 3 angol mértföld leend.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Tekintetes nemes Pest vármegye játékszini küldöttségéhez a' budai magyar játékszini ügynek 1838-beli october 1-sőjétől 1836-beli martius utolsójaig miképpen folyamataáról.

Igazgatói jelentés.

(Döbrentei Gábor hivatalos jelentésének folytatása.)

Hanem, ha tudatik is, miként üritik-ki rendszerint nyári hónapok a' játékszini pénztárt, az kezde látszani; játékszinünk sorsa hasonló akar maradni, nem eléggé tömérdek népességű magyar városaink miatt, némelly olasz opera-társaságokéhoz, mellyek 20—30 mutatványra hivatnak-meg Velenceze, Verona, Padua, Bologna, 's más kisebb olasz városokba, állandóan pedig csak ott létezhetnek, hol a' 150.000-ren felül levő lakosság között gazdag is elég van, vagy a' hol reájok udvar költ. Kitünni tetszék, hogy Buda városa éppen azon oknál fogva nem tarthat fenn akármiféle nyelvű színházat is segedelempénz nélkül, a' miért sem kényelmes fogadó, vendéglő, sem élénk bolti kereskedés benne soha fel nem kaphat. A' vár t. i. csak 4000 főnyi népességű, 's a' városnak egymástól elszigetelve fekvő részei hegyre fáradás helyett, Pestre, téren kényelmesebben mennek.

Azért villantotta-fel tekintetes Pest vármegye a' gondolatot, hogy magyar játékszint Pestre külön építsen, 's tek. Földváry Gábor alispán ur abban, a' t. küldöttséggel nagy munkásságot fejte-ki. A' vármegyei igazgatóság pedig fel lön hatalmazva, hogy csak igyekezzék a' magyar színészség érdekesítésén, ha mind reü megy is a' begyült segedelem-summa; mert külön játékszin épülhetésére a' közönséget jó társaság által kell ébren tartani. Megis-

mertetett átaljában Budán rövid idő alatt is érezhetett tapasztalásnál fogva, hogy a' magyar nyelvet semmi, de semmi sem honosíthatja hamarabb a' két fő városban, mint jó hírű magyar játékszin; azért e' nemzetiség ügye mellett küzdelemnek indult férjfiak kedvetlenségeket kezdének eltűrni, bajokat vesződésegekkel utba igazítani. Soha nem zendült-fel még így e' tárgy, mint ez alkalommal.

Mig az ns Pest városával is többször vita alá jött, az igazgatóságnak jövedelem-bővítésről kelle főképp' gondolkodni fenntartás végett. Megkísértetett mostan azért ballet elrendelése, mihez Bécsből három tánczosné hozatott *) júliusban 1834. a' már itt volt magyar balletmester K a c z é r és jeles magyar tánczmester S z ő l l ő s y **) 's más magyar tánczosok mellé, hogy ez által némelly játék inkább felékesíttessék, 's ollyas legyen, mi Pesten nincs, 's Buda németsege újabb ingert kapjon a' magyar játékszin megtisztelésére. És e' megkísértés nem maradt sikertelen, ha balletocskánk nem vala is olasz földön divatozó kifejlésekkel. Mindig elég néző nyérése mellett más háromféle befolyással is lön ez új intézkedés. Az ujonnan felvett tagok tánczban hajlékonyabb, kecsesebb állást nyerének; a' Bécsből általam megszerzett balletoknak Kaczértól ide alkalmazása felsekenté Sz ő l l ő s y t magyar helyballetra; játékszinünkről a' megkedvelt hatos, nyolczas társalgási magyar táncz uri házakban kezde taníttatni, divatba jőni. Uj, eredeti magyar bohózatok is kezdetének; mert ollyanokat írni akarók nyilatkoznak az igazgatóságnál. Ennek jelentésére a' küldöttség azokat jutalommal kíváná serkenteni, mellyre a' tiszta jövedelem egy része vagy harmadik játszásakori egész haszon adatnék, midőn az író elfogadni kívánja. E' párizsi szokás több vigjátékot 's bohózatot szüle, 's következék: darab elbukása, darab fennmaradta. A' „garabonczás diák“ elég hasznót hajta a' pénztárnak. Akármiként akara most ballet és bohózat ellen a' Rajzolatokban némelly a' környülállásokat nem ismerő 's csak fél oldalról nézni tudó szeszélyeskedni, ***) kíváná azokat a' sűrűn gyűlt közönség, 's adatának. A' tánczszemélyzet behajtá hónapi fizetését, 's a' ns vármegyei küldöttség elnöke és tagjai mostani czéluk elérését nyilatkoztaták, csak minden játéknem azt tegye. Tudá a' tekintetes küldöttség, értette (szabad legyen mondani) az igazgatóság, hogy merő classicus és komoly nagy színjátékok csupán jó iz-

*) Ketteje: W i r d i s c h Katalin, mint első tánczosné, és M a y e r Antonia, most a' pesti német színháznál van.

**) A' magának német és francziahonban is hirt szerzett magyar tánczos, F a r k a s, már ekkor nem volt Budán.

***) Dolgozott elleue egy két színész is.

lés terjesztése tekintetéből, csak ott adathatnak folyvást, hol ugy védi a' játékszint huzamos pótolás, miképpen a' bécsi udvarit évenként 50 ezer pengő forint, 's tétetni kellene azt itt is akkor, midőn az ország fővárosa nemzeti játékszinének fentartására, vagy 400.000 pengő főkének esztendei 24.000 fnyi kamatjával rendelkezni lehetne.

Nyilván van azonban, miként vala mind komolyabb, 's fensőbb szellemű, mind csinos társalgási szinművek adatására hasonlóan főgond, melylyel e' nemben régibb és újabb fordítások, elébb és most iratott eredetiek eléállittattak *); hanemha vagy egy némellynek azért kellett elmaradni, mert hijával volt a' személyzet olly személynek, melly abba főként megkivántatott. Gyakran célját éré az igazgatóság nem különben ama mutatóványok körül, mivel a' bohózzattal 's ballettal beszoktatott nagyobb közönség illyenekre is tömegesen jelenék-meg, a' miveltebb karbeliek számában, 's karzat és földszin, zártszékek és páholyoknak egyszerre kizendült tapsaik adák-meg méltó dicséretét Kántorné, Kovácsné, Lendvayné Bartha, Megyeri, Lendvay, Tót István, Telepi **), jól összeillett játékának. És bizonyosan nem a' tünékeny ballet, sem a' repke bohózat, hanem inkább a' szívet rázó cothurnusi jelenés, minő a' többek között Kántorné által Lady Macbethé gyujtotta, inkább a' nyájas társalgási látvány felviditása ösztönözte férjfi akaratját a' jövendőbe nézett néhány magasb lelkű hazafinak arra, hogy a' magyar játékszín Budán vagy Pesten többé meg ne szünjön: azonban az igazgatóságnak még is mindig változtatást kellett teljes részvét fenntartása tekintetéből eszközteni; mert külön szenvedélyét az nem követheti, minthogy a' sokféleből álló közönség iránt neki átaljános izlést szükség bizonyitania.

*) A' magyar akademiának évenkénti pályadrama-jutalmán kívül gróf Teleki József elnök, folyvást nevelhetését rendelé-el azon évi segédpénznek, mellyet az akademiái igazgatóság njabb fordításokra, eredeti művek iratására az alaprajz értelmében határozott, 's így a' Pest vmgyei játékszini segédpénztárból általam Bécsben megszerzett „Both repertoriumából 's francia gyűjteményekből“ készült fordítások több számmal gyűltek néhány eredeti művel együtt a' magyar tudós társaságnak erre megbizottjaitól, mintsem azokat a' színész-egyesület, mint ujságokat, hamarjában mind előadhatta volna.

***) Betűsorban itt e' nevek. Bartháné 's Laborfalvi Róza kezdők voltak. Barthánét a' páros, négyes, hatos, nyolczas magyar tánczban nézte mindig örömmel a' ház; játéka Gabrielában kezdé haladást mutatni. Laborfalvi Rózának most Pesten fejlík mind inkább, a' komoly szerepekben, talentuna; Telepi, Budán egyszersmind diszitmény-festő is volt. El kell jöni az időnek, melyben a' színházhoz tartozó minden személy magyarból telnék-ki: akkor lesz már muszika, eröművészség, festés is, a' tömegben.

Azért hasonlólag, részint a' budai közönség német része kedveért is, örömmel engede napot az igazgatóság külföldről érkezett művészek, mint muzsikuskok hangversenyének, részint azért, mivel jó volt az alkalmat használni, a' magyar színészségnek azokkal kölcsönös érintésbe jöhetésre. Igy lépe-fel itt a' 27 féle theatrumon tapsot nyert német énekes Breiting, így a' Pétervárról jött elbájló hegedűs angol Uri 's tb. 'S nem szokott ilyen alku, a' pénztár java nélkül is történni. Első jelenés vala ekkor ez által, hogy az Európát bejárni szokott művészek magyar ország fővárosi magyar színháza igazgatóságával egyezzenek, valamint legelőszér jöhetének fővárosi theatrum magyar játékaiba utaztokban itt megfordult Francziák, Törökök és Angolok Angliából 's Amerikából; a' mi másutt alig érdekes, de nálunk, hol a' nemzet nem él fővárosaiban, legalább mellesleg megemlitendő.

Minden törekvés mellett is azonban, a' hónapos jövedelmeket csak pótolni kellett, kivált 1834-beli nyár óta. Másfél év alatt 80.864 forintot 8 1/2 krt. v. cz. hozott e' játékszin forgásba; ehhez ns Pest vármegye részéről 10.430 ftot 54 1/2 krt. kelle adni; minél fogvást a' játékszin maga, nálam volt számadások szerint, 70.433 ftot 14 krt. keresett váltóban. De, még azon pótolék summán felül is költe holmire az igazgatóság, mik a' részletesen beadott számadásból kitetszenek. Tulajdonképpen mindazáltal az említett 10.430 fiból 54 1/2 krból, új darabokban, fordításokban, szerepek iratásában, egy szóval játékszini könyvtárban, mit egészen venni kellett, 3.166 ft. 14 kr. van, 's e' gyűjtemény így tekintetes Pest vármegye tulajdona; továbbá öltözet 's diszitmény csináltatására ment 1.039 ft. 16 kr., mikből némelly Buda városának marad, ruhatára használása fejében; némelly pedig mint különösen vett ns Pest vármegyéé az összeírás szerint. Igy ezekhez összesen 4.205 forint v. cz. kelle, következképpen, vesztesség névvel fizetések pótlására 6225 ft. 54 1/2 kr. enyésze t-el. Kimutatja mind ezt az általam Pály Elekkel rendbe iratott eléterjesztés, 5. 6. 7. szám alatt. *)

(Vége következik.)

*) Itten terjesztem elő, hogy Csorba András „gazdasági vezér“ czimű munkájának 1838 beli martius 2-dikáig eladott példányaiból eddig kezembhez vett pénzt, mellynek a' budapesti magyar játékszin körül oda fordítását, hova jönnek látom, saját intézkedésemmre bizta, így adám ki: 1) a' Budán folyt játékszin tárgyaihoz igazgatásom idejében 123 ft. 3 kr. — 2) Simonchich János igazgatói utódomnak 1835-ben junius 17-kén és 1836-ban januar 16-kán költ bizonyítványa szerint kezéhez adtam. 84 ft. 40 kr. — 3.) A' Pesten építendő színházra 335 ft. 45 kr. (L. Jelen-tése a' pesti magy. színház építésére ügyelő küldöttségnek, Nyári Pál jegyző által, 18. és 24. lap.) — 4) Reszvényre 40 ft. összesen tehát 583 ft. 28 krért pengőben illeti mostanig Csorba András urat hazafiúi köszönet.

PESTEN nov. 5-kén „XII-ik Károly Rügen szigetén“ Planche 4 fvsos víg játéka, Kolosi forditmánya szerint, adatott. Bartha (Károly), Szentpétery (Brock Ádám), Megyeri (Muckebold) urak 's Lendvayné assz. (Éva) jelesek voltak. Nézők kevesen. — 6-kán „Parlagi Jancsi“ 4 fvsos víg játék került szőnyegre. Lendvay ur (Parlagi Jancsi) játékán ma nem ömlött-el az a' természeti élénkség, mely e' szerepét annyira szokta bélyegezni: ellenben Lendvayné asszony (Rozi) 's Megyeri ur (Vidor) ismét con amore játszottak. Sátorfy ur a' 4-ik felvonási hangversenyben Dicznek „dalüdvözet“ című dalát éneklé igen rosszul. Ha már valaki az illy játékban előfordúio concertekben magát hallatni akarja, vagy valamit ügyesen és jól énekeljen, vagy ha ezt tenni hatalmában nincs, ne is álljon-fel. — Nézők türethetleg. — 7-kén Konti Károly ur jutalomjátékaul először adatott a' „bájital“ (l' elisir d' amore) víg nagy opera 2 fvsban (új diszitmény 's öltözetekkel); írta Romani, muzsikáját szerzé Donizetti Kajtán. — A' jeles hangszerzőnek e' remekműve igen-igen érdekes mulatságot szerze ma a' színteremet zsúfolásig annyira megtöltő közönségnek, hogy sokan már 6 órakor üres helyet nem kapván haza kénytetének menni. Alttalján veve az előadásról annyit mondhatunk, hogy a' nagy közönséget igen mulattatá: a' műértők, valamint minden nagy opera első előadását, e' mait is csak generalis próbának vették; mert egyes részeiben csakugyan történt valami ollyas, mi pontosabban mehetett volna, különösen pedig a' kardalokban; mi, reméljük, máskor majd helyre hoztatatik. A' jutalmazott (Belcore) még most lábadván-fel nehez betegségeből, gyengébben énekel, mint valaha hallottuk: kellett pedig a' körülmények sürgetese miatt már adatni ez operát. Erkel ur (Nemorino), tudjuk, hogy gyenge hangjával szerepének fenségét kifejtteni nem képes; es így ma is a' reá nézve óriási szerepnek csak miniature-jét tünteté előnkbe, holott az e' műben kitünő 's egyik legérdekesebb, fő helyet foglal. Szerdahelyi ur (Dulcamara), ámbár hangja, organuma gyengécske 's nem elég mély e' szerepre, azt még is olly jelesen fogá-fel 's játszá, hogy azok, kik e' szerepben a' híres olasz Frezzolini látták, nem kételkedhetek, hogy Sz. urnak Fr — it abban látnia kellett. Schodelné asszonyról (Adina) röviden mondjuk, csak, hogy ő fölülhaladá magát; ő a' legkellemesebb, nyújasabb, szeretetre legméltóbb dévaj Adina volt, 's a' publicum közül többen állíták, hogy a' híres Tadolini olasz dalszínészne ebbeli előadását túlhaladta. Zajos volt ismét a' taps 's több izbéli előhivatás mely őt kitünteté, 's egy virág-koszorúval tizzelteték. A' 2-ik fvnás elején a' karénekkal kísért barcarole-t (csajkás dalt) Szerdahelyi ural ismetelni sziveskedék. Az új öltözetek es diszitmények elég csinosak voltak. E' dalmű textusa velin papirosra nyomatva 20pengő kron árultatott a' pénztárnál. A' fordítóinak neve nem áll a' czimlapon, 's így, minthogy maga sem akará nevet tudatni, mi sem törekszünk annak fürkészésén. Azonban nem hagyjuk helyben, hogy az eredetihez hivebb „szerelemital“ helyett „bájital“ címet használt; mert ez utóbbit az elsőnek meghagyatása mellett is lehetett volna a' dalokban használni. A' könyvecskének mind grammatikai mind kivált orthographi hiányait mellőzvé, csak azt sajnáljuk, hogy a' kadenciás prosai textus nincs metrumban fordítva, mi a' dalok több helyén nagyon éreztetett, kivált midőn a' dalnok e' szókat így vala kénytelen énekelni: „hóditó, dicsőség, angyalom, számára“ 's a' t. e' helyett „hóditó, dicsőség, angyalom, számára.“ E' szerint „Beatrice di Tenda“ igen jeles forditmánya mellett nem állhat-meg. — 8-ra „Bartholomeo Caromanno“ vala hirdetve.

KOLOZSVÁRATT october 14-kén, a' szinpadra került „Bagolytükrü” (Eulenspiegel) 4 fvonásban, szerző Nestroy, muzsikáját írta Müller Adolf; magyarrá tette Latabár Endre. — „October 14-kén?” — kérdi bámulva, az olvasó. — Ej ej, hisz' itt felette nagy szökés van!! Hol maradt-el eddigelé annyi eljátszott darabnak bírálata. — Talán postán veszett, vagy gondolatban halt? — De hiszen a' gondolat halhatlan! vagy nem, korán sem: elhal, mint legáltalibb rész, ha csak fejben vesztegelve nem szállásol, 's férjfiasan világ elebe nem lép. — „No én így megszököm a' kolozsvári játékszíni tudósítások olvasásától — folytatja a' zsémbes olvasó — ha illy iszonyú szökéseket tesznek a' kényelmes bíráló urak; pedig mi örömet olvastam volna a' hires Egressy Gábor vendég-játékaikról bőven, körülményesen; miként ohajtam őt látni e' lapokon is mint Keant, Gastont (vasálorczás), Hamletet, Leart 's a' t. — „O milly nagyon szeretem én e' szerepekben a' derék Egressyt, főképp' a' három előbbiben — felel rá egy kised hallgató — 's magam is mint ohajtam vala itt olvasni: mért szerettem úgy? — Talán csak nem jártam volna úgy, mint Szaploneczayval. Láttam őt is mint Keant, Gastont; de nem kedveltem. Vettem e' lapokat, hogy tanulnám-ki, mért nem kedveltem Sz. urat? 's fájdalom! szinte elhittem belőlek, hogy ő e' szerepekben művészileg játszott. O laus! o frau! — No de én engedelmért hivatkozom az olvasóhoz, a' bírálni kezdett H — j — s ur nevében, hogy illy jeles dolgokról nem tudósított; neki nagy okai vannak erre, hogy nem tette, 's okok, mondhatni, fő okok! — Most szememre lobbantathatná valaki: tehát mért nem tudósítottam én, hogy a' jeles dolgok köztudomású váltak, és szökés sem történt volna a' tudósítások rendjében? — Higgyenek nekem; én örömet tettem volna, örömeoseb, mint valaha; de távollétem tilta; nem tehettem, 's örömem fájdalommá vált, hogy nem tehettem. Mindazáltal jutott nekem is örömem potlásaul egy szép jelen; valamint játékszinünknek is viszont, melyet ha a' multon Egressyben elveszíték, reménylen, a' jelenen, egy hasonművészi emberben, F á n c s i b a n, kinyerem. De erről a' maga rendjén. Most szólljunk az ugy nevezett „bagolytükrü” darabra, 's következőleg személyeire. — A' darab maga esztelenecke, rendetlen, telve karzatot hahotázható semmiségekkel; csak helyen helyen van egy-egy kiemelni való meglehős szeszélyes ötletecske. Nem bannók, ha e' darab szinpadunktól örökös bucsú venne. A' czimszerepet K e c s k é s játszák, ki az illy mérséklett comical szerepekben felette untató, szünteleni lelkendezésekből áll. Ő, ha arczát nem torzithatja, nem mulattat. Arczulatában vannak némi hajlékonyságok, melyek ha feszültségre ingerelnek, lehetlen nem nevetni a' caricaturát, honnan szinte következtethetni, hogy K. ur csak arcza mozdulataiban comicus. Éneke nagyon közömbös; mintha csak beszélne, és szavát tactus után nyujtaná. Egyébiránt ifjú színész, igyekeznie kell. M á t é f i (Lisztrágó) játéka pontos volt; néhol, mint sokszor egész játékában nagy határozatlanság özőnik-el, mellyről majd bővebben lesz alkalmunk szóllni. M á t é f i n é (Lencsi) e' cseles szerelmest tetszőleg játszák. Ezen asszony nem olly megvetendő a' szinpadon, mint némelyek tókélyesen elhinni elég gyarlók. No majd okokkal fogjuk bizonyítani; most egy kis történetecske készlet véleményünket rövidíteni, mely e' játékban közönségünket mélyen, igen mélyen megsérté. L a t a b á r (Náczi) egy együgyü ifjút és L i p c s e y Klára (Lizi) nem kevésé fontosabb elméletü leányt játszó, egyik nem kevésé hübben, mint a' másik. Vitatni nem akarom Latabár és Klárának szinpadon kívüli ellentétöket; mert azzal jelen tisztenuck semmi köze: de miön azt a'

játékban is gyáván elharapózni látjuk, elhallgatni káros volna, meg nem róni pedig a' szerénytelen sértőket: sérelme a' közönségnek. De mondjuk csak tovább. A' harmadik felvonásban egy kettős dal fordult-elő, hol Latabár és L. Klára dallának. Hogy, és mint? felejtjük most. Emez szüntelen publicummal látszék enyelgni, Latabárt illető pillantatára nem méltatá; pedig mi furcsa visszás dolog hangokban öszhangzani, azonban tetiben egy szinpadon illykor ólálkodó ellentétet tetszhetőleg mutatni! Ez volt talán kegyednek L. Klára szerepe caractere? O ezt ő sem fogja hinni, ezt tulajdon természetéből öröklé ez egyszer szerepe ellenére, közönségünk sérelmére. E' tettével L.K. úgy ajánlá magát a' közönség előtt — ámbár nem akarom hinni, hogy úgy van — mintha ő nem közönségért, hanem pénzért énekelne. De ám ezért Latabár is boszút állt L. Klárán; mert elragadá a' dalt ajkairól, 's kimondhatlan kaczagtatá magát írtóztató sopranjával; 's most itt jön a' történet neheze. — L. Klára néma lön; mert amaz hangjával előlte, 's jelenését szépszerűleg ott hagyá, megszökött. Ez a' művészet? ez a' hála? hiszen kegyetek iránt közönségünk, higgyék-el, érdemük feletti tisztelettel volt; a' tiszteletet pedig így viszonzni, tudják-meg, nem művészet, nem hála. Itéljen erről az idegen közönség is; a' mi közönségünk néma, de benső ítélő volt. Szinpadunkon mostanság sok visszszás dolgok történnek szerepek osztásában, előadási egészszégekben, rendben; de higgyék színészeink, hogy ha szerénységök okulásra nem bírja, a' bíráló szigorú igazságnak szöllője leend.

VERESS:

NAGY-ENYEDEN, *) őszelő 19-kén Fejér jutalmaul „vasálarcz“ történeti szinmű 5 részben (Des Arnould és Fournier után G a r a y fordítmánya szerint) került szinpadra. A' jutalmazott iránti szeretet 's jól választott darab fuladásig megtömé szintermünket. Keserű kimenetelű e' mű, 's fájdalmas a' hatás, de ügyesen kidolgozott: — ez és a' játzók feltűnő ipara elégüléssel tölté-el a' nézőket. Fejér (Gaston) játéka átgondolt 's következetes volt; ő, néholi éneklő szavait feledve, ifjúi pajzánságában, fokokénti sorvadásában hiven személyesíté a' boldogtalan vasálarczost, 's mutatvány végén előhivatott. Sz e r b é n y i (D' Aubigné) várakozáson fölül vivé nyomós és nehéz szerepét! szereputadás, tiszta szavalás emelek játékát, 's tán csak hangját hibáztathatjuk, melly nem vala elég hű minden változásaiában. K o v á c s (St. Mars) egészen otthon volt; szelleme, szava, mozdulata, 's korának változásain végig kíséré. A b d a y n é (Ostanges Marie) jól, csak első megjelenése 's öltözete vala kissé figyelmetlen. A b d a y XIII. Lajost rendkívül feszesen, hidegen, mondhatni, ügyetlenül ábrázolá; XIV. Henriket is emlegete. Nem lehet meg-nem-emlitenünk Abday R o z i n á t (Torri, fiatal halász), ki természetes kerekdedséggel adá kicsiny szerepét. A' több mellék-személyek is, egyet kettőt kivéve, emelék a' játék becsét. — Őszelő 20-kán Hugo Victor ismeretes „Borgia Lucretia“-ja adaték kevés számú nézők előtt. Ez előadás a' jobbak közé számítható. Színészeink, úgy látszott, kedvöket veszték a' kevés néző miatt, 's azt, főleg játék elején, ki is mutaták; végéből pedig el is hagyának. Méltóztatnak másszor Önök az el-nem-jöttekért

*) Javitás. A' Honművész 80. sz. 632. lapján első tudósításunkban egy „nem“ kihagyásával értelemzavaró nyomtatási hiba esúszott-be. E' helyett „a' róla 's társairól e' lapokban megjelent — — közlemények után nem leheté tőlök jó előadásokat reménylenünk“ olvad: „a' róla stb. stb. nem leheté tőlök jó előadásokat nem reménylenünk“ — 's e' tollhiba „nyárutó 31-kén“ helyett „nyárutó 30-kán.“

a' jelenlevőket -- kik talán nem hibások -- nem büntetni illyesmikkel. Sok részben helybehagyásunkat érdemlik: Kovács (Gubetta), Abdayné (Lucretia), Fejér (Genarro). Legkivált Kovács követelésinket meghaladó ipart bizonyítja. Egyes jelenetekben Szerbényi (Jeppo), Pázmán's jelesen Bohári, a' részegült Oloferno, nem rosszul működének. — A' többiek általában gyengélkedtek. — 22-kén „Notre damei toronyőr” nevezetes szellemi (?) drama ő képezetben, (Hugo Victor után Birch-Pfeiffer Karolina, fordította Fáncsy, a' tud. társ. költségén) Kovács József jutalonjátéka. A' darab, nemelly egyes jeleneteit kivéve, nagyon üres tartalmú; 's a' történet mily jeles a' regényben, epp' oly silány a' színre alkalmazva. Színészeink ügyekezete sem tudá meglehetősen szép számú közönségünkkel megkedveltetni e' műt, 's így a' játékok kevésben elegite-ki. Váradinének (Gervais) síró, idetlen hangejtése szokot, de nagyon sokat levont érdekes szerepéből. Fejérné (Madlaine Meurien) a' veszekedő nőt jól; Kovács (Claude Frello) az iszonyú vérbíró derekasan adá — 's ha leszámítjuk ama tulságokat, melyek szerelmének nyilatkozatait kísérték, játéka szabatos. Abdayné (Esmeralda) honn találá magát mindenütt szerepeben; azt tudá, mi neki mindenkor érdeme; a' castiliai tánczot helyette leánya Rozina járá- el jól. Abday Quasimodót, ha szellemi küzdéseiben nem is teljesen, iparral adá; Szerbényi (Clopín) az öreg koldust nagyon, nagyon élénken. Török (Phöbosz), Sz. Eszter (nevelőnéje) is megemlítendők. Diszitmény meglehetősen, de — e' szarkafészek, színpadon es szegénység miatt nem olyan, minő a' műnek még hatást is kölcsönözhesse. — 23-kán Albini (jól alkotott műve „műveltség) és természet, vagy, a' „„L'ÉPIQUE DE LA VIE” (társalkodói nemes (?) vigj. 4 flvn. Balog István fordítmánya szerint) a' szakadó eső daczára is elég nézőt gyűjtött-be. Előadás meglehetősen. — Sz. Eszter (Liliumvölgyi grófnő) igen fiatal játszott, úgy hogy leánya (Váradiné) sok helyen idősbnek látszék. Elfélékre ügyelni kellene. Déry (báro Hegyi), mondhatom, oly igen fagyos, jeges vala szerelmes szerepeben, hogy őt megszeretni, férjül választani csak boszúból (mint ma) 's pártatólí félszéből tehetné némben. Török (gróf Tüzes) valahára hagyott valamit el rüt szaválásából 's affectatioiból; játéka dicséretünkre szinte méltó, 's már nem vagyunk annyira eleséggedve miatta. Szilágyi (Szikra) valóságos eredeti huszár volt. Kovács (Mercurius) végig élénk maradt szolgálatara kész fűrg szerepében. Abdayné (Aspasia) játéka előtapsollatást nyert. A' grófnő lakában levő konyhaasztalt, piszkos pléhgyertyatartót ujra meg kell rónunk; hiszen városunkban csak található csinos is, csak ne resteljenek kérni.

KOMOLY 's társai.

HANGÁSZAT.

Fő városunk vigalmi hangászatkedvelői és a' vásárcözönségre most vasárnap, november 11-kén, egy érdekes multság vár. Ugyan is Emerling ur, a' „nádor“ vendéglő és a' városi redut teremek bérloje, említett nap delutáni óráiban „keringő-társalgás“ czim alatt nagy zene-multságot fog tartani, mely alkalommal a' Zöhls igazgatta hangászkar több kedvelt táncznóták mellett Lannernak

„Constantine bevétele“ czimú új vágatatóját (galoppe) is fogja játszani. A' derék vállalkozó urnak, ki pesti közönségünknek már sok vig órát szerzett, szerencsét kívánva, a' tisztelt közönséget e' sok éldelet-ígérő multság iránt figyelmzettetni kívántuk.

D I V A T.

Parishan nagyon kezdik egy idő óta viselni a' zöld vagy rózsza színű capote-kalapokat bárson lombokkal és virágokkal. A' szálás bársonból készült kalapokat tollak ékesítik. — Férfiak a' prémet és gombkötő-munkát, zsinórt 's a' t. e' télen nagyon fogják viselni. — Ekes viseletű asszonyságok társas körökbe bárson turbant díszesítő paradicsom-madár tollal, indai musselinban, legyezővel; a' tánnyokon atlasz vagy bárson kalapban virágokkal vagy tollakkal, fodros szegélyű vagy prémmel körözött sállal jelennek-meg.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

99   9

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön november 15^{kén} 1838.

KÖLTÉSNET.

A' k é p z e l e t.

Messze leng esendes magány öléből
Néha a' gyors szárnyu képzelet,
'S tal csapongván a' való határin,
Elragad sok ifju lelkeket.

Száll Olimpig lenge szárnyakon fel,
Merre vél egy boldogabb hazát,
'S ott az érzet árjain merengve,
Nézi üdve játszi csillagát.

Szét-enyész a' bú sötét homálya
Báj körében, és öröm mosoly
Néki; ám egy fordulat hibája
Által újra bú honába bolyg.

Igy borong a' képzelet, 's magával
Néha minket messze elvezet,
Majd a' mult, majd a' jövő sötétjén
Nyujt öröm vagy búra társ-kezet.

SZELESTEY LÁSZLÓ.

SZORGALOM.

Himzési remek. Plymouthban bizonyos Cornelius ur napokban végzé-be egy zsebkendő himzését, melyet Victoria királynénak készített. A' zsebkendő legfinomabb franczia batisztból van, 's az angol czimer gazdagon, művészi kézzel, himeztetett reá, valamint szintén szélei a' legfinomabb 's meglepőbb virágok és lombozattal himezvék. A' türelem és ügyességnek e' remeke, melly nyolcz hónap alatt készült-el, 500 guinére van hecsülve.

ÉPÍTÉSNET.

Egyházak elrendezése.

(Folytatása.)

Midón valamely egyházba lépünk, mindenek előtt az oszlopok gerendje (Gebälk) ötlík szemünkbe, melyet változtatott alkatban láthatni az egyházaknál, 's mellyek ollykor igen messze ki nyulván a' falból, nehéz testüknek látszanak, 's ez által szemsértökké válnak. — Tagadhatlan, hogy azon gerendek, mellyeknek

nevezetes ugásuk van, a világosság beesését felső ablakokon által akadályozzák, 's az által, hogy egy különös részt látszanak képezni, a' hajó magasságát félbeszakasztják, következőleg gyengítik a' hatást is; honnan természetesen következik, hogy efféle egyházak alacsonyabbaknak jelennek-meg, mint mi azokat természetben találjuk. Többen azon szerzők közül, kik az architecturáról írtak, javasolák, hogy az architrábra, vagy gerendalapra csupán ál-attikot kell állítani, 's erre azután az egyház boltozatát helyezettetni. Habár nem tagadhatni is, hogy illyes elrendezés sokkal jobban megfelel a' várakozásnak, 's így illendőbb; még is a' legkritkább esetek közé számlálhatni, ha a' művészek nem használnak gerendet a' templomokban, mellynek alkalmazásánál mind e' mellett is az architectus mindenkor úgy intézze dolgát, hogy e' gerendek, belül az egyházakban, csak könnyűk maradjanak, 's így tetemes előreugratást ne nyerjenek. — Bármilyl tágasak legyenek is azon egyházak, mellyekhez az architectus műterveket készít, mind a' mellett is könnyen átlátható okokból nyilvános, hogy azokban csupán egy oszloprendet használhatni sikerrel, 's elrendezésök oda mutasson, hogy valamit hordoznak, 's így ott egészen hasztalan nem állnak. Ezt előre bocsátva, illetlenek 's céliránytalannak látszik az oltároknál is oszlopokat rendelni-el; mert oltároknál csupán azon esetben alkalmazhatni sikerrel oszlopokat, ha azok egyenesen a' kuppola alatt, vagy pedig a' chorus közepén a' többi résztől elszigetelve állnak, 's ott baldachint tartanak. Illy mennyezetek azonban szükségtelenek az egyházakban, 's ennél fogva bátran elmaradhatnak, miután hasznót nem szerezvén, az egyház belsejét csak kisebbitik, 's azon hatást elnyelik, mellyet ellenkező esetben eszközölnének.

(Vége következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Tekintetes nemes Pest vármegye játékszini küldöttségéhez a' budai magyar játékszini ügynek 1838-beli october 1-sőjétől 1836-beli martius utolsójaig miképpen folyamataról.

Igazgatói jelentés.

(Döbrentei Gábor hivatalos jelentésének vége.)

Jelenté az igazgatóság a' tekintetes küldöttségnek augustusban 1834., miként igen kétséges a' fennemlitett 2-dik kérdésre a' felelet, 's mondhatta volna reá a' ns vármegye: megszünend játékszinünk a' megkisértés ideje, ugymint a' másfél év, eltöltével. Azonban tekintetes Pest vármegyének lelkes KK. és RR. nem akarának

megválni az ügytől. „Ha most megint máshová költözend — mondák — Budapestről a' színésztársaság, egy két nemzedék sem mer új ápolásához fogni, 's így hajdan és most annyi meg annyi sege-delempénz mindig csak füstbe ment volna és menne! *) A' ns vármegye tehát építeni színházat maga akart, 's oda, kész társaság fenntartására, Budától **) három esztendőre leendő kifogadás határozatott.

Mivel így 1835-beli Husvéton túlra is a' színházat félesztendővel elébb kellett kivenni, az igazgatóság, megbizattatásánál fogva, aug. 18-kán 1834-ben Buda városától nyert azon jelentését teheté, hogy a' város e' kívánságot készséggel teljesíti, sőt egy időre a' folyamatban maradó magyar játékszinnek kebelében lételén örömet nyilatkoztató.

1831-ki novemberben ns Pest városa maga kívánt, mint külön magyar játékszin-építő, eléállani, 's ahhoz előbbi egyezések szerint 1836-nak tavaszán kellene fogni.

E' mellett is tekintetes Pest vármegye nem vonta-meg pártfogásának továbbra terjesztését; mert forró czélja mi volt? Magy ar játékszin alapítása Pesten! 's ns Pest városának az általvett határozatában erősítéseül, áldozatait is folytatni kész leve, kívánván a' budai magyar színjátszó társaságot legalább 1836-nak tavaszáig, új megkisértéssel, fenntartani.

Elkészítettem a' ns Buda városával kötendő szerződést januariusban 1834. 's a' tekintetes küldöttséggel és Buda ns fővárosa tanácsával volt közlések után az aprilis 1-sőjén 1835. helyébe választott új igazgató, Sim on ch ic h János főszolgabíró ur, aláírta a' város megbizottjaival együtt.

Azt lehet várni most, hogy a' két város közönsége sem leszen lanyg, minekutánna tekintetes Pest vármegye minden kitelhetőt el-

*) Füstbe ment volna az intézetnek ujonan szerzett könyv- és hangmütára is, mi tömérdek pénzbe került, 's azoknak nyoma szinte úgy elveszett volna, valamint eltűnt ama könyv- és hangmütárnak emlékezete, melyet 1815-ben részint mint t. n. Pest vármegyének részint mint t. Kulcsár István urnak tulajdonát a' nevezett évben Pestről Miskolczra vándorlott magyar színésztársaság magával vitt volt, 's ez óta annak miben léte szoba sem jött: holott ha semmi hasznukat nem vennök is, már csak azért is vissza kellene kérni, hogy középponti pesti magyar színházunk könyv- és hangmütárának alapját tehetné.

A' SZERK.

**) A' magyar akademiától, másodelnöke gr. Széchenyi István inditványára kihirdettetett pályakérdésre: „Miképpen lehetne a' magyar játékszin Budapestén állandóan megalapítani? — Fáy András, Kállay Ferencz, Jakab István jutalmazott feleleteik 1834-nek végével már nyomtatásban forogtak.

követett 's énekes résznek is általam ide állításával *) hónaponként 3750 ftig ereszkedett, mennyihez csak a' novemberbeli jövedelem közelite 1834-ben. Ha ezt ne tegye, könnyen mondhatnák a' közönségben, nem járjuk a' játékszint, mert daljáték nincsen: de midőn a' mai magyar színjátszók java ide van hozva ugy, hogy másunnan még csak kettő három kívántatnék ide, tekintetes Pest vármegyét okozni, ha az ügy elesnék, nem lehet. Előbb is tapsokkal fogadott sok darabot a' nézőség, a' mostaniakról pedig még tökéletesebb összejátszást vall. Tovább mehetünk, csak a' logékat is folyvást és mind megtelve láthassuk. Mese volt Minervának Jupiter fejéből egyszerre tökélyben eléállása.

Ezen jelentés után, köszönöm a' tekintetes küldöttségnek fáradozásommal volt meglegedése felől a' mult aprilis 1-ső napján tartott ülésében tett 's Szentkirályi Móricz küldöttségi jegyző ur által közölt kedvező határozatát. Érdemített munkálodásimból azonban igen sokat kell Földv á r y Gábor alispán, Mé r e y László táblabíró, Sár k ö z y Imre fő és Ny á r y Pál aljegyző urakéinak val-lanom, 's a' dícséretet így nekik engednem által: mert ő k e t hama-rabb találhatván, mintsem az egész küldöttséget együtt, ő k segíték mindenkor készséggel a' nyomban eligazítást kívántakat hirtele-nében véghez vihetnem; miként azoknak a' k ö z ö n s é g n e k , e' hatalmaskéjú urnak kedveért, színjátékot kezdő óráutés előtt pont-ban megadni kell. Alispán ur gondoskodott jövedelem hiányakor a' személyzet fizetését új segédpénzekből nap kívántával megtétethem, 's így követelhettem a' törvényekben kiszabott rendet igazsá-gosan vitt szigorúsággal, mi nélkül játékszín szétbontakozóvá le-szen. Kölcsönösen buzdítottuk mi egymást a' színházi bajok meg-győzésére; mert a' végett „hogy a' pénzeért kényelmesen néző so-kaság esti 6-tól 9-ig szívéből sirjon vagy nevesen, néha száz meg százfele van eligazítandó. Méltolva illvén ezeket kimondanom, ma-gamat ezutánra már mint küldöttségi tag minden részvételre azon ér-zéssel ajánlom, hogy időm fáradságom oda áldozása csak úgy ger-jesztene el nem muló örömet bennem, ha nemzeti játékszínünket Pesten megkeblesítve láthatnám.

Minden esetre kedvemre volt e' megkísértés munkájában, és tekintetes Pest vármegye igaz hazafiúi intézkedéseiben, parancso-latja szerint, részecskét vehetnem.

Magamat ajánlottan, vagyok tisztelettel a' tekintetes várme-gyei játékszini küldöttségnek Budán, majus 2-kán 1835.

alázatos szolgálja

Döbrentei Gábor m. k.

mint Pest Pilis és Solt vármegyei táblabíró.

*) Közötte: Déryné, Szerdahelyi, Udvarhelyi Miklós, Szilágyi.

Figyelmeztetés. — PESTEN jövő pénteken (nov. 16-kán) Kovácsné asszony jutalmul „Ezernsdorfi postalegény“ című bohózat 3 szakaszban, Riótte zenéjével, legelőszer fog színpadunkra kerülni.

Nov. 8-kán Told műve „Bartholomeo Caramanno, vagy, a' curzolari tüzmenyegző“ Houvald ő fvsos szomorújátéka másodszer adatott. A' türhető számú közönség ismét tetszéssel fogadta e' darabot, mellyben Lendvayné assz. (Flaminia), Lendvay (Caramanno), László (Silvano) 's Megyeri (Vornik) urak sok erővel adák szerepeiket. — 9-kén „Beatrice di Tenda“ került szünyegre. Schodelné asszonyról, a' czimszerepben, ma ismét, mint minden föllépése után ezt kelle mondani: „ma énekelt és játszott-legelragadóbb kellemmel“ — az az, ismét remekelt. A' taps és megelégedési zaj végetlen. Conti ur (Enrico) jeles volt, de annál ki nem elégítőbb Sátorfy ur (Orombello) szünetleni distonálásával. Sátorfy urnak meg kell mondanunk, hogy a' néhány szép középhang 's tiszta kimondás még nem tesz énekessé senkit, hacsak vas szorgalom által szerzett muzsikai ismeret is nem járul hozzá. Sajnálni lehet, hogy a' magas hangokra nem terjed tehetsége, 's már az F. és G. hangokat nehezen énekli, sőt mindenkor kelleténél mélyebben, mi által a' distonálás támad. Ma ismét nem elégíte-ki a' tactus-tartással. Dicsérettel említendő még Eder Luiza k. a. (Agne-ne) is. — Nézök igen nagy számmal. — 10-kén „Veszedelmes nagyné“ adatott. Szentpétery ur (Emerling) legjobb szerepeinek e' mai fő feny-pontja, mellyen folyvást szépen tündököl. Lendvayné assz. (Müller Adele) érdemei ismeretesebbek e' szerepben is, mintsem részletes dicséretésébe kellene ereszkednünk; elég legyen annyit mondani, hogy igen jeles volt. Említést érdemel még Lendvay ur (Fritz), ki csekély szerepét igen jól emelte-ki, valamint Szigligeti (Szűszhain) és Megyeri (Adamson) urak is. — 11-kén a' „peleskei notarius“ zsúfolt színházban közelégedésre adatott. — 12-kére „bájital“ volt kijelelve.

KOLOZSVÁRATT october 18-kán az „örültek háza Dijonban“ adatott. Az örült Eberhardot Szaploneczay játszá. Első etalált jelenetében a' tébolyos robanás, szilárd viselet képes vala igazolni, hogy ő e' szerep bajosságán daczolni fog; de nem így fejték-ki a' dolog. Következő jelenetében, midőn alvék, még remeltünk; de ébredett, 's midőn álma elhagyá, örültsége is éberlön; többé kevéssé vettük észre örültségét viseletében; szavalatában már elentete leit szerepének. A' küzdő, szenvedő lélek, melly arczra ül, 's hangokban olvadozza fájdalmait, nem egyhangú folytonos ömledezéseken mutatkozik; 's midőn már zavarba bukkant, hol a' küzdés kinos, a' szenvedés édes; nem a' meztelen szavakban tetsző a' zavar, látszó a' kin, és mutatkozó az édes szenvedés, hanem olly változatosságában a' szavalásnak, melly nyomasztó, ha helyesen ide 's tova kapkodva kimértten hullámszik; melly felverő, ha a' kinnak ingerültsége miatt a' fájdalomtól rázatva csapkod; melly sajnálatra hajt, ha az édes szenvedés szerenkénti lebbenéseiben egy bennső teher vegyülve látszatik. E' szavalási változatosságnak kell Eberhard képezője szavain előmőlnie, ha zavaros, küzdő, szenvedő, és olykor édesen szenvedő lelkületét hűn utánozni czélul tűzte-ki. De Sz. e' lesorolt megkívántatók ellen tömérdekét véte. Ő lélekben nem látszaték a' kényes helyzethez alkalmazottnak, legalább szavalatában lelket nem motivált, mellynek következtében buknia kellett e' szerepben, nagyot buknia! — Fejér a' gonosságban elmélyedett lelkü Dufloist, csak egy kevés szorgalom hiányzék, hogy

egész eredetiségében mind végig helyesen nem másolá; külső játéka nagyon határozott volt, néhol mondhatni, festőleges állása; a' bennső sem hiányzott, mindazáltal ezen nem ömlött-el annyi simaság, szilárdság, mint amazon. Bennső játékát rontani látszik azon erőtetés, mely szavain az iszonyú képzés kinyomatában fojtólag özőnlük; e' szinte megszokott, és csak neki természetévé örököltnek mutatkózó hibáját bármi fáradtságával is le kell győzni F. urnak: akkor bátran állandhat bármely község elébe is; utó-jelenetében vég pontjánál zajos tetszést aratott: játéka nagyon megtapsoltatott. Eberhard szerepében inkább őt szerették volna látni, 's ha őt nem, bár a' haladni vágyó Hegedűst. Szaploneczayné (Ernesztina) sokszor, és többnyire, lelkével is jelen szokott lenni játékaiban; de most hideg, nem figyelő. érdektelen volt, 's a' hanyagságok összesege unalomul virasztá a' közönség előtt. Nézők gyéren.

VERESS.

NAGY-ENYEDEN, őszelő 25-kén Török javára először „Kean, vagy könnyelműség és lángész“ (szinjáték Dumas Sándortól; fordítá Fánesy). A' mű változatossággal élénk helyzetekkel telve, benne a' karakterek valók. Az előadás, mind a' mellett, hogy némi kihagyások történtek, türethető lett volna, ha színészeink szerepököt tudják: de így természetesen következék a' szabatosság-hiánya. — „Innen, Horváth Lázár urral szólván, az a' határtalan coquetteria a' sugólyukkal, és innen amazomórú élvezet, a' színész ajkából lepergő minden szót második kiadásban hallani kénytelenítettni, a' páholyok legtávolab-bikából is.“ És e' scandalum ma legnagyobb mértékben előfordult. Fejér a' sokoldalú, könnyelmű, de többször olly férjfiás Keant, ha több studiumot fordít a' nagy szerep betanulására, képes lett volna valósítani: de — így sok helyen elhagyá jó nemtője, 's a' legérdekesb jelenetekben akadozék nyelve; az öltözködési és korcsmai jelenet azonban való volt. Váradiné (Helena) ismert szavalását kivéve, türethető; Eszter (Gozuil Amy) egy 's más szögletességeket leróva, nem rosszul adák szerepököt; Szerbényi (Devonshirei herczeg), Szilágyi (Coefeld), főleg az első, iparral. Török (lord Melvil) a' jutalmazott, hanyag vala; álarcz helyett ronda lovagsisakot huzá fejébe; öltözete csín nélküli. Dér, mint Darius, jó. Pisztozt, a' jó fiút, Telek, a' társaság sugója, adá köz elégűltségre, de kárunkkal; mert a' helyettes sugónak szavát kéntelenek valánk végig hallgatni. A' játék fentartói mindazáltal Kovács (Salamon) és Abdayné (Dambly Anna) valának betanult játékok által. A' 4-ik felv. mennyire lehetett, eredeti szerint adattott, 's így hatását nem téveszté-el. Abday (rendező), Pázmán (orvos) csak a' czédulán játszottak. Fejér a' mutattvány végén pár lelkes szóval bucsút vett közönségünköt, mint ki lemondván az igazgatásról, Kolozsvárra Kilényihez menendő. „Éljen“ kíséré szavait. — 27-kén „Árulás és szerelemféltes“ remek (?) udvari fényes rajz 5 fvsban, nagyon kevés néző előtt kerekdeden 's egybevágólag adatott. — 29-kén Szilvásy Eszter jutalmaul „Corday Charlotte, vagy, Marat halála“ történeti drama 5 osztályban, Ducangue után Meyer Lajos, magyarra Balláné. Halljuk, színészeink hogyan dicsérek-meg e' darabot: „A' 18-ik század a' jeles írótól dramai alakba öntve utósó évtizede vért izzadó napjainak ez egyik szörnye csinjai, 's innen következett meggyilkoltatásának adatai, igen érdekes színrajzot tüntet elő a' francia véres revolútióról.“ — Értettek-e valamit belőle t. olvasóink? pedig híven írá-m-ki. Az előadás csakugyan több nézőt érdemlett volna. Egyes játékok közül Abdayné (Charlotte) Kovács (Marat), s z e r-

bényi (Bruno) nyerek az est koszorúját; az első felfogá a' honért lángoló hölgynek szép szellemét, főleg a' tette határozó pillanatot hatásteljesen adá; a' második, némi túlcspongásait levonva, valóságos Marat; iszonyú vérfajzat tud lenni; az utolsó természetes játéka 's tiszta szavalásával a' szigorúbb kívánatokat is kielégíté. Pázmán (Renneval) kivéve magát valahára a' restségből, szerepét tisztán 's több helyen érzéssel adá, csak tagmozdulatainak ügyekeztek több kerekdedséget sajátítani. Szilágyi (Corday d' Armons) darab idő óta igen komoly és kedvetlen a' színen — 's innen némi ügyetlenség, p. o. kezeinek zsebbe dugása 'stb. — 30-kán Scribe-től „a' korszellemes férjfiak örökké tartó szerelme és az ártatlanság diadala“ közkedvesgű vigj 2 flvn. Csató fordítmánya szerint került elő — mit e' lapok olvasói „Örökké“ czim alatt eléggé ismernek. A' sokban kielégítő jeles mű és színészeink növekedő ipara élteljes estvét szerze számosan megjelent közönségünknek. Kovács a' becsületes, jó Vámayt úgy adá, mint kellett; eddigi játékait némileg árnyékoló mozdulat-túlcspongásai kimaradtak, szavalása is simább. Török (Ferdinand) ma jó volt, előhivatásra érdemes, csak hangja nem vala elég erős néhol. Abdayné (Mathilde) könnyelmű, szende, de e' kedves szerepében legvirítóbb koszorút tüze halántékaira itteni mutatványaiiban. Eszter (Amalia) reményt nyújt haladásáról, 's ha szavalását tisztábbá, szilárdabbá ügyekezik testtartását gördülékenyebbé tenni, higgye-el, a' publicum méltánylása is kísérendi. Szerbényi (Dávid) ma is tanúját adí fejtő tökélyeinek. Cziczomáros (Váradiné), Lókereskedő (Abday) 's néhány báli vendég csak a' czédulása működtek, annyiban tehát ők is megemlítendők.

KOMOLY és társai.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremében nov. 11-kén adatott hangászati mulatságot a' multkorinál kevéssel több hallgató látogatá. Tárgyai voltak: 1) Onslov Gy. E- quintettje. — 2) Hranilovich változatai; négyes kíséret mellett játszá flaután igen jelesen a' már több ízben megdicsért fiatal Pfeiffer Adolf, derék atyjának érdemes tanítványa.

A' pestvárosi reduttermekben adatott keringő-társalgást, mellyről mult lapjaink említést tettek, valamint nov. 4-kén, úgy 11-kén is igen nagy számú közönség látogatá ugyan: ugy vesszük azonban észre, hogy az illy nemű reüniókat még eddig a' Budapestiek nem olly nagy számmal választák eleményök tárgyaivá, mint a' Bécsieknél szokás; 's alkalmasint a' vállalkozók csak ritkán határozzák-el magukat már most Pesten illy mulatságok adására, minthogy még eddig kevés nyereséget hoztak azoknak.

Nyitra'n a' főispányi fényes beiktatás alkalmával, egy pengő forint bemeneti díj mellett, sz. Mihály hava 18-án a' vizár által megkárosult pestbudai 's esztergami árvák és özvegyek felségelésükre több műértő állal éldel-teljes pompás hangverseny létesült. Fő részei voltak: 1) Potpourri „Beatrice di Tenda“ daljátékból vett motívumokra érczharmoniaival. — 1) Párdal „Norma“ daljátékból. — 3) Thalberg phantasiája „Straniera“ daljátékból vett motívumokra. — 4) Persiani „Ines de Castro“ daljátékból aria. — 5) Mayseder egyik hegedű-versenye. — 6) Mercadante „Eliza és Claudio“ daljátékból párdal. — 7) Változatok „God save the King“ angol népdalra. — 8) Proch vándordala „hozzá“, ismételve. — 9) Thalberg phantasiája „Hugenották“ czimű daljátékból vett motívumokra. — A'

működő tagok közül különösen kitüntették magukat: t. Zerdahelyi Maria zongorán; Schodel nevelőné és Sternek k.a. éneken; t. Balogh Lőrincz ur hegedűn; Pomp és Cristelli urak éneken; Zahoranszky ügyész ur fuvolyán; Gábori dr. lanton; Lieszkorszky ur hegedűn; Rippelt gyógyszerész ur physharmonicán. Említendő Turanyi ur, mint igazgató, kíséző, és magányjátzó, jeles klavirista. — Minden előadott hangmű élénk tapsal fogadtatott. A' zsúfolt számú lelkese-dett közönség egyes akaratú kívánatai után t. Balogh L. ur, hazánknak Paganinija (ki mint meggyéknék egykori köz birtokosa Nyitrán lakván, házában gyakran adott versenyéből ismeretes) egy nemzeti nótának, két vonóhangszer kísérete mellett bájoló eljátszásával gyönyörködtetni sziveskedék a' hallgatókat. Vetély-társnéja zongora-kiséret mellett Bajza népszerű és mindennütt viszhangra számoló dalját, „multodban nincs öröm, jövődben nincs remény — hanyatló szép hazám, miattad vérzem én“ 's a' t. ezüst hangjával énekelvén az egészbe magyar szellemet lehelt, miért is szünni nem akart „éljen“ és tapsokkal tisztelték. A' tiszta jövödelem 316 ezüst fira terjedvén, az már illető helyen által is adatott. Lehetlen mind e' nemes művészeti élményért, mind a' szenvedő embertársak könnyűnek némi sziklasztásáért legszivesebb hálánkat nem nyilvánítani t. U z o v i c s S á n d o r urnak, ki leginkább méltóztatott fáradozni ezen érdekes hangversenynek létesítésén. Köszönet a' nagy lelkű működőknek 's a' nemes adakozóknak is! —

K. H. K. J.

UTASITÓ.

Virág- 's gyümölcsfa-eladás.

Az árvíz által megrongált Pest fölsegelésére jötevényeg munkál csaknem egész Europa; maga a' nemes Magyar nem leend részvéttlen. Férjem minden kerestetét és saját hozományomat, egy virág-tenyésztő intézet alapítására fordította. — Millyen állapotban, tudják azon szep érzetű honfiak, kik nemcsak szemléői hanem kész pénz fizetéssel gyámolói is voltak az árvíz előtt. Ez, mint sok más ezreket, ezt is senmivé tette. Szomorú romok állottak, hol előbb mosolygott a' természet: de Isten, a' jó emberek, 's magam megerötetése, uj létre hozák, mit a' mostoha hullámok örökre el akartak enyésztetni. Intézetem, csak kedvelői ne felejtsek, ujra kedveskedhetik mind azokkal, mellyek előbb gyönyörködtették. Van ott nevezetesen: Camelia 97 fajta, mind virágzó, Rhododendron, Azalea, legnemesebb semp. flor. rózsák, Pelargoniumok, harlemi jáczint, tulipán, Songilia, Narcisz, Amarillis, Taczetta, Ranunkulus, Georginia 's a' t. — mindenféle virágmagok, és legnemesebb fajta gyümölcsfák a' legillendőbb áron. — Ezek azok, mellyeket 's mellyek által magát a' nemes nemzet bizodalmba alázatosan ajánlja Pesten a' király utszában

Ns BENE GERGELY özvegye
egy virág-tenyésztés, 's gyümölcsfa-
eladás tulajdonosa.

Pestre a' nyitrapereszlényi gyümölcsfák megérkeztek Muszely Károly gazdasági 's műkertészhez (bolja a' nagyhidutszán, színház ellenében, báro Sina házában „bűségsszar“ czimer alatt); kik tehát ollyasokból előre rendeltek, és vásárlani ohajtnának, méltóztassanak magukat vagy az említett boltban jelenteni, vagy a' kertész ur saját kertjében, hol a' fák vannak (Terézia-külvárosban, három rózsza utszában, 707. szám alatt) azokat megtekinteni.

D I V A T.

45-dik divatkép (Parishól). — Atlasz-kalap, tüll voillal; bárson vagy atlasz sál; bárson-felruha chenille-körzeményvel. — Bécsi divat nov. 8-án: köpönyegek csikos se-lyemzövetből bárson csuklyával; atlasz kalapok virágos atlasz szalagokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacson alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Lehmann's mezz.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap november 18^{kán} 1838.

KÖLTÉSZET.

Derűre ború.

Csendes korány volt életem,
Nem bánta fájdalom;
Ártatlanul virultam én,
Mint kerti lilium.

Nyögése esti szellőnek
Álomdal volt nekem;
Örömkönyűk között hangozék
Az égig éneken.

Van egy virág, szép kelyhe láng,
Szereltem a' neve;
Ah, hogy e' gyászvirág laka
Földült szívem leve!

Azóta mint sötét felhők
Borúsak érzetim,
Mély fájdalom szétlengeté
Ifju reményeim'.

Az esti szél zokogva leng
'S nem jönnek álmaim,
Az esti szél álomdalan
Vérzőbbek kínaim.

Csendes korány volt életem
Körüle nyugalom;
Mostan borongó éjszaka,
Bú körzi 's fájdalom.

ACANTILIDIS.

SZÖRGALOM.

Selyemtenyésztés virágzása. Némely iratokból, mellyek a' londoni parlament elébe terjesztettek, következő kivonatok közöltetnek a' selyemről. Olasz ország 11.850.000 fl . nyers selymet természet évenként; u. m. Lombardia, Velence, Tirol és Tessin 7. Piemont és Genua 2. Nápol és Szicilia 1 millio 200 ezer, egyházi birodalom 800.000; Parma, Modena és Lucca 550.000, Toscana pedig 300.000 fontot. — A' többi ország természetnénye vagy kivitelének mennyisége következő: olaszországból 34.000 bált (225 kis fonttal számítva bálját) visznek-ki; francia országban

10.500 bál (1 bál = 73 $\frac{1}{8}$ kilogram) terem; Indiák és Bengaliából 9.500 bál (1 b. = 128 $\frac{1}{2}$ *℥*); Persiából 7.500 (1 b. = 162 *℥*.) Chinából 4.000, Kis Ázsiából 3.500; Levante, török ország 's a' görög archipelagusról 3.500; spanyol országból 1.500 's így összesen 74.000 bált visznek-ki. E' terményekből és szállításokból angol országban 28.000, francia országban 22.000, porosz honban 7.600, orosz birodalomban 6.400, Ausztriában 's a' német földön 5.000, Sveczban 500, összesen 74.000 bált dolgoznak-fel.

Tüzelő szer meggazdálkodása. Bizonyos Ivison ur nem régeben patenst váltott egy találmányára, mellynél fogva a' gőzkatlanok csővein kiszivárgó füst összegyűjtetik, 's tetemes mennyiségű tüzelő szernek megkimelésére használtatik.

ÉPÍTÉSZET.

Egyházak elrendezése.

(Vége.)

A' katolikusok egyházaiban egy oltárnál többre van szükség. A' főoltár rendszerint aza szentnek nevét viseli, kinek az egyház szentelve van, 's ez jobbadán a' chorus oldalánál van helyzetve mindjárt az egyház hajója előtt; olykor azonban a' chorus félkörzetében. Mind azon egyházakban, mellyek kuppolákkal ellátvák, a' fő oltár majd csak mindenkor a' kúp alatt áll, 's a' körrajz közepét foglalja-el. Az egyházakban jobbadán mellék-kápolnák vannak elrendelve oltárokkal, mellyek azonban mélyek 's elrejtve levén, a' nagy egészt félbeszakasztják, 's azt eszközlik, hogy az egész belső tért egyszerre lehetlen áttekinteni. — A' szószék vagy cathedra mindenkor egy felemelt helyet képez az egyházakban, 's pedig az okból: hogy jól 's kényelmesen látni lehessen a' lelkészt, és hallani beszédét, valamint is, hogy az ott összegyülekezett néptömeg ne közelghessen hozzá, 's előadásában ne háborgathassa. A' szószékek a' napkeleti országokbul veszik eredetüket, hol a' tanítók székei az iskolákban magas helyzetet nyertek. Ezen egyházi elrendezést a' görög egyház is felvette, honnan azután a' nyugoti országok egyházaiban is elterjedezett. — A' muzsika-kart illetőleg megkívánatik, hogy elég téres legyen az orgona 's azon hivatalbeli személyek számára, kik az egyházi éneklést 's muzsikát igazgatják. A' hangászkar beosztása az egyházakban jobbadán mindjárt a' bejárás fölött van. E' karzat azonban ne legyen igen magasra emelve, mivel ellenkező esetben a' muzsikahang elvesz az egyház boltozatánál. Az orgonahelynek magasságát közelítőleg meg lehet határozni, ha azt felvennők, hogy ennek elállása az egyháztér földszinétől a' templom magasságához képest azon idomzatban áll mint 1:3. A'

hangászkar legcélszerűsége helyezettése az egyház - csarnok vagy a fő bejárat fölött van, a fő oltárnak áttellenében.

A protestánsok templomai más beosztást kívánnak, mint a katolikusok egyházai. Az elsőbbségnél a sanctuarium végképp elmaradhat, s helyébe ott, hol a templom hajója végződik, emeltebb helyet rendelhetni-el, mellyhez néhány lépcsőn juthatni, s hol az oltár áll. Az evangélikusok templomaiban, az ott alkalmazott oltár közönségesen oszlopokkal van kellően díszítve, s mindenféle más ékesítvénynyel ellátva, mellyek között csaknem minden helyen észrevehetni egy remek dolgozatú festvényt: ellenben a reformátusok templomaiban oltár helyett csak egy elszigetelt asztalt láthatni. Szükséges, hogy az oltár mindenkor eltávoztatva legyen az egyház falaitól s pedig az okból, hogy az áldozó keresztények annak körül járassanak. Hasznos elrendezést árul-el, ha az asztal eláll legalább is egy keveset az oltártáblától, s közttek tér marad; ez által oltár mögött állhat a lelkész mindaddig, míg az éneklés tart, s nem kénytelen a néptömegnek hátat fordítani. — E templomokban oldalhajók nem szükségesek, miután a protestánsok egyházaiban előbb összegyűlekeznek a nép, hogysem az ajtatoskodás megkezdették. Nem árt azonban mint folyosókat használni ezeket, hol csupán még az megjegyzésre méltó, hogy ott ülések ne legyenek a közönség számára, lehetlen lévén e helyekről a lelkészt látni, s beszédét vagy oktatását jól kivenni. — Mivel tehát ezen hitvallású keresztényeknél az egyházi fő foglalatosságok egyike a hitben oktatás vagy prédikáció; ennél fogva azon szószék, honnan a lelkész a keresztény közönséghez tart beszédet, olly helyezettést nyerjen a templomban, melly által minden egyes hallgató, vagy legalább is a néptöbbség tisztán hallhassa szavát. A szószék célszerűsége helyezettése a föltételek közé tartozik az egyházakban, s gyakran sok akadályal van párosítva.

A sekrestyék arra szolgálnak, hogy benne az egyházi edények s egyházi ruhák elrakathassanak, melly helyen mind azon egyházi személyek is föltöltözködnék, kik az isteni szolgálatot tartják. Ügyesen beosztott s világos sekrestye nevezetes részét teszi az egyháznak, mellynek legcélszerűsége helye a sanctuarium háta mögött van, vagy pedig az egyház egyik oldalánál, egy ajtóval ellátva. A sekrestyékben azon festvények is illő helyet nyerhetnek, mellyeket nem függeszthetni-fel az egyházakba. A katolikusok templomaival ollykor nagyobb városokban a szerzetesek s káptalanurak épületei állnak összeköttetésben; ugy hasonlóan azon hajlékok is, hol az egyházi holmik s templomi gyűlések tartatnak, egy levélárral. Főegyházaknál a sekrestye lehet az egyik oldalon a kápt-

talan urak lakásaival, másik oldalon pedig a' püspöki palota. — A' harangtorony helyzetetését illetőleg, az olykor sok akadályt szül. Annak szabad, vagy elszigetelt állása, bármily szempontból tekintvén-meg a' dolgot, mindig rossz hatást szül; annak a' sekrestye mellett helyzetése, vagy valamely szögletbe állítása, valamivel helyesb elrendezés ugyan, de mind a' mellett is kellő tekintet soha nem nyer. Láthatni olykor, hogy az egyházak mindenik szögén egy torony van alkalmazva, 's ezen elrendezés a' főegyházaknál különös jó hatást szül, főleg ha az egyház középpontján egy kuppola emelkedik. — Szükséges, hogy az egyházakban nagyság 's ünnepies pompa mutatkozzék, melly által illy építmény tekintete mindeniben tiszteletet ébreszt. Nem kívántatik ugyan meg, hogy az egyház valamely bál- vagy concert-teremhez hasonlítson: azonban tekintete még se legyen komoly 's homályos. A' választott díszítmények olyanok legyenek, mellyek képesek az épület arányzatát még annál világosabban ki nyomni, 's hogy azok a' benyomást neveljék a' nagy egészre nézve. Fölötti pompa, 's gazdaság által háborgattatik annak érdeme 's méltósági tekintete: ezek csak arra szolgálhatnak, hogy a' vizsgáló melléktárgyakra vezettetik, 's hogy a' számos kicsinybe eső ékesítmények miatt elveszti a' nagy egészre intézendő figyelmet a' szem.

NOVÁK DANIEL.

LITERATURA.

Szigligeti megtiszteltetése. Rögös, örömtelen a' magyar, különösen fiatal írónak pályája; 's ha néha néha nyílik is számára egy kezeménye vagy részvét nevelte szép virág, Gorgon arcezzal előáll a' kaján-ság, 's már bimbójában elorsvasztja azt. Átok-öröklő jutott neki e' sors azon kéjéért, mellyekben keble az öldöklő fájdalmak, fellengző öröm, emésztő gondok, földéri vidámság, bűsz indulat, galamb-szelidség, gyötrő aggályok, megnyugtató remény, pokoli gyötrelmek, üdvözítő érzelem, lankasztó bú 's 's éltető kéjek danlásakor bujálkodik; átok-öröklő jutott neki kenyérsorsosinak és nemcsak dologhoz értők hanem értelmetlenek üldözése is; átok-öröklő végre a' pártoskodás minden érdemet eltapadni vágyó rút ördögének bosszontásai; 's így annál boldogítóbb reá nézve egyes emberek vagy kis testületeknek ipar-elismerő érdem-méltánylása. Illyenkor fölülemelkedve a' föld porán, minden bűját, minden sértését feledve, angyalokkal társalkodik. Illy boldogító érzésben részcsült szorgalmas 's dramai literatúránk körül már sok érdemet szerzett fiatal írónk, Szigligeti Eduard ur, midőn folyó hó 13-kának délutáni óráiban a' Kolosvárról visszatért Fán c s y ur, tagtársainak jelenlétében, néhány kolosvári műbarát által küldött 's zöld bársonnal bélelt bőrtokba rejtett igen esinos mivű ezüst irótollat „Emlék Szigligetinek. Kolosvári tisztelőitől 1838.“ felirással 's alább következő levelet, velős alkalmi beszéd mellett, és társainak „éljen Szigligeti“ örömjajos felkiáltása közben nyújtott által. Öröm-könyük, az elfogult kebel érzésének hiv tolmácsai, peregték a' szerény fiatal írónak szeméjéből, ki magát illy megtisztel-

tetésre méltatlannak vallá. A' tollhoz csatolt levélnek hűséggel kölölt tartalma im ez:

„Nem elismert érdemei, vagy pályáján az elnyert tökély miatt már tovább nem haladhatása tudatából, mint inkább azon önnel tudatni vágyból, mennyire örömmel kísérik elkezdett pályájáni előhaladását, buzognak némely műbarátok önt megtisztelni. Mert ha színműveinek egyes részei költői becsűek is, miket a' dramai költés gyöngyeiként nézhetni: ezzel még nincs elismerve, hogy a' személyek egymáshoz viszonyai, bonyolódás 's ellenkező karakterek művészi kézre mutató összeütközései, az egész mű kerekedsége annyira haladást mutattak műveiben, minél többet már nem várhatnánk; míg örömmel látjuk, hogy a' dramai művészet 's költés nagyszerűsége honosodnak darabjaiban, az intriguák és karakterek szövevényei érdekesekek; 's ha ezentúl is jó példányokat választ mesterül, írásmódját is tökélyt közelítőnek ismerjük. Önnek írói pályáján érdemül tulajdonítható az is, hogy honi évkönyveinkből meritvék rajzai, homályos századinkból szemeli tragicai műveit, 's ha vázolatban is, meglepő korrajzát 's jeleneteit mutatja azon ősi időknek, mellyeknek szakai olly édesek a' visszaemlékezésnek. Műveiben az elszánttság, indulat, harag, bőszerű érzelem, nemes érzés és szenvedélyek színezetei elég gazdagok a' nélkül, hogy érdektelenné alja-ulna 's népszerűtlenség vagy értetlenség vétkei törpítnek azokat, 's tulsapongó érzelem-ömlések aljasítják-el.“

„Mi méltán jósoljuk, hogy ön továbbra is buzgón folytatja nagy reményekkel biztató pályáját, 's még sok szép darabbal gazdagítandja színpadunk' 's dramai repertoriumunkat; hogy ön mind eddig, ohajtott siker 's hatásnak megfelelőleg is iparkodni fog hazai 's eredeti darabok honosításával oda emelni színpadunkat, hova a' dramai literatura más bajnokai lelkes szorgalmával azt magasult reményeink emelkedni 's jósolni engedik; hogy ön még mint ifjú remek, 's a' már jeles külföldiek műveiből okulva, a' tizenhatodik század nagy óriásának, a' dramai művészet rhodusi kolosszának, szobra előtt meghajolva, őt követve, 's ennek műveit, mint annyi gyémántját a' dramaturgia koronájának, mint a' tragicai érzelem magas és elragadó jelenetek festéseiben, karakterek óriási nagyszerűségében dús, 's kiapadhatlan bányáját művelve studiumává tevén, az újabb kor lidérceit nem követve, tanulva, és soha nem dicsekedve magában, hogy irányát végzé, olyan műveket írhat, mellyek nemcsak színpadon, de classicitas szellemében, tudósok kezeiben is, méltánylást nyerhetnek, 's hogy végre ön jó indult pályáján, hiúságtól el nem kábítatva, nyelvét mivelní, simitni 's minden czéltalan eláradást száműzve, olyan színművekkel gazdagítandja Thalia templomát, mellyeket meglepve 's szépsége miatt bámulva nézend a' belépő vándor.“

„Fogadja ön pályájáni előhaladásán örülő barátainak, tisztelőinek szives, hő buzgalmát, 's mint szerényen akarják e' csekély ezüst tollat a' magyar Olympián pályamelékül ajánlani, ugy szivesen tessék elfogadni, mellyet t. Fánecsy urnak ünnepélyesen átadva némelly műbarátok megbizásából szivesen küldünk.“

Kolozsvárat, nov. 4-kén 1838.

Nagy Miklós m. k.

Gedő László s. k.

Fogadd a' testvér-hon e' megtiszteltetéséhez szives szerencsekívánatunkat ifjú társ! legyen ez szépen kezdett pályádon mindig nagyobb és nagyobbra és tökélyesebbre törekvésednek serkentése! és ha a' kajánság kigyóíjsziszegése feltámadand néha ellened, annak tudása mellett, hogy vannak, kik érdemed' méltányolni tudják, vigasztald magad' koszorús Berzsenyink ime szavaival:

Az ember a' hány, annyiféle,
 'S változhatatlan főbb vonásiban.
 Ki gondja mind azt egy kaptára vonni?
 Bárányt, oroszlánt egy rekeszbe zárni;
 'S ki gondja minden agynak tetszeni?
 Elég, ha nektek tetszhetem barátim!
 Elég! ha czéлом 's szívem tisztaságát
 A' józanabb rész erti és becsüli,
 A' részegekre nem figyelmezek.

K. I.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Figyelmeztetés. PESTEN, jövő hétfőn, az az, nov. 19-kén szorgalmas színészünk László József jutalmul előszer fog adni: „Richard király a' szent földön, vagy, angol hon zászlója“ történeti regényes színjáték 4 fvsban. Scott Valter után játékszinre írta Lenbert, magyarra fordította Sziglieti, a' tudós társaság költségén.

November 12-kén a' „bájjal“ másodsor is bérletszünetben adatva fúladásig tömte-meg a' szinteremet. Ez alkalommal már mind a' kardalok mind a' hangászkar tökélyesebben működtek, a' fő szerepek vívői pedig majd nem egyről egyig remekeltek. Schodelné assz. (Adina) maga volt a' vidorsággal párosult kellem; játékán valódi olasz tűz és énekén lelkesedésre ragadó bájerő ömlek. Zajos tapsok között négyszer hivatván, 2-ik fvsban a' „gazdag én, te szép vagy édes“ és „kegymosoly egypár hölgyszemből“ párdalt Dulcamarával ismételni volt szives; az elsőnek textusát ismétléskor olasz nyelven éneklék. Szerda helyi ur (Dulcamara) szintén igen jeles volt 's hivatott. Conti ur (Bercole) ez estén már hasonlólag több erővel és tisztasággal énekelhetvén, a' darab jó sikerülésének egyik alapját tevő. Legkevesbbé lehattünk Erkel ural (Nemorino) elégedés. E' fiatal ember, ki iránt táplált reményünket egy fokon tespedése miatt naponként veszteni kezdjük, mind inkább érezteti velünk egy jó tenoristának hiányát. Különös, hogy ma bérletszünetkor annyi néptömeg daczára sem jött-be több (mint értettük) 1400 és néhány váltóftnál; holott tegnap a' „peleskei notarius“ bérletfolyamban is 1300 és néhány ftot hozott a' pénztárnak! — 13-kán középszámú nézők előtt „donna Diana“ került szőnyegre. Jelesek voltak a' Lendvay pár (Caesar és Diana) és László ur (Perin). — 14-kén Weber „bűvös vadász“ regényes operája jött szinpadra, melyben Felber M. k. a. (Agatha) hosszas betegsége után ma lépett-fel ismét. Hosszas tapsokkal fogadtattott a' nagy számú közönségtől, preghierája megtapsoltaték, 's 2-dik és utósó fvnás után hivatott. Ma a' szerepkiosztás helyes volt. Egressy Benj. (Otokar), Udvarhelyi M. ur (Kuno), Éder Luiza k. a. (Anna), Szerdahelyi (Gáspár), Erkel (Max), Konti (remete), Benza (Kilian) ur vívék a' szerepeket. Konti ur kis szerepében bizonyítá ismét, miként kell mivel hanggal csekélységet is érdekessé tenni. Midőn a' mély hangokban fokoként nevedő trillákat vert (mit hallani a' legnagyobb ritkaságok közé tartozik) elég botránkoztató volt, hogy ezt némelyek nem értvén, nevetni kezdének, 's őket csak lepisszegetéssel kellett a'

józanabbaknak rendre igazítani, midőn mások a' jeles művészt megbrávozták. — A' nyoszoló leányok (nem nősző, mint a' hirdetményben állott; mert ők itt nem nőszenek) daljánál az elsőnek magány-stropháját már jobban hallottuk. Minek ismét járatlanabbra bizni az illyest, 's a' publicumot békétlenségre kényszeríteni, miután arra jobb énekesnénk is van?! A' karénekekkel is jobban voltunk már máskor kielégittetve. Hát a' textusból csak nem tiltjuk-ki az új fordítás által becsuszott „képet metszett, elloptam magamat 's a' t.“ germanismusokat? — 15-re Schiller „haramiáji“ valának hirdetve, mellyben Egressy Gábor ur, mint ujonan szerződött tagnak első fellépése jelentetett; ugy az is, hogy 16-án Kovácsné assz. jutalomjátékában (Enzernsdorfi postalegény) W i r d i s c h k. a. és S t ö c k e l ur, a' pesti német színház tagjai, fognak táncolni. — Örömmel hirdetjük, hogy középponti magyar színészetünknek állapotját kedvező jövőndő kecsegteti. — Tekint. nemes Pest vármegyének nov. 12-kén tartatott közgyűlésében tudni illik felolvastatott ő cs. királyi fő herczegségének fens. nádorunknak azon kegyes kívánsága, hogy t. n. Pest vgye a' pesti magyar színházon fekvő építési terhek, pénzbeli állapota mennyiségét, költségét, 's ama pénznek összegét, melly annak az ország méltóságához illő fenntartására kívántatnék, ő cs. k. fő hgének felterjessze, hogy így a' nevezett színház létének ohajtott biztosítása végett a' közelebbi országgyűlés előtt foganatos lépéseket tehessen. — Ki nem reménylene ő fenségének hathatós pártolása mellett boldogabb kort e' nemzeti intézetünknek? 's ki kétkednének, hogy országos segedelem által az legkönnyebben érthetik el, miután kivált, mint értettük, a' mult hónapokban ez iránt tanácskozott országos biztosságnak véleménye is oda járult, hogy a' Pesten építendő nagyobb magyar színháznak felkészítése most még halasztassék-el, hanem inkább az arra országosan egybegyűjtendő négy száz ezer pengő ftnek kamatai e' már most álló színház segedelmére adattassanak. Adja ég, hogy ez mennél előbb történjék, 's t. n. Pest vgyének ez ügyben bebizonnyított példás állhatossága mennél dicsőbb fényvel tündökölhessen. R — t.

KOLOZSVÁRATT october 21-kén bérletszünettel szinpadunkra került „a' Szaraczen.“ Irtá Dumas: fordította Kovácsóczy. Ez est kellemes volt szinpadunkra nézve; feszült figyelemmel ohajtók a' látandókat, mert színházunk egy kedves vendéget rejte szini leple mögött, 's e' kedves vendég a' pesti nemzeti színház egyik koszorús tagja F á n c s y ur volt. Özönös tapsal és leirhatlan tetszéssel fogadá a' művészt közönségünk Jakoub szaraczen szerepében. Hogy is ne?! hiszen ő bámulatos volt jelen játékában; ő a' szemnek gyönyörű állt-elő külső hajlamaival; élelményül a' léleknek és észnek — bennsőjéből forró játékával. Tapasztaltuk szavalatán az ékesen szóllás szabályait, külsőjén lelkét, és lelkén esztét, melylyel magát játékában dicsőíté. Nem emlitjük azon kevés elfogultságát, mellytől az első pillanatokban lepetve volt; de ki is akarja a' lelket az első édes találkozásnak örömeitől, melly kezdett teltünköl önkénytelen kiragadni szokott, eltiltani? ki köti-meg a' szívet illy legelső perczekben, melly remegve száll illykor az érzetnek egy valóbb képében, hogy sebesebben ne dobogjon?! F á n c s y elfogultsága valódi lelkes elfogultság volt; ő itt is a' külső lelki világot rajzoló előnkbe. — E' darabnak buknia kell a' cselekvények hiánya miatt, hacsak a' szaraczen képzője iparával meg nem menti; de ám most el nem bukott; F á n c s y ur nemtője e' játéknak, 's ha más szerepeiben is illy kimért, illy otthonos, — mit ide-

rék viselete igazolni látszik — akkor ő magyar színészeink előtt tükörül állhat. Üdvemeljük őt tökélyes haladásáiban; benne a' nemzeti-színészet nemtője (geniusa) honol. La tabár a' hon bajairól szerelmében megfeledkezett, de végre még is megtérő VII. Károly francia királyt képezte. L. nagyon szereti elszeszkeskedni, elkontárolni szerepét, 's azután nagyon látszatik gyönyörködni, ha a' karzat jól meghahotálja; mert bohócságait még többekkel halmozza. Jelen szerepében mutatkozik is némi lengeség, de nem olly aljas lengeség, melyet meghahotálni lehetne, hanem olly neme a' könnyelműségnek, mellynek látásakor inkább boszankodásra, mint kaczagásra tör az ember; szavaiata nagyon iskolás, gyermekes, 's egyhangúságától, nem tudhatni, mikor váland-meg. Kilényi (Savoisi Károly) e' szinte a' szaraczenal vetekező derék szerepet halhatlanul megrontá; szerencséjére Fánecs mellett még is nem látszaték a' maga egész teljességében feltűnni szerepe romjain. Hiszen Kil. ur igazgató, 's egy lelkes igazgatónak szent tiszte, sőt becsületében járó dolog, miben lehet, ugy rendelkezni társaságánál, hogy a' darab, ha legálabb nem legjobban is menve, de ne romoljon, vagy önkéntesen ne rontassék: és még is azt éppen az igazgató által elrontatva látni, ez képtelen, nem illő! Miért nem e' szerep 's az illyesek Fejér vagy Szaplóczaynak? De mint vesszük észre! uralg e' társaságnál egy különös szokás, mellyért a' közönségnek kell szenvednie; 's ha azzal felhagyni nem fognak, leend alkalmunk illő helyén azt világ elébe tenni. Johanna Berengariát játszá; rozsul nem, de kitünőleg sem; iparral ugyan, de tehetsége szerint jobban játszhatá. Johanna egész játékáról majd ezután. Színházunk tömött volt, kivéven a' középső páholyokat; pedig Fánecs játékát nagyaink is megnézhetik. Játék végén Fánecs nagy lelkesedéssel előhivatott; 's midőn megjelent, sokszoros „éljen“-nel tiszteelő közönségünk. Fánecs egészen előlépett, 's midőn a' nagy részvét zaja megszűnt, ily szólt a' közönséghez: vágyom e' testvérhonhoz kimondhatlan nagy volt, — 's ha nagyságtok ezt illy dicsőn jutalmazzák, elválásom keserű leend.“ A' közönség „éljen“-ekkel távozott.

VERESS.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangász-egyesületnek ez évi 2-dik műelőadása vasárnapon. nov. 25-kén 4 órakor lesz a' városi nagy redut-teremben. Felőle bővebben jövő levelünkben.

D I V A T.

Parishan a' prémbőrök csakugyan, mint már korábbau is említettük, nagy kedveséget nyertek; nyuszt és hüllgyprém a' legdivatosabb. — Viselik még mindig a' széles lebegényű virágos selyem-ruhákat, kék vagy zöld bársonból, rózsaszínű atlaszból készült, vagy azálás bársonnal bélelt szürke-rózsaszínű kalapokat. — A' hajdisz alacson; a' bársonszalagok abban fő szerepet játsznak; a' hajtüket, mellyek két oldalt szurznak a' fürtök közé, a' homlokon keresztül futó lánczocská köti össze, vagy pedig azt akart hanyagsággal engedik a' hajfürtök között eltűnni.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazcon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön november 22^{kén} 1838.

KÖLTÉSZET.

SÍRÍ RÓZSA.

Halvány róza, szép virág,
Haldokló fehér!
Bánatiddal semmi bú
Lángja föl-lem ér.

Arezodon nincs életbaj,
Nincsen illatod,
Siri jegyként hervadó
Léted' siratod.

Szív, epedt szív kertjeibül.
Holt menyasszonyul,
Jég-kezekkel gyász-halál.
Tépe-föl vadul.

Síroromhoz ültetett
Rejtni vész elől;
Sotstul összetépetett
Szív jelképe lől.

Szívem is halvány virág,
Hervadó fűzér,
Rajta nem leng érzelem,
Nem forr benne vér.

Sem tavasz gyöngy kelleme,
Sem lángarczu nyár.
Zord egem bus alkonyat
Nem deríti mar.

Halvány róza, bajvirág,
Éltem tüköre!
Benned sejtem; ah mi tág
Bánatim köre!

Nap lefordul éj után,
'S kéjeket magunk
Köny-pörögve köny után.
Ketten siratunk.

De te százszor boldogabb
Ujra nyilsz-ki még;
'S bar halál rózsája lől,
Rád mosolyg az ég.

Majd szívárvány színben áll
 Hóvirágidon ;
 Hajnal szárnyu lepke száll
 'S pillog ágidon.

Egy tavasz virult nekem ,
 Már; lejár, 's halad ;
 Sem könyüm, sem énekem
 Több tavaszt nem ad.

Mert a' soranak szíve vad, —
 Rajtam átok ül ;
 'S száll az óra mint a' sas —
 Vissza nem repül

K. ZS.

FESTÉSZET.

A' szevillai székesegyház.

Sevilla, october 23-dikán.

A' déli spanyol régi városok bizonyos saját karakterrel bírnak, melly által a' többiektől különböznek. Így Granada, Allhambra magiai romjai közt, fenn tartá a' Mórok emlékét; Cadix és Malaga kereskedésüket, és Cordova a' kolostori szellemet 's a' régi spanyol ország regéit; csak Andalusia királynéja azon egyetlen város az egész félszigeten, hol a' fellengzőbb lelkek a' művészetnek hódulva, 's annak tiszta, haszonkeresés nélküli érdeletében némi vigasztalást lelnek hazájok nyomorai közt. Szevillában, mint olasz országban, a' művész-osztály, melly itt számosabb mint másutt bár hol, némileg biztosíthatja lételét.

Itt éppen olly fontos történetnek tartatik, ha az elpusztult kolostorok költségére a' székes egyházat, ama roppant és pompás szentségét a' spanyol művészetnek, valami új festvénnyel gazdagíthatják, mint Romában az elveszett nevezetességek és ó szobrok feltalálása.

Gazdagságát galériákban és képes termekben rakják-ki, 's a' szent museumnak, melly minden mást elhomályosít fényével, műdarabjai kívánatot meghaladóknak tartatnak. Annak, ki Szevillát nem látta, lehetlen, hogy a' régi spanyol művészet magas miveltségéről fogalma lehessen. Híjába idéznők vissza azon időt, mellyben a' kolostorok, örök versenyben a' fényezés, gazdagság és izlés körül, semmi költséget sem kíméltek a' művészetért, hogy Murillo, Zurbarran és Cano ecsete, vagy Torrigioni és Monbanna vésője által templomuk boltozatát mesterművekkel borítsák-el.

Az Escorial és a' madridi museum az idegenekre nézve csatlaltan bizonyítvány a' spanyol művészet magas állásáról; de az Escorial, mellyben leginkább Titian és Raphael mesterművei vannak,

inkább az olasz mint spanyol művészet bélyegét viseli: ellenben a' madridi museum kizárólag spanyol művészek legszebb festéseikkel rakott; azonban csak hiános fogalmat adhatna a' különböző modorokról 's a' művészet öszves kiképzéséről. Csupán Szevilla, e' végtelen gyűlpontja a' spanyol iskola, legváltozóbb modorok és képzési szakok kincseinek, szolgálhatna elegendő anyaggal a' spanyol művészet történeteinek kidolgozásához, oly munkához, millyet több sikertelen próba után nélkülöznünk kell.

Különben egyetlen emberben, ki erényei és hibái miatt egyenlő hirben áll, kit csak Szevilla tud érdem szerint méltányolni, központusul az egész spanyol festészet; ez Murillo, ki, ügyes és változékony a' természettől, művészi élete alatt, mint Raphael és Titian, három tökéletes átalakuláson ment keresztül, 's kinek kimerithetlen phantasiája Andalusia minden templomát és zárdáját mesterművekkel öntötte-el. Zurbaranról másutt leend szó. Hasonlóan Velasquez-ról, a' spanyol Van-Dyck-ről, a' hires arczfestőről, kinek a' spanyol királyok, hogy az utóvilágnak nagyszerű parókáik és feszes nyakfodraik fennmaradjanak, semmi időt sem hagytak, talentumát történeti rajzokra fordíthatni. Velasquez azonban, kit, mint Murillót Szevillában, csupán Madridban ismernek, két képe „a' bredai ütközet — és — Margit hercegnő“ által nagy történeti festő nevéet vivta-ki magának az utóvilág előtt.

Parisban, Londonban és Madridban Murillónak sok munkáját láthatni: még sem lehet teljes fogalmunk nagy terjedtségű tehetségről e' nevezetes embernek, ki különféle modorja és számtalan munkái által egyes egyedül is iskolát képez.

Rendesen minden nagy festő leginkább szeret oly várost, melly talentumát gyámolítja, 's mellyben gyökerezni kezdett. Így, hogy Titiant méltányolhassuk, Velenczét és három mesterművét: „Maria mennybe költözése“ — „Sz. Lőrincz vértanú halála“ — és — Sz. János és sz. Pál fővétele“ látnunk kell; Raphael nagyságát csak Romában, legnevezetesebb műve „Krisztus átváltozása Tábor hegyén“ 's a' hires vatikani loge láttára foghatjuk meg; Angelo Mihály a' sixtiniai kápolnában örökíté magát; 's Murillo nevéet Szevilla és fényes székesegyháza hiresíti. Ezen pompás épület valóban mesterműveinek rendkívüli számát is birja. Az állandó háborúk és lázadások, mellyek spanyol országot negyven éve látogatják, ezeknek számát inkább nevelték, mint kisebbíték; ezen ellentét okát az andalusiai zárdák rejtekeiben keressük, mellyek Murillo mesterműveit nagy számmal őrzötték, hogy most a' spanyol festészet fő lakhelyét gazdagítsák velek. Nehány világosodottabb kanonok iparának, millyen Ceperos és Pereyras, kell köszönnünk, kik maguk

is gazdag és híres galériáknak birtokosai, hogy, az ujonan napfényre jött művek czélszerűleg állittattak-ki, mellyek a' székes-egyházat a' művészet valódi szentségévé változtatták. E' keresztényi muzeum többi között még azon elsőséggel is bír, hogy, kivéve tizenkét órától harmadfélig, a' nyugalom szent óráit, midőn spanyol országban minden, még a' boltok is zárva, mindenkor nyitva áll.

(Folyt. következik.)

SZÖRGALOM.

Bámulandó gőzös. Amerikában jelenleg egy hadi gőzös épül vasból. Itt a' gőzerő nem csupán a' hajó hajtására, hanem az álgúkhhoz lőpor, a' konyhában tűz, a' sajkák és horgonyok mellett emberkezek helyett fog használtatni.

Tűzmentes hajók. Londoni hírlapok nem győzik eléggé magasztalni Fayer, tengerészi hadnagynak ama találmányát, mellyel, mint csalhatlan eszközzel, minden a' hajókon gőz által keletkező tüzet egy pillanat alatt elnyomni lehet; Fayer urat, ki találmányával a' sussexi herczeg és több tudós előtt tett sükeres próbát, megbízták, hogy a' Liverpool és Uj-York között járandó „Liverpool“ nevű, 464 ló erejű, gőzöst e' terv szerint készíttesse. — A' gőzösek tökélyesítéséhez kell azon két gőzöst is számlálni, mellyek a' király-hid alatt jelenleg a' Szajján építtetnek, 's mindeniknek négy kereke lesz.

Gőzkatlanok biztosítása. Mig Brittanniának egyéb vizein a' gőzkatlanok szétrepedéséről gyakran hallhatni, azon hajókon, mellyeknek erőműve 's kazánai Londonban készülnek, soha sem történik efféle szerencsétlenség, sőt ezek a' többieket még gyorságban is felülmulják. — „S mi oka ennek?“ — fogják kérdeni némeltyek? — Az, hogy a' gőznek a' gépelyre és kazánokra tett nyomása soha sem halad-meg 6, 's ritkán többet négy fontnál egy köbhüvelkre. A' general-Steam Navigation-Company-nak gőzösei pedig, mellyek számra 17-en vannak, 's Európában legszebbek 's legköltésesebbek is, erőműveik 's üstjeikben soha sem szenvedtek kárt; mert a' gőznyomást soha sem szabad 5 fontnál többre emelni. És ha itly óvó rendszabások más gőzöseken is behozatnak, kazánaik minden veszély ellen biztosítva leendnek.

Rhabarbara-tenyésztés. A' „Sun“ írja, hogy egy pár év mulva nem lesz szükség külföldről szállítani a' rhabarbarát angol országba, minthogy az ott igen szépen tenyészik, és a' keletindiai-tól csak annyiban különbözik, hogy nem nő olly nagyra, mint amaz.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Nyilvános köszönet

kolosvári kegyes jóakaróimhoz.

A' költőnek legédesebb bére, ha keblének virágaira részvét gyöngyei harnatoznak; ha az őt emésztő láng rokon érzelmeket gyújt; ha önalkotta kis világában mások is örömet mulatnak; ha szellemi gyermekeit barátságos karok fogadják; ha bottlásait nem gúny és kacaj tárgyává czéggérezik, hanem örvény - pontokul mutatják-ki, mellyeket kerülnie kell, ha elsülyedni nem kíván. Önök, kegyes jóakaróim, illy drága bért nyújtottak nekem: emléket, melly örökre beírta magát szívembe. 's mellyet legbecsesbbé tön előttem a' hozzám mellékelt irat; ez tanúlevele, hogy értök kezéből jött.

Mit érzettem akkor, midőn tagtársaim — barátim — körében sziveskedett baráti csókkal F á n c s y ur azt átnyujtani; ne kérdjék, kegyes jó akaróim: a' meglepetés olly nagy és váratlan volt, a' millyen gyöngye eszméletem; szemeim előtt összefutottak a' betűk, 's hálámat csak töredezett szavakban rebeghetém-el. Eszméletem visszatért; de vele annak érzete is, hogy illy ritka megkülönböztetésre igen-igen csekélyek érdemeim; hogy a' tanuló mestert illető jutalom érte; hogy a' pályázó még messze a' czéltől, 's olly díjat kapott, millyet csak pályáját szerencsésen megfutott érdemel. De itt is édes megnyugtatóm lön a' levél; mellynek szavait ekkor valék képes tökéletesen megérteni; 's én e' becses pályamleket ugy, a' mint önök küldeni kegyesek; bár pirulva, elfogadhatom.

Köszönetem és hálámnak soha ki nem fejezhető szavai helyett, tudom, örömebb veszik kegyes jóakaróim következő fogadásomat; melly, ha eddig talán homokra volt volna írva, ezen emléktollal éltem könyvébe örökre beíratott: nemzeti szinpadunknak legyen szentelve egész életem, mellynek én olly keveset áldozék, 's melly nekem eddig is olly sok édest nyujtott; ennek legyen buvája; 's ha bár a' kétes habok alája temetnek: fenn fog lebegni vigasztaló angyalomul a' méltánylásnak e' drága emléke.

Pesten novemb. 15-dikén 1838.

SZIGLIGETI.

PESTEN nov. 15-kén „haramjék“ Schiller 5 fvsos dramája számos néző előtt került szőnyegre. Egressy Gábor urat (Moor Ferencz), a' társaságnak ujan szerződött tagját, hosszas riadó tapssal, koszorúval és bokrétaival üdvözlé a' közönség. — E. irtól láttuk ugyan e' szerepet már jobban is adatva; azonban annak némelly helyeit ma is jelesen emelte-ki, habár az egészben nem volt meg ama finom összekötés, melly a' természetesnek az excentricismusba, és fordítva, szökésénél olly mulhatlanul szükséges arra, hogy valakinek játéka tökélyesen művészinek mondathassék. Indulat-festései különösen azon helyeken, hol a' csüggendezés fokonként növekedve kétségbeesésbe megy által, szinetlenek, erőnelküliek, sőt, lehet mondani, idétlének voltak. Igen nagy hibája Egressy urnak, hogy a' természetesség mellett maradni akarással szerepét minden poesisa 's magasztosságából kivetközteti; innen származnak azután a' magában tusakodásnak, a' gyáva mérgelődésnek kifejezésekor ama visszataszító nyávogó felkiáltások. A' közönség különben többször tapsolá-meg 's hívta elő. L e n d v a y ur (Moor Károly) mint végig művészi leg vitte óriási, fírasztó szerepét; legsikerültebb helyének még is 4-ik fvszi azon jelenetét tartjuk, midőn ájult atya mellett (ki, melleke-en legyen mondva, ma nem ájult-el, csak Herrmann vállára dült) testvéreére boszút eskü-

szik, 's a' rendkívüli esemény-szülo érzés hullámszások által elfojtódva, szava akadozni kezd, végre lerogyik. E' jelenet, minthogy kifakadásait nem lélekzetvétel nélkül kiáltozó-el, soknak nem tetszett: de ki is tudhatja mindennek tetszeni? Az érdemet elismerő rész tapsokkal 's elhívásokkal jutalmazá L. ur iparát. Nem lesz helyén kívül éppen itt, minthogy a' darabban többször fordul elő, figyelmeztetni a' rendelőséget: hogy jövőben, ha lövésnek kell esni az álfalakon kívül vagy belül, ne töltesse-meg olly keményen a' löszereket, hogy a' durranás nemcsak a' nézőket hanem falakat is megrendítse. Igen kívánatos volna az is, hogy jövőben a' haramják kardala vagy kihagyattassék, vagy több összhangzással énekeltesék. Dicsérettel emlitendő még több kisebb szerep vivőjén kívül F á n c s y ur (Hermann) — 16-kán K o v á c s n é jutalomjátékaul először adatott az „enzersdorfi postalegény“ gunyjáték (parodia) 3 fvsban énekekkel és tánczezel. Irta Told, fordította Balog, muzsikáját szerzette Riotte (nem Riotti, mint a' hirdetményen állott). Játék előtt S c h o d e l n é asszony a' jutalmazott iránti sziveskedésből a' „bájital“ introductióját éneklé kar-kisérettel. Hosszasan riadó tapsok 's koszorúval üdvözlék a' jeles művésznét, ki tagtársain segíteni hol tehetségében áll, nem mulasztja-el. Őt hallani valódi műelemény volt ma is, mit a' közönség az által bizonyíta-be, hogy az allegrót zajos lármával kívánta ismételtetni. Igen jeles 's eredeti torzkép volt a' bohózatban M e g y e r i ur (Szapora Anastasins); S z e r d a h e l y i ur (Egyed) hasonlóan nagyon mulattatott, 's különösen a' 2 ik fvsni intermezzóban igen jeles volt. Meglepő vala S t ö c k e l ur és W i r d i s c h kisasszony, a' német színház tagjainak, 's a' jutalmazott iránti sziveskedésből működötteknek eredeti és karakteristikai orosz tánczuk, valamint a' sajátóságos, groteszk galoppe is igen mulattatott. A' két tánczművész zajosan hivatott. Színházunk zsúfo'va volt nézőkkel. Már mi csak ezen kifejezésnél maradunk, habár egyik pesti tudós lapunkban 25-en halálra elménczkedik is e' miatt magukat; mert ha 25-en mondhatják: „nézőkkel — tömve volt a' karzat 's a' t' u g y a' t ö m v e helyett z s ú f o l v a szóval mi is élhetünk debreczeni és nagyvárad szójárás szerint. K i z s ú f o l v a (mint 25-en mondják) mi soha sem mondottuk; 's különben sem értjük, mit jelentne ez „kizsúfolva“ — ha csak 25-en az alatt kizsúpolást nem akarnak érteni, mit azonban csak mámoros fej alkalmazhat színházunkra; mi legalább még, hála az égnek, nadragulyát nem ettünk. — 17-en ismét „bájital“ került szinpadra, de már bérlelfolyamban. Az égnek sarat okozó hosszas könyözése miatt csak közép számú nézők látogathaták ma színházunkat: de színeszeink azért még is olly iparral működtek, mintha fuladásig tömve volt volna. S c h o d e l n é asszonyról elég legyen annyit mondani, hogy ő ismét mindent elbájolt, ismét remekelt. A' magyar színházat látogató pestbudai közönségnek legnagyobb része legalább e' véleményben van; már ha D u n a p a r t y, ki a' muzsika 's éneklés megiteleséhez nem sokat vagy semmit sem ért, miként 92-ik számú „hírnöki“ közleményeből látszik, talán boszúmámoros dühében másképp' lat és hall, ő lássa; a' józanabb rész legalább neveti e' képtelen károágást. S z e r d a l y i ur (Dulcamara), mint mindig, ma is jeles volt; így K o n t i ur (Belcore) is. E r k e l ur (Nemorino) ma tisztábban, pontosabban énekel, és szabadabban mozgott.

R — t — i.

KOLOZSVÁRATT, october 23-kán ujjolag az „örültek háza“ adatott. F á n c s y, második vendeg-játékaul az örült Eberhardot választá. Benne valóságos képét láttuk az örültnék; még lépése mozdulatain is tetszhetőve te-

vé a' tébolygót. Ő megmutatá, miként nem recitált szavakban kell dolgot, helyzetet leörölni — 's ha a' közönség érti jó, ha nem, nem; — de arcz-kiséretével, tagok mozdulatával, mellyeknek helyességét a' dologra, helyzetre a' lélekből szakasztott hangok töredékei igazolják; megmutatá, milly elváhatlan a' tárgytól az arcz, mozdulatok, szavalás helyes fejezetei. — F. természetes viseletét, az örülttől kölcsönöz; 's látni őt az örült képében, mi leveröleg kalandoz tébolygó lelke omladékain szenvedése sujtólása alatt, nagy nyereség. Szavaain a' lélek parancsa látszatik ülni; 's arca, mozdulata teljesíteni sietnek a' lélek kívánatait. Ha a' kínos szenvedésben mélyedni feledé magát, ha látjuk Ernesztina emlékével mint válik e' szenvedés édes szenvedéssé: csak e' mutatóvánnyal is mély bámulatra és tiszteletre hajt maga iránt a' nagy képező. 's mintha mondaná: emlékem itt marad. Eberhard örült, de szavaiban nem mindenhol kitetsző a' tébolygás jele; még is az éberebb szavakban is az örült Eberhardnak kell lappangania. Fáncsy ezt bebizonyítá; mert nem örült szavaiban is tébolygónak látszaték; — 's ki mondja, hogy e' szerepben e' hely nem a' leghajosabb? — D' Orvillier ezredest Szóke adá, kinek játéka mindig szinte teljesen kielégítő; csak hogy némüleg ő is monoton beteg. Ő a' kortelt szerepekben művész; kezei közt mérsékéhez illő szerepe soha sem vall szégyent, 's azt jószerűleg bebizonyítá, hogy e' társaságnál leggondolkodóbb színész. Mai játéknál némi hidegség látszaték; olly helyeken, midőn éppen szegény leányt főtárlálja, az atyai érzetnek csillogóbbnak, az örömtől elfogultabbnak kellene mutatkoznia; teljes játékaról majd bővebben. Dufloist ujjalag Fejér játszá. Ma mersekeltebb, simább volt, mint multkór. Szaploneczayné hasonlólag melegebb. Úgy tetszik, hogy Fáncsy mellett éberebbek színészeink; ha így, bár több illy vendéghez lenne szerencséje e' társaságnak; közönségünk is talán bővebben látogatná a' színházat. Játékszinüink telve. Fáncsyt ujjalag közös akarattal előhívá közönségünk, 's a' megjelentet vajos éljennel üdvözölte.

VERESS.

NAGY-ENYEDEN, őszhó 3-kán „havasi rózsácska, patens és schawl, vagy, a' schweitzli leány“ vigj. 3 fuban (Clauren után Holbein) mulattatja vala a' gyéren sereglett közönséget, ha színészeinknek kedvök volt volna három egész napon elkészülni, 's ha Kovács rögtöni megbetegülése annyi szerepcsérét nem tesz: így mondhatni, a' darab megbukott, mire a' legnagyobb hanyagsággal segíték: Török (Henrik), Váradiné (gróf Verdenbergné), Dér (orosztiszt és remete is); mindhárman eddig megrótt hibáikban remekeltek. Töröknek itt mindig szerelmes szerepet kell vinni: pedig ő arra milly ritkán alkalmas! Váradiné csak öreg caricatur-szerepekre való, és csupán illyekre szolgál siró egyhangja. Dérnek a' színpad csak korcsmárosi szerepekben nyujt egy zugocskát. A bday, tulságos bohózkodásait leszámítva, nem rosszul adá az együgyü Renheim bárót. Szerbényi igen fiatal vala Kovács (Gr. Barzikow) helyett. Eszter ma különösen nyujtá a' szót. A' játékot csakugyan Abdayné (Liszli) menté-meg valamennyire az egész bukástól. — 6-kán a' naponta több részvétre számítható Szerbényi jutalmaul adaték közkívánatra „Árpád ébredése“ (hazaszerte tisztelt költő, Vörösmarty műve); ezt követé „parisi naplopó“ vigj 2 fvns. (Bayard és Vanderbusch után Denkel szerint fordította Szigligeti). Ket tagnak (Kovács és Szilágyi) rosszul léte aggalommal tölte-el az előadás sikerülése felől; mert ez által tetemes szerepcsérék történtek. Elégületlen meg sem hagyók-el a' színházat. Árpádot Török tőrhetőn, Szerbényi a' költőt hévvel, de szavait kevésbbe érezve, személyesíték. Abdayné (Színész) kis szerepében kedves. A' hét rémalak háromra volt szorítva, 's ez hiba. Diszitmény

még megjárt; de fáklva helyett a' fadgyú gyertya igen szembetűnő. Mind ezek mellett is közönségünk, a' szép számú, tetszéssel fogadá nagy költőnk művét. A' „naplopót“ sikerültnek mondhatni. A' darab jeles, meglepő, élénk fordulatokkal; a' fordítás jó, csak a' sok „megbecstelenítés“ szót kellene ritkítani. Szerbényi (Morin, Kovács helyett) iparral működék; nehöl feledé, hogy 60 felé jár. Török (Émil) nem ruszuj játszék, de izléstelen öltözve. Váradiné, mint Morin ángya, hideg szerepét nem tudó, mint Meunier özvegy elemében volt. Eszter (Eliza) hullámozó érzelmeit, ezeknek változásait hanem is művésziileg, de iparral. Abdaj (Bizot) ugy látszék, készakarva csinált torzkepet némelly jelenetéből. Leginkább felfogá szerepe szellemét, 's vissza is tudá adni Abdajn é (Józsi), ki a' könnyelmű, pajkos, vását, nehöl férjfiass komolyságot cserélő Józsit, közeléglült-ségre adván, előtapsolva jutalmaztatek. Kedves volt jelenese a' tabornokkal, midőn méltósággal elbeszéli, mint tenne ő, ha atyja volna a' lánycsábitónak. Gyarmaty, Dér a' czedulán volt csak. KOMOLY 's társai.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangász-egyesületnek 2-dik műelőadás e' folyó 3-dik hangászati évben jövő vasárnap nov. 25-kén délutáni 4 óraker lesz Pesten a' k. v. nagy redut-teremben. A. t. egyesületi tagok pentektől (nov. 23) kezdve vehetik által belépti jegyeiket Pesten egyesületi penztárnok Klaus E. L. urnál (színház teren, a' k. v. játékszin épületében lévő tukórtárban); előadás napján azonban kizárólag az egyesületi írószobában (a' v. színház ellenében, n. hidutszán, Parkfrieder-ház 1-ső emeletében, hátul, az udvarra) — Budán pedig a' várbán Milecz Imre urnál a' „levélhez“ címzett szövetárus boltban. — Ugyan azoknál fizettetik-be az egyesületnek ama t. pártfogói 's zenekedvelők által, kik részint idei reszvenyidjokat még le nem tették, részint az egyesületbe, mint uj tagok, lepi kivannak, az evi reszvenyidj (3 ft. egyes — 6 ft. ezüstben három belépti jegyért, egész évi valamennyi előadásra), valamint azon fölül az alappénz is (2 pgő ft.) ujan belepő tagoktól. — Idegenek, kik ezen előadásban jelen lenni ohajtnak, az egyesületi írószobában előadás napján utasítást nyerhetnek. Az említett műelőadás tárgyai lesznek: 1) Lindpaintner ouverture-je „Vampyr“ daljátékából. — 2) Crüsell Bernard hangversenye klarineta. — 3) Händel „Alleluja“ hangműve. — 4) Párdal Paccini János „Pompeji utolsó napja“ daljátékából. — 5) Phantasia hegedűre „La Somnambula“ daljátékából vett motívumokra, Szerző Lipinski K. előadja Kohn D. ur, Bécsben a' cs. k. udvari dalszínház hangászkarának tagja. — 6) Mozart cantátéja: „Szent! tekints-le kegyesen!“

Pesten a' nemzeti casino teremében nov. 18-kán adatott hangászati mulatságot a' multkorinál ismét számosabb hallgatók látogatók. Tárgyai voltak: 1) Onslow György A moll quintetteje. — 2) Aria 3, Beatrice di Tenda daljátékából; éneklő fortepiano (Erkel ur) kísérete mellett Victoris Jozefa kisassz. kinek fiatal kellemes hangjáról é' lapok már több ízben kedvezőleg nyilatkoztak. A' csinos fiatal dalnoké élénk tapsolással tiszteltetett. — 3) Lacombe Lajos ur, kit mesteri 's tehetségeiről ismerünk „une scene de bal“ című nagy phantasiáját remekül újtszá fortepianón.

TÁNCZ.

VÁCZON öszutó 8-kán városunk ezéllövészti egyesülete f. h. 4 én tartá ez evi utósó mulatságát a' lövöldöző házban, melyben az eső idő daczára is számosan vettek részt már azon tekintetnél fogva is, hogy főlövész-mesterünk — kinek buzgó kormányzása alatt e' haldokló felben levő intézet, hamvaiból phoenixként ujra feltámadott — név-ünnepet ülé, kit is ez alkalommal az egyesület egy csinos mivű 's kör-irattal ékesített serleggel, a' társaság jegyzője pedig lelkes magyar beszéddel tisztelt-meg. — Tánczosnéink rózsza színű kedvben, 's többnyire ugyan illy színű öltözetben valának. B. E.

DIVAT.

46-dik divatkép (Parisból). — Öszi öltözetek férjfiak számára. — Bécsi divat nov. 15-kén: kerek-burkony (Rad-Wickler) bárson hengerrel és chenille-rojtokkal körözve; bárson kalap, tollal és atlazs-szalaggal.

Szerkezi Matray Gábor, halpiacon alul a' Duna partján. 113. szám alatt.

MONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap november 25^{kén} 1838.

KÖLTÉSZET.

A' merengő.

Ha lelkem átbolyong

A' multak éjjelén,

Kín edzi lelkemet

'S keserves érzemény.

Kín edzi lelkemet,

Epesztő, szörnyű kín,

Hazám' duló, de már

Leélt veszélyein.

'S ha azt elgondolom,

Hogy ez mind elmula,

Szemembe köny torul,

A' szívnek harmata.

'S egy édes érzelem

Feszíti keblemet

'S imádni kényszerít

Teremtőm! téged!

Imádni 's esdeni,

Hogy a' magyar hazát

Örökre boldogítsd

Minden veszélyen át.

PARÁICZ IVÁN.

FESTÉSZET.

A' szevillai székesegyház.

(Folytatása.)

Mielőtt Szevillát láttam volna, Murillót mindig nagy színezőnek tartottam; pontos rajzolónak, de minden fenség és sztyl nélkül; igaz és okos festőnek, kinek festvényei keresetten kellemes színek, mellyek néha puhaságba mennek-át. Ezen egészen nemleges (negatív) erényeken kívül, különös vonalmat tulajdoníték neki a' nemtelen és aljas rongyos koldúsi természetességhez, melylyel a' legfenségesebb tárgyakat összeszötte ecsetje. Conturja puhaságát és hanyagságát annyira vitte, hogy személyeinek öltözete taplóhoz és tépőhez hasonlít; végre, mint az alföldi festők, kikkel többször

jött érintkezésbe, az alak idealját mindig feláldozá a' coloritnak, 's egészen elvult fogulva azon lelkesedéstől és nagyságtól, melly a' lángésznek magán uralkodó erejét bélyegzi.

Szevillán kívül ezen ellenvetéseket még mindig alaposoknak hittem, mert Murillónak leginkább két első modorját illetik: itt azonban, hol a' festvények e' művész utósó éveiből valók, elenyésznek, hogy határtalan csudálásnak engedjenek helyet, Talentuma, mellyet itt tapasztalás vezérel 's azon önmagávali elégedetlenség, a' tökély felé örökös törekvés következménye, melly a' nagy lelkekre annyira hat, azon hamis vádat megsemmisíti, mellyet a' kor izlése reá tolt. Különbén igen olvadékony coloritja itt felhagyott azon sötét és törő színekkel, mellyek a' vonások tisztaságának ártottak, 's ellenzetben kedves és nyájas geniejével, festvényeinek zordon tekintetet adtak; vázolata, a' nélkül, hogy mint az olasz iskoláé, durva lenne, a' nélkül, hogy előbbi nyájasságát és átlátszhatóságát elvesztené, több kifejezést nyert. Éppen ugy, mint az alföldi művészek, kik tudományos mintaul szolgálhatnak a' fény elosztásában; átlátta Murillo, hogy a' természetben azon sebes átmenetel és durva ellentét a' világos és sötét, fejtér és fekete között nincs, melly Angelo Mihály, Caravage és Zurbarran munkáiban a' szemet annyira sérti. Átlátta, hogy ha a' világosság két ellentételes pont közé esik, azokat finom 's nem mindjárt észrevehető fogyatkozással kell összekötni, 's hogy ezen összeolvasztás hű utánzatában áll a' festőnek művészete.

Igy tüntek-el, mint minden önmagával küzdő lángésznel történik, az erényeknek helyet engedő hibák, 's Murillo gyöngéd és szelid coloritja fényt és átlátszóságot nyert, melly akkorig nem volt látható. Többnyire sorsuk a' nagy festőknek, mint hires íróknak, hirtelen kezdeni, hogy annál hirdúsabban végezzék pályájukat. Talentumjok előbb felhőkkel borított, végre áttör diadalmasan azokon, 's nemes és szép emberi alakban, melly a' fénytől teljesen világított; a' művészet mesterművét megtalálja, melly dolgozata nehézségével és szépségével minden árnyékos Force-Tourt, minden köz rézmetszvényt és ecsetfitogtatást, mellyek sötét alapzatukkal a' tudatlan sokaságot ámitják, messze fölülhalad. Valóban Murillónak minden harmadik modorú munkájában bizonyos kellem és átlátszóság uralkodik, mellyek második modorú sötét dolgozataitól, élénken elütnek, 's mesteröket amaz olasz nagy művészekhez sorozzák, kik művészetöket a' legfőbb lépcsőkig emelték.

Talentumának utósó korszakából, melly tanítóinak hibáiból és iskolája szegletességéből kiburkolta magát, származik többnyire minden festvény, mellyek a' székes egyházban az értőknek köz csudál-

kozását vonják magúkra. — „Paduai sz. Antal jelenése“ legsikerültebb festvényének ismertetik, 's a' legszebbnek egész Szevillában. Kár, hogy egy sötét kápolnában, mellynek ablakaira a' világ a' mellette fekvő templomhajóból jó, 's a' fölött még a' világosságnak elleneben, van felfüggesztve. A' menny megnyílik, 's a' gyermek-Krisztus száll alá, de már mint Isten, égi ártatlanságban és glóriában, mellyet izlés dús angyalok csoportja környez, 's min! Dante lelkei, dal *soloder portate*, bizonyos fényárasztó higanyban úszik. E' glóriának igazi seraphi fénye, melly azonban a' keleti ég napsugárait nélkülözi, nagyszerű ellentétben áll az alsóbb rész sötét vázlatával, hol a' szent, térdein ajtatosan és lelkesedetten, tárt karokkal a' mennyei tünemény felé látszik emelkedni. A' szentnek feje talán nemesebb lehetne, de képezete az igazságnak és indulatnak tökéletesen megfelelő. Egy asztal, melly az alsó részen látszik, 's egy benyuló terem, melly távolban nyitott ajtón keresztül tűnik-elő, 's melly különféle fénytől világított, a' perspectivi átlátszó-ságnak csudáji. A' lég olly szabadon mozog az asztal lábai között, hogy a' rámat átugrani látszik. Hasonlóan remek a' szentnek lábai, mellyek a' földön térdelnek, de azt elhagyni 's égbe emelkedni készülnek.

Esetleg ugyan e' kápolnában van Murillónak egy első modorú festvénye is, melly „Krisztus halálát a' szent szűznek karai között“ képei. E' munkában, melly jó formán Zurbarran modorához közelít; egyszersmind kitűnnek belőle ama tulajdonok, mellyek olly nagygyá teék. A' színezet nagyon durva és sötét; árnyek és fény egymásba zavarodnak; az alakok nagyság és nemesség nélküliek; az egész motorva és visszataszító. Csak így foghatni meg, ha a' két festvény összehasonlittatik, ama nagy lángész — miután sokáig ingott Castille-nak, tanítójának, durva modorja és a' gyöngéd sztyl között, mellyhez talentumának vonzalma szított — mint sajátítá-el ama kifejezést és gröngeadséget, mellyeket a' durvaságtól és puhaságtól olly jól meg tudott különböztetni. Különbben mindig nehéz feladat marad, miután Szevilla székesegyházát is láttuk, Murillo sztyljét érdem szerint méltányolni; tollal az ecset szemfényvevő művét áttenni; láttatni, a' mit soha sem láttunk; éreztetni, a' mit soha sem éreztünk; néhány keresett szóval a' festés, sztyl, és színezet hármassá varázsát, ama sugárzó gloriát, melly e' nagy festő feje körül lebegett, 's a' művészetnek ama hármassá fényét, melly egy nagy és titkos egységben pontosult, leírni; egyönetlen fegyverrel harcra keln, és szavakban tükrözni a' művészetet. 'S még is meg kell e' harcot kezdenem, melly e' művész mesterműveinek vizsgáló szét-

fejtésével és bonczolásával végződhetik. Nincs czéломhoz könnyebb dolog, mint a' festő karakterét műveiből megismerni. A' képmutatás, melly az írónál olly könnyű 's chimeraí erényekkel díszíti őt, a' festőnél idegen marad; ő kényszerítették képeiben lelkét visszatükrözni, melly a' feledés pillanatában leginkább árulja-el magát. Az író, ki előre tudja, hogy könyvében az embert keresendik, azután igazodik. De a' festő, ki érzelmein soha se uralkodik, ne-hogy halál és hidegség tűnjék-ki művéből, nem birhat az írónak azon felvett érzelmével, mellyben mindig félnie kell, nehogy a' lepel alól, melly büneit borítja, valami kilássék. Hazudhatik-e a' festő ecsetével, mint az író tollával? Nem árulja-e-el festvényének minden vonása egész lelkületét, valamint a' tárgy, sztyl és színezet válaszlása is, mellyek tükör gyanánt sugározzák vissza szerzőjek indulatait? 's ezen igazság, mindenikkel közös, egyre sem illő ugy, mint Murillóra. Egész lelkét visszatükrözé festvényeiben, mellynek indulatai és vonzalmái azon titkos és isteni szeretetben olvadnak-fel, melly által a' keresztény hit első századaiból a' martyrok olly dicsőn tűnek-fel, 's melly későbbben a' művészeknél vert gyökeret, mint a' jámborság, melly a' világból számüzve, a' művészetnél keresett vég-menedéket, 's leszálltával az ég csarnokait világítá-meg elenyésző sugaraival.

(Folyt. következik.)

SZORGALOM.

Révtisztító ladik. A' londoni „Morning Chronicle“ ezt írja: Falmouthban jelenleg a' Green, tengerész hadnagy, álta készített révtisztító gépelylyel tesznek próbát. E' gépely egy nagy ladik, mellyet nem gőz, nem lovak, sem szél mozgatnak. Két ember és egy gyermek elég annak kormányzására. Egy 24 tonnás illy ladik mintegy 80—100 tonna (1600—2000 mázsza) homok és kavicsot vajt-ki a' révpart medréből. Egy illy ladik minden nozzá valóval nem kerül többé 400 ft. sterlingnél. Aránylagosan nevelvén a' ladiknak erejét és terjedtségét, azon viszonyban lelet munkálkodását is nevelni. Nem kétkedünk, hogy révpartok és folyam-medrek tisztítására ez, az eddigieknél czélszerűbb, gépely fog használtatni.

A' bor szállítására nem kell edény. E' problematikai themát egy moszkvai kereskedő következőleg fejté-meg. Fogadott t. i. hogy 100 akó bort hordó vagy bár mifele edény nélkül Pétervárra szállítand. E' fogadás következésében a' bort megfagyasztá, 's miután jégtömeggé alakult, a' hordót leveretvén róla, a' fagyott bort szánra rakatta, és Pétervárra szállittatá. Igaz, hogy fogadását megnyerte, de hogy ki itta-meg a' fagyos bort, esszenciáját kivéve, a' jó Isten tudja.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN nov. 18-kán „peleskei notarius“ türethető szorgalommal adatott. Megyeri (Zajtay) és Bartha (Baczur Gazsi) urak, lelkei voltak a' játéknak. — Nézők közép számmal. — 19 kén „Richard király a' szentföldön, vagy, angol hon zászlója“ történeti regényes színjáték 4 fvsban (Scott Valter után játékszinre írta Lemberg, magyarra fordította Szigligeti, a' magyar tudós társaság költségen) László ur jutalmul esős és sáros napon előszer került szőnyegre. László ur valóban több jutalomra volt volna érdemes; mert róla nagyzás nélkül mondhatni-el, hogy a' daljátékokat kiéve, szinpadunknak örökös Ixion: de hiába, az időnek és égnek meghagyni nem lehet, hogy mikor éressze-meg csatornáit. E' szinmű a' középszerű értékűek közé tartozik. Kitünően játszanak Bartha ur (Richard), Lendvay ur (Kenneth), Fánesy ur (Emir.) — 20-kán „Kez! Dumas Sándor 5 fvsos színjátéka“ adatott. A' özimszerepben Egressy Gábor ur a' régi volt; de sajnosan éreztük Lendvayné asszonynak (Damby Anna) hiányát, ki helyett ma Bartháné asszony lépett-fel. Különös szokás az színházunknál, hogy az egymiknek betegsége riúknak vagy legfeljebb egyszer jelentetik a' hirdetésményen. Innen származik azután a' közönség között azon nemelleyek által olly örömezt terjesztgetni szokott velemény, hogy az egymik, kinek neve a' hirdetésményen nem áll, bizonyosan szeszélyből vagy ugy nevezett kapricziából nem játszik. Nézők kevesen. — 21-kén a' „pajkos pesti juristát“ láttuk. László ur (Székfy Pál) kiapadhatlan szeszélytel 's művészséggel adá a' pajkos juristát. Igen jeles volt szolgálja Telepi ur is. Ezekon kívül dicsérettel emlitendő a' három torzkép Bartha ur (Höslaky), Szilágyi ur (Vándoray), Szentpétery ur (Bikaváry), 's végre Kovácsné assz. (Dorottya). Nézők kevesen. — 22 kére Motty Sámuel nevezetes mimikusnak testgyakorlati mutatványa volt hirdetve.

R-t-i.

KOLOZSVÁRATT oct. 25-kén Fánesy harmadik vendégszínjátékul szőnyegre a' „halottrabló“ színjáték 3 fvonásban került. Írta Birch-Pfeiffer Karolina. Fordította Pály Elek. — E' darabjórészt ismeretes a' két haza előtt; tulságai, makacsosságai, 's némi megkivántató körülmények mellőzésevel feltűnő irói kény nyilván bizonyíták, hogy azt csak az emlitett nő írható Fánesy (Avelli) a' halottrablót személyesíté. Rajta első jeleneteiben egy olly bélyege vala látható a' lány hidegségnek, melyet első tekintetre jó ajánlású befolyásnak ismerének lelkületére nézve, de a' már bennsőleg romolni indult Avelli lelkületére. 'S kellett-e Fáncsynak illy bélyeget sütni e' már hanyatló emberre? Nem; mert így nagy szökeést látunk a' lélek dolgozatában, mellynek, vizsgálva tekintettel nézve, szüntelen lépcsőken kell alá vagy fel hatolni; kivévén a' tetteit, melly mindenhol más alakban kíván mutatkozni, mint a' minőben rejtezkedik; de ennek is csak e' fennforgó személyek előtt illy ideig titokban lappangni; nézők szeméi előtt tárva kell lenni a' hatás szükségességeért. Avelli előlép, mint ön szerencsétlensége eszköze, mint elbukott, 's mint kibén már a' gonoszság magva csirájában áll; ezt viritani kézől azon meglepetés, midőn Helena által csalatva látja magát, 's melly által már átalakodottságba sülyedve látjuk; 's most vegyük a' léleknek e' két criticaai pontját, hol dűlni kell egyfelé: nem nagy mélyedést látunk egyszerre az előbbi jó ajánlatból, a' most már feltűnt, 's végre nagyszerűleg elágazó gonoszság nagyságában? Valóban, lélektani tapintatból itélve, a' lélek előhatolása,

vagy hátra súlyedése szerenkénti, fokozatos, 's azt közvetlenül, szerenként, és fokozatosan munkálni láttatni, a' dolog mélysege megfontolásával Fán-csy mindenkor képes lehet. E' megjegyzésünk áll F. ur első felvonásbani játéká-ra. Második felvonásban hűn láttuk már a' vad kétségek zajában; — hűn, mint habot a' tenger hánykodásaiban, a' zajból születtet — F. most valóságos hab vala élete kétes tengerén; őt ott láttuk dálni, bensőség inogni, hol hábor-gása fogamszék. Harmadik felvonásban már teljes szörnyiségében láttatá a' borzasztó képet, melyet rémül látszatek teremteni e' női phantasia, talán hogy neme férjfi-gyűlölest öltön magára? Le nem írható képességgel játszá Fán-csy főképp' azon borzasztó jelenetet, melyen utó-zor készül éjszotés tettet végrehajtani. E' játék nagyságához járul még neje holtnak vélt testénél ké-pező játéka is, hol fáradalom nélkül képzeleg az ígért nő holt testéhez jut-hatni. Itt festői képekben tűnt-elő benne, hogy a' lélek fordulatot venni a' roszból már elkésett, már nem bír, 's hogy legalantabb állásaiban is képes az iszonyú tétől, bár fogamat nélkül, visszaborzadni; 's ezt F—nak mind külső játékaival hang nélkül kelle ábrázolnia; mi, meglepő volt, felette megle-pő! Szaplonczayné (Helena) elég szorgalmasnak látszék; de még sem tört a' darab irányá felé teljesen hatolni. Helena lelkületén már Avelli meg-jelenésekor egy nyugtalanság kezd szétomolni, mely fokokénti nevedekései-ben viselhetlenné vál; nem kell tehát mindjárt eleinte az érzetet annyira le-vertnek mutatni, hogy végre, hol valódi levertségnek kell uralnia, ott is csak az előbbi fájdalom hurjait halljuk pengeni. Hiszen ha egyszerre teljes erővel fájdalominkba dülünk, hol még arra egész okunk nincs, mi lesz belő-lünk a' kínosb, veszélyesb állapotban? Ihlettséggel kell sajátunkká öröklünk egész környületes menetet a' dolgoknak, és fokoként kiméni sajátosságait, ha híven ábrázolni, szabatosan tenni akarunk, 's nem mindig csak a' minden-hol már száz ezerszer is említett egyhangúságokban bűnhődni. E' jegyzések-re, ha Sz—né szorgalmas ügyeletet fordítand, tapasztalni fogja, hogy igye-kezetes játéka valóbb képekben fog magasulni. Azonban, ne feledkezzék-el nyakával is ügy bálni, hogy az mindenkor megfelelő legyen feje helyes állá-sával: a' helytelen nyaktekerés, fő-felmeredés, bántó, taszító. E' mellett szájára is figyelő legyen: a' mélyebb érzetek kinyomatai nem a' szájnyitás-ban, sem a' szemnek behunyásában mutatkozik. Ezen csekélységek elmel-lőzésével Sz—né több érdemet aratand, mint már aratott. Szőke (van der Dahlen) jó volt. Hegedűst (Van Vilkens) mátkája elrablásakor is úgy látók, olly érdektelen, mint mátkájával; általános játékaról lesz alkalmunk majd bőven szólni; neki a' jó tanács hasznára válhat. Játék végén Fán-csy előtapsoltatott. Nézők közép számmal.

VERESS.

SZIGETHEN. Demjén ur társasága, előadásait folytatólag, november 3-kán „Lisardo vagy a' tűz-álarcos“ regényes színjátékot 3 fvsban tetszés-re adá. Szilágyi az iparral játszott czimszerepben szerencsés volt közön-ségünk tetszését megnyerni; így Demjén (Ruhlandi) is, a' vitézi szere-peknek igen jeles személyesítője. Telekiné (Erilida), kit a' közönség za-jos tapsokkal üdvözlött, jelesen játszék. Tűrhetők voltak Szilágyinó (Brigitta) 's Váradi (Bodo) is. Barna (Rullo) és Békesi (Berndt) szembetűnő iparral. Említendők még Demjénne (Kunigunda) 's Teleki (Alphonso). Almásy (Arnold) ellenben, a' társaságnak új tagja, tótos szőcjtésével kevés tetszést vihathatott-ki. — 8-kán „neszlei torony“ 5 felvso színmű hozatott szinpadra. Váradi (X-ik Lajos) illő méltósággal ad a sze-

pés. Különös iparral játszottak Bak s ay (Marygni), Bar na (Pierrefonds) es Bék es y (S. voisi), Szil á gy i (Daulnai Robert) helyes játékkal sok tapsot nyert; nem így Alm á s y (Daulnai Sándor), kítől az ipart ugyan megtagadni nem lehet; de helytelen szökdécselése 's már említett tótos szőejtése miatt elégtűlést nyerni még sem tudott. Demjén (Buridan) közelégűlésre játszott. L á z á r (Orsini), míg gyermekes lecke-felmondáshoz hasonló recitálásától el nem szokik, tetszésre ne számoljon. Kis (Landry), Bék es i (Richard), Teleki (Simon) iparkodtak. Az egésznek lelke azonban még is Teleki né (Margit) volt, ki kellemes játékkal mindennek tetszősét megnyervén, zajos tapsokkal tiszteltetett. s — r. *)

NAGY-ENYEDBN őszelő 7-kén „Nőm férje“ ismeretes mulattató vigjáték 3 flvnsban adaték. Az előadás jó. Nézők vasárnap daczára is nagyon kevesen. — 13-kán Abd ay Rozina javára „fiatal keresztanya“ (magyarázat: „vagy a' véa nőlen ügyvivő, mint megcsalott szerelmi vágytárs“) vigj. 2 flvns. Scribe után Jakab Istvántól fordítva, mondhatni, kielégítőleg hozatek szőnyegre. Abd ay né (Lucyné) szeszélyes szerepében otthonos; T ő r ő k (Eduard) is az ártatlan, szerelmet csak most ismert ifjat jósskán. Szerbény i (Jean) helyén volt volna, ha olly szavak kiejtésére, mellyek könnyen illedelemsértők, jobban vigyáz. Kov á os (Mordi, tanácsnok) tetszett. Es z t er (Cecilia) nem találá magát szerepében. V á ra d i né (Margit), P á z m á r (kerteszlégeny) 's Bo há ri (Tobiás) nem tudon, mért nem jelentek meg; vagy talán mindig kell valakinek maradni a' czedulán?! Ezt követé: „Sobri-kaland“ nevetséges némajáték, Cselei ur (városkánkba most érkezett tánczművész) által szerkezve 's betanítva „hármastoborzótánczczal.“ A' történetet t. olvasóink mulatságára egy két szóval elbeszéljük: „Bakony közepén egy csárdában ül a' pinczérné (Es z t er); mozdulataival, ábrázatonásaival kifejezi, hogy szerelmes; de a' kedves nem szereti, 's mint búsul ő azon! — végre rokka mellé ül, hol elszunyad. Ez alatt betoppan Sobrinak egyik zsványtársa, Milfait (T ő r ő k); a' rekkát felgyujtja — edeleg a' nő körül, 's megcsókolván, széke mögé búv. A' felrettent nő mindenűt keresgeli a' háboritót, hajánál fogva elővönván a' szék megől, szemrehányásokat tesz; de a' térdre omlónak esengésére meglágyul, 's karjaiba dűl. — Második rész: két zsidó ugyanezen csárdában darabig tánczol, azután leül, 's eszik; mi alatt belopózik két haramia, 's a' zsidók kabátját székőkhöz szegzi; — kik azután fellállván, nevetséges, sőt tulságos ugrálásokat tesznek. Ekkor reájok ütnek a' haramiák, pénzüket elveszik, leberetvállják hajuk és szakálukat, min igen búsulnak; de megcsendűlvén a' muzsika, tánczczal üzik a' bút.“ — Az eljátszás jó volt, mint a' toborzó táncz (Cselei, Török 's Dér által) is, mellyben Cselei testének szép hajlékonyságát árulá-el. — 14-kén Scribe „örökkéje“ ismételtetett az első igen jó előadáshoz hasonlólag 's még szabatosabban. — 15-kére „Griseldis“ hirdetve másodsor. Begyűl a' vásári megiehetős számú közönség; a' kezdés órája üt, 's a' függöny mozdulatlan marad; telik egy óranegyed, telik más, 's a' függöny még áll — a' harmadik után csakugyan felgördűl az ohajtva vártt, 's lás-uk Griseldist. Kov á os egyedűl megjön, de nem mint kerekasztal lovagja; ő jelenti, hogy a' hirdetett drama Abdayne hirteleni roszulléte(?) miatt nem adathatik, hanem a' helyett kedveskedni kívánnak „módi házások“ című 1 flvnsos v.játékkal, melly

*) Kérettetik a' közlö ur, hogy tudósításait egyenesen a' Reg é l ő -Honművész kiadó hivatalába utasítani méltóztassék.

ilyen 's ilyen jó. Megakarjuk kimélni t. olvasóinkat a' játók tartalma elbeszéléssel; csak annyit mondunk, igazi krimiai tatár hozható ezt szinpadra, ha ilyen; megakarjuk kimélni az előadás festésétől is; csak annyit ismertetesül, hogy a' benne előjövő csupa két személyt Ajtay (báro) — ki mint vendég tisztelgedek — olly roszul, 's Váradiné (bárónő) hasonlólag, hogy ki csak ma látá őket, bátran állithatná: illy pseudo színész és színésznő szinpadon még nem fordult meg. Hát ha még kedvünk volna, pátékul, e' játékban előjóni kellett, 's fenn nem található, sőt az ezerti szünet alatt is alig kerithetett, ronda, mezítábos, rongyos öltözetű bárónétól fölrángatott pór-álmagzatot is rajzolgatni? De arról hallgatunk, 's az egésze fátyolt ohajtnak vonni, hogy ne lássák, miképp' e' társaság egy nőnek roszulléteért így bánni nem áll partfogóival.

PÁPARA is el jutott már valahára Thalia, hogy az ottani lakosokkal a' legkellemesebb élemlenyek egyikét éreztesse. Ugyan is öszutó hó 1-jén 's 2-kán érkezek hozzánk a' Bak y Gábor igazgatása alatt, mind eddig 15 tagból álló, vándor színész-társaság, melly következő szinművek hozza szinpadra: Gyula, erdélyi fejdelem; drama 4 fvsban; — nagy világ divatja; v. j. 4 flv.; — Kamesad(t)kai száműzöttek; — fiatal férj; v. j. 3 fv. — 10-kén Frigyesi Elek; n. j. 5 f. 's 12-kén „Caesario, a' férjfigyülő“ v. j. 4 fvsban adatott.

HANGÁSZAT.

POZSONBÓL. — Hangász egyesületünk nem rég érzékeny veszteségeknek vala kitéve. Miután t. i. már mult évben annak két jeles, ritka munkásságú 's ügyességű tagjai, Kumlik karigazgató és Scháriczer titoknok urak, kiléptek, későbbben pedig Lenghváry kisasszony és Frank ur városunkat elhagyván, az ének-osztály érezhetőleg megcsökkent, most legujabban Erba-Odescalchi marquisné, ritka remekesű énekesnő, kilépett, és Esterházy Kázmér gr. kinek buzgósa 's tetemes áldozatai méltán megismertetnek, protectori hivataláról lemondott. Ugy látszik, az egyesület alapszabályai még hiányosak, nem irván körül teljes elhatározottsággal az egyes tagok hatáskörét; ohajtnandó tehát, hogy minél előbb kija-vitassanak, nehogy a' művészettől távul fekvő esetek által ezen szép egyesület, melly már olly hatalmasan indult europai hir felé, gyászos hátralépéseket teyen.

(Hírnök.)

DIVAT.

Parisban a' nőszemélyek hajviselete alacson 's némileg a' régi divathoz közelit. Az ahhoz használt ékesítmények közé tartoznak a' közép korból vett gyöngy - diademák, arany virágfüzerek, velencei hajtúk aranyból, gyöngyökből 's drágakövekből. A' paradicsommadár-tollat minden nemű kalapokra használják. Az aranylímes gaze-ból készült turbanok hasonlólag láthatók ékesebb társaságokban. A' fejkötők köréből legnagyobb divatban áll most a' kecses Rachel-fejkötő, mellyen „à la Rachel“ virágfüzér lebeg. — Az ököl-kesztyűket ismét nagyon hordozzák; köz viseletre selyemből 's himezve készülnek; estélyekre hosszabbakat használnak; legékesebbek a' fehérek, de himezve; mások fekete selyem fonálból feketén himezve, vagy pedig szines selyemből arany himzéssel készülnek.

Szerkezi Mátray Gábor, balpiácson alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utza 612.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön november 28^{kán} 1838.

KÖLTÉSZET.

Költő boszúja

(F. Marie kisasszonyhoz)

Ha engemet tündér kecsed
Ártatlan dalra kelt —
Bocsáss-meg! — mert ilyen valót
Költő nem énekelt.

Olly kellemet és annyi bájot
Az ég sem alkotott,
A' mennyit Isten szent kegyec
Valódra fölrakott.

Nem kellemesb, nem bájosabb
Az égnek mennyzete,
Mint tisztán, dicsőn földerült
Szép homlokod ege.

Alantabb két kimért szemöld.
Boltként árnyékol-át,
'S imádólag boltozza-be
Eged két eaillagát.

'S nem lágyitóbb, nem égetőbb
Földön a' nap heve,
Mint angyaloktól ellopott
Ében szemed tüze.

Addig a' fejő rózsaszál
Nem dicszi-fel magát,
Mig színéül nem jegyzi-el
Arezod pirult havát.

A' nap kicsinybe' benned él
Tümérdék fényivel:
Mert szép világát a' korány
Szemeiből költi-fel.

'S leomló barna fürtiden
Az éj festi magát,
Melly a' gyönyörnek halmain
Játsza az éjszakát.

„Csak ajkád untat engemet,
 Midőn szavakra kelsz;
 Mert ha szerelmet kérdezek,
 Rövid „nem“-mel felelsz.
 O lány! minden más ékeid,
 Szépnek nyilvánítom;
 De ajkád, lásd, legényolom,
 „S „nem“-ed megátkozom.”

VERESS JÓZSEF

SZORGALOM.

Sz ö n y e g - g y á r. A' királyi szőnyeg-gyár Parisban csupán a' királyi palota disztzésére szánt és idegen udvaroknak küldendő ajándékok készítésével van elfoglalva. A' munkások, halványok és betegesek, 's mint mondják, igen rosszul fizettetnek. A' munka azonban meglepő. Éppen több becses mű volt a' székekre feszítve, midőn a' gyárt megnéztük, és még soká, igen soká maradhatnak a' széken; mert némely mű 6—7 esztendő alatt készül-el. A' takácsok legjelesebb művészek rajzait és színvegyületét szövik a' szőnyegbe, és gyakran az eredeti vagy pedig csak másolatja van hátuk mögött, hogy a' színvegyületet meg-megtekinthessék. Ha illy szőnyeg elkészült, 3—4000 species talléron adatik-el: azonban ritkán kerül eladásra. Igaz, hogy a' gobelin szőnyegek soha sem jutottak volna illy tökélyre, ha a' kormány nem nyújtott volna a' gyár fenntartására segéd kezét. Nemcsak szőnyegek, hanem karpitok is készülnek itt, mellyeknek némelyikei felülmulják a' török és perzsa karpitokat.

FESTÉSZET.

A' szevillai székesegyház.

(Folytatása.)

Murillo élete, mint minden korszak nagy művészenek élete, folytonos dicséretből áll, 's festvényeinek láttára megfejthető azon válasza, mellyet, midőn egykor munkáját folytatni unszolák, jámbor lelkesedéssel kimondá: „Várom, míg a' Krisztus jő, velem beszélni!”

Soha sem is kezdé-meg a' biblia vagy evangélium ama nagy-szerű festvényeit a' nélkül, hogy imádság és gyónás által az Isten-nel, kit festeni akart, kibékült volna. Valóban festvényeiből gyön-gédség és lelki alázatosság olvasható, melly az ideálra hitet 's a' lángészre szeretetet ruházott. Az ég megnyílt valósággal előtte, 's a' lelkesedett művész látta a' magasban az istenségeket, mellyeket ecsete utánozott.

Minden kor nagy művésze különös és saját uton iparkodott művészete főpolczát elérni; egyik kifejezés, a' másik festék, a' harmadik rajz által. Murillo, ki mint Titian a' festéket választhatá, a' hitben bizott, — melly, mint az evangelium gyermekének, kezét vezeté 's így kiáltott-fel: „Bocsássátok hozzám!” — Egész pályája alatt 's igazán nem kis számú munkáji közt kevés tiszteetlen darab van, mellyben az urnak szentelt ecsete a' köz életből merített jelenést festene. A' festő e' célra elhagyá a' menny csarnokát, 's a' földre tért néhány vázolatot készíteni, mellyeket méltatlanoknak tartott magával a' templomba vinni, hanem utfélen hagyott heverni.

Mint már emlitém, a' festvények, mellyek a' székesegyházban vannak, többnyire Murillónak harmadik modora szerintiek, 's ezen embert mint keresztényt és festőt világosan megismertetik. A' sztyl nagyszerűbb, a' rajz merészebb 's a' színezet fényesebb; minden léptén a' művésznak előmenete látszik az olasz iskolának örökös mesterművei felé, mellyek szüntelen szemei előtt lebegtek. Ezen festvények közt: „Cataloniai sz. Felix“ — ki a' szegények közt alanyisznát oszt, a' leghiresebb; habár e' hirt nem érdemli. Ez az egyetlen az egész székes egyházban, melly már tárgyválasztás miatt Murillo talentumát a' koldúsok amaz alacson természetével foglaltoskodtatá, mellynek ő rendesen a' kolostor-ajtóknál 's templomok előtt adott helyet, 's melly piszkos öltözetéről és visszataszító rutságáról nevezetes. A' festvény színezete fény és kifejezés tekintetében csudálni méltó, 's Murillo benne, jobban mint akármelyikben, a' világossági felosztás tudományának legnehezebb talányait fejté-meg. A' szentnek fején, mellyet egy sugár felülről világít, 's melly az egyszerűség és evangéliumi szánakozásnak kifejezése, látszik a' sztylnek nemessége.

E' festvénynek ellendarabja egy azon ötletek közül, mellyek egy lelkesedett pillanatot, 's egy szerzetes ábrándozását ábrázolják, 's mellyek Murillo ecsetében legillőbb eszközre találtak, hogy létesüljenek. — „Sz. Ferencz, Jézus keresztének lábainál“ fájdalmas szánakozástól elfogultan, elragadó tekintetét függeszti rá. Krisztus meghatva e' szánakozástól, mellyet a' világ megtagadott szerencsétlenségétől, egyik karát lefejti a' keresztől, 's lassan a' szentnek vállára bocsátja, hogy azon terhes kinjait kinyugodja. Az Isten köszönni látszik itt az embernek, 's vigasztalni az áldozatért, mellyért panaszol. Krisztus feje nagyszerű alázatosság jelképe, mellyet maga a' menyeyi Raphael sem festhete jobban. Minden emberi nyomor egyesül ez isteni arczon, melly még egy istenibb léleknek tükre, és a' lassú halál-küzdésben sem szünik azokat áldani, kik atkozzák; nem szünik hóhéraiért imádkozni.

Ugyan ezen kápolnában, melly második, jobbra a' templom hajójától, van azon festvény is, melly „az imádó pásztorok“-at képezi. Sehhol sem találhatni ezen egyszerű emberek szende hitét nagyobb egyszerűségben és buzgóságban visszaadva, a' nélkül, hogy benne a' spanyol hit zordságát és szigorúságát lehetne felfedezni. Itt az első keresztények igénytelen és alázatos hitét látni, melly istenét barlangban kereste 's imádtá borzalom nélkül; mivel sorsot és szegénységet megosztott vele. Egyetlen gyöngé oldala e' festvénynek, mellynek sztylje és coloritja csudálni méltó, bármilly tartózkodva mondoin-ki, a' szent szűz. Ezen különben buzgó és szelid kereszténynek e' tárgy mindig idegen maradt; hosszas lelkesedésében a' szent szűz tiszta ideálja sohasem tünt-fel előtte, melly Raphael még Fornarinája karai közt is felkölté kéj-álmaiból. Murillo szent szűzei rendesen fiatal leányok, bizonytalan gyöngéd vonásokkal; vagy ajtatos és gyöngé asszonyok, mellyek az isteni gyermekén kívül, mellyet karaik közt tartnak, az istenségnék semmi bélyegét nem viselik, sőt sokszor, mint „a' fogantatás“ festvényében, egészen hibás a' kifejezés, mellyet a' művész a' szent szűznek adott. Az ur fiatal szép követének láttára, midőn az angyal üdvözli, és a' megváltó anyjának nevezi, a' szent szűz arczán elragadtatás látszik, 's oly kecs, melly világi kaczerságba fajul. — Egy másik festvényen, mellyen egy öreg szent, kinek nevére már nem emlékezem, az isteni gyermeket alva tartja karain, 's melly a' szent szűzet a' mennyből szállva ábrázolja azt elfogadni, a' különben olly szelid arczú szent szűz sem a' keresztény sem a' költőnek ideálját nem tünteti-fel. — Murillo kétség kívül azon déli női szépségek alakját vevé mintául, kik virágkoszorúsán, ablakrostélyzataik közül égő szemöket kedveseikre vetik. — Egyéb iránt, ha az kérdetik, valljon Raphael olasz szépségeit jobban használható-e mintául szent szűzeinek izlés-teljes festéséhez? — felelet: semmi esetre! Raphael azokat gyöngéd és ábrándozó lelkében találta, mit merengő tekintetéből mindig ki lehetett olvasni. A' legzajosabb örömek közt is hallott ő bizonyos mennyei szókat, és szent szűzeinek szöke ideálját leplezetlen hölgyek közt is látta; s milly különös ellentét! A' szigorú, szemérmes Murillo, ki inkább meghalt, mint sebérol panaszzkodott volna orvosra előtt, — azon Murillo, ki festvényeit leplezetlen növel soha sem fertőzteté; — azon lelkes és ajtatos művész nem tudott szent szűzet festeni a' nélkül, hogy asszonyt né csinált volna belőle, melly csak kellemet s gyöngédseget, de istenséget soha sem fejezett-ki. (Folyt. következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN nov. 22-kén látványok színhelyévé lön színházunk. Ugyan is Motty Sam uel ur, a' korábbi évekről e' lapokból már ismeretes gymnasta, s a' londoni és pari-i színházak (mint a' hirdetmény jelenté) első mímikusa, erő- és testgyakorlati mutatványait adá. Motty urnak érdemeiről a' gymnastikai gyakorlatokban mindenkinek dicsérettel kell szólni; erő-mutatványokban azonban Rappót, mesterét, kit többnyire mindenben követ, még nem érte egészen utól. A' mutatványokat megelőzőtt „ligei kastély“ című vigjátékban Me g y e r i ur (Ferencz) jeleskedett. Nézők kevesen. Valljon miért nem választanak színészeink illyes alkalomra azon jó vigjátékokból, melyeket könyvtárak bir, már valahára másokat is; miért mindig ugyan azokat? — 23-án egész napon át szakadt eső mellett „Vazul“ került szőnyegre. Nézők, természet szerint, kevesen. — 24-en É d e r L u i z a jutalomjátékaul „Norma“ daljáték adatott Schodelné asszony a' czimszerepben, mint mindig, ma is remekelt. Az őt tisztelő tapsok és előhivatások számtalanok voltak. F e l b é r M a r i e (Adalgisa) hangján meg folyvást észrevehető a' betegségéből származott gyöngeség; de az ipart és akaratot azért senki sem tagadhatja meg tőle. Ő hasonlólag hivatott. — Sever szerepét ez úttal S á t o r f y úrtól láttuk. Nehé, ha szavunkat elfogadni akarja, azt tanácslanok, ne erőtessené melhangjait; igyekezzék amazokkal helyesen összekötendő több falsetto sajátitni magának, s így azon veszélyes sziklát, melyhez hanghaja ma nehányszor surlódott, kikerülheti, es folyvást több elégülesre számolhat. Egyébiránt ma is többször megtapsoltatván hivatott. Nézők számosan. — 25-en szép számú nézők előtt az „enzersdorfi postalegény“ jött színpadra. Jelesek voltak Szerdahelyi (Egyed) s Megyeri (Szapora Anastasius) urak.

ARADRÓL. — Színészeti szemle. — E' cím alatt folytatva lélekisméretesen a' közvélemény szavát, előlegesen tudósítom a' nemes hazát, miként Arad megyei újan választott tiszteink nemesak a' polgári jöllét fenntartására irányozzák törekvésüket, hanem eddigi reményvesztett anyai ajkú Thaliának is segéd kezét nyujtani méltóztattak, midőn a' magyar színész-társaságot a' következő hat teli hónapra biztosíták a' páholyok egész kibérletével. Ezen ügyet leginkább e' társaságnak fáradhatlan igazgatójai C z e l e s z t i n és F a r k a s hozák mozgásba; és sikerült itt az e' téli álladalomra még magyar színész-társasággal nem történt biztosítás. A' nemes czelet i. csak hamar pártfogóra talált; mert senki a' nemesség osztályából hátrább nem vette e' jó ügyet önére (vajha a' városi rend is ezt teendné!). Közösen szeretett es tisztelt alispányunk T ö r ö k G á b o r, és fő szolgabíró E d e l s p a c h e r I m r e urak közvetve atyáiképp fogák-fel árvásult sorsát a' vándor színészeinek, s e' két szép lelkű emberbarát hiúte-el, ki tudja, mi szebb jövedőnek magvát. Áldassék nevék! Nem élt soha, ki csak magának élt; neve hamarabb hal-meg nálánál. — Vajha több rokon érzelmi megye követné e' példát, s reszesitné pártolásában az illy hontalan színészeket, kiket a' szükség terhe törpit-el; vagy intó s' óvólag — a' Honművész egyik lapján állott, s a' dolog titkát legigazabban eltalált rimaszombati színészeti biztosság hirdetménye szerint, felszóllítás tételnek honszerte, hogy a' csekély tehetőségű s pályahivatlan színészek körükbe ne menjenek. Minek következtében a'

sok czéltalan, tudatlan tagból álló színészársaságok lassanként leörlődvén, a' jobbakkak ez által több mező nyílnak műészi kifejlésükre.

NAGY-ENYEDEN öszhő 20-kán „Esküvés” eredeti (29 mutatványból ez 4-ik eredeti) szomorúját, 5 fvs. adatek. Szilágyi (Ottavio) kielegitőleg; Török (Cäsario) gonddal; Szerbényi (Fontanelli) jól, vívek szerepüket. De Dér (Corunna) nem neki való szerepet vitt. Kszter (Laura) ha gyöngelkedett, legalább ne mondta volna ez értetlenséget: „az élet te reád nem interessál” — ime a' szerep - nem - tudás! Abdainé (Julia) és Kovács (Orsini) szokott készütséggel. Egész előadás általában jó. Nézők kevesen. — 21-kén utolsó előadásra Kotzebue „Tűzpróbája” vala hirdetve, de Sz. Eszter megbetegülése miatt (tehát Eszteréri?) el kellett maradnia, 's helyette a' „rözsák” ugyancsak Kotzebue I felvssos vigját adatta. Ez előadás a' sikerültek között helyt foglalhat, mit nagy részben Kovács és Abdainé ipartársult játéku viva-ki; főleg ez utóbbi a' fiatal paraszt lánykát kellemmel adá. Mutatvány végén a' valami rablásokat ábrázoló némajáték 3 szakb. tetszett. Az egészet bezárá Kovácsnak (Abdaiy távul levén) bucsúbeszédkeje, mellyben közönségünk iránti háraját nyilvánítá M. Vásárhelyre menendő társaságunknak; köszöné a' pártolást, melly, mint mondá, egyedül képes magasb fokra vivni a' még nálunk igen alant álló színeszetet; kérte hibáik megbocsátását; ígéré szorgalmukat, 's majd viszont meglátogatási szándékukat! — Mi is részünkről azon szíves kérésünkkel rekesztjük-be csak színi krónikaképp' íroit jegyzetefnket: hogy kik öök közül hivatásukat erzik e' gyönyörű, de annyi akadályokkal bokrosult pályára, tőlről mi is kedvezőleg nyilatkozánk, tegyek studiumukká mindig szerepeiket; párosítsanak ipart a' betanulással — így majd babérra 's városkánkban még höbb pártolatra számíthatnak: a' tehetségesen fők pedig legyenek jók lelépni e' pályáról, erejüket olyanra szentelendők, mellyen bizonyosan hasznalhatnak maguknak, igen honuknak. KOMOLY 's társai.

KASSÁN, nov. 8-kán egy 3 szakaszos egyveleggel kezdettek meg a' tetszaki színi mutatványok. Első szakasz: „a' haza védangyala” allegorai kepekben, görög tüzzel 's elszavalt fogalmánnyal adatva, elég jól sikerült. A' második szakasz, IV-ik Henrik családjá” című I fvsos vig játék tette, mellyben Erdős (IV-ik Henrik), ha szerepet jobban tudja, hiv alakítója leendhete a' nagy francia királynak. Havi, pesti száműzött színesz, kinek játszasmódja ujoncz színészt árul-el, a' koronaörökösöt türethetően személyesíté: esákhogy neki is pontosabb szereptudás, most csipőjén függött köponyegének jövőben vállaira fuzese, 's az elbizottságnak, mit, úgy látszik, játéka vezérfonalaul tűzött-ki, mellözese ajáltatik, annyival is inkább, mint-hogy idővel szorgalma mellett a' műértők előtt mint közepszerű színész léphet-fel. Balla Károly (Gaston), Balla Mari (Henriette) megfelelték a' közvárazósának. Köszeghy (lord Effingham) kis szerepet hatással adá. Boldizsárné (Annette), esimos külsejű kezdő színésznő, türethetően, sőt nemelyleknek tetszésére is játszott. Tanácsunk az, hogy vas szorgalom mellett több bátorságot igekezzek sajátáva tenni. A' harmadik szakasz, „Norma” nyitánya (ouverture) kezdé - meg, türethetően előadva. Ezt a' Drudáknak karencével kísért dal követé, Schön által enkelve, kinek hangja nem kellemetlen ugyan, de mivelletlen, es az egész dal

előadása kevés tanulmányra, szóval, készséftelenségre mutatott. Ezt ismét magyar táncz követte, melyet Végesei ur kellemmel járt-el. Végezetül Schremmel kántarító által szerzett schweiczi dal következett, az összes karszemélyzet által igen rozsl énekelve. Igy bizton elmaradhatott volna. — 10-kén a „notre dame-i harangozót“ Fancsy Lajos forditánya szerint tündeően játszik. — 11-kén „het leány formaruhában“ minden bírálaton alól adatott. A némbereknek osinosabb és rendez öltözködés, a kardalnokoknak több szorgalom, az igazgatóknak pedig a közönség iránt méltan követelhető nagyobb figyelem ajánlatik.

KLESTINSZKY LÁSZLÓ.

HANGÁSZAT.

PESTEN 1) a' nemzeti casino teremében nov. 25-kén adatott hangászati mulatság szép számú hallgatók jelenletében ment végbe. Reszei voltak: 1) Romberg Bernard legujabb (A moll) quartettjének első számai. — 2) Ernst H. V. nocturnójának adagiója, és Kohn Daniel urnak „megelőkezés a' magyar hazáról“ című ket lassú magyarja. Mindkettőt Kohn D. ur (veszprémi hazánkfija, 's Bécsben a' karinth kapu melletti udv. dalszínház hangászkarának tagja) játszá igen jelesen hegedűn, fortepiano (Merkel ur) kíséréte mellett. — 3) Gaál „tilalom“ című költeményét szavalta Lendvayné assz. — 4) Kohn D. ur saját szerzeményeiből „szívájdalom“ című népdal themájára változatokat játszott. A' közönség minden előadást, de kivált ez utóbbi jeles vendégünket élénk tapsokkal tisztelte-meg.

2) A' pestbudai hangászegyesületnek ez évi műelőadása (múltkori jelentésünk értelme szerint) ugyan nov. 25-kén ismét olly lényes gyülekezeti volt, mint jeles és igen érdekes. 1) Lindpainen gyönyörű ouverture-je „Vampyr“ daljátékhól remekségéhez méltólag 's meglepő sikerrel adatott. — 2) Paccini párdalját (Pompeji utósó napjából) a' kellemes, fiatal 's csengő hangú Lanner kisassz. Schweitzer urral (ki utóbbinak különös köszönettel tartozánk, hogy nem a' legjobb egészségű levén, még is énekelt) kellemesen adák elő. — 3) Ritka élelményt szerze Schindelmeisser ur (a' pesti német színház 2-dik hangászkarmestere) Crüsell hangversenyének klarineton különös kellemmel 's valóban meglepő ügyességgel eljátszása által. — 4) Händel „Alleluja“ kardalja, és 6) Mozart cantáteja „Szent! tekints-le kegyesen!“ valamint nagyszerűleg ugy kitűnő jelességgel énekeltetett. — 5) E' kettő között a' már fenn említett Kohn D. ur Lipinski phantasiáját és változatait „az álomjárónéból“ vett motívumokra adá elő hegedűn. Kitünteté ebben e' jeles vendégünk azon érzéseteljes módját, a' kettős és teljes fogásokban, a' gyönyörű flageoletben és portamentóban, a' kellemes piánóban szilárdságát es ügyes jártas. ágot Ör vendve hallottuk e' hangművet tőle, miután azt tudunkra eddig Pesten csupán a' jeles Serwaczynski ur játszá. (Halljuk, hogy Kohn ur e' héten még hangversenyt adand, melyben bővebben fejtendi-ki szép művészi tehetségeit, 's így arra előleg is figyelmeztetjük a' t közönséget, ohajtván, vajha e' jeles honi művésznket mennél többen hallgatnák-meg, 's minél többen részesülnének a' becses műeleményben, melyet nekünk ma szerzett. — Mind Lanner kisassz. mind Schindelmeisser es Kohn ur több izbeli zajos tapsokon kívül a' meglegedes élénk bizonyítváyaival 's előhivatással tiszteltettek. Em-litenünk kell még, hogy a' cantáteban a' magány-szerepeket Lanner es Ne u-

bauer kisasszonyok 's Korb ur voltak szivesek elvállalni. Az igen számos kardalnoki személyzetben a' szerb és israelita iskolák derék nevendékei is résztvettek, és az előadás nagyszerűségét nevelték. E' mai hangversenyben 180 tag működék; 's így örömmel tapasztaljuk, hogy a' hangászkarri személyzet mind inkább szaporodik, mi által e' jeles intézet érdeke is emelkedik. A' jövő előadás ez intézet részéről alkalmasint Karácson napján fog lenni.

UTASÍTÓ.

Clair Ignác testgyakorlatai. Alul irt tisztelettel ajálja gymnastikát tanító készségét hölgyeknek is a' ferde növés elmellőzése, vagy ha ez már megtörtént, de még meg nem rögzött, megszüntetésére. Az ajálkozó férj és apa is; így a' gymnastikai tanítások (kivéven némely eseteket) közvetlenül nejjének felügyelése mellett történendnek, az az: gyöngéd 's telhető gondossággal az illedelemre. Módszere veszélyenküli, elősegelésére sem hevederek, panczelok, sem egyéb nemű gépelyek nem szükségesek. Elvei és bánásmódjának czélszerűségéről következőleg értekezik alább irt. — A' némbéri testnek legnagyobb hajlandósága van ferde növéshez azon években, midőn a' növés szembetűnő; u. m. 6 — 7-ik, 11 — 13-ik 's 14 — 16-ik évkorában. Ha e' korszakokban a' test növésére ügyelés elmulasztatik, 's ülés, varrás, himzés, írás, rajzolás következésében jobbra hajlik a' test: vállfűzők, panczelok, 's más gépek által ugyan segíthetni a' bajon; de a' kötegek által csigázott testen soha el nem vesztethető dagályos domborulások támadnak. Milly jeles sikerrel vezet itt czélhoz a' gymnastika, melly csupán a' természetet gyámítja! Legnevezetesebb orvosok bizonyítványa szerint nemcsak a' ferde növést hártják-el a' gyakorlatok, hanem még a' hajlamokat is elfojtják, 's a' szép növést elősegítven, a' természetnek kellemet, erőt, deliség és ügyességet is szereznek: ezen kívül több betegség elhárítása mellett óvszerűl szolgálnak a' tudóvész ellen is; mert a' gyakorlatok által kitáguló mellüregben a' tudóvész szabadabb mozgása van. 'S minthogy több leány 's fiú-gyermekek, kik az említett bajokból csupán a' szabadban és szabóban tartott testbeli gyakorlatok (gymnastika) által rövid időn szerencsésen felüdültek: reményli alulirt, hogy az illy bajokban sinlődő gyermekek szülőinek bizalmára ezután is érdemesitendi magát. Pesten november 21-én 1838. Clair Ignác, gymnastika és vívás tanítója. Lakik király utzában, K u s c h e l a ház első emeletében 1362-ik szám alatt.

D I V A T.

47-dik divatkép (Párisból) — Bárson-kalap; tüll-hajdiz; paletot-mantilla atlaszból; lebegény csipkéből. — Bécsi divat nov. 22-kén magos ruha lapis-szürke gros-grainból; mantilla ponceau vörös bársonból atlaszszal bélelve 's ékesítve; atlasz kalap csipkével 's virágokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul a' Duna partján. 114. szám alatt.

---

házas asszonyok a Kőrös uton voltak szivesek elválni. Az igen sa-
mos karöltött asszonyokból a szorb és irasitok iskolák derék nevelőkei
is résztvettek, és az előadás meggyőzősége mellett. E mai hangverseny-
ben 180 tag működött, a leggyörmömtel tapasztalnak, hogy a hangszere-
személyzet mind a legújabb technikát, mi által a jeles intőzet érdeke is emel-
kedik. A jövő évi koncert tervezési elhatározást Károlyon napján fog
lenni.

UTASITÓ.

Előadások a Kőrös uton voltak szivesek elválni. Az igen sa-
mos karöltött asszonyokból a szorb és irasitok iskolák derék nevelőkei
is résztvettek, és az előadás meggyőzősége mellett. E mai hangverseny-
ben 180 tag működött, a leggyörmömtel tapasztalnak, hogy a hangszere-
személyzet mind a legújabb technikát, mi által a jeles intőzet érdeke is emel-
kedik. A jövő évi koncert tervezési elhatározást Károlyon napján fog
lenni.

Magyar Művészeti Társaság, Budapest, Magyar Művészeti Társaság, Budapest, Magyar Művészeti Társaság, Budapest.

Magyar Művészeti Társaság, Budapest, Magyar Művészeti Társaság, Budapest, Magyar Művészeti Társaság, Budapest.

Honművészek.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap december 2^{kán} 1838.

KÖLTÉSZET.

A' b e t e g.

Hűs völgy élében mulatoz.

A' lány rózsáival;

Szép, mint virága, 's ajkain

Zeng hű szerelmi dal.

A' dal szívének hűraú

Fakadva — mondja-el

Érzelmait viráginak,

'S beunók fársakra lel.

'S a' mint tovább mulatva lejt

Zöld fűzek árnyiban,

Felhők repülnek össze, és —

Az ég borulva van.

Lezúg a' zápor hirtelen;

A' lány ijedve fut;

'S bajának szót fűtivel.

A' völgyi kőbe jut.

Sohajt itt — 's alma eltűnik,

'S hullánczó kebelét

Ujjab 's erősb láz fogja-el,

Búsán tekintve szét.

És látja, mellyben usztnak

Selymlágy fürtei:

A' zápor, egy szegény anya

Leomló könnyei.

BEÜTHY ZSIGMOND.

SZORGALOM.

A' neápol-castellamare-i vasut munkálatai már elkezdettek, és a' Torre del Greco felé vezető vonalon sebesen folytattatnak. Két hid, egyik a' san giovanni-i, másik a' portici-i határon már elkészült. A' vasut ezek felett fog huzatni, 's így a' hidak alatt álló országuznak legkisebb akadályára sem lesz. Egy három ivhajlásos hid, melly az arenaccia-i csatorna felett épül, hasonlólag rövid időn elkészül. Portici mellett főmérdek munkás a' föld

kiegyenítésével és a' halmok átvágásával foglalkozik. Porticin túl nagy darab utvonal már tökélyesen kész; csak a' vas rudakat kell reá rakni. Legterhebb munka a' lávaszirtek széthányatása, melyek part hosszanta nyulnak-el. Ha a' munkálatok olly hévvel fognak folytatatni, mint eddig, az utvonal tavaszra már készen leend.

A' bury-i nagy főúó házban naponként 1140 szövoszek van mozgásban. Az intézetnek egyik számadója következő érdekes felszámítást tett. A' vetelő minden hajtásnál 4 láb 6 ujjnyi tért fut-át. Ezen utat minden perczen 100-szor teszi-meg a' vetelő, egy óra alatt pedig 6000-er, 's így minden órában 27.000, és tizenkét óra alatt 234.000 lábnyi vagy is 61 angol mértföld 's 640 yardnyi tért jár-meg. Tegyük, hogy az 1140 szövoszek közül naponként 140 vesztégel, még is mozgásban marad még 1000, mellyeknek vetelői 61.300 mértföld 's 1120 yardnyi tért futnak-meg, vagy is, 8¹/₂ szer annyit mint, földgömbünk kerülete.

Fa-karók helyett sodrony a' szőlőkben. Azon javaslatot, melly a' komlós kertekben karók helyett földolajjal megkent vassodronyt (drót) ajál, francia országban de Macheco ur szőlőmivelésre fordítá, és pedig szerencsés sikerrel. Említett ur 12 lábnyi távulságban karókat vert-le, mellyeknek hegyei égetvék, 's egyiktől másikig földolajos sodronyokat vont, mellyekre a' szőlővesszők indái köttetnek. 150 ölnyi tέρre 20¹/₂ sodronyt (10 franknyi értékű) használt-fel; 300 karót 15, és kisebb karókat 10 frankjával számítva, az egész költség 35 frankra ment, holott közönséges szőlő karókkal 45 frankra menendett. E' mellett a' karók minden 4-dik évben újítandók: az égetett karók és sodrony pedig sokkal tovább tartanak.

FESTÉSZET.

A' szevillai székesegyház.

(Folytatása.)

A' mennyire nem sikerült Murillónak szent szüzet festenie, annál remekebb volt a' gyermeki kellem és isteniség vegyületének (a' mi „Krisztus a' bölcsőben“ festvényeit illeti) utánzásában. E' tárgy, mellyet többféleképpen kidolgozott, a' talentum pazar ügyességére mutat, melly, mint Raphaelnél, ugyan azon kép különböző alakban. — Egyik legkeresettebb 's legtöbbször kidolgozott munkája „a' gyermek Krisztus a' zárda védszentének karai között“ a' szevillai székesegyházban három vagy négyféleképpen is található, 's egyikben sincs a' kecs és gyöngédség ismételve. Ama szent őszök,

inkább imádás mint idő fogai alatt elavulttak, mindenütt fiatal lelkesedés tűzével sugárolnak-elő. Látni kell, édelgő karok közt, mint ölelik az isteni gyermeket, ki borzas szakálukkal játszik, 's ranczos homlokukra mosolyog. A' kimondhatlan szeretet láttára, mely a' mélyen befekvő és sirástól veres szemekből csillámlik, a' kolostori élet tartós lelkesedése és a' gyöngéd lelkek belvigasztalása megfogható, mellyek tiszta ajtatosságot csak a' szeretetben találhattak.

E' festvények közül egyik különösen magára vonta figyelme-
met. A' gyermek Krisztus, de többé nem bölcsőben; szőke fürtös fejét egykedvűleg szent József vállára nyugasztja, 's édelgeti gömbölyü karával. Ezen egyszerű tárgy a' lángésznek azon csudás hatására mutat, mellyet Murillo élete utolsó éveiben elsajátított. Bátoran kimondhatom, hogy Raphael az izletteljes Ninos-fejben, mellynek ábrázolásában az emberi nyomorok bizonytalan sejtése fejezi ki magát, valami szebbet nem adott.

Szerencsétlenségre ezen festvények, főképp azok, mellyek a' templom bal oldalán függnék, vagy éppen nincsenek, vagy igen alkalmatlanul világítvák. Az igen szép festett táblák, mellyek a' templom minden ablakába alkalmazvák, a' festvényeket helytelen árnyéklatokkal világítják. Azon fölül igen nehéz 's az idegenre nézve hosszadalmas tanulmány a' napnak azon részét eltalálni, mellyben e' vagy ama kép világot kap, 's érdem szerint méltányolható. Mert p. o. ha a' nap jobbról süt a' kápolnába, lehetlen a' festvényeket vizsgálni; 's ha eltűnik, semmit sem látni. Minden festvénynek van bizonyos órája, melly gyorsan mulván, a' vizsgálónak alig hagy időt, hogy a' meglepetés varázsát az értelemmel legyőzze.

Egy sötét benyulóban, a' nagy oldalajtóhoz közel, van a' szent szűznek egy izletteljes képe Cano Alonzótól, melly egész éven át csak tíz órányi idő alatt kap helyes világosságot. Azon fölül még üveggel van fedve, melly különös tört fényeket vet a' festvényre. Tizenöt nap alatt, mellyekből naponként három négy órát a' székesegyházban töltöttem, csak egyszer volt alkalmam e' festvényt futólag megtekinthetni. Minden Madonna közül, mellyeket spanyol országban láttam, kétségkívül ez az egyetlen, melly Raphael idealjához leginkább közelit. Főképpen ritkaság festőt, rézmetszőt és építőt egy személyben egyesülni, a' millyen Cano Alonzo volt, ez a' spanyol Leonardo da Vinci. A' székesegyház két vagy három sírfestést bir tőle, mellyek a' sztyl és izlés tisztasága által ama korszak közönséges munkáitól különböznek. Azok néhány püspöknek földi maradványait zárják-el, kik a' szevillai hatalmas Cabildo ka-

nonokai voltak, mely többi közt azon szabadalommal is birt, hogy minden spanyol püspökséget ellátott czimeivel. A' jobb felőli kápolnában is van egy ravatal, mely, mint a' többi, fehér márványba van metszve, de amazoktól goth sztyljével különbözik. A' canotti előtt mint egy száz évvel készült, az ősz püspök feje, ki egy márványlapra van kiterítve, szép és kifejezésteljes képe az igazak csendes halál-álmának. Apró alakok, melyek angyalokat képeznek, 's két felől a' talapba vésvek, kecs és kedvességök által azon szobrocskák kelleméire emlékeztetnek, melyek Dijonban a' burgundi herczeg sirján bámultatnak.

Itt helyén lesz, a' szobrászat egy utálatos álfajáról is szóllani, mely minden spanyol templomban látható, 's ítéletem szerint izléses néptől éppen olly megvetendő, milly csábító a' tudatlan sokaságra nézve. Azon földből égetett és szorgalmasan színezett szobrokat értem, melyeken elismert talentumú férfiak is, millyen Monbanna és Torrigioni, elég eszelősen vesztegettek idejüket. Az apró szobrocskáknál és népszerűs képezetű alakoknál, millyeneket Malagában készítenek, még türhető e' valódi meggyalázása a' művészetnek; de a' nagyobb terjedtségű szobroknál, a' színnek és alaknak e' hideg és közönséges utánzása, e' korcs és nemtelen középlény a' szobor és kép közt éppen olly undok, mint a' viasz alak. E' modor mesterműve — „sz. Hieronymus“ Monbanna tól — a' szevillai sekrestyében van. Valóban szép is volna színezetlenül; olly nézet, melyet a' szigorú izlés Phydias szobraira is alkalmazhatna.

Még nem szólltam egyikről a' legnagyobb festők közül, kiket spanyol ország mutatott; még nem érintettem Zurbarrant, ezen szigorú és komor lángészt, ki előtt Murillo gyöngéd ömlengesei talányok maradtak; ezen művészt, kinek erőteljes esete csak hosszú sovány szerzetes alakokat festhetett, melyeket csuklyájokba rejtve, alig világít-meg valami kétes fény.

Ha ezen emberre, a' kolostori élet homályaiból kiszakasztottra, gondolunk, 's őt ama teljesen világított fejek ellenébe tesszük: ecsefe, (mely különben elég ügyes volt tökéletesen sötét alapra egyszermind egy egész alakot oda vetni, hogy abból csak egyetlen egy fénypontot csillámoltasson elő) eleinte száraznak és durvának fog tetszeni. Olvadás helyett visszataszítás tűnend-fel; a' lég hiányzik, és személyei mintegy egymásra ragasztottaknak fognak látszani; 's igazán érezni lehet, mint vétette-el magát a' festő, alapot nem találva 's hatáskörét elvesztve.

(Folyt. következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékaain.

Figyelmeztetés. — PESTEN jövő hétfőn, december 3-kán **Lendvayné assz.** juttatmaul az „élet iskolája“ (király-leány, mint Koldús nő) színjáték 5 fvsban, Raupach után fordítva, fog adatni.

November 26-kán ismét **Motley Samuel** gymnastikai hajlongásait láttuk. Ezeket megelőző „a“ két özveg, vagy, hűség a' sirig' vig játék 1 fvsban Holbein után, mellyben **Lendvayné assz. (Paulina)** — és „777“ vig játék 1 fvsban, Lebrun után, mellyben **Megyéri (Geitz)** és **Telepi (Paprika)** urak jeleskedtek. Nézök kevesen. — 27-kén „korszellem“ vig játék 4 fvsban (Irta Raupach, fordította Fekete Soma). Legelőször is egy szót a' fordítóhoz: mit keresnek a' lengyel szélen fekvő faluban a Magyarok? Azon határszéléken, ref. tudtával legalább, csak tótok, oroszok 's németek laknak 's Magyarot irtmagul semláthatni. Nem is szükség valamely darab fordításánál a' neveket és történet helyét mindig magyarosítani; annak csak akkor van helye, ha minden akadály 's az eredetinek minden rövidsége nélkül lehetni azt. **Komlóssy Ida (Hertha)** játékán az ipar és haladás nyomai naponként szembetűnőbbek; a' tapasztalatlan leányt ma is dicséretes szorgalommal adta, 's csak kissé több élönkséget, a' báro szerelni nyilaktozásánál pedig több elfoglaltságot 's szorongást ohajlottunk volna neki. Igen eredeti 's mulattató kép volt **Megyéri ur (Töksi)**, különösen a' parasztokkal és **Bodóvali** jelenetében az erdőn. Dicsérettel emlitendők még **Szentpétery ur (Lidérczi)**, **Szordahelyi ur (Bodó)**, **Miskolczy Julia (Rózi)**, 's **Telepi ur (Ferkó)**. **Balog ur (Ködösi)** sokkal több tetszésre számolhat, ha arezorztítását (mi korán sem mimika) 's azon bizonyos, visszataszító szájvonogatásait elhagyja. **Zsivora urról (Zabosi)** kell még egy szót szólni. Nehezen látta **Zsivora ur**, hogy magyar pór olly ingalmatlan barkót viselne, mint neki volt! kivált ha még azt is hozzá gondoljuk, hogy ő olly faluban lakott, hova a' korszellem 's így a' korszellemmel divatba lepett barkó is be nem juthatott. Nem lehet méltán nem bszonkodnunk azon haszontalan affectatió, mellyet a' színészek bajusz-és barkó viseelésében látunk. Már engedjenek-meg a' bajuszos és barkós színész urak; de mi csak azt tartjuk: „kinek kényerőt eszed, annak fujd nótáját!“ Színész urak pedig a' közönség kényerét eszik, 's így csak legyenek szivesek annak bajuszt és barkót titalmazó nótáját is fujni. Hoc pro notitia.

R - t - i.

28-kán **Auber „Fra Diavolo“** daltjátéka került színpadra, mellynek czím-szerepében **Lendvay ur** lépett-fel. A' menyiben **L. ur**nak kellemes és pontos játéka kielégített, annyiban kellett sajnosan tapasztalnunk, hogy **L. ur**nak hajdani szép énekszava nagyon megcsökkent; erejét, ésengesét még falsétját is annyira elveszté, hogy reá nem is ismertünk. Az-e oka ennek, hogy az énekgyakorlást felhanyagá, vagy más physicali körülmény, nem kérdezzük; de e' hangja mellett jóakarólag tanácsoljuk neki, hogy a' daltjátéki nagyobb szerepektől bucsút vegyen; mit vele együtt annál sajnosabban veszünk, mert helyzetében (midőn ő szenvedélyesen szereti az éneklést) vajmi nehezen esik e' kedves szeretett tárgyától örökre megválni. — **Schöndelné assz.** ismét a' régi kedves **Zerlina** volt. **Konty ur (Lord)**, **Éder Luiza (Pamela)**, **Egressy Benjamin ur (Lorenzo)** vevék a' többi nagyobb szerepet.

KASSÁN nov. 12-kén a „magnésalomjáróné“ szivrajz 3 fvsában (Fogarasi Nagy Pál, a szerző, kinek neve a hirdetményen nem állott, szomorú játéknak nevezi) botrányoztató hanyagsággal adatott. Zsibrei (gróf Virányi) 's Havi (Otto) bírálaton alól játszottak. Balláné (Julia) mennyire szerepének silánysága engedé (ámbar ez a hirdetményen, mi jövőben mint érthetlen semmiség bátran elmaradhat, valami különös tümeménynek kürtöltetett), elég jól játszott. Kúsz e g h y (Högyi) ha kevésbé tüzeskedik, fejét annyit nem mozgatja, és szavát mérséklettebb hangon ejtendi, tetszeni fog. Anasztázia (Lidia) igen egyhangú volt. Boldizsár (ismeretlen) szép reményekkel biztat. Erdős (szolga) némelly helyeken ugyan túlzott, de általján véve híven 's közelégűésre adá a félénk, babonás és együgyű szolgát, 's játék végén hivatott. Mért nem adatott ezen darab egészen az eredeti szerint, okát nem láthatom; így legalább elhárítottat volna a játékot befejező gyilkosság utáni ügyetlen 's kaczagást szültt lerogyás. Nezők elegenden. — Az alsó páholyok mind, a' felsőbbiekből het van kibérelve. Az eddigi színi előadásokból itélve, 1818 óta nem volt városunkban gyöngébb társaság: a' közönség elégtelensége legfőbb polczra hágott, és méltán; mert olly pártfogás mellett, minövel tek. Abauj vmgye 's ns Kassa városa viseltetik a' színészet iránt, jogszerűleg kívánhatunk és kívánunk is jobb társaságot. A' társaság tagjai itt nem kárhoztathatók; mert mellyik lenne olly kába, hogy az alkalmat, ha állandó jó helyre kaphat, és hasznos kötelezvényre lephet, elszalasztaná? Ki nem kívánna olly helyre vergődni, hol pályáján tökélyesedést remél találni? Itt a' vád csupán es egyedül csak az igazgatókat éri, kik kötelezvényi ígéreteknek meg eddig semmiben sem feleltek-meg. Feszült figyelemmel várta a' közönség színházunk megnyitásának napját; 's milly sokat reményelt, bizonyítja az, hogy meg egy evben sem berelerteték ki annyit páholy, mint jelenleg; de mennyiben esalatott reményében, a' már eddig említetteköl eléggé kitetszik. A' személyzet nagyobbára kezdőköl áll, kikben, az által, hogy az igazgatoság öket elsőb rendű szerepekre használja, az előhaladhatás csirája elfojtatik, 's kontárokká lesznek. Vannak továbbá ollyanok is, kik igen helyesen eselkednék, ha mostani pályájokról lelépven, más élet nemet választanának; mert a' színpadon nemhogy babér nóne számukra, de idővel még mindennapi kenyereket sem keresendhetik-meg e' pályán. Mennél többet fontolgotom színházunk mostani állását, annál inkább meggyőződöm azon véleményemben, hogy az igazgatók ugy gondolák, a' kassai művelt közönségnek bármí szedett-vetett társasággal is kiszurhatják szemét. Elégge bizonyítja e' körülményt azon hanyagság is, mellyet a' társaság összeszerzésében mutattak; mert ha társasággal Balla ide nem érkezik, még maig sem játszhatának valamit; mi valót szölvá, csakugyan kívánatosb is volt volna. De ha mind e' mellett is játszatni kívántak a' vártt jeles tagok (de kik azok?) megérkezésökig, választottak volna legalább egészen új 's itt meg ismeretlen kis darabokat: ezekben nem tűnt volna ki ugy gyöngéségük, mint a' már korábbi években látott es másoköl jelesen adatott darabokban. Ezekben legalább nem tehet vala az elégtelenséget nyilvánított közönség hasonlítgatásokat a' voltak es mostaniak között. És így, ha következtetni szabad, ezeköl méltán következtethetni, hogy az igazgatók az igazgatás titkajba nincsenek avatva. Sokat lehetne még egyről másról mondani; de ezt majd máskor 's csak idejében annál is inkább, minthogy meg vagyunk győződve, hogy a' t. színészeti választmány, az igazgatóknak hibáit kézenel

levő hatalmánál fogva jóvá teendi. Kovács, az egyik igazgató, múlt napokban N. Váradra ment, Hubenay-ék, Tóth-ék 's más néhány jeles tagokat elhozandó. A' társaságnak már jelenlevő tagjai közül minden tekintetben jelesek 's akármely társaságnál haszonvehetők: Balla, Balláné, Erdős, Erdősné, Kőszeghy (ha az adandó utasításokat elfogadja), Anasztázia, ha mind öltözetére mind szerepei beljegyeinek felfogására több figyelmet fordítand; másod rendű (de az egekert! csak ne első) szerepekben Boldizsár dicsereendő; ki már most is megmérkőzhetik bármely e' rendű színészszel; Boldizsárné, ha igyekszik sokra viheti. Kovácsi, Füredi, Havi, Városvy, Szikszay igyekezett és tanulmány mellett kisebb szerepekben és kardalokban igen haszonvehető tagok lehetnek. Darvas Etelka, ha tanulni kíván, mint színésznő szerencséjét teheti. Schön, Vass Terez, Kelemen Zsófia igyekezett mellett hasonló jeles kardalokok lehetnek. Hülmer, német színészt, ha nyelvünkben járatosb volna, nyereségnek tekinthetnök. Gyermekek-szerepekben Balla Károly és Mari egészen kielégítők. Röviden, ez a' társaságnak állása, mellytől, ha tanítandó tagjait lesz, ki tanítsa; ha a' szerepek józanul fognak kiosztatni, 's ha végre, a' várt jeles tagok (?) valóban megérkeznek, még remélhetünk valamit, de tán sokat is: ellenkező esetben, Isten hozzád szép remény! — Déryné és Joob megérkezett. — 13-kán „korszellem“ Raupach 4 fvsos vig játéka tűrhetőleg adatott. Nezők szép számmal. — 15-kén „átok“ Tóth Lőrinc dramai költeménye hozatott színre. — 16-kán az igazgatók szivességéből Ráncz és neje, német színészek részére adatott mutatványon ref. nem volt jelen. — 17-kén „Angela“ Hugo Victorinak baró Eötvös József fordította jeles dramájában Dériné, mint Thisbe, előszer lépett fel Zajos tapsok 's „éljen“ kiáltásokkal fogadtatván, művészi játékaért mind fvsok között, mind játék végén hivatott. Kőszeghy a' czimszerepben jeles volt; fejével ma már kevesebbet bajlódott, tüze is mérséklettebb vala, mire ha jövőben is ügyelend, elégülésre mindig számot tarthat. Balláné (Katalin) érzésteli játékaért fvsok közben és játék végén hivatott. Ballának (Rodolfo) rekedt hangjával kár volt felállni és hitelét kockáztatni; azonban utósó folvonásban ő is kielégített. Erdős (Homodei), mint mindig, ma is helyén volt. Darvas Etelka (Reginella) látható iparral és elég jól, 's Kelemen Zsófia (Daphne) igyekezettel adák kis szerepeiket. A' díszletek helyesen voltak rendezve. Nezők számosan.

KLESTINSZKY LÁSZLÓ.

KOLOZSVÁRATT oct. 27-kén bérlétszűnettel legelőször került színpadunkra „a' viszonyok hatalma“ szomorú játék 5 fvsosban. Robert Lajos után szabadon fordította Joannovics Demeter. Fánecsy, e' negyedik vendégjátékában szerepül választá Veiss Mórictot. A' darab kidőgozatot várna, mintegy megmenekvést ohajtana az unalmat gerjesztő hosszadalmaktól. Az utósó jelenést az ötödik fvonásban, midőn a' líú Mórict atyjára talál, remeknek mondhatni. E' darab e' jelenésért látszik teremtvé lenni; 's egy jelenésért öt hosszú fvonás!! — Fánecsy játéka sajátos volt elannyira, hogy méltán leheté őt sajnálni fájdalommal jeleneteiben; mert ő valóságos helyében láttatá magát a' szerencsétlen Veiss Mórictnak. Haldoklási mutatványa is a' lassú hanyatlás fokain szépen kimért volt, kivevén karja mozdulataiban, melly végső szaváig elenkésséggel járn látszatek. Szóke (Falkenau, gróf) a' kétszeresen melyen illetődött atyát, ha nem egész tapintattal is, de belső képekben másolá. Szóke urnak külső játékára is, miben nagyon fogyat-

kozik, figyelmet kellene fordítania. A' mozdulatlan test sok helyen megtagadja a' bennső játékot is, ha az illetőfőssel nem láttatik a' külsőre hatni; 's a' nyugodt tagokon mi sokszor tetszhető a' lélektelen hanyagság. E' szembe-tűnő hibákon segíteni, javára 's érdemei nagyolására válna Sz. urnak. Aurelia szerepében Mátéfiné méltán elmondhatná magáról, hogy a' tulságos Journal valósággal kiyetköztető természeti alakjából. Mire való azon kádnyi kerület, melylyel fél-szinpadi elfoglalni láttatik? Az a' felette kába eziczoma. Mérsékletes diszlet a' testen, és ahoz szabályzott csin lehet csak a' becsületes divat szinpadon. Hegedűs (Gusztáv gróf) igyekezzék mellőzni a' tásztító szeleskedést, hol szerepe fontott komolyságot kíván; azonban szavát addig el ne bocsássa, míg a' hangnak helyes irányt nem határoz; mert így szavolata mindig történetes marad. Liposey Klára (Veiss Emilia) a' világot nem látott együgyű szerelmezt mindaddig jól játszá, míg szomorúbb képezetei játékát le nem ronták. Ő testvére helyzeteiben nem láttatek testvér lenni; nem birt hű érzetet simítani e' lánczolathoz; pedig igen jól tudhatja, mi édes a' testvéri lánczolat. Azonban szerelmi ábrándjaiban is hiányzik a' képesség, módja száraz. Ez még szinpadon kívüli szerelemnek sem meleg; pedig ám szinpadon sokkal inkább nehezebb szerelmesnek lenni, mint azon kívül! — F á n c s y játék végéa előtapsolhatott. Nézók elegen.

VERESS.

UTASÍTÓ.

Klaus Róza divatárúsné (Pesten a' fehér hajó-fogadó melletti „paradicsom“ nevű háznak I-ső emeletében) tisztelettel ajánlja honunk szépnemének kegyes pártfogásába ujan felállított divat-raktárát, melyben a' legújabb bécsi és parisi divatok szerint minden kívántató izléssel készült asszonyi kalapok, fejkötők, 's egyéb e' körbe tartozó divatos tárgyak minden órán vásárolhatók, vagy tetszés szerint megrendelhetők. Ez utóbbiak minden lehető pontossággal 's k. telhető pontossággal 's lehetséges rövid idő alatt készíttetnek, a' t. megbízók teljes ohajtásuk értelmében. Bizton remélvén a' honi szépnem körének, melly őt megbízásaival szerencsésíteni, teljes elégtelését megnyerhetni, alázattal kéri e' lapok tisztelt olvasónéit is, hogy őt kegyes figyelmökre méltatni, és számos rendeléssel megkeresni, említett raktárát pedig becses látogatásukban részesíteni méltóztassanak.

DIVAT.

Parisban e' télen által a' prémbőrök fő szerepet fognak játszani a' mostani előkészületek szerint itelve. A' boa is majd mindenütt látható. A' turbanok, chenille-rojtok, bársony és atlasz ékesítményül egyiránt használatnak. — A' szalmas bársonyból készült kalapokat bársonyvirág-bokrétával számosan viselik, ugy fehér, rózsaszínű atlasz kalapon a' rózsaszínű, fehér-kék, viola-fehér színekkel vegyes marabutollakat, és a' bársony vagy atlaszból készült himzett kötenykeket is.

Szerkesztő Mátray Gábor, halpiazcon alul, a' Duna partján, 114. szám alatt.

Nyomt. Trattner-Károlyi, urc utca 612.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csütörtökön december 6^{kan} 1838.

KÖLTÉSZET.

Szerelem 's remény.

(Himfy után.)

Két szelid csillag van egünkön — e' bus

Fletünk míg tart — 's ragyogó olajja

Földi létünknek ha leége, keblünk'

Szépze hevíti.

E' kegyes fényeink szerelem 's reménység.

Kepez ez mindig örömlünk' emelni;

Kínaink gyöngék, ha ezen derüvel

Lenge körülünk.

Im korunk elszáll lefolyó pataként,

'S a' halál gyászos menetére készlet:

Most előttünk áll — 's kegyelő szavával

Menti ijelmünk.'

Az követ minket sanyarú csapások

Kétes órájn; örömlünk' tenyésztí,

'S a' rideg sírban közelít árnyunkhoz

Hajnali fényben.

BELLAÁGH JÓZSEF.

SZORGALOM.

Aranyzott tárgyak festése. — Az aranyzott érc-tárgyak eddigelé következőleg festetének: kemény tűz felett salitrom, timsó és konyhasó olvasztván-fel, a' festendő tárgy e' higanyba mártatott, és festékekkel bevonva huzatván-ki, pártüz felett megmelegítettett. E' bánásmód azonban sok idővesztéssel járt; mivel a' legkisebb tárgyak is egyenként valának kézbe veendők, és a' festék az aranyra kártékonyan hatott. — Sokkal alkalmasabb e' czélra Parisban a' Lemercier urnál találtató „couleur a bijoux“ nevű festék; noha az eddigelé használttaktól ez is csak abban különbözik, hogy sósav jó hozzá, és másképp' kezeltetik. Lemercier ur keveréke hasonlag 1 rész timsó, 2 rész salitrom 's 1 rész konyhasóból készül. Az e' módon készült festékből 1 *℥*. 5 lat folyamvizben felosztván, olvasztó tégelybe jó tűz fölé, miután előbb még 6

nehezék sósav kévertetett közé. Midőn a' tégelyben a' keverék forrni kezd, a' festendő tárgyak (ha azoknak száma nagy, legjobb sodronyra fűzni) bele mártatnak, és folytonos keverés mellett három perczig benne hagyatnak, azután kiemeltetvén meleg víz öntetik reájok, megöblitetnek, 's ujan a' festékbe mártatnak. Az öblítés, nehogy a' festék az aranyzott tárgyra száradjon, perczről perczre mindaddig ismételtetik, míg a' munkálatnak vége nem szakad, és a' páczolás is, mind a' munkálatnak előtte mind utána, sósavval megy végbe. E' bánásmód által, mellyet több dolgozó-értő hasznosnak talált, nemcsak sok idő kíméltetik-meg, hanem az aranyzandó tárgyaknak is minden része egyiránt vonattatik-be; ezen kívül azon veszteség ellen is biztosítva vagyunk, melly a' pártüz feletti dolgozás mellett a' tűznek nagyobb vagy rendetlen melege által eddig elmellőzhető volt.

Dugaszfá-matrácok. Felsőbb rendelés következtében angol országban ezentul minden hajóra dugaszfával töltött matrácok jövendnek, minthogy azoknak ruganyosságuk és puhaságuk mellett még azon hasznuk is van, hogy veszély idején egy illy matráczon hét ember mentheti-meg életét.

FESTÉSZET.

A' szevillai székesegyház.

(Folytatása.)

Csak egyetlen festvényt, Zurbarran mesterművét, lehet itt kivenni, melly „aquinói sz. Tamás dicsőülését“ — ábrázolja, Napoleon uralkodása alatt elraboltatott az, és Parisba vitetett a' spanyol iskolának több más mesterművével együtt; de a' császár bukása után 1814-ben, a' többi elrablott művel együtt az igaz tulajdonosnak kezére visszakerült. E' korból származik a' szevillai Ciceronék közt elterjedt azon hír is, hogy midőn e' kép Raphael „dicsőítésével“ Parisban volt, az e' két festvény elsősege fölött keletkezett vita, egy értő társaság hosszas vizsgálódása után, kénytelenül abban hagyatott. Én azokra bízom a' végítéletet, kik mind a' két mesterműre emlékeznek. Mi engem illet, én istenkáromlónak tartanám magamat, ha e' hirnek hitelt adnék. Azonban gyanitom, mért késedelmeztek e' két kép egyikének elsőseget elítélni: éppen nem azért, mint ha semmi viszonyt nem találtak volna a' két tárgy vagy a' két művész stílyje között, hanem egyedül azon hasonlatosságért, melly a' két műdarab szépségében, 's két különös rész elosztásában mutatkozott. Alul látszik V-dik Károly, térdein, udvariaktól és szerzetesektől környezve; felül szent Tamás a' Krisztussal társal-

kodva, négy püspök vagy törvénytudós közt mindkét oldalról. — „Milly hideg és hálátlan!” — fogják mondani; de milly viszonyok összeszővése nem sikerül a' lángésznek? Nem tudta-e Raphael a' sokkal hálátlanabb tárgyat, a' szentség fölötti vitatkozást, nagy sikerrel használni?

Zurbarran mysticai munkája merészségben és erőben ama híres Loge-val egyenlő. V-dik Károly a' császári dalmatikában egy asztal előtt térdepel, mellyen fejedelmi pálcza és koronája van, kétség kívül, hogy emlékeztesse, hogy azokat az égtől, az az, anyaszentegyháztól kapta. Jobb oldala mellett néhány udvarnoknak szép és halvány arcza látszik, nagy feszes nyakfodorral, fekete bárson felső öltönyben, mellyet a' hiúság bőven ellátott ránczokkal. Balra püspökök és dominicanusok, részint fekete, részint fehér öltönyben, 's meglehetősen mindennapi arczokkal. Mi V-ik Károly képét illeti, jobban meg nem dicsérhetni, mint ha mindjárt azon csudálatos arczfestvény mellé soroztatik, mellyet Titian hagyott a' madridi museumban. Mindig azon halvány és gondolatokba merült fejet látjuk, melly, midőn a' világon, önmagán is uralkodik, 's ereje érzetében eredeti kifejezése ravaszságig hág. A' nehéz arany öltöny, gazdag ránczokkal, fénye és világossága által csudálni méltó. Egy festvényben sem pazarlott a' komor Zurbarran annyi fényt; ebben állandóan setét coloritja nevezetes átlátszóságot tartott-meg, 's uj 's ön maga előtt is ismeretlen talentumot nyilvánított. A' festvénynek felső szaka az alsóhoz nagyon hasonló. Bár a' szentnek képe az ősz alak közt nem a' legsikerültebb: a' négy tudós azonban, kik komoly figyelemmel a' törvénykönyvet forgatják, szépségük által minden vára-kozást meghalad. Világ- és lég-teljes hullámmozgásban mozog ruháik ránczai közt, 's Zurbarrannak közönséges hibái közül, az igen szembeszökő ellentét árnyék és fény közt, egy sem mutatkozik ezen alakokon, hasonlóan nem V-ik Károlyon. E' híres festvénynek egyetlen hibája, melly a' székesegyházban legfelül függ, a' szárazság és szigorúság a' többi alaknál, 's igen erős ellentét a' fekete öltönyök és szerzetesek fehér ruhája közt, 's a' néhol durva árnyéklát.

A' művészetnek e' drága kincsei egy székesegyház sötét boltozatai alá vannak temetve, hogy inkább eltalálni, mint megítélni lehessen. Milly szerencsétlenség a' művészetre! Csak bizonyos órákon, mellyeket mint egy királynak audenzia-óráját meg kell jegyezni, tudhatám e' keskeny boltozatok alatt Murillo lángészét lorgnettel találgatni. Azon óriási szent szűznek szépségét, mellyet pusztá szem meg nem ítélni, 's melly ellenmondásban ecsetének közönsé-

ges szokásaival, mint nagyszerű és felséges karakterű munka tündöklék, csak távulról csudálhatám.

Szevilla székesegyháza fővénykedik kincseivel, mint azon gazdag, ki meglopástól fél; mennél többet bir, annál szegényebbül mutatkozik; elrejtí kincseit, mellyeket másutt ragyogtatnak, 's fényes vágytársától, a' madridi museumtól, retteg. Valóban Madridból egy királyi parancsra az ezüst szerek 's a' székesegyház kincsei, valamint Szevilla egyéb templomaitól is, elvették, és a' hadi költségek fedezésére fordították. Sőt egy különösen e' célra kinevezett küldöttség meghatározta a' tárgyakat, mellyek művészi érdemök miatt a' székesegyházban maradjanak. E' lépés még is közönségesen megszomorította Szevilla lakosait, kik határtalanul kevélyek voltak a' székesegyház kincseivel, 's azoknak nagy ünnepként kirakásával. 'S merem állítani, hogy szívesebben adtak volna újra 40.000 ujonczot, mint hogy szent kincseikhez nyuljanak. A' székesegyház káptalana, melly gazdagabb a' cordovainál, kimeríthetlen kincscsel bir. A' pompás gyertyatartók, nevezetesen vastagok, tömör ezüsből dolgozottak; hasonlóan az oltár előrsze. Az arany szegélyű, bárson takarók nagyobb értékűek a' munka mint anyag tekintetéből. Az óriási custodia (tabernaculum), melly 10 lábnyi magas, egészen ezüst, drága kövekkel kirakva. Itt foghatám meg először a' népségnek azon ártatlan fővénységét, melly három százzadon át gyűjtögetett az Istennek szentelt ház gazdagítása végett, hogy a' legközelebbi constitutio által megfosztassék kincseitől.

Végre legkülönösebb nevezetessége a' székesegyháznak ön maga. A' világon templom, sem a' sz. Péteré Romában, sem a' majlandi, sem a' strassburgi nem költé bennem azon vallásos érzelmet, melly e' titokteljes fénytől világított csarnokba léptemkor fogott-el. Itt egészen a' spanyol szokás ellen, az izléstelen aranyozatok és czifrázatok helyett, tiszta és leplezetlen kövek oszlopokká alakítva, a' holtzat felé mint óriási bordák emelkednek, 's a' gondolatot magukkal ragadják az égbe. Látszólag a' fényűzés gazdag márvány talapzatban tűnik-fel, mellyet itt-ott a' festett ablak táblák tarka vegyületű visszatükrözése, vagy egy hosszú fénysugár, mellyet egy nyitott ajtó vet, a' szent homályra, világít-meg. Szerencsétlenségre a' chorns, kő és márványból épült szilárd épület, melly a' templomban mintegy másik templom van építve, a' világosság terjedését mindenfelől akadályozza. Azonban e' hiba kipótlásaul semmi sem hasonlít azon benyomáshoz, mellyet e' colossalis épület nagysága és keresztényi egyszerűsége idéz a' lélekbe. Sok száz hívők, kik e' templomot látogatják, eltűnnek iszonyú kiterjedésében. Az orgona, bár

milly erősen hangzik ezen óriási boltozatok alatt, képtelen a' határtalan ürességet betölteni, 's a' napsugárok, mellyek a' templom-hajó déli ablakain törnek-át, az ellenkező falig sem jutnak.

(Vége következik.)

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

Figyelemzet és. Pesten hétfőn, f. h. 10-kén, Laborfalvi Rózsa jutalmán először adatik „Caligula“ szomorú játék 5 fvsban, egy előjátékkal 1 fvsban. Ista Dumás Sándor, fordította Vajda Péter. A' díszmenet és kar muzsikáját szerzette Szerdahelyi ur; az előforduló táncot rendezte 's betanította Kolosanszki ur, színházunk tánczmestere.

PESTEN nov. 20-kén „Lear“ Shakespear 5 fvsos szomorú játéka került szünyegre. A' czimszerepet Egressy Gábor ur játszá. Felőle már más ízben nyilatkozánk, 's a' mellett most is maradunk. Harmadik fvnási jelenetét Tommal 's a' bolonddal különösen sikerültnek mondhatni. Szentpétery ur (Kent) szerepének minden részében jeles volt. Megemlítendők még Fánacsy (Edgár), Megyeri (bolond) urak 's Lendvayné assz. (Cordelia). Nézők kevesen. — 30-kán a' „parisi naplopót“ láttuk. Szentpétery ur (Morin) ismét igen jelesen játszott, valamint Lendvayné assz. (Józi) is, ki mind a' vásott-mind komoly moralizáló gyermeket igen sok szabatossgal, erővel és élénkséggel adá. Első fvnás után Brosche ur (a' hirdetmény állítása szerint Bécsben a' viedeni színház első kürtöse) által előadandó hangverseny helyett Erkel ur, hangászkarmester, saját szerzeményeiből phantasiát és változatokat játszott zongorán, orchestrum kísérettel, Rákóczynek erdélyies nótájára: második fvnás után pedig a' Lewy professor által szerzett 's csakugyan Brosche ur által játszott változatok helyett Engländer ur, nemzeti színházunk hangászkarának tagja, b. Lannoytól divertissement-t játszott oboén, zongora (Erkel ur) kísérettel. Ezután Suck ur, szintén színházunk hangásza, fuvolyán Berbiguier-től concertdarabot játszott orchestrum-kisérettel. Mind a' három megtapsoltván hivatott. — Nézők kevesen. — December 1-ő napján „Beatrice di Tenda“ daljátékot a' szörnyű kellemetlen idő és ut miatt nem látogathatá annyi közönség, mennyi a' daljátékokat szokta. Schodelné asszonyról, a' czimszerep művészi személyesítónéjéről, érdemlett dicséretből egyebet nem mondhatni. Ezen művésznékkel úgy vagyunk, mint valamelly remek fesztényvel; t. i. minden látásnál több bámulandót találunk benne. A' közép számú közönség éppen oly lelkesedéssel tisztelte zajos tapsokkal 's többszöri előhívással, mintha fuladásig tömött színházban lepett volna fel. Felber Maria (Agnese) hangja napoként erősből, 's régi kellemet visszanyerni kezdi. Dicséretesen működött Konti ur (Emico), valamiát Egressy Benjámin (Orombello) uris. — 2-kán a' „majom és völégény“ című énekes bohózatot (Ista Nestroy, muzsikáját szerzette Ottl), mellyben Motty ur mint Mamok majom lépett-fel számos néző látogató. Motty ur jó gymnasta ugyan, de a' majmoknak azon könnyű, bámulatra ragadó, buskomolyas élénkségét elsajátítani még nem tudta. Igen kedves jelenet volt Komlóssy Ida (Bertha). Ezen fiatal színésznő szembetűnő haladásávs napról napra több több reményt támaszt kel-

lünkben. Dicséretesen játszott még **S z e r d a h e l y i u r** (Hecht), **Éder Luiza** (Genoveva), 's **Telepi ur** (Balázs is. — 3-kán **L e n d v a y n é** assz. jutalmaul „király leány mint koldusnő“ adatott, miről jövő számunkban. — g.

KOLOZSVÁRATT, oct. 28-kán „a' czinkotai icze (?), vagy, Mátyás király titokban“ jöve szinpadunkra. Miért kívánják színészeink a' helyes czímetet helytelen foldalakkal halmozni? Hiszen a' czinkotai icze a' darab czéljára mit sem tartozik; az csak egy utókívánatul maradt fenn, mely előlegesen a' végre semmi keszületes eszközet nem mutat, — tudni illik az icze megnagyobbittatása iránti kérelem. De ha már a' czímetet toldani kívánták, talán a' pénztár gyarapítására, mi éppen vasárnapon nem tetemes hiba, — jobb volt volna „a' czinkotai követség“ czímettel toldani; mert a' követség az egész darab belső menetére tárgylul szolgál. A' darab hü bélyegét viselő azon kornak — Mátyás korának — mellyből kelet. Mind végig mulattat eredetiségével, es szelid menete kellemes érzelmeket képes költeni. Latabár (Mátyás király képében) mint Mátyás deák, nem birta azon méltóságot rejteni, mellyben a' nagy Mátyásnak titokban is lappangnia kellett. Vanak L—nak néhány öröklött test-játékai, mellyek mindörökké valóságos hűgyságot látszanak kifejezni, 's valahányszor ezeket — úgy látszik önkénytelen is — teszi, mindannyszor szerepe méltóságosb helyzeteiben buknia kell. Azonban ábrázatján az egység, egyformaság vesztéget, melly miatt az indulat kifejezetei, mivel az arc annak illő kisérétét megtagadja, szembetünöleg eltörpülnek, es szini kifejezésökre alkalmatlanok. **B a l a y M a r i a** (Beatrix) hü másolója volt az olasz nőnek; mert ajkain igen csalfán hangzának a' szép magyar szavak. **M á t é f i** (Köpeczi Mátyás) a' czinkotai iskolamester es notarius szerepében valóságos helyén volt; élénk es játszi viseletével, iskolás dalaival, prótrohos tánczával igen — igen mulattatott elannyira, hogy méltán mondhatni őt e' játék fényének. Mindazáltal nem hallgathatni-el egy tettét, mellyel közönségünk szemérmesb részét megsérteni nem áthat. Nem állítom, hogy a' nadrágnak szíjjal kötözgetése, mellynek magam is sokszor tapasztalója voltam, az eredetiséggel vegyült némelly aljasb helyeken még maig is divatos ne volna: de hogy szinpadon ezt felhozni nem tetemes hiba, azt megint nem állíthatom; 's hogy miért? ki M—nak e' tettét mélyebb vizsgálatra méltatja, kérdeni nem fogja: úmbár a' tett megtapsolva volt!! — **R o z á l i a** (Margit) egy taláalomra jó volt. **L i p o s e y K l á r a** (Erzsi) a' füge, tapasztalatlan, es nyíltsággal vegyült együgyü felkületü leányt nem méltatlan képekben ábrázolá. Neki az illyes naiv szerepek, ha el tudná magával hitetni, hogy csak illyenekben mutatkozik magát tökéletesithetnie, valaha dicsőségére válhatnának. Dalában kedves volt, 's hogy most nem annyira, mint egykor, azt fájdalommal kell elismernünk; most hiányzik abban az egészség, élénksége hanyatlani látszik, tompább, süketebb, erőtlenebb. 'S még is dalában kedves volt! Igy hallok sokakat fölkiáltani: Ugy de elhallgatandnak, ha azt felelem nekik, hogy L.K. volt kedves daljai között; nem pedig dalja ajkai között. De nem kell vélni, hogy L.K. hangját talán a' pesti bíráló urak Adalgisában rontották volna meg; korán sem; azért még most is el merjük mondani, hogy ő a' múlt időkben közönségünk kedélyére gyönyörrel énekelt: már hogy az a' nagy városiaknak i d é t l e n volt, azt onnan is bátran magyarázhatni, hogy L.K. Adalgisában Pesten lefelől állt fel. — És éppen Pesten! a' félénk L.Klára? Mar mért nem inkább Normában, mellyet már 30-szor játszott? Igy talán a' vidéki műbíráló urak sem voltak vol-

na akkorát pirulni kénytelenek. Hogy L. K. Schodelnének soha nem nyilvánított, azt 25 ur is elismerheti; de hogy a' szép, jó — a' dicsó, remek mellett — szépnek, jónak állíthatatik, azt is kétségbe hozni nem fogja. Ránk L. K. dala úgy hatott, mint hathatott, 's a' hatás érdekes volt. — Schodelné bizonynyal másként hatna-meg dalával: de azért az előbbi hatás is tiszta nézetekből indulya csak előbbi hatásnak maradna. Ennyit, talán igazulásul, a' vidéki műbirálók nevében szállani illőnek tartám. Bővebben belé jöven a' dologba a' következés, meglehet, nagyobb igazulásra fejlenék. — La cz k ó (Fejér Miska) nagy természetességgel játszott, valamint Király és Sárosi is. Az illy darabok előadására színészeink alkalmasoknak mutatkoznak; renddel és vig kedvvel látszanak játszani. Mutatvány végén Mátéfi kiáltott, de nem jelent-meg. Nézők kevesen.

November 1-jén először került színpadunkra „Vazul“ eredeti történeti drama 4 felv. Irta Szigligeti. E' fiatal dramairó iránt kolozsvári közönségünk mind inkább figyelmesebb kezd lenni, mint a' kit ez előtt már „Dienes — és — Gyászvitézek“ czimű historiai dramáiból szép oldalról kezdett ismergetni; 's ohajtva várta a' pillanatot, melyben jelen művét szemlélhesse, valamint ohajtva várja „Pókaiak — és — Aba“ czimű dramáját is nem sokára láthatni. A' jelen színmű belsőleg nemzetiségeért magasztalni való, 's azon helyességért, szabotosságért, melylyel kidolgoztatott, egy részről kiemelni való. De illy művet két részről lehet, 's kell is tekinteni: egy részről mint történetit; más részről mint dramait; és most már, ha e' két feladat valóságának megfelel, csak akkor lehet egyáltalában magasztalni, és kivétel nélkül kiemelni. Ha azt csak mint historiát tekintjük, melyben a' tiszta valóságnak hű korrajzzal kell előmőlnie, nem mondhatjuk legkisebb részben is érdektelennek; de ha mint dramát is kell tekintenünk, akkor állíthatjuk, hogy mint történeti mű jeleskedik, — mint dramai mű fogyatkozásokkal bir. Történetileg, mint a' külső valóság hű rajza, ingatlan; dramailag a' belső hanyagság, melyből születni látszik, a' karakterek állhatlansága, tompítja a' darabnak azon becsét, mellynél fogva mint drama is jeleskedhessék. Vazulban, a' darab főbbjében, hiányzik a' belső küzdelem, melyet a' legkönnyelműbbtől sem tagadhatunk-meg; 's innen bukkan azután azon nem képzelhető gyávaságba, miszerint minden lelki fontolat nélkül egyszer királylyá akar lenni, máskor rábeszélteve arról viszont lemond; és ujlag király, megint nem. Ezen állhatlanságban szinte nagyszerűleg tűn-elő a' bennső hiány, mellynél fogva, mint dramai character ingadozik. 'S miért hogy Vazul, Szebusz minden szavára, villámként lángba borul 's tüzeskedik? akkor, midőn Antonio, a' heves olasz, legundokabb piszkolásaira is hidegvérű türelmet bizonyít—meg nem foghatni. — Mindazáltal azon dramai hiány, melly Vazul szerepében felfedezhető, szinte kipótolvá látszik Antonio és Lucia szerepeikben. Ezek olly annyira érdekesekek bensőleg, hogy a' darab méltó becsét fenntartani képesek. A' czímszerepben (Vazul) L a t a b á r reménységünk felett megfelelt tisztének, 's közönségünk nem kevés elégedéssel bámulá játékában; ámbár tiszta szemmel nézve azt csak középszerűleg kísérté meg; — 's még is megfelelt tisztének? Igen, mert Latabárt csak kevesben sem véltük alkalmasnak lenni e' szerep furcsa oldalait kitüntetni, 's természetes: ha mit az ember forrón ohajt, de teljesülni nem reménylett, 's ha még is bár némüképp' teljesül, sokkal nagyobb hatással és benyomással bir a' reménytelen teljesült, mint a' már reménylett. — Innen világos lehet Latabár

bámulatos játéka. De végre, midőn már a' tömlőczben kelle ábrázolnia L—nak a' lealáztatott, kinzott Vazult, már teljességgel nem állott helyén; azon szenvedést, melly olykor vidorságba is csap, 's azon szeszélyt, melly külsőleg a' bennsőre tör, 's a' bennsőből viszont a' külsőre ront: változatoságain e' mondottaknak nagyon tévedezve, iránytalan járt. Öltözete igen helyes és csinos volt; de sokkal újabb korszerű, mintsem azt I-ső István idejére találtnak vélhetők. Ez ellen színészeink ma egyen-egyen hibáztak: costümjeik nem az 1038-dik ős-időhez voltak szabva; de az nem annyiban tűnt kinek kinek szemébe, mint Hegedűsnek (Péter) éppen jelenidőből köpönyege, mellybe magát burkolva lest járt Vazul ellen. Szőke (István) kielégítőleg jó volt. Fánecsy (Antonio) hatodik vendégszerepében újlag jeleskedett, 's jelességeért a' 2-dik fnás végén előhivatott, és zajosan megtapsoltatott, valamint játék végén is éljenekkel tiszteltetett. Mátéfiné (Lucia) érezve játszott; 's ha még több kimértséget ad szavalatának, 's mozdulatainak pontosabb szabatoságot: higgye-el, sok maga elleni rossz előítéletet meg fog törni; de öltözetére is ügyeljen, mert mindenki neveti a' nagy kitömöttséget, melly iszonyú kört (circulus) képez teste körül. Nézők számosan.

VERESS.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremében dec. 2-kán adatott hangászati multság részei voltak: 1) Haydn József Lobkovicz herczegnek ajánlott (F—dur) quintettje. — 2) Ries Ferd. quintettjének első darabját fortepianón (négy huros hangszer kíséretével) igen jelesen játszá a' gyakran dicsért kis Taborsky Gabriela, Bräuer Ferencz ur tanítványa. — 3) Rossini „Semiramis“ daljátékából az F-moll bassus ariát, ez után pedig Proch „elbucszás a' kedvestől“ czimű ariát éneklé Várai Antal ur, pesti magyar dalszínész. E' még csak 19 éves (váradi születésű) fiatal embernek nagy terjedtségű (ma a' mély Es-től a' felsőig, és így két octávás) csinos hangja igen meglepé a' nagy számú közönséget, úgy hogy igen élénk tapsolással tisztelteték. Szolgáljon ez neki ösztönül további szorgalmas tanulmányra, és más részről barátságos intésül, hogy a' természettől olly kedvezőleg nyert adományt, a' szép hangot t. i. valamint művelni, úgy a' romlástól is gondosan megörzeni törekedjék.

MODIVAT.

48-dik divatkép (Párisból). — Selyem vagy bárson kalap; himzett atlasz-köpönyeg; ajtó-szőnyeg és bútor, bársonból. — Bécsi divat nov. 29-kén: mantilla-kendő fekete bársonból, karmazsin atlaszszal bécelve, 's veres és fekete vegyes chenille-rojtokkal körülszegve. -- Egy másik kendő rózsaszínű gros-grainból, fehér atlasz béceléssel és rózsaszínű chenille-rojtokkal körülvé. — Kalapok: atlaszból blonddal és virágokkal, — vagy szálás bársonból bárson-virágokkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacson alul, a' Duna partján. 114. szám alatt.

Stollman's design.
 Székely Máté, Budapest, készíttette és kiadta az 1858. évi március 15. napján.

From: *Illustrated Magazine*, No. 111.

Honművészt.

99 9

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap december 9^{kén} 1838.

KÖLTÉSNET.

Dal a' tó felett.

Rezge áll az esti csillag
 Csendes tó felett,
 'S hig tükrébe fény-lakából
 Búsán nézeget.

Lányka! volna illy tó szived
 'S lennék csillag én!
 Benne képem' nappal éjjel
 Lopva kémleném;

Am ha, mint a' tó, hidegnek
 Lelném kebledet,
 Érzötemből felszakitnám
 Tündér képedet.

V—I BARNÁ.

SZORGALOM.

Esernyő- köpönyegek. Londonban bizonyos esernyő-készítő ugy nevezett köpönyeg-esernyőket készít, mellyek tetszés szerint hosszabb vagy kurtább öltönyeggé huzathatók, és csak az arcznak, 's kezek mozgathatására nyujtanak alkalmas nyilást.

Francia ország hidjai. Francia országban jelenleg 1666 hid van: 993 t. i. a' királyi országutakon, 673 pedig a' kerületi országutakon. Ezek közül 1089 kőből, 298 kőből és fából, 95 fából, és 85 vasból készült.

Klischnigg-kalapok. Schmidt ur, kalapos Bécsben, Klischnigg-kalap név alatt jelenleg olly kalapokat készít, mellyek tányér-idomban összehajthatók, 's így a' színházakban igen jó szolgálatokat tesznek. Morlans, kalapgyárnok, pedig Parisban olly fővegeket csinál, mellyek igen egyszerű módon háló-sipka, ernyősipka, házi sipkává, claque-kalappá, 's vadászaton vadász tászkává változtathatók.

Egy pillantás az angol és francia vasutak viszonyaira. A' „Messager“ hasonlításokat tesz az angol és francia vasutak körül tett intézkedésekben. E' hirlapnak felekezeti fel-

számítása szerint angol országban 57 társaság van munkásságban, melyek 36 millió font sterling vagy is 1000 millió frank tőpénzt tettek le, és az országot úgy be akarják fönni vasut-hálóval, hogy néhány év múlva egy valamire való városa se legyen az országnak, mely a székes várossal közvetlen összeköttetésben ne álljon, és az utazó egy éjszakát se kénytessék uton eltölteni. Milly nyomorult ellenben — mond a „Messenger” — francia ország e tekintetben! Tizenkét társaság tudott csak összeállni, s ezek 250 millió frankot, így az angol összegnek csak egy negyedét, adtak össze, és e csekély számból is egyik társaság, az Andrezieux-ból Rouennebe szállító (10 millió frank tőpénzzel), már tetemes bukásban van. És milly nehézségekkel kelle a többinek küzdeni! Milly fáradtságába került a havrei vasut részvényes társaságának a követek kamarája engedelmét kieszközölni. Pedig mellyik tartományban van a belső gyors közlekedésre nagyobb szüksége mint francia országnak? Hol emelhetné a gyors szakadatlan közlekedés föbb polezra a műpart, mint nálunk? Alap nélkül rettegünk a hosszú vasut-vonalaktól. Vallecur, egyik legnyomósabbban gondolkozó mérnökünk, megbízonyítja, hogy messzire nyult vas-pályán, aránylagosan egyenlő költségek és tarifák mellett, a főkepenznek használata mindig nagyobb, mint a röviden. Ideje volna már egyszer a szükkeblűség és csekélységnek, melylyel eddig minden fontos kérdés felett vitakozánk és határoztunk, végét szakasztani, ideje és főleg szükséges volna pedig, hogy hathatos munkálkodásai által példát a kormány nyújtna. Csaknem szegyen francia országra, hogy azon végetlen hasznok iránt, mellyeket a vasutakból, országunkat a legtávolibb tengerekkel összekötendőkből, huznia kellene, míg angol ország tulajdonképpen csak belső gyors közlekedést kíván elérni. Olly szükkeblű: valóban szegyen, hogy országunk a vasuti ügyek előmozdításában olly hátra van angol ország mellett.

FESTÉSZET.

A szevillai székesegyház.

(Féje.)

Különösen szép e székesegyház déli 12 órától délutáni két óráig. A sokaság ekkor eloszlott, s ünnepélyes csend uralkodik az egész épületben. Eltűntek ekkor azon közönséges koldusok, kik az ajtatosokat szemtelenül háborgatják; eltűntek ama spanyol kaczérok, kik buja tekintet által e ház szentségét fertőztetik. Istenre gondolva, ki lakul e felséges házat választá magának, egyedül lehet most már a vizsgáló, ki még lépteinek viszhangja által is bántatni hiszi e ház szentségét.

A nap legforróbb órájában itt a legkedvesebb hús van; s az ajtatos zarándoknak útját azon kápolnán keresztül, melyet a hit és lángész egyiránt szentté tett, könnyíti, és választania engedni a kereszténynek oltára vagy a művészet szentsége közt, melyek közül mindeniknek van követője. Az idegen, ki az isteni szolgálat alatt beszédes Ciceronéjétől vezetve, egyik kápolnát a másik után járja-meg, kíváncsisága által legkedvesbbé sem zavarja az ajtatos szevillai népet, mely összekulcsolt kezekkel háborítlanul folytatja imádságát.

Hiában igyekezném azon hatást leírni, melyet e pompás templom minden utazóra tesz; mert a merény csudájában végtelenségre menné. Én csak a párkányzatot érintem, az építészeti igazi gyöngyét. Báj és eredetiség teljes tojásdad gömbölyegét Murillónak hús csudálni méltó arczépe díszesíti, melyek azonban szerencsétlenségre igen magasan függnek.

Már a csarnok is sokkal szebb a más székesegyházakénál. E fölött nevezetes még de los reyes (a királyi) kápolna is, melyben a szerencsétlen X-ik Alonznak és II-ik Ferdinandnak, Szevilla meghódítójának ravatala van. Ebben őriztetik még kristályserlege ezen éppen olly vitéz mint ajtatos királynak; ki kezében forgatott karddal szent nevet érdemle. — Eppen illy nevezetes Szevilla kulcsa is, melyet a Mórok 1251-ben Ferdinandnak diadal-bemenetekor nyújtottak által. — Szevilla székesegyháza, mint már említettem, tőkélyes museuma minden idő- és mivelődés-szak művészetének; mert a templomhajón kívül magában még egy másik templomot is rejt, mely bár gazdagság és szépség által az első meghaladja, de nagy mennyiségű óriás szobor-dolgozatokkal tömve, az egészre izléstelen hatással van. Ezen fölül létezik ott egy igen nevezetes könyvtár; végre egy Patio, mely mint a cordovai, arab falaktól van környezve, és sovány narancs fákkal, melyek Alderhaman korára éppen nem emlékeztetnek, van beültetve. Egy szép arab ajtó bocsánat felirással, mely egészen épségben áll, és szorgosan meszelve van, képezi a bemenetet e Patióba, mely megmaradását alkalmasint egy keresztény munkás kéznek köszöni, s az ajtatos Vandaloknál, kik az arab uraság minden maradványát eltörölték spanyol országban, csupán e miatt talált kegyelmet.

A majlandi székesegyházzal ellentétben, mely csak kívülről szép, a szevillai fő egyházon csupán a belső építés szépségét csudáljuk. A sok kápolna s oda mellékelte épületek, különféle stílből és korból valók, elrutitják a különben egyszerű s kevésbé cifrázott külsőt, melynek legszebb dísz a híres Giralda. Háromszáz

hétven lányira felemelkedve a földszinről látja a szem Szevilla síkságát, kerületében öt-hat mértföldre terjedőt. Soha sem láttam annyi báj, éket és könnyűséget pazarolva egy épületre, mint ezen óriás toronyra, mely két harmadában arab, és utolsó harmad részben keresztény sztylben épült. Végtelen sokaságú oszlopok, boltzatok és ívek, melyek minden arány és symetria nélkül egymásra halmozottak, fedik e felső harmadrészt, mely kiujtva és sárgára festve, harangokkal és csúcsokkal van terhelve. Azért inkább kártyaháznak lehetne tartani, melyet a legkisebb szellő összedönthet, ha a tömör bronzból öntött Giralda szobor, melyet Don Quixotte olvasói jól ismernek, tartósságának tanújele nem volna.

Ellenben a torony arab része az egyszerűség és erőnek mintája. Óriás falaira tiszteletteljes arabeskek kigyóznak egyik szelétől másikig, s minden emeletben egy-egy kisdud kettős íves ablak három karsú oszloppal, ezen épületet keleti izletűvé bélyegzi. A toronyba nem lépcsőken juthatni, hanem, valamint Velenczében a Mark-toronyba, valamely lassan emelkedő lejtőn, melyen az utósó spanyol királyok egyike lóháton ment-fel a toronyba.

A Giralda magasságáról ajálkozó kilátást inkább tisztelet-feljesnek lehet mondani, mint szépnek. Lábainál Szevillának végtelen köre s egyszersmind a népség ipara is, nem messze pedig onnan a Guadalquivir látszik, mely számtalan kanyarodásban körül folyja a várost és de las Delicias árnyékos erdeje közt eltűnő initt amott buján virító síkságokon előbukik, melyeket termékenyít. Csak néhány olajfa környezi a várost, melyeken túl valódi keleti szokás szerint meszes forma homok-mező nyúlik-el, melyből messze egymástól néhány fehér falu buvik elő. Hátul Sierra Morena kék csúcsai alig emelkednek a földszintől néhány lányira, s nem sokkal magasabban látszanak Sierra de Ronda szikár hegyesúcsai, roppant külön választott hegyével, a Mórfej-jel; végre mind ezt felülmúlja Szevilla napja, mely résztes sugaraival a tornyot és ó kápolnákat vörösre festi. Ez azon pompás látvány, mely minden este kínálkozik a nézőnek. Így most már méltó joggal állithatni, hogy Szevillát, valamint egész spanyol országot, csak magasról és távulról szép látni, midőn szerencsétlenségét a távulság eltörli, s azt egy letűnő napsugár, mint élenyészett hírenek utósó visszaverődött fény-csillama ékesíti.

SZÍNESZET.

Magyar játékszín.

Főszóllítás magyar színművek iránt. — A pesti magyar színházi igazgatóságához előadás végett beadandó színdarabok ezentúl

csipán a választmányi jegyző által mutattathatnak-be a választmánynak; s a szindarab az illetők által eljovastván, a reá hozott határozattal együtt szintén a jegyző által adatik vissza az írónak, ki — ha műve elfogadtatott — annak adatását az illető igazgatóságnál csak az említett végzés előmutatásával szorgalmazhatja. Kélt Pesten 1838-ik nov. 22-kén.

BALLA ENDRE vál. jegyző.

PESTEN, dec. 3-kán Lendvayné assz. jutalmaul „királyleány mint koldusnő, vagy, az élet iskolája“ színjáték 5 fvsban előszer hozatott színre. Ki e darabot classicainak, vagy a drama szabályainak megfelelőnek állítaná, nagyon hibáznék; mindazáltal több hibái mellett is olyan, melyet regényessége és morált tanító jeleneteiért a közönség kedvel és folyvást kedvelni fog. Ritkán korszói voltak e darabnak a Lendvay-pár, kik szerepök beljegyeinek hű felfogásaért, szabatos, hibátlan és pontos játékaikért, az őket több ízben megiszteltt zajos tapsok és előhívásokra minden tekintetben érdemesek voltak. Nézők nagy számmal. — 4-kén „Valburg éjszakája“ tüneményes színjáték 4 fvsban kevés néző előtt adatott. — 5-kén „bűvös vadász“ daljáték került szőnyegre. Felbér M. (Agatha) dicséretre méltó éneklésen kívül megemlítendő még Erkel nr (Max), s Éder Luiza (Anna). Gáspár szerepét ez uttal Benza ur eneklette, és pedig, minthogy ma mérséklé hangját, szőjtésén pedig az idegen accentus nem tűnt-fel annyira mint egyébkor, tetszésre eneklette. Conti nr a remete kis szerepében ujan meglepett minket. Igen jól sikerültek ma egyszer és valahára a farkas-barlangi tüneményes jelenetek is. Nézők kevesen.

KOLOZSVARATT, nov. 30-kán*) szinpadra került „éjféli“ színjáték 5 fv. Francoziából fordította Lambert. Magyarra tette Derine E' mű ismét mint ujság jöve szinpadunkra, s mint ujság a kíváncsi vágyakat, kielégíteni képes nem vala. De olly vágyakat mellyek nemcsak látásban és hallásban hajtnak száraz elégülest, hanem a benső dolgok fonadékos érdekességein szállnak elégülesre. Mindazáltal nem tagadhatni e darabban olly jeleneteket, mellyek özik az udalmat, s meglepő következtésekkel kecsegtetnek; de hogy az éppen nem úgy fellikki, azt az ez estve mindenfelől mutatkozott darabiránti elégületlenség eléggé bizonyítja. Különös szerencsénk vala Fánccsyal, ki mondhatni, nem nyomos szerepét (Williams) olly érdekesnek alakítá, hogy szinte képes vala a darabnak némi érdekességet szerezní. Ő jelen szerepével úgy tett, mint azon helységavallér, ki az okatlan résszel el akarja hitetni, s valósággal el is hiteti külső színjésével, hogy neki tömérdek érteke van. Ezt Fl. — távul legyen a sérteni — a arás nem magára, de a darabra púzve értheti. Mit Fánccsye' darabban m-szeri játékaival épített, azt Szépp. J o h a n n a merőben lerontá. Ő (Emmi) ott, hol helyzetét annyi keservek, küzdések rohanak-meg. holdvilági árnyéka volt a felket szenvedni hajtó keservek; esthajjala a küzdelem árnyekiatának, melly még egyet bukkan, s azonnal hajdani homályos fénye is éjbe borul. De hiszen Sz. J-ról Griseldishen másként szólnak? O Griseldis! bocsáss-meg az ellened vétőknek! — Hegedűs (Sir Belton) kicsi, de szorgalmat kívánó szerepében helyén volt. Ohajtanók, hogy e fiatal színészünk' mélyebb figyelmére méltatná pályáját; mert azon remélyteljes magvak, mellyeket benne csirájában látunk, egykor diszere virulhatnak. Játék végén Fánccs előhivatott. Nézők elegend.

VERESS.

*) Jegyzet. Előbbi számunkban a szedőnek tévedése által történt az időrendben ugrás.

DEBRECZENBEN. Megszabadulván valahára idegen vendégeitől, nemzeti színházunk öszlele hó 27-ken Baurinfeld „vallomások“ című vígjátékával kezdék folytatni mutatványaik félhen szakadt sorát színészeink, melyben Kolozsvári utjából visszatért igen kedves vendégünk, Egressy Gábor ur. Adolf szerepében lépett fel, kit a' tábori gyakorlatra ide seregelt társi kar által tetemesen szaporodott közönségünk játék végén előtapsolt. Ugyan e' megtiszteltetésben részesült Erdélyiné assz. (Julia) is, kin néhány, különösen pedig Kántorné asszonynyal (Linden Anna) volt jelenetében, midőn a' kerevetre ül, szinte tulságig feszített tetszvágy tünt fel, és játékosok helyen elfajult azon finom modortól, melly külföldben előadásait bélyegezni szokta, melly említett hiba nélkül ma is fogja bélyegezni; de így a' finom műveltségű tanácsos leány helyett egy nyelés hiányát mutató pajzán leányt alakított. Átöltözése is hibás volt, mi felett ref. anyuival inkább bámul, minthogy az átöltözött Julia hadnagynak szólíttatik, s ő még is gyalog kádot köpönyegben 's beborított csakóval jelent meg. Egyebiránt oly egybevágólag ment az egész, hogy csupán a' csikorgó gepely és az egyik oldalon szobát, másikon utszát ábrázoló színpalak hozák vissza a' nézők emlékebe az eltávozott Svédeket. — 29-én Kotzebuinak „Benyovszky“-ja még kevesebb néző előtt oly hidegen adatott, mint ha Sziberia fagya vette volna meg színészeinket. Ezt azonban Egressy Gábor urról (Stefanow) és Erdélyiné asszonyról (Afanazia), kik álláspontuknak híven megfeleltek, 's még vagy két személyesítőről nem mondhatni. Igen helytelen volt Éder urnak (Hettman) ezen közbe toldása: „ha a' veres tengert egri borral töltenék is meg, három Kozákkal kiinnám.“ — E' részben őt azon oktatás megtartására utasítjuk, mit e' tárgyról a' színészeknek Hamlet ad. Szép volt játék végén kedvelt vendégünk Egressy urnak azon feltalálása, melly által a' karzatnak azon kiabáló hőseit, kik őt egyedül előhívák, megszegeníté; ő t. i. Erdélyiné asszonyt is elővezette, és a' kiabálókat az érdemnek méltánylására figyelmezteté. — 30-kán, e' hónapot berekesztőleg „XII-ik Károly Rügen szigetén“ fenyés közönség előtt adatott, melly iránti észrevételeinket ez egyszer csupán az okból hallgatjuk el, mivel ezen játékok nem a' régi napirend szerint hozatnak színpa, hanem egyik társasági főnök meg haza nem érkezete miatt csak kénytelenségből. — Öszhő 2-kán „örültek háza Djonban“ hasonlólag szép számú nézők előtt adatott, mellyben Egressy ur (Eberhard) 's Erdélyiné assz. (Ernesztina) igen jelesek voltak.

MLGR. és társai.

Látványos mutatványok.

Resten Bono Péter. Alig vonult el Budáról a' mindenkitől bámúltt Averino Mihály akrobata és gymnasta társaságával, egy más hasonló mű társaság vonja Pest látsovár (sehazgerig) közönségét a' német színházba, u. m. Bono Péter, az ugy nevezett diavolletto társasága, mellynek tagjai az igazgatón kívül következők: Bono Lajos, Bono Angela, Pediani Péter, a' kis Bono Anna és Bono Sándor. Bono Péter a' feszített kötélen ügyesebb Averino Mihálnyal, az igaz; de akademiái állásait nem bélyegzi azon classioai kellem, melly amazét, és társasága sem mérközhetik amazéval; mert ámbár Pediani ügyességét tagadni nem lehet, de nincs Alfonso, nincs Averino Ameliája. A' mutatványokat számosan látogató közönség azonban zajos lelkesedéssel van irántok; 's mi kell ennél több?

Debreczenből. „Öröködbe uram! pogányok jöttek, és szent hajlékot befertőztetek, Jerusálem városát elfrontították.“ — Zsolt LXXIX. 1-ő vers. Így fohászokdtak hajdan Jeruzsálem lakói, midőn Nabuchodonozor, Babilon győzelmes királya, Izrael népének e fővárosára ütött, s azt meggyőzve elfoglalta, és diadalmos népeivel megrakta. Így fohászokdtának a tiszta magyar ajkú városunkba telepedett Thalia papjai is, midőn színházunkat a Stockholmból érkezett Pratte Ulrika, Gusztáv, Adolf, János és Osear svéd éneklők elfoglalván, azt mesterséges alakú, fabábaik játékszínévé változtaták. Őszelő hó 5-kének estéjén először egy hangászati mulatságot adának, még pedig a hirdetmény hiv tartalma szerint: „négy hangszati svéd és német énekekben, kísérve 3 skóciai hárfától és pedig valódi svéd nemzeti öltözetben, Dahlen hönfőknek hegyes vidékeiről.“ Ezután lebonván minden nemű diszitményt, s fellállítván mesterséges bábaik játékszínét, meglepő szépségű diszitményekkel pontos változatokkal és villám sebességű röptető gépekkel ellátott saját színpadukon, a színi mutatványok rendes napjain, először holmi érdektelen szín- és vígjátékokat játszatának fabábaik által a közönség előtt, mellyhez a magány s párbeszédeket, szóhoz alkalmazott taglejtéseit a báboknak, említett testvérek sokszor a csalódásig hiven igazgatták. Magában éreztődik, hogy a báb bohóoz Gáspárkának unalomig felhozott elméncz-kérdései, sirákozása, nevetgelései s a t. soha ki nem maradtak. Minden előadást a mesterséges alakoknak röptető gépek általi elváltoztatásuk, tengeri csaták, ostromok, égések s a t. fejeztek-he, mellyeket leginkább a csinos diszitmények tettek kellővé. Ily nemű mutatványok 27-keig (ez idő alatt a magyar színészek kizárva voltak színházunkból) hetenként negyszer adatván, 11 mutatvány közül egynek jövedelme a majdan egykor talán építendő polgári kórház alap-pénzének nevelésére volt határozva; de valamint városunkban mindenkor szokás, ugy jelenleg is a köz csel előmozdítására határozott jövedelmet (ámbar a többi mutatványban mindig tömve volt színteremünk) kevesen szaporíták. A 10 mutatvány dús jövedelmének egy részéből néhány vesztelő színészünk osztakozván, meggyőződhetünk arról, hogy a tármát csináló idegen, csupa szemnek való mutatványaival csudalokat gyűjt; és noha ez rólok az általános vélemény — „elég egyszer látni“ — kelen-dőbb és kedvnyerőbb, mint a mulatva tanító, erény, szív-nemesítő s nyelv-még pedig hön nyelv-pallerozó színművek. — Ezeknek távozásuk után őszhő 3-kán Horánszky András első magyar athleta és küzdő-mester lépett erő- és testgyakorlati mutatványával színpadunkra; de minthogy a hirdetményen Magyarok vallá magát, kevés néző látogató. Így ő is felszedvén sátorfáját, az országos sokadalom bekövetkeztével a vásártéren, mint illető helyén minden illyes mutatványoknak, ütvén-fel deszka-bódéját, több szerencsevel adá mutatványait.

MLGR és társai.

HANGÁSZAT.

Pesten I) Koh n D. ur (kiről már multkor is emlékeztünk) nov. 29-én délutáni ötödfél órakor adá nyilvános hangversenyét 1 pgó ft. bemeneti díj mellett, a kisebb redut-teremben, szép számú hallgatók jelenlétében. Részei voltak: 1) Beriot K. hegedű-versenye; játszá Koh n ur. — 2) Sch ubert Fer. „egerkirály“ dalát éneklé Leithner pesti német dalszínész

ur. — 3) Kalkbrenner „Grande marche interrompue par un orage, et suivie d'une Polonaise“ című hangművét játszá az e' lapokban is már többször dicsért jeles pianistáné Pachi Henriette assz. szül. Vaschmitius. — 4) Ernst H. V. „morceau de Salon, deuxième Nocturne“ adagióját, 's „megemlekezés a' magyar hazáról“ című szép magyarjait (mellyeket multkor a' casinóban is hallottunk tőle) játszá ismét igen jelesen Kohner. — 5) Proch „hozzá“ című dalát énekle Stampfl. Ferd. ur fortepiano-kíséret mellett. — 6) Benedict és Beriot „la Sonnambula“ daljátékából vett motívumokra irtt „duo brillante“ hangművét játszá fortepianón és hegedűn Pachi né assz. és a' versenylő ur. A' közönség leginkább e' két jeles művészt zajos tapsokkal tisztelé-meg.

II. Lacombe Lajos ur, jelenleg m. gróf Károlyi István urnak udvari hangásza, dec. 2-kán délutáni ötödfél órakor a' kisebb redut teremben nagy és érdekes hangversenyt adott, melyet ismét szép számú közönség látogata. Részei voltak: 1) Mozart egyik quintettjét játszá klarineton, hegedűn, két alto-violán, 's cellón Breisa, Kirchlener, a' két Pfeiffer és Wagner urak. — 2) Lacombe ur saját szerzeményeiből „les adieux a la patrie“ című szeszélyes hangművét szokott jelességgel es fejjás ritka erővel játszá fortepianón. 3) Proch „vándordalát“ (Saphir költeménye) énekle Oberhoffer dalszínész ur, violoncello (Wagner ur) és fortepiano (Erkel ur) kísérete mellett. — 4) Arnstein ur (a' pesti nemet színház hangáskarának tagja) saját szerzeményeiből „recitativo, cadenza, e finale“ című hangművét, mely egyébiránt a' szilárd eredetiségnek bélyegét nem viselő, játszá hegedűn. — 5) Lacombe ur ismét saját művet „une scène de bal“ (mellyet multkor a' casinóban is játszott) igen derekasan adá elő fortepianón. — 6) Herold „Zampájának“ nagy ariáját énekle Stoll dalszínész ur fortepiano (Erkel ur) kísérete mellett. — 7) Lendvayné assz. magyarul a' falusi lányka“ költeményt szavalta. — 8) Kreutzer Konr. „granadai szállás“ operájából egy ariát énekelt Vietoris kisassz. fortepiano (Erkel ur) kísérete mellett. — 9) Lacombe ur Chopin halladáját játszá fortepianón élénken megtapsoltatva.

DIVAT.

Parisban az új divatos öltözet-neműk közt kitünő a' narancs, azur-kék 's világos zöld. színű bárson sál-kendő fehér szálas bársonnal bélelve, gazdagon hínzett szegélylyel ékesítve. A' fehér és kékes szürke, vagy halavány rózsaszínű „Ruy-Blas“ nevű sálak, fekete, arany 's ezüst zsinórkakkal díszítve, hasonlólag számosan láttatnak. — Fekete vagy granát színű bárson ruhákhoz fehér tollal díszített hód-kalapokat is visel a' parisi szépmem. Lakomáknál és kisebb körökben örömet jelennek-meg az asszonyok hínzett ököl-kesztyűikben. Egyébiránt a' divatnak új jelenetei Parisban most többnyire csak báruhákra szorítvak; mert ott egész ösztől fogva folynak a' táncmultságok, mellyeknek előszámlálásával kimélni akarjuk olvasóncinkat, minthogy azoknak hasznukat ugy sem vennék.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiazon alul, a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

— Pesten csötörtökön december 13^{kén} 1838.

KÜLTÉSZET.

Mutatvány Beöthy Zsigmond „CSÁB“ czimű,
négy felvonásos dramájából.

HARMADIK SZAKASZ.

(Erdő, mellynek jobb részén egy kisded parasztlak áll, virágos kerttől
környezve; hol egy súpadon Kelendi ül, 's előtte Leóna könnyű pöröltözet-
ben, két ágra font, leeresztett hajjal.)

Első jelenés.

Kelendi. Leóna.

Kelendi (vadászköntösben; "fegyverét
leteszi.)

Hagyj megpihennem. Hát nincs honn anyád?

Leóna (könnýüden).

Faluba ment holmit vásárlani,

Hogy asztalunk pünköstnek ünnepén

Teltebb legyen, nem úgy, mint köznapon.

Aztán piros pünköst sem jó maga;

Még egy nagy ünnepet hozand nekünk...

Kelendi.

'S mi volna ez?

Leóna.

Ha eltalálja, már

Ugy elhiszem, mit sokszor monda nékem,

Hogy szívbe lát, 's megtudja titkait...

Kelendi.

Szép gyermek! ezt csak lányról mondhatom.

Leóna (mosolyogva.)

Hát én nem vagyok? — tán férfinak néz?

Kelendi.

Arcod 's szived lányt illető javak;

De esztalan, 's élénk, buvár eszed,

Gyalázatára férfinak se' válnék.

Leóna.

Ne szóljon illy czifrán 's ékesen;
Úgy — látja majd, beszédét meg sem értem,
'S aztán felelni sem tudok, . . .

Kelendi.

Pedig

Elöttem olly becses minden szavad,
Hogy tenger' egy-egy gyöngyiért nem adnám.

Leóna (lesütött szemekkel).

Aztán ha még mellette elpirít
Vadász úr — úgy zavarba is jövök.
— Most már nem is tudom, hol hagytam-el
Beszédem' . . .; jó! ismét eszembe jött.
Hát e' nagy ünnepet csak nem találja ki?

Kelendi.

Tán eltalálnám, hogy ha egy napig
Nézném szemednek fényes tükörét.
De most csak egy pillantatig leszek
Még nálad, és ez, tudhatod — kevés
Szived' vizsgálatára. . . .

Leóna.

Hm! tehát

Olly rejtélyesnek véli szívemet,
Hogy ismerése éveket kívánna?

Kelendi (hévvel).

Nem, nem! Bocsáss - meg; nem jól mondtam ezt.

(megfogja kezét).

Te egy virág vagy, mellynek illata,
Alakja, színe, 's minden ékei
Egyszerre, egy pillantatban teszik
Érzékeimre mély hatásukat.

Azonban azt is megfejtem talán,
Miképp' lesz kettős ünneped.
Ószinte vallomással kellene
Megmondanod, hogy el vagy már jegyezve,
'S hogy pünkös't ünnepén leend menyegződ.

Leóna.

Ha, ha! így ítél minden férfi rólunk!
Ha arczaink derülni kezdenek:
Nálok menyegző annak már oka.
'S ha tán komolyság ülné arczaink',
'S magányt keresve — elmerengénék:

Oh ennek sem lehetne más oka!
Pedig nem az; nem az, ha mondom én . . . .

Kelendi.

Mi édes oh, ha így cseveghetek
Veled, te bájvirága e' mezőnek!
Te nem tudod, te nem képzelheted,
Mint istenít, mint boldogít ez engem! —
Ne rejtse el, oh, előttem titkodat!
Mondja el, hogy már menyasszonnyá levél,
'S keblembé fojtom végreményemet,
És véle minden égő kínaim?

Leóna.

Ej édes istenem! Hát véli tán,
Hogy én menyasszonyságom' rejténém? —
Fűnek 's virágnak folyvást mondanám:
Hogy vig' 's bohó menyasszonnyá levék.
De lássa, ezt kinek sem mondhatom.
Azért megfejtém a' nagy ünnepet,
Hogy e' zavart végképen elfeledjük.
Piros pünköszt mosolyga rám, midőn
Születtem, és e' nagy világba léptem.

Kelendi.

Tehát csak ennyi mind?

Leóna.

Nincs semmi több!

Kelendi.

Artatlan gyermek! Mondtad volna inkább:
Te mosolygtál pünköszt' rózsás képire,
'S e' kép te rád, 's a' kölesönös mosoly
Üdvözetül szolgált közöttetek.

Leóna.

A' mint akarja. Mindegy az nekem!

Kelendi (felugrik, 's Leónát hevesen átöleli).

Jolánka! én szeretlek tégedet!

Leóna.

Kérem vadász úr . . . (kifejti magát Kelendi' karaiból).

Kelendi (félre).

Még nem érkezék

Határamba illy tündér hölgy.
Nem ismer engem; külsőim el nem árul,
'S szívébe oltandom szerelmeimet. (fenn)
Mi az? te elpirúlsz? — nem tartasz-e
Kezedre érdemesnek! . . .

Leóna (szemét lesütve).

Mennyiben

Nyilatkozása engem illet, én —

Megegyezem . . . ; csak aztán majd anyám.

Ne mondjon ellen . . .

Kelendi (ismét átöleli).

Milly boldog vagyok!

Te szólsz anyádnak, és anyád megegyezik;

Mert benned ötet angyal kéri-meg.

Tehetségem van annyi, jó leány;

Hogy oldalam mellett elégülés

Lakhassa szívedet.

Leóna.

Mind elhiszem

Kelendi.

De most megyek már, mert rég vár reám

Uram, 's parancsát hüven őrizem.

Isten veled, lelkennek édes álma!

Leóna.

Tudod mit? — fordulj még egyszer felénk,

Későbbben, és megmondom válaszát

Anyámnak akkor. Most isten veled!

Kelendi.

De most illő leend, hogy egy búcsúcsók

Olvdadjon ajkainkra zálogúl.

(kölcsonös utelkezés. Kelendi el).

Leóna (egyedül).

Szegény leány, gyalázat' gyermeke!

Imigy idézed rá lelked' boszúját;

Reá, kitől most elhagyatva állsz.

Félév mulék már el, mióta szép

Nejével ott fenn várában lakik,

És íme már elhagyni képes őt is.

.. Ez hát azon csábító szerelem?

Azon tűz és láng, mellytől teteme

Reszketni látszék vallomásinál?

Bolondság, esztelenség rá hajolni.

'S a' nő, ki őt csókban fűrészti - meg,

Szegezze - át azon perczben szívét;

Mert így csak egyszer érzi kínait,

Midőn amúgy a' megcsalt szerelem

Éltén keresztül gyöttri, üldözi. (kaczag).

Ha ha! ő engem holtak hirtetett,
 'S most a' halottnak csókját élvezi. —
 Sírboltjában nyugodtam két napig,
 'S a' harmadik napon fölébredék;
 És ő nem tudja ébredésemet,
 Csak egy, ki e' titkot keblében őrzi,
 'S ez egy szelid, jó szívű remete;
 Ki a' kápolna' mélyén nyugovó
 Halottak' őre, 's öröm nékem is.
 — Képem derült; külsőm élénk, vidám;
 De keblem ég gyötrő fájdalmiban,
 Mint a' hegy, mellyet zöld bársony borít,
 'S lángok csatáznak keble' mélyiben.

Szózat.

Jolánka jer! Jolánka!

Leóna,

Ámde ezt

Boszúm kívánja így, 's vezérem ez. (el.)

(Folytatása következik.)

SZORGALOM.

Sveiczi pezsgő. Francia hirlapok szerint Sveiczban már annyi pezsgőt készítenek, hogy nemcsak maguk nélkülözhetik a' champagne-it, hanem Északamerikába is tönérdekett szállítanak belőle. —

Módosított hintók. — Brandmayer, Bécsnek legelső, 's a' szárazföld kocsigyárnokainak egyik legjelesbike, most longoit, vagy derékvas nélküli kocsikat készít, mellyek majdnem vizirányos angol rugókon csak a' tengelyderékra könyökölnek, 's bár mi kis helyen egy pár pillanat alatt megfordulhatnak. Ezen hasznuk mellett még igen kényelmes és biztos is az utazás rajtok.

LITERATURA.

„Részvét gyöngyei. Az árviz által károsult pest megyei adózó nép javára saját költségén kiadá Kunoss. Budán, királyi egyetem betűivel, 1838.“ — 4-cd rét. 180. l. (Ára finom velinen 2 ft. nyomt. papiroson 1 ft. pengőben. Kapható Eggenberger's Heckenast könyvárusoknál, 's Frankenburg Adolf urnál, Leopold utsza, Rottenbiller ház, 2-ik emelet.) Mindig szép, mindig dicsőretes a' jó tett: de ha még azon öntudat is járul hozzá, hogy jótéteményünkkel szenvedő embertársaink könnyűit törülhetjük-le, égi gyönyörrel tölti el keblünket. Mennyiben sikerült a' „részvét gyöngyei“ némes keblű kiadójának szép szándéka, nem célozm fűrkészgetni: de ha vállalkozata által csak egypár szenvedőnek könnyűit szűrithatá is fel, már méltóbb a' nemzet halájára sok fényes nevünél, (ki csak

biztatott, de nem tett) annál is inkább, minthogy a szerencse őt magát sem hordozá kebelén. — Ha volt valaha könyv, mely a nemzeti és olvasók részvétre igényt tarthatott, a „részvét gyöngyei“ című bizonynyal tart-
hat; mert a szigorú criticus sokszoru kívánatának ha mindenben meg nem felelné is, azt kell tekinteni, hogy ez nem dicsvágy hajhaszából, nem önhaszonkeresetből látá világot, hanem a szenvedőken segíthetés tekintetéből. Ajálva az egyszerű de csinos alakú könyv az emberiség barátinak van. Valóban, egy illy czélra szentelt munkát jobb pártfogónak ajálni nem is lehet. Rajta tehát emberiség barátai, pártoljátok e' nektek ajánlott gyöngyöket! Igaz ugyan, ezek nem csiga-gyöngyök: de azoknál még is sokkal becsesebbek; mert a' valódi gyöngy, mely tenger fenekén fogamszik 's eozetben olvad-fel, csak külső érzékeinket kecsgeteti; holott ez, mely jobb érzésünk csirájából keblünkben fogamszik meg, 's a' legszebb lelkü hűvár, a' jötemény, által szentemengerünkül hozatik világra, mennyei örömekre gyujtja szívünket. — Bevezetésül „részvét és jutalom“ cím alatt. Somogyi Ladártól egy igen nyájas és olvasható beszély van levelekben. E' fiatal író, ki „bimbó-füzér“ cím alatt megjelent költészeti munkáiból már korábbi évekből ismeretes, itt a' beszelyekben is jártosságát bizonyítá-be. A' prosai munkák sorában ezután Nagy Ignácznak „hősök“ című, sok jelességgel bíró vig játéka érdemel említést. Frankenburg Adolfnak „jó a' remény 's emlékezet, ha hit 's szeretet jégre vezet“ című humoristikai felolvasása már ismeretesebb, hogysém dicséretésre szorúlna. Keresztury parodiáját „aj az újságírónak“ mint nem ide valót, örömet olvastuk volna inkább máshol. Kár volt az e' könyvecske által gerjesztett jobb érzést ama parodiában élesztett kellemeden emlékezettel keseríteni. — De legszebb virága a' prosai munkálatnak meg is „Chopin mazurjai“-ban (Frankenburtól) nyílik. Itt erő, phantasia, érzés, nyelv, szépség, és velős rövidség olly szépen egyesül, hogy az olvasó nem tudja, mellyiket csudálja inkább e' tulajdonok közül. A' költészeti részben Kun Bertalannak „királyi nász“ — Kunossnak „bányászdalok — könyörgés“ — Pajernak „órácska“ — Fogarasinak „Nemzetemhez“ — Borossnak „ima Pestért — emlék“ — Erdélyinek „Kinyizsi szobra“ — Garaynak „élet és álom“ című igen jeles költeményeiket annyira mulja felül szépsége és gördülékénységével Garaynak „részvét gyöngyei“ címet viselő költeménye, mennyire a' rozsa a' kert virágait. E' rövid ismertetés után mind lapjaink t.t. olvasóinak es szép olvasónécinak, mind az egesz olvasó magyar közönségnek pártfogásába e' munkát annyival is inkább ajánljuk, minthogy jövedelme a' szenvedők könyüinek letörlésére fordittatik. Vajha senki azok közül, kik e' lapokat olvassák, ne tenné-le kezeiből azokat a' nélkül, hogy e' könyvecskét azonnal meg ne venné! — Kunoss ur es dolgozó társai fogadják-el általunk fáradsalmukért a' szenvedők es haza köszönetet.

PARLAGI.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin. Hazafiságos áldozat. T. us Nógrád vgyének KK. es Jendek, nov. 12-kén 's következett napjain tartott közgyülésében us Pest vmegye azon levelére, mellyben az 1837-ben Pesten felállított nemzeti játékszin alaptökeje vagy is inkább terhei közölthetnek, elhatározzák, hogy az említett játékszin szükségei felsegitésül e' megyei nemesekre 5.000 pengő forint, önkéntes es

minden kötelezés nélküli adományképen vettesék-ki. (Hírnök.) — Vajha ily hazafiságos buzgalom bizonyítványa felől minden hatóságunk részéről minél előbb értesítettünk.

PESTÉN dec. 6-kán Mott y Samuel testgyakorlatait Mazernek Jakab István fordította „fiatal férje“ előzte-meg, melyben Egressy G. ur (Oscar) 's Kovácsné assz. (Beaufortné) egyformán jelesek voltak. Nézök gyeren. — 7-kén a' „tündérvilági leány“ tündérkedett színpadunkon. Ref. valahányszor e' darabot 's 2-dik fvsában az akadozva billegő röptető gépet látja, mindig hideg borzadás fut végig hátán, és szorongva néz a' röptetőre kárhoztatott szegény gyermekre, vajjon a' gépészek ügyetlensége miatt nem fog-e Icarusi röpülést tenni. Igen tanácsos volna, hogy az ilyen gepeket, ha velök bálni nem tudnak, nyugalmaznák, és a' nyaktörés veszélyével röpkedettt egyéneket inkább földön sétáltatnák-be. Nézök közép számmal. — 8-kán „király leány mint koldusnő“ ismételtetett, a' jeles Lendva y pár dicsérettel említendő működése mellett. Nézök közép számmal. — 9-kén Nestroy „majom és völegény“ bohózatában ismét Mott y ur majomkodott. Nézök közép számmal. — 10-kére „Caligula“ volt kijelelve.

R-t—

KASSÁN, nov. 18-kán „esalódások“ Kisfaludy Károly 4 fvsos vig játékában Kőszeghy (gróf Elemir) helyén vala. Havi (b. Kenyesi) távul van még a' tökélynek azon pontjától, melyen mai szerepét kihívásra méltólag játszhatandja, 's azon karzati néhány hangra történt mai megjelenése, játék végén, nem nagy kitüntetésre szolgálhat neki. Egyébiránt mai játéka megnézhető volt. Balláné (Lina) jól, Végseiné (Vilma) a' valahai előhaladhatáshoz kevés reményt mutatva, játszottak. Erdősné (Lucza) a' mai előadásnak valóban fénye volt, és megfontolt, kimért jeles játéka többször 's méltán megtapsoltatott. Balla (Mokány) rekedtségének ellenére is jól és Erdős (Lombai) köztetszésre játszottak. Darvas Etelka (Lidi) ha több tanulmányt fordít vala szerepére, kezdő színész nő létere azt elég jól adta volna. Boldizsár (Elek) napra dicséretesebben halad elő, Nézök közép számmal. — 19-kén „arkadiai menyasszony“ unalomig ismert vig játék számos néző előtt elég arkadiailag adatott; és így a' darabnak csak Déryné (Adel), Erdősné (Martha) és Erdős (iskolamester) szerezhethének jeles játékaikkal némi érdeket. Játék végén Déryné zajosan hivatott. — 20-kán „esküvés“ Gombos Imrénének nagy hatású 5 fvsos szomorú játéka került szőnyegre. Sajnálni lehet, hogy a' játék folyamata alatt több botránkoztató hiba történt, nevezetesen: 1-ső felvonásban már Fontanelli tanácsos teremében láttuk a' hercegi trónt; 2-dik fvsban pedig a' herceg és udvara megjelenésekor elmaradt zene sokat lerótt az egésznek érdekéből. Dicséretes említésre méltók Balláné (Julia), Kőszeghy (Caesar), Erdős (Orsini) és Balla Maria (Angelo); Balla (Ottavio) jól fogott játszani, ha el nincs rekedve. Itt helyén látjuk meginteni azon színész és színésznőket, kik kisebb szerepeket játszván, míg a' sor reújok kerül, földszint kalandoznak. Ez mind a' színeszeti rendszabályokkal mind az illedelemmel ellenkezik. Nézök szép számmal. — 21-kén „100 aranyért egy csók“ 1 fvsos vig játék kerekdeden adatván, mulatlatott. Emilitésre méltók Erdős (Serebtyén) és Balláné (Sibilla.) Ezt követte „Norma“ közkedvességű daljáték 1-ső felvonásának három jelenete. Déryné (Norma) minden tekintetben igen jeles volt, és általános osztatlan tetszést nyert. Játék végén zajos tapsok közt, köz akarattal hivatott. Joób (Sever) köz elégületét nyert; belöle

ipar és tanulmány mellett idővel igen jeles tenorista válhatik. Játék végén hasonlóan hivatott. Schön (Oroveso) tetszett. A' kar, néhány botlásait leróva, jó volt. Csudálatos, hogy némelyek az éneklést fülsértő kiabálásba fajulva vélik hatónak. A' színház tömve volt nézőkkel, 's ebből látni, hogy az igazgatóságnak legkisebb panasa sem lehet a' közönség ellen; ez pedig jogszerűleg követelheti, hogy az igazgatók talán akaratjuk ellen elkövetett hibáikat több jeles tagnak minélelőbbi megszerzésével tegyék jóvá; ellenkező esetben maguknak tulajdonítsák, ha a' türelmét vesztett közönség gyérebbe látogatandja a' színházat. Hir szárnyal, hogy a' Nagy-Váradról visszatért egyik igazgató, Kovács, több ismert jeles taggal lépett szerződésre, kik minden órán váratnak. Egyébiránt addig is, jó rend és a' szerepek helyes felosztása mellett ugy lehetne a' dolgot elintézni, hogy a' közönség, ha mindenben nem is, de több tekintetben nagyobb megelégedéssel hagyná oda a' színházat.

KLESTINSZKY LÁSZLÓ.

HANGÁSZAT.

Pesten 1) a' nemzeti casino terében dec. 9-kén adatott hangászati multság tárgyai voltak: 1) Onslow György D-mell quintettje. — 2) Kalkbrenner Fr. 93-dik, illy czim alatti hangműve: „Grande marche interrompé par une orage, suivie d' une polonaise.“ Játésza fortepianón quintett-kisérettel a' jeles Páchl Henriette asszonyság. (Ugyan e' hangművet játésza nov. 29-kén a' redutteremben is.)

2) Kohn D. ur dec. 9-kén a' redutteremben délután 4 órakor adá 1 ezüst ft. bemeneti díj mellett 2-dik hangversenyt; mellynek részei voltak: 1) Air varié; saját szerzeményéből játésza hegedűn a' versenylő ur. — 2) Kreutzer Konr. „granadai éji szállás“ czimű daljátékából a' vadászdalt éneklé Stämpfl F. ur fortepiano kísérete mellett. — 3) Ries Ferd. quintettjét négyes kíséret mellett játésza a' derék Tabor sky Gabriella kisasszony (Ugyan ezt hallottunk tőle a' casinóban dec. 2-kán). — 4) Lipinsky „adagio maestoso“ hangművét 's 3 szép magyar nótáit (mellyeket mulkor a' casinóban is hallottunk) játésza Kohn ur fortepiano mellett. Az utósót, zajos tapsok közötti kérelemre, ismételni sziveskedett. — 5) Dessoir színész ur Saphir költeményét „szerelem hatalma“ szavalá. — 6) Váray ur magyar dalszínész Bellini „sommambula“ daljátékából egy ariát énekelte. — 7) Lipinsky szép phantasiáját (mellyet nov. 25-kén a' nagy redutteremben is hallottunk tőle) játésza ismét Kohn ur ötös kíséret mellett. Gyakori tapsokkal tisztelteték ma is vendégművésznünk. A' fortepiano-kiséretet Merkel ur játésza. Ugyan ő vállalá-el az első hegedű helyét is, kivéven a' 3 dik szám alatti quintettben, mellynél Tabor sky ur játésza azt.

Pozsonban a' casino-egyesület (valamin Pesten) egyik feladatává tevé a' hangászatot, 's mint hallatik, ott is leend hetenként egyszer hangverseny, mire nézve, szűk levén a' kijelelt terem, a' szomszéd szobának fala átüretett. — Ez a' jövő télre újabb kellemeket ígér a' hangászat-kedvelőknek.

(Hírnök)

DIVAT.

49 dik divatkép (Parisból). Szív idomra kimetszett spenszerek bársonból, fekete cipkével ékesítve; ruha selyemből; — kalapok selyem zsinórral, lefüggő bojtal díszítve. — Bécsi divat dec. 6-kán: burkony-köpnöyeg (Wickler) atingreen-ből két színű, de leginkább veres színt játszó szálás bárson gallérral; chemille rojtokkal szegve. Fehér atlaszkalap tollakkal.

Szerkezi Mátray Gábor, halpácson alul, a' Duna partján. 114. szám alatt.

Kohlmann'sche

Konmüvész.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap december 16. 1838.

KÖLTÉSZEK.

Mulatsány Beőly Szigmond, OSRA. exim.

négj felvonásba állapítod.

(Folytatás.)

Második felvonás.

(Tern Kelenbányán, hol Alexia leány fogó öltözködésben, felé
szütyeggeti beavat padon áll; mellette tern áll.)

Alexia.

Tern! én csak nyugtalan vagyok!

Tern.

És nyugtalan vagy nem használ nekod...

Minek nyugtalan vagy, illj kőrn...

Miből megnyaszonny-almid kellem...

Élvezni völegény...

Menyaszonny-almid...

É helyette his való ölt kőrn...

... É te most is meg megnyaszonnyt engedest...

És völegényt, ezrelnes völegényt! —

Hát nem tudod, hogy az csak puzm szony...

É a völegény csak pusztá férti én!

Tern.

Mit ezöljek erre!... én azt mind tudom!

Alexia.

Szerelme teltetés igen! a ha mindjárt...

Szerebél szernaznek is, — tartozom...

Élvezni, a megpoasztani vétkes...

Igen! ha terveddel jóno vétko,...

É megvillanás, hogy lavest, a vétkesél...

De ő tiokkan őzi büncé!

Elhagyja nőjét, his szerelmét...

É jéleket az saját szerelmével...

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap december 16^{kán} 1838.

KÜLTÉSZET.

Mutatvány Beöthy Zsigmond „CSÁB” czimű,
négy felvonásos dramájából.
(Folytatása.)

Második jelenés.

(Terep Kelendvárbán, hol Alexia fényes görög öltözetben, keleti szőnyeggel bevont padon ül; mellette Irene áll.)

Alexia.

Iréne! én csak nyugtalan vagyok!...

Irene.

'S e' nyugtalanság nem használ neked.

Minek gyötörni szíved' illy korán,

Midőn menyasszony-álmod' kellene

Élvezni vőlegényed oldalánál?...

Alexia (sajajt.)

Menyasszonyálmon már szétröppene,

'S helyette bús való ölelt körül.

... 'S te most is még menyasszonyt emlegetsz?

És vőlegényt, szerelmes vőlegényt? —

Hát nem tudod, hogy az csak pusztá asszony,

'S a' vőlegény csak pusztá férfi lön?...

Irene.

Mit szóljak erre?... én azt mind tudom!

Alexia.

Szerelme tettetés. Igen! 's ha mindjárt

Szívéből származnék is, — tartozom

Elnézni, 's megbocsátani vétkeiket?

Igen! ha tévedésből jőne vétke,

'S megvallaná, hogy tévedt, 's vétkezék.

De ő titokban úzi bűneit,

Elhagyja nőjét, hű szerelmesét,

'S játékot úz fajult szerelmivel.

Irene. Szerelme láng, egész valója tűz;
'S ez, úgy hiszem — forrása vétkinek.
Mert a' milly hirtelen ragadta-el
Ót arczod éke, olyan hirtelen
Igézi őt meg holmi völgyi lányka.
Gerjelme nagy, 's a' császsó nála kész,
Mihelyt az alkalom mutatkozik.

Alexia (hirtelen.)

A' völgyi lány? ... ez vonja férjemet,
'S a' férj, feledve nőjét, esküjét
Karával kéz közt fűzi őt körül.
Szép, szép! az égre mondom, ez szép!
'S méltó, hogy rajta kínosan kaczagjak.

(felkél 's homlokára csap)

Irene! én nem jól érzem magam'.
Főm szédül, és fásult minden tagom.
Mit? ... hát talán szerelmem félténem?
És ennek üdvét hitvány pórleány,
Egy földmászó parasztnak gyermeke
Rabolná-el? ... hitvány pórleány;
Kinek szívében nincs is szerelem,
Csak testiség izgatta indulat?
Oh kínos eszmélet!

Irene.

Légy csendesen.

Átlátja férjed tévedéseit,
'S ismét kebledre hull, csók 's kéz között.

Alexia.

Keblemre hull? — ez csak képzelt mese!
'S csók 's kéz között? — ha ha! mit ér nekem
E' csók, mellyben kegyeltje osztozott;
'S e' kéz, mellynek mélyébe kábulásig
Sülyeszti más karok között magát?
'S én tőrjem ezt? — vágytársné tőrjek-el?
Holott hites vagyok; megesküdt
Nő, asszony, és minden; csak az nem
Mivé a' nőt igaz 's mély szerelem
Tehetni képes — boldog!
Szavára, esküjére; 's nője lettem
Én, a' kiben császári vér buzog;
Nem korcs leány, de névre 's rangra első.

Irene! ó lelkenek lelke volt,
 Forró szerelmem nyájás hajnala,
 Kit úgy szerettem, a' mint senki mást;
 És úgy öleltem, mint enüdvémet;
 'S ő oldalamnál még is csapodár!
 Nem! énnekem jogom van őt szeretni,
 'S kell is; 's ki női hivatásomat
 Zavarni merné, hozzá vad leszek,
 'S őrjöngve tépem széljel kebelét.

Irene. . . .
 Csak egy leány az, a' ki nyugtogat
 Zavarja, 's a' dolgon segíthetünk.

Alexia (nével).
 'S nem volna más aztán, ki illy zavart
 Alkotna köztünk?

Irene.
 Én nem ismerem

Őt még; de mondják, — e' táj' angyala,
 Olly szép, olly bájoló; 's ha nincsen ő,
 Kelendi úgy bizonynyal nem lebegne. . . .

Alexia (habozva).
 Tegnap látám először anyja mellett. —

Igen! Kelendi úgy szeretne engemet. . . .
 Tudod hát mit? . . . szavad tervet sugalt,
 És ezt kivinni tán leend sükerrel.

Mondád, hogy a' lány e' táj' angyala.
 Hát angyal ő? — és még is mit keres
 E' földön, mélyét büntenger borít?

Az angyal honja menny, szülője menny,
 'S szerelme menny, de mellyre bűn alatt
 Nyomorgó földi szív nem érdemes.

Honába kell tehát őt küldetünk;
 'S ha ő elköltözik, a' sors viszont
 Megadja nékem szívnyugalmamat;
 Mert férjemet többé nem félthetem.

Irene.
 Méreggel el lehetne útasítunk. . . .

Alexia.
 Görög szokásként, már rég hordozom
 Arany keresztbe rejtett mérgemet.

(kebléből egy, szalagon függő, keresztet vesző előt.)
 Im itt van, nézd; éz mindenem segít.

Mit bánom én? Kelendi bűnös itt,
 Mert ő okozza ezt. — Tehát te elmégysz,
 A' völgyi házba, érted? — 's mérgemet
 Barátság színe mellett nyújtod-át,
 Azon kecses leánynak, a' ki képes
 Bájával elcsábítani férjemet.
 Ha halva van, más senki sem leend
 E' tájon olyan, a' kihez vonatnék.
 (a' keresztet átadja Irenének).

Irene.

Nagy áldozat! de értted megteszem,
 'S remélhető talán, hogy sikerül!

Alexia.

Ismersz már engem. Díj nem fog hibázni,
 Asszony vagy; csak csel használj mindenütt,
 'S úgy boldogulsz, míg más czammogva lép.
 Most már eredj, 's készítsd-el magadat.

Irene.

Asszony vagyok! Csel volt 's lesz jelszavam!

(el a' középajtón).

Alexia (egyedül).

Oh átkozott sors, mely így kényszerít
 Férjem szerelme birtokába jutni!
 ..... Ó hízeleg. Szeretni látszik, és
 Beszéde még is nyelvjáték velem.
 Mert a' mi szó olly nyájas-édesen
 Zeng ajkiról felém, az szinte úgy
 Zeng e' leánynak, és így egyebütt.
 — Leóna, mondják — volt első neje,
 'S e' nő, füleembe jött, — akkor mulék-ki,
 Midőn engem menyasszonynul hozott.
 Rejtélyes egy dolog, de kínos is!
 Mert a' gyanú, mellyet gerjeszte bennem
 Ledúlja éltem' szebb reményvirágít. —
 De lépteket hallok; Kelendi lesz....

Harmadik jelenés.

Kelendi. Alexia.

Kelendi.

Légy üdvöz édesem!

Alexia.

Hozott az ég!

Kelendi.

Mért oly borús ez arc?

Alexia.

Nem jól vagyok.

'S magam se' tudhatom, miért. — Lehet,

Hogy a' hosszas lovaglás ráza-meg,

'S kedvetlenül hatott rám a' sebes

Ugrádozás, porban 's hegyen keresztül.

Kelendi.

Bucszúni jöttem hozzád édesem;

Minthogy Kolth a' szomszédvár bajnoka

Hivott-meg erdejébe közvadászat

Kedvéért, 's én ígérkezém neki.

Hidd, a' pillantat oly kedves nekem,

Ha kék szemed fényébe elmerülök,

És látom égni benn' szerelmedet.

Szerelmed?... oh, ez a' menny énnekem,

Melly kéjjel, üdvel gazdagítja keblem'.

(megfogja Alexia' kezét, 's szemébe néz)

Miért borúl-el arcod hajnala?

Miért pihegsz oly gyorsan 's félelemmel? —

Alexia (homlokát simítva).

Bágyadni kezdek... nem felelhetek.

Tán nyugalom szükséges, 's úgy viszont

Megérkezendik testeróm....

Kelendi.

Nem ártott

E' kis lovaglás. Majd megjó erőd,

'S ismét derült leszesz, miként egyébkor.

Most távozom. Fogadd-el csókomat,

Melly, mint szerelmem édes záloga —

Lángolva olvad ajkaidra.... (megcsókolja 's gyorsan

eltávozik).

Alexia.

Illy

Szavakkal osztja ott is csókjait! (utána megy).

(Folyt. követhetik.)

SZORGALOM.

A' kátrány-járda Bécsben is létre kezd kapni. Ugyan is a' cs. várkapu előtt egy darab tér próbául kátránynyal vontott-be.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN decemb. 10-én La b o r f á l v i R ó z a k. a. jutalmul, Caligula szomorú játék 5 fvsban, és előjátékkal 1 fvsban (írta Dumas Sándor, fordította Vajda Péter; kar és diszmenet zenéjét szerzette Szerdahelyi József; a diszmenetet betanította Kolosánszky, színházunk táncmestere) először szamos néző előtt adatott. — „Roma Caligula zsarnoksága alatt nyögött. Protogenius (Szilágyi ur), a zsarnoknak egyik káme, elfoglalván Bibulus (Telepi ur) borbélynak műhelyét, hol leginkább a szabad elműek és Caligula kényuraságával megelégedetlenek szoktak összegyűlni, mintál-borbély Lepidust (László ur), az Athinából visszatérttet, Anniust (Bartha ur) és Sabinust (Szigligeti ur), különösen pedig az elsőnek Caligulát sértő beszédét kihallgatja. Lepidus barátai által értesítettvén azon veszedelemtől, melybe magát vigyázatlan beszéde által keverte, hogy a zsarnok haragját elkerülhesse, fürdőbe ment, ereit fölnyitá, és éltének véget vete. A diadalmi pompával megérkezett Caligula (Egressy G. ur) meglátogatván dajkáját Júníát (Komlóssy né assz.), Stellába (Lendvayné assz.) Aquila (Lendvay ur) jegyesébe szeret, és azt Afranius (Meyer ur) consul által elraboltatik, Aquilát pedig a szabad Gallust, kivel Caligula a vendégbort megosztá, Protogenius, mint megszökött rabszolgáját, két hamis tanú (Balog és Fekete urak) bizonyítványára szabadságától fosztja meg, és Chaerea (Fánsy ur) testőr-kapitányának a nyilvános piacon mint rabszolgát eladatja. Chaerea, ki Messalinával (La b o r f á l v i R.), Caligula kedvesével, titkos szerelmében él, imádottjának azon nyilatkozására, hogy kezére igényt csak akkor tarthat, ha Caligulát kivégzi, a zsarnok mikénti elveszésén gondolkodik. Ház-isteneinek oltáránál az elkoresosult honfiak ellen panaszkodván, a tett végbehajtására Aquilát választja. Szándékát azonnal közli is vele, és azon esetre, ha akaratját teljesíti, szabadságát igéri visszaadni. De Aquila, kinek Caligula a vendégbort megosztása által vendége lett, a gyilkosságot meg a szabadság ígérétére is vonakodik végre hajtani. Megértvén azonban a Chaerea-hoz érkezett Messalinától, hogy Stellát, kedvesét, Caligula rabolta el, a gyilkos merényt végbe vinni igéri. Messalina azonnal Caligula terembe vezetji, hol Aquila kedvesére, Stellára talál. Az egymást feltalált szerelmesek futni akarnak; de Messalina, hogy vetélytársnőjén is boszút álljon, az ajtókat kívülről bezárta. Látván Aquila, hogy vesztük bizonyos, Stella által, ki már francziaországban keresztény hitre tért, magát megkeresztelteti. Alig ment végébé a vallásos tett, beléptat Messalina által mindenről értesített Caligula, és Stellát, mint hitértitót, vérpadra vezettedi. Aquila Juniával, miképp az azon perczben érkezik meg, midőn deánjának feje a lictor bárdja alatt lehullott. Caligula ellen boszút esküszik. A zsarnok dözsölése közben előhívatván Anniust és Sabinust, mint halálra szánttakat, Messalina tanácsára, Chaerea által rendeli őket kivégeztetni. Ez elvezeti ugyan az ifjakat, de nem vérpadrá, hanem tervének kivételéhez segédül. Caligula azonban, kivittségában, csakhogy vért látson, még rokonát Claudiust (Szcentpétery ur) is megöletni akarja, Messalina nógátására lefekszik, és elalszik. Alig távozik a csetes nő, megjelennek Aquila és Júnia, és az alvó zsarnok nyakára kötelet hurkolván, öt megfojtják. Most Chaerea is elérkezik társaival, de már későn. Míg ezek ki nem melegíthették boszújuk miatt dühöngnek, Messalina tezerlete

alatt előző Protogenius egy dandár katonasággal, és mind Chaereát társaival mind Aquilát Juniával a falakról letaszíttatni rendelvén, Claudiust, ki egy mellékszobába vonult, császárnak kiáltják-ki. — Ez tartalma a' cselekvény-nyel és érdekes jelenetekkel teljes darabnak, melyről ref. azt hiszi, hogy ha még némely helyeken jobban megkurtítatják, és olly hosszú fvnás közötti szüneteket nem tartanak színészeink, soká maradhat szerencsével a' reper-toiron. Az előadás kerekded és egybevágó volt. Legkitünőbbben játszott Lendvay ur; ki egy idő óta naponként több több tökélyt fejt-ki, és szerepebeljegyének hív felfogása, pontos, szabatos játékaival a' művészi névre mind inkább érdemessé teszi magát. 4-dik fvnás után, melyben valóban re-mekelt; zajos-lármával kétszer hivatott. Lendvay n e asszony szintén igen jeles volt; csak a' kár, hogy sebes beszéde miatt többször nem értették. Egressey ur a' czimszerepek némely helyeit igen jól emelte-ki ugyan, de ref. véleménye szerint az égi háború alkalmával nem volt elég gyáva, elég elcsüggedt; így a' ború eloszlásával visszatért hetvenkedése sem lehetett annyira feltűnő, mint különben kellett lennie. A' jutalmazott, ki első ki-lépésekor koszorúval tisztelteték-meg, öltözetére kissé több figyelmet fordíthatott volna. A' kisebb szerepek vívői közül F á n c s y, B a r t h a ' s L á s z l ó urak emlitendők dicsérettel. Előjáték után a' Szerdahelyi ur által szerzett díszmeneti indulót a' közönség zajosan ismételtetni kívánta, és a' szerzőt előtapsolni akarta, de az jelen nem lévén, fel nem léphetett. — 11-kén, két alakú hozottat színre. Nézők gyéren.

KASSÁN nov. 22-kén Gleich Alajos „doctor Pipitér“ című 3 fvsos bohózata, Baranyi Péter fordítmánya szerint kerekdeden adatott. Erdős a) czimszerepben, Erdősné (Éva), Boldizsár (Szépházi) és Kőszeghy (Dörgö) helyöken voltak. Balla (Tamás) minden igyekezete mellett sem tudta szerepe beljegyét egész hűséggel felfogni. Városy (Gyárfás), Zsiboréi (Árosy) és Havi (Szappanyosi) kielégítettek. Nézők gyéren. — 23-án a' „haramja-menyasszony (Hedvig)“ Körner Tivador 3 fvsos drámája Déry István avult fordítmánya szerint adatván, a' szerepek helytelen felosztása miatt rosszul sikerült. Kovácsy (g. Felseck) öregeket ne játszóék. Erdősné (grófné) alkalmasint csak kénytelenségből vállalta-felle' szerepet; de más-kor illyesmit még kénytelenségből se tegyen, 's eddig nyertt közkedvesegét ne kockáztassa. Erdős tő l (Rudolf) az ipart megtagadni nem, de meg-vallani még is lehet; hogy szerepe elklületébe hatni nem tudott. Csupán Ballánéi (Hedvig) és Kőszeghy (Julius) jeles játékaik szerettek az elmerüléshez közel állott darabnak némi érdekét. Boldizsár (Bernát) mindenre használható. Miért nem küszöbölik-ki a' fordítmányból azokat a' fül-sértő „regiment, lelementum“ 's több e' fele szótát is; illyesmire nagyobb ügyelettell kellene az igazgatóságnak lenni. A' nézőknigen elégedetlenül távoztak. — 24-kén „Toldi Miklós“ (a' Pergő Czelestini által magyarba öltöztetett Medve Albert) vigásgal elegy honi hőstörténet(?) 3 fvsban a' kar-zatot megkaczagtatta; műértők ellenben megnézésre is alig méltatták. Az elő-adás elég jói volt. Boldizsár (Mátyás király) igyekezettel, Balla (Toldi) csekély szerepét jól adta. Kőszeghy (Ujlaky Miklós) ismét fül-sértőleg kiabált; 2-dik felvonásban azonban, midőn Toldival Mátyás előtt megjelenik, játéka művészi volt; és megtapsoltatása méltányos. Balláné (neje) jeles volt. Balla Mária (Lőrincz) nem csekély szerepét sugó nélkül mondván el; mind az érzés mind az indulatok helyes kifejezésével magát a' közönség

tapssalra méltóvá tette. E' reményteljes nevéndékben színészetünk nem sokára igen hasznos egyént nyerend. Darvas Etelka (Gara Etelka) iparral játszott. Zsibrey (Pechinger) minden bírálat alatt volt. Erdős (Szaniszló Boldizsár), Végsey (Florian) és Szikszay (Péterke) mulatságos torzalakok voltak. Nézök számosan. — 25-kén „leánykerés szabály szerint“ Töpfer 4 fvsos vig játéka Fánecs gördülékeny forditmánya szerint került szinpadra. Játék végén Erdős (Bücling) hivatott. Nézök közép számmal. — 26-kán „Guelfo, vagy, a' jövendőt mutató tükör“ szomorú játék 4 fvsban (irta Vogel), kivevén Köszeghy (Guelfo) helyes játékát, ki darab végén érdemlett tapsok közt hivatott, botránkoztatólag adatott, és a' kevés számú közönség ismét elégedetlenül hagyta-el a' színházat. — 27-kén „hazajövetel“ Houvald 2 fvsos dramája Bácsó Bálint forditmánya szerint kerekdeden és egybevágólag adatott. Játék végén Déryné (Johanna) és Balla (Borner), ki már kirekedni kezd, zajosan hivatnak. Ezt követte Kotzebucnak „rózsák“ című ismeretes 1 fvsos vig játéka. Erdős (Lamignon) jeles volt; Déryné (Zsuzsi) a' szó legteltesebb értelmében remekelt. Havi (Péter) még messze van azon ponttól, hogy hason nemű szerepekben kielégithessen. Mai előadást mondhatni legsikerültebbnek minden eddigi között. — 28-kán a' t. színészeti választmány ülést tartván, a' hozott rendszabásoknál fogva remélni lehet; hogy tehetségeikről ismertt több jeles tagnak megszerzésével és a' haszonvehetlenek elbocsátásával olly társaság fog alakittatni, melly a' közvárákozásnak megfelelő. — 29-kére „zürzavar“ volt kijelelve. Mint halljuk, e' napokban „Othello“ daljáték fog színpadra hozatni.

KLESTINSZKY LÁSZLÓ.

HANGÁSZAT.

Egyházi hangászat Brassóban. Mult nov. 22 kén. sz. Czicello napján, a' r. cath. egyházban, a' kerületi és városi műkedvelők egyesülve a' városi hangászkarral, isteni szolgálat alatt Hummel nagy miséjének előadásával dicsőíték a' sz. napot, melly a' hangászat védszentjének, sz. Cziczellének van szentelve, ki Romában, Kr. u. 230-dik évben, szenvedéértanúi halált. — Az Erd. Hirnap, melly e' tudósítást közli, őt az orgonajátszás feltalálójának nevezezi; de hibásan: — lesz még alkalmunk a' hangászat rövid történetében említeni, hogy ezen állítás hamis. — Nem ártana egyébiránt, ha a' honi hangművészet történetének tökélyesítése végett az említett lapoknak t. kiadóji a' Brassóban élő 's a' nevezett innepélyes ajtatoságnál működő hangász tagoknak neveiket is közleni méltóztatnának.

DIVAT.

Parisban a' bárson és atlasz ruhákon, ékesebb öltözeteken, az aranyos és ezüstös lebegények, csipkék fő szerepet játszanak. — Az öltözetekben most különös újság nincsen. Az övszalagról függő zacskó arannyal himzett kasemir vagy bársonból készül; négy arany makk zárja azt be, mellyek két oldalról lecsúgnak; a' zacskó maga arany lánczonn lóg. — Férfiak a' palleot-küppönyeget számosan viselik. Séta-nadrágokra az ugy nevezett „Abd-el-Kader, — puszta homok-sárga — és afrikai szürke“ gyapjú-szőveteket veszik. — Bálókra a' selyem zsinórral szegett bárson claque-kalapok használtak.

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacson alul, a' Duna partján. 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csütörtökön december 20^{án} 1838.

KÖLTÉSNET.

Mutatvány Beöthy Zsigmond „CSÁB“ czimű,
négy felvonásos dramájából.

(Folytatása.)

Negyedik jelenés.

(Hegyes táj. Egy szikla aljában egyszerű kápolna áll, mellynek nyitott ajtaján gyászöltözötű némberek tűnek-ki, kik térdre omolva orgona-kíséret mellett énekelnek:).

Isten! te vagy, ki osztasz életet,
'S áldást az élet tengerére;
'S te vagy, ki a' halált igazgatod,
Éltünk 's halálunk nagy vezére!

Házadban im' hozzád imádkozunk:
Terjessz áldást ránk, 's életünket
Vedd ótalomba 's buzdítsd szüntelen
Reményünk' benned és hitünket.

'S kit, o, halál leplével takarál,
Juttasd őt angyalid körébe,
Hogy téged ott dicsérve, mint mi itt,
Foglaljon szentelt énekébe!

(Mintán az éneknek vége lön, páronként a' templomból kijönek,
's egy szikla mellett eltávoznak.)

Remete, 's később' Leóna.

Remete (a' templomból kilép).

No ennek is már vége van. Leóna!

Ez ál halotti tisztelet tied.

Soká tart a' titok. Nem ártana

Tán fölfedezni már; mert a' boszú

Engem gyilkol-meg a' gyilkos helyett:

Ugy forr, feszül miatta kebelem!

Leóna (előjő egy bokor megül,
köténye szélével törülgetve könyei szemcseit)
Atyám! úgy ellágyult szívem!
Remete.

Mi baj
Leányom? arcod könytengerben ázik;
Ugy tetszik, mintha sirtál volna... szólj!

Leóna.
Nem! ezt nem állhatom tovább. — Boszút...
(ajkihoz kap).

Mit mondtam én?... bocsáss-meg ősz atyám!
Vérem felindult; láz gyötör, 's magam sem
Tudom, miket csevegtem össze most....

Remete.
Mi szállta illy mélyen meg lelkedet?

Leóna.
A' szentes ének és halottmiséd.

— Siromban képzél engem a' világ,
De a' világ, hajh! megcsalatkozott.
Világ?... tehát mi a' világ nekem?
Kelendi volt világom, mindenem,
'S így ő, csupán csak ő csalatkozott.
De ébredése szívzuzó leend!...

Ugy-e, silány beszéd ez? — oh bocsáss-meg!
Ugy elfelejtem néha magamat!

(zokogni kezd).
Igen! halott vagyok...; körülém e'
Világ egy sír, a' melyben hervadok:
Míg majdan egyszer semmivé enyészem,
'S végkép' temetve lesznek kínaim!

Remete.
Ne sírj leányom. Nem magad vagy így.
Mi földön élünk, 's földön a' bukás
És balsors elkerülhetetlenek.
Boldogság és öröm; kéj és gyönyör,
Mint e' kicsiny föld a' nagy óceántól,
Kín 's fájdalomtól vétetnek körül,
'S váratlanul ömleszti árait ránk.

Leóna.
'S mig áll a' megrendelt halottmise:
Emlémem egy könyűt nem csal szeméből.
Jár és csapong, miként a' szerelem,

Melylyel rám kint 's gyalázatot hozott.
A' megcsalt szívnek átka dülja-fel
Nyugalmát és üldözze untalan!

Remete (hevétől elragadtatva).

Átok!... tudod leányom, mit tesz ez,
Ha kétszereztetik?... 's nem szívcsaló,
Nem hitszegő fejére mondatik...
Hanem gyilkos fejére dörg boszút....

Leóna (felsikolt).

Hah!

Remete (félre).

Nem! tovább nem állhatom-ki már.

Beszéde elragadt... tovább nem titkolom. (fenn).
'S eldörgöm im' bűnét, hadd hallja-meg
A' nagy természet, 's hadd átkozza őt!
És hadd tagadja-meg korcs gyermekét.
Kelendi gyilkos, bátyám gyilkosa!

Leóna (a' remetéhez rohan).

Ki vagy te hát? — o-valld-meg ál-barát!
Kit rejte olly rég már e' szőrcsuha?

Remete.

Nevem Bazil, ha ismeresz engemet.
Szülőhelyem Byzantium vala. —
Bátyámmal mátká volt Alexia,
Midőn Kelendi őt elesábitá.
A' csel gonosz volt, mint a' lepke-szív,
A' mellyből származott. Halálát
Hazudta testvéremnek, 's ő vala
A' gyilkos, 's elhozá a' lányt magával.
Boszúra intett a' testvéri vér.
És én jövék ez intést teljesíteni. —
Egy éve már, hogy itt rejtőzködöm,
Titkón készülve rajta megtorolni
A' titkos gyilkolást; de alkalom
Még eddig olly jó nem kínálkozott.
Aztán hosszas betegség tartá-fel.

Leóna.

Oh kínos ébredés! — 'S tán gondold,
Hogy egy leány, ki megcsalatra van,
'S ki a' becsület csúfos rabja lett:
Gyalázóját nem képes megboszúlni?...!

Lángolva ég a' szenny 's folt lelkemen,
Mellyet sértett becsület róva-fel.

'S ez az, miért boszút kell állanom.

Remete.

Legyen! de el ne áruld magadat.

Leóna.

Ma éve, hogy sirboltba tétetem,

'S Kelendi most, az év fordulatán

Halottmisét szolgáltatót fölöttem.

De ez csak szín, nejének megmutatni,

Hogy én valék az első jegyese,

De ő utában holtak halla engem.

Minden lépése 's tette csalfaság.

Remete.

Én zárandom-be hamvadó szemét.

De pszt! úgy tetszik, mintha csörtetést

Hallottam volna....

Leóna. (körül néz).

Tán Kelendi jó?

Mert ő ígérte, hogy meglátogat;

Aztán tudod, nyomomban szüntelen.

Remete.

Czellámba hívom, és kihallgatom

Cselét, melylyel körülfog. El ne árulj!

(czellájába megy, 's belül az ajtót bezárja).

Leóna.

Halál vagy élet! még ma dőlni kell

A' tervnek, melyet föltevék.

(Vége következik.)

SZORGALOM.

Iskolai kocsik. Parisban jelenleg egy új vállalkozat keletkezett, melynek részvényesei a' charlemagne-collegiumba járó tanulókat egy szép omnibuson szállíttatják az iskolába. Ugy látszik, az idő haladása egészen kiakarja küszöbölni a' gyalog járást.

Vásárló csődítés. Caen és Verdunben a' divatárusok egy csalhatlan módot gondoltak ki a' vásárlóknak magukhoz csődítésére. Közhírré tették t. i., hogy a' boltukba jövő legszebb némbenek egy tisztelet-sávlal kedveskedendnek.

LITERATURA.

„Cs. el. Vig opera két felvonásban. Irta J a k a b István, zenéjét B a r t a y Endre. 1838. Pesten. Nyomatatta Fűskúti Landerer Lajos.“ — 12-ed rétet 50 l. — Az e' lapokban már említett eredeti magyar operának könyvecskéje csinos kiadásban a' mult héten készült-el, 's megjelent a' fenn mondott czim alatt. A' textusnak közkedvességű írója ebben is dicsérettel bizonyítá-be, miként kellessek dalverseket írni operák számára. Méltán ohajtható, vajha minden daljátékunk illy szerencsés íróval dicsekhetnék. Az előttünk levő könyvecske kétszeresen felgerjeszté a' czélzott opera hallhatása iránti vágyunkat, mert a' textus csak derek hangműszerzőjének zenéje mellett nyerhetné-el tökélyes érdekét. Sajnosan értettük, hogy ezen eredeti opera, melyet maga nemében a' magyar színi világban elsőnek tarthatunk, csak tavasz felő fog pesti magyar színpadunkon adadni; mi által vágyunk csak még inkább ingereltetik. Valóban ohajtandó, vajha az eredeti színművek magyar színházunknál ne olly sokáig hevernének használatlanul, mint a' köz panasz igazolja. — Az említett szorgalmas írónak tollából készült a' mult nyáron „eskü“ (il giuramento) gyönyörű nagy operának olaszból fordítmánya, mely mint halljuk, legközelebbi napokban kedvelt 's egész mivelt világunktól méltán tisztelt S c h o d e l n é asszonytság jutalomjátékaul kerül színpadunkra. J a k a b u r, ki színi repertoriumunkat válogatott műveivel szünetlen szaporítja, mult napokban végzé-el „a' zsidó-hölgy“ nagyszerű operának fordítmányát is, 's jelenleg „Lysippa“ czimű, ismét eredeti, nagy, komoly opera írásával foglalalkozik, mellynek zenéjét (mint értettük) ismét jeles Bartaynk készitendi. Szívünköl kívánjuk, vajha a' két jeles írónak műve jeles előadókra találjon, és sikerült előadásban részesülvén ohajtott hatással koszorúztassék.

„Buda és Pest sz. k. városainak tájleirása. Gróf Vasquez Károly által.“ — Örömmel figyelmeztetjük a' tisztelt közönséget V a s q u e z Károly gróf által levett, és Bécs legügyesb metszői által készült nevezet topographiai rajzaira Buda és Pest városainak. E' szép művészeti munkát ajálja egyszersmind azon másik művészeti oldala is, hogy a' mérnöki pontossággal felvett és tisztán kidolgozott földabroszoknak körzetét a' két testvér városban és körüle találtató nevezetes köz és magányos paloták- kerteknek és majorházaknak igen csinosan metszett és tisztán színezett hű másolatai, sőt nevezetes családok 's magyar ország megyéinek czimerei is díszesítik. Az egész mű hat királyi ivből áll, és valamint a' színezett rézmetszvények, úgy a' czimlapok is igen pompásak és dicséretre méltók. Ohajjuk, hogy e' minden honfira nézve nagyobb érdekű vállalat valaminint külső országokban, úgy kivált nálunk magyaroknál is érdeméhez képest méltanyoltassék. Árultatik Pesten ifjabb Kilian György könyvtáros urnál.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN dec. 12-dikén „tékozló“ került némi szerepváltoztatással színpadra. Nézők valamivel többen a' szokott számmál. — „13-kán „fiatal házasok“ Csató három fvsos vig játéka adatott hanyagul. Nézők gyéren. — 14-én

„enzerdorfi postalegény“ énekes bohózat som birta darab idő óta rendkívül elidegenedett közönségünket becsalni. Mi ennek oka? a' hanyag előadások vagy az érdektelen színművek gyakori ismétlése-e? Második és 3-dik fvnás végén Motty tagfintorgató unatott hajlongási és gyakorlati mutatványaival. A' számra kevés néző Megyeri (Szopora) és Szerdahelyi (Egyed) urak igen jeles játékát többször megtapsolá. — 15-kén „Pókaiak“ Szigligeti 4 fvsos drámája a' szokottnál számos közönség előtt tetszésre adatott. Jelesek voltak a' Lendvay-pár és Fánesy ur (Pókai János). — 16-dikán „arany király, madarász és uszkárnyiró“ énekes bohózat került szőnyegre. Dícsérettel működtek Megyeri ur (Haris Cyprian), Bartháné assz. (Babette), Udvarhelyi M. (Penészesi Zebedeus) 's Telepi (Marczy) urak. Bartháné asszonynak öltözetére azon megjegyzésünk van, hogy egy madarásznő, egy szegény nő, ámbár öt cziczoma bubának nevezik, a' pipérét nem uszaljas ruhában keresi. Tanácsos volna a' kisebb szerepek kiosztásánál is nagyobb figyelemmel lenni a' tagok egyénségére (individualitas); mert gyakran egy kis szerep is sokat levon az egésznek érdekéből, ha rossz kézbe jut. Nem akarom példaül említeni, hogy Daragi urnak (Gyömbér) ma egy szóhabaró embert kelle személyesítnie, kinek szájában azután ez összeavart igék „II feleséggel és egy gyermekkel, vagy, akarám mondani: II gyermekkel és egy feleséggel“ birnak némi nevetető szeszszel; de ha olly vontatva mondatik-el, mint Daragi ur által, mi kis hatás van benne, azt is elveszti. — A' diszletek és tüneményes változatok hibátlan működése meglepő vott. — Csütörtökön, folyó hó 20-kán, Szigligetinek „Aba“ című 5 fvsos új drámája fog bérletszünnessel adatni. E' fiatal író „Rontó Pál“ czim alatt egy bohózatot is irt, mellynek zenéjét Thern Károly ur készíti, 's mint hallatszík, Bartha ur jutalomjátékaul fog adatni. R—t.

PÁPÁN ösütő 10-kén „Frigyesi Elek, vagy, a' vashámorba menetel“ 5 fvsos drama adaték elég hanyagul. Kétzery ur (gróf Tornallay) szerepét igen elkontárkodá. Termetén kívül semmi tulajdona sincs, mi őt e' szerepre alkalmassá tehetné. Alkalmatlanságához járul még a' szerep-nem-tudás, a' betanultak elszeskedése, a' rendkívüli feszesség 's a' t., mellyeknek következésében számtalan hibát követ-el; például: „a' szobákat kipusztítani — kitisztítani“ helyett; — „minden legény talpra üljön“ — „lóra ülni, vagy, talpra ugorni“ helyett; — „sétát járni“ — „sétálni“ helyett 's t. e' félét; melly hibák mind olyanok, mellyek egy avatatlan színészben is szorosán megrovandók, mennyivel inkább pedig Kétzeryben, kit más főbb szerepekre is alkalmaznak. Bakyné (Ilonka) szerepét meglehetősen adá. Munkácsyné (Lórika), ugy látszik, a' természet nem művészkedni teremté; annál inkább kell tehát a' megtagadott szükségés tulajdonokat szorgalom, és pedig vas szorgalom által sajátjává tenni. Csak arra figyelmeztetjük, hogy a' színészi kellemet ne a' felesleges affectálásban — melly inkább eltaszító — keresse. Munkácsy (Rotti) tűz nélkül játszott, 's így hatás nélküli volt. Szalay legjobban tetszett Abaváry Fülöp szerepében. — A' czimszerepben Baky hősködött. Mint látszik, Baky nem gondolja-el, hogy művésznek kelle lennie; azt véli, hogy Pápara bármi kontárság is jó. Hogy ez korán sem igaz, 's hogy itt is vannak jobb izlésűek, kik a' céljához készakarva törekedni nem akarót sárban tudják hagyni — ön sorsán okulás végett — fogja mutatni a' következő részvételeuség. — Györy ur (idegen vitéz) csekély szerepében kielégítő volt. — A' hámosok Papur (Janó) és Gálur (Stefkó)

helyöken voltak. Említendő még, hogy a' gitár Frigyesy kezében (a' 2dik fvnban), minthogy rajta mit sem játszik, kimaradhatott volna. Továbbá szokás nálunk bármilly gyenge színészeket is játék végén kitapsolni. Ezt azért említem, hogy színészeink ne ebből mérjék a' megelégedést, melly a' miveltebbektől nem jó; hanem inkább a' ritkábban, de már a' miveltebb közönségtől felvonás közötti helyeslésből.

K O L O Z S V Á R A T T november 2-dikán színpadra került „két özvegy.“ E' darabot ha emlékezetem nem csal, így nevezte volt szerzője, nem pedig: „hűség mind halálig, vagy, így olvadnak-el a' férjfiak“ — mint a' hirdetémenyen bérmálva volt. Vándor színészeink között, fájdalom, nagyon divatozik a' darabok neveinek elváltoztatása, főképp' ha azt a' közönség előtt ismeretesnek véli. 'S mit nyerne ezzel (?) bizonyosan hitelök romlásánál egyebet nem; mert ha egyszer kétszer az ismeretlen bérmált név csal is kíváncsiság következtében két három nézővel többet a' színházba; de végre kitűnő ármányosságuk, 's máskor bár órákig napokig koholt czimnek sem hiendnek, sőt még a' valóságnak is bajosan. Fán c s y, mint vendég, hetedikszor lépett-fel báro Rózsavölgyi szerepében. — F. mint társalkodó is ügyesnek látszik a' színpadon, 's valami nemes gyöngédséggel, de nem feszült udvarisággal párosul viselete; az inkább a' természetet közelíti-meg, mint emezt, — melly valóságos gyöngye a' társalkodói külviseletnek is. — Szépp. J o h a n n a (Emília) hol az egyszerű mindennapias, nem egész bensősleges életet kell rajzolni, nem untató. H e g e d ű s (Zavarházi) illyes pedant szerepekben hagyjon-fel azon visító hangokkal, mellyeket farsangi napokban rendszerint az álorczások szoktak használni; egyébiránt elég ügyes volt. Az országos vásárért holmi vegyes mutatványok is történtek, u. m. a' sokféle komédiási ügyetlenkedéseket elhallgatva — mellyeknek színpadunkról már egyszer akár vásár van, akár nem, számüzve kellene lenniük — hallók: „P a r i s i J á n o s daljáték ouverturáját, Boieldieutól, felette gyengén és erőtlenül; ugyan e' daljáték bevezető karát, igen élénktelenül, öszhangzathanul. Színészeink, mint vettük észre, nagyon kijöttek az operából; de hogy is ne? midőn két három hónapban egyszer halljuk őket dalolni. S á r o s y szavalt. (!) — Ő kérettetik, ne büntesse a' közönséget többé szavalásával. E g r i t, kit most színpadon nem láttunk, dicsérnünk kell ügyes magyar tánczáért; de egyszers-mint csudálkozunk is, miért hogy Egrit e' társaság a' játékokban nélküli akkor, midőn közönségünk ez embert a' többek felett (egyét kettőt ide nem értve) az egész társaságban avatottabbnak lenni tapasztalta a' színművészet titkaiban, 's annál fogva őt inkább ohajtáná látni sok, szerepeiket elpíszkoló helyett. De maradjon e' tárgyban is a' nyilvánosság, valam-nt sok illyesről, továbbra, mellyek mind közönségünk köz kívánata ellen történtek 's történnek maig is. Most egy, a' mit kérünk 's kívánunk, az okulást, 's ennél fogva közönségünkhez méltóbb lelket, illedelmet: ellenkező esetben fogjuk kívánni, mint tartozást; ezzel közönségünknek adósok. Nézők számosan.

VRSS.

HANGÁSZAT.

A' pestbudai hangász-egyesületnek 3-dik müelőadása e' folyó III-dik hangászati évben, kedden, dec. 25-kén, Karácson napján, dél-

utáni 5 órakor lesz Pesten a' k. v. nagy redut-teremben. A' t. egyesületi tagok szombattól (dec. 22.) kezdve vehetik által belépti jegyeiket, szokás szerint, Pesten egyesületi pénztárnok Klausz E. L. urnál (színház terén, a' tükörtlátnál, a' k. v. játékszín épületében); előadás napján azonban kizárólag az egyesületi írószobában (a' v. színház ellenében, n. hid utszán, Parkfrieder-ház 1-ső emeletében, hátul az udvarra) — Budán pedig a' várban Milecz Imre urnál a' „levélhez“ címzett szövetárus boltban. — Ugyan azoknál fizettetik-be az évi részvénydíj (3 ft. egye — 6 ft. ezüstben három belépti jegyért egész évi valamennyi előadásra), valamint az alappenzis (2 pgő ft.) ujan belépő tagoktól. Az említett műelőadás tárgyai e' hangművek lesznek: 1) Beethoven L. pásztori symphoniája, vagy emlékezet a' falusi életre — melyben előadatik: a) vidor érzelmek gerjedelme falura érkezéskor — b) jelenet a' csermelynél — c) falusi lakosok vidám találkozása — égi háború — pásztori ének — örvendő 's hála-érmek a' vihar után. — 2) Nagy aria, karkisérettel, Paccini „Alessandro nell' Indie“ daljátékából. — 3) Ronberg And. dics-éneke „a' mennyei karok öszhangzata.“ — 4) Herz testvérek verseny-kettőse; két fortepianón játszák Karkalics Sándor és Gyula testvérek. — 5) Vadászkar Haydn „évrészeiből.“ — Idegeneknek, kik e' műelőadásnál jelen lenni ohajtnak, az iránt előadás napján az egyesületi írószobában adatik utasítás.

Pesten a' nemzeti casino teremében dec. 16-kán adatott hangászati mulatságot igen nagy számú hallgatók tisztelék-meg. Előadatott: 1) Haydn Józ. D-moll quartettje. — 2) Mozart F. A. triójának (forte-pianóra, hegedűre, 's alto-violára) első darabja — a' pestbudai vakok intézetének három nevendéke által valóban meglepő ügyességgel. — 3) Jansa „rondo brillant“-ját két hegedűre, öt más huros hangszer mellett, játszá Taborsky J. és tanítványa Pfeffer Ignác. Ez utóbbi fiatal művészen örömmel tapasztaltuk mind hangjainak szilárdsága, tisztasága, vonóvitele, 's pontos játszása tekintetéből, hogy jeles tehetségei őt nem sokára a' művészet felsőbb fokára vezérleldik. Őt valóban a' városunkban létező hasonló korúak között a' maga nemében elsőnek kell neveznünk, 's igaz örömmel kívánunk neki és jeles tanítójának is szerencsét. A' közönség több izbeli tapsokkal tisztelék őt meg.

D I V A T.

50-dik divatkép (Parisból). — Paletot-köpönyeg atlaszból bárson körzeményvel; capote-kalap atlaszból csipkével körözve, 's virággal ékesítve. — Bécsi divat dec. 13-dikán: bournouss-köpönyeg kasemirből; ruha selyemből; atlasz-kalap csipkével 's virágokkal.

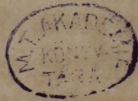
Szerkezi Mátray Gábor, halpiacson alul, a' Duna partján. 114. szám alatt

---

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

HONMŰVÉSZ.

Pesten vasárnap december 26^{kán} 1838.

KÖLTÉSZET.

Mutatvány Beöthy Zsigmond „CSÁB“ című,
négy felvonásos dramájából.

(Vége.)

Ötödik jelenés.

Leóna és Kelendr.

Kelendi (halkkal).

Jolánka!

Leóna (együgyű könnyűséggel).

O hát vadász úr jött ez árva helyre...

Kelendi. (hirtelen átöleli).

Ott nincsen árvaság, a' hol te vagy.

Leóna (vidámon).

Különben üdvözellek!

{Kelendi (hirtelen a' ezellára tekint
susogva).

Nonn van-e

Bátyád, a' könyvnél száradó barát?

Leóna.

Nincs!

Kelendi (a' ezellához megy).

Megtekintem ajtaját. (az ajtót megpróbálja).

Leóna.

Hogyan?

Hát nem hiszesz nekem?

Kelendi (visszajő).

Te vagy hitem;

Te üdvem, mindenem!

Leóna.

Aztán miért

E' félelem 's ezen tartózkodás?

Bátyám előtt nincs titkom. És talán
Ő fog még bennünket megáldani.

Kelendi.

Bocsáss-meg jó leány! Csak gondolám,
Hogy tán a' bátya ellenkezni fog,
'S szerelmünk benne gátra lel. De szólj,
Helyesli-e anyád szándékodat?
Meg birtad-e áldását nyerni ránk?

Leóna (nyakába borul).

Anyám megegyezett.

Kelendi.

Dicső leány!

Lássad, csak ez, miért kerestelek.
'S e' szó megszerzi üdvösségemet
Földön 's az égben — mindenütt. 'S te még is
Elbúvál, hogy majd föl ne leljelek.
Ígéretem' tartván, kerestelek
Völgyön 's hegyen, — 's im' téged itt talállak....

Leóna.

Imádkozám éretted és frigyünkért.
De most, ha már igaz szívből szeretsz,
Csak megteszed, mit, mint menyaszonyod
Ohajtok, és tőled reménylek is?...

Kelendi.

Od' adnám üdvösségem' is. Beszélj!

Leóna.

Ma váltsuk által a' jegyet....

Kelendi.

Lehet!

'S hogy ünnepélyes legyen kézfogónk,
'S megszálljon bennünk lelket és szívet:
Sírboltban váltsunk egymással jegyet....

Kelendi.

Sírboltban? — milly szeszélyes vágyodás!

Leóna.

Lát'd, azt beszélnek, hogy melly házasok
Sírkerthben, vagy sírboltban váltanak
Jegyet 's gyűrűt — örökké holdogok;
'S egymáshoz nem leendnek hűtlenek;

Mert a' hely ünnepeleysen hatand
Lelkökre, 's nem szójáték esküjök.
És ezt csupán csak ott tudhatni meg.

Kelendi.

Tréfász leány? (félre). Ördög 's pokol! kezemre
Kell öt kerítenem....

Leóna. (nyájasan).

Ez a' legelső, mit tőled kívánok, —
'S ezt sem teszed-meg? — Egy jegyes!
Iván! Iván! — én nem váltok jegyet
Másutt, csak itt. Fogadd kérelmemet! (átöleli).

Kelendi.

Legyen! (félre). Hisz' így is, úgy is üzve léssz;
De elsőbb' ízelem szerelmedet.

Leóna.

Tehát éjfélkor megjelenesz....

Kelendi.

Legyen! (félre).

De a' barátot elparancsolom.
'S közel helységem papjánál leend
Egy-két napig, míg minden rendbe jó.

Leóna.

Kezemben a' sírboltnak kulcsai; (kulcsokat mutat)
'S ott várlak-el tizenkettő felé....
Iván, Iván! megtartsad szavadat,
Mert férfi vagy, 's férfiszó megáll....

Kelendi.

Itt a' kezem; csak várj-el engemet!
(kezet fog).

Leóna.

Most már megyek. Rég vár reám anyám.
Im' itt e' csók, szerelmem záloga!
(kölcsonös ölelés és csók után eltávoznak).

SZORGALOM.

Mentő ladikok. — Smith, angol kapitán, napokban állítá-fel a' regent-streeti (Londonban) polytechnicai műteremben egy gőzösnek mintáját, mellyen több lényeges javítás és találmány szemlélhető. Többi között mint legegyszerűbb ugyan, de legfonto-

sabb találmánynak tekinthető az, hogy a' kerekék boritékja azon esetre, ha a' hajót veszély érné, mind két felén mentő ladikká változtatható. Ez említett boriték t. i. ladik-idomban készül, és egy, a' kéményről függő kötél-készülettel olly összeköttetésben van, hogy a' felfordított ladik néhány pillanat alatt felhuzható és tengerre ereszthető. Több gőzösnek, különösen folyamon járónak, birtokosa készül e' megnyugtató 's üdvös találmányt hajóján alkalmazni.

Tengeri baraczk. Kidlington-onthe- Greennek mind földje mind éghajlata igen kedvez a' becses tengeri (kajsi) baraczk tenyésztésének. Minden ház, minden kunyhó tengeri baraczkfával van körülültetve e' szép faluban. Az ez évben termett tengeri baraczknak száma, mi valóban hallatlan és rendkívüli, 6000 tuczatra becsültetik. A' gyümölcsnek nagyobb részét még fáján vásárolják-meg a' gyümölcs-árusok, 's nagy gonddal leszedvén, még nagyobb egyenként papirosba takargatván katulyákba rakják 's a' coventgardi vásárra viszik. E' falunak Londonból huzott jövedelmét könnyen számíthatni évenként 600 font sterlingre. A' tengeri baraczknak tuczatja közönségesen 6 schillingért árultatik. 's nem ritka eset, hogy egyes szép baraczkért 1 schillinget is fizetnek. E' szerint egész britt birodalomban egy falu sincs, melynek illőbb nevet lehetne adni, mint Kidlington-nak, ha t. i. tengeri baraczkfalunak neveznék.

Költséges kövezet. A' szó teljes értelmében véve legköltségesebb a' londoni kövezet. Koronákat lehetne azon pénzen vásárolni, mellybe London kövezete került. Hogy e' tárgyról némi fogalmunk legyen, csak annyit szükség említünk, hogy az oxfordutsza, melly tagadhatlanul hosszú, kövezetének kijavítására 27.000 font sterling (270.000 fr. c. p.) kívántatik, ekkor pedig az alapon nem kell javítani, és a' régi kövekből is még sok használ-tatik.

Izletes postakocsik. Amsterdamban a' postahivatal már Diez rendezete szerint készült hat kerekű kocsikat használ. E' kocsiknak, mellyek a' vasuti járműkhez hasonlítanak, azon hasznuk van, hogy kevés ló-erővel 's biztosan tova szállíthatók az utasok. A' kocsik, miként a' vasuton, összekapcsolatnak, 's bámulatos könnyűséggel kormányozhatók.

Champagnei bor fogyasztása. Francia hirlapok szerint következőleg fogyasztatik a' champagnei bor Európában. A' felszámítás egy évi fogyasztás:

Londonban	—	2.460.000	üveggel
Parishan	—	1.095 000	—
Sz. Pétervárott	—	1.250.000	—
Moszkvában	—	1.070.000	—
Berlinben	—	365 000	—
's Bécsben	—	1.095 000	—

Már hogy Bécsben éppen annyi fogyjon-el, mint a' két annyi népességű Parishan, hol azonkívül még olcsóbb is, nevetséges állítás, kivált ha meggondoljuk, hogy Bécsben még surrogált pezsgő is kel-el. Azonban egyre másra Bécsben is számíthatni naponként 200 palaczkot (talán két ezeret?), vagy tán többet is; ki tudná azt hiven felszámítani. Igen de e' között több palaczk J a c q u e s o n, Clicot és van der Veken készítette pezsgő is fogy-el; különösen ez utóbbinak készítményéből, mellyet szesze, szelidsége 's kellemes édessége miatt különösen a' dámák kedvelnek.

LITERATURA.

Előfizetési felszólítás

illy czimű gyűjteményre

„PESTI DRÁMA-FÜZÉR“

bazai 's külföldi virágokból.

Szerkesztik 's kiadják:

EGRESSY G., FÁNCSY, SZIGLIGETI.

A' milly mértékben fejlünk-ki anyagiságunk ködéből egy tisztább 's nemesb világ polgáiraivá: azon arányban szaporodnak szellemi szükségjeink. A' mi literaturában vagy művészetben nálunk csak egy évtized előtt is nemesak merény, hanem idő-előttinek, szökésnek látszó vállalat lett volna; azt jelen, mozgalmakban olly élénk, értelmességünk történetében olly nevezetes tize dünk fogytán korszerűvé, szükséggé hisszük érettnék.

Ezen hiedelemből indulva-ki, egy, külföldi példák szerinti, de tartalmában, 's így érdek, és hatásban is, amazoknál több oldalú játékszini gyűjteménnyel lépünk a' tisztelt közönség elébe.

Meggyőződve arról, hogy gondolkodó magyarnál a' nemzetiség, nyelv, izlés 's általános erkölcsi mivelődés eszméitől sokkal elválhatlanabb egy nemzeti játéksziné, mintsem vállalatunk becséről figyelem és érdek-gerjesztés végett hosszasan kellene értekezni: egyszerűen csak annyit kívánunk mondani, hogy drama-füzérünk tárgya a' nemzeti játékszin; határozottabban: a' honunkban annyira parlag drámai költészet, 's ennek testvére, a' színművészet.

TARTALMA.

Mint drámai költészet könyve adni fog:

1) eredeti drámai műveket, szini hatás, 's egyéb műelvek feltételei mellett, e' nemű literaturánk állapotjában jogosan kívánható becsüket, kö-tött és folyó beszédben.

2) külföldi, u. m. angol, francia, olasz, spanyol, német, 's a' t. legjelesb színművek fordításait, értve mind a' régibb classicusoknak, mint: Shakespeare, Calderon, Lope de Vega, Göthe, Lessing, Schiller 's a' t. színi hatásos műveiket, mind — 's leginkább — az újabb kedvelt színiköltőkéit.

Mint színészet könyve pedig adni fogja: a.) a' színművek szellemének vázlatát, a' bennök uralkodó főbb eszmék 's irányaik rövid kritikai ismertetését, színészt és olvasót érdeklőket; — b.) a' színművek ugy nevezett scenariumát (színtervét); — c.) a' színművek szelleméhez és korához illő öltözködésre (costume) utasító jegyzékeket.

CZÉLJA

dráma-füzérünknek, élvezetet nyújtani azon művelteknek, kik rendszeres színháznak nem örvendhetnek, könnyű, 's édesen hasznos olvasmányt a' szépnemnek, 's a' közönség minden osztályának; a' gondolkodó fejnek tárgyat, elmélkedés, hasonlítás, és okulásra; ébresztést és példaképeket az ifjú költői talentumnak; segéd-szereket a' műkedvelő és valóságos színésztársaságoknak, szabatosan, tisztán, teljes szépsége- 's erejében hozni életbe és terjedésbe nemzeti nyelvünket; 's végre némi alapját tehetni-le egy jövőendő fényesb magyar színészetnek.

Örömmel számláljuk elő azon t. cz. érdemes írók neveit, kiket már eddig is vállalatunk elősegelésére megnyerni szerencsések valánk: Bajza József, Erdélyi János, Fáy András, Gaal József, Jakab István, Kazinczy Gábor, Kiss Iván, Komlóssy Ferencz, Kovács Pál, Kúty Lajos, Lengyel Károly, Lukács Lajos, Nagy Ignác, Schedel Ferencz, Szemere Pál, Szevvey József, Tóth Lőrincz, Vachot Sándor, Vachot Imre Vajda Péter; 's teljes tisztelettel szállítjuk-fel ezennel a' két magyar haza többi íróit is, kik a' literatura ezen nemében munkálkodnak, hogy vállalatunkat dolgozataikkal gyámolítani ne terheltessenek; mi minden munkát a' lehetőségig terjedő tisztelet-díjjal fogunk jutalmazni.

FELTÉTELEK:

A' dráma-füzér megjelenend évnegyedenként egy — tehát évenként négy kötetben. Minden kötetben adatik 4—6 (közöttük legalább egy eredeti) színmű, az érintett kritikai ismertetésekkel, utasításokkal, 's egyéb jegyzésekkel 10—12 nyomtatott iven (320—384 lap) nagy 16-od rétből finom fiúmei velinre nyomva, 's csinos borítékba fűzve.

Előfizetési ára egy kötetnek 2, az egész évi gyűjteménynek 8 forint pengő pénzben.

Előfizethetni évnegyedenként is; az első kötetre mostantól kezdve 1839-ki februar 16-kaig; a' második kötetre az első, harmadikra a' második, negyedikre a' harmadik kötet átvételekor.

A' t. cz. előfizetők nevei az utolsó füzet végén közöltetnek.

Az első kötet a' jövő pesti Józsefvásárra okvetetlenül megjelenend.

ELŐFIZETÉST ELFOGADNAK

Pesten: a' kiadók hivatala (Kerepesi út 7-ik szám, első emelet) és Heckenast könyvtár (váci utzában a' nádor-fogadóval szemközt.)

Budán: Milecz Imre ur kereskedő (várban, városház-piaczon.)

Debreczenben: t. Szilágyi Lajos ur.

Pécsett: t. Radenich Ferencz, professor ur.

N. Váradon: t. Jakab Mihály ur.

Erdélyben, Kolosvárátt: az erdélyi hiroadó hivatala.

Marosvásárhelyt: t. Krizbay Dezső Miklós ur.

Ezeken kívül a' két testvérháza minden hiteles könyvtárosa, kiket a' végre tisztelettel felszólítottunk, 's minden beszédönek 9 példányra a' tizedikkel ingyen kedveskedünk. — Költ Pesten, december 16-ik napján 1838. A' dráma-füzér kiadói: EGRESSY G., FÁNCSY, SZIGLIGETI.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN decemb. 17-én „Caligula“ ismételtetett. Tudják-e színészeink, tudja-e a' rendezőség, mit követel a' közönség valamely műnek ismétlésekor? Nem, ők azt nem tudják, vagy nem akarják tudni: különben a' már egyszer jól, vagy legalább tűrhetőleg, adott színművet másodsor nem adnák olly vérvazarásig hanyagul. Ha nem tudják, elmondom: ismétléskor pontosabb, összevágóbb előadást, a' talán elvétett karaktereknek helyesebb felfogását, szabatosabb játékot, szabadabb mozgást, a' pompa-vonaloknak, kifejléseknek (ha ollyak a' darabban vannak) hibátlanabb elrendezését, külső zajnak beszéd-nem-zavaró kimertseg és érthetőséget, a' benső choralis felkiáltásoknak harmoniasabb összszegését, 's több itt fel nem hordhatót követel a' közönség. És meg volt e ez ma? Mit mondok ma? Meg van e ez valaha valamely darabnak ismétlésekor? Nem boszontott-e eléggé már az előjátékban a' hideg, élénkelen játszás; Protogenius azon jelenetének, midőn Lepidus elfogatására Afraniustól lictorokat kér, elmaradása; a' Caligula érkezését jelentő külső zajnak minduntalani elkésése, az Afranius távozta utáni hosszas szünet, és a' zenének késedelmes elkezdése; nem volt-e mondom ez elég? hogy még a' Caligulát ijesztő villámok és menydörgésnek is folyvást azután kelle következni, miután már a' zsarnok tőlök megriadt; hogy Afraniusra is még soká kellett várakozni, miután Caligula már elmondá: „itt jö a' consul“ Illyen hanyagságnak köszönhetni azután, hogy a' magyar színház közönsége napról napra fogy, és legalább a' darabok rendes adatása által több eleményt nyújtó német színházba megy; illyen rendetlenségnek következtében juthat színházunk annyira — mit ég ne adjon — hogy látogatók szüke miatt még majd be kell zárni. A' működő tagok közül Lendvay (Aquila) és Fán c s y (Chaerea) urak dicsérettel említendők. Nézök valamivel többen a' szokott számnál. — 18-kán „szerelem és champagnei“ Gaal víg játéka mulattatott. Dicsérettel említendők Szentpéter y (Faludi), Bartha (Dengelegi), és E g r e s s y (Csatáry), jeles játékaik. Nézök nem sokan.

T—i.

M. SZIGETHEN. *) Nov. 30-kán „haramják“ Schiller 5 fvsos szomorú játéka adatván közönségünknek egy szép estét szerze. V á r a d y (Moor Ma-

*) A' színészeti tudósításokat beküldő ismeretlen urak ismételve kértettek, hogy leveleiket bérmentesítve és egyenesen hozzánk a' hivatalba, ne pedig máshoz, küldjék: különben visszautasíttatnak. A' szigeti tudósító urat újra kérjük e' sziveségre.

ximilian) köztetszésre játszá a' s'fjában családhozott aggastyánt. Demjén (M. Károly) többszörös „éljen“ kiáltás között személyesülé a' lovag szellemű férjfiút; Almásy (Ferencz) szintén közelégülésre működött. Telekyné (Amalia), a' közönségnek elválasztott kegyencznéjét, minden leléptekor zajos taps kíséré. Bajuszi (Spiegelberg), Békesy (Sveitzer), Baksa (Grimm), Kis (Schufterle), Lázár (Roller), Teleki (Kosinczky) és Sepri (Raczmann) játékaikat ipar helyegzé. Szilágyi (Hermann) közönségünk tetszését igen megnyerte. — Dec. 3-kán „garabonczás diák“ 4 fvsos bohózat adatott. Békesi (Villamosi) helyén volt. Popovicsné (Csillagné), ha annyira nem affectálna, jól játszanék. Demjén (Harsánytorki) és Almásy (Csákány Laczi) jeles játékaiknak jutalma több izbeli taps volt; utóbbinál különösen olly zajos, hogy dalait ismételnie is kellett. Telekiné (Juliska) kis szerepében is kellemes jelenet volt. Demjén né (Mécesné) köztetszésre játszott. — 5-kén „fekete Fricz“ 5 fvsos banditai színmű került színpadra. Várady (g. Laszki Hermann) az elévültteket igen jelesen szokja személyesíteni. Teleki (Henrik) 's Almásy (g. Martinez) helyöken voltak. Telekiné (Luitgarde) számtalan és zajos tapsokkal tisztelteték-meg. Legkitünőbb volt azonban Demjén (Victorin), kiről minden nyelv vallja, hogy hasonlíthatlan szorgalommal játszik. Fr. — Sdr.

DEBRECZENBŐL. — Játékszini napló. — Őszhő 4-kén Castelli „Gabriela“ című 5 fvsos dramájában (Kovacsóczy fordítása szerint) a' czimszeret Erdélyiné assz. olly művészileg 's pontossággal adá, miként színpadunkon keveset láttuk; hasonlólag működék kedvelt vendégünk Egressy ur (Norderose) annyira, hogy őket együtti jelenésökben valódi műelemény 's gyönyör volt szemlélni. Kántorné assz. Salden Karolinát, Száky ur Siolner tanácsnokot személyesíték. Az elégülésre adatott színmű végén a' figyelmeztetet magasságos község harsány szózata most már Erdélyinét előszer, azután Egressy urat hangoztatá; kinek egymás utáni megjelenésüket köz taps 's „éljen“-zajgás méltó jutalmokul kíserte. — 5-én a' tegnapinál kevesebb számra olvadt nézőség előtt „Leonora, vagy, menyasszony a' sirban“ mosdatlan 's izlést nem kimélő fordítás szerint — nem mint ez előtt — és igen rendetlenül adatott annyira, hogy csak Erdélyiné assz (a' czimszeretben) volt egyedül, ki nemesak készültten lépett-fel, hanem tetszést is nyert 's elégedést szerzett. Még Egressy ur is (mit benne csudálkozással tapasztaltunk) kedv nélkül és hanyagul játszá szerepét. MLGR és társai.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremének tisztogatása miatt jelen vasárnapon hangászati mulatság nem lesz.

D I V A T.

Parisban a' szépnem olly hátra téve szokta viselni színházakban az igen kis alakú fejkötöket, hogy azokat inkább csak hajdísznek lehetne nevezni. Azoknak lefüggő oldalain (arany 's ezüst csipkéből), arany vagy drágaküves tűk fénylenek; a' két arcz felé lebegő füzőrek, fehér apró virágocskák, arany levelek 's bokréták nagyon díszesítik a' szép fejeket. Viselnek a' hajak közt jóforma nagyságú drága, rubin és gyémánttal kirakott töröket is, mellyekről csipke-foszlány lebeg, 's gyakran három ezer frankot is ér. Viselik a' kis koronákat is aranyból vagy drága kövekből. A' kis ernyőjű kalapok leginkább kedveltetnek, zöld, granát 's viola színi bársonból, fehér és paradicsom-madár-tollakkal, melly utóbbiak egészen zöldek, feketék, kékek. — A' ruhák többnyire atlasz, bárson, pékinből, fekete csipke-lebegényvel készülnek. — Karpereczek iamét nagyon divatoznak; ugy a' szép festményű 's drága legyezők is

---

Szerkezi Mátray Gábor, halpiaczon alul, a' Duna partján, 114. szám alatt.

HONMŰVÉSZ.

Pesten csötörtökön december 27^{kén} 1838.

KÖLTÉSZET.

B u e s ú - d a l.

Isten veled te két 's öröm
 Hazája, szende lak,
 Hol életgondjaim muló
 Álomra szálltanak.

Utamra hamvas szárnyival
 Az őszi köd borul,
 Magába süllyedt lelkemen
 Jövöm agálya dul.

Kinzó éberrel álmodom
 Szivrázó álmokat,
 Hütlén barátot, 's életemet
 Tépő vizsályokat:

De képzetembe felmosolyg
 A' báj-lak szelleme,
 Az angyal-lányka, 's éjemet.
 Szétüzi égszeme.

ESZTÁRY.

SZORGALOM.

Ritka csontmú. — Bizonyos angol egy toilette-készületet ajándékozott mátkájának, melly egészen mammut-csontból készült.

Jövedelmes tojás-szállítás. — A' doweri vámjegyzék szerint utóbbi 12 hónap alatt két millio tyuktojást vittek francia országból angol földre, mellyért a' beviteli vám 8.000 font sterlingre (80.000 f. p. p.) ment. Maga a' barfleuri község (Havre mellett) 60.000 darabot adott az említett mennyiséghez.

Uj nemű légszesz. Nehány nap óta Moorgaten a' londoni népet egy uj nemű világitás szemlélése foglalatoskodtatja, melly minden, jelenkorig ismert, világitási rendszerben általános változást fog tenni. Ezen fény, melly nem egyéb bizonyos légszesz-nemnél, az atmosphärai lég által nemződik. Egy éppen olly egyszerű mint elmés készületű lámpa fogja-fel a' közönségesen hullámzó léget, és

bizonyos folyékony olajnemekkel, melyeket eddig használni nem tudtak, egyesíti. A' légszesz a' lámpa talapjában fejtí-ki magát. A' mellett, hogy az atmosphärai légszesz fénye tündöklöbb a' kőszén gas-énál, még azon haszna is van, hogy kazanját soha szét nem repesztí. Ezen kívül minden mühelyben, házban, szobában fel lehet állítani a' nélkül, hogy gasometer vagy szesz-vezetö csökre lenne szükség. Végre legnevezetesb haszna az, hogy 50 procental kevesebbe kerül, mint a' más nemü gas.

Nagy szerü fonóház. Honmüvészünk 69—70-ik számában már említök, hogy angol országban, „Great Western“ név alatt egy iszonyú gőzös épült, mely a' London és New-York közötti közlekedést tartja-fel. Jelenleg egy hasonló collosszalis terjedtségü fonóház épült Bristolban, mely szintén Great Western nevet visel, öt emeletes, és minden emelete 60 láb széles és 300 hosszú; e' szerint az e' nemü épületek közt angol országban legnagyobb. A' nagy malmot nyolczvan-nyolczvan ló erejü két erőmü hozza mozgásba, és ugy készítvék, hogy egyesülve dolgozhatnak, mi már magában kettös erővel felér. Minden gépelykerék 45 tonna (900 ft.) nehéz. A' szövöszoza 250 lábnyi széles és 350 lábnyi hosszú; 1000 szövöszek van e' szobában, melyek 500 embernek adnak munkát, 's melyeken hetenként 180 ezer yard (mintegy 450 ezer rőf) pamut-szövetet készíthetni-el. Az egész épület 4 000 munkást foglalatoskodtat.

Vasutak jövedelmezése. A' london-birminghami vasut, mely őszelő 20-kán nyitattott-meg, egy hét alatt 12.000 font sterlinget jövedelmezett. A' paris-st. germaini és paris-st. clouidi is nagyon gyakoroltatik. Elsőn télhó 1-ső napjától őszelő hó utósó napjaig 1.490.562 utazó szállittatott tovább; az utóbbin megnyitásának napjától, az az: őszelő hó 12-kétől 30-kaig 57.768 személy utazott. És minthogy a' st. clouidi vasut megnyitásával a' st. germaininek népeisége mit sem csökkent, bátran következtethetni, hogy az utazók nagyobb része e' közlekedést, mint nélkülözhetlenül szükséges napi foglalatosságaik előmozdítóját és segédét, mindig becsülni fogja.

Házfödél-papiros. Bizonyos Tulmsee ur, a' ludvigshaabs-i papirosgyár tulajdonosa, egy bizonyos nemét készíté a' papirosnak, mely különösen ajálható házfedésre, minövel ő maga is malmát 's a' hozzá tartozó épületet már két év előtt befedette. Illy papiros inkább kiállja az idő viszontagságait, mint akármelly szalmatető; gátolja a' levegőnek behatását, kevésbbé van kiteve a' tűzveszélynek; tartós, a' szemnek csinos, és aránylag kevesebb költségbe is kerül. A' coppenhagi kereskedő hirlap különösen ajálja

e' fedelezetet falusiaknak. 100 darab 24—32 hüvelk terjedtségű 15 rajnai tallérba kerül. A' mikénti vele bánásról egy iratot kap a' vásárló.

Magától mozgó kocsi. A' „Bohemia“ szerint Mecklenburg-Strelitzben egy kerekgyártó olly kocsin dolgozik, melly egy ember által kormányoztatva nemcsak csinált, hanem mellékutakon, homokban, hegyen völgyön is egyiránt fog magától mozogni. E' kocsi feltalálója, néhány berlini segéddel, zárt ajtók megett vas szorgalommal dolgozik művén, 's azt nem sokára nyilvános nézés tárgyaul kiállitandja.

Módosított harisnya-szövőszék. A' „Penny Encyclopædia“ ezt írja folyó évi júliusról — Nottinghamben éppen most állítottak-fel körforgású harinyszövőszékeket, mellyeken egy ember 's egy gyermek felügyelése alatt egyszerre 12 harisnya készíthetetik. E' gőz által mozgatott gépely amazokat, mellyeken egy ember egy harisnyát készíthet-el egyszerre, egészen nélkülözhetővé teszi. Angol ország csak ez által jó olly állapotba ismét, hogy a' külföldet is elláthatja harisnyákkal. De ha való azon hir, hogy a' chemnitz-i (szász országban) pamut harisnyagyár gépelyein (mellyek eddigelé már olly jeles és olcsó harisnyákat készíttetek, hogy ezek angol országban a' nagy vám mellett is kapva vásároltattak) lényeges javítások történtek: ugy könnyen megtörténhetik, hogy a' kis szász föld a' nagy angol ország felett e' részben diadalmaskodni fog.

Vassodrony-ut. — Douboulic ur, tengerész-tiszt, Brestben, nem rég tett próbát az általa feltalált vassodrony-uton (chemins en fil de fer), mellyet legkielégítőbb süker koszorúzott. Ugyan is egy négynyüstös, 540 meternyi hosszú vaskötélen, melly két végén feszítő gépelyre volt alkalmazva, egy 75 kilogramnyi nehéz szekeret egy óra alatt hat mértföldre gördített, melly gyorság a' kocsinak nagyobb terhe mellett megkészserezhető, sőt háromszorozható. Janin tábornok 's a' révparancsnok jelen volt e' próbán, 's már készültek tétetnek, hogy az új kórház és fenyves között illy nemű ut, a' lábadozóknak sétakirándulására szolgálándó, készíttessék.

A' mesterséges rubinok egy francia vegynök talál-mánya, ki a' parisi akademia előtt találmányával igen szerencsésen sikerültt próbát is tön. Az illy nemű hamis kövek a' valódinak keménységével, szine 's olvaszthatlanságával birnak; a' hegyi kristályt, topázt 's a' t. megkarczolják; a' legfinomabb öntött üveget keresztül metszik, és a' keleti rubinok ismerőji is csak bajjal tudják a' valóditól megkülönböztetni.

Lud - tenyésztés. Tudósok állítása szerint a ludak olly régiiek a német birodalomban, mint maga az ország. Már Plinius természeti történetében a g a n z a, mint német ország disze, említettik; a ludtenyésztés akkoriban olly élénk volt, hogy egész falkákat hajtottak Romába. Igy a ludnak messzebb földre is lábön hajtását alkalmasint Magyaraink is a szomszéd Németektől tanulták-el.

Üvegfestés. A hajdani Egyiptusiak ügyessége semmiben sem tünt-ki annyira, mint az üvegfestésben, 's különösen az üvegmunkákban. Nincs drágakő, melyet bámulásig híven ne tudtak volna utánozni. A kidolgozás, festékek és rajzolás tekintetében véghetlen változó festési rendszerük; színek és rajzolás áthatottak az üvegen, 's mindkét oldalon ugyan azon fény- ugyan azon szín-szépség volt látható. Egy illy nemű üveg, melyet nem régiben Romában találtak-fel, 's most a britt muzeum birtokában van, egy tarka madarat képez, mellynek színvegyülete olly élénk, szemei, nyaka, begye és szárnytollai olly ragyogók, hogy a legügyesebb festész ecsete is kudarczot vallana másolásukban. A színek különféleségéről itélve mozaiknak tartanók a művet: de ugy összeolvadvák, hogy a legjobb nagyítóüveggel sem lehetne az összefoglaló pontocskákat megkülönböztetni.

RÉGISÉG.

Hajdani mozaik művek. Biches mellett a Nivernois csatornán dolgozó munkások mélyen a föld alatt egy régi teremtet találtak, becses mozaikokkal és falfestvényekkel díszeskedőt. Utóbbiak egy virágok alatt szunnyadó krokodilt és egy Ichneumont, emennek szájába mászni akarót képeznek, továbbá isteneket, bajnokokat 's a t. Fájdalom! Villars falu pórlelkű lakosai sokat feldultak e hajdani nevezetességekből.

13-dik századbéli pénzek. München környékén néhány uton dolgozó munkás egy homokhegyhez közel három méro régi ezüst pénzt talált; ezek nádorsági (Pfalz) és norimbergi pénzek a 13-ik századból.

Ásvány-fa. Charleroi mellett nem régiben igen érdekes tárgyat találtak a szénbányákban, 's ez egy kővé vált pálmafa, mellyre 1100 lábnyi mélységben bukkantak. A fa, mellynek törzse 32 ujnyi átmérőjű, egyenesen állott a földben, 's gyökerei szét voltak ágazva. Mint hallatszik, a brüsszeli ritkaságok tárába fog küldetni.

Óságo k. Parisban a luxembourg-palotán dolgozó kőművesek tetemes mennyiségű réz és ezüstpénzt találtak, mellyeken Clovis neve olvasható.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN dec. 19-ikén „bájital“ vig opera jött szinpadra, mellyben a' (betegeskedése miatt) már rég nem látott kedvelt Schodelné assz. (Adina) gyönyörködteté az igen nagy számú közönséget. Szerdahelyi ur (Dulcamara) ismét jeles volt. Konti ur (Belcore) és Erkel ur (Nemorino) hasonlag dicséretesen működtek. — 20 dikán „ABA“ eredeti szomorú játék 5 fvsban először adatott. — „A' Péter kormányával elégületlen Magyarok Abát (Lendvay ur) kéri-meg királyul. Alig egyezik-meg kívánatukban, nehányan azt kívánják, hogy Vazul gyilkosain engedjen boszút venni. Aba, hogy a' királyi székre juthasson, mi legforróbb vágya, kérelmüket igenli. A' boszúszomjasok eltávoznak. Aba, leánya Judit (Komlóssy Ida) kérelmére, szabadon eresztí Bue (Bartha ur) 's Buknét (Fáncsy ur). Ez utóbbit hasonlag királyul kérték ugyan azok, kik Abát, és ugyan azon föltétel alatt; de nem fogadta-el. E' közben Viske (Szentpétery ur), Toizlán (Somogyi ur) és Peczli (Zsivora ur) a' Vazul gyilkolásában részeseket halomra öldösik; közöttök Gizlát, Sarolta (Laborfalvi R.) Abanejének nővérét is. Sarolta, ki férjének trónra vágyását soha sem helyeslé, e' méltatlanságon elkeseredve Abát odahagyá gyermekeivel együtt. Aba, hogy koronáját biztosítsa, Buét és Buknét számüzi. Ezen tettével sok Magyarot elidegenít magától. Henrik császár (Szilágyi ur) Péter (Egressy B. ur) ügyeért, ki elüzetve Albert herczegnél, sógoránál, keresett védhelyet, táborba száll: de megértvén a' Magyaroknak küldöttségétől, mellynek feje Dezső (Egressy G. ur) győri főispán volt, hogy Péter nem kell nekik, hanem Buknét akarják királyul, visszamegy. Aba — Iván (Szigligeti ur) által értesítettvén az ellene forralt összeesküvéstről, Győrbe rohog, 's midőn Dezső asztalánál (kihez Sarolta is folyamodott, hogy monostorba vinné,) az új király, Bukne javáért innának — a' terembe lép; Buét 's Buknét, kik mindketten Abaleányába szerettek, börtönbe záratja; Dezsőt, mint pártost, lefejezteti, nejének pedig azon kínos választást engedi, hogy vagy gyermekei nélkül távozzék monostorba, vagy őt kövesse. Az érzékeny keblű anya az utósót választja. Judit Buének szabadságot eszközöl-ki atyjától. E' közben a' naponként több kegyetlenségre fajult Aba ellen új lázadást koholnak, mellynek Iván által nyomába jöven, a' békétlenkedőket (számra negyvenet) karóba vonatja, Buknét pedig szalmával koszorúztatja-meg. Bukne feddő szavai felindítják Aba keblében a' lélekismeret furdalását, és parancsot adva, hogy Buknét holttnak hirdetvén, zárják-el örökre a' világ elől, Csánádra rohog, magát megkoronáztatandó. Csüggedt lélekkel tér onnan vissza; mert Gellért püspök megjósolta neki, hogy uralkodása harmadik évében ellene támad a' boszú pallosa. A' visszatért elől gyermekei futnak: neje mindent elkövet, hogy a' koronáról lemondásra bírassa, de minden sikertelen; a' bűnösvenyre tévedt teljességgel meg nem tud azon gondolattól válni, hogy ő király legyen. A' zsarnoknak elválhatlan társa, a' kételkedés és gyanú, Abát is megkörnyezé, 's ennek következtében minden halandóban, még leányában is bizatlankodik. Azonban Henrik ismét haddal jő ellene. Aba az ütközetet uralkodása harmadik évének éppen utósó napján elveszti. Kétségbeesve fut, Gellért jóslata folyvást fülében hangzik, 's a' Nemesist mindenütt nyomában véli. Hogy a' boszú pallosát elkerülje, a' Rába habjaiba akarja magát fojtani; de egy sajkát pillantván-meg, újra feléled benne az élet szeretete. A' saj-

kából Bue lép-ki, és holtnek vélt testvéreért boszút akar Abán állani. Aba megvallja, hogy Bukne él, 's gyűrűjét adja a' boszút szomjazónak, mellynek előmutatásával testvérét megmentheti. Mindketten örömmel sietnek czéljuk felé; de midőn Aba megérti, hogy Bue testvérét királynak akarja kikiáltani, 's látja, hogy a' nap is már letűnt, és ő még is él, párbajra akar Buével szállni. Leányának közbe jötte a' viadalt meggátolja. Azonban előhózzák ne-jének koporsóját is; ennek láttára a' fájdalom erőt vesz rajta. A' Henrik se-regevel egyesült lázadók berohannak, Abán Gellért jóslatát teljesítik, Hen-rik pedig Pétert kiáltja-ki Bukne helyett királynak. — Ez rövid tartalma a' historiai darabnak. Szigligeti ur dramai munkái között ezt lehet legsikerül-tebbnek, sőt úgy szólva, a' többi koronájának mondani. Ebben nemcsak a' bonyolodásnak ügyes kifejtése, nem a' jól rendezett és hatásra számított je-lenetek lepik-meg a' nézőt, hanem a' karaktereknek mely buvárkodásra mut-ató lélektani oldala, a' correctebb nyelv és velősebb kifejezések is. Aba lel-kéből oly fokokent fejlődik-ki a' vétek posványába süllyedés, hogy neki ok-veitlenül azzá kell lenni, mivé lett, zsarnokká. 'S milly életből van merítve karakterének azon oldala, hogy ő a' rosztat 's ön elvetemültségének magvát mindig másban, nem ön magában keresi. Hiában mutatja-meg neki okokkal Bukne és tulajdon neje, hogy nem királynak való; hogy minden, mit tesz, roszt; ő minden ferde tettet vagy törvényre utalással vagy fonák okoskodással akarja igazolni. Így keresi p. o. nejében, ki Gizla halála után udvarát oda hagyja, azon ál-bülselkedéssel a' hibát, hogy Sarolta őt soha sem szerette; különben oly vétekért, melly akarátja ellen történt, őt nem kárhoztatná; és nem akarja elismerni, hogy azon pillanattól, mellyben a' boszútervben meg-egyezik, már maga is, sőt egyedül csak ő lett a' vétkes. Tekintsük-meg 4-dik fvsban azon mindenben kételkedést, melylyel Aba minden, még neje 's gyermeke iránt is, viseltetik, — nem kell-e megvallanunk, hogy ez ismét mély lelektani tapintatot árul-el? De a' milly jól van e' character az író ál-tal mind végig tartva, oly visszásan volt Lendvay ur által felfogva. Ha nem akarjuk is említeni, hogy neki már physikai ereje sincs elég e' szerep kivitelére; — ha elhallgatjuk-is, hogy szerepének szebb 's kiemelendőbb helyei egy részint azon hang miatt, mellyet ma (talán koros-ság kifejezésére) használt, más részint szóhadarása miatt, egészen el-enyésztek: — azt még is meg kell vallanunk, hogy, mi legfőbb, szerepe lel-kületébe általán nem hatott. Nem volt ő keveréke azon jónak látszani akaró rosztak, melly Abából minden lépten kitűnik; különösen az első fvsban olyan embert személyesített, ki maga sem tudja, mit akar: ezt pedig Abáról nem mondhatni; mert ő ha némelly dolgokat belküzdalem után vegez is, még is határozva és lelkeben megerelve végzi. Bukne, egy nyers, természet fiya, és Barthában nem éppen roszt személyesítőre talált volna, csak hogy szerel-me hamar ábrándozóvá tette; mert ámbár igaz, hogy az illy természetek min-dig tulságokban járnak: de az még sem képzelhető, hogy gondtalan, világ-gyija, minő Bukne, egyszerre oly holdvilágon epedő szerelemhős legyen; az illyen ember búját könnyen feledi, 's lederségében máshol keres pótlást. Sa-rolta egy híven szerető nő, 's mint illyet, Laborfalvi R. jól adá. Bukneből, kit Fánecs sok bensőséggel és erővel adott, nem ártana azon helyet ki-hagyni, midőn oly bizonyos buta pöffeszkedés nemű dicsekvéssel magát vallja azon férjfiúnak, ki királynak való; ezt inkább testvére mondhatná-el. A' (fájdalom!) nem éppen számos közönség Szigligeti urat háromszori előhívás-

saj jutalmazá, mely megtiszteltetésben **Lendvay** és **Fánesy** urak is részesültek. **Komlóssy** **Ida** szerepének azon részeit, hol mint szende gyermeknek kell megjelennie, iparral és sok helyen jól adá: de ott, hol keblében már fájdalom dul, vagy pedig érzést kelle kifejetnie, gyöngö volt; azonban tőle még kívánni sem lehet sokat. Igyekeztek ő csak folyvást olly mértékben haladni, mint elkezdé (azonban a' modorba eséstől óvakodjék), minek még hijával van, megszerezheti, és a' közönség is, valamint ma, iparát folyvást nagyobb mértékben méltánylandja. — 21-dikén „Montecchi és Capuletti párt“ nagy opera 4 fvsban került ismét szinpadra meglehető számú közönség előtt. **Schodelné** assz. ismét a' régi kedves **Romeo** volt; **Felbér** **Maria** **k. a.** (**Julia**) törekvék a' jeles művészné mellett mellen méltóbban állhatni. **Sátorfy** ur (**Theobald**) e' már általa olly sokszor adatott szerepet most is csak régi hibájával éneklé; 's még is **Ló** jelenetében koszorút vetettek neki. Tanácsos-e 's kell-e egy kezdőt, ki még a' művészet betűfoglalási fokán áll, koszorúval vakítani, ítélje-meg a' józan gondolkodású. **Udvarhelyi** ur (**Capulet**) és **Frikk** (**Lorenzo** ur) nevelék az előadás érdekét; a' karénekesekkel általján nem, de az orchestrummal annál jobban valánk elégedve. A' színház 26-ig zárva lesz.

K. I.

KOLOZSVÁRATT nov. 3-án **Fánesy** **Lajos** vendégjátékai jutalmaul először jött szinpadunkra „Szevilla csillaga“ szom. j. 5 f. (**Lope de Vega** spanyol eredetije után szabadon kidolgozta **Zedlicz** **József** **Keresztély**. Magyarra fordítá **Fánesy** **Lajos**, a' magyar t. társaság költségen.) A' darab köztetszésre számolhat minden miveltebb közönség előtt. Belső oldalai sok helyt dramai ható képekkel telvék; fordulataiban és kifejezéseiben meglepők, érdekesek; — néhol kevésé nyulánkos, miből következik az egyes tárgyabani hosszadalmasság. **Latabár** (**Sancho**, **Castilia** királya) gyermekes egyoldalúnak mutatkozott, 's így annál kevésbbé olly bátornak, millyennek e' királyt bélyegeznie kell vala. Azonban nyelvében nagyon simátnak, darabos vala; abban semmi szabatosság, semmi correctnesség; csak ugy beszélt, a' mint anyjától gyermek korában tanulhatott. A' nyelv-tisztaságra **L**-nak nagyon figyelni kellene; mert közönséges megjegyzésünk, miszerint minden darabban boszontó szelkelep. Azonban ezt mindnyájan értsék-meg színész uraink! mert higyjék-el, a' pontos tiszta beszédben nagyon ifjú **Demostenesek**, kinek példájából bár okulnának! **Fánesy** (**Don Sancho Ortiz de las Roellas**) e' szerepben, mely annyi oldalról próbálja-meg egy színésznek művészségi jartosságát, olly képekben ábrázolá a' változatos küzdelmek özönét, hogy róla méltán elmondhatni, miszerint ő a' színművészet belső és külső, egyes és vegyes sajátságait tudományosan és képekben cselekvőleg felfogta, mellyet minden játékában mindenhol lélekismeretesen bizonyítgat. Az ürességtől megfosztott felette tömött színház (milyen előbbi **E. G.** vendégünknek sem vala) méltán és hálásan jutalmazá a' derék művészt. Két rendbeli tiszteleti verszet vendégünkhez, mint hó, özönlé-el közönségünket; 's a' három, szinpadra repült, csinnal ékített koszorú, üdvözlé a' színművészet koszorúzottját. Higyjük-el, a' jutalmak ennyi összesége (ha részletei nem drága árral halmozottak is), be bír oda juthatni, meglehet, melyebben is, hova bármilly csillogó emlék-jutalom sokaknál behathat. De térjünk taszitóbb képekre. — Szépp. **Johanna** (**Donna Estrella**) változatos es mély cselekvényekkel járó szerepét homályba burkolá. **Fánesy** játéka szorgalommal párosulva ügyes volt: de hogy milly lehetett volna egy **Donna Estrella** fogékony képezőjével, azt csak az tudhatja megmondani, ki

e' két ellentétű játszóban a' külső és belső képleteket hiven megkülönböztetni tudá (ámbar szerepek szerint lélekben egyek valának), 's következést vonva ki magának, átlátja, mennyit veszített a' nagy és dícső műszorgalom, a' kicsiny és tehetlenül erőtlen képezetű műtudatlanság következtében. De hiszen a' hold hányszor nem csinál togyatkozást a' napban, 's hányszor nem borítják sötét fellegek a' fényben uszó csillagok özönét!? — Estrella szerepében miért nem Szaplanczayné (tán anyagi gyöngélkedése miatt) vagy még Mátéfiné is? Szóke (Don Bustos Tabera) jeles volt. Fánesy játék végén, valamint harmadik fvnás után is zajosan előhivatott, 's hosszas éljenekkel üdvözlötett. Nézők, mint említve volt, példa nélkül számosan valának.

VRSS.

DEBRECZENBŐL. — Játékszini napló. — Őszhő 6-dikán vásári mutatványul Shakespeare „Hamlet“-je ismételteték, 's czimszerepében Egressy ur ismét az előbbi jeles művész volt, Erdélyiné assz. (Ophelia) pedig rekedtsége mellett igen-igen kedves jelenet. Kántorné assz. (királyné) helyesen kiemelt több jelenete 's mesterfogásai megtapsoltattak; Ujfalusy ur (király) igen nagy vigyázattal 's kitünt iparral forgolódott annyira, hogy, — ha hibáját, melyet az indulatok egyikének másikába átmentekor hirtelenkedése 's illő mértéktartás tévesztése által ejtett, máskor gondosabban kerüli — e' szerepnek igen jeles alakítója leend. — 7-kén „Kean“ negyedszer ismételve annyira megtölté ismét a' színteremet nézőkkel, hogy játék előtt fél órával a' zártszékek elkészté bérloí nem hogy helyökre, de még a' színházba sem tudhattak bejutni, sőt az egész játék alatt tárva tartott ajtó elől, és a' színpadnak elfoglalt oldalfalai mellől valának sokan kéntelenek e' színmű láthatási vágyukat kielégíteni. Játék folyta alatt a' páratlan Egressy ur (Kean) többször elötapsoltatott. E' játéknak igen egybevágó meneteért nemcsak egyes színésztalok, hanem az egész társaság is mindenkinek tetszését igen hó mértékben nyeré-meg. — 8-kán Dumas „korona es vérpád“ 5 fvsos szom. játékában fényes közönség előtt Szakácsy István ur, mint keresztül utazott vendég, Ethelwood szerepét volt szives felvállalni, 's iránta közönségünk mindenkor viselt kegyét 's tetszését nyilvánítá.

MLGR és társai.

TÁNCZ.

Pesten a' jóltevő asszony-egyesület szokott álorczás táncmulatsága, melynek jövedelme inségben szenvedők gyámlására van szánya, a' beállandó új esztendei jan. 6-kán (vasárnap), a' városi nagy tánczteremben fog tartatni. A' több nemes lelkű adakozó által e' ezélra szentelt adományok sorshuzása szün-óra alatt történik. — Belépti jegyet sorsjeggyel együtt 1 ezüst forintot, csupán sorsjegyet belépti jegy nélkül 40 pengő kron, váltani lehet az uri utszában Horváth-házban; Pentsch Gáspár és Török Ferencz fűszerész urak boltjában; Liedemann Ferencz szövet-árus kereskedésében; Aeby ur boltjában a' „Sveitzerhez“ gr. Teleki háznál; végre Emerling urnál a' „nádor“ czimű vendégfogadóban, a' váezi utszában.

DIVAT.

51-dik divatkép (Parisból). — Hajdiz „à la Marie Stuart“ — ruha selyem, atlasz, vagy szalás hársomból; lebegény tollakból; boa hülygyprémből. — Ezen öltözetek tánczmulatságra 's társas körökre egyiránt használhatók. — Bécsi divat: abroncs-ruha virágos selyemből ezüst blonddal ékesítve; turban hasonlóan diszítve.

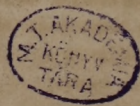

Szerkezi Mátray Gábor, balpiácson alul, a' Duna partján. 114. szám alatt.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utza 612.

Honmüvész.

HONMŰVÉSZ.

Pestén vasárnap december 30^{kán} 1838.

KÖLTÉSNET.

B o r d a l.

Rád köszöntöm e' pohár bort,
 Hálás szívvel Evoc!
 Élj sok évekig Hegyallnak
 Ménes és Ruszt Istene!
 „Élj“ — ezt zengik ajkaink, —
 Éljen kedves Somlaink!

Gyermeket báb — nőket a' köny,
 Érzés illet férjfiút, —
 Türed békén a' lét hiányit,
 'S ha fenyít — a' zord borít; —
 Gyáva lélek csügged-el,
 Míg a' pintben bor fülel.

Bort Ivának hajdan Roma
 Istenei — 's tiszta bort —
 Az volt a' bor — lángszeszével
 A' palaczkból színt' kiforrt; —
 'S ha nem bántá Zevsz atyust,
 Mért ne innánk túsra tust? —

Bort igyal, 's többről ne aggódj;
 Néha ugyan sárba ejt, —
 Ám míg mámorod' kialszod
 Lelked mindent elfelejt,
 Bortól félni félszesség,
 Borba nem fült senki még.

A' sötét bú homlokod' ha
 Ránczba fűzi, — 's talpig ront,
 Fogj pohárt, 's lábodhoz omlik
 Rabként minden sanda gond, —
 Száz pint bút egy kanta bor —
 Engem ugyse — eltípor.

'S a' hegyes nyelvű világ ha
 Gúnyol és fú ellened, —
 Vagy veszély ha száz kerülget,
 'S visszalépned nem lehet, —
 Fogd a' kancsót, bölcsesé léssz, —
 'S bölcsnek játék minden vész.

Lám csatáztak, — vittak — öltek
 Őseink; — 's mi haszna volt? —
 A' Dunában és Tiszában,
 Csak víz és nem Ruszti folyt. —
 'S mégis, ha a' harez elállt,
 Minden harezfi „bort” kiált.

Békák és halak tanyája
 A' sok istenadta víz. —
 Töltözzék miattam torkig
 Véle lúd, veréb vagy esz: —
 En bort iszom 's nem vizet. —
 Bort! — míg a' sors eltemet.

'S akkor isz, ha sirba tesznek, —
 Nem kell gyászfenyő fülém —
 Zöld bor-ág viruljon ottan, —
 'S hűsiben jól nyugsom én,
 Ha évenként ünnepet
 Tart fölöttem a' szüret. —

P . . . TZ.

SZORGALOM.

Író-asztal. Bizonyos Sopwith ur egy uj nemű íróasztalt és szekrényt készített. Milly hasznos legyen e' találmány az olly foglalatosságoktól elárasztott hivatalbelieknek, kik az iratok közötti keresgélessel gyakran sok időt elvesztegetnek, megbizonyodik az asztalnak következő 's igen rövid leírásával. Egy zárnak felnyitásával minden fiók és osztály megnyílik; ezek pedig ugy rendezvék-el, hogy ülőhelyéből mindenikbe elnyulhat a' dolgozó. Egyetlen rugónak megnyomása által ismét minden bezáratik. Rajz nélkül lehetlen ez elmés készítménynek szerkezményét tökélyesen felfogni; azonban minden, ki látta, magasztalólag szóll felőle. Különösen nevezetes pedig egy körülmény. A' szekrényben t. i. egy hely van, hova minden kulcs függesztetik; már most ha a' kulcsok közül egyet levesznek, egy kis vas zárszeg esik helyére, 's mind addig ott marad, míg a' kulcs ismét helyére nem jó. E' zárszeg a' szekrénynek bezárását is gátolja. Ha tehát a' kulcsot helyére függeszteni elfelednők, a' szekrénynek be nem zárhatása azonnal rá emlékeztet.

SZOBRÁSZAT.

Tudomány méltánylása. A' Norimbergában összese-reglett nyelvészek elhatározzák, hogy Wolfnak, a' nagy hirű nyelv-tudósnek aláírás útján emléket emeljenek.

Rendelkezések Goethe szobra iránt. Thorwaldsen jövő tavaszon Frankfurtba menend, hogy a' tervben levő Goethe-szobornak, mellynek készítését a' művész magára vállalta, helyet nézzen-ki.

Faragvány-csoportozatok. Philadelphiában egy szegény napszámosnak 18 éves fija 18 csoportazot készített elefantcsontból, mellyek Herkules tetteit ábrázolják. Az alakok olly kicsinyek, hogy egész művet berakhatni egy mogyoró-héjba. E' természeti szobrásznak műve köz bámulás tárgya, és a' művész egy hatalmas személyben már pártfogót is talált. De van-e érdem, mellyet a' kajánság, ha megdönteni hatalmában nincs is, legalább rágalmazni ne igyekeznék? E' szép reményeket nyújtó lángész ellen is fölkelt egyik folyóiratban egyik műismertőnek gáncsoló szózata, és a' bíráló udvariasan csudálkozását jelenti, mint lehet olly csekélységek felett annyira bámulni, midőn a' szobrászat már olly nagyszerű, az az, kolossalis műveket is állított-elő.

Költői érdem méltánylása. Petrarcanak, az epedő szerelem édes ajku dalnokának, Selvavianón, Parma mellett, hol gyakran mulatott, és terebőlyes fák árnyékában zöld pázsitra dülve „Africa“ czimű költeményét bevégzé, emléket szándékoznak emelni.

RÉGISÉG.

Mozaik-padlat. A' brothonnei erdőben ásás közben egy mozaik-padlatra találtak, mellyen ritka szép munkával készült több alak szemlélhető. Többi között egy Dianán mulat legörömostebb a' szem, kinek lábainál oroslán hever; ezenkívül gazdag aranyozás is van körülte, melly utóbbin igen keveset látszik az idő fogának nyoma. A' padlat mintegy 4 meter hosszú 's 3 m. széles.

Régi kenyér. Edgeworthban (angol ország) a' régiségbuvárok egy érdekes tüneményt láthatnak, az az, 700 éves kenyeret. E' kenyér János király idejében a' korona ajándék-kincseihez tartozott, és azóta minden hozzá tartozó oklevéllel az Ambashioni család birtokában van Derbyshireben. A' kenyér még egészen ép, 's csak imitt amott látszanak rajta csorbulások, mellyek a' kíváncsiak által letördelt darabkák elvitele által származtak.

Pompeji-i régiség. Bernard, szász veintari herczeg jelenlétében ásások tétetvén nyárelő 8-kán Pompeji romjai között, egy

háznak különben silány tekintetű szobájában gazdagon diszitett fülű két érczedényt, hasonló egyiptusi két érczképletet, egy körülírásos pecsétgyűrűt és két darab szövött aranykelmét találtak. Említett ház a' strada dell'abondanzán fekszik, mely a' forumról színházba vezet.

Herkules szobra. A' vad Faltronának egyik csupján, nem messze az Arno forrástól, bizonyos pásztorhölgy nem régiben Herkulesnek egy bronz szobrát találta. Beni ur, Stiaból, a' teleknek birtokosa, ásatást rendelt, és néhány lábnyi mélységben mintegy 600 darab, többnyire tökéletes épségben maradt, kisebb tárgyból álló régiségeket ásatott-ki. E' tárgyak nagyobbára $\frac{2}{3}$ rőf nagyságú fogadmánykövek, nyil és gerelyvasak, égetetlen agyag egények, bronz töredékek 's a' t. A' gyűjtemény eddigelé még Beni ur házánál van.

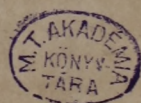
Venus szobra. Tunisban Salamon nevű izraelita egy a' carthagoi romokból kiásott Venusnak birtokában van. Az istenné mezetlenül fekszik egy nyugágyon. — A' szobor romai műnek látszik.

Mozaik- és váz-találmányok. Sainte-Colonne-nál, Vienne környékén, egy jeles művű mozaikra találtak. Lebas, építész, a' luxori obeliszket felállított intézetnek tagja, már kiküldetett, hogy a' mozaiknak földből kiemelését intézze-el és szállítsa Parisba. — Egy más régiségre A valonnál találtak az erdőben, mely Chastelleux Caesar grófnak birtoka. Ez egy romai villa romjaiból áll. A' romok felett már százados fák emelkedtek égnek. Többi között igen szép mozaik padlatra és 52 csontvázra is bukkantak.

Orosz régiségek. A' belügyek ministeriuma által közre bocsátott hirlap következő jegyzeteket közöl a' rjásan, chartoff, saratoff, esernizoff és kaukazi kurganok vagy mesterséges halmokról, mellyek részint sirdombok részint utmutatóul szolgálnak, és eredetökről különféle mondák szárnyálnak. A' charkowi kerületben kemény homokkőből faragott 's részint férjfiakat részint némbereket ábrázoló szobrok, az ugy nevezett Babak, láthatók a' kurganok ormán. A' férjfiakat ábrázolók többnyire nagyobbak és durvább művek. Nehány férjfi- 's több némbert- szobornak hajfona-déka is van. Némellyik némbert ábrázolónak ellenben a' kokosnik-hez hasonló hajdisze van, minőt a' tulai kerületben jelenleg is hordoznak a' hölgyek.

LITERATURA.

Előfizetési felszólítás
 illy czimű gyűjteményre
„PESTI DRÁMA-FÜZÉR“
 hazai 's külföldi virágokból.

Szerkesztik 's kiadják:
 EGRESSY G., FÁNCSY, SZIGLIGETI.

A' milly mértékben fejlünk-ki anyagiságunk kódéből egy tisztább 's nemesb világ polgáiraivá: azon arányban szaporodnak szellemi szükségseink. A' mi literaturában vagy művészetben nálunk csak egy évtized előtt is nemcsak merény, hanem idő-előttinek, szökésnek látszó vállalat lett volna; azt jelen, mozgalmakban olly élénk, értelmességünk történetében olly nevezetes tizei dünk fogytán korszerűvé, szükséggé hisszük érettnék.

Ezen hiedelemből indulva-ki, egy, külföldi példák szerinti, de tartalmában, 's így érdek, és hatásban is, amazoknál több oldalú játékszini gyűjteménnyel lépünk a' tisztelt közönség elébe.

Meggyőződve arról, hogy gondolkodó magyarnál a' nemzetiség, nyelv, izlés 's általános erkölcsi művelődés eszméitől sokkal elváhatlanabb egy nemzeti játéksziné, mintsem vállalatunk becséről figyelem és érdek-gerjesztés végett hosszasan kellene értekezniünk: egyszerűen csak annyit kívánunk mondani, hogy dráma-füzérünk tárgya a' nemzeti játékszin; határozottabban: a' honunkban annyira parlag drámai költészet, 's ennek testvére, a' színművészet.

TARTALMA.

Mint drámai költészet könyve adni fog:

1) eredeti drámai műveket, szini hatás, 's egyéb műelvek feltétele mellett, e' nemű literaturánk állapotjában jogosan kívánható becsüeket, köztölt és folyó beszédben.

2) külföldi, u. m. angol, francia, olasz, spanyol, német, 's a' t. legjelesb színművek fordításait, értve mind a' régibb classicusoknak, mint: Shakespeare, Calderon, Lope de Vega, Göthe, Lessing, Schiller 's a' t. szini hatásos műveiket, mind — 's leginkább — az újabb kedvelt színiköltőkéit.

Mint színeszet könyve pedig adni fogja: a.) a' színművek szellemének vázlatát, a' bennök uralkodó főbb eszmék 's irányaik rövid kritikai ismertetését, színészt és olvasót érdeklőket; — b.) a' színművek ugy nevezett scenariumát (szintervét); — c.) a' színművek szelleméhez és korához illő öltözködésre (costume) utasító jegyzékeket.

CZÉLJA

dráma-füzérünknek, élvezetet nyújtani azon művelteknek, kik rendszeres színháznak nem örvendhetnek, könnyű, 's édesen hasznos olvasmányt a' szépnemnek, 's a' közönség minden osztályának; a' gondolkodó fejnek tárgyat, elmélkedés, hasonlítás, és okulásra; ébresztést és példaképeket az ifjú költői talentumnak; segéd-szereket a' műkedvelő és valóságos színész-

társaságoknak, szabatosan, tisztán, teljes szépsége- 's erejében hozni életbe és terjedésbe nemzeti nyelvünket; 's végre némi alapját tehetni-le egy jövőendő fényesb magyar színészetnek.

Örömmel számláljuk elő azon t. cz. érdemes írók neveit, kiket már eddig is vállalatunk elősegelésére megnyerni szerencsések valának: Bajza József, Erdélyi János, Fáy András, Gaal József, Jakab István, Kazinczy Gábor, Kiss Iván, Komlóssy Ferencz, Kovács Pál, Kúty Lajos, Lengy Károly, Lukács Lajos, Nagy Ignác, Schedel Ferencz, Szemere Pál, Szevény József, Tóth Lőrincz, Vachot Sándor, Vachot Imre Vajda Péter; 's teljes tisztelettel szállítjuk-fel ezennel a' két magyar haza többi íróit is, kik a' literatura ezen nemében munkálkodnak, hogy vállalatunkat dolgozataikkal gyámolítani ne terheltessenek; mi minden munkát a' lehetőségig terjedő tisztelet-díjjal fogunk jutalmazni.

FELTÉTELEK:

A' dráma-füzér megjelenend évnegyedenként egy — tehát évenként négy kötetben. Minden kötetben adatik 4—6 (közöttük legalább egy eredeti) szimmű, az érintett kritikai ismertetésekkel, utasításokkal, 's egyéb jegyzésekkel 10—12 nyomtatott iven (320—384 lap) nagy 16-od rétből finom sumci velinre nyomva, 's csinos borítékba füzve.

Előfizetési ára egy kötetnek 2, az egész évi gyűjteménynek 8 forint pengő pénzben.

Előfizethetni évnegyedenként is; az első kötetre mostantól kezdve 1839-ki februar 16-káig; a' második kötetre az első, harmadikra a' második, negyedikre a' harmadik kötet átvételekor.

A' t. cz. előfizetők nevei az utósó füzet végén közöltetnek.

Az első kötet a' jövő pesti József vásárra okvetetlenül megjelenend.

ELŐFIZETÉST ELFOGADNAK

Pesten: a' kiadók hivatala (kerepesi út 7-ik szám, első emelet) és Heckenast könyvtár (váci utzában a' nádor-fogadóval szemközt.)

Budán: Milecz Imre ur kereskedő (várban, városház-piaczon.)

Debreczenben: t. Szilágyi Lajos ur.

Pécsett: t. Radenich Ferencz, professor ur.

N. Váradon: t. Jakab Mihály ur.

Erdélyben, Kolosvárat: az erdélyi hirdó hivatala.

Marosvásárhelyt: t. Krizbay Dezső Miklós ur.

Ezekon kívül a' két testvérhaza minden hiteles könyvtárosa, kiket a' végre tisztelettel felszólítunk, 's minden beszedőnek 9 példányra a' tizedikkel ingyen kedveskedünk. — Költ Pesten, december 16-ik napján 1838. A' dráma-füzér kiadói:

EGRESSY G., FÁNCSY, SZIGLIGETI.

SZINÉSZET.

Magyar játékszin.

PESTEN magyar színházunk négy napi szünet után dec 26-án a' kihirdetett „bájjal“ helyett „Beatrice di Tenda“ nagy operával nyitattott-meg, mellynek czimszerepében Schodelné assz. valamint régi dicsőségét vivta-ki, ugy

a' szokott tetszés zajos bizonyítványaiban is bőven részesült. Felbér M. k. a. (Agnese), Konti ur (Enrico) és Sátorfy (Orombello) valának a' többi fő szerep vívői; a' két első szokott szorgalommal párosítá szép tehetségeit; az utóbbi mind énekben mind játékban haladásra törekvést 's igyekezetet bizonyítja. A' kardalok 's hangászkar a' régi; közönség igen nagy számú. — 27-re a' hírletszűnással legalószer adandó „Ludas Matyi“ eredeti énekes bohózat, 3 fvszban (Balog István szerzeménye, Szerdahelyi Józs. zenéjével) vala hirdetve, miről jövő évi lapunkban.

HANGÁSZAT.

Pesten: 1) Moralt testvérek quartettjei. — A' már külföldi lapokból ismert 's legnagyobb dicsérettel halmozott Moralt testvérek (Münchenben, k. udv. hangászok) Bécsből Pestre érkezvén, most dec. 30-án (vasárnap) kezdik meg elhíresült jeles quartett-zenéiket, a' redut-teremben, délutáni ötödfél óraker, 's folytatják csötörtökön és szombaton. Hogy közönségünk annál jutalmasabban vehessen részt azokban, előfizetést nyitának meg, melyet Müller és Grimm műáros urak fogadnak-el. Művészi rendkívüli tehetségeik felől, minden, ki őket magánykörökben hallá, átalján véve a' legkedvezőbb dicsérettel emlekezik, 's így az itteni bizonyítások is egyezvén a' külföldi hírlapokkal, ritka műeleményben részesülhetésre számolhatunk; minél fogva őket a' budapesti közönség pártfogásába bizton ajánljuk.

2) Taborsky J. ur hangversenyét dec. 23-kán a' nagy redut-teremben (estve 6 óraker, 40 kr — és 1 pengő ft. bemeneti díj mellett, ritka sokaságú néptömeg látogatója, melly között pesti uraságaink színe kitűnő volt. Az érdekes multságot „Rossini Tell Vilmos“ -ának ouvertüreje kezdé meg. Követé ezt David F. concertinója, a' versenylő által hegedűn remek modorban játszotva — Mülller k. a. német színésznének szavalmánya — Vogel J. V. „életmentő“ balladája; Stoll dalszínész által énekelve fortepiano (Merkel ur) kísérete mellett — Döhler Th. változatai; fortepianón játszá a' jeles Taborski Gabriela k. a. — Bellini „Somnambulá“ -jából Váray ur által csinosan énekelt aria — Dessoir ur szavalmánya — Lübeck adagiója a' Moralt testvérek egyike által kürtön rendkívüli 's meglepő csinosággal 's kellemmel fortepiano (Erkel ur) kísérete mellett előadotva — „Tell Vilmos“ -ból párdal, Schodeln é assz. és Stoll ur által énekelve, sokszor ismételt hosszas zajos tapsokkal fogadotva — végre Kallivoda Ján. verseny-darabja, játszotva hegedűn a' derék ifjú Mayr Józs. és tanítója Taborski ur által.

3) A' pestbudai hangász-egyesület folyó 3-dik évi 3-dik hangversenyét dec. 25-dikén estve 5 óraker ismét olly nagy számú közönség látogatója, hogy az egész nagy redut-terem csaknem egészen telve lön. Multkor emitettük már az előadandó hangműveket, a' mellyekben működöknek száma más fél százat jóval fölülhaladt. — Különös eleményt szerze Beethovennek ritkán hallható pásztori symphonijája, mellynek illy előadhatását és sikerültét csak az illy nagy egyesülettől lehet várni. Paccini ariájában Urbani kisassz. — Romberg szép cantatájában a' kellemes szavú Sebastian (sopran) és Neubauser (alt) kisasszonyok tüntek-ki. A' két ifjú Karkalics Gyula és Sándor testvérek (Merkel ur tanítványai) fortepianón játszotott verseny darabjokban jeles tehetségikkel különösen meglepék a' hall-

gatókat, 's örömmel tapasztaltuk, hogy a' honi művészet e' derék párban ismét a' legszebb reménnyel bízható két fejlődő bimbót fűzött díszes koszorújába. A' kardalnokai 's egész hangászkar éppen olly nagyszerűleg mint kielégítő, megható pontossággal működött. Az utóbbiban mind a' magyar mind német színház hangászkarának több jeles tagát, közöttük Taborsky, Wagner, Novak, Pfeiffer 's a' t urakat — a' kardalnokok között az egyesület első 's al-elnökét örömmel tapasztaltuk. — A' 4-ik hangverseny következő bójtben lesz.

TÁNCZ.

P e s t i r e d u t o k. Az új évi álorczás táncmulatságok a' pesti redut-teremekben, közelgő farsang alatt, vasárnapokon, és pedig jan. 13. 20. 27. 's febr. 3. 10-én lesznek. A' megerősített hangászkarat Z ö h l s A. fogja kormányozni, ki a' fő próba-zenét jan. 1-jén délután tartja hasonlólag a' redut-teremben, melly alkalommal övé lesz a' bemeneti díj. — A' bálókra belépti jegyeket táncmulatság napján 12 óráig előre válthatni P e s t e n 48 pengő krona a' „nádor“ fogadóban 's a' redut-épületi kávéházban — B u d á n pedig M i l e c z Imre urnál, a' várban „levélhez“ címzett boltban, valamint G r a f J á n o s fűszerész urnál „a' sárkány“ czimerű boltban, a' hid közelében. — Táncmulatságok estvéjén 1 ezüst forint a' belépti jegy. — E m e r l i n g u r, a' nevezett redut-teremek bérlőjének több évtől fogva bebizonyított szorgalmát a' közönség mulatságainak eszközzésében kétségen kívül az idén is fogjuk tapasztalni, ki, mint értettük, minden gondját fordítá egy jeles hangászkar megszerzésére, 's mind a' csemegetár mind a' vacsora-szobákban leendő szolgálatokra.

B u d á n a' jövő évi álorczos táncmulatságok, N ö t z l K. F. színház igazgató kormányja alatt, az országház és „fácán“ fogadó teremében fognak lenni. Ott minden csütörtökön, farsangon által, jan. 10-től kezdve febr. 7-kig: itt pedig minden hétfőn jan. 14-től febr. 11-ig. Az országházi redut-terembe bemeneti díj lesz 2 fl. — a' fácánhoz 1 ft. 40 kr. váltóban; — előre váltva pedig ott 1 ft. 40 kr. — itt 1 ft. 15 kr. váltóban. — Mind az öt bála előfizetheti jan. 9—13-kig a' redut-terembe 1 ft. 40 kr., a' fácánhoz 1 ft. 20 kr. alatti pénzben, és pedig P e s t e n R ö s l e r kávé urnál a' színház épületében — B u d á n a' várban M i l e c z I m r e szövetárú — vízi városban G r ä f f l vasáros — tabánban G r a f J á n o s fűszerész — Krisztina-városban H a l l e r választó polgár urnál.

D I V A T.

Parisban a' téli öltözetek többnyire bársonból készülnek. Pongyolára kasemir vagy selyem kalap, virágokkal, — ékebb kalapokra bárson vétének. A' zsinór és gombkötő-díszítvények kalapokon, köpönyegen, bekesen 's a' t. igen kedveltnek, úgy a' rojtos fekete kasemir, világos zöld, piros és világos kék sál-kendők is. A' ruhák ujjai fél bőke, a' felső test sima és szív-formán metszve; boglár-csatok kapcsolják össze a' kendőket. A' csipkéből készült „vandick“ nyakkötő lebecsátkozik a' ruha közepéig. Divatosak a' palaczk-zöld selyem nyakkendők.

Honművész foglalatja.

A' számok a' folyóirat számaira utasítanak.

Költészet.

Kin 52. — Távuli zaj 53. — Álom 54. 55. — Ébredés 55. — Távulból 57. — Költő jutalma 58. — Hold-enyelgés 59. — Epedés 61. — Leánycsók 62. — Tekercs-kötők 63. — Kahlenbergen Bécs felett 65. — Egyetlen 66. — Álmodó 67. — Lantos 68. — Csalókert 69. — Hon-talan 70. — Emynek 71. — Dalaimhoz. Csalogány. Földművesnek 72. — Valódi nemesség. Szenvedély 73. — Eszti 74. — Sajónál 75. — Jó fiú 80. — Boszú-eskü 81. — Dal a' sirkertben 82. — Emlények 83. — Aba 84. 85. — Esti dal 86. — Képzlet 91. — Derűre ború 92. — Sír-i rózsza 93. — Merengő 94. — Költő boszúja 95. — Beteg 96. — Szerel-m 's remény 97. — Dal a' tó felett 98. — Csáb 99. 100. 101. 102. — Bucsdal 103. — Bordial 104.

Szorgalom.

Gyújtó fácskák. Fa-emésztés cseh ország pálinka-főző házaiban. Szász ország gyárai. Vízellenes csizmakenőcs. Földművelési jutalomkérdés 53. — Utsza-öntöző gépely. Hernyó elleni szer. Építési izlés 55. — Neápolban légszesz. Vas ló. Hajnyíró gépely. London-brisztoli vasut. Golyó-zápor. Fonó gépely 57. — Vizgőznek hatása gőzmozgonyoknál 58. 59. — Neufundlandi halászat. Utazó ház. Tehén-fejő gépely. Gyors nyomtató sajtó 60. — Gőzgépelyek feltalálója 61. — Egy pillantat Ca-rolina földművelésére 62. — Zsebórák eredete és haladása. Gőz-mérő 63. — Angol országi gőzerőművek. Utazó falu. Utsza-tisztító gépely. Pénz-tári biztosító gödör. Fű-pálinka. Zsindeles háztetők óvása tűz ellen. Fér-gék kipusztítása az állatokból. Csuda- vagy óriás löher. Kényesős gé-pely 64. — Angol gyorskocsizás. Francia 's angol óra-üvegek. Neve-zetes óra. Egy gőzös költségei angol országban. Sonton szappana 66. — Elesztő nélküli kenyér. Burgonyás kenyér. Tojának huzamósh időre eltartása. Remek faragvány. Kátrány-járda éjszakon. Szőlőművelés fran-czia országban. Asztali gőzkocsi 67. — Gyöngyészet Ceylon mellett. Víz-i távcső 68. — Pinczék fűtése 69. — Gőzhajózás Amerikába 69. 70. — Hires ágyú. Zsizsik-üző szer. Francia kártyák. Angol varrótűk 71. — Szalaggyárok francia országban 72. 73. — Narancsok spanyol or-szágban. Hatkerekű kocsi. Eghetlen szerek. Koronázási drága képek. Francia ipar. Szőlőművelés 74. — Uj gereblye. Tartós csizmazőr. Fa-mozaik. Vas gőzös a' Themsén 80. — Épülettetők formáról 81. 82. 83. — Anthracit-szen haszna 81. — Villanyos magnetismus. Légszesz-világi-tás Orleansban. Uj vasut Londonban. 83. — Stephenson játékszíni gé-pelye 85. — Burnót-edények Galvanizált vas. Üveg papiros. Gyalufor-gács-zászló. Lánchíd Linczbén 86. — Florenti mozaik 88. — Spárga-papiros 89. — C-udakötél 90. — Himzési remek 91. — Selyemtenyész-tés virágzása. Tűzelő szer meggazdálkodása 92. — Bámulandó gőzös. Tűzmentes hajók. Gőzkatlanok biztosítása 93. — Révttisztító ladik. Bor szállítására nem kell edény 94. — Szőnyeggyár 95. — Nápoly-castella-marei vasut. Bury-i nagy fonóház. Fa-karók helyett vassodrony a' sző-lőkben 96. — Aranyzott tárgyak festése. Dugaszfa matraczok 97. — Esernyő-köppönyegek. Francia ország hidjai. Klischnigg-kalapok. Egy pillantás az angol és francia vasutak viszonyaira 98. — Sveiczi pezsgó. Módosított hintók 99. — Kátrány-járda Bécsben 100. — Iskolai kocsik.

Vásárló csődítés 101. — Mentő ladikok. Tengeri barack. Költséges Kövezet. Izletes postakocsik. Champagnei bor fogyasztása 102. — Ritka csontmú. Jövedelmes tojás-szállítás. Új nemű légszesz. Nagyszerű fonóház. Vasutak jövedelmezése. Ház-füdelpapiros. Magától mozgó kocsi. Módosított harisnyaszövő-szék. Vas-sodrony-út. Mesterséges rubinok. Ludtenyésztés. Üveg-festés 103. — Író-asztal 104.

Festészet.

Néhány szó a' légerspectivről 65. 66. 67. 68. 69. — Madridi muzeum 's festészet spanyol országban 75. — Szevillai székes-egyház 93. 94. 95. 96. 97. 98.

Szobrászat.

Boildieu emléke. Scott Walter szobra. Molière emlékének részletes leírása. Emlékek tára 57. — Hajdani siremlék. Schiller ércz szobra. Abbé de l' Epée emléke. Arici Caesar emléke 62. — Hahnemann mell-szobra 63. — Savoyai Emmanuel lovagszobra. Kleber szobra. Wellington szobra. Hermann emléke. Lapeyrouse. La Harpe emléke 73. — Nelson emléke. Négerek halála. Boildieu emlékének leleplezése 74. — Tudomány, költői érdem méltánylása. Göthe szobra. Faragvány csoportozatok. 104.

Kertészet.

Linné 56. — Levágot virágoknak elhervadás elleni megóvása 62.

Építészet.

Quarini és Galilei 63. — Egyházak elrendezése 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92.

Régiség.

Ritka pénzek. Földalatti ház. Islandikéziratok 57. — Stora. Szombathelyen talált mellszobor 61. — Általános tekintete Palmyra romjainak. 64. — Keleti pénzek. Hajdani sírok. Varus-erdei rom. Régi pénzek. Keletindiai társaság pénzgyűjteménye 71. — Romai régiségek. Görög sarcophagok. Különféle hajdankori tárgyak 72. — Athinai kiadások. Régi emlékpénzek. 73. — Baalbeck omladványai 73. 74. — Ismeretlen állatcsont. Mexicoi egyetem némelly régiségei. Romai régiségek 80. — Hajdani mozaik-művek. 13-dik századi pénzek. Ásványfa. Oságok 103. — Mozaik-padlat. Régi kenyér. Pompejii, orosz régiségek. Herkules és Venus szobra. Mozaik- és váz-találmányok 104.

Intézet.

Bányászati iskola Werch-Isetsken Sziberiában. Szegénység-óvó intézet. Perbiztosító társaság 53. — Parisi fűvészkert. Török haladás. Első gyermek-kórház Bécsben 64. — Pesti vakok intézetének próbatétele 69. — Órás iskola. Jégeső-kármentő társaság 70. — Új rendelet levélpósták ügyében 71. — Nyilvános oktatás miben léte orosz országban 76. 77. 78. 79. —

Literatura.

Humoristicai felolvasás és szavalmányok 53. — C. Cziráky J. Assertionos ex universa jurisprudentia 59. — Gyászvitézek 65. 68. —

A³ szegedi hangászat-iskolának alap-szabályai. Héti lapok 70. — Magyar tudós társaság nagy gyűlése. — Új színművek 72. — Magyar tudós társaság nyilvános ülése 74. — Válasz 25 urnak 77. — Tudományos hírek kelet-indiából 88. — Szigligeti megtiszteltetése 92. — Résztvét gyöngyei 99. — Csel. Buda és Pest tájleírása 101. — Pesti drámafűzér 102. 104.

Színészet.

1) Értekezések.

Chiabay Antonia. — Nyilatkozás Bajza József volt színigazgató ügyében 55. — Szeged-szabadkai állandó színésztársaság alapítása iránti javalat 61. 62. 63. — Magyar színház részvényes társaságának közgyűlése 66. — Jelentés a³ pesti magyar színház megnyitására szánt emlékpénzek és üdvözetek iránt. Kolosvári casino vegzése a³ színészet ügyében. Szigligeti köszönete 69. — Igazolás Szegedről 70. — Hazafiságos áldozat 75. — Nyilatkozás Budáról 79. — Felsőállítás Rima-Szombatból 80. — Színházi jelentés 86. — Igazgatói jelentés 88. 89. 90. 91. — Nyilvános köszönet 93. — Felsőállítás magyar színművek iránt 98. — Hazafiságos áldozat 99.

2) Magyar játékszin.

Aradon 82. 95. — Balaton-Füreden 64. — Debreczenben 57. 67. 68. 69. 71. 72. 75. 77. 80. 82. 85. 98. 102. 103. — Eperjesen 83. — Kassán 88. 95. 96. 99. 100. — Kolosvárrat 54. 56. 64. 66. 68. 70. 72. 75. 77. 80. 81. 84. 90. 91. 92. 93. 94. 96. 97. 98. 101. 103. — Losonczon 57. 58. 62. 79. — Nagy-Enyeden 80. 81. 83. 86. 87. 88. 90. 91. 93. 94. 95. — Pápan 61. 67. 94. 101. — Pesten 52—104. — Rima-Szombaton 83. — Sopronban 56. — Szegeden 52. 53. 55. 57. 59. 60. 63. 64. 66. 67. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 78. — Székes-Fehérvárrat 77. — Szigethen 87. 94. 102. — Tordán 53. 55. — Ungvárrat 54. 64. 73.

3) Német játékszin.

Pesten 58. 85. 87. — Budán 58. 85. — Temesvárrat 84.

4) Külföldi játékszin.

Színészek kávéháza Parisban 52. — Szinpádi családás 59. — Színészi szerencse. Schebest Agnes. Frankfurti tudósítás 62. — Egy tenoristának első szerepe 86. — Taglioni család. Parisi színházak munkássága. Színészet méltánylása Londonban. Fűtölés kezdete 89.

5) Látványos mutatóványok.

Budán Averino 80. — Debreczenben Pratte testvérek. — Pesten Bono Péter 98.

Hangászat.

1) Hangverseny.

Pestbudai hangász-egyesület hangversenyei 74. 86. 89. 95. — Nemzeti casino hangversenyei 86. 89. 91. 93. 95. 97. 99. 101. 104. — Tatai hangverseny 52. — Smolyk Vilmos hangversenye 53. — Révkomáromi hangverseny 54. — Egyházi hangász-egyesület hangversenye Pozsonban 55. — Ünnepekész zene a³ budai vároldali ut csúcskörén 58. 66. — Kohn ur hangversenye B. Füreden 62. — Pesten 98. — Egyházi hangászat Pesten. Perlasca Domokos hangversenye ugyan ott. Hangverseny a³ magyar színházban 66. — Kolosvári sejtelem 69. — A³ pestbudai hangász-egyesület hangversenyének előleges jelentése 71. 81. 92. 101. — Nagyszombathi hangverseny 79. — Redut-teremi vigalmi hangászat 90. 91.

— Nyitrai hangverseny 91. — Lacombe Lajos hangversenye 99. — Pozsoni casino hangversenyeiről jelentés 98. — Egyházi hangászat Brassóban 100. — Pesten Moralt testvérek quartettjei; Taborski hangversenye 104.

2) *Egyveleg.*

Pályadíj - hirdetés a pestbudai hangász-egyesületnek 1838-ki pályamunkájára 55. — Aradi conservatorium próbatétele 81. — Pestbudai hangász egyesületnek nagy gyűlése 83. — Bádóg hegedű 87. — Pozsoni hírek 94.

Táncz.

Londonban Esterházy herczeg tánczvizalma 56. — Londoni statusbál 57. — Szilágy-somlyói tánczvizalom. Czéllövészek tánczvizalma Váczon 65. — Gyulai tánczvizalom 83. — Kolosvári, kun-szent-Miklósi tánczvizalmak 84. — Pesten asszony-egyesület bálja 103. — Pesti, és budai redutok 104.

Utasító.

Fogorvosi jelentés 61. — Pesti vakok intézetének próbatétele 67. — Marha - eladás 67. 68. 69. — Hollandi virághagymák 84. — Virág- és gyümölcsfa-eladás. Nyitra pereszlenyi gyümölcsfák 91. — Clair Ignác testgyakorlatai 95. — Klauz Róza divatárusné 96. —

Szép mű.

25 divatkép. — Honművész czímlapja. (Rézmetszvény.)

Divat.

Parisi házbutorok, Divat-változás a fővegekben 60. — Hiúság 63. — Japán fényelgés. Fejér nyakkendő 64. — Athinai hírek 66. — Divathírek minden számban.

